

Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν

στα Σχολεία
της Ευρώπης

Έκθεση του Δικτύου Ευρυδίκη

Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στα σχολεία της Ευρώπης

Έκθεση του Δικτύου Ευρυδίκη

Το έγγραφο αυτό δημοσιεύεται από τον Εκτελεστικό Οργανισμό Εκπαίδευσης, Οπτικοακουστικών Θεμάτων και Πολιτισμού (EACEA, Ανάλυση Πολιτικής για την Εκπαίδευση και τη Νεολαία).

Παρακαλώ αναφέρετε αυτό το δημοσίευμα ως εξής:

Ευρωπαϊκή Επιτροπή / EACEA / Ευρυδίκη, 2016. *Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στα σχολεία της Ευρώπης*. Έκθεση Ευρυδίκη. Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

EC-02-16-104-EL-N

ISBN 978-92-9492-318-9

doi:10.2797/287511

Το παρόν έγγραφο είναι επίσης διαθέσιμο στο Διαδίκτυο (<http://ec.europa.eu/eurydice>).

Το κείμενο ολοκληρώθηκε τον Φεβρουάριο του 2016.

© Εκτελεστικός Οργανισμός Εκπαίδευσης, Οπτικοακουστικών Θεμάτων και Πολιτισμού, 2016.

Η αναπαραγωγή επιτρέπεται μόνο με αναφορά της πηγής.

Εκτελεστικός Οργανισμός Εκπαίδευσης, Οπτικοακουστικών Θεμάτων και Πολιτισμού
Ανάλυση Πολιτικής για την Εκπαίδευση και τη Νεολαία
Avenue du Bourget 1 (BOU2 – Unit A7)
B-1049 Βρυξέλλες
Τηλ. +32 2 299 50 58
Fax +32 2 292 19 71
E-mail: eacea-eurydice@ec.europa.eu
Δικτυακός τόπος: <http://ec.europa.eu/eurydice>

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πίνακας Σχημάτων	5
Κωδικοί χωρών	7
Στατιστικοί κώδικες	7
Συντομογραφίες και ακρωνύμια	7
Κύρια ευρήματα	9
Εισαγωγή	17
Κεφάλαιο 1: Ορισμοί και πλαίσιο της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν	21
1.1. Ορισμοί της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν	21
1.2. Πλαίσιο της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν	23
Κεφάλαιο 2: Στρατηγικές και μηχανισμοί χρηματοδότησης	35
2.1. Στρατηγικές που σχετίζονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στην Ευρώπη	35
2.2. Μηχανισμοί χρηματοδότησης	56
Κεφάλαιο 3: Σχολικά προγράμματα σπουδών	65
3.1. Προσεγγίσεις στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στο πρόγραμμα σπουδών	65
3.2. Πρακτικές επιχειρηματικές εμπειρίες	74
3.3. Μαθησιακά αποτελέσματα που σχετίζονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν	80
Κεφάλαιο 4: Επιμόρφωση και στήριξη εκπαιδευτικών	93
4.1. Αρχική Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education - ITE)	93
4.2. Συνεχής επαγγελματική ανάπτυξη για τους εκπαιδευτικούς	97
4.3. Υποστήριξη για τους εκπαιδευτικούς	100
Κεφάλαιο 5: Η κατάσταση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν σε τέσσερις βασικούς τομείς	105
5.1. Στρατηγική	107
5.2. Χρηματοδότηση	108
5.3. Πρόγραμμα σπουδών	108
5.4. Εκπαιδευτικοί	110
5.5. Συμπέρασμα	110
Παράρτημα: Υποστήριξη εκπαιδευτικών: Σύνδεσμοι	111
Παραπομπές	115
Γλωσσάριο	119
I. Ταξινόμηση	119
II. Ορισμοί	121
Εθνικά δελτία πληροφοριών	127
Ευχαριστίες	231

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

Κεφάλαιο 1: Ορισμοί και πλαίσιο της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν 21

Σχήμα 1.1:	Ορισμοί της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν που χρησιμοποιούν, διαμοιράζονται και εγκρίνουν τα περισσότερα ενδιαφερόμενα μέρη σε κεντρικό επίπεδο, 2014/15	22
Σχήμα 1.2:	Ποσοστό των ερωτηθέντων που είχαν συμμετάσχει σε κάποιο μάθημα ή δραστηριότητα σχετικά με το επιχειρείν στο σχολείο, 2012	25
Σχήμα 1.3:	Αντιλήψεις των εμπειρογνομόνων ως προς τον βαθμό ενσωμάτωσης της κατάρτισης για τη δημιουργία ή τη διαχείριση ΜΜΕ στο σύστημα εκπαίδευσης και κατάρτισης στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, 2014	27
Σχήμα 1.4:	Αντιλήψεις των εμπειρογνομόνων ως προς τον βαθμό ενσωμάτωσης της κατάρτισης για τη δημιουργία ή τη διαχείριση ΜΜΕ στο σύστημα εκπαίδευσης και κατάρτισης στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, 2014	28
Σχήμα 1.5:	Νέοι (ηλικίας 15-29 ετών) που θα ήθελαν να δημιουργήσουν τη δική τους επιχείρηση, μ.ο. ΕΕ-28, 2014	29
Σχήμα 1.6:	Το επιχειρείν ως επιθυμητή επιλογή σταδιοδρομίας και επιχειρηματικές προθέσεις (% του πληθυσμού ηλικίας 18-64 ετών), 2014	30
Σχήμα 1.7:	Διαφαινόμενες ικανότητες και ευκαιρίες και συνολική επιχειρηματική δραστηριότητα σε πρώιμο στάδιο (TEA) (% του πληθυσμού ηλικίας 18-64 ετών), 2014	31
Σχήμα 1.8:	Ποσοστό αυτοαπασχολούμενων νέων επί του συνόλου των απασχολούμενων νέων κατά ηλικία, 2014	32

Κεφάλαιο 2: Στρατηγικές και μηχανισμοί χρηματοδότησης 35

Σχήμα 2.1:	Βασικά έγγραφα ευρωπαϊκής πολιτικής που επηρεάζουν την ανάπτυξη στρατηγικής για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν	36
Σχήμα 2.2:	Εφαρμογή ειδικών στρατηγικών κεντρικού επιπέδου για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, 2000-2015	38
Σχήμα 2.3:	Συναφέστερες στρατηγικές κεντρικού επιπέδου που συνδέονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, 2014/15	39
Σχήμα 2.4:	Στρατηγικές κεντρικού επιπέδου που σχετίζονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, 2014/15	42
Σχήμα 2.5:	Θέματα στρατηγικής και αντίστοιχες δράσεις που συνδέονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, 2014/15	46
Σχήμα 2.6:	Επισκόπηση των στόχων ευρύτερης στρατηγικής που συνδέονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, 2014/15	49
Σχήμα 2.7:	Υποστήριξη στρατηγικής για τις συμπράξεις που συνδέονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, 2014/15	51
Σχήμα 2.8:	Προγραμματισμένες προσεγγίσεις παρακολούθησης δράσεων στρατηγικής που σχετίζονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, 2014/15	53
Σχήμα 2.9:	Πηγές (εθνικής και κοινοτικής) χρηματοδότησης για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν και τύπο της εφαρμοζόμενης στρατηγικής, 2014/15	56
Σχήμα 2.10:	Η εθνική χρηματοδότηση για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν το 2014	58
Σχήμα 2.11:	Χρήση της χρηματοδότησης από την ΕΕ για την προώθηση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν, την περίοδο 2007-2013 και 2014-2020	61

Κεφάλαιο 3: Σχολικά προγράμματα σπουδών	65
Σχήμα 3.1: Διδακτικές προσεγγίσεις στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, 2014/15	67
Σχήμα 3.2: Μαθήματα που ενσωματώνουν την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν (ISCED 1 και 2), 2014/15	68
Σχήμα 3.3: Διδακτικές προσεγγίσεις στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, 2014/15	69
Σχήμα 3.4: Μαθήματα που ενσωματώνουν την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν [ISCED 3 και Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET)], 2014/15	71
Σχήμα 3.5: Οι κεντρικές κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τις μεθόδους διδασκαλίας και μάθησης στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, 2014/15	73
Σχήμα 3.6: Πρακτικές επιχειρηματικές εμπειρίες στο πρόγραμμα σπουδών, 2014/15	76
Σχήμα 3.7: Μαθησιακά αποτελέσματα της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στην πρωτοβάθμια και υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο), 2014/15	86
Σχήμα 3.8: Μαθησιακά αποτελέσματα για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στη γενική μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Λύκειο) και την Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET), 2014/15	88
Σχήμα 3.9: Αξιολόγηση των μαθησιακών αποτελεσμάτων που σχετίζονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, 2014/15	91
Κεφάλαιο 4: Επιμόρφωση και στήριξη εκπαιδευτικών	93
Σχήμα 4.1: Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν ως υποχρεωτικό θέμα στην Αρχική Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE) στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, σύμφωνα με τις κεντρικού επιπέδου συστάσεις / κατευθυντήριες γραμμές, 2014/15	94
Σχήμα 4.2: Βασικές δεξιότητες για μια επιχειρηματική προσέγγιση της διδασκαλίας στην Αρχική Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE) για την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, σύμφωνα με τις κεντρικού επιπέδου συστάσεις/ κατευθυντήριες γραμμές, 2014/15	95
Σχήμα 4.3: Συμμετοχή εξωτερικών ενδιαφερομένων μερών στην Αρχική Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE) της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, σύμφωνα με τις κεντρικού επιπέδου συστάσεις/ κατευθυντήριες γραμμές, 2014/15	97
Σχήμα 4.4: Διαθεσιμότητα μαθημάτων CPD που σχετίζονται ειδικά με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν για εκπαιδευτικούς στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, 2014/15	99
Σχήμα 4.5: Υποστήριξη για τους εκπαιδευτικούς στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση που παρέχεται (ή υποστηρίζεται) από τις κεντρικού επιπέδου αρχές, 2014/15	100
Κεφάλαιο 5: Η κατάσταση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν σε τέσσερις βασικούς τομείς	105
Σχήμα 5.1: Μοντέλο εξέλιξης για την ανάλυση του σταδίου της ανάπτυξης της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν (2010)	105
Σχήμα 5.2: Σύνοψη της κατάστασης της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν σε τέσσερις βασικούς τομείς 2014/15	106

ΚΩΔΙΚΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Κωδικοί χωρών

EE / EE-28	Ευρωπαϊκή Ένωση	NL	Κάτω Χώρες
		AT	Αυστρία
BE	Βέλγιο	PL	Πολωνία
BE fr	Βέλγιο - Γαλλική Κοινότητα	PT	Πορτογαλία
BE de	Βέλγιο - Γερμανόφωνη Κοινότητα	RO	Ρουμανία
BE nl	Βέλγιο - Φλαμανδική Κοινότητα	SI	Σλοβενία
BG	Βουλγαρία	SK	Σλοβακία
CZ	Τσεχική Δημοκρατία	FI	Φινλανδία
DK	Δανία	SE	Σουηδία
DE	Γερμανία	UK	Ηνωμένο Βασίλειο
EE	Εσθονία	UK-ENG	Αγγλία
IE	Ιρλανδία	UK-WLS	Ουαλία
EL	Ελλάδα	UK-NIR	Βόρεια Ιρλανδία
ES	Ισπανία	UK-SCT	Σκωτία
FR	Γαλλία	EZES/ EOX και υποψήφιες χώρες	
HR	Κροατία	BA	Βοσνία-Ερζεγοβίνη
IT	Ιταλία	IS	Ισλανδία
CY	Κύπρος	LI	Λιχτενστάιν
LV	Λετονία	ME	Μαυροβούνιο
LT	Λιθουανία	MK*	Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας
LU	Λουξεμβούργο	NO	Νορβηγία
HU	Ουγγαρία	RS	Σερβία
MT	Μάλτα	TR	Τουρκία

MK*: Κωδικός ISO 3166. http://www.iso.org/iso/country_codes/iso_3166_code_lists.htm

Στατιστικοί κώδικες

: Δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία

(-) Δεν εφαρμόζεται

Συντομογραφίες και ακρωνύμια

CPD Συνεχής Επαγγελματική Ανάπτυξη
ΕκΕπ Εκπαίδευση στο Επιχειρείν
ITE Αρχική Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών
IVET Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση

GEM Έρευνα Global Entrepreneurship Monitor
PISA Πρόγραμμα για τη διεθνή αξιολόγηση των μαθητών
TALIS Διεθνής έρευνα για τη διδασκαλία και τη μάθηση

ΚΥΡΙΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ

Η ανάπτυξη και η προώθηση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν αποτελεί εδώ και χρόνια έναν από τους βασικούς στόχους πολιτικής της ΕΕ και των κρατών μελών. Παρατηρείται αυξανόμενη συνειδητοποίηση των δυνατοτήτων των νέων να ξεκινήσουν και να αναπτύξουν τη δική τους εμπορική ή κοινωνική επιχείρηση ώστε να γίνουν καινοτόμοι στις περιοχές στις οποίες ζουν και εργάζονται. Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν είναι απαραίτητη όχι μόνο επειδή διαμορφώνει τις νοοτροπίες των νέων, αλλά και επειδή παρέχει τις δεξιότητες, τις γνώσεις και τις συμπεριφορές που είναι ζωτικής σημασίας για την ανάπτυξη μιας επιχειρηματικής κουλτούρας.

Η παρούσα έκθεση καταγράφει όλες τις τελευταίες εξελίξεις στον τομέα αυτό στις χώρες της Ευρώπης, σε συνέχεια των παλαιότερων εκθέσεων Ευρυδίκη (2006, 2012). Καλύπτει τη σχολική εκπαίδευση (πρωτοβάθμια, γενική δευτεροβάθμια και την Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (School-base IVET) σε όλες τις χώρες/ περιοχές του δικτύου Ευρυδίκη, εκτός από τη Γερμανία, την Ιρλανδία και το Λιχτενστάιν. Οι παρακάτω ενότητες συνοψίζουν τα κυριότερα ευρήματα της έκθεσης, εστιάζοντας κυρίως στους εθνικούς ορισμούς και τους συναφείς δείκτες (βλ. κεφάλαιο 1), καθώς και στις στρατηγικές δράσεις και τους χρηματοδοτικούς μηχανισμούς που υποστηρίζουν την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν (βλ. κεφάλαιο 2). Η έκθεση εξετάζει επίσης την ένταξη της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στα εθνικά σχολικά προγράμματα και στα μαθησιακά αποτελέσματα (βλ. κεφάλαιο 3), καθώς και στα αναλυτικά προγράμματα αρχικής και συνεχούς εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών (βλ. κεφάλαιο 4). Τέλος, το τελευταίο κεφάλαιο (Κεφάλαιο 5) παρέχει μια επισκόπηση των στοιχείων που οι ευρωπαϊκές χώρες έχουν ήδη θέσει σε εφαρμογή, καθώς και εκείνων που χρήζουν περαιτέρω ανάπτυξης, προκειμένου να σημειωθεί πρόοδος στον τομέα αυτό.

Οι περισσότεροι εθνικοί ορισμοί αντανakλούν την ίδια ευρεία αντίληψη της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν με τον αντίστοιχο ορισμό του Ευρωπαϊκού Πλαισίου Βασικών Ικανοτήτων

Περίπου οι μισές από τις χώρες χρησιμοποιούν τον ορισμό της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν που παρέχεται από το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Βασικών Ικανοτήτων, και περίπου το ένα τρίτο των χωρών χρησιμοποιούν τους δικούς τους εθνικούς ορισμούς (βλ. ενότητα 1.1). Στους περισσότερους ορισμούς (ευρωπαϊκούς και εθνικούς), ο ρόλος και ο σκοπός της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν δεν αντικατοπτρίζει μόνο το πλαίσιο της εργασίας και των επιχειρήσεων, αλλά και το γενικότερο πλαίσιο της ζωής ενός ατόμου. Σε σχεδόν 10 χώρες δεν υπάρχει κανένας κοινώς αποδεκτός ορισμός της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν σε εθνικό επίπεδο.

Η έρευνα δείχνει εν γένει χαμηλά επίπεδα συμμετοχής σε πρακτικές επιχειρηματικής μάθησης στο σχολείο και αναδεικνύει την ανάγκη περαιτέρω ανάπτυξης των επιχειρηματικών δεξιοτήτων των νέων

Σύμφωνα με την έκτακτη έρευνα του Ευρωβαρομέτρου, *Επιχειρηματικότητα στην ΕΕ και πέρα από αυτήν*, που δημοσιεύθηκε το 2012, λίγο λιγότερο από το ένα τέταρτο (23 %) των ερωτηθέντων από την ΕΕ δήλωσαν ότι είχαν λάβει μέρος σε ένα μάθημα ή μια δραστηριότητα στο σχολείο σχετικά με το επιχειρείν, με περιεχόμενο τη μετατροπή ιδεών σε δράση και την ανάπτυξη ατομικού έργου (βλ. ενότητα 1.2.1). Οι νεότεροι ερωτηθέντες παρουσίαζαν διπλάσιες πιθανότητες να έχουν λάβει μέρος σε ένα μάθημα επιχειρείν.

Τα αποτελέσματα της έρευνας PISA του 2012 δείχνουν ότι ένα μεγάλο ποσοστό των νέων ηλικίας 15 ετών εξακολουθούν να στερούνται βασικών δεξιοτήτων επίλυσης προβλημάτων (βλ. ενότητα 1.2.2). Ωστόσο, ένα από τα συμπεράσματα της αξιολόγησης αυτής είναι ότι τα σχολικά προγράμματα σπουδών καθώς και οι εκπαιδευτικοί κάνουν πράγματι τη διαφορά στη μετάδοση δεξιοτήτων επίλυσης προβλημάτων.

Ανάλυση που πραγματοποιήθηκε από την έρευνα Global Entrepreneurship Monitor (GEM) δείχνει μια ισχυρή συσχέτιση μεταξύ των αντιληπτών επιχειρηματικών ικανοτήτων (δεξιοτήτων) και της συνολικής επιχειρηματικής δραστηριότητας σε πρώιμο στάδιο (TEA), γεγονός που καταδεικνύει τη σημασία της εκπαίδευσης για την ανάπτυξη επιχειρηματικών ικανοτήτων (βλ. ενότητα 1.2.5).

Οι ειδικές στρατηγικές Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν είναι γενικά πιο ολοκληρωμένες, με ευρύτερο φάσμα δράσεων

Τα στοιχεία δείχνουν ότι η ανάπτυξη μιας ειδικής στρατηγικής που εστιάζει αποκλειστικά στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν προσφέρει μια πιο συνεκτική και ολοκληρωμένη προσέγγιση για την ενίσχυση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν, που υποστηρίζεται από ευρήματα από όλους τους τομείς της ανάλυσης (βλ. ενότητα 2.1). Οι ειδικές στρατηγικές διαθέτουν ευρύτερο φάσμα θεμάτων προτεραιότητας σε σχέση με τις ευρύτερες στρατηγικές και πιο συχνά περιλαμβάνουν τις βασικές προϋποθέσεις που απαιτούνται για την υποστήριξη της εφαρμογής, δηλαδή μια διυπουργική προσέγγιση, συνεργασίες και συμμετοχή των ενδιαφερόμενων μερών, και αξιόπιστες διαδικασίες παρακολούθησης. Από τους διάφορους τύπους ευρύτερων στρατηγικών, οι στρατηγικές καινοτομίας είναι επίσης πιο ολοκληρωμένες από την άποψη της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν σε σύγκριση με άλλους τύπους στρατηγικών. Ορισμένες ευρύτερες στρατηγικές έχουν πολύ λίγες ή, σε ορισμένες περιπτώσεις, μόνο μία δράση σχετικά με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν.

Διαπιστώνεται μια αναδυόμενη τάση προς ευρύτερες στρατηγικές καινοτομίας

Στις χώρες που στο παρελθόν είχαν μια ειδική στρατηγική, υπάρχουν ενδείξεις μετακίνησης προς την ένταξη των στόχων για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στο πλαίσιο ευρύτερων στρατηγικών που συνδέονται με την καινοτομία (βλ. ενότητα 2.1). Ο ΟΟΣΑ έχει εντοπίσει μια τάση προς ευρύτερες στρατηγικές καινοτομίας που αντιμετωπίζουν καλύτερα τον συντονισμό της εκπαίδευσης και της πολιτικής για την καινοτομία, εξασφαλίζοντας ότι ο τομέας της εκπαίδευσης αποτελεί ενεργό εταίρο στην ώθηση για αύξηση της καινοτομίας ⁽¹⁾. Καθώς οι χώρες/περιφέρειες φτάνουν στο τέλος της περιόδου ισχύος της τρέχουσας στρατηγικής τους, θα είναι ενδιαφέρον να παρατηρήσουμε τι θεωρούν ότι είναι η καλύτερη στρατηγική, κατάλληλη για την επίτευξη προόδου σε αυτόν τον τομέα της πολιτικής και της πρακτικής.

Οι ειδικές στρατηγικές Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν είναι συγκεντρωμένες στη βόρεια Ευρώπη και την περιοχή των Δυτικών Βαλκανίων

Η εξέχουσα θέση των ειδικών στρατηγικών Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στις σκανδιναβικές χώρες μπορεί να συνδεθεί με τη δέσμευσή τους για καινοτομία, όπως αποδεικνύεται από τις σταθερά υψηλές διεθνείς θέσεις κατάταξης στον τομέα της καινοτομίας (βλ. ενότητα 2.1). Η Σουηδία, η Φινλανδία και η Δανία καταλαμβάνουν τις κορυφαίες θέσεις στον Ευρωπαϊκό Πίνακα Καινοτομίας 2015 ⁽²⁾ και βρίσκονται στις κορυφαίες 10 σε παγκόσμιο επίπεδο βάσει του Παγκόσμιου Δείκτη Καινοτομίας ⁽³⁾, με τη Νορβηγία να συγκαταλέγεται επίσης μεταξύ των κορυφαίων 20 παγκοσμίως.

Η ανάπτυξη στην περιοχή των Δυτικών Βαλκανίων υποστηρίζεται από την έμφαση στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν μέσω της διαδικασίας αξιολόγησης της Small Business Act ⁽⁴⁾ και των παραδοτέων των συμπερασμάτων της Ρίγας που σχετίζονται με την Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση (Vocational Education and Training - VET) ⁽⁵⁾. Και τα δύο αυτά εργαλεία αποτελούν απαιτήσεις εθνικής πολιτικής σε όλες τις υπό ένταξη χώρες, και παρακολουθούνται σε επίπεδο χώρας και ΕΕ ως αναπόσπαστο μέρος της προ-ενταξιακής διαδικασίας.

⁽¹⁾ OECD Innovation Strategy 2010.

⁽²⁾ http://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/facts-figures/scoreboards/index_en.htm

⁽³⁾ <https://www.globalinnovationindex.org/content/page/data-analysis/>

⁽⁴⁾ http://ec.europa.eu/growth/smes/business-friendly-environment/small-business-act/index_en.htm

⁽⁵⁾ Με τα συμπεράσματα της Ρίγας της 22ας Ιουνίου 2015, το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης εγκρίνει ένα νέο πακέτο μεσοπρόθεσμων αποτελεσμάτων στον τομέα της ΕΕΚ για τη χρονική περίοδο 2015-2020, όπως, για παράδειγμα, την ενδυνάμωση βασικών ικανοτήτων συμπεριλαμβανομένου του επιχειρείν. http://ec.europa.eu/education/policy/vocational-policy/doc/2015-riqa-conclusions_en.pdf

Η απασχολησιμότητα αποτελεί κοινό στόχο σε όλους τους τύπους στρατηγικής

Σε σύγκριση με τις ευρύτερες στρατηγικές, οι ειδικές στρατηγικές Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν αφορούν εν γένει σε όλους τους μελετώμενους στόχους, συμπεριλαμβανομένης της ενεργού ιδιότητας του πολίτη, του κοινωνικού επιχειρείν, της δημιουργίας επιχειρήσεων και της απασχολησιμότητας (βλ. ενότητα 2.1). Ωστόσο, σε όλα τα είδη στρατηγικής ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στην απασχολησιμότητα, γεγονός που ενδεχομένως συνδέεται με την οικονομική κρίση που αντιμετωπίζουν οι χώρες της Ευρώπης.

Η στόχευση προς μαθησιακά αποτελέσματα σπανίως ορίζεται ως δράση προτεραιότητας στο πλαίσιο των στρατηγικών

Ο καθορισμός μαθησιακών αποτελεσμάτων δεν φαίνεται να αποτελεί δράση προτεραιότητας στο πλαίσιο των στρατηγικών που συνδέονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, με μόνο οκτώ χώρες/ περιοχές [Δανία, Εσθονία, Αυστρία, Πολωνία, Ηνωμένο Βασίλειο (Ουαλία), Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Μαυροβούνιο και πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας] να τη συμπεριλαμβάνουν ως στρατηγική δράση (βλ. ενότητα 2.1.4). Η σημερινή έλλειψη ολοκληρωμένων στόχων μαθησιακών αποτελεσμάτων σε σχέση με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν μπορεί να χαρακτηριστεί ως ένα από τα κύρια εμπόδια στην ανάπτυξη αποτελεσματικής και υψηλής ποιότητας Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν. Περισσότερη έμφαση είναι επίσης απαραίτητη στην εισαγωγή των αποτελεσμάτων της επιχειρηματικής μάθησης στη διαδικασία αξιολόγησης, η οποία αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό της ποιότητας της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν και τονίζεται ως δράση στρατηγικής μόνο από δύο χώρες (Δανία και Εσθονία).

Λίγες στρατηγικές διαθέτουν αναλυτικές προσεγγίσεις για την παρακολούθηση της προόδου και των επιπτώσεων

Στις περισσότερες στρατηγικές, υπάρχουν ισχυρές ενδείξεις καλής διυπουργικής συνεργασίας και σύμπραξης (βλ. ενότητα 2.1.5). Ωστόσο, απαιτείται ενδεχομένως περισσότερη δουλειά για την υποστήριξη των χωρών σε σχέση με την ανάπτυξη και την εφαρμογή ισχυρότερων πλαισίων παρακολούθησης. Λίγες χώρες παρέχουν λεπτομερείς πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο παρακολούθησης στο πλαίσιο της στρατηγικής, ορισμένες ευρύτερες στρατηγικές δεν συνδέονται συγκεκριμένα με τα αποτελέσματα ή τις επιπτώσεις που σχετίζονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν και συχνά δεν υπάρχει καθορισμένη σύνδεση με τον κύκλο ανάπτυξης της πολιτικής της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν. Καθώς η κρατική και άλλες πηγές χρηματοδότησης συμπιέζονται όλο και πιο έντονα σε ολόκληρη την Ευρώπη, είναι σημαντικό να εξασφαλίζεται μια ισχυρή αντανάκλαση της προόδου και των επιπτώσεων των στρατηγικών και των δράσεων τους.

Περισσότερες από τις μισές ευρωπαϊκές χώρες χρησιμοποιούν τόσο κρατική όσο και ευρωπαϊκή χρηματοδότηση για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, αλλά οι σταθερές και ολοκληρωμένες ροές χρηματοδότησης χρήζουν περαιτέρω ανάπτυξης

Σε ολόκληρη την Ευρώπη, η ανάπτυξη και η εφαρμογή της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν χρηματοδοτείται από κρατικές ή/και ευρωπαϊκές πηγές (βλ. ενότητα 2.2). Η κρατική χρηματοδότηση παρέχεται συχνά από το υπουργείο που είναι αρμόδιο για την εκπαίδευση, μαζί με άλλα συναρμόδια υπουργεία. Είκοσι επτά από τις Ευρωπαϊκές χώρες/περιφέρειες χρησιμοποιούν κρατική χρηματοδότηση για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, οι περισσότερες από αυτές για την εφαρμογή της ειδικής ή ευρύτερης στρατηγικής τους σχετικά με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν.

Τα ποσά της χρηματοδότησης κατανέμονται είτε ως ειδικός προϋπολογισμός για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν ή, συχνότερα, ως μέρος ενός συνολικού εθνικού προϋπολογισμού. Μεταξύ των χωρών με ειδική στρατηγική Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν, μόνο η Σουηδία προβλέπει ειδικό κρατικό προϋπολογισμό για τον τομέα αυτόν όλες οι υπόλοιπες χώρες χρηματοδοτούν την ειδική στρατηγική τους μέσω του συνολικού κρατικού προϋπολογισμού τους. Το Λουξεμβούργο, η Μάλτα και οι Κάτω Χώρες, από την άλλη πλευρά, δεν έχουν

στρατηγική σχετιζόμενη με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν· ωστόσο, παρέχουν ειδικό προϋπολογισμό σε κρατικό επίπεδο για την ανάπτυξη και την υλοποίηση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν γενικότερα.

Εκτός από την κρατική χρηματοδότηση, οι 24 ευρωπαϊκές χώρες/περιφέρειες λαμβάνουν για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν και χρηματοδότηση από την ΕΕ (βλ. ενότητα 2.2.3). Μερικές χώρες - Κροατία, Ουγγαρία, Βοσνία-Ερζεγοβίνη και Τουρκία - βασίζονται αποκλειστικά στη χρηματοδότηση της ΕΕ για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν εν γένει ή για την εφαρμογή της ειδικής ή ευρύτερης στρατηγικής τους σχετικά με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν.

Και οι δύο τύποι χρηματοδότησης της ΕΕ, άμεση και έμμεση ⁽⁶⁾ αποτελούν επομένως μέσα ζωτικής σημασίας για την ανάπτυξη και την υλοποίηση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν. Ωστόσο, η έμμεση χρηματοδότηση της ΕΕ μπορεί να οδηγήσει σε πιο βιώσιμα αποτελέσματα, καθώς υποστηρίζει επιχειρησιακά προγράμματα με εθνικές επενδυτικές προτεραιότητες, ειδικούς στόχους και συγκεκριμένες δράσεις για παρατεταμένη χρονική περίοδο, σε αντίθεση με τη συχνή (πιο βραχυπρόθεσμη) προσέγγιση βάσει έργου της άμεσης χρηματοδότησης της ΕΕ. Η πλειοψηφία των χωρών που κάνουν χρήση της χρηματοδότησης της ΕΕ για την εφαρμογή της ειδικής ή ευρύτερης στρατηγικής τους σχετικά με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στηρίζονται από έμμεσα κονδύλια.

Περισσότερες από τις μισές ευρωπαϊκές χώρες χρησιμοποιούν τόσο κρατική όσο και κοινοτική χρηματοδότηση για την ανάπτυξη και την υλοποίηση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν. Ωστόσο, σε ολόκληρη την Ευρώπη χρήζουν περαιτέρω ανάπτυξης σταθερές και μακροπρόθεσμες πηγές χρηματοδότησης για την εξασφάλιση μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης της χρηματοδότησης για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, μεταξύ άλλων για την εφαρμογή της στρατηγικής, το πρόγραμμα σπουδών, την εκπαίδευση και την υποστήριξη των εκπαιδευτικών, την οικοδόμηση σχέσεων συνεργασίας με τα ενδιαφερόμενα μέρη κ.λπ.

Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν αναγνωρίζεται όλο και περισσότερο ως διαθεματικός στόχος στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, αλλά πιο συχνά διδάσκεται στην ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση μέσα από ποικιλία προσεγγίσεων

Από τον τρόπο με τον οποίο οι χώρες έχουν ενσωματώσει την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στο πρόγραμμα σπουδών, μπορούν να προσδιοριστούν ορισμένες τάσεις (βλ. ενότητα 3.1). Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν περιλαμβάνεται στο πρόγραμμα σπουδών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σε μεγάλο βαθμό με τη μορφή διαθεματικών στόχων, οι οποίοι είναι επίσης κοινοί σε όλες τις άλλες εκπαιδευτικές βαθμίδες.

Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν είναι πιο διαδεδομένη στη μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση και εκεί υπάρχει μεγαλύτερη ποικιλία στις προσεγγίσεις. Συχνά, όχι μόνο είναι ξεχωριστό μάθημα, αλλά επίσης ενσωματώνεται και σε άλλα μαθήματα, κυρίως στις κοινωνικές επιστήμες, την οικονομία και τις σπουδές επιχειρήσεων. Ακόμα, συχνά διδάσκεται μέσα σε προαιρετικά μαθήματα σε αυτή τη βαθμίδα εκπαίδευσης. Αυτό συνάδει με το γεγονός ότι, σε γενικές γραμμές, υπάρχει μεγαλύτερη ελευθερία επιλογής για τους μαθητές της μη υποχρεωτικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Λύκειο) σε σχέση με τις χαμηλότερες βαθμίδες της εκπαίδευσης. Ωστόσο, η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν είναι λιγότερο πιθανό να φθάσει σε όλους τους μαθητές σε χώρες όπου συνήθως βρίσκεται σε προαιρετικά και όχι σε υποχρεωτικά μαθήματα, και όπου δεν αποτελεί διαθεματικό διδακτικό αντικείμενο.

⁽⁶⁾ Η ευρωπαϊκή χρηματοδότηση αποτελείται είτε από άμεση οικονομική ενίσχυση, που παρέχεται άμεσα από τους ευρωπαϊκούς θεσμούς στους τελικούς δικαιούχους (π.χ. Erasmus+), είτε από έμμεση χρηματοδότηση όπως στην περίπτωση των Διαρθρωτικών Ταμείων (και, για την εκπαίδευση στην επιχειρηματικότητα συγκεκριμένα, του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου).

Πάνω από τις μισές χώρες έχουν πολύ λίγες ή καθόλου κατευθυντήριες γραμμές για τις μεθόδους διδασκαλίας

Οι κατευθυντήριες γραμμές διδασκαλίας για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν είναι συνηθέστερη πρακτική στη γενική μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση και στην Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET) από ό,τι σε χαμηλότερες βαθμίδες εκπαίδευσης (βλ. ενότητα 3.1.3). Δεν υπάρχει μεγάλη διαφορά μεταξύ των χωρών ως προς το είδος των δραστηριοτήτων που συνιστώνται στις κατευθυντήριες γραμμές. Η ενεργητική μάθηση και οι δραστηριότητες έξω από την τάξη είναι οι συνηθέστερες, ενώ η βιωματική μάθηση είναι λιγότερο συχνή.

Η έρευνα δείχνει ότι οι μέθοδοι που αφορούν τις εμπειρίες των μαθητών έξω από την τάξη και τη σύνδεσή τους με τον πραγματικό κόσμο είναι κεντρικής σημασίας για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Οι σαφείς κατευθυντήριες γραμμές είναι σημαντικές προκειμένου οι εκπαιδευτικοί να έχουν κοινή κατανόηση ως προς τις κατάλληλες μεθόδους για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν και τις μεθόδους που συμβάλλουν αποτελεσματικότερα στην επιτυχή διδασκαλία της. Η έκθεση αυτή δείχνει ότι ενώ η πλειοψηφία των χωρών αναφέρουν ενσωμάτωση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στα προγράμματα σπουδών τους, συχνά δεν συστήνουν κάποιες ιδιαίτερες μεθόδους διδασκαλίας/ μάθησης που θα πρέπει να χρησιμοποιούνται και, κατά συνέπεια, αφήνουν στους εκπαιδευτικούς μεγάλα περιθώρια αυτονομίας σε αυτόν τον τομέα.

Πολύ λίγες χώρες περιλαμβάνουν πρακτικές επιχειρηματικές εμπειρίες ως τακτικό και υποχρεωτικό μέρος του προγράμματος σπουδών

Τα πιο διαδεδομένα παραδείγματα πρακτικής επιχειρηματικής εμπειρίας είναι η δημιουργία μικρών ή πολύ μικρών επιχειρήσεων και η κατ' αποκοπή εργασία σε επίπεδο έργου, που προσφέρει μια σαφή διαδικασία δημιουργίας ιδέας και ένα από τελικό προϊόν (βλ. ενότητα 3.2).

Πολλές πρακτικές επιχειρηματικής εμπειρίας πραγματοποιούνται στο πλαίσιο πρωτοβουλιών, στις οποίες η συμμετοχή εξωτερικών συνεργατών, όπως το Σωματείο Επιχειρηματικότητας Νέων (Junior Achievement), είναι βασικό στοιχείο. Ενώ στις περισσότερες χώρες αυτό περιορίζεται σε εξωσχολικό επίπεδο, σε άλλες (Φλαμανδική Κοινότητα του Βελγίου, Βουλγαρία, Εσθονία, Ελλάδα και Λετονία), τα προγράμματα αυτά ήδη προσφέρονται ως μέρος του κανονικού προγράμματος σπουδών.

Τα μαθησιακά αποτελέσματα που συνδέονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν είναι κατακερματισμένα στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες· δεν είναι πλήρη και στερούνται εξέλιξης μεταξύ των εκπαιδευτικών βαθμίδων

Η κάλυψη των διαφόρων τύπων μαθησιακών αποτελεσμάτων που σχετίζονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στο πρόγραμμα σπουδών είναι άνιση σε όλη την Ευρώπη (βλ. ενότητα 3.3). Κάποια από αυτά, δηλαδή η αυτοπεποίθηση, ο σχεδιασμός και η ομαδική εργασία είναι επίσης ευρύτεροι εκπαιδευτικοί στόχοι, όχι ειδικοί για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, και αρκετά διαδεδομένοι. Η δημιουργικότητα μερικές φορές αναφέρεται ως γενικός στόχος, αλλά σπάνια εντοπίζονται σαφώς διατυπωμένα μαθησιακά αποτελέσματα που σχετίζονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Οι φράσεις «διαχείριση πόρων», «διαχείριση αβεβαιότητας/ κινδύνου», «ρόλος των επιχειρηματιών στην κοινωνία» και «επιλογές επιχειρηματικής σταδιοδρομίας» είναι αρκετά συγκεκριμένες διατυπώσεις και επομένως πολύ λιγότερο διαδεδομένες ως σαφώς διατυπωμένα μαθησιακά αποτελέσματα σε ευρωπαϊκά προγράμματα σπουδών. Η χρηματοοικονομική γνώση είναι ένα μαθησιακό αποτέλεσμα που παραδοσιακά συνδέεται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, αν μη τι άλλο επειδή είναι πιο εύκολα αναγνωρίσιμο και μετρήσιμο. Η έκθεση αυτή επιβεβαιώνει ότι είναι ένα από τα πιο διαδεδομένα μαθησιακά αποτελέσματα της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν, σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης.

Συνολικά, μόνο περίπου 15 χώρες/περιφέρειες περιλαμβάνουν ευρύ φάσμα επιχειρηματικών μαθησιακών αποτελεσμάτων (που ορίζονται ως τουλάχιστον έξι κατηγορίες) σε σχέση με τα υποχρεωτικά μαθήματα ή/ και τα

διαθεματικά πεδία τουλάχιστον για μία βαθμίδα εκπαίδευσης. Τα προγράμματα σπουδών των υψηλότερων βαθμίδων εκπαίδευσης δεν περιέχουν πολλά περισσότερα μαθησιακά αποτελέσματα από εκείνα των χαμηλότερων βαθμίδων. Υπάρχουν, ωστόσο, διαφορές στη σχετική συχνότητα εμφάνισης των συγκεκριμένων αποτελεσμάτων που προσδιορίζονται. Στα επίπεδα της πρωτοβάθμιας και υποχρεωτικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Γυμνάσιο), ως επί το πλείστον αφορούν τις κατηγορίες των επιχειρηματικών συμπεριφορών και των δεξιοτήτων της δημιουργικότητας, του σχεδιασμού, της χρηματοοικονομικής γνώσης και της ομαδικής εργασίας. Στο επίπεδο της γενικής μη υποχρεωτικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Λύκειο) και στην Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET) υπάρχουν λιγότερα μαθησιακά αποτελέσματα που σχετίζονται με την επιχειρηματική νοοτροπία και τις δεξιότητες ομαδικής εργασίας, αλλά περισσότερα σε σχέση με τη «διαχείριση πόρων», τη «διαχείριση αβεβαιότητας κινδύνου» και, στη γνωστική κατηγορία, την «αξιολόγηση ευκαιριών».

Η ειδική αξιολόγηση μαθησιακών αποτελεσμάτων που συνδέονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν είναι συνήθως ελλιπής, αποτυπώνοντας την περιορισμένη ενσωμάτωσή της

Μόνο λίγες χώρες/περιφέρειες δείχνουν μια πιο δομημένη προσέγγιση ως προς την πρόοδο και την πληρότητα σε σχέση με τα επιχειρηματικά μαθησιακά αποτελέσματα [Εσθονία, Ισπανία, Ηνωμένο Βασίλειο (Σκωτία) και Νορβηγία] (βλ. ενότητα 3.3.3). Επίσης, ορισμένες χώρες ήδη αναπτύσσουν μια πιο ολοκληρωμένη και στρατηγική προσέγγιση, ιδίως μέσω της ανάπτυξης ενός πλαισίου αναφοράς ικανοτήτων. Αυτό ισχύει στην περίπτωση της Φλαμανδικής Κοινότητας του Βελγίου, της Δανίας, της Αυστρίας και του Ηνωμένου Βασιλείου (Ουαλία).

Ωστόσο, δεν υπάρχει ακόμη καμία συγκεκριμένη αξιολόγηση των μαθησιακών αποτελεσμάτων που συνδέονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν (βλ. ενότητα 3.3.4). Στην καλύτερη περίπτωση, ορισμένα μαθησιακά αποτελέσματα αξιολογούνται σε σχέση με συγκεκριμένα μαθήματα, συμπεριλαμβανομένου του επιχειρείν. Τούτο αποτελεί σημαντικό περιορισμό για την αποτελεσματική διδασκαλία και μάθηση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν, καθώς τόσο οι εκπαιδευτικοί, όσο και οι μαθητές έχουν την τάση να επικεντρώνονται περισσότερο στις πτυχές του προγράμματος σπουδών που υπόκεινται σε αξιολόγηση.

Σχεδόν οι μισές ευρωπαϊκές χώρες παρέχουν αυτονομία στους θεσμούς αρχικής εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών για την εισαγωγή της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν

Η εξέταση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στην Αρχική Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE) είναι ένα πολύπλοκο έργο, καθώς πάνω από τα τρία τέταρτα των ευρωπαϊκών χωρών/περιφερειών είτε επιτρέπουν αυτονομία σε εκπαιδευτικά ιδρύματα για θέματα διδασκτέας ύλης, είτε δεν έχουν κανονισμούς/συστάσεις για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν σε σχέση με την Αρχική Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE) (βλ. ενότητα 4.1). Μόνο μια εξέταση των επιμέρους προγραμμάτων ή μια έρευνα για το τι πραγματικά συμβαίνει στα ιδρύματα κατάρτισης των εκπαιδευτικών θα μπορούσε να ξεδιαλύνει το τοπίο.

Μόνο δύο κεντρικές αρχές συστήνουν τουλάχιστον όλοι οι μελλοντικοί εκπαιδευτικοί ορωτοβάθμιας και γενικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης να έρθουν σε επαφή με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν κατά τη διάρκεια της αρχικής τους εκπαίδευσης. Πρόκειται για τις αρμόδιες αρχές της Εσθονίας και της Λετονίας. Στη Δανία, η σύσταση αφορά μόνο τους μελλοντικούς εκπαιδευτικούς στην πρωτοβάθμια και υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο). Σε τέσσερις επιπλέον χώρες, οι κεντρικές αρχές το συνιστούν, αλλά μόνο για ορισμένους εκπαιδευτικούς, ανάλογα με το αντικείμενο και το επίπεδο της εκπαίδευσης (Αυστρία, Σλοβακία και Μαυροβούνιο), ή τον τύπο της Αρχικής Εκπαίδευσης Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE) που ακολουθείται (Τουρκία).

Δεκατρείς χώρες/περιφέρειες αναφέρουν στις κεντρικές προτάσεις τους την ανάγκη να αποκτήσουν οι μελλοντικοί εκπαιδευτικοί ορισμένες από τις δεξιότητες που θεωρούνται βασικές για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, είτε ρητά στο πλαίσιο της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν είτε όχι. Τουλάχιστον τέσσερις από τις πέντε δεξιότητες που λαμβάνονται υπόψη στην έκθεση θα πρέπει να διδάσκονται σε όλους τους μελλοντικούς εκπαιδευτικούς στη Δανία, την Εσθονία, την Ισπανία, τη Λετονία, τη Μάλτα, την Πολωνία και τη Νορβηγία.

Η παροχή Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) μαθημάτων σχετικά με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στο πλαίσιο της συνεχούς επαγγελματικής ανάπτυξης είναι καλύτερα ανεπτυγμένη από ό,τι στην Αρχική Εκπαίδευση των Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE)

Πρόβλεψη για Συνεχή Επαγγελματική Ανάπτυξη (Continuing Professional Development - CPD) ορισμένων καθηγητών συγκεκριμένου αντικειμένου σε ορισμένες εκπαιδευτικές βαθμίδες υπάρχει σε 28 χώρες/περιφέρειες (βλ. ενότητα 4.2). Σε 17 χώρες/περιφέρειες, αυτό ισχύει για όλους τους καθηγητές πρωτοβάθμιας και γενικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Η παροχή Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) μπορεί να οργανωθεί από τους φορείς που είναι συνήθως αρμόδιοι για τη Συνεχή Επαγγελματική Ανάπτυξη (Continuing Professional Development - CPD) ή να ανατεθεί σε φορείς/ συλλόγους ειδικά αφιερωμένους στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν.

Αν και είναι πολύ δύσκολο να σχηματιστεί πλήρης εικόνα ως προς το τι συμβαίνει στην εκπαίδευση των εκπαιδευτικών, διαφαίνεται σαφώς ότι θα μπορούσαν να γίνουν κάποιες προσπάθειες για τη βελτίωση τόσο της Αρχικής Εκπαίδευσης των Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE), όσο και της παροχής Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) μαθημάτων Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, προκειμένου να έχουν οι εκπαιδευτικοί τη δυνατότητα να εξοικειωθούν με το θέμα και τις διδακτικές προσεγγίσεις που απαιτούνται για την ανάπτυξη επιχειρηματικών δεξιοτήτων και συμπεριφορών των μαθητών τους.

Το διδακτικό υλικό είναι η συνηθέστερη μορφή υποστήριξης που παρέχουν οι κεντρικές αρχές

Ο κύριος τύπος υποστήριξης για τους εκπαιδευτικούς που παρέχεται από τις κεντρικές αρχές, είναι η χρηματοδότηση ή η ανάπτυξη διδακτικού υλικού (17 χώρες/περιφέρειες βλ. ενότητα 4.3). Σε 12 χώρες/περιφέρειες, οι κεντρικές αρχές έχουν αναπτύξει κατευθυντήριες γραμμές για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, μερικές φορές σε συνεργασία με άλλα ενδιαφερόμενα μέρη. Σε 11 χώρες/περιφέρειες υπάρχουν κέντρα εμπειρογνομosύνης που υποστηρίζονται από τις κεντρικές αρχές (στις τρεις κοινότητες του Βελγίου, στη Δανία, την Ισπανία, τη Γαλλία, την Κροατία, την Αυστρία, τη Ρουμανία, τη Φινλανδία και το Μαυροβούνιο).

Η δικτύωση μεταξύ των εκπαιδευτικών είναι επίσης μια μέθοδος η οποία θα μπορούσε να αποδειχθεί χρήσιμη στην ανάπτυξη κοινής αντίληψης και την ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών. Θα μπορούσε να διερευνηθεί περαιτέρω, καθώς δίκτυα εκπαιδευτικών σχετικά με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν υπάρχουν μόνο στη Δανία, την Εσθονία, την Ισπανία και τη Γαλλία.

Σε ορισμένες χώρες/περιφέρειες, οι ιδιωτικοί και μη κερδοσκοπικοί τομείς ήδη ασχολούνται με την ανάπτυξη διδακτικού υλικού και διαδικτυακών κέντρων πόρων για τους εκπαιδευτικούς. Ωστόσο, η κατάσταση θα μπορούσε να βελτιωθεί με μια μεγαλύτερη δέσμευση από πλευράς των κεντρικών αρχών.

Προς το παρόν, καμία από τις χώρες που εξετάζονται στην παρούσα έκθεση δεν έχει καθιερώσει πλήρως την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στα σχολεία της

Πλήρης καθιέρωση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν θα σήμαινε ότι η στρατηγική έχει τεθεί σε λειτουργία εδώ και αρκετά χρόνια και παρακολουθείται συστηματικά, ότι υπάρχουν μηχανισμοί ισχυρής χρηματοδότησης, ότι αξιολογούνται τα μαθησιακά αποτελέσματα και ότι είναι πλήρως ενσωματωμένη στην Αρχική Εκπαίδευση των Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE) και τη Συνεχή Επαγγελματική Ανάπτυξη (Continuing Professional Development - CPD) για όλους τους εκπαιδευτικούς (βλ. κεφάλαιο 5). Η πρόοδος είναι περισσότερο αναγκαία σε δύο τομείς: τα μαθησιακά αποτελέσματα και την εκπαίδευση των εκπαιδευτικών. Η ανάπτυξη ολοκληρωμένων και συνεπών μαθησιακών αποτελεσμάτων, που θα εφαρμόζονται σε διάφορα επίπεδα της εκπαίδευσης και θα αξιολογούνται συγκεκριμένα, είναι ζωτικής σημασίας. Επιπλέον, η ενσωμάτωση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στην Αρχική Εκπαίδευση των Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE) και τη Συνεχή Επαγγελματική Ανάπτυξη (Continuing Professional Development - CPD) για όλους τους εκπαιδευτικούς, ανεξάρτητα από το αντικείμενο και το επίπεδο εκπαίδευσης στο οποίο διδάσκουν, είναι ζωτικής σημασίας αν απαιτείται παροχή Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) υψηλής ποιότητας για τους φοιτητές.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ανάπτυξη και η προώθηση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν αποτελεί εδώ και χρόνια έναν από τους βασικούς στόχους πολιτικής της ΕΕ και των κρατών μελών. Στο πλαίσιο της υψηλής ανεργίας των νέων, των οικονομικών κρίσεων και των ραγδαίων αλλαγών που συνδέονται με την πολύπλοκη, βασισμένη στη γνώση, οικονομία και κοινωνία μας, φαίνεται ότι οι οριζόντιες δεξιότητες, και ιδιαίτερα το επιχειρείν, είναι απαραίτητες αν οι νέοι πρόκειται να γίνουν ενεργοί, δημιουργικοί και επιχειρηματικοί πολίτες. Αν και αποτελεί ένα σχετικά πρόσφατο πεδίο έρευνας, υπάρχει ήδη ένα στέρεο σώμα αποδεικτικών στοιχείων ⁽⁷⁾, τα οποία καταδεικνύουν τα οφέλη της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν τόσο για το άτομο όσο και για την κοινωνία. Σε εθνικό επίπεδο, υπάρχουν διαφορετικά επίπεδα δέσμευσης, με ορισμένες χώρες να έχουν ήδη δεσμευτεί για περισσότερο από μια δεκαετία, ενώ άλλες τώρα αρχίζουν να αντιμετωπίζουν την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν ως μέρος των πολιτικών τους για την εκπαίδευση ⁽⁸⁾.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υποστηρίζει εκτενώς την ανάπτυξη της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν. Στην Ανακοίνωσή της με τίτλο *Ανασχεδιασμός της εκπαίδευσης: επενδύοντας στις δεξιότητες για καλύτερα κοινωνικοοικονομικά αποτελέσματα* το 2012, τονίζει τις οριζόντιες δεξιότητες και ιδιαίτερα τις επιχειρηματικές δεξιότητες και συνιστά τα εξής:

«Τα κράτη μέλη θα πρέπει να προωθήσουν τις επιχειρηματικές δεξιότητες με νέους και δημιουργικούς τρόπους διδασκαλίας και μάθησης, από το δημοτικό σχολείο και μετά, ενώ παράλληλα, από τη δευτεροβάθμια έως την τριτοβάθμια εκπαίδευση, θα πρέπει να υπάρχει εστίαση στις ευκαιρίες ίδρυσης επιχειρήσεων ως επιλογής σταδιοδρομίας. Η πείρα από τον πραγματικό κόσμο, που αποκτάται μέσω της μάθησης με βάση την επίλυση προβλημάτων και της διασύνδεσης με τις επιχειρήσεις, θα πρέπει να ενσωματωθεί σε όλα τα θεματικά πεδία και να προσαρμοστεί σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Όλοι οι νέοι θα πρέπει να αποκτούν τουλάχιστον μία πρακτική επιχειρηματική εμπειρία πριν ολοκληρώσουν την υποχρεωτική εκπαίδευση» ⁽⁹⁾

Το Πρόγραμμα δράσης για το επιχειρείν 2020, που δημοσιεύθηκε το 2013, αναγνώρισε την επιχειρηματική εκπαίδευση ως έναν από τους τρεις τομείς που απαιτούν άμεση παρέμβαση ⁽¹⁰⁾. Το Συμβούλιο εξέδωσε τον Δεκέμβριο του 2014 συμπεράσματα σχετικά με την εκπαίδευση και κατάρτιση στο επιχειρείν, τονίζοντας ότι «η ανάπτυξη επιχειρηματικής σκέψης μπορεί να έχει σημαντικά οφέλη για τους πολίτες, τόσο στον επαγγελματικό όσο και στον ιδιωτικό τους βίο». Καλεί τα κράτη μέλη «να ενθαρρύνουν τη διαμόρφωση μιας συντονισμένης προσέγγισης της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης και κατάρτισης» ⁽¹¹⁾.

Το 2015, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο εξέδωσε ψήφισμα σχετικά με την προώθηση της επιχειρηματικότητας των νέων μέσω της εκπαίδευσης και της κατάρτισης. Αναγνωρίζει ότι:

«ορισμένα κράτη μέλη δεν έχουν αναπτύξει ακόμη μια εγκάρσια πολιτική ή στρατηγική προσέγγιση στην επιχειρηματική εκπαίδευση ή στα προγράμματα σπουδών και τις μεθόδους διδασκαλίας σε θέματα επιχειρηματικότητας και ότι δεν είναι όλοι οι εκπαιδευτικοί και οι αρμόδιοι για τον σχεδιασμό της εκπαίδευσης στην Ευρώπη επαρκώς καταρτισμένοι όσον αφορά την επιχειρηματική εκπαίδευση» και «τονίζει την ανάγκη ευρείας προσέγγισης της επιχειρηματικότητας, ως συνόλου βασικών εγκάρσιων ικανοτήτων για προσωπικούς και επαγγελματικούς σκοπούς» ⁽¹²⁾.

⁽⁷⁾ Βλ. Παραπομπές στο τέλος της έκθεσης.

⁽⁸⁾ EACEA/European Commission (2012); McCoshan, A. et al. (2010).

⁽⁹⁾ Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee, and the Committee of the Regions on Rethinking education: Investing in skills for better socio-economic outcomes, COM/2012/0669 final.

⁽¹⁰⁾ Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee, and the Committee of the Regions on Entrepreneurship 2020 Action Plan: Reigniting the entrepreneurial spirit in Europe. COM/2012/0795 final.

⁽¹¹⁾ Council conclusions on entrepreneurship in education and training, OJ C 17, 20.01.2015, σ. 2.

⁽¹²⁾ European Parliament resolution of 8 September 2015 on promoting youth entrepreneurship through education and training. (2015/2006 (INI)).

Στόχοι και περιεχόμενο της έκθεσης

Η παρούσα έκθεση αποτελεί συνέχεια στην ανάγκη που εκφράζεται στα συμπεράσματα του Συμβουλίου για εμπλουτισμό της βάσης στοιχείων σχετικά με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Οι προτεραιότητες που εκφράζονται στα συμπεράσματα του Συμβουλίου, καθώς και σε άλλες ευρωπαϊκές κατευθύνσεις πολιτικής, έχουν επίσης ληφθεί υπόψη στον καθορισμό των ερευνητικών ερωτημάτων και του πεδίου εφαρμογής της παρούσας έκθεσης.

Η συγκριτική έρευνα και η ανάπτυξη δεικτών στον τομέα αυτό εξακολουθούν να σπανίζουν. Ωστόσο, η ανάπτυξη της γνώσης και η κατανόηση του τρόπου με τον οποίο ενισχύονται οι επιχειρηματικές δεξιότητες είναι απαραίτητες για την υποστήριξη της ανταλλαγής πρακτικών και την ανάπτυξη πολιτικών.

Ως εκ τούτου, λαμβάνοντας υπόψη τις εμπειρίες που αποκτήθηκαν από τις δύο προηγούμενες εκθέσεις Ευρυδίκη σχετικά με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν ⁽¹³⁾, αυτή η νέα ανάλυση στοχεύει στην επικαιροποίηση των σχετικών πληροφοριών σχετικά με τις στρατηγικές, τα προγράμματα σπουδών και τα μαθησιακά αποτελέσματα. Επιχειρεί επίσης να καλύψει τα κενά στην έρευνα και τις ελλείψεις στις πληροφορίες που προσδιορίζονται από την Ομάδα Εμπειρογνομώνων για τα Στοιχεία και τους Δείκτες Επιχειρηματικής Μάθησης και Ικανότητας ⁽¹⁴⁾, καλύπτοντας θέματα όπως οι εταιρικές σχέσεις, η αξιολόγηση των μαθησιακών αποτελεσμάτων, η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών και οι μηχανισμοί χρηματοδότησης.

Η έκθεση αποτελείται από πέντε κεφάλαια, με το καθένα να πραγματεύεται μια διαφορετική πτυχή της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στα σχολεία της Ευρώπης και το τελευταίο να συνδυάζει αυτά τα βασικά ζητήματα.

- Το Κεφάλαιο 1 εστιάζει στους ορισμούς του όρου «Εκπαίδευση στο Επιχειρείν» και το πλαίσió της, εξετάζοντας τους υπάρχοντες στατιστικούς δείκτες.
- Το Κεφάλαιο 2 παρέχει μια επισκόπηση των στρατηγικών που υιοθετούνται από τις αρχές σε κεντρικό επίπεδο για την προώθηση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν και τις διαθέσιμες πηγές χρηματοδότησης.
- Το Κεφάλαιο 3 εξετάζει αν και πώς η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν έχει ενσωματωθεί στα σχολικά προγράμματα σπουδών και τα μαθησιακά αποτελέσματα.
- Το Κεφάλαιο 4 επικεντρώνεται στην εκπαίδευση των εκπαιδευτικών και άλλη κεντρικού επιπέδου υποστήριξη στους εκπαιδευτικούς για την υλοποίηση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν.
- Το Κεφάλαιο 5 αναλύει την τρέχουσα κατάσταση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στις ευρωπαϊκές χώρες και την πρόοδο της εφαρμογής της.

Το παράρτημα περιλαμβάνει πίνακα με συνδέσμους μετάβασης στους δικτυακούς τόπους των κύριων οργανισμών, προγραμμάτων και δημοσιεύσεων που σχετίζονται με την υποστήριξη των εκπαιδευτικών σε εθνικό επίπεδο.

Η έκθεση συμπληρώνεται από εθνικά δελτία πληροφοριών που παρέχουν τις βασικές πληροφορίες για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν σε κάθε εκπαιδευτικό σύστημα.

⁽¹³⁾ EACEA/Eurydice (2012). Η πρώτη αποτελούσε σύνοψη των δεδομένων από τις Εθνικές Μονάδες: *Entrepreneurship in Education in Europe. Explicitly recognised in curricula of upper secondary general education*. Οκτώβριος 2006

⁽¹⁴⁾ Η ομάδα δημιουργήθηκε το Δεκέμβριο του 2012 από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή με στόχο να αξιολογηθούν οι υφιστάμενες πηγές δεδομένων που μπορούν να υποστηρίξουν δείκτες σχετικούς με την εκπαίδευση στην επιχειρηματικότητα και να ορισθεί ένα πλαίσιο δεικτών παρακολούθησης που θα επιτρέπει την αξιολόγηση της έκτασης της τρέχουσας εκπαίδευσης στην επιχειρηματικότητα σε όλη την Ευρώπη. Η ομάδα περιλαμβάνει δώδεκα μέλη από διαφορετικούς θεσμούς, συμπεριλαμβανομένης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (ΓΔ EAC και ΓΔ ENTR), του EACEA (Μονάδα A7), του Κέντρου Νοτιοανατολικής Ευρώπης για την Επιχειρηματική Μάθηση (SEECEL), του Junior Achievement Europe (JA), το Ευρωπαϊκό Ίδρυμα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (ETF), της έρευνας Global Entrepreneurship Monitor (GEM) και του ΟΟΣΑ.

Πεδίο και μεθοδολογία

Η έκθεση καλύπτει τα περισσότερα μέλη του δικτύου Ευρυδίκη, εκτός από τη Γερμανία, την Ιρλανδία και το Λιχτενστάιν. Τα τρία αυτά μέλη, που δεν συμμετέχουν στη συλλογή δεδομένων Ευρυδίκη, μπορεί πάντως να αναφέρονται στη συζήτηση άλλων πηγών δεδομένων.

Καλύπτει τη σχολική εκπαίδευση: πρωτοβάθμια και γενική δευτεροβάθμια εκπαίδευση, καθώς και την Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET) (ISCED επίπεδα 1, 2 και 3). Σύμφωνα με τους στόχους της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν ως βασικής εγκάρσιας ικανότητας για όλους τους φοιτητές, η κάλυψη της Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET) περιορίζεται στους κλάδους που είναι κοινοί για ΟΛΟΥΣ τους μαθητές (βασικό πρόγραμμα) και σε μαθήματα επιλογής διαθέσιμα σε ΟΛΟΥΣ τους φοιτητές, ανεξάρτητα από τον ειδικό επαγγελματικό κλάδο που ακολουθούν. Οι κλάδοι που είναι ουσιαστικά αφιερωμένοι στο επιχειρείν ως σταδιοδρομία, όπως οι επιχειρηματικές σπουδές, δεν θα ληφθούν υπόψη, επειδή η ανάλυση αυτή βασίζεται στην κατανόηση του επιχειρείν ως βασικής εγκάρσιας ικανότητας.

Η έκθεση δομείται με βάση έναν κοινό ορισμό εργασίας της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν. Όπως και στην έκθεση Ευρυδίκη του 2012 (EACEA/ Ευρυδίκη, 2012), το υπόβαθρο για τούτο είναι η σύσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου του 2006 σχετικά με τις ικανότητες-κλειδιά της Δια Βίου Μάθησης, η οποία εντόπισε ένα «πνεύμα πρωτοβουλίας και επιχειρηματικότητας» ως μία από τις οκτώ ικανότητες-κλειδιά:

«Το αίσθημα πρωτοβουλίας και η επιχειρηματικότητα αναφέρονται στην ικανότητα ενός ατόμου να μετατρέπει τις ιδέες του σε δράση. Περιλαμβάνει τη δημιουργικότητα, την καινοτομία και την ανάληψη ρίσκου, καθώς και την ικανότητα σχεδιασμού προκειμένου να επιτυγχάνονται συγκεκριμένοι στόχοι. Στηρίζει τους ανθρώπους, όχι μόνο στην καθημερινή ζωή τους, τόσο στο σπίτι όσο και στην κοινωνία, αλλά και στον χώρο εργασίας, ειδικά σε ό, τι αφορά την κατανόηση του πλαισίου της εργασίας τους και στην αξιοποίηση των ευκαιριών. Αποτελεί το θεμέλιο για τις ειδικότερες δεξιότητες και γνώσεις που χρειάζονται όσα άτομα δραστηριοποιούνται ή συμβάλλουν σε κοινωνικές ή εμπορικές δραστηριότητες. Κάτι τέτοιο οφείλει να περιλαμβάνει τη συνειδητοποίηση των ηθικών αξιών και να προωθή τη χρηστή διακυβέρνηση» ⁽¹⁵⁾.

Το έργο που έχει αναληφθεί από το 2006 έχει οδηγήσει σε ακριβέστερη κατανόηση του επιχειρείν ως ικανότητας-κλειδί. Επίσης, δεν είναι εφικτή μια άμεση σύγκριση με τα ευρήματα της έκθεσης Ευρυδίκη του 2012, καθώς οι έννοιες, οι ορισμοί και η μεθοδολογία έχουν εξειδικευτεί, ιδίως όσον αφορά τα μαθησιακά αποτελέσματα. Ο ορισμός που χρησιμοποιούνταν από την προηγούμενη Θεματική Ομάδα Εργασίας για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, ο οποίος βασίζεται σε έναν ορισμό-πλαίσιο που συμφωνήθηκε από μια διεθνή ομάδα εργασίας σχετικά με την επιχειρηματική μάθηση, χρησιμοποιήθηκε ως κοινός ορισμός εργασίας για την παρούσα έκθεση:

«Ο ορισμός της επιχειρηματικής εκπαίδευσης αφορά στην καλλιέργεια των δεξιοτήτων και του τρόπου σκέψης των εκπαιδευομένων ώστε να είναι σε θέση να μετατρέπουν δημιουργικές ιδέες σε επιχειρηματική δράση. Πρόκειται για μια ικανότητα-κλειδί για όλους τους εκπαιδευόμενους η οποία προάγει την προσωπική ανέλιξη, την ενεργό συμμετοχή των πολιτών, την κοινωνική ένταξη και την απασχολησιμότητα. Είναι συναφής καθ' όλη τη διαδικασία της Δια Βίου Μάθησης, σε όλους τους κλάδους μάθησης και σε όλες τις μορφές εκπαίδευσης και κατάρτισης (τυπικής, μη τυπικής και άτυπης), οι οποίες συμβάλλουν στο επιχειρηματικό πνεύμα ή την επιχειρηματική συμπεριφορά, με ή χωρίς εμπορικό στόχο» ⁽¹⁶⁾.

⁽¹⁵⁾ Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on key competences for lifelong learning, OJ L 394, 30.12.2006, σ. 10.

⁽¹⁶⁾ Αυτός βασίζεται στον ορισμό-πλαίσιο που συμφωνήθηκε από μια διεθνή ομάδα εργασίας σχετικά με την επιχειρηματική μάθηση, στη Γενεύη, στις 18 Ιανουαρίου 2012. Η ομάδα εργασίας περιελάμβανε αντιπροσώπους των ETF (Ευρωπαϊκό Ίδρυμα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης), GIZ (Γερμανική Εταιρεία Διεθνούς Συνεργασίας), DOE (Διεθνής Οργανισμός Εργασίας), UNESCO και UNEVOC.

Η παρούσα έκθεση βασίζεται στις απαντήσεις που παρείχαν οι Εθνικές Μονάδες του Δικτύου Ευρυδίκη ή/και εθνικοί εμπειρογνώμονες, σε ένα ερωτηματολόγιο που αναπτύχθηκε από τη Μονάδα A7 Erasmus+: Ανάλυση πολιτικής για την εκπαίδευση και τη νεολαία, που συντονίζει το δίκτυο Ευρυδίκη στο πλαίσιο του Εκτελεστικού οργανισμού εκπαίδευσης, οπτικοακουστικών θεμάτων και πολιτισμού (EACEA). Άλλες πηγές δεδομένων, όπως η Eurostat, το Ευρωβαρόμετρο, ο ΟΟΣΑ και η έρευνα Global Entrepreneurship Monitor (GEM), χρησιμοποιήθηκαν για την εξέταση άλλων διαθέσιμων δεικτών που σχετίζονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στο πρώτο, εννοιολογικό, κεφάλαιο. Σε γενικές γραμμές, τα στοιχεία και οι δείκτες Ευρυδίκη είναι ποιοτικά. Βασίζονται κυρίως σε επίσημες πληροφορίες σχετικά με τη νομοθεσία, τους κανονισμούς και τις πολιτικές των κεντρικών/ ανώτατων αρχών που έχουν την ευθύνη για την εκπαίδευση. Εντοπίζονται σε εθνικό (κρατικό) επίπεδο στη συντριπτική πλειοψηφία των χωρών. Σε ορισμένες χώρες, οι περιφέρειες (κοινότητες, ομόσπονδα κρατίδια, κ.λπ.) έχουν την ευθύνη για όλα τα θέματα που αφορούν την εκπαίδευση. Στο Βέλγιο, τη Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο, οι διαφορετικές διοικητικές περιοχές έχουν το δικό τους υπουργείο παιδείας.

Τα στοιχεία Ευρυδίκη περιορίζονται σε σχολεία του δημόσιου τομέα, με εξαίρεση τα σχολεία των τριών Κοινοτήτων του Βελγίου και των Κάτω Χωρών. Σε αυτές τις χώρες, ιδιωτικά ιδρύματα υπό κρατικό έλεγχο αντιπροσωπεύουν σημαντικό μερίδιο των σχολικών εγγραφών και ακολουθούν τους ίδιους κανόνες με τα δημόσια σχολεία. Ως εκ τούτου, αυτά περιλαμβάνονται στην ανάλυση.

Η προετοιμασία και η σύνταξη της έκθεσης συντονίστηκε από τη Μονάδα A7 (EACEA). Ελέγχθηκε από όλες τις Εθνικές Μονάδες που συμμετέχουν. Τα κύρια ευρήματα αποτελούν αποκλειστική ευθύνη της Μονάδας Ευρυδίκη στο πλαίσιο του EACEA. Όλοι οι συνεισφέροντες μνημονεύονται στο τέλος του εγγράφου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΟ ΕΠΙΧΕΙΡΕΙΝ

Οι προσεγγίσεις ως προς την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν και οι στόχοι αυτής ενδέχεται να ποικίλλουν, ανάλογα με το περιβάλλον και την αντίληψη της έννοιας στην εκάστοτε χώρα. Στο ένα άκρο του φάσματος βρίσκεται μια στενή αντίληψη με έμφαση στην ανάπτυξη των συμπεριφορών και δεξιοτήτων που χρειάζονται οι νέοι για να δημιουργήσουν και να διευθύνουν τις δικές τους επιχειρήσεις ή να γίνουν αυτοαπασχολούμενοι. Το άλλο άκρο δίνει έμφαση στο επιχειρείν ως ικανότητα-κλειδί, η οποία επιδιώκει να ενισχύσει τους νέους και να τους παράσχει τις οριζόντιες δεξιότητες για ενεργό ιδιότητα του πολίτη, απασχολησιμότητα και, ενδεχομένως, αλλά όχι κατ' ανάγκη, επιχειρηματικότητα και ενδοεταιρική επιχειρηματικότητα.

1.1. Ορισμοί της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν

Βάση της παρούσας έκθεσης αποτελεί η Σύσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου του 2006 σχετικά με τις ικανότητες-κλειδιά για τη Δια Βίου Μάθηση, η οποία εντόπισε ένα «αίσθημα πρωτοβουλίας και επιχειρηματικότητας» ως μία από τις οκτώ ικανότητες-κλειδιά ⁽¹⁷⁾.

Αυτή η σύλληψη του επιχειρείν ως ικανότητας-κλειδί έχει έκτοτε αναπτυχθεί περαιτέρω από τη Θεματική Ομάδα Εργασίας για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ⁽¹⁸⁾ και ο ορισμός της χρησιμοποιείται σε αυτήν την έκθεση:

«Ο ορισμός της επιχειρηματικής εκπαίδευσης αφορά στην καλλιέργεια των δεξιοτήτων και του τρόπου σκέψης των εκπαιδευομένων ώστε να είναι σε θέση να μετατρέπουν δημιουργικές ιδέες σε επιχειρηματική δράση. Αυτή είναι μια ικανότητα-κλειδί για όλους τους μαθητές, που υποστηρίζει την προσωπική ανάπτυξη, την ενεργό ιδιότητα του πολίτη, την κοινωνική ένταξη και την απασχολησιμότητα. Είναι συναφής καθ' όλη τη διαδικασία της Δια Βίου Μάθησης, σε όλους τους κλάδους μάθησης και σε όλες τις μορφές εκπαίδευσης και κατάρτισης (τυπικής, μη τυπικής και άτυπης), οι οποίες συμβάλλουν στο επιχειρηματικό πνεύμα ή την επιχειρηματική συμπεριφορά, με ή χωρίς εμπορικό στόχο».

Αυτή η κοινή ευρωπαϊκή αντίληψη του επιχειρείν ως ικανότητας-κλειδί υποδεικνύει μια διπλή εστίαση ⁽¹⁹⁾. Πρώτον, η ανάπτυξη επιχειρηματικής συμπεριφοράς, δεξιοτήτων και γνώσεων πρέπει να επιτρέπει στο άτομο να μετατρέψει τις ιδέες σε δράση. Δεύτερον, το επιχειρείν δεν σχετίζεται μόνο με τις οικονομικές δραστηριότητες και τη δημιουργία επιχειρήσεων, αλλά και ευρύτερα με όλους τους τομείς της ζωής και της κοινωνίας ⁽²⁰⁾. Καινοτόμα και δημιουργικά μέτρα μπορούν να λαμβάνονται στο πλαίσιο ενός νέου εγχειρήματος ή σε υφιστάμενες επιχειρήσεις, δηλαδή ως επιχειρηματική δραστηριότητα εντός υφιστάμενων επιχειρήσεων.

Η μέχρι σήμερα έρευνα για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν έχει αναδείξει σημαντικές διακυμάνσεις στην πράξη, τόσο μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών, όσο και στο εσωτερικό τους, απορρέουσες από τις διαφορές στον τρόπο αντίληψης και ερμηνείας της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν ⁽²¹⁾. Σε έναν τομέα όπου η κρατική παρέμβαση είναι συχνά περιορισμένη και από όπου λείπει μια κοινή ή/ και επίσημη ερμηνεία, είναι ιδιαίτερα δύσκολο για τα ενδιαφερόμενα μέρη να καταλήξουν σε κοινή αντίληψη.

Φαίνεται, επομένως, σημαντικό να καθοριστεί πρώτα ο τρόπος αντίληψης και ερμηνείας της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στις διάφορες ευρωπαϊκές χώρες και, συνεπώς, να αναγνωριστούν και να γίνουν αποδεκτές οι διαφορετικές προσεγγίσεις. Η κατανόηση του ρόλου και του σκοπού της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν θα αντικατοπτρίζεται επίσης σε οποιαδήποτε συναφή μαθησιακά αποτελέσματα. Μια ειδική έρευνα για το θέμα

⁽¹⁷⁾ Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on key competences for lifelong learning. OJ L 394.

⁽¹⁸⁾ Συμφωνήθηκε στη Γενεύη στις 18 Ιανουαρίου 2012 από μια ομάδα εργασίας που περιελάμβανε αντιπροσώπους των ETF, GIZ, DOE, UNESCO και UNEVOC.

⁽¹⁹⁾ ICF GHK, 2014, σ. 6.

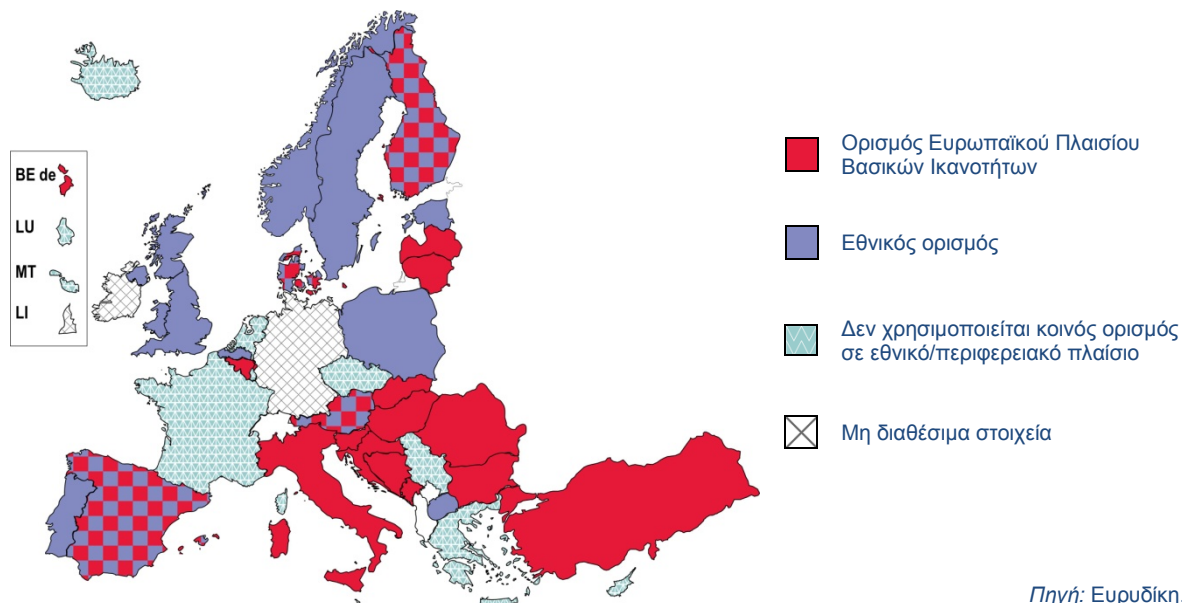
⁽²⁰⁾ Βλ. επίσης τον πρόσφατο ορισμό της εκπαίδευσης στο επιχειρείν ως «as learning-by-creating-value», Lackeus 2015.

⁽²¹⁾ McCoshan, 2010, σ. 14.

αυτό ⁽²²⁾ έδειξε δύο κύριες προσεγγίσεις. Η πρώτη περιλαμβάνει μια ευρεία αντίληψη του επιχειρείν, παρόμοια με αυτή που ορίζεται στην ευρωπαϊκή ικανότητα-κλειδί· υπογραμμίζοντας έτσι τα μαθησιακά αποτελέσματα που σχετίζονται με την απασχολησιμότητα, την ενεργό ιδιότητα του πολίτη και τις επιχειρηματικές δεξιότητες για τη ζωή και την εργασία. Η δεύτερη έχει πιο περιορισμένο πεδίο εφαρμογής και επικεντρώνεται στα μαθησιακά αποτελέσματα που συνδέονται άμεσα με την επιχειρηματική και την επιχειρησιακή δραστηριότητα, δηλαδή στη δημιουργία και τη διεύθυνση μιας εταιρείας.

Το Σχήμα 1.1 δείχνει ποιες χώρες βασίζονται στον προαναφερόμενο ορισμό της ευρωπαϊκής ικανότητας-κλειδί και ποιες, αντ' αυτού ή επιπροσθέτως, χρησιμοποιούν σε επίσημο έγγραφο έναν εθνικό ορισμό, ο οποίος χρησιμοποιείται από κοινού και έχει εγκριθεί από τα περισσότερα ενδιαφερόμενα μέρη.

Σχήμα 1.1: Ορισμοί της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν που χρησιμοποιούν, διαμοιράζονται και εγκρίνουν τα περισσότερα ενδιαφερόμενα μέρη σε κεντρικό επίπεδο, 2014/15

Επισημάνσεις ανά χώρα

Τσεχική Δημοκρατία: Δεν υπάρχει επίσημο έγγραφο για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Ως εκ τούτου, δεν χρησιμοποιείται επίσημος ορισμός. Ορισμένοι εμπειρογνώμονες, ωστόσο, χρησιμοποιούν τον ορισμό του Ευρωπαϊκού Πλαισίου Βασικών Ικανοτήτων.

Ελλάδα: Παρά το γεγονός ότι δεν χρησιμοποιείται κοινός ορισμός, τα μαθήματα στα σχολικά προγράμματα που συμβάλλουν στην ανάπτυξη της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν αντανακλούν τον ορισμό του Ευρωπαϊκού Πλαισίου Βασικών Ικανοτήτων.

Γαλλία και Κάτω Χώρες: Υπάρχει μάλλον μια κοινή αντίληψη της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν παρά ένας κοινώς αποδεκτός ορισμός και η έννοια, στο πλαίσιο της γενικής εκπαίδευσης αναφέρεται στην ανάπτυξη της αίσθησης ευθύνης, αυτονομίας, δημιουργικότητας, περιέργειας και πρωτοβουλίας των μαθητών.

Κύπρος: Η ανάπτυξη ενός εθνικού ορισμού βρίσκεται σε εξέλιξη και θα βασίζεται στον ορισμό του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Βασικών Ικανοτήτων.

Μάλτα: Αν και δεν υπάρχει κοινός ορισμός, οι περισσότεροι ενδιαφερόμενοι χρησιμοποιούν από κοινού τον ορισμό που δίνεται στο «Εθνικό πλαίσιο προγράμματος σπουδών για όλους» (National Curriculum Framework for All) (2012), το οποίο ορίζει ότι «το επιχειρείν επιτρέπει στα παιδιά και τους νέους να αναπτύξουν δεξιότητες για τη ζωή, τους δίνει τη δυνατότητα να χειρίζονται την αβεβαιότητα, να ανταποκρίνονται στην αλλαγή και να είναι δημιουργικοί».

Περίπου οι μισές χώρες χρησιμοποιούν τον ευρωπαϊκό ορισμό και περίπου το ένα τρίτο των χωρών χρησιμοποιούν τους δικούς τους εθνικούς ορισμούς για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Σε σχεδόν 10 χώρες, δεν υπάρχει κοινά αποδεκτός ορισμός για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στο εθνικό πλαίσιο.

Οι περισσότεροι εθνικοί ορισμοί αντανακλούν την ίδια ευρεία αντίληψη της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν με τον αντίστοιχο ορισμό του Ευρωπαϊκού Πλαισίου Βασικών Ικανοτήτων. Ο ρόλος και ο σκοπός της έννοιας αυτής, αντανακλά όχι μόνο το πλαίσιο της εργασίας και των επιχειρήσεων, αλλά και το γενικότερο πλαίσιο της ζωής ενός ατόμου.

⁽²²⁾ European Commission, 2014b, σ. 41.

Μόνο λίγοι εθνικοί ορισμοί δίνουν έμφαση σε μια στενότερη αντίληψη, και συγκεκριμένα εκείνοι που χρησιμοποιούνται στην Ισπανία, το Ηνωμένο Βασίλειο (Βόρεια Ιρλανδία) και τη Νορβηγία. Ο ισπανικός εθνικός ορισμός δίνει έμφαση στη γνώση και τις δεξιότητες που σχετίζονται με την καριέρα και τις ευκαιρίες απασχόλησης, αλλά αναφέρεται επίσης στην χρηματοοικονομική εκπαίδευση και τις αρχές λειτουργίας των επιχειρήσεων, καθώς και στην ανάπτυξη συμπεριφορών που οδηγούν σε αλλαγή στάσης ζωής και συμβάλλουν στην ανάπτυξη της επιχειρηματικής νοοτροπίας, της ικανότητας να σκέφτεται κανείς με δημιουργικό τρόπο και να διαχειρίζεται τον κίνδυνο και την αβεβαιότητα. Ο ορισμός στο Ηνωμένο Βασίλειο (Βόρεια Ιρλανδία) αναφέρεται στις δεξιότητες που επιτρέπουν στα άτομα να συμβάλλουν κατά τρόπο «μοναδικό, καινοτόμο και δημιουργικό στον κόσμο της εργασίας είτε σε σχέση απασχόλησης είτε ως αυτοαπασχολούμενοι», ενώ στη Νορβηγία ο ορισμός επικαλείται τη σχέση του επιχειρείν με όλους τους τομείς της εργασίας και της επιχειρηματικής ζωής.

Μεταξύ των εθνικών ορισμών με ευρύτερη αντίληψη, υπάρχουν διαφορές στον τρόπο με τον οποίο εκφράζεται ο σκοπός της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν.

Η Φλαμανδική Κοινότητα του Βελγίου κάνει λόγο για την «προστιθέμενη αξία στην καθημερινή ζωή κάθε ατόμου στο σπίτι και στην κοινωνία»· ενώ στη Μάλτα αναφέρονται οι «δεξιότητες για μια ζωή». Το αυστριακό «Μοντέλο Τρίο» της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν (βλ. ενότητα 3.3.3) αναφέρει ότι ο «τελικός στόχος είναι να δημιουργήσουμε μια βιώσιμη και δυναμική πολιτική κοινωνία των πολιτών». Σύμφωνα με τον φινλανδικό ορισμό, «οι ιδιότητες (που σχετίζονται με το επιχειρείν) υποστηρίζουν την καθημερινότητα στην εκπαίδευση, στην εργασία, στις δραστηριότητες αναψυχής και άλλες κοινωνικές δραστηριότητες», ενώ στη Σουηδία ο ορισμός αναφέρεται στις δραστηριότητες στο κοινωνικό, πολιτιστικό ή οικονομικό πλαίσιο. Ο ορισμός της πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας κάνει λόγο για «βασικές αρχές αποδοτικότητας στην καθημερινή ζωή, χωρίς ιδιαίτερη έμφαση στη δημιουργία επιχειρήσεων».

Το Ηνωμένο Βασίλειο (Αγγλία) χρησιμοποιεί έναν διαφορετικό όρο, δηλαδή «επιχειρησιακή εκπαίδευση»⁽²³⁾ αντί για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Ο όρος αυτός περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα δεξιοτήτων και χαρακτηριστικών που καθιστούν ένα άτομο επιχειρηματικό, αντί να εστιάζει στην αισθητή ανάγκη για περισσότερα εγχειρήματα δημιουργίας επιχειρήσεων και μια πιο επιχειρηματική οικονομία. Τα βασικά στοιχεία της επιχειρησιακής εκπαίδευσης είναι η επιχειρηματική πρόθεση και η ικανότητα. Στο Ηνωμένο Βασίλειο (Ουαλία), χρησιμοποιείται τόσο ο όρος επιχειρησιακή εκπαίδευση, όσον και ο όρος Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Ο τελευταίος στοχεύει στο να «παράσχει στους νέους τη δυνατότητα να είναι θετικοί, δυναμικοί και επιτυχημένοι στην προσέγγισή τους στη ζωή και την εργασία».

1.2. Πλαίσιο της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν

Η ενότητα αυτή εξετάζει το ευρύτερο πλαίσιο της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν, συμπεριλαμβανομένων των κοινωνικών και πολιτιστικών πτυχών, όπως οι στάσεις απέναντι στο επιχειρείν. Εξετάζει επίσης τους διαθέσιμους δείκτες που αποκαλύπτουν πως οι Ευρωπαίοι βλέπουν τους εαυτούς τους από άποψη επιχειρηματικών δεξιοτήτων. Επίσης, αναλύει τον τρόπο με τον οποίο οι εμπειρογνώμονες αξιολογούν μια συγκεκριμένη πτυχή της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στη χώρα τους, και συγκεκριμένα την εκπαίδευση στη δημιουργία και τη διαχείριση μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ). Η ενότητα αυτή, στη συνέχεια, διερευνά το πόσο καλά προετοιμασμένοι αισθάνονται οι εκπαιδευτικοί για να διδάξουν διαθεματικά διδακτικά αντικείμενα, όπως το επιχειρείν. Τέλος, αναλύονται ορισμένοι δείκτες που σχετίζονται με πιθανά αποτελέσματα της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν, δηλαδή η επιχειρηματική πρόθεση και δραστηριότητα, και η αυτοαπασχόληση μεταξύ των νέων.

⁽²³⁾ Η εκπαίδευση στο επιχειρείν ορίζεται ως «η εφαρμογή δημιουργικών ιδεών σε πρακτικές καταστάσεις». Στοχεύει στην ευαισθητοποίηση για τη νοοτροπία και τις απαιτούμενες δεξιότητες που επιτρέπουν την ανταπόκριση σε ευκαιρίες, ανάγκες και προκλήσεις, όπως για παράδειγμα η επίλυση προβλημάτων, η ομαδική δουλειά, η επικοινωνία, η δημιουργικότητα, η ελαστικότητα. Δύναται να εφαρμοστεί σε όλα τα σχολικά προγράμματα σπουδών και να επεκταθεί πέρα από τις επιχειρήσεις, σε μια ευρεία κλίμακα πρακτικών και κοινωνικών δεξιοτήτων. (Young enterprise: Χάρτης αποτελεσμάτων: Εκπαίδευση στο Επιχειρείν και απασχολησιμότητα (2015)).

Αυτοί οι τελευταίοι δείκτες προφανώς καταδεικνύουν μόνο μερικά από τα πιθανά αποτελέσματα - εκείνα που σχετίζονται με τον στενότερο ορισμό της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν που περιγράφεται παραπάνω (βλ. ενότητα 1.1). Πράγματι, από μια επιχειρηματοκεντρική πλευρά, ο πρώτος στόχος της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν θα ήταν να ενσταλάξει στους νέους την ιδέα ότι είναι δυνατόν να γίνουν επιχειρηματίες και να δημιουργήσουν τη δική τους επιχείρηση· το επόμενο βήμα θα ήταν να τους εξοπλίσει με τις απαραίτητες δεξιότητες για να το υλοποιήσουν. Στο πλαίσιο αυτό, συχνά αναφέρεται ότι στην Ευρώπη το επίπεδο του επιχειρείν και πιο συγκεκριμένα, της αυτοαπασχόλησης, είναι χαμηλότερο σε σύγκριση με άλλα μέρη του κόσμου, όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής. Στο τρέχον οικονομικό κλίμα, με τα άκρως υψηλά επίπεδα ανεργίας, ιδιαίτερα μεταξύ των νέων, οι εθνικές κυβερνήσεις και η Ευρωπαϊκή Ένωση επιδιώκουν να ενισχύσουν τις δεξιότητες επιχειρείν ως μέσο για τη δημιουργία πλούτου και θέσεων απασχόλησης. Εξετάζοντας ειδικά τους πιθανούς νέους επιχειρηματίες, αναγνωρίζεται ότι εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν σημαντικά εμπόδια στην προσπάθεια να μετατρέψουν τις ιδέες τους σε πράξη, προκειμένου να δημιουργήσουν επιχειρήσεις. Τα εμπόδια αυτά περιλαμβάνουν: κοινωνικές συμπεριφορές, έλλειψη δεξιοτήτων και ανεπαρκή Εκπαίδευση στο Επιχειρείν ⁽²⁴⁾.

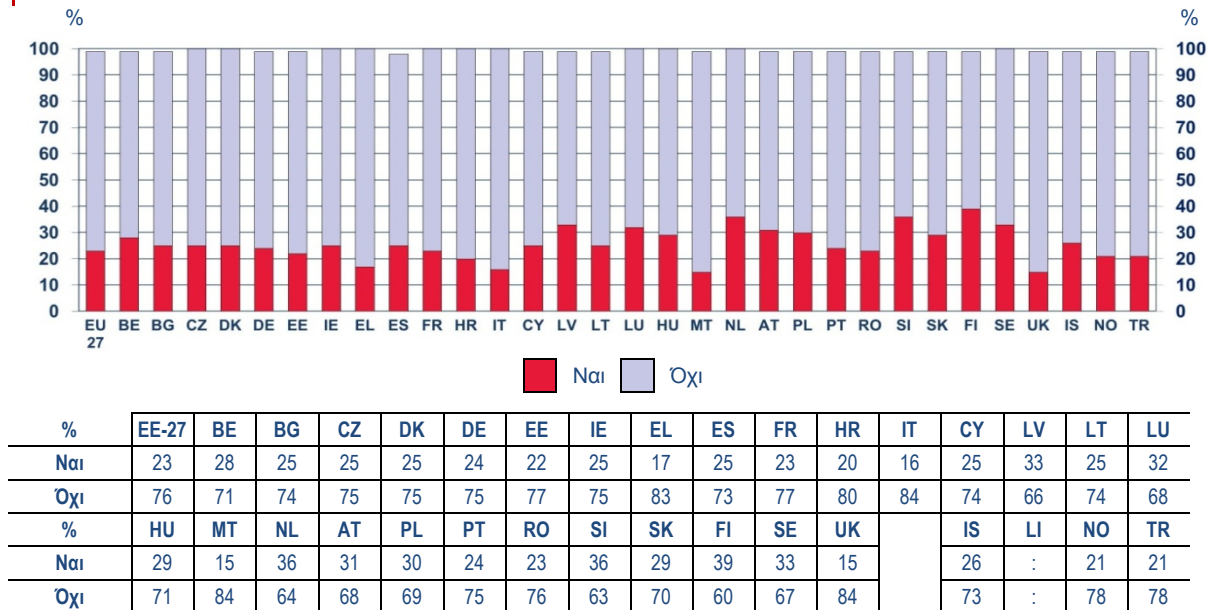
1.2.1. Στάσεις απέναντι στο επιχειρείν και αντιλήψεις των ατόμων σχετικά με τις δικές τους επιχειρηματικές δεξιότητες

Ένας τομέας στον οποίο η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν θα μπορούσε να ασκήσει επιρροή είναι αυτός των συμπεριφορών και αντιλήψεων περί επιχειρείν. Το ειδικό Ευρωβαρόμετρο για την Επιχειρηματικότητα στην ΕΕ και πέρα από αυτήν, που δημοσιεύθηκε το 2012, ρίχνει κάποιο φως στις αντιλήψεις και απόψεις για το επιχειρείν και τους επιχειρηματίες σε ολόκληρη την Ευρώπη. Οι ερωτηθέντες κλήθηκαν να δηλώσουν αν συμφωνούν με μια σειρά από δηλώσεις σχετικά με το επιχειρείν. Όπως προκύπτει, μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων (ΕΕ 27, ηλικίας 15 ετών και άνω) συμφώνησε ότι «οι επιχειρηματίες είναι δημιουργοί θέσεων εργασίας» (το 87% συμφώνησε απόλυτα) και ότι «δημιουργούν νέα προϊόντα και υπηρεσίες που μας ωφελούν όλους» (το 79% συμφώνησε απόλυτα). Από την άλλη πλευρά, πλειοψηφία των ερωτηθέντων εξέφρασε επίσης αρνητική αντίληψη ως προς τους επιχειρηματίες, συμφωνώντας ότι «εκμεταλλεύονται την εργασία άλλων ανθρώπων» (το 57% συμφώνησε απόλυτα) και ότι «σκέφτονται μόνο την τσέπη τους» (το 52% συμφώνησε απόλυτα). Εξετάζοντας τα αποτελέσματα ανά χώρα, υπάρχουν βέβαια διαφορές. Στη Δανία και την Αυστρία, για παράδειγμα, λιγότεροι ερωτηθέντες συμφώνησαν με τη δήλωση ότι «οι επιχειρηματίες εκμεταλλεύονται την εργασία άλλων ανθρώπων» (20% και 33% αντίστοιχα), ενώ αλλού το ποσοστό των συμφωνούντων ήταν ιδιαίτερα υψηλό - Πολωνία (91%), Λετονία (80%) και Σλοβακία (80%). Όσον αφορά τη δήλωση ότι «οι επιχειρηματίες σκέφτονται μόνο την τσέπη τους», και πάλι στη Δανία το ποσοστό των συμφωνούντων ήταν σχετικά χαμηλό (26%), ενώ στην Ιρλανδία (36%) και τη Φινλανδία (38%) ήταν υψηλότερο. Αντιθέτως, αρκετά μεγάλη πλειοψηφία συμφώνησε με τη δήλωση αυτή στην Κύπρο (70%), την Ελλάδα (67%) και τη Λιθουανία (67%). Αυτές οι πολύπλοκες και μερικές φορές διιστάμενες αντιλήψεις περί των επιχειρηματιών μπορούν επίσης να εξηγήσουν εν μέρει τις διαφορετικές στάσεις έναντι της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν, όχι μόνο μεταξύ των φορέων χάραξης πολιτικής και άλλων ενδιαφερόμενων μερών, αλλά και μεταξύ των εκπαιδευτικών και των μαθητών.

Η ίδια έρευνα ρώτησε επίσης για το ρόλο της εκπαίδευσης στην επιχειρηματική δραστηριότητα. Οι ερωτηθέντες κλήθηκαν να απαντήσουν αν είχαν λάβει ποτέ μέρος σε οποιοδήποτε μάθημα ή δραστηριότητα στο σχολείο σχετικά με το επιχειρείν, οριζόμενη ως μετατροπή ιδεών σε δράση και ανάπτυξη ατομικού έργου ⁽²⁵⁾ (βλ. Σχήμα 1.2). Λίγο λιγότεροι από το ένα τέταρτο (23%) των ερωτηθέντων της ΕΕ δήλωσαν ναι, ενώ λίγο περισσότεροι από τα τρία τέταρτα (76%) δήλωσαν όχι. Ενδιαφέρον, αλλά όχι και έκπληξη, προκαλεί το γεγονός ότι οι νεότεροι ερωτηθέντες ήταν περισσότερο πιθανό να έχουν λάβει μέρος σε κάποιο μάθημα επιχειρείν: το 34% των ατόμων ηλικίας 15-24 ετών είχε λάβει μέρος σε ένα τέτοιο, ενώ αυτό σταδιακά μειώθηκε σε μόνο 17% μεταξύ των ερωτηθέντων άνω των 55 ετών. Οι χώρες με το μεγαλύτερο ποσοστό ερωτηθέντων που δήλωσαν ότι είχαν λάβει μέρος σε μάθημα ή δραστηριότητα επιχειρείν είναι η Φινλανδία (39%), οι Κάτω Χώρες (36%), η Σλοβενία (36%), η Λετονία (33%), η Σουηδία (33%), το Λουξεμβούργο (32%), η Αυστρία (31%) και η Πολωνία (30%). Οι λιγότερες θετικές απαντήσεις ήρθαν από τη Μάλτα και το Ηνωμένο Βασίλειο (15% αντίστοιχα), την Ιταλία (16%) και την Ελλάδα (17%).

⁽²⁴⁾ OECD, 2012.

⁽²⁵⁾ Flash Eurobarometer 354, 2012, σ. 117.

Σχήμα 1.2: Ποσοστό των ερωτηθέντων που είχαν συμμετάσχει σε κάποιο μάθημα ή δραστηριότητα σχετικά με το επιχειρείν στο σχολείο, 2012

Πηγή: Έκτακτο Ευρωβαρόμετρο 354: Επιχειρηματικότητα στην Ευρωπαϊκή Ένωση και πέρα από αυτήν.

Η έρευνα περιείχε επίσης κάποιες λεπτομερέστερες ερωτήσεις σχετικά με τον ρόλο και τα αποτελέσματα της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στο σχολείο, και συγκεκριμένα:

- «Η σχολική μου εκπαίδευση με βοηθά/ βοήθησε να αναπτύξω το πνεύμα πρωτοβουλίας μου και ένα είδος επιχειρηματικής νοοτροπίας»·
- «Η σχολική μου εκπαίδευση με βοηθά/ βοήθησε να κατανοήσω καλύτερα το ρόλο των επιχειρηματιών στην κοινωνία»·
- «Η σχολική μου εκπαίδευση μου παρέχει/ έχει παράσχει δεξιότητες και τεχνογνωσία που μου επιτρέπουν να διευθύνω μια επιχείρηση»·
- «Η σχολική μου εκπαίδευση με κάνει / έκανε να ενδιαφέρονμαι να γίνω επιχειρηματίας».

Υπάρχει ένα είδος εξέλιξης σε αυτές τις ερωτήσεις: η πρώτη επικεντρώνεται σε νοοτροπίες και εγκάρσιες δεξιότητες, η δεύτερη στη γνώση περί των επιχειρηματιών, η τρίτη σε πραγματικές επιχειρηματικές δεξιότητες και η τελευταία στην πρόθεση να γίνει κανείς επιχειρηματίας. Οι μισοί από τους ερωτηθέντες της ΕΕ απάντησαν θετικά στο πρώτο ερώτημα, συμφωνώντας ότι η σχολική τους εκπαίδευση τους βοήθησε να αναπτύξουν πνεύμα πρωτοβουλίας και ένα είδος επιχειρηματικής νοοτροπίας. Λίγο λιγότεροι από το ήμισυ των ερωτηθέντων της ΕΕ (47 %) συμφώνησαν ότι τους είχε βοηθήσει να κατανοήσουν καλύτερα το ρόλο των επιχειρηματιών στην κοινωνία· 41% συμφώνησαν ότι τους έδωσε τις δεξιότητες που χρειάζονται για να διευθύνουν μια επιχείρηση· αλλά λιγότεροι από το ένα τρίτο (28 %) συμφώνησαν ότι τους έκανε να ενδιαφέρονται να γίνουν επιχειρηματίες. Και πάλι, οι ερωτηθέντες μεταξύ 15-24 ετών ήταν πιο πιθανό από ό,τι οι μεγαλύτεροι σε ηλικία ερωτηθέντες να συμφωνούν με τις τέσσερις διατυπώσεις.

Φυσικά, κατά την ανάλυση αυτών των δεδομένων, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι η έρευνα ολοκληρώθηκε πριν από μερικά χρόνια, το 2012. Επιπλέον, για τους μεγαλύτερης ηλικίας ερωτηθέντες, υπενθυμίζεται ότι, δεδομένου ότι έχει μεσολαβήσει μεγάλο χρονικό διάστημα από τότε που βρίσκονταν στο σχολείο, οι απαντήσεις τους δεν αντικατοπτρίζουν τον αντίκτυπο των πρόσφατων πολιτικών και των αλλαγών στα εκπαιδευτικά συστήματα που αναφέρονται στην παρούσα έκθεση (έτος αναφοράς 2014/15). Επιπλέον, η έρευνα του Ευρωβαρόμετρου προσπαθεί να συλλάβει τις αντιλήψεις και τις απόψεις των ερωτηθέντων και να απεικονίσει τη δική τους εκτίμηση των δυνατοτήτων τους, αντί να παρουσιάσει μια αντικειμενική αξιολόγηση. Παρ' όλα αυτά, δίνει πράγματι κάποια ιδέα για το σημείο εκκίνησης από το οποίο μπορεί να μετρηθεί η πρόοδος που επιτεύχθηκε ως αποτέλεσμα των τρεχουσών προσπάθειών για την προώθηση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στο σχολείο.

1.2.2. Χρηματοοικονομικές γνώσεις και δημιουργική επίλυση προβλημάτων

Οι χρηματοοικονομικές γνώσεις συνδέονται παραδοσιακά με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Σε ορισμένες περιπτώσεις, μάλιστα έχει εξομοιωθεί με αυτήν. Σε κάθε περίπτωση, οι χρηματοοικονομικές γνώσεις είναι κοινώς αποδεκτός ως μία από τις δεξιότητες/ τα μαθησιακά αποτελέσματα που αναμένονται από την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Επίσης, είναι μία από τις πολύ λίγες επιχειρηματικές δεξιότητες που υποβάλλεται σε συστηματική αξιολόγηση.

Το πρόγραμμα PISA συμπεριέλαβε, για πρώτη φορά το 2012, μια αξιολόγηση των χρηματοοικονομικών γνώσεων των μαθητών. Το PISA ορίζει τις χρηματοοικονομικές γνώσεις ως «τη γνώση και την κατανόηση των οικονομικών εννοιών και των κινδύνων, καθώς και τις δεξιότητες, τα κίνητρα και τη βεβαιότητα για την εφαρμογή αυτής της γνώσης και κατανόησης, με στόχο τη λήψη αποτελεσματικών αποφάσεων σε ένα ευρύ φάσμα οικονομικών πλαισίων, τη βελτίωση της οικονομικής ευημερίας των ατόμων και της κοινωνίας και τη δυνατότητα συμμετοχής στην οικονομική ζωή». Τα αποτελέσματα από τις 18 συμμετέχουσες ευρωπαϊκές χώρες δείχνουν ότι οι φοιτητές από τη Φλαμανδική Κοινότητα του Βελγίου, την Εσθονία, τη Δημοκρατία της Τσεχίας, την Πολωνία και τη Λετονία σημείωσαν υψηλότερη βαθμολογία από τον μέσο όρο του ΟΟΣΑ. Από την άλλη πλευρά, η Ιταλία, η Σλοβακική Δημοκρατία, η Κροατία, η Ισπανία, η Σλοβενία και η Γαλλία συγκέντρωσαν βαθμολογία κάτω του μέσου όρου.

Ένα ενδιαφέρον εύρημα από αυτήν την πρώτη έρευνα PISA για τις χρηματοοικονομικές γνώσεις είναι ότι η υψηλότερη επίδοση (Σαγκάη) δεν σημειώθηκε σε μια χώρα που έχει εισαγάγει οποιαδήποτε μορφή χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης στα σχολικά προγράμματα σπουδών της ⁽²⁶⁾. Αυτό δείχνει ότι πολύ λίγα είναι ακόμη γνωστά για τον τρόπο με τον οποίο δύνανται να αναπτυχθούν εγκάρσιες δεξιότητες όπως οι χρηματοοικονομικές γνώσεις.

Η δημιουργική επίλυση προβλημάτων έχει επίσης ενσωματωθεί στην αξιολόγηση PISA του 2012, ως η πρώτη εγκάρσια δεξιότητα που πρόκειται να εξεταστεί. Ο επόμενος γύρος αξιολόγησης (που θα δημοσιευθεί το 2018) θα περιλαμβάνει τη συνεργατική επίλυση προβλημάτων. Και οι δύο διαστάσεις σχετίζονται άρρηκτα με τις επιχειρηματικές δεξιότητες, καθώς έχουν κοινά στοιχεία, όπως η αντιμετώπιση της αβεβαιότητας, η ανάπτυξη πνεύματος πρωτοβουλίας και η αναζήτηση καινοτόμων ευκαιριών. Σύμφωνα με το πρόγραμμα PISA όσον αφορά την επίλυση προβλημάτων, τα στοιχεία αυτά αποτελούν «το κλειδί για την επιτυχία σε όλες τις επιδιώξεις, και μπορούν να αναπτυχθούν στο σχολείο μέσα από μαθήματα του προγράμματος σπουδών».

Τα αποτελέσματα της αξιολόγησης του 2012 δείχνουν ότι ένα μεγάλο ποσοστό των νέων ηλικίας 15 ετών εξακολουθούν να στερούνται βασικών δεξιοτήτων επίλυσης προβλημάτων. Εξετάζοντας τα αποτελέσματα ανά χώρα, η Φινλανδία έρχεται πρώτη μεταξύ των συμμετεχουσών ευρωπαϊκών χωρών, ενώ το Ηνωμένο Βασίλειο (Αγγλία), η Εσθονία, η Γαλλία, οι Κάτω Χώρες, η Ιταλία, η Τσεχική Δημοκρατία, η Γερμανία, οι τρεις κοινότητες του Βελγίου, η Αυστρία, καθώς και η Νορβηγία συγκεντρώνουν επίσης βαθμολογία πάνω από τον μέσο όρο του ΟΟΣΑ. Ένα από τα συμπεράσματα της αξιολόγησης αυτής είναι ότι τα σχολικά προγράμματα σπουδών, όπως και οι εκπαιδευτικοί, κάνουν πράγματι τη διαφορά στη μετάδοση δεξιοτήτων επίλυσης προβλημάτων ⁽²⁷⁾.

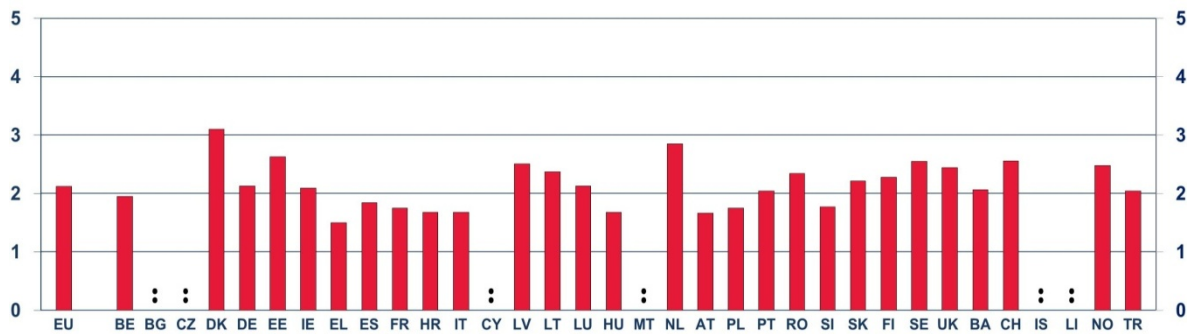
1.2.3. Οι αντιλήψεις των εμπειρογνομόνων σχετικά με τη συμβολή της εκπαίδευσης στην οικοδόμηση μιας επιχειρηματικής κουλτούρας

Η έρευνα Global Entrepreneurship Monitor (GEM) είναι η σημαντικότερη παγκοσμίως έρευνα σχετικά με το επιχειρείν. Εξετάζει δύο στοιχεία: αφενός την επιχειρηματική συμπεριφορά και τις σχετικές νοοτροπίες και αφετέρου το εθνικό πλαίσιο, δείχνοντας πώς αυτό επηρεάζει το επιχειρείν. Η έρευνα GEM περιλαμβάνει ένα ειδικό τμήμα με το οποίο πρέπει να ασχολείται μια επιλεγμένη ομάδα εμπειρογνομόνων σε κάθε συμμετέχουσα χώρα. Οι εμπειρογνώμονες ερωτήθηκαν πώς αξιολογούν τον ρόλο της εκπαίδευσης στη χώρα τους ως προς την προώθηση της επιχειρηματικής κουλτούρας.

⁽²⁶⁾ PISA in Focus, 2014/07, σ. 3.

⁽²⁷⁾ PISA in Focus, 2014/04, σ. 4.

Σχήμα 1.3: Αντιλήψεις των εμπειρογνομόνων ως προς τον βαθμό ενσωμάτωσης της κατάρτισης για τη δημιουργία ή τη διαχείριση ΜΜΕ στο σύστημα εκπαίδευσης και κατάρτισης στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, 2014

5 = εξαιρετικά θετικές («εντελώς αληθής») 1 = εξαιρετικά αρνητικές («εντελώς ψευδής»)

EE	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU
2,12	1,95	:	:	3,1	2,13	2,63	2,09	1,5	1,84	1,75	1,68	1,68	:	2,51	2,37	2,13	1,68
MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK		BA	CH	IS	LI	NO	TR
:	2,85	1,66	1,75	2,04	2,34	1,77	2,21	2,28	2,55	2,44		2,06	2,56	:	:	2,48	2,04

Πηγή: Έρευνα Global Entrepreneurship Monitor: National Expert Survey Measures, 2014.

Επεξηγηματική σημείωση

Η Έρευνα εθνικών εμπειρογνομόνων (NES) της GEM παρακολουθεί τους παράγοντες που πιστεύεται ότι έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο επιχειρείν, οι οποίοι είναι γνωστοί ως «Διαστάσεις του Επιχειρηματικού Πλαισίου» (EFCS). Η Έρευνα εθνικών εμπειρογνομόνων διεξάγεται κάθε χρόνο, κατά την ίδια χρονική περίοδο, από τις εθνικές ομάδες GEM, οι οποίες περιλαμβάνουν τουλάχιστον 36 εμπειρογνώμονες (τέσσερις εμπειρογνώμονες για καθεμία από τις εννέα συνιστώσες των Διαστάσεων του Επιχειρηματικού Πλαισίου), χρησιμοποιώντας το ερωτηματολόγιο GEM.

Οι περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες συγκέντρωσαν αρκετά χαμηλή βαθμολογία. Εκείνες που αξιολογήθηκαν ως ελαφρώς πάνω από το μέσο βαθμό (2,5 μονάδες), είναι η Δανία (η μόνη ευρωπαϊκή χώρα που σημείωσε βαθμολογία άνω του 3), η Εσθονία, η Λετονία, οι Κάτω Χώρες, η Σουηδία και η Ελβετία. Η Λιθουανία, η Ρουμανία, η Σλοβακία, η Φινλανδία και η Νορβηγία, επίσης, βαθμολογούνται κοντά στους 2,5 βαθμούς. Η έκθεση καταλήγει στο συμπέρασμα ότι, αν μια χώρα θέλει να είναι πιο δραστήρια στην ανάπτυξη μιας τέτοιας κουλτούρας, «είναι σημαντικό να εφαρμόσει συνεκτικές πολιτικές και προγράμματα σχετικά με την αναδιάρθρωση της ικανότητας των εκπαιδευτικών συστημάτων προς την παροχή επιχειρηματικών ικανοτήτων, όπως [...] εγκάρσιες δεξιότητες για όλους» ⁽²⁸⁾.

1.2.4. Συνεχής Επαγγελματική ανάπτυξη (Continuing Professional Development - CPD) για τη διδασκαλία διαθεματικών δεξιοτήτων

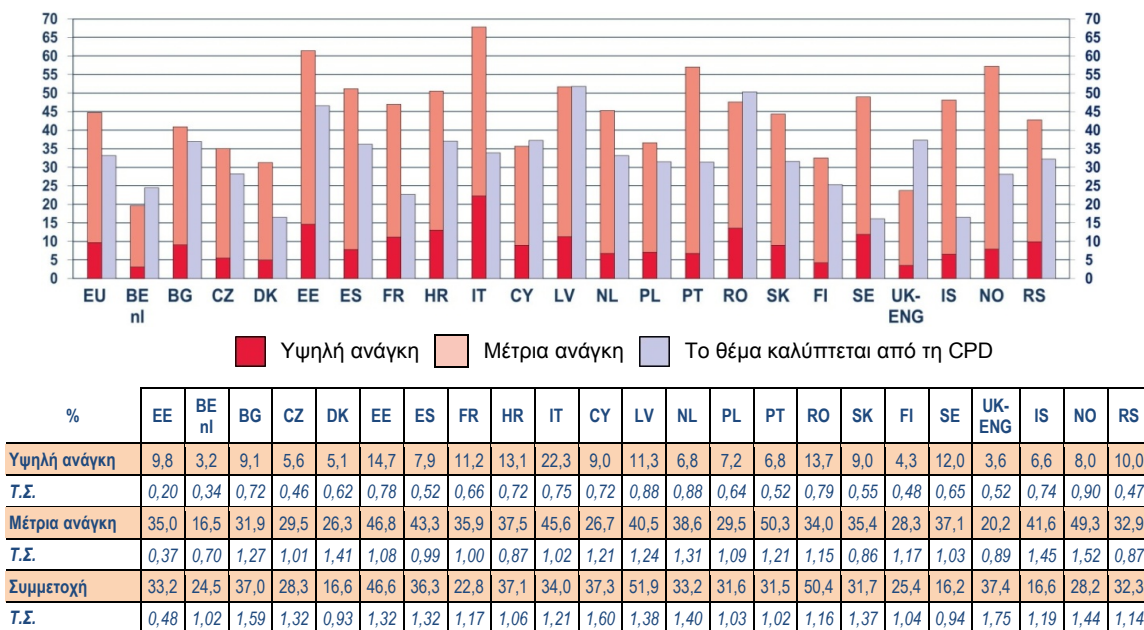
Η πρόσφατη έκθεση του δικτύου Ευρυδίκη, *Το επάγγελμα του εκπαιδευτικού στην Ευρώπη: Πρακτικές, αντιλήψεις και πολιτικές* (Ευρωπαϊκή Επιτροπή / EACEA / Ευρυδίκη, 2015β), τονίζει ότι μπορεί να υπάρξει αναντιστοιχία μεταξύ των θεμάτων που καλύπτονται από τις δραστηριότητες της Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) και των πραγματικών αναγκών των εκπαιδευτικών. Δευτερογενής ανάλυση της Διεθνούς έρευνας για τη διδασκαλία και τη μάθηση του ΟΟΣΑ (TALIS) το 2013 δείχνει ότι η αναντιστοιχία αφορά επίσης τη διδασκαλία διαθεματικών δεξιοτήτων, στις οποίες ανήκει η ικανότητα του επιχειρείν». Σε γενικές γραμμές, μεγαλύτερα ποσοστά των εκπαιδευτικών στην υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο) εκφράζουν μέτριες ή υψηλές ανάγκες επαγγελματικής ανάπτυξης των διαθεματικών δεξιοτήτων σε σύγκριση με το ποσοστό αυτών που δηλώνουν ότι οι δραστηριότητες Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) έχουν καλύψει αυτό το θέμα. Σε επίπεδο ΕΕ, το 44,8% των εκπαιδευτικών εκφράζουν μέτρια ή μεγάλη ανάγκη σε αυτόν τον τομέα, ενώ μόνο το 33,2% δηλώνει ότι οι δραστηριότητες Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) στις οποίες συμμετείχαν έχουν καλύψει αυτό το θέμα.

⁽²⁸⁾ GEM, 2014, σ. 31.

Το σχήμα 1.4 δείχνει τα εθνικά αποτελέσματα για τις χώρες που συμμετείχαν στην έρευνα. Στις περισσότερες από αυτές, το μοτίβο είναι παρόμοιο με το αντίστοιχο της ΕΕ, με το ποσοστό των εκπαιδευτικών που δηλώνουν ότι το θέμα καλύφθηκε σε δραστηριότητες Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) να είναι χαμηλότερο σε σύγκριση με το ποσοστό εκείνων που εκφράζουν μέτρια ή μεγάλη ανάγκη.

Σχήμα 1.4: Αντιλήψεις των εμπειρογνομόνων ως προς τον βαθμό ενσωμάτωσης της κατάρτισης για τη δημιουργία ή τη διαχείριση ΜΜΕ στο σύστημα εκπαίδευσης και κατάρτισης στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, 2014

%%

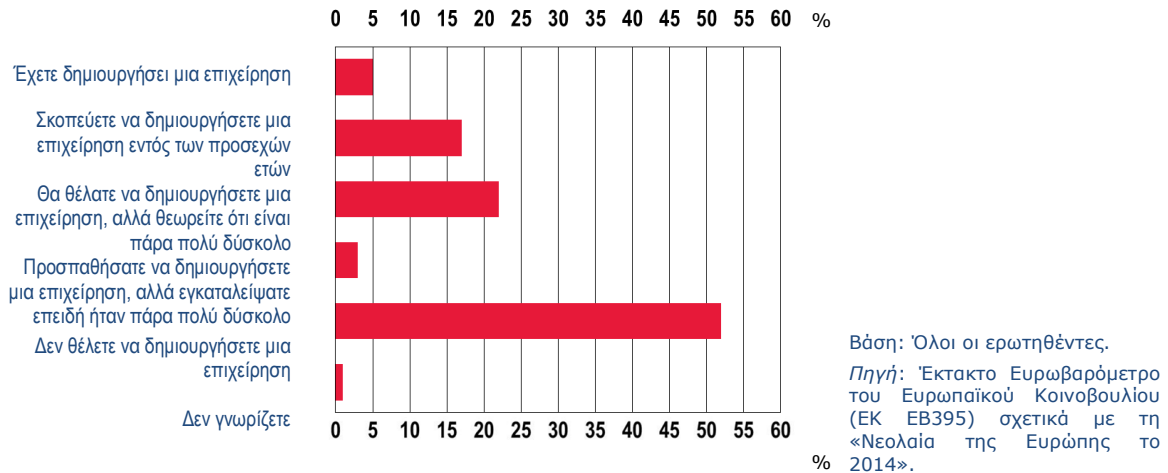
Πηγή: Eurydice, με βάση την TALIS 2013.

Σε ορισμένες χώρες η αναντιστοιχία είναι μεγαλύτερη, όπως για παράδειγμα στη Γαλλία, την Ιταλία, την Πορτογαλία, τη Σουηδία, την Ισλανδία και τη Νορβηγία. Αντιθέτως, λαμβάνοντας υπόψη το ενδεχόμενο τυπικών σφαλμάτων, σε δύο χώρες το ποσοστό των εκπαιδευτικών που δηλώνουν ότι το θέμα «διδασκαλία διαθεματικών δεξιοτήτων» έχει καλυφθεί σε δραστηριότητες Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) τους είναι υψηλότερο από το ποσοστό εκείνων που εκφράζουν μέτρια ή υψηλή ανάγκη. Πρόκειται για τη Φλαμανδική Κοινότητα του Βελγίου και το Ηνωμένο Βασίλειο (Αγγλία). Σε άλλες χώρες, οι ανάγκες και η κάλυψη είναι περίπου ισοδύναμες, όπως στην Κύπρο, τη Λετονία και τη Ρουμανία. Τέλος, η έρευνα TALIS μετρά τις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών και όχι τα πραγματικά ποσοστά συμμετοχής. Η αντίληψη των εκπαιδευτικών, όπως μετράται στην έρευνα TALIS, αντιπροσωπεύει σε μεγάλο βαθμό την πραγματικότητα, ή, τουλάχιστον, αυτό που οι εκπαιδευτικοί θεωρούν ότι συμβαίνει στην πραγματικότητα. Η εκφρασθείσα ανάγκη θα έδειχνε τουλάχιστον ότι οι εκπαιδευτικοί δεν αισθάνονται έτοιμοι ή άνετοι ως προς τη διδασκαλία διαθεματικών δεξιοτήτων και, παράλληλα, ότι οι δραστηριότητες Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) δεν καλύπτουν επαρκώς τη σχετική ανάγκη. Εάν οι καθηγητές θεωρούνται σημαντικός φορέας για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, θα ήταν ωφέλιμο να αντιμετωπιστεί η εν λόγω αναντιστοιχία.

1.2.5. Επιχειρηματικές προθέσεις

Μια πρόσφατη έρευνα του Ευρωβαρόμετρου ⁽²⁹⁾ δείχνει ότι για πολλούς νέους Ευρωπαίους το επιχειρείν δεν φαίνεται να προσφέρει μια εναλλακτική λύση ενόψει της κρίσης στην αγορά εργασίας. Μάλιστα, στην έρευνα (βλ. σχήμα 1.5), περισσότερο από το ήμισυ των ερωτηθέντων δήλωσε ότι δεν έχει καμία επιθυμία να ξεκινήσει τη δική του επιχείρηση (52%). Μόλις ένας στους πέντε (22 %) θα ήθελε να ξεκινήσει μια επιχείρηση, αλλά θεωρεί ότι είναι πάρα πολύ δύσκολο.

⁽²⁹⁾ European Parliament, 2014.

Σχήμα 1.5: Νέοι (ηλικίας 15-29 ετών) που θα ήθελαν να δημιουργήσουν τη δική τους επιχείρηση, μ.ο. ΕΕ-28, 2014**Όσον αφορά τη δημιουργία νέας επιχείρησης, ποιο από τα παρακάτω θα περιέγραφε καλύτερα την κατάστασή σας;**

Μόνο το ένα τέταρτο των νέων Ευρωπαίων εμφανίζεται πιο δραστήριο ως προς την έναρξη μιας επιχείρησης (το 5% το έχει πράξει, το 17% σκοπεύει να το πράξει στο εγγύς μέλλον και το 3% προσπάθησε να δημιουργήσει μια επιχείρηση, αλλά εγκατέλειψε επειδή ήταν πάρα πολύ δύσκολο) ⁽³⁰⁾.

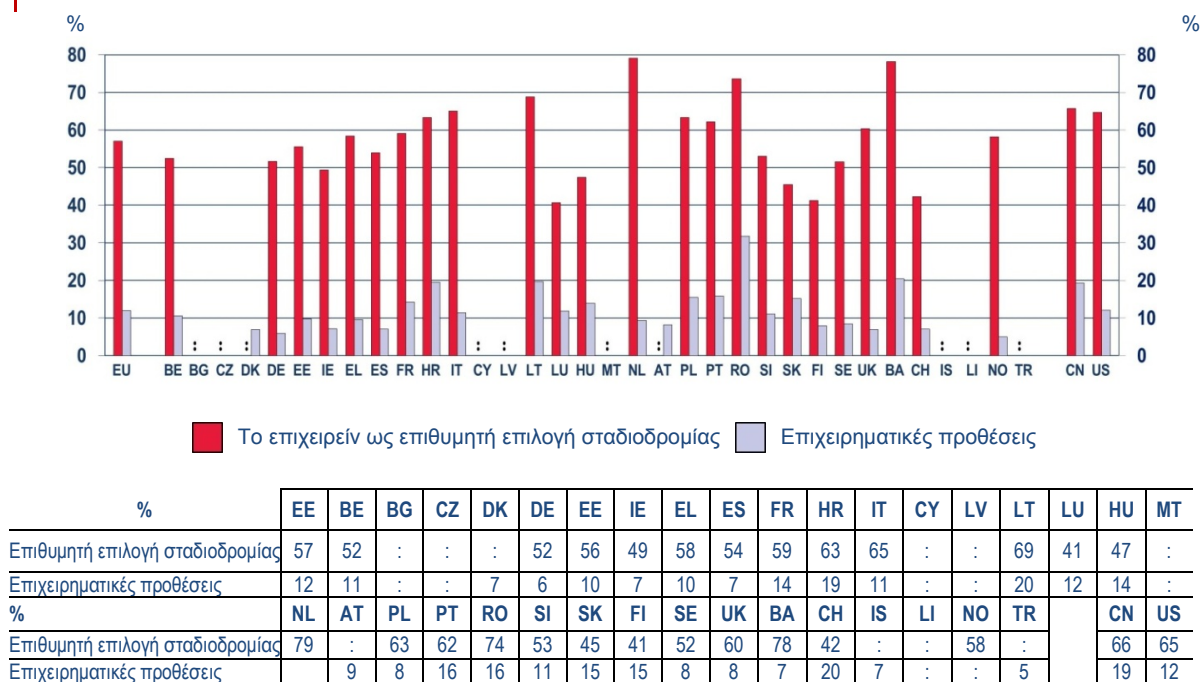
Το υψηλότερο ποσοστό των ερωτηθέντων που δηλώνουν την επιθυμία να γίνουν επιχειρηματίες καταγράφεται στη Λιθουανία (το 32% «σκοπεύει να δημιουργήσει μια επιχείρηση εντός των προσεχών ετών») και στη Ρουμανία (33%). Αντιθέτως, οι χαμηλότερες τιμές καταγράφονται στη Γερμανία (11%) και την Ελλάδα (11%). Η χώρα με το χαμηλότερο ποσοστό των νέων ανθρώπων που έχουν ξεκινήσει μια επιχείρηση είναι η Ιρλανδία (μόλις 2%).

Στοιχεία σχετικά με τις αντιλήψεις και τις νοοτροπίες ως προς το επιχειρείν αντλούνται επίσης από την έρευνα Global Entrepreneurship Monitor (GEM) ⁽³¹⁾. Η έρευνα εξετάζει τις κοινωνικές νοοτροπίες ως προς το επιχειρείν, καλώντας, για παράδειγμα, τους ερωτηθέντες να απαντήσουν αν θεωρούν το επιχειρείν μια καλή επιλογή σταδιοδρομίας. Ενώ περισσότεροι από τους μισούς των ερωτηθέντων της ΕΕ συμφώνησαν ότι η επιχειρηματικότητα είναι μια επιθυμητή επιλογή σταδιοδρομίας, το ποσοστό εξακολουθεί να είναι χαμηλότερο από ό,τι σε όλες τις άλλες περιοχές του κόσμου (το υψηλότερο ποσοστό παρατηρείται στις αφρικανικές οικονομίες της Αγκόλα, της Μποτσουάνα και της Νότιας Αφρικής). Αυτό δείχνει επίσης ότι η σκοπιμότητα του επιχειρείν ως επιλογή σταδιοδρομίας συνδέεται με την οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας και με τη διαθεσιμότητα των ευκαιριών απασχόλησης. Η έκθεση GEM υπογραμμίζει ότι οι άνθρωποι σε οικονομίες που βρίσκονται στο στάδιο όπου κυρίαρχο ρόλο διαδραματίζουν οι βασικές υποδομές και συντελεστές και οικονομίες που βρίσκονται στο στάδιο όπου κυρίαρχο ρόλο διαδραματίζει η αποτελεσματικότητα, εκτιμούν το επιχειρείν πολύ περισσότερο από εκείνους που βρίσκονται σε οικονομίες στο στάδιο όπου κυρίαρχο ρόλο διαδραματίζει η καινοτομία ⁽³²⁾. Τα ακόμα υψηλά ποσοστά στις Κάτω Χώρες και την Ιταλία, που αποτελούν οικονομίες σε στάδιο κυριαρχίας της καινοτομίας, συνιστούν εξαίρεση.

⁽³⁰⁾ ό.π.

⁽³¹⁾ GEM, 2014: <http://www.gemconsortium.org/data/sets>

⁽³²⁾ Η έρευνα GEM κατέταξε τις χώρες ανάλογα με το επίπεδο οικονομικής ανάπτυξής τους. Στο πρώτο στάδιο, κυρίαρχο ρόλο στην οικονομία διαδραματίζουν οι βασικές υποδομές και συντελεστές και οι χώρες ανταγωνίζονται βάσει του διαθέσιμου δυναμικού συντελεστών παραγωγής τους, κυρίως το ανειδίκευτο εργατικό δυναμικό και τους φυσικούς πόρους. Στο δεύτερο στάδιο, καθώς μια χώρα γίνεται όλο και πιο ανταγωνιστική, η παραγωγικότητα και οι μισθοί αυξάνονται με την πρόοδο της ανάπτυξης, μετακινώντας τη χώρα στο στάδιο όπου κυρίαρχο ρόλο διαδραματίζει η αποτελεσματικότητα. Τέλος, καθώς οι χώρες εισέρχονται στο στάδιο όπου κυρίαρχο ρόλο διαδραματίζει η καινοτομία, οι μισθοί έχουν σημειώσει τέτοια αύξηση, ώστε οι χώρες είναι σε θέση να διατηρούν αυτούς τους υψηλότερους μισθούς και το σχετικό βιοτικό επίπεδο μόνο εάν οι επιχειρήσεις τους είναι σε θέση να ανταγωνίζονται με νέα και μοναδικά προϊόντα (βλ. <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2014-2015/methodology/#hide/fn-19>). Οι περισσότερες χώρες της ΕΕ έχουν οικονομίες όπου κυρίαρχο ρόλο διαδραματίζει η καινοτομία, με εξαίρεση την Κροατία, την Ουγγαρία, τη Λιθουανία, την Πολωνία και τη Ρουμανία, στις οποίες η οικονομία βρίσκεται στο στάδιο της κυριαρχίας της αποτελεσματικότητας (RO) ή σε μεταβατική φάση προς το στάδιο της κυριαρχίας της καινοτομίας. Όσον αφορά τις χώρες μη μέλη της ΕΕ, η Ελβετία και η Νορβηγία είναι οικονομίες στις οποίες κυρίαρχο ρόλο διαδραματίζει η καινοτομία, ενώ η Βοσνία-Ερζεγοβίνη και η Τουρκία είναι οικονομίες όπου κυρίαρχο ρόλο διαδραματίζει η αποτελεσματικότητα.

Σχήμα 1.6: Το επιχειρείν ως επιθυμητή επιλογή σταδιοδρομίας και επιχειρηματικές προθέσεις (% του πληθυσμού ηλικίας 18-64 ετών), 2014

Πηγή: Έρευνα Global Entrepreneurship Monitor: Βασικοί δείκτες 2014.

Επεξηγηματική σημείωση

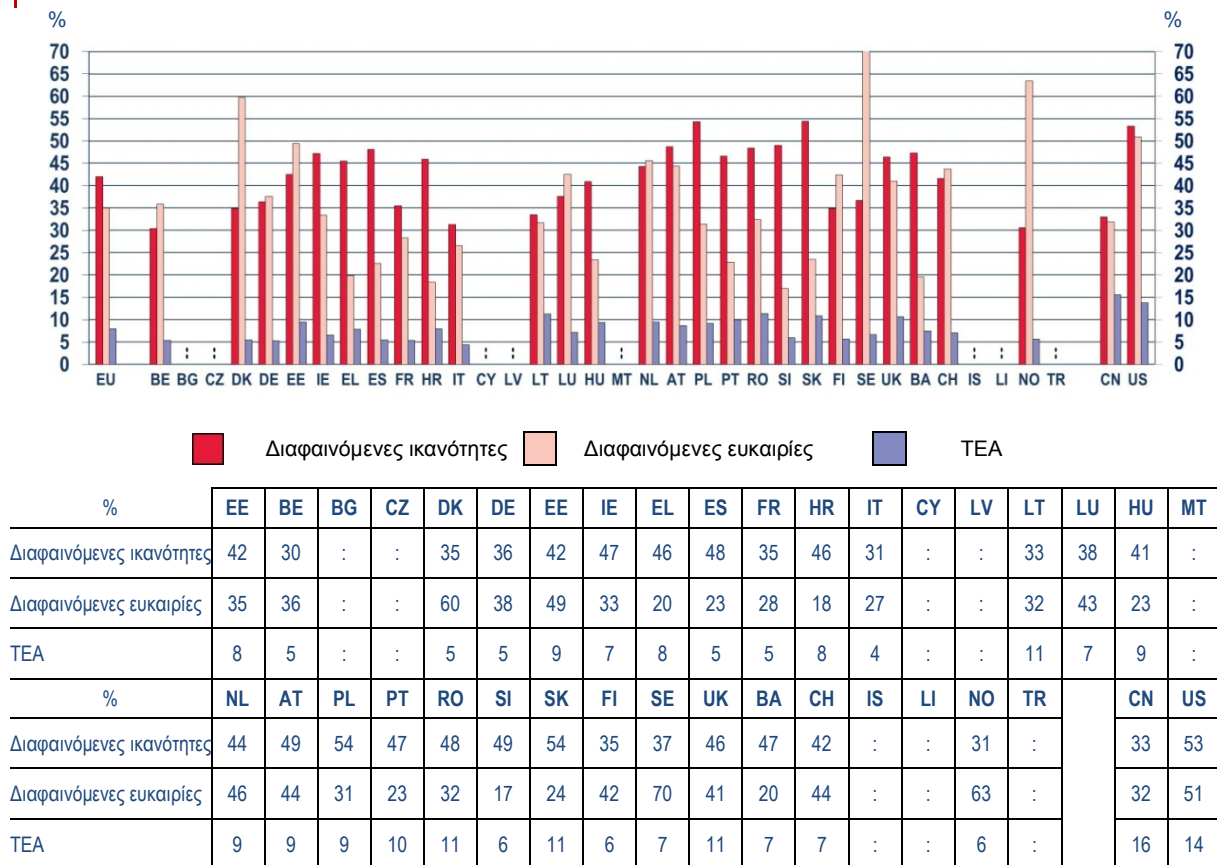
Οι επιχειρηματικές προθέσεις ορίζονται από το ποσοστό των ατόμων που προσδοκούν ότι θα δημιουργήσουν μια επιχείρηση μέσα στα επόμενα τρία χρόνια (αυτοί που ήδη ασκούν επιχειρηματική δραστηριότητα εξαιρούνται από αυτή τη μέτρηση), από την ηλικιακή ομάδα 18-64. Η έρευνα GEM μετρά επίσης πολλές ατομικές ιδιότητες, όπως τις επιχειρηματικές προθέσεις και την αντίληψη των ευκαιριών και των ατομικών δυνατοτήτων. Αυτά έχουν αντιπαραβληθεί, πρώτα, στο σχήμα 1.6, με την κοινωνική αξία του επιχειρείν ως επιθυμητή επιλογή σταδιοδρομίας), και, δεύτερον, στο σχήμα 1.7, με τη συνολική επιχειρηματική δραστηριότητα σε πρώιμο στάδιο (TEA) σε μια χώρα.

Όσον αφορά την κοινωνική αξία του επιχειρείν, κατά τη σύγκριση δεδομένων για επιμέρους χαρακτηριστικά είναι σημαντικό να λαμβάνεται υπόψη το πλαίσιο. Πράγματι, σε κάθε διαφορετική οικονομία τα άτομα εκφράζουν τις αντιλήψεις τους με διαφορετικό τρόπο. Οι επιχειρηματικές προθέσεις είναι οι υψηλότερες μεταξύ των οικονομιών όπου κυριαρχούν οι βασικές υποδομές και συντελεστές και οι χαμηλότερες μεταξύ των οικονομιών όπου κυριαρχεί η καινοτομία, επιβεβαιώνοντας ότι τα άτομα ξεκινούν τη δική τους επιχείρηση όταν οι εναλλακτικές πηγές εισοδήματος είναι περιορισμένες. Παρ' όλα αυτά, η κοινωνική στάση απέναντι στο επιχειρείν και η ποιότητα των διαστάσεων του επιχειρηματικού πλαισίου είτε παρέχουν στήριξη είτε συνιστούν εμπόδια για τους εκκολαπτόμενους επιχειρηματίες⁽³³⁾.

⁽³³⁾ GEM, 2014, σ. 34.

Όπως φαίνεται στο Σχήμα 1.7, οι διαφαινόμενες δυνατότητες είναι πολλές φορές υψηλότερες από τις διαφαινόμενες ευκαιρίες. Στην Ευρώπη προκύπτει ένα μοτίβο: οι χώρες που αντιμετωπίζουν μακροπρόθεσμες οικονομικές δυσκολίες (π.χ. Ελλάδα, Ισπανία, Κροατία, Πορτογαλία, Σλοβενία και Βοσνία-Ερζεγοβίνη) παρουσιάζουν ευρύτερο χάσμα μεταξύ διαφαινόμενων ικανοτήτων και διαφαινόμενων ευκαιριών, με τις ικανότητες να είναι πολύ υψηλότερες από τις ευκαιρίες. Αντίθετα, στη Δανία, τη Φινλανδία, τη Σουηδία και τη Νορβηγία, οι διαφαινόμενες ευκαιρίες είναι σημαντικά υψηλότερες από τις διαφαινόμενες ικανότητες.

Σχήμα 1.7: Διαφαινόμενες ικανότητες και ευκαιρίες και συνολική επιχειρηματική δραστηριότητα σε πρώιμο στάδιο (TEA) (% του πληθυσμού ηλικίας 18-64 ετών), 2014

Πηγή: Έρευνα Global Entrepreneurship Monitor: Βασικοί δείκτες 2014.

Επεξηγηματική σημείωση

Οι **διαφαινόμενες ικανότητες** αντανakλούν το ποσοστό των ερωτηθέντων που πιστεύουν ότι διαθέτουν τις απαιτούμενες δεξιότητες, γνώσεις και εμπειρία για να ξεκινήσουν μια νέα επιχείρηση.

Οι **διαφαινόμενες ευκαιρίες** αντικατοπτρίζουν το ποσοστό των ατόμων που πιστεύουν ότι υπάρχει στο άμεσο περιβάλλον τους μια ευκαιρία, για να ξεκινήσουν μια επιχείρηση εντός των επόμενων έξι μηνών.

Η τιμή της **Συνολικής επιχειρηματικής δραστηριότητας σε πρώιμο στάδιο** (Total Early-stage Entrepreneurial Activity - TEA) δείχνει το ποσοστό των ατόμων 18-64 ετών μιας οικονομίας, που βρίσκονται σε διαδικασία δημιουργίας μιας επιχείρησης ή διευθύνουν ήδη μια νέα επιχείρηση που συστάθηκε εντός των προηγούμενων 42 μηνών.

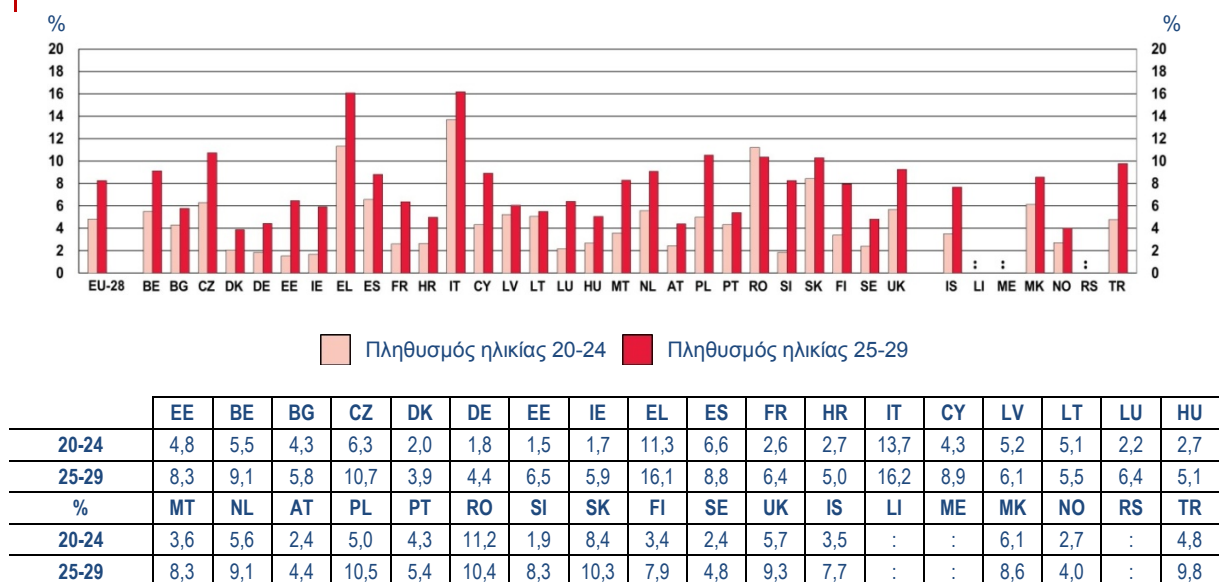
Όπως και με την κοινωνική στάση απέναντι στο επιχειρείν, η σύγκριση μεταξύ των χωρών στην Ευρώπη και με άλλες περιοχές του κόσμου δείχνει ότι τόσο οι διαφαινόμενες ευκαιρίες, όσο και οι διαφαινόμενες ικανότητες είναι λιγότερο θετικές στις οικονομίες όπου κυρίαρχο ρόλο διαδραματίζει η καινοτομία σε σχέση με τις οικονομίες σε στάδιο ανάπτυξης όπου κυριαρχεί η αποτελεσματικότητα ή οι βασικές υποδομές και συντελεστές. Και πάλι, συγκριτικά, οι ευρωπαϊκές χώρες έχουν τα χαμηλότερα επίπεδα επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Η ανάλυση GEM εξέτασε επίσης τις συσχετίσεις μεταξύ των στοιχείων που υποδεικνύουν ότι οι διαφαινόμενες ευκαιρίες και οι διαφαινόμενες ικανότητες σχετίζονται θετικά με το επίπεδο της «Συνολικής επιχειρηματικής δραστηριότητας σε πρώιμο στάδιο» (Total Early-stage Entrepreneurial Activity - TEA). Ενδιαφέρον, αλλά όχι και έκπληξη, προκαλεί το γεγονός ότι θα μπορούσε να βρεθεί μια ισχυρή συσχέτιση μεταξύ διαφαινόμενων ικανοτήτων (δεξιοτήτων) και TEA, κάτι που «καταδεικνύει ότι όλες οι μορφές εκπαίδευσης (τυπική, άτυπη και μη τυπική) είναι σημαντικές όσον αφορά στην ανάπτυξη επιχειρηματικών ικανοτήτων» ⁽³⁴⁾.

1.2.6. Το ποσοστό αυτοαπασχόλησης μεταξύ των νέων

Τα στοιχεία της Eurostat δείχνουν ότι τα χαμηλότερα ποσοστά αυτοαπασχολούμενων νέων (βλ. σχήμα 1.8) μεταξύ του απασχολούμενου πληθυσμού ηλικίας 20-24 ετών καταγράφονται στην Εσθονία (1,5%) και στην Ιρλανδία (1,7%). Στην άλλη πλευρά του φάσματος, η Ιταλία (13,7%), η Ελλάδα (11,3%) και η Ρουμανία (11,2%) έχουν τα υψηλότερα ποσοστά. Για την Ιταλία και τη Ρουμανία, η έρευνα GEM (βλ. Σχήμα 1.7) δείχνει επίσης ότι το ποσοστό των διαφαινόμενων ευκαιριών στο επιχειρείν κινείται κοντά στον μέσο όρο της ΕΕ. Το ποσοστό στην Ελλάδα είναι πολύ χαμηλότερο, αλλά η αυτοαπασχόληση εξακολουθεί να είναι σημαντικά υψηλότερη από τον μέσο όρο της ΕΕ.

Σχήμα 1.8: Ποσοστό αυτοαπασχολούμενων νέων επί του συνόλου των απασχολούμενων νέων κατά ηλικία, 2014

Πηγή: Υπολογισμός από Ευρυδίκη με βάση στοιχεία της Eurostat (Έρευνα Εργατικού Δυναμικού) για τους αυτοαπασχολούμενους νέους [yth_empl_040].

Επεξηγηματική σημείωση

Αυτοαπασχολούμενοι είναι όσοι εργάζονται σε δική τους επιχείρηση, αγρόκτημα ή γραφείο. Ένας αυτοαπασχολούμενος θεωρείται ότι εργάζεται αν πληροί ένα από τα ακόλουθα κριτήρια: εργάζεται με σκοπό την εξασφάλιση κέρδους· δαπανά χρόνο για τη λειτουργία μιας επιχείρησης· ή είναι στη φάση ίδρυσης μιας επιχείρησης (ορισμός της Eurostat).

Μεταξύ των ατόμων που ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα 25-29 ετών, η Δανία (3,9%) και η Νορβηγία (4,0%) έχουν τις χαμηλότερες τιμές, ενώ η Ιταλία (16,2%) και η Ελλάδα (16,1%) παρουσιάζουν τα υψηλότερα ποσοστά αυτοαπασχολούμενων νέων επί του συνόλου των απασχολούμενων. Αυτό πρέπει σίγουρα να εξεταστεί σε ένα ευρύτερο πλαίσιο, λαμβανομένης υπόψη της οικονομικής κατάστασης της κάθε χώρας, του μεγέθους του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα, των εθνικών ποσοστών ανεργίας, κ.λπ. Υπό την έννοια αυτή, η Ιταλία και η Ελλάδα βρίσκονται σε δυσχερέστερη οικονομική κατάσταση, γεγονός που θα μπορούσε εν μέρει να εξηγήσει γιατί περισσότερα άτομα επιλέγουν την αυτοαπασχόληση - την επιλέγουν δηλαδή από ανάγκη, ελλείψει άλλων ευκαιριών απασχόλησης. Σύμφωνα με το Eurofound ⁽³⁵⁾, σε ορισμένες χώρες υπάρχουν μορφές ψευδούς

⁽³⁴⁾ GEM, 2014, σ. 38.

⁽³⁵⁾ Eurofound, 2015.

αυτοαπασχόλησης, οι οποίες ενδεχομένως παραποιούν τα δεδομένα. Πράγματι, ο τομέας στον οποίο το επίπεδο της αυτοαπασχόλησης είναι υψηλότερο είναι ο κατασκευαστικός τομέας, γεγονός που υποδεικνύει ψευδή αυτοαπασχόληση. Σίγουρα δείχνει επίσης ότι η επιθυμία ή η ανάγκη για αυτοαπασχόληση διαφέρει σημαντικά μεταξύ των χωρών. Ως εκ τούτου, η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν φαίνεται να είναι μόνο ένα από τα στοιχεία, τα οποία με τη συμβολή τους στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων και, ως εκ τούτου, στη δημιουργία μιας επιχειρηματικής κουλτούρας μπορούν τελικά να οδηγήσουν σε αύξηση του αριθμού των νεοσύστατων επιχειρήσεων και του επιπέδου της αυτοαπασχόλησης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΚΑΙ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ

Το κεφάλαιο αυτό παρέχει μια ανάλυση του στρατηγικού και χρηματοδοτικού περιβάλλοντος γύρω από την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στην Ευρώπη. Η έρευνα επικεντρώνεται για πρώτη φορά στις κεντρικούς επιπέδους στρατηγικές που έχουν αναγνωριστεί ως οι συναφέστερες με αυτόν τον τομέα πολιτικής. Για τους σκοπούς της παρούσας έκθεσης, αναλύθηκαν μόνο αυτές οι στρατηγικές. Στη συνέχεια, η έρευνα αναλύει τις πηγές και τη χρήση της χρηματοδότησης για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν.

2.1. Στρατηγικές που σχετίζονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στην Ευρώπη

Οι χώρες κλήθηκαν να αναφέρουν τη συναφέστερη στρατηγική που συνδέεται συγκεκριμένα με αυτόν τον τομέα πολιτικής, όπως μια ειδική στρατηγική για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν ή μια ευρύτερη στρατηγική σχετικά με έναν διαφορετικό τομέα πολιτικής που συμπεριλαμβάνει όμως θέματα ή/και δράσεις που σχετίζονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Εντός της έκθεσης, οι στρατηγικές χωρίζονται στις ακόλουθες κατηγορίες:

- συγκεκριμένες στρατηγικές που επικεντρώνονται αποκλειστικά στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, συχνά με την ανάπτυξη ενός κοινού οράματος σε ολόκληρη την κυβέρνηση, αντανακλώντας τις προτεραιότητες πολιτικής για μια σειρά από υπουργεία, όπως η εκπαίδευση, η καινοτομία και η οικονομική ανάπτυξη, και συγκεντρώνοντας συναφείς δράσεις από αυτούς τους τομείς πολιτικής·
- ευρύτερες στρατηγικές σχετιζόμενες με την εκπαίδευση, που ενσωματώνουν στόχους για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, όπως στρατηγικές εκπαίδευσης και κατάρτισης, νεολαίας ή Δια Βίου Μάθησης·
- ευρύτερες στρατηγικές που σχετίζονται με την οικονομία και καλύπτουν μεταξύ άλλων την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, όπως στρατηγικές επιχειρείν, απασχόλησης ή ανάπτυξης ΜΜΕ.

Η πρώτη ενότητα διερευνά την ανάπτυξη της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν σε επίπεδο ευρωπαϊκής πολιτικής και χαρτογραφεί την ανάπτυξη συγκεκριμένων στρατηγικών, δείχνοντας τον τρόπο με τον οποίο ο πολλαπλασιασμός τους αντικατοπτρίζει την αυξημένη έμφαση στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν σε επίπεδο ΕΕ. Η ενότητα στη συνέχεια περιγράφει την τρέχουσα κατάσταση, παρέχοντας μια επισκόπηση των τύπων των υφιστάμενων στρατηγικών σε κάθε χώρα.

Η δεύτερη και η τρίτη ενότητα παρέχουν βαθύτερη ανάλυση του κάθε τύπου στρατηγικής, εξετάζοντας αρχικά συγκεκριμένες στρατηγικές Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν και, κατά δεύτερον, τους διάφορους τύπους ευρύτερων στρατηγικών τόσο στην εκπαίδευση όσο και στους τομείς που σχετίζονται με την οικονομία.

Η τέταρτη ενότητα ερευνά την προσέγγιση και το περιεχόμενο των στρατηγικών, πραγματοποιώντας σύγκριση μεταξύ των χωρών και αναδεικνύοντας ενδιαφέρουσες πρακτικές. Αναζητά κοινά θέματα και τάσεις, διερευνώντας τον τρόπο αντιμετώπισης επτά θεμάτων της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν και εξετάζει τους στόχους των στρατηγικών. Η τελευταία ενότητα εξετάζει κατά πόσο οι στρατηγικές περιλαμβάνουν παράγοντες επιτυχίας, όπως η διυπουργική συνεργασία, η ισχυρή παρακολούθηση ή οι συμπράξεις.

2.1.1. Το τοπίο των πολιτικών για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν

Το 2003, η Ευρώπη έκανε την πρώτη της αναφορά στη σημασία της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν με τη δημοσίευση της Ευρωπαϊκής Πράσινης Βίβλου για το επιχειρείν στην Ευρώπη ⁽³⁶⁾. Σε επίπεδο ΕΕ, αυτή ήταν η πρώτη σύνδεση πολιτικής μεταξύ της εκπαίδευσης και κατάρτισης αφενός και της ανάπτυξης της επιχειρηματικής κουλτούρας και των συναφών δεξιοτήτων της αφετέρου. Ακολούθησε μια σειρά από ομάδες εμπειρογνομόνων, διασκέψεις και έγγραφα ορθής πρακτικής υπό την καθοδήγηση, κατά κύριο λόγο, από τη Γενική Διεύθυνση Επιχειρήσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, συμπεριλαμβανομένης της ισχυρής ατζέντας του Όσλο ⁽³⁷⁾ το 2006. Για πρώτη φορά, η ατζέντα του Όσλο ⁽³⁸⁾ ζήτησε από τα κράτη μέλη να «ξεκινήσουν εθνικές

⁽³⁶⁾ European Commission, 2003.

⁽³⁷⁾ European Commission, 2006.

⁽³⁸⁾ ό.π.

στρατηγικές για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, με σαφείς στόχους που καλύπτουν όλα τα στάδια της εκπαίδευσης». Η Ατζέντα υπογράμμισε ότι οι στρατηγικές αυτές θα πρέπει να περιλαμβάνουν όλους τους ενδιαφερόμενους φορείς (δημόσιους και ιδιωτικούς) και να θεσπίζουν ένα γενικό πλαίσιο, ενώ παράλληλα θα καθορίζουν σαφή μέτρα που θα πρέπει να ληφθούν. Το φάσμα των δράσεων ενδέχεται να ποικίλλει, από την ένταξη του επιχειρείν στα εθνικά προγράμματα σπουδών μέχρι την παροχή υποστήριξης στα σχολεία και τους εκπαιδευτικούς. Ο γενικός στόχος θα ήταν να διασφαλιστεί ότι οι νέοι άνθρωποι θα μπορούσαν [συστηματικά] να αποκτούν επιχειρηματικές ικανότητες σε όλα τα στάδια του εκπαιδευτικού συστήματος» ⁽³⁹⁾.

Σχήμα 2.1: Βασικά έγγραφα ευρωπαϊκής πολιτικής που επηρεάζουν την ανάπτυξη στρατηγικής για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν

ΕΤΟΣ	ΟΡΟΣΗΜΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
2003	Πράσινη Βίβλος - για την επιχειρηματικότητα στην Ευρώπη	Το πρώτο πρόγραμμα δράσης για το επιχειρείν στην Ευρώπη, που περιλαμβάνει την εκπαίδευση ως βασικό παράγοντα για την επίτευξη προόδου
2006	Η Ατζέντα του Όσλο για μια εκπαίδευση επιχειρηματικότητας στην Ευρώπη	Ένα σύνολο προτάσεων που περιγράφει τον τρόπο με τον οποίο θα πρέπει να υποστηριχθεί η πρόοδος στον τομέα της εκπαίδευσης στο επιχειρείν μέσα από συστηματικές και αποτελεσματικές δράσεις σε ευρωπαϊκό, εθνικό, περιφερειακό και θεσμικό επίπεδο
	Σύσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τις ικανότητες-κλειδιά για τη Δια Βίου Μάθηση	Εντόπισε ένα «αίσθημα πρωτοβουλίας και επιχειρηματικότητας» ως μία από τις οκτώ ικανότητες-κλειδιά
2010	Προς μεγαλύτερη συνοχή στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν	Έρευνα σχετικά με την εισαγωγή συστηματικών στρατηγικών στον τομέα της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν, συμπεριλαμβανομένης της παρουσίας του «Μοντέλου προόδου»
2012	Πρόγραμμα δράσης για το επιχειρείν 2020	Προσδιόρισε την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν ως έναν από τους τρεις πυλώνες για την υποστήριξη της επιχειρηματικής ανάπτυξης στην Ευρώπη
	Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στα σχολεία της Ευρώπης	Μια μελέτη από το δίκτυο Ευρυδίκη που αναλύει την ενσωμάτωση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στην πολιτική και την πρακτική για την υποχρεωτική εκπαίδευση στην Ευρώπη
2014	Τελική έκθεση της Θεματικής Ομάδας Εργασίας για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν	Κατευθύνσεις πολιτικής για τις εθνικές και περιφερειακές διοικήσεις προκειμένου να αναπτύξουν αποτελεσματικότερη στρατηγική και πρακτική για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν
	Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου σχετικά με το επιχειρείν στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης	Κάλεσμα προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τα κράτη μέλη να προωθήσουν και να ενσωματώσουν την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης
2015	Εκπαίδευση στο Επιχειρείν: Ένας δρόμος προς την επιτυχία (Entrepreneurship Education: A Road to Success)	Συγκέντρωση των αποδεικτικών στοιχείων σχετικά με τον αντίκτυπο των στρατηγικών και των μέτρων για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν
	Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σχετικά με την προώθηση της νεανικής επιχειρηματικότητας μέσω της εκπαίδευσης και της κατάρτισης	Κάλεσμα προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να στηρίξει την ανάπτυξη επιχειρηματικών δεξιοτήτων μέσω των προγραμμάτων της, καθώς επίσης και κάλεσμα προς τα κράτη μέλη να χρησιμοποιούν τις διαθέσιμες πηγές χρηματοδότησης, όπως τα διαρθρωτικά ταμεία της ΕΕ, για την προώθηση της ανάπτυξης επιχειρηματικών δεξιοτήτων

Πηγή: Ευρυδίκη.

Το 2009 μια καινοτόμος κοινή πρωτοβουλία μεταξύ της ΓΔ Επιχειρήσεων και της ΓΔ Εκπαίδευσης και Πολιτισμού συνάντησε τέσσερις ομάδες προβληματισμού υψηλού επιπέδου, συνάντηση που πραγματοποιήθηκε σε περιφερειακό επίπεδο σε όλη την Ευρώπη, συγκεντρώνοντας τα υπουργεία τόσο της Παιδείας, όσο και της Οικονομικής ανάπτυξης με σκοπό τη συζήτηση των πολιτικών και των πρακτικών που σχετίζονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Η επόμενη έκθεση του 2010 ⁽⁴⁰⁾, *Προς μεγαλύτερη συνοχή στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν (Towards Greater Coherence in Entrepreneurship Education)*, παρέχει μια λογική για παρέμβαση πολιτικής και μια σειρά από βέλτιστες πρακτικές, αποδίδοντας μεγάλη σημασία σε τρεις τομείς για την υποστήριξη επιτυχών στρατηγικών προσεγγίσεων. Υπογραμμίζει, πρώτον, μια απομάκρυνση από θέματα με

⁽³⁹⁾ European Commission, 2006, σ. 1.

⁽⁴⁰⁾ McCoshan, 2010.

επίκεντρο τις επιχειρήσεις και μετακίνηση προς ένα πιο ολιστικό επιχειρηματικό μοντέλο μάθησης με βάση τις ικανότητες-κλειδιά και δεξιότητες, δεύτερον, τη δημιουργία ενός κοινού οράματος μεταξύ των φορέων χάραξης πολιτικής και των ενδιαφερομένων μερών, και, τρίτον, την αναγνώριση και την υποστήριξη του πρωταρχικού ρόλου των εκπαιδευτικών, των σχολείων και των επιχειρήσεων. Για να θέσει τα ζητήματα αυτά στο κατάλληλο εννοιολογικό πλαίσιο, η έκθεση παρουσίασε ένα πλαίσιο για την στήριξη της ανάπτυξης στρατηγικών προσεγγίσεων που ονομάζεται «Μοντέλο προόδου»⁽⁴¹⁾. Εντός ενός γενικού εννοιολογικού πλαισίου, το «Μοντέλο προόδου» επιτρέπει στις χώρες να θέσουν προτεραιότητες για μια εθνική στρατηγική και να προσδιορίσουν την τρέχουσα φάση ανάπτυξής τους εντός της συνεχούς ανάπτυξης στρατηγικής.

Το 2012 η ΓΔ Παιδείας και Πολιτισμού, σε στενή συνεργασία με τη ΓΔ Επιχειρήσεων, ξεκίνησε την Ευρωπαϊκή Θεματική Ομάδα Εργασίας για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, συγκεντρώνοντας εμπειρογνώμονες των κρατών μελών προκειμένου να αναπτύξουν πολιτική καθοδήγηση για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Η τελική έκθεση⁽⁴²⁾ από την ομάδα αυτή εντοπίζει τα δομικά στοιχεία μιας συγκεκριμένης στρατηγικής Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν, περιγράφοντας ένα σαφές σκεπτικό και παραδείγματα καλής πρακτικής. Αυτά τα δομικά στοιχεία αντικατοπτρίζουν τα βασικά θέματα και ευθυγραμμίζονται με εκείνα που εξετάζονται σε αυτή τη μελέτη, συμπεριλαμβανομένων των απαραίτητων συμπράξεων, του προγράμματος σπουδών, των μεθόδων διδασκαλίας, των μαθησιακών αποτελεσμάτων και της εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών. Οι μελέτες αυτές κατέδειξαν τη δυναμική επίδρασης μιας συγκεκριμένης στρατηγικής για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στην πολιτική, τονίζοντας την κοινωνική ένταξη και την ενεργό ιδιότητα του πολίτη, καθώς και την απασχολησιμότητα και τη δημιουργία επιχειρήσεων.

Οι εκθέσεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο προτείνουν σταθερά συγκεκριμένες στρατηγικές ως διαδρομή προς μια συνεκτικότερη προσέγγιση για όλα τα εμπλεκόμενα υπουργεία. Η έκθεση 2014 της Θεματικής Ομάδας Εργασίας για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν ήδη τόνιζε τα οφέλη από τη χρήση μιας συγκεκριμένης στρατηγικής και προσδιόριζε τις επιπτώσεις της συμπερίληψης της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν σε διαφορετικούς τύπους ευρύτερης στρατηγικής. Ωστόσο, η πιο πρόσφατη μελέτη, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, *Εκπαίδευση στο Επιχειρείν: ένας δρόμος προς την επιτυχία*, επιχείρησε να επανεξετάσει τα στοιχεία σχετικά με τον αντίκτυπο τόσο των δύο συγκεκριμένων στρατηγικών, όσο και των ευρύτερων πρωτοβουλιών. Αξιίζει να σημειωθεί ότι κατέληξε στο συμπέρασμα ότι, όπου αυτές οι στρατηγικές και δράσεις είχαν λάβει χώρα, τα υφιστάμενα ερευνητικά αποτελέσματα έδειχναν θετική επίδραση στο άτομο, τα εκπαιδευτικά ιδρύματα, την οικονομία και την κοινωνία⁽⁴³⁾.

Η ανάπτυξη της στρατηγικής για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στην Ευρώπη

Η ανάπτυξη και η πορεία της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν μπορεί να απεικονιστεί μέσα από ένα χρονοδιάγραμμα, το οποίο παρουσιάζει λεπτομερώς τα χρονικά σημεία εκκίνησης ειδικών στρατηγικών. Ωστόσο, κάτι τέτοιο δεν θα ήταν εφικτό με την παρακολούθηση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν μέσα στο πολύπλοκο δίκτυο των ευρύτερων στρατηγικών που μπορεί να περιλαμβάνουν θέματα ή ενέργειες που αφορούν τον συγκεκριμένο τομέα πολιτικής. Το παρακάτω διάγραμμα αποτελεί ένα στιγμιότυπο του αναπτυσσόμενου προφίλ αυτού του τομέα πολιτικής.

Το Ηνωμένο Βασίλειο (Βόρεια Ιρλανδία και Σκωτία) πρωτοστάτησε στις πρώτες ειδικές στρατηγικές Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν το 2003, αντανακλώντας το χρονοδιάγραμμα για τις συστάσεις για την ευρωπαϊκή πολιτική⁽⁴⁴⁾. Η Λιθουανία, το Ηνωμένο Βασίλειο (Ουαλία) και η Νορβηγία ακολούθησαν το 2004. Το σχήμα 2.2 παρέχει ένα χρονοδιάγραμμα για την έναρξη και την υλοποίηση όλων των ειδικών στρατηγικών, όπου υπάρχουν τέτοιες.

Κατά το χρονικό διάστημα 2007-2009 σημειώθηκε αύξηση του αριθμού των ειδικών στρατηγικών σε όλη την Ευρώπη. Οι αριθμοί αυξήθηκαν ραγδαία: από οκτώ χώρες/περιφέρειες το 2007, σε 12 χώρες/περιφέρειες το 2009. Μέχρι το 2011, ο αριθμός αυτός είχε αυξηθεί σε 14 χώρες/περιφέρειες. Κατόπιν μιας μικρής πτώσης έως το 2015, οι χώρες/περιφέρειες που έχουν ειδική στρατηγική Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν είναι επί του παρόντος 11. Σε ορισμένες χώρες, υπήρξαν δύο ή περισσότερες διαδοχικές ειδικές στρατηγικές, όπως στο Βέλγιο (όλες οι Κοινότητες), το Ηνωμένο Βασίλειο (Ουαλία), το Μαυροβούνιο και τη Νορβηγία.

⁽⁴¹⁾ ό.π., σ. 25-27. Βλ. Κεφάλαιο 5 για περισσότερη ανάλυση σε σχέση με το Μοντέλο προόδου.

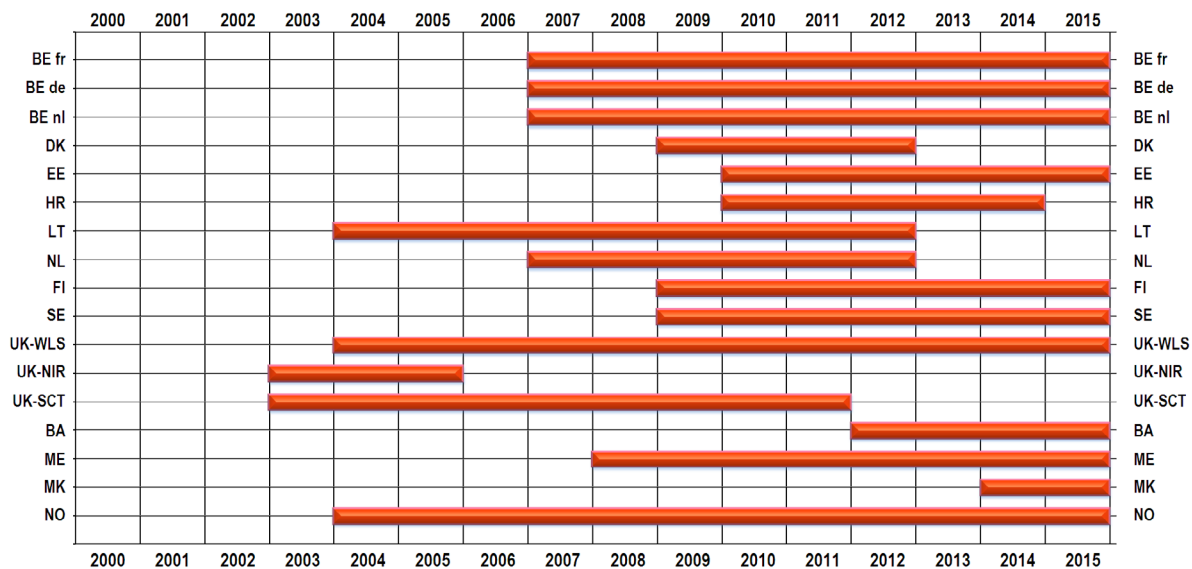
⁽⁴²⁾ European Commission, 2014b.

⁽⁴³⁾ European Commission, 2015a, σ. 87.

⁽⁴⁴⁾ European Commission, 2003.

Υπάρχουν έξι χώρες/περιφέρειες στο σχήμα 2.2 που έχουν ασχοληθεί στο παρελθόν με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν μέσα από συγκεκριμένες στρατηγικές, αλλά έχουν επιλέξει να μην αναπτύξουν μια νέα στρατηγική. Από τις έξι χώρες/περιφέρειες, τέσσερις την αντιμετωπίζουν τώρα στο πλαίσιο του ευρύτερου στρατηγικού θεματικού τομέα της επιχειρηματικότητας και της καινοτομίας [Δανία, Λιθουανία και Ηνωμένο Βασίλειο (Βόρεια Ιρλανδία και Σκωτία)]. Στις Κάτω Χώρες υπάρχει μια ευρύτερη στρατηγική που σχετίζεται με το επιχειρείν και την καινοτομία, και τονίζεται ρητώς η ανάγκη βελτίωσης της εκπαίδευσης και της κατάρτισης, για παράδειγμα με αυξημένη συνεργασία μεταξύ εκπαίδευσης και επιχειρήσεων. Η Κροατία δεν έχει καμία τρέχουσα στρατηγική που να συνδέεται με αυτόν τον τομέα πολιτικής.

Σχήμα 2.2: Εφαρμογή ειδικών στρατηγικών κεντρικού επιπέδου για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, 2000-2015

Πηγή: Ευρυδίκη.

Επεξηγηματική σημείωση

Το σχήμα αυτό απεικονίζει την εισαγωγή και τη διάρκεια ειδικών στρατηγικών για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, όπου εφαρμόστηκαν στην Ευρώπη. Ως εκ τούτου, δεν περιλαμβάνει όλες τις χώρες που καλύπτει η παρούσα μελέτη.

Επισημάνσεις ανά χώρα

Βέλγιο (BE nl): Η πρώτη από τις δύο στρατηγικές στη Φλαμανδική Κοινότητα του Βελγίου ξεκίνησε το 2007· τα καθορισμένα χρονικά πλαίσια των δύο στρατηγικών ήταν τα διαστήματα 2007-2009 και 2011-2014. Στις 11 Δεκεμβρίου 2015, παρουσιάστηκε στη φλαμανδική κυβέρνηση το επικαιροποιημένο σχέδιο δράσης «Εκπαίδευση στο Επιχειρείν 2015-2019» (Ondernemend onderwijs 2015-2019).

Ηνωμένο Βασίλειο (NIR): Το «Πρόγραμμα δράσης για το επιχειρείν και την εκπαίδευση» (Entrepreneurship and Education Action Plan) (2003) συνδέθηκε με μια συγκεκριμένη προτεραιότητα στο «Πρόγραμμα για τη διακυβέρνηση» (Programme for Government - PFG) 2002-2005. Τα μεταγενέστερα προγράμματα PFG δεν συμπεριελάμβαναν την ίδια ρητή δέσμευση και το σχέδιο δράσης δεν ανανεώθηκε.

Νορβηγία: Το «Πρόγραμμα δράσης για την εκπαίδευση και κατάρτιση στο επιχειρείν» (Action Plan for Entrepreneurship in Education and Training) καλύπτει την περίοδο 2009-2014. Ωστόσο, τα τρέχοντα δεδομένα δείχνουν ότι η στρατηγική αυτή είναι ακόμη ενεργή.

Τόσο για την Κροατία, όσο και για το Ηνωμένο Βασίλειο (Βόρεια Ιρλανδία), η στρατηγική δεν ανανεώθηκε καθώς η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν δεν αποτελούσε πλέον θέμα προτεραιότητας για την κυβέρνηση. Το Ηνωμένο Βασίλειο (Βόρεια Ιρλανδία) ήταν η πρώτη περιφέρεια που διέκοψε την ειδική στρατηγική της όταν έληξε το 2005, την οποία και επανέφερε πρόσφατα, με τη «Στρατηγική καινοτομίας για τη Βόρεια Ιρλανδία 2014-2025» (Innovation Strategy for Northern Ireland 2014-2025), που περιλαμβάνει έναν μικρό αριθμό δράσεων που υποστηρίζουν την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν.

Η Λιθουανία και το Ηνωμένο Βασίλειο (Σκωτία) καθιέρωσαν το έργο της στρατηγικής σε άλλες στρατηγικές προσεγγίσεις της κυβέρνησης. Η ειδική στρατηγική της Λιθουανίας σταμάτησε το 2012 και η χώρα έχει πλέον καθιερώσει μια σειρά από σχετικές δράσεις σε μια ευρύτερη στρατηγική για το επιχειρείν που αντικατοπτρίζει πιστά τις προτεραιότητες του «Προγράμματος δράσης για την επιχειρηματικότητα 2020» της ΕΕ που ξεκίνησε το 2013.

Το Ηνωμένο Βασίλειο (Σκωτία) ⁽⁴⁵⁾ διέκοψε τη στρατηγική του το 2011, μετά από οκτώ χρόνια, ως μέρος ενός ευρύτερου μετασχηματισμού στους διακανονισμούς της σχέσης και της χρηματοδότησης μεταξύ κεντρικής και τοπικής κυβέρνησης. Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν θεωρήθηκε ότι έχει διαρκή σημασία και εντάχθηκε στο

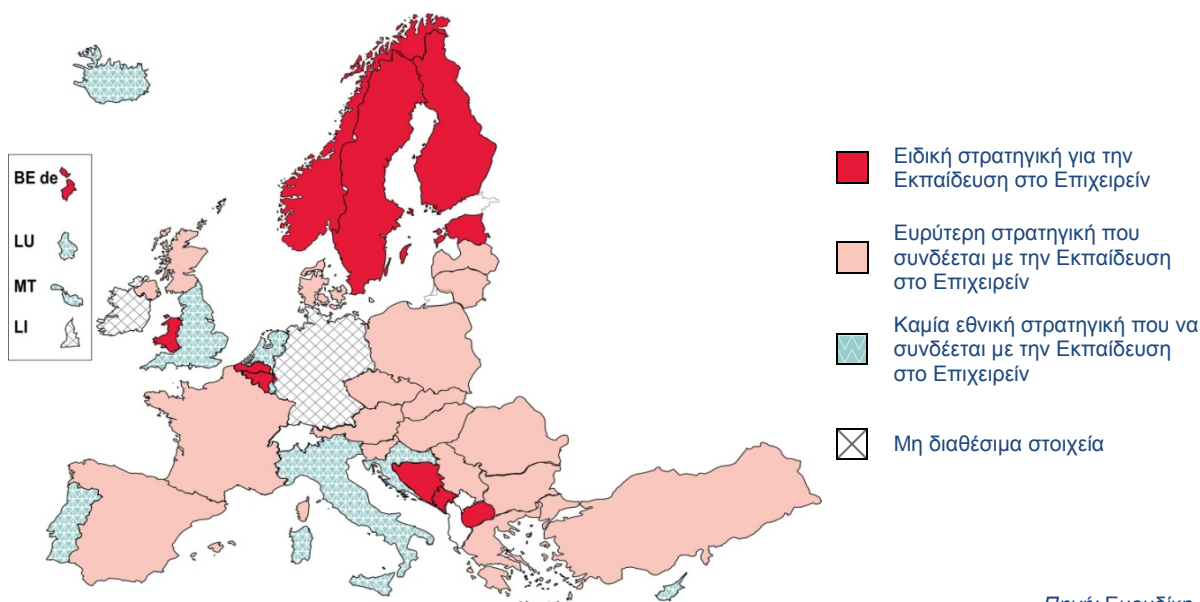
⁽⁴⁵⁾ <http://www.gov.scot/resource/doc/920/0118640.pdf>

«Πρόγραμμα σπουδών για την αριστεία» (Curriculum for Excellence) της Σκωτίας για άτομα ηλικίας 3-18 ετών. Η Σκωτία έχει πλέον συγκεντρώσει αυτόν τον τομέα πολιτικής και άλλα θέματα στο πλαίσιο μιας ευρύτερης στρατηγικής για το επιχειρείν και την καινοτομία που ονομάζεται «Η Σκωτία μπορεί» (Scotland Can Do). Στη Δανία, η προηγούμενη ειδική στρατηγική ανακοίνωσε τον σχηματισμό του Ιδρύματος Επιχειρείν της Δανίας (Danish Foundation for Entrepreneurship - FFE), μιας ενσωματωμένης και βιώσιμης υποδομής που υποστηρίζει την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν μέσω εθνικού συντονισμού και υποστήριξης και χρηματοδοτείται τόσο από την κυβέρνηση, όσο και από τα ενδιαφερόμενα μέρη. Η στρατηγική της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν εξακολουθεί να θεωρείται έγκυρη και εξετάζεται παράλληλα με μια ευρύτερη στρατηγική για την καινοτομία, «Δανία - Ένα έθνος λύσεων» το 2012, η οποία αναδεικνύει περαιτέρω το FFE σε κεντρικό παράγοντα για το επιχειρείν στην εκπαίδευση.

Η τρέχουσα κατάσταση

Το 2014/15, 29 από τις 38 χώρες/περιφέρειες που συμμετείχαν στην έρευνα έχουν είτε ειδικές είτε ευρύτερες στρατηγικές που περιλαμβάνουν ειδικές συνδέσεις με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Ο χάρτης στο σχήμα 2.3 δείχνει τις διαφορετικές στρατηγικές προσεγγίσεις που είναι εμφανείς σε όλη την Ευρώπη.

Σχήμα 2.3: Συναφέστερες στρατηγικές κεντρικού επιπέδου που συνδέονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, 2014/15

Πηγή: Ευρυδική.

Πέρα από τις 11 χώρες/περιφέρειες που διαθέτουν ειδική στρατηγική, υπάρχουν 18 με μια ευρύτερη στρατηγική που σχετίζεται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Συναφείς εθνικές στρατηγικές δεν υπάρχουν σε εννέα χώρες/περιφέρειες [Κροατία, Ιταλία, Κύπρος, Λουξεμβούργο, Κάτω Χώρες, Μάλτα, Πορτογαλία, Ηνωμένο Βασίλειο (Αγγλία) και Ισλανδία]. Η Κύπρος δεν έχει καμία υφιστάμενη στρατηγική, αλλά έχει μια ειδική στρατηγική για την ανάπτυξη, ενώ η Σλοβενία έχει ήδη μια ευρύτερη στρατηγική που συνδέεται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν και επί του παρόντος αναπτύσσει μια ειδική στρατηγική.

2.1.2. Χώρες με ειδικές στρατηγικές για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν

Όπως φαίνεται στο σχήμα 2.3, οι 11 ειδικές στρατηγικές εντοπίζονται σε δύο γεωγραφικές περιοχές: τη Βόρεια Ευρώπη (με τη νοτιότερη χώρα να είναι το Βέλγιο) και την προενταξιακή περιοχή των Δυτικών Βαλκανίων. Αυτή η γεωγραφική κυριαρχία στη Βόρεια Ευρώπη είναι επίσης συνεπής με τα ευρήματα της προηγούμενης έκθεσης Ευρυδική του 2012⁽⁴⁶⁾ σε αυτόν τον τομέα πολιτικής, όπως φαίνεται στο σχήμα 1.2 που απεικονίζει την υλοποίηση αυτών των στρατηγικών από το 2000.

⁽⁴⁶⁾ EACEA/Eurydice (2012).

Οι τρεις κοινότητες του Βελγίου διαθέτουν όλες ειδικές στρατηγικές από το 2007:

Παρατηρείται μια πρόσφατη διαδικασία ανάπτυξης που καλύπτει τη **Γαλλική** και τη **Γερμανική Κοινότητα** και γέννησε τη στρατηγική «Επιχειρείν 3.15: 3 Άξονες και 15 Μοχλοί για την παραγωγή επιχειρείν» (Entrepreneurship 3.15: 3 Axes and 15 Levers for an Entrepreneurial Generation) που ξεκίνησε το 2014 και αποτελεί την πιο πρόσφατη στρατηγική. Η στρατηγική της περιφέρειας αυτής διευθύνεται από τον Οργανισμό Οικονομικής Ενίσχυσης (Agence de Stimulation Economique - ASE) της Βαλλωνίας, πλέον καλούμενο «Οργανισμός για το Επιχειρείν και την Καινοτομία» (Agence pour l'Entreprise & l'Innovation - AEI), ο οποίος έχει τρεις άξονες δράσης: στήριξη για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, ανάπτυξη μελλοντικών επιχειρηματιών και ενθάρρυνση της σύστασης επιχειρήσεων. Οι δράσεις περιγράφονται λεπτομερώς και καλύπτουν πρακτικές επιχειρηματικές εμπειρίες, επαγγελματικό προσανατολισμό και υποστήριξη των εκπαιδευτικών. Υπάρχει μια ισχυρή έμφαση στη δέσμευση και τη συμμετοχή των επιχειρήσεων στην εκπαίδευση και την κατάρτιση, παράλληλα με την ανάπτυξη περισσότερων επιχειρηματικών σχολείων και τη σημασία του ευρύτερου οικοσυστήματος για την υποστήριξη των στόχων.

Η πρώτη στρατηγική στη **Φλαμανδική Κοινότητα του Βελγίου** χρονολογείται από το 2007. Η δεύτερη στρατηγική είναι το «Πρόγραμμα δράσης για την προώθηση του επιχειρηματικού πνεύματος και του επιχειρείν» (Action Plan for the promotion of Entrepreneurial Spirit and Entrepreneurship) του 2011-2014. Η κυβέρνηση επιβεβαίωσε ότι η εν λόγω τρέχουσα στρατηγική είναι ακόμα σε εξέλιξη, αν και ο ορίζοντας εφαρμογής της έληγε στα τέλη του 2014, ενώ έκτοτε εγκρίθηκε, τον Δεκέμβριο του 2015, μια τρίτη ειδική στρατηγική. Η δεύτερη ειδική στρατηγική - που αναλύεται στην παρούσα έκθεση - προσδιορίζει τέσσερις προτεραιότητες εστιάζοντας στα εξής: υποστήριξη της ανάπτυξης επιχειρηματικού πνεύματος· δημιουργία ευκαιριών για πρακτική επιχειρηματική μάθηση· αύξηση των κινήτρων προκειμένου τα άτομα να γίνουν επιχειρηματίες· και διασφάλιση ότι οι εκπαιδευτικοί επιδεικνύουν επιχειρηματικό πνεύμα και παρουσιάζουν μια ισορροπημένη άποψη του επιχειρείν. Οι δράσεις εξετάζουν την ανάγκη για κοινό λεξιλόγιο, υποστήριξη των εκπαιδευτικών (συμπεριλαμβανομένων των μεθόδων, των δικτύων και των θέσεων πρακτικής άσκησης στον κλάδο), επικοινωνία με όλους τους εταίρους και εξασφάλιση ότι η πρόοδος στη μάθηση λαμβάνει χώρα σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες και τις φάσεις εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών.

Η **Εσθονία** έχει μια ειδική στρατηγική, που υποστηρίζεται από συνδέσεις στο πλαίσιο της εθνικής στρατηγικής για τη Δια Βίου Μάθηση. Το «Πρόγραμμα ανάπτυξης για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν: Γίνε επιχειρηματικός!» (Entrepreneurship Education Development Plan: Be Enterprising!) δίνει έμφαση σε μια ευρεία εστίαση που καλύπτει πολλά βασικά θέματα. Ιδιαίτερης σημασίας είναι τα μαθησιακά αποτελέσματα, το πρόγραμμα σπουδών και οι εκπαιδευτικοί. Υπογραμμίζει τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στην Εσθονία, και αναφέρει τη Σκωτσέζικη στρατηγική «Αποφασισμένοι να πετύχουμε», για να καταδείξει τη σημασία της ενσωμάτωσης των επιχειρηματικών προσεγγίσεων σε όλες τις πτυχές της διδασκαλίας και της μάθησης. Αυτό είναι ενδιαφέρον ως παράδειγμα αμοιβαίας μάθησης, όπως εμφανίζεται μέσα από τη στρατηγική, που αντανάκλα μεγάλο μέρος των εργασιών που πραγματοποιήθηκαν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την προώθηση της αμοιβαίας μάθησης μεταξύ χωρών, όπως οι Ομάδες προβληματισμού υψηλού επιπέδου ⁽⁴⁷⁾ κατά την περίοδο 2009-2010 και η Θεματική Ομάδα Εργασίας για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν ⁽⁴⁸⁾ την περίοδο 2012-2014.

Στο **Ηνωμένο Βασίλειο (Ουαλία)**, η «Στρατηγική επιχειρείν νέων: Πρόγραμμα δράσης 2010-2015» (Youth Entrepreneurship Strategy: Action Plan 2010-2015) έχει τρεις θεματικούς στόχους που καλύπτουν την ενασχόληση με τους νέους με σκοπό την αύξηση της ευαισθητοποίησης, την ενδυνάμωση μέσω ευκαιριών επιχειρηματικής μάθησης και τον εφοδιασμό των νέων προκειμένου να δημιουργήσουν και να αναπτύξουν επιχειρήσεις. Η περιγραφή παρέχει μια ενδιαφέρουσα ανάλυση της προόδου όσον αφορά την αλλαγή στάσης προς τη δημιουργία επιχειρήσεων μεταξύ των νέων και τα ποσοστά νεοσύστατων επιχειρήσεων των νέων, που αντικατοπτρίζουν τη διπλή εστίαση τόσο στις δεξιότητες, όσο και στις νεοσύστατες επιχειρήσεις στο πλαίσιο της ουαλικής προσέγγισης.

Τρεις σκανδιναβικές χώρες έχουν ειδικές στρατηγικές:

Η **Φινλανδία** εξέδωσε το 2009 τη στρατηγική της, «Κατευθυντήριες γραμμές για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν», η οποία υποστηρίζεται από το δίκτυο YES 19 περιφερειακών κέντρων πόρων για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Η στρατηγική επιδιώκει να υποστηρίξει μια περισσότερο επιχειρηματική νοοτροπία, την ενεργό ιδιότητα του πολίτη και τη δημιουργία επιχειρήσεων, ενώ τα Κέντρα YES δίνουν έμφαση στη δικτύωση, τη στήριξη και την κατάρτιση για τους εκπαιδευτικούς και με αυτούς. Δράσεις στρατηγικής οδήγησαν σε έργα μεγάλης κλίμακας, όπως το «Εγώ και η πόλη μου» (Me & MyCity), στο οποίο δραστηριοποιούνται υψηλά ποσοστά μαθητών σχολείου ⁽⁴⁹⁾. Δεν υπάρχουν απευθείας συνδέσεις με άλλες πολιτικές, αλλά η εισαγωγή της στρατηγικής δίνει έμφαση στην οικονομική ανάπτυξη, την καινοτομία και τη σύσταση επιχειρήσεων από νέους, τονίζοντας το συγκριτικά χαμηλό ποσοστό των νεοσύστατων επιχειρήσεων μεταξύ των ατόμων ηλικίας κάτω των 35 στη Φινλανδία.

Η **Σουηδία** έχει αναπτύξει τη «Στρατηγική για το επιχειρείν στον τομέα της εκπαίδευσης» (Strategy for Entrepreneurship in the Field of Education), που ξεκίνησε το 2009 χωρίς ημερομηνία λήξης. Η στρατηγική αυτή έχει διπλή εστίαση: ανάπτυξη της προσέγγισης των ικανοτήτων-κλειδιά στον τομέα της εκπαίδευσης και ενθάρρυνση περισσότερων ανθρώπων προκειμένου να ξεκινήσουν τη δική τους επιχείρηση. Υπάρχει μια συγκριτικά μικρή λίστα 11 δράσεων, συμπεριλαμβανομένων των δεσμεύσεων για έμφαση στις επιχειρηματικές δεξιότητες στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, μέσω μιας κυβερνητικής αναθεώρησης των κατευθυντήριων εγγράφων του προγράμματος σπουδών, καλύτερης συνεργασίας και συνδέσεων με τον κόσμο της εργασίας/ των επιχειρήσεων, παροχή πρακτικής επιχειρηματικής εμπειρίας και χαρτογράφησης της υφιστάμενης παροχής.

⁽⁴⁷⁾ European Commission, 2010.

⁽⁴⁸⁾ European Commission, 2014b.

⁽⁴⁹⁾ <http://yrityskylä.fi/en/> Το έργο «Εγώ και η πόλη μου» (Me&MyCity) απασχολεί περίπου 80% των μαθητών της έκτης τάξης (ISCED 2) σε πρακτικές επιχειρηματικές εμπειρίες κάθε χρόνο.

Η **Νορβηγία** εφαρμόζει τώρα τη δεύτερη στρατηγική της, η οποία εστιάζει στο να καταστήσει τη χώρα ηγετική δύναμη στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης στο επιχειρείν και να κάνει το «επιχειρείν τόσο φυσική επιλογή, όσο η απασχόληση»⁽⁵⁰⁾. Ενώ και οι δύο νορβηγικές στρατηγικές αφορούν όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης, από την πρωτοβάθμια εκπαίδευση έως την τριτοβάθμια εκπαίδευση (ISCED 1-8), η πρώτη περιελάμβανε ένα ευρύτερο φάσμα δράσεων που σχετίζονταν με τα σχολεία και την Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET), ενώ η δεύτερη εστιάζει εντονότερα στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Η ανάδειξη συγκεκριμένων στρατηγικών Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στις σκανδιναβικές χώρες μπορεί να συνδεθεί με τη δέσμευσή τους για καινοτομία, που αποδεικνύεται μέσα από τις σταθερά υψηλές θέσεις στη διεθνή κατάταξη καινοτομίας. Η Σουηδία, η Φινλανδία και η Δανία καταλαμβάνουν τις κορυφαίες θέσεις στον Ευρωπαϊκό Πίνακα Καινοτομίας 2015⁽⁵¹⁾ και βρίσκονται στις κορυφαίες 10 σε παγκόσμιο επίπεδο βάσει του Παγκόσμιου Δείκτη Καινοτομίας⁽⁵²⁾, με τη Νορβηγία να συγκαταλέγεται επίσης μεταξύ των κορυφαίων 20 παγκοσμίως.

Στις δυτικές βαλκανικές υποψήφιες για ένταξη στην ΕΕ χώρες, η Βοσνία-Ερζεγοβίνη, το Μαυροβούνιο και η πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας έχουν ειδικές στρατηγικές για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Οι προενταξιακές διαπραγματεύσεις περιλαμβάνουν μια έμφαση στην ανάπτυξη της πολιτικής και της πρακτικής σύμφωνα με την Πράξη της ΕΕ για τις μικρές επιχειρήσεις (SBA) με επικεφαλής την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η οποία περιλαμβάνει έναν πυλώνα για την επιχειρηματική μάθηση. Το Ευρωπαϊκό Ίδρυμα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης⁽⁵³⁾, ένας οργανισμός της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, διαδραματίζει κάποιο ρόλο στην υποστήριξη και την παρακολούθηση της προόδου σε σχέση με την SBA τόσο στις δύο υπό ένταξη χώρες, όσο και στις όμορες περιφέρειες της ΕΕ. Το Κέντρο Νοτιοανατολικής Ευρώπης για την Επιχειρηματική Μάθηση (SEECCEL)⁽⁵⁴⁾, που ιδρύθηκε το 2009 ως περιφερειακή πρωτοβουλία και υποστηρίζεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στο έργο της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν σε όλη την περιφέρεια, παρέχοντας, μεταξύ άλλων, στήριξη της ανάπτυξης στρατηγικής καθώς και των ευρύτερων προτεραιοτήτων πολιτικής της SBA.

Από τις ειδικές στρατηγικές, λίγες κάνουν ρητές συνδέσεις με ευρύτερη κυβερνητική πολιτική. Οι στρατηγικές στην Εσθονία, το Ηνωμένο Βασίλειο (Ουαλία) και τη Νορβηγία κάνουν ρητές συνδέσεις τόσο με την πολιτική εκπαίδευσης, όσο και με την πολιτική καινοτομίας, ενώ το Ηνωμένο Βασίλειο (Ουαλία) είναι το μοναδικό που συνδέει επίσης το έργο αυτό με την πολιτική για την αποτελεσματικότητα του σχολείου και την επαγγελματική σταδιοδρομία. Πράγματι, η Ουαλία περιλαμβάνει λεπτομερή χάρτη της πολιτικής που υποδεικνύει πώς η στρατηγική της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν είναι μια γέφυρα μεταξύ του κόσμου της εκπαίδευσης, της νεολαίας, της απασχόλησης, της ένταξης και των πολιτικών ανταγωνιστικότητας⁽⁵⁵⁾. Η Φλαμανδική Κοινότητα του Βελγίου και η Σουηδία κάνουν μια σύντομη αναφορά στις στρατηγικές οικονομικής ανάπτυξης και εκπαίδευσης, αντίστοιχα, ενώ η Φινλανδία αναφέρεται στην ευρύτερη επίδραση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν, αλλά δεν αναφέρει άλλες κυβερνητικές πολιτικές.

Από τις 11 χώρες/περιφέρειες με ειδική στρατηγική, οκτώ δηλώνουν ότι έχουν διαθέσει χρηματοδοτικούς πόρους για την υλοποίηση της στρατηγικής. Περισσότερες πληροφορίες για το θέμα αυτό μπορούν να βρεθούν στην ενότητα 2.2.

Δύο χώρες δηλώνουν ότι έχουν στρατηγική για την ανάπτυξη. Για την Κύπρο, αυτή είναι η μόνη στρατηγική προσέγγιση που σχετίζεται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, ενώ στη Σλοβενία υπάρχει επίσης μια στρατηγική για τη νεολαία που αφορά αυτόν τον τομέα πολιτικής, αλλά σχεδιάζεται μία επιπλέον ειδική στρατηγική.

2.1.3. Χώρες με ευρύτερες στρατηγικές που σχετίζονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν

Οι χώρες κλήθηκαν να προσδιορίσουν τη συναφέστερη στρατηγική που σχετίζεται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν για τις βαθμίδες ISCED 1-3, εκ των οποίων πολλές δεν ήταν ειδικές για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Το παρακάτω σχήμα προσδιορίζει τη μοναδική πλέον συναφή στρατηγική σε κάθε χώρα/ περιοχή και δείχνει διαφορετικούς τύπους στρατηγικών σε όλη την Ευρώπη.

Δεκαοκτώ χώρες/περιφέρειες συνδέουν ρητά την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν με ευρύτερες στρατηγικές. Δέκα χώρες έχουν στρατηγικές που σχετίζονται με πεδία εντός του τομέα της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της νεολαίας: τρεις αφορούν στρατηγικές εκπαίδευσης (Ελλάδα, Λετονία και Τουρκία), τέσσερις αφορούν στρατηγικές Δια Βίου Μάθησης (Βουλγαρία, Ουγγαρία, Αυστρία και Πολωνία) και τρεις αφορούν στρατηγικές για τη νεολαία (Σλοβενία, Σλοβακία και Σερβία).

⁽⁵⁰⁾ <http://www.regeringen.se/contentassets/0f6c0164196e4071a9cb27eaada1cb41/strategi-for-entreprenorskap-inom-utbildningsomradet>

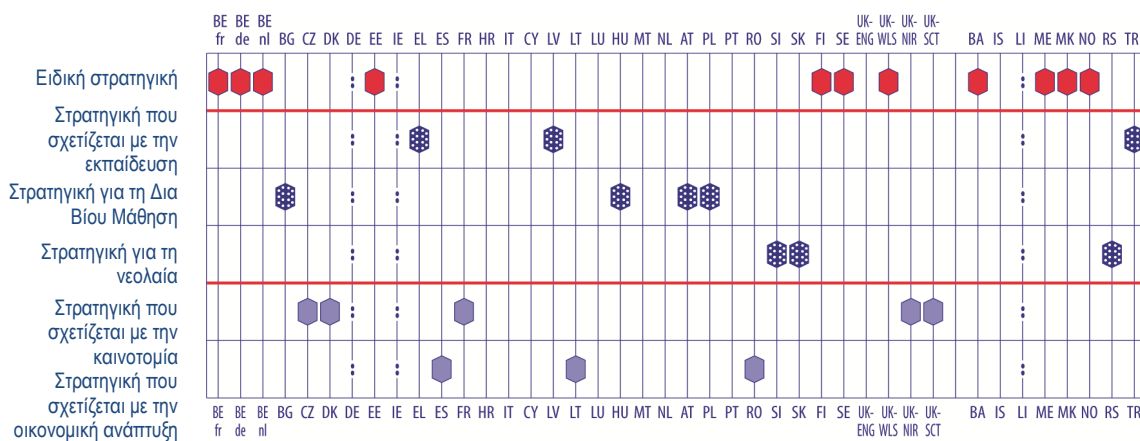
⁽⁵¹⁾ http://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/facts-figures/scoreboards/index_en.htm

⁽⁵²⁾ <https://www.globalinnovationindex.org/content/page/data-analysis/>

⁽⁵³⁾ http://www.etf.europa.eu/web.nsf/pages/Education_and_business

⁽⁵⁴⁾ Το SEECCEL εργάζεται πάνω στην πολιτική και πρακτική της επιχειρηματικής μάθησης σε συνεργασία με οκτώ χώρες (AL, BA, HR, ME, MK, RS, TR and XK). Βλ. www.seecel.hr

⁽⁵⁵⁾ Welsh Government 2010, σ. 6.

Σχήμα 2.4: Στρατηγικές κεντρικού επιπέδου που σχετίζονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, 2014/15

Πηγή: Ευρυδική.

Επεξηγηματική σημείωση

Ζητήθηκε από χώρες να προσδιορίσουν τη συναφέστερη στρατηγική που αφορά την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν για τις βαθμίδες ISCED 1-3.

Το σχήμα χρησιμοποιεί την προσέγγιση «βέλτιστης προσαρμογής», που σημαίνει ότι ένα έγγραφο πολιτικής που θα μπορούσε ενδεχομένως να καταταχθεί σε διάφορες κατηγορίες, έχει καταταχθεί στην κατηγορία που ταίριαζε καλύτερα στο περιεχόμενο, τους σκοπούς και τους στόχους της πολιτικής αυτής.

Καμία πληροφορία δεν περιλαμβάνεται για τις χώρες/περιφέρειες που δεν έχουν στρατηγική σχετιζόμενη με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν.

Επιστημονικές ανά χώρα

Τσεχική Δημοκρατία: Η «Στρατηγική έρευνας και καινοτομίας για την έξυπνη εξειδίκευση» (Research and Innovation Strategy for Smart Specialisation) κρίθηκε η συναφέστερη στρατηγική. Για τους σκοπούς της παρούσας έρευνας, κατατάχθηκε ως στρατηγική όπου κυριαρχεί η καινοτομία.

Ισπανία: Υπάρχουν μια σειρά από ειδικές στρατηγικές σε επίπεδο Αυτόνομων Κοινοτήτων στην Ισπανία, όπως η Andalusia, οι Asturias και η Galicia. Άλλες Αυτόνομες Κοινότητες έχουν συνδέσει την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν με μια ευρύτερη στρατηγική, συμπεριλαμβανομένων των Asturias, Extremadura, Navarra, Χώρας των Βάσκων και Murcia. Δείτε το εθνικό δελτίο πληροφοριών για περισσότερες πληροφορίες.

Ισπανία, Λιθουανία και Ρουμανία: Οι στρατηγικές σε αυτές τις χώρες έχουν χαρακτηριστεί ως στενά συνδεδεμένες με έναν θεματικό τομέα οικονομικής ανάπτυξης (Ισπανία: το επιχειρείν και η απασχόληση των νέων· Λιθουανία: η στρατηγική του επιχειρείν· Ρουμανία: η στρατηγική της οικονομικής ανάπτυξης).

Κύπρος και Σλοβενία: Οι χώρες αυτές βρίσκονται στο στάδιο της ανάπτυξης μιας ειδικής στρατηγικής. Δεδομένου ότι αυτό δεν είναι ακόμα σε ισχύ για το έτος αναφοράς 2014/15, η πληροφορία αυτή δεν έχει συμπεριληφθεί στο σχήμα. Η Σλοβενία περιλαμβάνεται, επειδή διαθέτει ήδη Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στο πλαίσιο της στρατηγικής της για τη νεολαία.

Σερβία: Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν εξετάζεται από τρία έγγραφα στρατηγικής. Μετά από συμπληρωματική έρευνα, συναφέστερη κρίθηκε η στρατηγική για τη νεολαία, η οποία και χρησιμοποιείται στο σχήμα και το κεφάλαιο.

Ελαφρώς λιγότερες χώρες ανέπτυξαν μια στρατηγική έξω από τον τομέα πολιτικής για την εκπαίδευση και την κατάρτιση. Οκτώ χώρες/περιφέρειες προσδιορίζουν ως συναφέστερες τις στρατηγικές που σχετίζονται με την οικονομία, μεταξύ των οποίων πέντε στρατηγικές που σχετίζονται με την καινοτομία [Τσεχική Δημοκρατία, Δανία, Γαλλία, Ηνωμένο Βασίλειο (Βόρεια Ιρλανδία και Σκωτία)] και τρεις στρατηγικές που σχετίζονται με την οικονομική ανάπτυξη (Ισπανία, Λιθουανία και Ρουμανία).

Στρατηγικές που σχετίζονται με τομείς της εκπαίδευσης και της κατάρτισης

Στρατηγικές εκπαίδευσης και κατάρτισης

Οι στρατηγικές εκπαίδευσης και κατάρτισης αναγνωρίζονται ως το συναφέστερα έγγραφα πολιτικής σε τρεις χώρες:

Στην **Ελλάδα**, η στρατηγική «Νέο Σχολείο» τονίζει τη σημασία της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν ως ικανότητας-κλειδί, αλλά δεν περιλαμβάνει οποιεσδήποτε ενέργειες ρητά συνδεδεμένες με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν.

Η **Τουρκία** αναγνωρίζει μια σειρά από στρατηγικές που συνδέονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, εκ των οποίων συναφέστερη είναι το «Στρατηγικό Σχέδιο 2010-2014 του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας» (Ministry of National Education Strategic

Plan 2010-2014). Μέσα στο κείμενο υπάρχει μια σύντομη αναφορά σε έναν στόχο για οργάνωση δραστηριοτήτων για την υποστήριξη της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν και περιλαμβάνεται μια δράση για την ενθάρρυνση της συμμετοχής των επιτυχημένων επιχειρηματιών στον τομέα της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν.

Η προσέγγιση της στρατηγικής της **Λετονίας** είναι ευρύτερη από αυτή της Ελλάδας και της Τουρκίας. Οι Λετονικές «Κατευθυντήριες γραμμές ανάπτυξης της εκπαίδευσης» αναφέρουν τη ικανότητα-κλειδί του επιχειρείν και περιλαμβάνουν υποστηρικτικές δράσεις για την ανάπτυξη των επαγγελματικών ικανοτήτων των εκπαιδευτικών (συμπεριλαμβανομένης εκείνης του επιχειρείν), την αύξηση πληροφοριών σχετικά με τα επιχειρηματικά επαγγέλματα και την αξιολόγηση των μέτρων ανάπτυξης της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν από την προηγούμενη στρατηγική.

Στρατηγικές Δια Βίου Μάθησης

Υπάρχουν τέσσερις χώρες στις οποίες συναφέστερο έγγραφο είναι μια στρατηγική για τη Δια Βίου Μάθηση:

Η **Βουλγαρία** περιλαμβάνει την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στο πλαίσιο της «Εθνικής στρατηγικής για τη Δια Βίου Μάθηση 2014-2020» (National Strategy for Lifelong Learning 2014-2020). Αυτή περιλαμβάνει το πιο εκτεταμένο φάσμα δράσεων, με έμφαση στη βελτίωση της επιχειρηματικής κουλτούρας μεταξύ των νέων, με δράσεις που περιλαμβάνουν την παροχή εταιρειών κατάρτισης μέσω του σωματείου Junior Achievement (Επιχειρηματικότητα Νέων) Βουλγαρίας ⁽⁵⁶⁾, τη γνώση της πνευματικής ιδιοκτησίας, την εκπαίδευση των εκπαιδευτικών και την επικαιροποίηση των προγραμμάτων σπουδών.

Η στρατηγική της **Ουγγαρίας** υπογραμμίζει τη σημασία της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν ως ικανότητας-κλειδί για όλους με μαθησιακά αποτελέσματα που βασίζονται στις ικανότητες, με ένα σχέδιο δράσης ακόμα υπό ανάπτυξη.

Η **Πολωνία** διαθέτει μια στρατηγική «Προοπτικής Δια Βίου Μάθησης» (Lifelong Learning Perspective), η οποία την περιλαμβάνει ως μέρος των δύο στρατηγικών στόχων ανάπτυξης δεξιοτήτων και πρακτικής εκπαίδευσης για την υποστήριξη της απασχολησιμότητας. Υπάρχει επίσης μια ευρύτερη έμφαση στη δημιουργικότητα και την καινοτομία σε όλη τη στρατηγική.

Η **Αυστρία** έχει την ευρύτερη προσέγγιση από τις τέσσερις χώρες που έχουν καθιερώσει στρατηγικές Δια Βίου Μάθησης. Η αυστριακή στρατηγική «Δια Βίου Μάθηση: 2020» (LLL:2020) υπογραμμίζει την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν ως εγκάρσιο στόχο, πράγμα που σημαίνει ότι, αν και δεν είναι σαφές σε μεμονωμένες δράσεις, είναι σύμφυτη σε όλες τις δράσεις. Δίνει ιδιαίτερη σημασία στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν σε δράσεις που σχετίζονται με τα προγράμματα σπουδών, τα μαθησιακά αποτελέσματα και τον επαγγελματικό προσανατολισμό.

Στρατηγικές για τη νεολαία

Τρεις χώρες αναγνωρίζουν τις στρατηγικές για την νεολαία ως συναφέστερες στρατηγικές σε εθνικό επίπεδο:

Η «Εθνική στρατηγική για τη νεολαία 2015-2020» (National Youth Strategy 2015-2020) της **Σερβίας** περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα δράσεων που καλύπτουν τα σχολικά προγράμματα σπουδών, την ανάπτυξη νέων προγραμμάτων, τις πρακτικές επιχειρηματικές εμπειρίες, τη συμπερίληψη της «Κάρτας επιχειρηματικών δεξιοτήτων» (Entrepreneurial Skills Pass) ⁽⁵⁷⁾ σε εθνικό επίπεδο, την εκπαίδευση των εκπαιδευτικών και τη μη τυπική μάθηση.

Το **Σλοβενικό** «Εθνικό πρόγραμμα για τη νεολαία 2013-2022» (National Programme for Youth 2013-2022) περιλαμβάνει το επιχειρείν σε έναν από τους έξι βασικούς τομείς της στρατηγικής, με έμφαση στην ευρεία κατανόηση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν, και τονίζει τη σημασία της για την ανάπτυξη κοινωνικής υπευθυνότητας και κοινωνικών επιχειρήσεων. Όσον αφορά τους συγκεκριμένους στόχους, υπάρχει μια αναφορά στη σημασία της ενθάρρυνσης της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν μέσα από σχολικά προγράμματα, αλλά δεν υπάρχουν συνδεδεμένες δράσεις.

Η πιο λεπτομερής στρατηγική είναι η **σλοβακική** «Εθνική στρατηγική για τη νεολαία 2014-2020» (National Youth Strategy 2014-2020), αν και δεν καλύπτει τόσα θέματα όσα η σερβική στρατηγική. Αναδεικνύει τη δημιουργικότητα και το επιχειρείν ως μία από τις εννέα προτεραιότητες, με δεκατρείς δράσεις να συνδέονται με αυτή. Οι δράσεις αυτές είναι ευρείας εφαρμογής, αλλά μπορούν να προσδιοριστούν ποσοτικά, από συστήματα καθοδήγησης στην τυπική και μη τυπική εκπαίδευση μέχρι την ενθάρρυνση διαγωνισμών επιχειρείν στα μέσα ενημέρωσης, με μια ισχυρή συνολική έμφαση στα προγράμματα σπουδών και τη συμμετοχή επιχειρηματιών στα εκπαιδευτικά περιβάλλοντα.

Στρατηγικές που σχετίζονται με τομείς πέραν της εκπαίδευσης και της κατάρτισης

Στρατηγικές καινοτομίας

Πέντε χώρες/περιφέρειες περιλαμβάνουν πλέον την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν ως πολιτική προτεραιότητα στο πλαίσιο των στρατηγικών καινοτομίας. Κατά μέσο όρο, οι στρατηγικές καινοτομίας είναι η πιο ολοκληρωμένη ευρύτερη στρατηγική, καλύπτοντας ευρύτερο φάσμα θεμάτων και δράσεων από ό,τι όλοι οι άλλοι τύποι ευρύτερης στρατηγικής.

⁽⁵⁶⁾ Η Junior Achievement Bulgaria (Επιχειρείν Νέων Βουλγαρίας) είναι τμήμα της JA Europe (Επιχειρείν Νέων Ευρώπης) www.jaeurope.org

⁽⁵⁷⁾ <http://entrepreneurialskillspass.eu>

Η **Τσεχική Δημοκρατία** έχει επισημάνει μια σειρά από διαφορετικές στρατηγικές, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που σχετίζονται με τη Δια Βίου Μάθηση και τη νεολαία, όμως η πιο σημαντική είναι η «Στρατηγική έρευνας και καινοτομίας για την έξυπνη εξειδίκευση 2014-2020» (Research and Innovation Strategy for Smart Specialisation 2014-2020) (RIS) που συνδέεται σε μεγάλο βαθμό με τη «Διεθνή στρατηγική ανταγωνιστικότητας 2012 -2020» (International Competitiveness Strategy 2012-2020). Η RIS σκοπεύει να στοχεύσει δραστηριότητες χρηματοδότησης προς την ενίσχυση της έρευνας και της καινοτομίας, και γίνονται συνδέσεις με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν μέσω της εισαγωγής εργαλείων για την αξιολόγηση και ανάπτυξη των επιχειρηματικών δεξιοτήτων, με την υποστήριξη της εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών και παράλληλα με την υλοποίηση των δραστηριοτήτων για την ενθάρρυνση της πρακτικής διδασκαλίας.

Η στρατηγική καινοτομίας της **Δανίας** ονομάζεται «Δανία: ένα Έθνος Λύσεων» (Denmark: A Nation of Solutions). Έχει τρεις τομείς δράσεων, ο τρίτος εκ των οποίων είναι «Η εκπαίδευση θα πρέπει να αυξήσει την ικανότητα καινοτομίας: Αλλαγή της νοοτροπίας στο εκπαιδευτικό σύστημα, ώστε να επικεντρωθεί περισσότερο στην καινοτομία». Αυτός ο τομέας δράσης περιλαμβάνει οκτώ δράσεις που σχετίζονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, αν και η στρατηγική δεν υποστηρίζεται από συγκεκριμένους στόχους. Ειδικότερα, επιδιώκει να ενισχύσει το ρόλο του Ιδρύματος Επιχειρηματικότητας της Δανίας (Danish Foundation for Entrepreneurship - FFE) (εθνικό κέντρο γνώσης που κατευθύνει και υποστηρίζει την πολιτική της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν, τις εργασίες πρακτικής και αξιολόγησης σε όλη τη Δανία και την Ευρώπη), και να διευρύνει την αποστολή του για κάλυψη της εκπαίδευσης σε σχέση τόσο με το επιχειρείν, όσο και με την καινοτομία.

Στη **Γαλλία**, η «Νέα συμφωνία για την καινοτομία» (New Deal for Innovation) εκθέτει τη φιλοδοξία της χώρας να γίνει μια χώρα καινοτομίας. Παραθέτει τέσσερις τομείς δράσης για την ανάπτυξη μιας κουλτούρας επιχειρηματικότητας και καινοτομίας, τις δημόσιες πολιτικές, την αύξηση του οικονομικού αντίκτυπου της μεταφοράς της δημόσιας έρευνας και την υποστήριξη της ανάπτυξης των επιχειρήσεων. Στο πλαίσιο του τομέα της νοοτροπίας, υπάρχουν μια σειρά από δράσεις για την υποστήριξη της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν, συμπεριλαμβανομένης μιας πρωτοβουλίας χρηματοδότησης 20 εκατομμυρίων ευρώ⁽⁵⁸⁾ για τη βελτίωση της νοοτροπίας της καινοτομίας και την προώθηση του επιχειρείν μεταξύ των νέων σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης (για περισσότερες πληροφορίες, βλ. ενότητα 2.2).

Η «Στρατηγική καινοτομίας για το **Ηνωμένο Βασίλειο (Βόρεια Ιρλανδία) 2014-2025**» (Innovation Strategy for the **United Kingdom (Northern Ireland)** 2014-2025) προσδιορίζει τη σημασία του επιχειρηματικού πνεύματος στους νέους για την ανάπτυξη μιας καινοτόμου περιφέρειας. Η στρατηγική αναγνωρίζει την αξία των προγραμμάτων μικρών εταιρειών, όπως αυτές που διοικούνται από την Young Enterprise Northern Ireland (Νεανικό Επιχειρείν Βόρειας Ιρλανδίας)⁽⁵⁹⁾ και χρηματοδοτούνται από το Υπουργείο Παιδείας, αλλά παραδέχεται ότι χρειάζεται να γίνουν περισσότερα. Η στρατηγική περιλαμβάνει μια ενιαία δράση που σχετίζεται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν για να εξετάσει πώς μπορεί να αυξηθεί η στήριξη στους νέους προκειμένου να συμμετέχουν σε επιχειρηματικές δραστηριότητες, και μια έκθεση παρακολούθησης της προόδου της στρατηγικής⁽⁶⁰⁾ υποδεικνύει μια ιδιαίτερη εστίαση στην αύξηση του αριθμού των νέων που συμμετέχουν στη «Young Enterprise Northern Ireland».

Το «Η Σκωτία μπορεί» (Scotland Can Do) είναι το νέο πλαίσιο επιχειρείν και καινοτομίας για το Ηνωμένο Βασίλειο (Σκωτία), και αποσκοπεί στην επίτευξη ενός εκπαιδευτικού συστήματος με το επιχειρείν και την καινοτομία στον πυρήνα του. Πρόκειται για μια ευρεία στρατηγική με στόχους που συνδέονται ρητά με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, με το συνοδευτικό Πλαίσιο δράσης⁽⁶¹⁾ που περιγράφει συγκεκριμένες δράσεις για την ανάπτυξη των πόρων στις αίθουσες διδασκαλίας και την παροχή υποστήριξης στις εθνικές δραστηριότητες επιχειρηματικής εκπαίδευσης. Αυτό υλοποιείται από το πρόγραμμα «Εκπαίδευση στη Σκωτία» (Education Scotland), μέσα από τη συνεργασία με εταίρους από άλλους τομείς, για την ανάπτυξη του «Προγράμματος επιχειρηματικών σχολείων» (Enterprising Schools Programme). Τούτο επιδιώκει να ενισχύσει τον αντίκτυπο όλων των εταίρων που εμπλέκονται στην παροχή αυτών των εργασιών, να διατυπώσει ένα σύστημα αναγνώρισης για τα σχολεία και τους μαθητές και να παρέχει μια πλατφόρμα για την προσέλκυση περαιτέρω συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα και υποστήριξης για το έργο αυτό. Το έργο αυτό συνδέεται επίσης στενά με το πλαίσιο «Σκωτσέζικο πρόγραμμα σπουδών για την αριστεία» που περιλαμβάνει την «Εκπαίδευση στο Επιχειρείν» ως έναν από τους πέντε οριζόντιους θεματικούς τομείς, και μαζί παρέχουν ισχυρή απόδειξη του πολύ ολοκληρωμένου χαρακτήρα της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στον σχεδιασμό και την υλοποίηση της εθνικής εκπαιδευτικής πολιτικής στη Σκωτία.

Ο λεπτομερής χαρακτήρας και των πέντε στρατηγικών είναι αισθητός, με δράσεις που περιγράφονται λεπτομερώς και αντικατοπτρίζουν μια ευρεία αντίληψη της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν. Η Δανία, η Γαλλία και το Ηνωμένο Βασίλειο (Σκωτία), προσφέρουν τις πιο ολοκληρωμένες προσεγγίσεις με ένα ευρύτερο φάσμα δράσεων για την αντιμετώπιση καίριων τομέων, όπως τα προγράμματα σπουδών, η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών και τα μαθησιακά αποτελέσματα. Από αυτές, η Δανία παρέχει την ευρύτερη προσέγγιση με δράσεις που καλύπτουν όλους τους βασικούς θεματικούς τομείς, και μια ισχυρή δέσμευση για την ενίσχυση του FFE για την υποστήριξη, την έρευνα και την παρακολούθηση αυτού του έργου. Η Δανία περιλαμβάνει δράσεις τόσο για την ανάπτυξη, όσο και για την αξιολόγηση των μαθησιακών αποτελεσμάτων, γεγονός ασυνήθιστο για οποιαδήποτε στρατηγική οποιουδήποτε τύπου. Οι στρατηγικές δράσεις της Γαλλίας περιλαμβάνουν μια

⁽⁵⁸⁾ <http://www.caissedesdepots.fr/activite/domaines-daction/investissements-davenir/culture-de-linnovation-et-de-lentrepreneuriat.html>

⁽⁵⁹⁾ <http://www.yeni.co.uk/company-suite/>

⁽⁶⁰⁾ Department of Enterprise, Trade and Investment, 2015, σ. 25.

⁽⁶¹⁾ Scottish Government, 2010, σσ. 9-10.

σημαντική πρωτοβουλία χρηματοδότησης, μαζί με μια δέσμευση για την εκπαίδευση των εκπαιδευτικών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, η στρατηγική της Σκωτίας έχει δράσεις με επίκεντρο την ανάπτυξη των υλικών και των δραστηριοτήτων του προγράμματος σπουδών, και υπάρχει μια ισχυρή ολοκληρωμένη προσέγγιση που συνενώνει την πολιτική αυτή με το πλαίσιο «Πρόγραμμα σπουδών για την αριστεία» (Curriculum for Excellence). Αυτό παρέχει μια ισχυρή βάση για την ένταξη της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν άμεσα στην εκπαίδευση, που υποστηρίζεται από τα δίκτυα για να βοηθηθεί η εφαρμογή και η ανταλλαγή πρακτικών, όπως το «Δίκτυο επιχείρησης στη εκπαίδευση του Σκωτσέζικου Συμβουλίου» (Scottish Council's Enterprise in Education Network).

Και στις πέντε χώρες που επισημαίνονται στην παρούσα ενότητα, οι στρατηγικές περιλαμβάνουν εστίαση στο εκπαιδευτικό σύστημα ως οριζόντια προτεραιότητα για τη βελτίωση των συνθηκών πλαισίου για την καινοτομία, όπως είναι οι δεξιότητες, η δημιουργία γνώσης και η επιχειρηματική καινοτομία. Αυτό αντικατοπτρίζει μια αυξανόμενη τάση προς πιο ολοκληρωμένες προσεγγίσεις για την πολιτική για την καινοτομία ⁽⁶²⁾. Πράγματι, η Δανία αναγνωρίζει αυτές τις τάσεις στο πλαίσιο της εθνικής στρατηγικής της για την καινοτομία ⁽⁶³⁾.

Στρατηγικές που σχετίζονται με την οικονομική ανάπτυξη

Υπάρχουν τρεις χώρες που περιλαμβάνουν την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, ως μέρος των στρατηγικών τους για την οικονομική ανάπτυξη, το επιχειρείν ή/και την απασχόληση.

Η **Λιθουανία** έχει ακολουθήσει την ειδική στρατηγική της με μια ευρύτερη στρατηγική επιχειρείν, η οποία αντικατοπτρίζει τη δομή και τις δεσμεύσεις που έχουν αναληφθεί στο ευρωπαϊκό επίπεδο «Πρόγραμμα δράσης για την επιχειρηματικότητα 2020» (Entrepreneurship 2020 Action Plan). Πρόκειται για μια ολοκληρωμένη προσέγγιση με δεσμεύσεις για τη συνολική βελτίωση στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, την πρακτική επιχειρηματική εμπειρία, την προώθηση της συνεργασίας και της δικτύωσης και την ενθάρρυνση δημιουργικών πρωτοβουλιών από τα παιδιά και τους νέους.

Η **ρουμανική** εθνική προσέγγιση συνδέει την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν με την οικονομική ανάπτυξη μέσω της «Στρατηγικής για την ανάπτυξη του τομέα των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων» (Strategy for the Development of the Small and Medium Enterprises Sector) και για το πρόγραμμα «Ορίζοντας 2020, Βελτίωση του ρουμανικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος» (Improvement of the Romanian Business Environment Horizon 2020). Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν περιγράφεται με λιγότερες λεπτομέρειες σε αυτήν τη στρατηγική, αλλά με δράσεις για τη στήριξη των επιχειρήσεων πρακτικής, της εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών και των διαδικτυακών πλατφορμών για την προώθηση των ευκαιριών μάθησης συμπεριλαμβανομένης της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν.

Τέλος, η «Στρατηγική 2013-2016 για το επιχειρείν και την απασχόληση στην νεολαία» (2013-2016 Strategy for Entrepreneurship and Youth Employment) της **Ισπανίας** στοχεύει να μειώσει το ποσοστό της ανεργίας των νέων και να αντιμετωπίσει τα διαρθρωτικά αίτια της. Στην περίπτωση αυτή, μεταξύ των 15 μέτρων έκτακτης ανάγκης ή μεγάλου αντίκτυπου που αναμένεται να έχουν επίδραση σε βραχυπρόθεσμο ορίζοντα, τονίστηκαν τα οικονομικά μέτρα, αν και περιλαμβάνονται επίσης μέτρα για τη βελτίωση της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της διαμεσολάβησης στην αγορά εργασίας. Από τα υπόλοιπα 85 μέτρα αυτής της στρατηγικής, τουλάχιστον το 50 % της χρηματοδότησής τους έχει διοχετευθεί σε δράσεις που αφορούν την εκπαίδευση και την κατάρτιση. Δράσεις που αφορούν ειδικά την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν περιλαμβάνουν δεσμεύσεις για την επέκταση του περιεχομένου του προγράμματος σπουδών σχετικά με το επιχειρείν και τις ευκαιρίες σταδιοδρομίας, για την εφαρμογή προγραμμάτων κατάρτισης που συνδέονται με το επιχειρείν και την προώθηση μιας θετικής εικόνας της νεανικής επιχειρηματικότητας. Πρόκειται για μια προσέγγιση που συνδέεται έντονα με τη δημιουργία θέσεων εργασίας και την απασχολησιμότητα, πρώτον, συμπληρώνοντας τις εκπαιδευτικές πράξεις που παρέχουν ένα πλαίσιο για να συμπεριληφθεί η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν ως ικανότητα-κλειδί στο πρόγραμμα σπουδών, και, δεύτερον, σίγουρα συνδεδεμένη με τις άμεσες και τις τρέχουσες προκλήσεις που αντιμετωπίζει η Ισπανία όσον αφορά την υψηλή ανεργία των νέων. Αυτή το εθνικό σύστημα πολιτικής που υποστηρίζει την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν συμπληρώνεται σε περιφερειακό επίπεδο, όπου πολλές Αυτόνομες Κοινότητες έχουν επίσης καλά ανεπτυγμένες στρατηγικές, μεταξύ των οποίων τρεις συγκεκριμένες στρατηγικές Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν και πέντε ευρύτερες στρατηγικές ⁽⁶⁴⁾.

2.1.4. Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στις στρατηγικές ανά την Ευρώπη

Η ενότητα αυτή προσφέρει μια εικόνα για το πώς οι στρατηγικές αντιμετωπίζουν την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, απεικονίζοντας το περιεχόμενο και τους στόχους των επιμέρους προσεγγίσεων στρατηγικής. Για να γίνει αυτό, το πρώτο μέρος της ενότητας αναλύει αν και πώς τα βασικά θέματα αντιμετωπίζονται με διαφορετικές στρατηγικές: πρώτον, αν τα θέματα αναφέρονται στο κείμενο της στρατηγικής, και, δεύτερον, αν αντιμετωπίζονται στο πλαίσιο συγκεκριμένης δράσης. Το δεύτερο μέρος καθορίζει τους ευρύτερους στόχους που συνδέονται με το περιεχόμενο που σχετίζεται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν σε κάθε στρατηγική.

⁽⁶²⁾ European Commission, 2011.

⁽⁶³⁾ Danish Ministry of Science, Innovation and Higher Education, 2012, σ. 6.

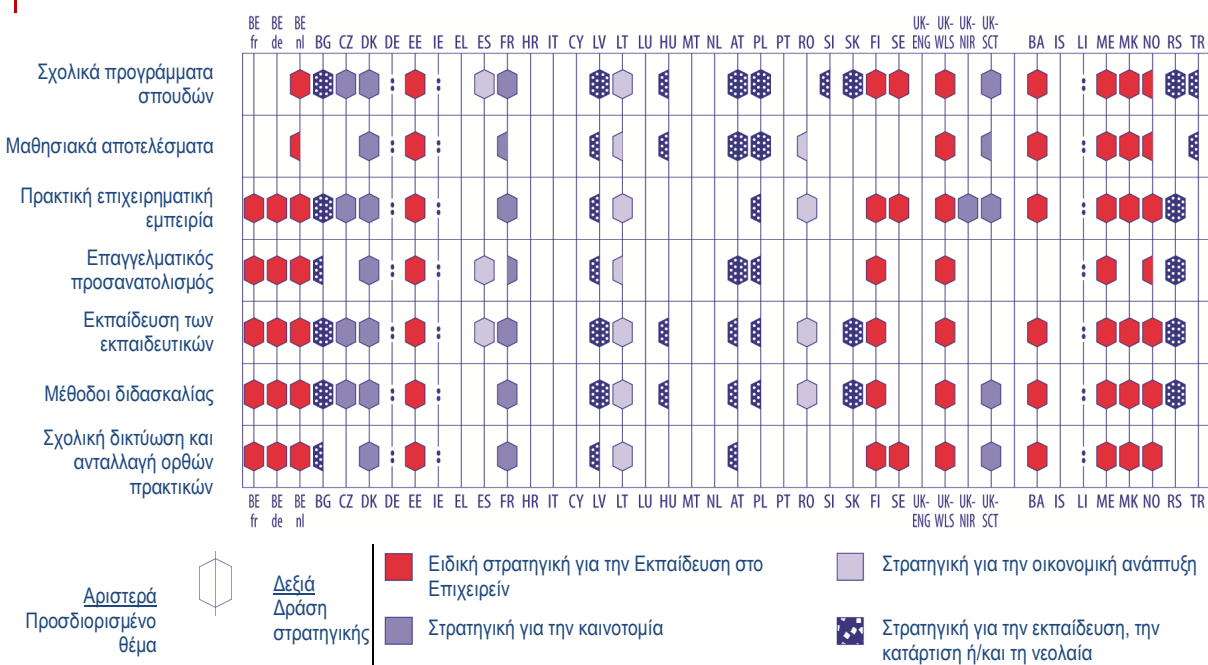
⁽⁶⁴⁾ Για περισσότερες πληροφορίες, βλ. το εθνικό δελτίο πληροφοριών για την Ισπανία.

Θέματα και δράσεις στρατηγικής

Προκαταρκτικές εργασίες για την έκθεση αυτή εντόπισαν επτά θέματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν από τις στρατηγικές που σχετίζονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Αυτοί οι επτά τομείς είναι τα δομικά στοιχεία για την ανάπτυξη και τη διατήρηση αποτελεσματικής Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν, που προέρχονται από πρόσφατες εκθέσεις και μελέτες σε ευρωπαϊκό επίπεδο ⁽⁶⁵⁾ και ευθυγραμμίζονται στενά με το «Μοντέλο προόδου 2010» ⁽⁶⁶⁾. Οι επτά τομείς αναφέρονται στο σχήμα 2.5. Τα διαθέσιμα στοιχεία για την αξιολόγηση των μαθησιακών αποτελεσμάτων ήταν περιορισμένα, και αυτό αντιμετωπίστηκε ως μέρος της ευρύτερης συζήτησης σχετικά με τα μαθησιακά αποτελέσματα, επισημαίνοντας τη σημασία της αξιολόγησης για την επιτυχή και ουσιαστική εφαρμογή της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν σε επίπεδο προγράμματος σπουδών.

Εξ ορισμού, μια δράση στρατηγικής είναι μια δέσμευση της κυβέρνησης, και ως εκ τούτου θεωρείται ως πιο σημαντική από ό,τι ένα θέμα που προσδιορίζεται στην περιγραφή της στρατηγικής χωρίς καμία δέσμευση για δράση.

Σχήμα 2.5: Θέματα στρατηγικής και αντίστοιχες δράσεις που συνδέονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, 2014/15

Πηγή: Ευρυδίκη.

Επεξηγηματική σημείωση

Η αριστερή πλευρά της κάθε κουκκίδας δείχνει ότι το θέμα αυτό θίγεται στην περιγραφή της στρατηγικής.

Η δεξιά πλευρά της κουκκίδας τονίζει ότι μια ειδική δράση στρατηγικής συνδέεται ρητά με το θέμα.

Καμία πληροφορία δεν περιλαμβάνεται για τις χώρες/περιφέρειες που δεν έχουν στρατηγική σχετιζόμενη με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν.

Επισημάνσεις ανά χώρα

Ισπανία: Η αρμοδιότητα για την εκπαίδευση κατανέμεται μεταξύ του Υπουργείου Παιδείας, Πολιτισμού και Αθλητισμού και των Αυτόνομων Κοινοτήτων. Μια σειρά από συγκεκριμένες στρατηγικές από τις Αυτόνομες Κοινότητες αναφέρονται συγκεκριμένα στα θέματα και περιλαμβάνουν σχετικές δράσεις.

Μάλτα: Δεν υπάρχει εθνική στρατηγική που να σχετίζεται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν· ωστόσο, το Εθνικό πλαίσιο προγράμματος σπουδών (National Curriculum Framework) διαθέτει δράσεις που στοχεύουν στα προγράμματα σπουδών, τα μαθησιακά αποτελέσματα και τις μεθόδους διδασκαλίας.

Ηνωμένο Βασίλειο (ENG): Δεν υπάρχει εθνική στρατηγική που να σχετίζεται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, ωστόσο, μια δήλωση πολιτικής της κυβέρνησης για την επιχειρηματική εκπαίδευση δεσμεύεται για δράσεις που υποστηρίζουν την πρακτική επιχειρηματική εμπειρία.

Τέσσερις χώρες στην Ευρώπη καλύπτουν και τα επτά θέματα και περιλαμβάνουν τις αντίστοιχες δράσεις. Αυτές περιλαμβάνουν τρεις χώρες με ειδικές στρατηγικές [την Εσθονία, το Ηνωμένο Βασίλειο (Ουαλία) και το Μαυροβούνιο] και μία με ευρύτερη στρατηγική που συνδέεται με την καινοτομία (Δανία). Αυτή η ομάδα χωρών

⁽⁶⁵⁾ European Commission 2014, European Commission 2014b, European Commission 2015a

⁽⁶⁶⁾ McCoshan, 2010.

είναι αξιοσημείωτη για τη συνολική στρατηγική τους προσέγγιση για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν σε όλους τους τομείς της ανάλυσης. Από τις υπόλοιπες, η Βοσνία-Ερζεγοβίνη και η πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας ξεχωρίζουν για τη συμπερίληψη όλων των θεμάτων και των δράσεων εκτός από τον επαγγελματικό προσανατολισμό.

Από όλες τις στρατηγικές, οι ειδικές στρατηγικές, όπως ήταν αναμενόμενο, έχουν το ευρύτερο φάσμα θεμάτων συνολικά με την καλύτερη κάλυψη σε δράσεις για την πρακτική επιχειρηματική εμπειρία και τα σχολικά δίκτυα. Από τις ευρύτερες στρατηγικές, οι στρατηγικές που σχετίζονται με την καινοτομία ήταν οι πιο ολοκληρωμένες, με τη Δανία και τη Γαλλία να ξεχωρίζουν. Αντιθέτως, οι στρατηγικές που σχετίζονται με την εκπαίδευση εξέταζαν τα λιγότερα θέματα και περιελάμβαναν σημαντικά λιγότερες δράσεις από κάθε άλλο τύπο στρατηγικής.

Είναι σημαντικό ότι μόνο έξι χώρες καλύπτουν τόσο το θέμα, όσο και τη δράση στους τέσσερις τομείς προτεραιότητας που προσδιορίζονται μέσω της παρούσας έκθεσης ως οι σημαντικότεροι για την ανάπτυξη της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν: το πρόγραμμα σπουδών· τα μαθησιακά αποτελέσματα· την πρακτική επιχειρηματική εμπειρία· και την εκπαίδευση των εκπαιδευτικών. Αυτές οι έξι χώρες, Δανία, Εσθονία, Ηνωμένο Βασίλειο (Ουαλία), Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Μαυροβούνιο και πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας, είναι επίσης εκείνες με την πιο ολοκληρωμένη προσέγγιση συνολικά. Αυτοί οι τέσσερις τομείς προτεραιότητας παρουσιάζονται σε όλο το «Μοντέλο προόδου 2010» ως δείκτες καλής πρακτικής στρατηγικής προσέγγισης, προσφέροντας την καλύτερη ευκαιρία για την ανάπτυξη αποτελεσματικής Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν με θετικές επιπτώσεις (βλ. κεφάλαιο 5 για καλύτερη εικόνα).

Από την άποψη των δράσεων συγκεκριμένης στρατηγικής, τα μαθησιακά αποτελέσματα είναι το θέμα που καλύπτεται λιγότερο από τις χώρες/περιφέρειες. Παρότι 17 χώρες αναδεικνύουν τα μαθησιακά αποτελέσματα ως θέμα, μόνο οκτώ δεσμεύονται για μια συγκεκριμένη δράση, σημειώνοντας έτσι το χαμηλότερο ποσοστό μετατροπής της ιδέας σε δράση. Ωστόσο, τα μαθησιακά αποτελέσματα για το επιχειρείν έχουν ιδιαίτερη σημασία, δεδομένου ότι προσφέρουν την πορεία προς την αξιολόγηση· χωρίς αυτά η επιχειρηματική μάθηση μπορεί να μην αναγνωρίζεται μέσω της διαδικασίας επικύρωσης ως πολύτιμο μέρος της εκπαίδευσης ⁽⁶⁷⁾.

Στις χώρες με δράση στρατηγικής για τα μαθησιακά αποτελέσματα συμπεριλαμβάνονται πέντε με ειδικές στρατηγικές [Εσθονία, Ηνωμένο Βασίλειο (Ουαλία), Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Μαυροβούνιο και πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας], η Δανία μέσω της στρατηγικής της για την καινοτομία, καθώς και η Αυστρία και η Πολωνία μέσω της στρατηγικής τους για τη Δια Βίου Μάθηση. Ελάχιστες είναι οι χώρες (Εσθονία, Βοσνία-Ερζεγοβίνη και Μαυροβούνιο) που αναφέρουν ρητά την αξιολόγηση των μαθησιακών αποτελεσμάτων στο πλαίσιο της στρατηγικής τους, ενώ η Δανία και το Ηνωμένο Βασίλειο (Ουαλία) τη συνδέουν με ευρύτερα έγγραφα που υποστηρίζουν την αξιολόγηση ως μέρος της συνολικής δέσμευσής τους για τα αποτελέσματα της επιχειρηματικής εκπαίδευσης. Οι στρατηγικές που παρέχουν τη λεπτομερέστερη προσέγγιση, με στοιχεία για υφιστάμενη ανάπτυξη, είναι αυτές της Δανίας και της Εσθονίας.

Η **δανική** στρατηγική καινοτομίας προσφέρει μια συγκεκριμένη δράση τόσο για την ανάπτυξη, όσο και για την αξιολόγηση των μαθησιακών αποτελεσμάτων που σχετίζονται με το επιχειρείν και την καινοτομία, γεγονός το οποίο είναι μοναδικό μεταξύ των χωρών με ευρύτερες στρατηγικές. Στη Δανία υπάρχουν και πρόσθετα έγγραφα καθοδήγησης, τα οποία υποστηρίζουν την έμφαση που δίνεται στα ζητήματα αυτά στο πλαίσιο της στρατηγικής ⁽⁶⁸⁾.

Η **εσθονική** στρατηγική προχωρά τόσο ώστε το πλαίσιο μαθησιακών αποτελεσμάτων της να αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του εγγράφου, με μια σαφή δέσμευση για την ενσωμάτωση των μαθησιακών αποτελεσμάτων και την αξιολόγησή τους στο εκπαιδευτικό σύστημα.

Η στρατηγική της **Βοσνίας-Ερζεγοβίνης** θα πρέπει επίσης να επισημανθεί για την παροχή μιας λεπτομερούς εξήγησης, αλλά ακόμη βρίσκεται σε πρώιμα στάδια ανάπτυξης. Περιγράφει μια σειρά δράσεων που αποσκοπούν στην ανάπτυξη, την εισαγωγή και την αξιολόγηση των μαθησιακών αποτελεσμάτων ως μέρους του προγράμματος σπουδών, και αυτό το συνδέει με την ανάγκη για στοχευμένη εκπαίδευση των εκπαιδευτικών προς στήριξη της διαδικασίας.

Η παρούσα έκθεση επιβεβαιώνει ότι αυτός εξακολουθεί να είναι ένας αναδυόμενος τομέας στρατηγικής της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στην Ευρώπη. Οι στρατηγικές που αναπτύσσονται εξετάζουν τόσο τα

⁽⁶⁷⁾ Για μια συζήτηση σχετικά με την ανάπτυξη και την αξιολόγηση των επιχειρηματικών μαθησιακών αποτελεσμάτων, βλ. European Commission 2014b, σς. 34-41, και Penaluna et al., 2014.

⁽⁶⁸⁾ Βλ. επίσης τους ακόλουθους συνδέσμους για πληροφορίες σχετικά με το δανικό μοντέλο προόδου <http://eng.ffe-ye.dk/media/44723/Progression-model-English.pdf> και τη δανική ταξινόμηση της εκπαίδευσης στο επιχειρείν <http://eng.ffe-ye.dk/media/555477/taksonomi-eng-2.pdf>

προγράμματα σπουδών, όσο και τα μαθησιακά αποτελέσματα, καθώς αυτά είναι φυσικά ευθυγραμμισμένα. Πιο προηγμένες στρατηγικές προσεγγίσεις δίνουν ακόμα περισσότερη έμφαση στην αξιολόγηση των μαθησιακών αποτελεσμάτων (βλ. επίσης Ενότητα 3.3).

Οι συχνότερες δράσεις στρατηγικής μπορούν να εντοπιστούν στους τομείς της πρακτικής επιχειρηματικής εμπειρίας, της εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών και των διδακτικών μεθόδων (20 στρατηγικές). Όλες οι χώρες με ειδική στρατηγική Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν συμπεριέλαβαν μια δράση που σχετίζεται με την πρακτική επιχειρηματική εμπειρία με διάφορα μέσα, όπως το Junior Achievement (τονίζεται στην Εσθονία, τη Φινλανδία, τη Νορβηγία και τη Σερβία) ή πρακτικές επιχειρηματικές προκλήσεις με βάση τα προγράμματα σπουδών [Φλαμανδική Κοινότητα του Βελγίου και Ηνωμένο Βασίλειο (Ουαλία)]. Αυτό είναι σημαντικό, δεδομένου ότι αποτελεί υψηλή προτεραιότητα σε επίπεδο ΕΕ για όλα τα κράτη μέλη να συμπεριλάβουν τουλάχιστον μία πρακτική επιχειρηματική εμπειρία κατά τη διάρκεια της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, όπως ζητήθηκε στο πρόσφατο «Πρόγραμμα δράσης για την Επιχειρηματικότητα 2020»⁽⁶⁹⁾ και την ανακοίνωση με τίτλο «Ανασχεδιασμός της εκπαίδευσης»⁽⁷⁰⁾, και τονίστηκε μέσα από μια προτεραιότητα χρηματοδότησης Erasmus + για τις υποψήφιες πρωτοβουλίες το 2014⁽⁷¹⁾. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την εφαρμογή των πρακτικών επιχειρηματικής εμπειρίας, βλ. ενότητα 3.2.

Τόσο η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών, όσο και οι μέθοδοι διδασκαλίας εκπροσωπούνται επαρκώς σε όλους τους τύπους των στρατηγικών. Για την εκπαίδευση των εκπαιδευτικών, 20 χώρες/περιφέρειες συμπεριέλαβαν μια δράση και άλλες τρεις την περιλαμβάνουν ως θέμα. Για τις μεθόδους διδασκαλίας, 20 χώρες/περιφέρειες τις συμπεριέλαβαν ως δράση με τρεις επιπλέον να την περιλαμβάνουν ως θέμα. Στην Τσεχική Δημοκρατία, η στρατηγική καινοτομίας έχει μόνο λίγες σχετικές δράσεις, και μία από αυτές καταδεικνύει τη σημασία της εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών για τη στήριξη της εισαγωγής νέων εργαλείων για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Αυτό αναγνωρίζει τον πρωταρχικό ρόλο που διαδραματίζουν οι εκπαιδευτικοί στην παροχή της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν και τη σημαντική έμφαση που δίνεται στην εκπαίδευση και τη στήριξή τους. Τούτο μπορεί να γίνει αποτελεσματικότερα μέσω ενός συνδυασμού Αρχικής Εκπαίδευσης των Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE) και Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development – CPD), όπως διαφαίνεται από τις δεσμεύσεις στρατηγικής στη γαλλόφωνη και τη γερμανόφωνη κοινότητα του Βελγίου, τη Φινλανδία και τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη (βλ. επίσης κεφάλαιο 4).

«Η σχολική δικτύωση και η ανταλλαγή καλών πρακτικών» είναι ένας τομέας που παρουσιάζει έντονη διαφορά μεταξύ των ειδικών στρατηγικών και των ευρύτερων στρατηγικών όλων των τύπων. Ενώ όλες οι ειδικές στρατηγικές αντιμετώπισαν αυτό το θέμα και συμπεριέλαβαν συγκεκριμένες δράσεις για να το υποστηρίξουν, μόνο τέσσερις ευρύτερες στρατηγικές το χαρακτήρισαν ως δράση στρατηγικής. Αυτές οι ευρύτερες στρατηγικές συμπεριελάμβαναν τη στρατηγική επιχειρηματικότητας στη Λιθουανία και τρεις στρατηγικές καινοτομίας στη Δανία, τη Γαλλία και το Ηνωμένο Βασίλειο (Σκωτία). Διαφορετικές προσεγγίσεις υπάρχουν ήδη σε ορισμένες χώρες και περιγράφονται στο πλαίσιο των στρατηγικών, όπως στη Φλαμανδική Κοινότητα του Βελγίου, τη Φινλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο (Ουαλία). Η Φινλανδία τονίζει το εθνικό της δίκτυο περιφερειακών κέντρων πόρων, ενώ το Ηνωμένο Βασίλειο (Ουαλία) έχει μια διαδικτυακή εκστρατεία επικοινωνίας («Big Ideas Wales») για να υποστηρίξει τη δικτύωση και την εμπλοκή με τους νέους, τους εταίρους και τους ενδιαφερόμενους φορείς⁽⁷²⁾. Άλλες στρατηγικές χωρών μάλλον ορίζουν σχέδια παρά επιβεβαιώνουν την εν εξελίξει εφαρμογή τους, όπως στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, το Μαυροβούνιο και την πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας.

Στόχοι στρατηγικής

Για τους σκοπούς της παρούσας έκθεσης, οι στόχοι για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν έχουν ομαδοποιηθεί σε τέσσερις τομείς: ιδιότητα του ενεργού πολίτη, κοινωνική επιχειρηματικότητα, δημιουργία επιχείρησης και απασχολησιμότητα. Οι τομείς αυτοί αντλούνται από τον ορισμό του Ευρωπαϊκού Πλαισίου Βασικών

⁽⁶⁹⁾ European Commission, 2013a.

⁽⁷⁰⁾ European Commission, 2012a.

⁽⁷¹⁾ Δύο προγράμματα πειραματισμού πολιτικής βραβεύτηκαν το 2014 για τις μεγάλης κλίμακας εθνικές πιλοτικές λύσεις πρακτικής επιχειρηματικής εμπειρίας, βλ. Ενότητες 2.2.3 και 3.2.2 για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το Youthstart Challenges και την ICEE

⁽⁷²⁾ www.bigideaswales.com

συμπεριλαμβανομένων όλων των ειδικών στρατηγικών. Η Εσθονία και η Φινλανδία περιγράφουν συγκεκριμένα την ιδιότητα του ενεργού πολίτη στη λογική της στρατηγικής και της περιγραφής, ενώ στην αυστριακή στρατηγική της Δια Βίου Μάθησης, η ιδιότητα του ενεργού πολίτη και το κοινωνικό επιχειρείν επισημαίνονται ως θέματα που συνδέονται με την εκπαίδευση της κοινότητας.

Αντίθετα, η δημιουργία επιχείρησης είναι πιο πιθανό να βρεθεί στο πλαίσιο στρατηγικών που σχετίζονται με την οικονομία και ειδικών στρατηγικών. Η ισχυρότερη έμφαση στη δημιουργία επιχειρήσεων εντός μιας συγκεκριμένης στρατηγικής μπορεί να βρεθεί στο Ηνωμένο Βασίλειο (Ουαλία), όπου ένας από τους τρεις πυλώνες της στρατηγικής είναι αφιερωμένος στη στήριξη επίδοξων επιχειρηματιών. Η νορβηγική ειδική στρατηγική εξετάζει επίσης τη σημασία της υποστήριξης των νέων επιχειρηματιών και δεσμεύεται να υποστηρίξει μια σειρά προγραμμάτων για την άνοδο των επιπέδων σύστασης νέων επιχειρήσεων. Από τις ευρύτερες στρατηγικές που τον τονίζουν, ο στόχος αυτός είναι εμφανέστερος στην ισπανική «Στρατηγική για το επιχειρείν και την απασχόληση των νέων», που προσφέρει ένα πολύ συγκεκριμένο σύνολο εκατό βραχυπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων δράσεων.

Από τις 20 χώρες που τονίζουν τη σημασία του κοινωνικού επιχειρείν εντός της περιγραφής της στρατηγικής τους, υπάρχουν 10 με ειδικές στρατηγικές και 10 με ευρύτερες στρατηγικές. Από τους διάφορους τύπους ευρύτερων στρατηγικών, είναι πιο πιθανό να βρεθεί σε στρατηγικές που σχετίζονται με την οικονομία. Το Ηνωμένο Βασίλειο (Σκωτία) δίνει ιδιαίτερη έμφαση στα κοινωνικά, καθώς και τα οικονομικά οφέλη του επιχειρείν σε ολόκληρη την στρατηγική καινοτομίας «η Σκωτία μπορεί» (Scotland Can Do), μέσω τόσο μελετών περιπτώσεων όσο και συγκεκριμένων δράσεων που αφορούν το κοινωνικό επιχειρείν.

2.1.5. Παράγοντες επιτυχίας για τις στρατηγικές που σχετίζονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν

Πέρα από το θεματικό περιεχόμενο των στρατηγικών, υπάρχει επίσης ένα ευρύτερο φάσμα παραγόντων που επηρεάζουν την επιτυχία των στρατηγικών. Όπως διευκρινίζει ο ορισμός της ικανότητας-κλειδί, η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν προσφέρει μια προσέγγιση που τέμνει οριζόντια τα συνήθη τμήματα πολιτικής, και απαιτεί από διαφορετικούς κυβερνητικούς τομείς και από διαφορετικούς τύπους ενδιαφερομένων μερών να εργαστούν από κοινού για να παρέχουν και να παρακολουθούν δράσεις που τόσο συναφείς, όσο και σημαντικές για τα διάφορα ευρύτερα θεματολόγια πολιτικής. Αυτή η ενότητα εξετάζει αν οι στρατηγικές σε κάθε χώρα/ περιοχή επιτυγχάνουν αυτόν τον οριζόντιο χαρακτήρα, διερευνώντας αν και πώς οι στρατηγικές απευθύνονται σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης, διαθέτουν διακυβερνητική δέσμευση, εμπλέκονται σε διάφορα είδη συνεργασιών και δημιουργούν ισχυρές προσεγγίσεις για την παρακολούθηση της στρατηγικής.

Δράση σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης

Όλες οι μελέτες περί Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν της Ευρωπαϊκής Επιτροπής από το 2006 έχουν τονίσει την σημασία της κάλυψης όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης. Πρόσφατη έρευνα ⁽⁷⁴⁾ υποστηρίζει αυτήν την εστίαση, καταδεικνύοντας τη σημαντική επίδραση της συμπερίληψης της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν από το νωρίτερο επίπεδο, δηλαδή το δημοτικό σχολείο.

Είναι θετικό, επομένως, το γεγονός ότι 26 από τις 29 χώρες/περιφέρειες που διαθέτουν στρατηγική που σχετίζεται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν καλύπτουν όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης (ISCED 1-8). Οι τρεις εξαιρέσεις είναι η ειδική στρατηγική της Εσθονίας, η οποία δεν περιλαμβάνει την τριτοβάθμια εκπαίδευση, της Σλοβενίας, που απευθύνεται μόνο στη μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια και πάνω, και της Ελλάδας, της οποίας η στρατηγική για την εκπαίδευση αφορά την πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, αλλά δεν περιλαμβάνει την Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET).

Συμπερίληψη διυπουργικής συνεργασίας

Η διυπουργική φύση μιας στρατηγικής που σχετίζεται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν είναι παράγοντας επιτυχίας, διότι η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στηρίζει τους στόχους διάφορων τομέων πολιτικής, και ιδίως την εκπαίδευση, την καινοτομία και την οικονομική ανάπτυξη. Για να επιτευχθεί αυτό, θα πρέπει να ασχοληθούν

⁽⁷⁴⁾ Rosendahl Huber et.al., 2014, σσ. 76-97.

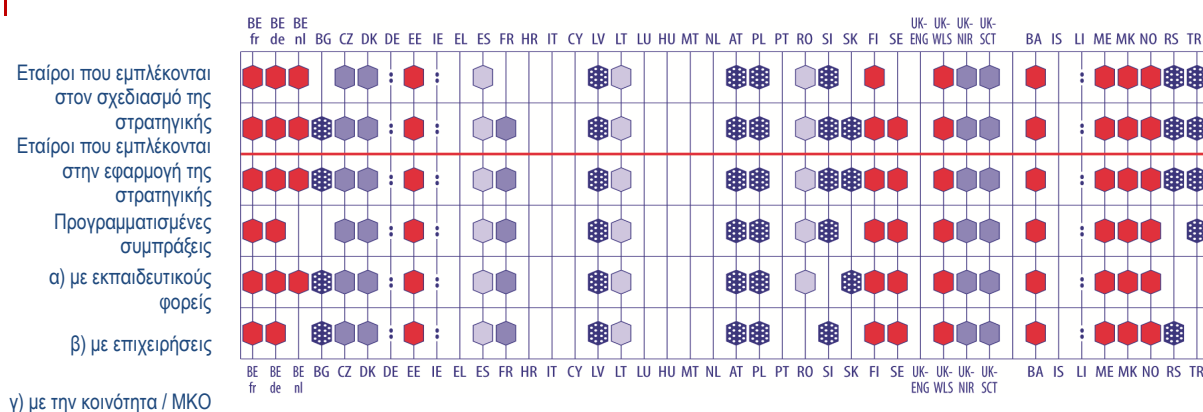
αποτελεσματικά ένα ευρύ φάσμα ενδιαφερομένων από το εσωτερικό των υπουργείων. Από την έκθεση αυτή, τα αποτελέσματα δείχνουν συντριπτικά ότι η ανάπτυξη στρατηγικής είναι σταθερά διυπουργική με 27 από τις 29 στρατηγικές να δηλώνουν ότι αποτελούν σύμπραξη περισσότερων από ένα υπουργείων. Οι δύο εξαιρέσεις είναι η στρατηγική «Νέο Σχολείο» στην Ελλάδα και το «Στρατηγικό Σχέδιο» (Strategic Plan) του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας στην Τουρκία. Ιδιαίτερα ευρεία συμμετοχή μπορεί να δει κανείς στην Πολωνία, όπου η στρατηγική περιλαμβάνει έξι υπουργεία, καθώς και την Καγκελαρία του Πρωθυπουργού, και στην ανάπτυξη μιας περιφερειακής στρατηγικής για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στην οποία συμμετέχουν εκπρόσωποι υπουργείων τόσο από τη γαλλόφωνη, όσο και από τη γερμανόφωνη κοινότητα του Βελγίου. Στη Δανία, υπάρχει μια δανική Υπουργική συνεργασία για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, στην οποία συμμετέχουν τέσσερα υπουργεία της κυβέρνησης. Η ομάδα αυτή καθιέρωσε, εν μέρει χρηματοδοτεί και τώρα επιβλέπει το έργο του Ιδρύματος Επιχειρείν της Δανίας (Danish Foundation of Entrepreneurship) ως μέρος μιας ευρύτερης δομής διαχείρισης ⁽⁷⁵⁾.

Οικοδόμηση συμπράξεων

Οι συμπράξεις και η συμμετοχή των ενδιαφερόμενων φορέων θεωρούνται προαπαιτούμενο για τη στρατηγική της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν, λόγω της σύνδεσης με την πραγματική ζωή που έχει στην πραγματικότητα σκοπό να επιτύχει η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, και της προτεραιότητας που δίδεται στη βιωματική μάθηση. Η παρούσα έκθεση παρέχει μια εικόνα σχετικά με το αν αυτές οι συνεργασίες προβλέπονται ως μέρος της στρατηγικής ή όχι, καθώς και μια εικόνα της συμμετοχής διαφόρων τύπων εταίρων και της σύμπραξης εταίρων στον σχεδιασμό ή/και την εφαρμογή της στρατηγικής.

Σχεδόν όλες οι χώρες/περιφέρειες περιλαμβάνουν συνεργασίες ως αναπόσπαστο μέρος της προσέγγισης στρατηγικής, όπως φαίνεται σε 27 από τις 29 στρατηγικές. Σε όλες τις χώρες/περιφέρειες εκτός από την Ελλάδα και την Ουγγαρία, οι στρατηγικές περιλαμβάνουν την προγραμματισμένη σύμπραξη και δηλώνουν ότι οι συμπράξεις θα έχουν ενεργό ρόλο στην υλοποίηση των δράσεων της στρατηγικής.

Σχήμα 2.7: Υποστήριξη στρατηγικής για τις συμπράξεις που συνδέονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, 2014/15

- Ειδική στρατηγική για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν
- Στρατηγική για την οικονομική ανάπτυξη
- Στρατηγική για την καινοτομία
- Στρατηγική για την εκπαίδευση, την κατάρτιση ή/και τη νεολαία

Πηγή: Ευρυδίκη.

Επεξηγηματική σημείωση

Καμία πληροφορία δεν περιλαμβάνεται για τις χώρες/περιφέρειες που δεν έχουν στρατηγική σχετιζόμενη με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν.

Οι χώρες/περιφέρειες είναι ελαφρώς πιο πιθανό να εμπλέξουν εταίρους στο στάδιο της εφαρμογής της στρατηγικής (27), αντί να τους εμπλέξουν σε προγενέστερο στάδιο και να συμπεριλάβουν τη συνεισφορά τους στον σχεδιασμό της στρατηγικής (23). Είκοσι τρεις χώρες/περιφέρειες εμπλέκουν εταίρους στον σχεδιασμό στρατηγικής, και σε αυτές περιλαμβάνονται όλες οι ειδικές στρατηγικές, εκτός από τη Σουηδία, καθώς και όλες οι

⁽⁷⁵⁾ <http://eng.ffe-ye.dk/media/536328/partnerskab20nyversion.pdf>

ευρύτερες στρατηγικές εκτός από εκείνες της Βουλγαρίας, της Ελλάδας, της Γαλλίας, της Ουγγαρίας και της Σλοβακίας.

Οι συμπράξεις με επιχειρήσεις αναφέρονται από 24 χώρες/περιφέρειες, ενώ ακολουθούν με μικρή διαφορά οι συμπράξεις με τον ευρύτερο εκπαιδευτικό κλάδο και με την κοινότητα/ ΜΚΟ, που αναφέρονται από 23 χώρες/περιφέρειες. Οι στρατηγικές που σχετίζονται με την εκπαίδευση είναι λιγότερο πιθανό να έχουν ολοκληρωμένες προσεγγίσεις σύμπραξης, με λιγότερη συχνότητα εμπλοκής συνεργάτη τόσο στο στάδιο σχεδιασμού, όσο και στην υλοποίησης και αναλογικά λιγότερες προγραμματισμένες συμπράξεις με εκπαιδευτικούς φορείς, επιχειρήσεις και την κοινότητα/ ΜΚΟ.

Πιο εκτεταμένες ενδείξεις συνεργασίας και συμμετοχής των ενδιαφερομένων μερών μπορούν να βρεθούν στο βόρειο τμήμα της Ευρώπης:

Στη **Δανία**, το Ίδρυμα Επιχειρείν της Δανίας (Danish Foundation of Entrepreneurship - FFE) διοικείται από ένα συμβούλιο σύμπραξης της κυβέρνησης και υποστηρίζεται από εξωτερικούς ενδιαφερόμενους φορείς από τις επιχειρήσεις, την κοινότητα και τον κλάδο της εκπαίδευσης.

Στην **Εσθονία**, η προσέγγιση σύμπραξης που υποστηρίζει την ειδική στρατηγική ενθαρρύνει τη συνεργασία σε πολλαπλά επίπεδα, από τα σχολεία ως τα περιφερειακά κέντρα ανάπτυξης και τις εθνικές πρωτοβουλίες, όπως η Junior Achievement. Σε εθνικό επίπεδο, υπάρχει μια «Ομάδα προβληματισμού για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν» (Entrepreneurship Education Think Tank), η οποία συντίθεται αποτελείται από επαγγελματίες που εργάζονται για διάφορες οργανώσεις στον τομέα της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν, και έχει ως σκοπό να ανορθώσει το προφίλ της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν και να διασφαλίσει ότι το εκπαιδευτικό σύστημα είναι και συνδεδεμένο και επικαιροποιημένο.

Η Φινλανδία έχει εμπλέξει μια σημαντική γκάμα ενδιαφερομένων (π.χ. την κυβέρνηση, εκπαιδευτικούς φορείς, περιφερειακές αρχές, επιχειρηματικές οργανώσεις, κλαδικές οργανώσεις, συνδικάτα και οργανώσεις νεολαίας) σε ευρείας βάσης συνεργασία για τον σχεδιασμό, την ανάπτυξη και την εφαρμογή των εθνικών κατευθυντήριων οδηγιών για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν.

Στα **Δυτικά Βαλκάνια**, αναλυτικότερες προσεγγίσεις συνεργασίας βρίσκονται στις χώρες με ειδική στρατηγική.

Η **Βοσνία-Ερζεγοβίνη** έχει συστήσει ομάδες εργασίας για να εμπλέξει ένα ευρύ φάσμα ενδιαφερομένων στον σχεδιασμό και την υλοποίηση της συγκεκριμένης στρατηγικής.

Το **Μαυροβούνιο** έχει μια «Εθνική σύμπραξη για την επιχειρηματική μάθηση» (National Partnership for Entrepreneurial Learning) με εκπροσώπους από την κυβέρνηση, τις επιχειρήσεις, τον κλάδο της εκπαίδευσης και την κοινότητα. Ο ρόλος της σύμπραξης είναι να διαχειρίζεται και να συντονίζει την εφαρμογή στρατηγικής. Περιλαμβάνει τους εταίρους που ασχολούνταν άμεσα με τον σχεδιασμό και την ανάπτυξη της τρέχουσας στρατηγικής.

Η **πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας** έχει ένα «Διυπηρεσιακό Διοικητικό Συμβούλιο για την εφαρμογή της στρατηγικής για την επιχειρηματική μάθηση» (Interagency Board for the Implementation of the Entrepreneurial Learning Strategy) που περιλαμβάνει μια σειρά από κυβερνητικά και εξωτερικά ενδιαφερόμενα μέρη από τις επιχειρήσεις, την εκπαίδευση και την κοινότητα, και είναι υπεύθυνο για την παρακολούθηση και την υποστήριξη της αποτελεσματικής εφαρμογής της συγκεκριμένης στρατηγικής.

Παρακολούθηση προόδου και επιπτώσεων

Οι ευρωπαϊκές κατευθύνσεις πολιτικής έχουν τονίσει τη σημασία της αξιολόγησης της προόδου της στρατηγικής και του προσδιορισμού εθνικών δεικτών για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν ⁽⁷⁶⁾. Μια πρόσφατη ευρωπαϊκή ομάδα εμπειρογνομόνων για τους δείκτες σχετικά με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν έκανε μια σειρά από συστάσεις για την παρακολούθηση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν σε εθνικό επίπεδο, συμπεριλαμβανομένου και του ότι θα πρέπει να ενσωματωθεί σαφώς στο εκπαιδευτικό σύστημα και να αναπτυχθεί σε μια ειδική στρατηγική ή πρόγραμμα δράσης ⁽⁷⁷⁾. Όταν οι στρατηγικές δεν παρακολουθούνται τακτικά ή αξιολογούνται μόνο κατά την ολοκλήρωση, δεν έχουμε τη δυνατότητα να αξιολογήσουμε την πρόοδο ή να διδαχτούμε από αυτήν, να ορίσουμε τις νέες εξελίξεις πολιτικής ή να διαμορφώσουμε το προφίλ των επιτευγμάτων και των επιτυχιών.

Ωστόσο, δεν βρίσκονται συχνά λεπτομερείς πληροφορίες σε όλες τις στρατηγικές που συμμετείχαν στην έρευνα. Πλαίσια παρακολούθησης είναι πιο πιθανό να εντοπιστούν σε χώρες με συγκεκριμένες στρατηγικές· ωστόσο,

⁽⁷⁶⁾ European Commission, 2014a.

⁽⁷⁷⁾ ό.π., σσ. vii-ix.

Σχήμα 2.8: Προγραμματισμένες προσεγγίσεις παρακολούθησης δράσεων στρατηγικής που σχετίζονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, 2014/15

Καμία πληροφορία δεν περιλαμβάνεται για τις χώρες/περιφέρειες που δεν έχουν στρατηγική σχετιζόμενη με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν.

Ισπανία: Εκτός από την εθνική στρατηγική που επισημαίνεται στο σχήμα, μια σειρά από συγκεκριμένες και ευρύτερες στρατηγικές από τις αυτόνομες κοινότητες περιλαμβάνουν επίσης προσεγγίσεις παρακολούθησης και αξιολόγησης.

Λετονία: Έχει προγραμματιστεί μια προσωρινή και μια τελική έκθεση.

Πολωνία: Οι ποσοτικοί στόχοι αφορούν άτομα που εγκαταλείπουν πρόωγα το σχολείο, τους νέους που δεν συνεχίζουν σε περαιτέρω μάθηση και τα άτομα με χαμηλά επίπεδα βασικών δεξιοτήτων. Τα κριτήρια αναφοράς έχουν καθοριστεί παράλληλα με τα ευρωπαϊκά, αλλά συχνά είναι πιο φιλόδοξα.

Σλοβενία: Η κυβέρνηση θα υποβάλλει ανά τριετία έκθεση σχετικά με την πρόοδο και την εφαρμογή του «Εθνικού προγράμματος για τη Νεολαία 2013-2022» (National Programme for Youth 2013-2022), που θα ακολουθηθεί από μια τελική έκθεση στο τέλος της διάρκειας ζωής της στρατηγικής.

53

(Διυπουργική Επιτροπή Παρακολούθησης), η Αυστρία (Taskforce ΔΒΜ: 2020), η Πολωνία (διυπηρεσιακή ομάδα για τη Δια Βίου Μάθηση), η Σλοβακία, το Ηνωμένο Βασίλειο (Ουαλία) (Συμβούλιο προγράμματος δράσης για το Επιχειρείν στο οποίο συμμετέχουν επιχειρηματίες), η Βοσνία-Ερζεγοβίνη (ένα συμβούλιο σύμπραξης έχει προγραμματιστεί, αλλά δεν έχει ακόμη εφαρμοστεί), το Μαυροβούνιο (εθνική σύμπραξη με τη συμμετοχή υπουργείων, φορέων και ενδιαφερομένων μερών) και η πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας (εθνική συντονιστική επιτροπή με τη συμμετοχή υπουργείων, φορέων και ενδιαφερομένων μερών).

Από αυτές τις χώρες που διαθέτουν συμβούλιο/επιτροπή στρατηγικής, όλες αναφέρουν ρητώς ότι υποβάλλουν σε ετήσια βάση εκθέσεις σχετικά με την πρόοδο της στρατηγικής. Άλλες χώρες αναφέρουν επίσης χρήση ετήσιας έκθεσης [γαλλόφωνη και γερμανόφωνη κοινότητα του Βελγίου, Βουλγαρία και Ηνωμένο Βασίλειο (Βόρεια Ιρλανδία)]. Πράγματι, η πρόσφατη στρατηγική καινοτομίας της Βόρειας Ιρλανδίας έχει ήδη εκδώσει μια πρώτη έκθεση προόδου εξαμήνου, που εξετάζει την πρόοδο σε σχέση με τις δράσεις ⁽⁷⁸⁾.

Ορισμένες χώρες προσθέτουν τη χρήση ποιοτικών ή/και ποσοτικών δεδομένων στη διαδικασία παρακολούθησης, αναλύοντας την πρόοδο των δράσεων και διεξάγοντας έρευνες για την παροχή πρόσθετων γνώσεων, μετρώντας την πρόοδο σε σχέση με δείκτες στατιστικής βάσης ή καθορίζοντας στόχους προς επίτευξη.

Στη **γαλλόφωνη** και τη **γερμανόφωνη κοινότητα του Βελγίου**, η στρατηγική που καλύπτει αυτούς τους τομείς θα παρακολουθεί δύο ομάδες δεικτών, με την πρώτη να επικεντρώνεται στην υλοποίηση των δράσεων και τη δεύτερη να παρακολουθεί την ευρύτερη αλλαγή νοοτροπίας μεταξύ των επαγγελματιών της εκπαίδευσης και των νέων ανθρώπων που χρησιμοποιούν τις έρευνες. Οι τύποι των ποσοτικών στόχων που χρησιμοποιούνται είναι σχετικά ευρείς, συμπεριλαμβανομένων μετρήσεων από τον αριθμό των μαθητών που συμμετέχουν σε δραστηριότητες επιχειρηματικής εκπαίδευσης, μέχρι τον αριθμό των νέων που συστήνουν νέες επιχειρήσεις.

Η **Ισπανία** περιλαμβάνει στόχους που βασίζονται στην απασχόληση και την επιχειρηματική δραστηριότητα των νέων.

Η **Πολωνία** χρησιμοποιεί μακροπρόθεσμους στόχους, όπως τα άτομα που εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο, τα πλήθη των νέων ανθρώπων που δεν συνεχίζουν σε περαιτέρω μάθηση και τους νέους με χαμηλά επίπεδα βασικών δεξιοτήτων.

Το **Ηνωμένο Βασίλειο (Σκωτία)** επικεντρώνεται σε οικονομικούς δείκτες υψηλού επιπέδου, συμπεριλαμβανομένου του αριθμού των επιχειρήσεων, των δαπανών έρευνας και ανάπτυξης και του επιπέδου ανταλλαγής γνώσεων από τα πανεπιστήμια.

Η Βοσνία-Ερζεγοβίνη, το Μαυροβούνιο και η πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας, μαζί με τη Σερβία και την Τουρκία, υποστηρίζονται τόσο με γνώσεις, όσο και με τεχνογνωσία από το Κέντρο Νοτιοανατολικής Ευρώπης για την Επιχειρηματική Μάθηση (SEECCEL). Το SEECCEL καθοδήγησε την υπογραφή ενός περιφερειακού «Χάρτη Επιχειρηματικής Μάθησης» (Charter for Entrepreneurial Learning) ⁽⁷⁹⁾ με τους υπουργούς παιδείας και οικονομίας και από τις οκτώ χώρες εταίρους του SEECCEL. Ως υποψήφιες προς ένταξη χώρες, η εφαρμογή της στρατηγικής που σχετίζεται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν συμβάλλει και παρακολουθείται στο πλαίσιο της διαδικασίας αξιολόγησης του Νόμου για τις μικρές επιχειρήσεις (Small Business Act) ⁽⁸⁰⁾ και της επίτευξης των αναμενόμενων αποτελεσμάτων των συμπερασμάτων της Ρίγα 2015.

Ορισμένες στρατηγικές παρέχουν έναν σημαντικό αριθμό λεπτομερειών σχετικά με τη διαδικασία παρακολούθησης και τους δείκτες που χρησιμοποιήθηκαν.

Από τις χώρες/περιφέρειες που διαθέτουν συγκεκριμένες στρατηγικές, το **Ηνωμένο Βασίλειο (Ουαλία)** παρέχει τις περισσότερες πληροφορίες, περιγράφοντας λεπτομερώς τα άμεσα αποτελέσματα των δραστηριοτήτων, τις επιπτώσεις που μετρώνται μέσω των εθνικών και διεθνών ερευνών, και προσδιορίζει βασικά ορόσημα με ημερομηνίες. Οι ετήσιες εκθέσεις από το 2010 δημοσιεύονται στην ιστοσελίδα της στρατηγικής, οι οποίες απεικονίζουν την πρόοδο που έχει επιτευχθεί και τα διάφορα μέσα που χρησιμοποιούνται για τη συλλογή των δεδομένων ⁽⁸¹⁾. Τα μέτρα περιλαμβάνουν συνδέσεις με διεθνείς εταίρους, συμμετοχή των νέων και εκπαίδευση των εκπαιδευτικών. Η Ουαλία επιδιώκει επίσης την εφαρμογή συγκριτικής ανάλυσης με διεθνείς στόχους ή με άλλες χώρες, και είναι η μόνη χώρα που τονίζει κάτι τέτοιο.

Από τις ευρύτερες στρατηγικές, η «**Δανική** στρατηγική καινοτομίας» δεσμεύεται σε έναν συνεχή και ενισχυμένο ρόλο του Ιδρύματος Επιχειρείν της Δανίας (FFE), με συνεχή ευθύνη για την παρακολούθηση και την αξιολόγηση της εφαρμογής της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στη Δανία. Αν και εντός της στρατηγικής δεν παρέχονται περισσότερες λεπτομέρειες, γίνονται συνδέσεις με το ευρύτερο έργο του FFE που καταδεικνύουν το βάθος της προσέγγισης με τη χρήση ετήσιων ερευνών των επιπτώσεων, επί τη βάσει διαμήκων δεδομένων ⁽⁸²⁾.

⁽⁷⁸⁾ https://www.detini.gov.uk/sites/default/files/publications/deti/innovation_strategy_-_6_month_update_report_to_31_march_2015.pdf

⁽⁷⁹⁾ SEECCEL, 2012.

⁽⁸⁰⁾ <http://www.oecd.org/globalrelations/smallandmedium-sizedenterprisessmepolicyindex.htm>

⁽⁸¹⁾ <http://business.wales.gov.uk/bigideas/youth-entrepreneurship-strategy>

⁽⁸²⁾ <http://eng.ffe-ye.dk/knowledge-centre/knowledge-analysis/impact>

Για τη στρατηγική «Δια βίου μάθηση: 2020» (LLL:2020) της Αυστρίας, υπάρχει μια ολοκληρωμένη προσέγγιση παρακολούθησης που συμφωνήθηκε από το Συμβούλιο των Υπουργών και υλοποιείται από εξωτερικούς φορείς. Η εφαρμογή και τα αποτελέσματα των 10 γραμμών δράσης στη στρατηγική παρακολουθούνται και η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν ως ικανότητα-κλειδί περιλαμβάνεται ως οριζόντιο θέμα σε όλες τις γραμμές δράσης.

2.1.6. Εξελίξεις σε χώρες χωρίς τρέχουσα στρατηγική

Εννέα χώρες/περιφέρειες [Κροατία, Ιταλία, Κύπρος, Λουξεμβούργο, Κάτω Χώρες, Μάλτα, Πορτογαλία, Ηνωμένο Βασίλειο (Αγγλία) και Ισλανδία] δεν διαθέτουν κάποια στρατηγική ρητά συνδεδεμένη με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν.

Από αυτές, η **Κύπρος** δηλώνει ότι επί του παρόντος σχεδιάζεται μια ειδική στρατηγική. Αυτή είναι μια πρόσφατη εξέλιξη και πρόκειται να αποτελέσει μέρος του νέου στρατηγικού πλαισίου του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού.

Η **Μάλτα** δεν έχει καμία στρατηγική που να σχετίζεται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, αλλά το 2012 ξεκίνησε ένα Εθνικό πλαίσιο προγραμμάτων σπουδών, που προτείνει μια πλήρη σχολική προσέγγιση για την προώθηση της επιχειρηματικής νοοτροπίας. Οι ειδικές δράσεις περιλαμβάνουν αυξημένη καθοδήγηση σχετικά με το διαθεματικό διδακτικό αντικείμενο «Εκπαίδευση για το Επιχειρείν, τη δημιουργικότητα και την καινοτομία» (Education for Entrepreneurship, Creativity and Innovation), ενθαρρύνοντας στρατηγικές που αναγνωρίζουν άτυπες και μη τυπικές δραστηριότητες που συνδέονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν και τη βελτίωση της ανάπτυξης επιχειρηματικών δεξιοτήτων για την εκπαίδευση, από την πρωτοβάθμια έως τη μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Λύκειο) (ISCED 1-3). Πρόθεση της Μάλτας είναι να έχει επιχειρηματικά μαθησιακά αποτελέσματα ενσωματωμένα σε όλα τα μαθήματα, σε όλες τις βαθμίδες.

Η **Πορτογαλία** δεν έχει καμία τρέχουσα συναφή στρατηγική, αν και η χώρα επισημάνθηκε ως έχουσα μια στρατηγική για την ανάπτυξη στην έκθεση του 2012. Ωστόσο, υπάρχει ένα καλά εδραιωμένο δίκτυο κυβερνητικών υπηρεσιών και εξωτερικών οργανισμών που λειτουργούν συνεργατικά σε αυτόν τον τομέα πολιτικής, καθώς και υψηλού προφίλ πειραματισμοί ευρωπαϊκής πολιτικής που καθοδηγούνται από την Πορτογαλία, όπως η «Νεανική Έναρξη - επιχειρηματικές προκλήσεις» (Youth Start – Entrepreneurial Challenges) που συντονίζεται από την Πλατφόρμα Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν της Πορτογαλίας (PEEP)⁽⁸³⁾. Υπάρχει επίσης μια καθοδηγούμενη από την κυβέρνηση δράση που ονομάζεται «Στρατηγικό πρόγραμμα για το επιχειρείν και την καινοτομία» (Strategic Programme for Entrepreneurship and Innovation)⁽⁸⁴⁾, ένα πρόγραμμα στήριξης που εστιάζει περισσότερο στις επιχειρήσεις και τις νεοφυείς επιχειρήσεις παρά σε δράσεις στον τομέα της εκπαίδευσης.

Δύο ακόμη χώρες είχαν στο παρελθόν ειδικές στρατηγικές, οι οποίες έχουν πλέον πάψει να εφαρμόζονται:

Στην **Κροατία**, η κυβέρνηση θέσπισε πρόσφατα μια ομάδα εργασίας για την ανάπτυξη επιχειρηματικών μαθησιακών αποτελεσμάτων για τα επίπεδα 0 έως 3 της ISCED, συμπεριλαμβανομένης της Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET). Τα μαθησιακά αποτελέσματα θα χαρτογραφηθούν σε τρεις τομείς: στην επιχειρηματική σκέψη, την επιχειρηματική δράση και τις οικονομικές και χρηματοοικονομικές γνώσεις, και το έργο αυτό υποστηρίζεται από το Κέντρο Νοτιοανατολικής Ευρώπης για την Επιχειρηματική Μάθηση (SEECEL) που εδρεύει στη χώρα.

Στις **Κάτω Χώρες**, η στρατηγική έχει ολοκληρωθεί και έχει πλέον διακοπεί. Υπάρχουν τόσο τοπικές πρακτικές που έχουν πλέον εναρμονιστεί, όσο και εθνικές πρωτοβουλίες που στηρίζουν αυτό το έργο. Για παράδειγμα, ο Οργανισμός συνεργασίας για την επαγγελματική εκπαίδευση, την κατάρτιση και την αγορά εργασίας (SBB - Stichting Samenwerking Beroepsopleiding en Arbeidsmarkt)⁽⁸⁵⁾, ένα ίδρυμα συνεργασίας για την Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση (Vocational Education and Training - VET) και τη βιομηχανία, έχει τη νομική υποχρέωση να εστιάζει στην ανάπτυξη και τη συντήρηση της δομής επαγγελματικών προσόντων για την Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση (Vocational Education and Training - VET). Σε αυτήν τη διαδικασία, εκπαιδευτικοί και επιχειρηματικοί φορείς συνεργάζονται για να σχεδιάσουν επαγγελματικά προσόντα στον τομέα της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Vocational Education and Training - VET), με την ενσωμάτωση των επιχειρήσεων.

Οι υπόλοιπες τέσσερις χώρες/περιφέρειες δείχνουν πολύ διαφορετικά επίπεδα ανάπτυξης στον τομέα της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν. Τα επίπεδα δραστηριότητας στην Ιταλία και το Λουξεμβούργο είναι χαμηλά. Ωστόσο, το τελευταίο αυτή τη στιγμή συμμετέχει στο ευρωπαϊκό πρόγραμμα πειραματισμού πολιτικής «Νεανική έναρξη, Επιχειρηματικές προκλήσεις» (Youth Start – Entrepreneurial Challenges) που καθοδηγείται από την Πορτογαλία. Επιπλέον, υπάρχουν προηγούμενες εθνικές προσεγγίσεις στο Ηνωμένο Βασίλειο (Αγγλία) και την Ισλανδία.

Στο **Ηνωμένο Βασίλειο (Αγγλία)**, η κυβέρνηση εξέδωσε μια δήλωση πολιτικής για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν το 2012, ενώ επίσης δημοσιεύει εκθέσεις⁽⁸⁶⁾ που διερευνούν την αποτελεσματικότητα της προσέγγισης. Η προηγούμενη κυβέρνηση συνασπισμού, που παρέδωσε το χαρτοφυλάκιό της το 2015, είχε αναλάβει διάφορες δεσμεύσεις για δράσεις, αλλά οι δράσεις δεν

⁽⁸³⁾ Youthstart Entrepreneurial Challenges: www.youthstartproject.eu

⁽⁸⁴⁾ <http://www.iapmei.pt/iapmei-leg-03.php?lei=7992>

⁽⁸⁵⁾ <https://www.s-bb.nl/en>

⁽⁸⁶⁾ Οι δράσεις αυτές περιλαμβάνουν μια έκθεση για την αξιολόγηση <https://www.gov.uk/government/publications/evaluation-of-enterprise-education-in-england>, μια έκθεση για τη σχετικότητα της επιχειρηματικής εκπαίδευσης https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/338749/EnterpriseforAll-lowres-200614.pdf, και ένα πρόγραμμα κατάλληλης εκπαίδευσης για επιχειρηματίες <http://www.enterprise.ac.uk/index.php/news/item/402-entrepreneurs-and-educators-agree-new-report-calls-for-better-integration-of-entrepreneur-skills-at-all-levels-of-education>

έχουν ενσωματωθεί στην εκπαιδευτική πολιτική και οι ικανότητες-κλειδιά δεν αντανakλώνται στο πρόγραμμα σπουδών. Οι αναληφθείσες δράσεις περιλαμβάνουν τη δημιουργία (τον Φεβρουάριο του 2015) της εταιρείας σταδιοδρομίας και επιχειρήσεων «Careers and Enterprise Company»⁽⁸⁷⁾, σκοπός της οποίας είναι να εμπνέει τους νέους και να τους βοηθά να προετοιμαστούν και να πάρουν το μέλλον τους στα χέρια τους, εν μέρει με την πλήρωση κενών στην παροχή δραστηριοτήτων σταδιοδρομίας και επιχειρηματικότητας σε όλη τη χώρα και με την αύξηση της δέσμευσης των εργοδοτών.

Στην **Ισλανδία**, η κατάσταση είναι πιο περίπλοκη, χωρίς ειδική στρατηγική που να συνδέεται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν και χωρίς σημαντική αναφορά αυτής στα έγγραφα του προγράμματος σπουδών, παρά την προηγούμενη δέσμευση για εκπαίδευση στην καινοτομία, η οποία θεωρείται ως στενά ευθυγραμμισμένη. Ωστόσο, οι εθνικές κατευθυντήριες γραμμές για το πρόγραμμα σπουδών στην Ισλανδία σκιαγραφούν έξι πυλώνες προγραμμάτων σπουδών, και το βασικό περιεχόμενο είναι ευθυγραμμισμένο με ευρείες επιχειρηματικές ικανότητες όπως η δημιουργικότητα και η κριτική σκέψη.

2.2. Μηχανισμοί χρηματοδότησης

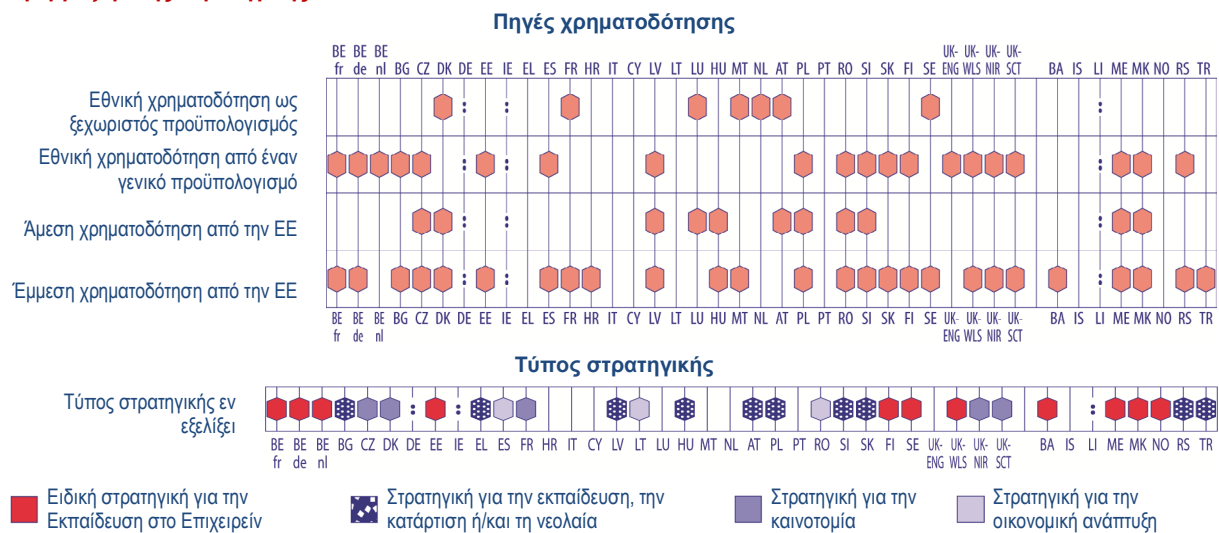
Αυτή η ενότητα διερευνά τη χρηματοδότηση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στις ευρωπαϊκές χώρες και εξετάζει τόσο τις εθνικές όσο και τις ευρωπαϊκές πηγές χρηματοδότησης. Όπως περιγράφεται στην προηγούμενη ενότητα, οι περισσότερες χώρες/περιφέρειες έχουν είτε μια ειδική είτε μια ευρύτερη στρατηγική που σχετίζεται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Η ενότητα θα εξετάσει κατά πόσον η χρηματοδότηση συνδέεται με αυτές τις στρατηγικές ή αν παρέχεται με άλλους τρόπους.

Παρέχεται μια γενική επισκόπηση των πηγών χρηματοδότησης που διατίθενται για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, μαζί με το είδος της στρατηγικής που εφαρμόζεται, αν υπάρχει. Ακολουθεί λεπτομερέστερη ανάλυση των πηγών χρηματοδότησης, κατά πρώτον σε εθνικό επίπεδο και, κατά δεύτερον, σε επίπεδο ΕΕ.

2.2.1. Πηγές χρηματοδότησης για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν

Οι χώρες έχουν διάφορους τρόπους παροχής χρηματοδότησης για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Ενδέχεται να διατίθεται ξεχωριστός προϋπολογισμός για την υλοποίηση μιας ειδικής ή ευρύτερης στρατηγικής για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, και αυτό, όταν συμβαίνει, αποτελεί έναν καλό δείκτη για τη σημασία της στρατηγικής σε μια συγκεκριμένη χώρα. Επιπλέον, οι χώρες μπορεί επίσης να διαθέτουν έναν ξεχωριστό προϋπολογισμό για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, ακόμη και αν δεν διαθέτουν συναφή στρατηγική.

Σχήμα 2.9: Πηγές (εθνικής και κοινοτικής) χρηματοδότησης για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν και τύπο της εφαρμοζόμενης στρατηγικής, 2014/15

Πηγή: Ευρυδίκη.

Επεξηγηματική σημείωση

Στο σχήμα παρουσιάζονται οι χώρες που χρησιμοποιούν εθνική ή κοινοτική χρηματοδότηση για την υποστήριξη της εφαρμογής της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν, καθώς και η συναφέστερη στρατηγική τους που συνδέεται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν.

Επισήμανση ανά χώρα

Ισπανία: Οι πληροφορίες σε αυτό το σχήμα αντανakλούν την εθνική κατάσταση. Επιπλέον, οι ισπανικές Αυτόνομες Κοινότητες έχουν διαφορετικούς μηχανισμούς χρηματοδότησης για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, συμπεριλαμβανομένου, σε ορισμένες περιπτώσεις, ενός ξεχωριστού προϋπολογισμού.

⁽⁸⁷⁾ <https://www.careersandenterprise.co.uk>

Αντιθέτως, ανεξαρτήτως αν υπάρχει μια ειδική ή ευρύτερη στρατηγική για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν σε μια χώρα, μπορεί να προβλέπεται εθνική χρηματοδότηση για το θέμα αυτό από ένα γενικό προϋπολογισμό, για παράδειγμα, από τον προϋπολογισμό ενός υπουργείου, στην οποία περίπτωση τα κεφάλαια δεν προορίζονται ειδικά για τον σκοπό αυτό.

Σε ορισμένες χώρες, εκτός από την εθνική χρηματοδότηση, η χρηματοδότηση της ΕΕ μπορεί επίσης να διατίθεται για την υποστήριξη της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν. Η χρηματοδότηση της ΕΕ μπορεί να είναι άμεση ή έμμεση. Στην πρώτη περίπτωση, η χρηματοδοτική στήριξη παρέχεται απευθείας από τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα στους τελικούς δικαιούχους. Στη δεύτερη περίπτωση, μια ενδιάμεση αρχή μεταξύ των θεσμικών οργάνων της ΕΕ και των τελικών δικαιούχων είναι υπεύθυνη για τη διαχείριση της κατανομής των πόρων.

Το Σχήμα 2.9 δείχνει ποιες χώρες διέθεσαν εθνικούς πόρους για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν το 2014/15, είτε μέσω ξεχωριστού προϋπολογισμού είτε ως μέρος ενός γενικού προϋπολογισμού. Επισημαίνει, επίσης, ποιες χώρες χρησιμοποίησαν κοινοτική (άμεση ή έμμεση) χρηματοδότηση και δηλώνει τον τύπο στρατηγικής για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν που εφαρμόζεται σε κάθε χώρα/περιφέρεια.

Είκοσι-επτά χώρες/περιφέρειες διαθέτουν μέρος του εθνικού προϋπολογισμού τους για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν (είτε μέσω ενός ειδικού προϋπολογισμού είτε μέσω του γενικού προϋπολογισμού). Από αυτές, 24 διαθέτουν επίσης κοινοτική (άμεση ή έμμεση) χρηματοδότηση για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν.

Σε μερικές χώρες (Κροατία, Ουγγαρία, Βοσνία-Ερζεγοβίνη και Τουρκία), από την άλλη πλευρά, υπάρχει μόνο η χρηματοδότηση της ΕΕ για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν.

Σχεδόν όλες οι χώρες με ειδική στρατηγική Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν (με εξαίρεση τη Νορβηγία) παρέχουν κάποια χρηματοδότηση για την υλοποίησή της, συχνά τόσο από εθνικές, όσο και από κοινοτικές πηγές. Μόνο η Σουηδία έχει διαθέσει εθνικούς πόρους μέσω ενός ξεχωριστού προϋπολογισμού για την ειδική στρατηγική της. Από τις υπόλοιπες, πέντε χρησιμοποιούν μέρος ενός γενικού προϋπολογισμού σε εθνικό επίπεδο, καθώς και έμμεση χρηματοδότηση από την ΕΕ [γαλλόφωνη και γερμανόφωνη κοινότητα του Βελγίου, Εσθονία, Φινλανδία και Ηνωμένο Βασίλειο (Ουαλία)]· δύο χρησιμοποιούν εθνικούς πόρους μέσω ενός γενικού προϋπολογισμού, εκτός από την άμεση και έμμεση χρηματοδότηση από την ΕΕ (Μαυροβούνιο και πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας)· και η Φλαμανδική Κοινότητα του Βελγίου χρησιμοποιεί μόνο κρατικά κονδύλια από έναν γενικό προϋπολογισμό. Η Βοσνία-Ερζεγοβίνη δεν διαθέτει καθόλου εθνικούς πόρους για την ειδική στρατηγική τους για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν αλλά, αντ' αυτού, χρησιμοποιεί έμμεση κοινοτική χρηματοδότηση.

Το ενδιαφέρον είναι ότι τρεις από τις χώρες που διαθέτουν έναν ξεχωριστό προϋπολογισμό για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν –Λουξεμβούργο, Μάλτα και Κάτω Χώρες– δεν έχουν καμία στρατηγική σε αυτόν τον τομέα, αλλά εξακολουθούν να στοχεύουν στο έργο αυτό με εθνικά κεφάλαια.

Πολλές άλλες χώρες, αν και έχουν επί του παρόντος μια στρατηγική που σχετίζεται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, δεν διαθέτουν καμία χρηματοδότηση. Αυτή είναι η περίπτωση της Νορβηγίας, παρά την ειδική στρατηγική της, της Ελλάδας (στρατηγική για την εκπαίδευση) και της Λιθουανίας (στρατηγική για την οικονομική ανάπτυξη).

2.2.2. Εθνική χρηματοδότηση

Μια βαθύτερη ανάλυση των χωρών/περιφερειών δείχνει ότι μόνο επτά έχουν ξεχωριστό προϋπολογισμό που διατίθεται για την ανάπτυξη και την υλοποίηση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν, ενώ για 20 χώρες/περιφέρειες, η χρηματοδότηση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν περιλαμβάνεται σε έναν πιο γενικό προϋπολογισμό. Αντίθετα, 11 χώρες δεν διαθέτουν εθνική χρηματοδότηση για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν.

Οι περισσότερες χώρες/περιφέρειες με εθνική χρηματοδότηση για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν (είτε σε ξεχωριστό προϋπολογισμό είτε ως μέρος ενός γενικού προϋπολογισμού) εκχωρούν χρηματοδότηση για την υλοποίηση μιας ειδικής ή ευρύτερης στρατηγικής που σχετίζεται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Η Δανία, η Γαλλία, η Αυστρία και η Σουηδία, για παράδειγμα, είναι όλες χώρες που διαθέτουν ξεχωριστό προϋπολογισμό για την υλοποίηση της ειδικής ή ευρύτερης στρατηγικής τους για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν.

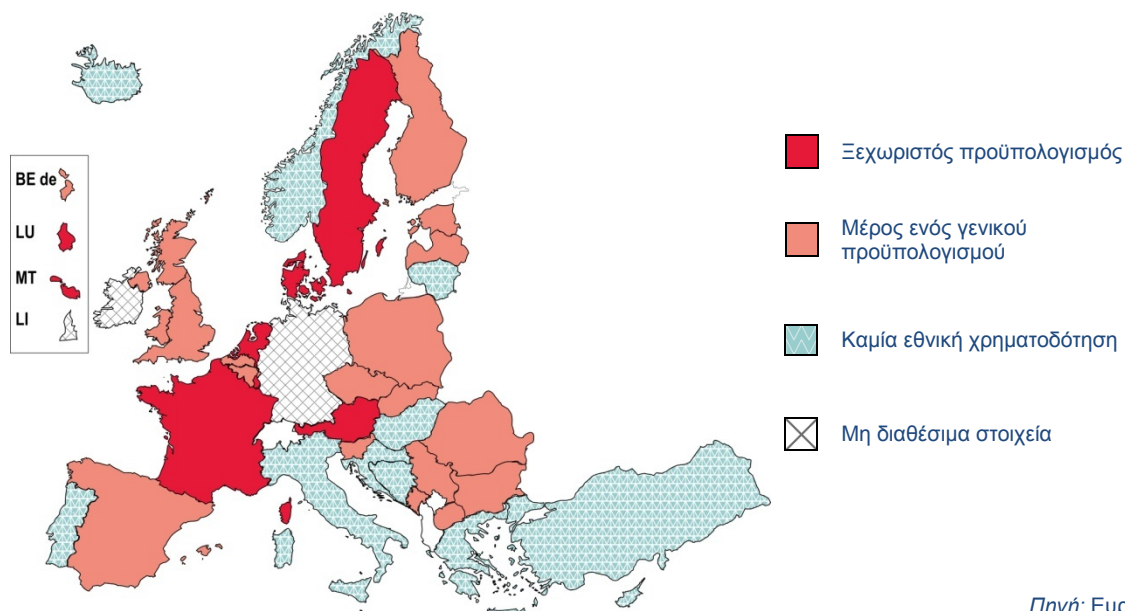
Στη **Δανία**, το Ίδρυμα Επιχειρείν της Δανίας (Danish Foundation for Entrepreneurship) λαμβάνει 20-25 εκατομμύρια DKK από το Υπουργείο Ανώτατης Παιδείας και Επιστημών και το Υπουργείο Επιχειρήσεων και Ανάπτυξης της Δανίας σε ετήσια βάση, για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, καθώς και πρόσθετη εξωτερική χρηματοδότηση. Η πρωτοβουλία για τη Στρατηγική καινοτομίας προάγει τη συνεργασία με τις επιχειρήσεις για καινοτομία προσανατολισμένη στην πρακτική. Η πρωτοβουλία αυτή χρηματοδοτήθηκε με 20 εκατομμύρια DKK το 2013 και 20 εκατομμύρια DKK το 2014. Αν και δεν αναφέρεται στη στρατηγική για την καινοτομία, το 2015 χορηγήθηκαν 10 εκατομμύρια DKK, ως συνέχεια της χρηματοδότησης.

Η **Γαλλία** περιλαμβάνει την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν ως δράση στο πλαίσιο της στρατηγικής της για την καινοτομία, διαθέτοντας 20 εκατομμύρια ευρώ για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν από το 2014 ως το 2019, σε διάφορα προγράμματα που χρηματοδοτούνται έως και κατά 50% από το ταμείο παρακαταθηκών και δανείων (*Caisse des dépôts et Consignation*) και συγχρηματοδοτούνται από εταιρικούς συνεργάτες, δημόσιους φορείς (συμπεριλαμβανομένων των κεφαλαίων από το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας, Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης και Έρευνας), ή/και προγράμματα της ΕΕ. Αυτή η ροή χρηματοδότησης υποστηρίζει προγράμματα που τρέχουν είτε για τρία είτε για πέντε έτη, από τον Ιούλιο του 2015. Ο στόχος είναι να εντοπιστούν και να υποστηριχθούν οι πιο στρατηγικές πρωτοβουλίες για τη βελτίωση της νοοτροπίας καινοτομίας και επιχειρείν μεταξύ των νέων σε όλα τα επίπεδα, αυξάνοντας σημαντικά τον αριθμό των μαθητών που λαμβάνουν Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Το πρωτοπόρο αυτό βήμα έγινε από τον Γενικό Επίτροπο για την καινοτομία, υπό την εποπτεία του πρωθυπουργού, σε συνεργασία με το Υπουργείο Παιδείας, Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης και Έρευνας και το Υπουργείο Οικονομίας

Στην **Αυστρία**, η εθνική χρηματοδότηση καλύπτει διάφορες δραστηριότητες που αποτελούν μέρος της αυστριακής στρατηγικής για τη Δια Βίου Μάθηση, συμπεριλαμβανομένου ενός συνδυασμού προϋπολογισμών κόστους εργασίας και Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν, όπως το Κέντρο Όθησης EESI (Εκπαίδευση στο Επιχειρείν για τη σχολική καινοτομία) με περιφερειακούς κόμβους για την έννοια του επιχειρείν σε κάθε ομοσπονδιακή επαρχία, ο Διαγωνισμός «*Jugend Innovativ*»⁽⁸⁸⁾, ένας διαγωνισμός για καινοτόμες ιδέες μαθητών και σπουδαστών σχετικά με τις επιχειρήσεις, τη σχεδίαση, τη μηχανική και την επιστήμη, καθώς και τα θεματικά πεδία των ΤΠΕ και της προστασίας του κλίματος· και, τέλος, το επιχειρηματικό σχέδιο «Επόμενη γενιά».

Στη **Σουηδία**, η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν αντιμετωπίζεται μέσω μιας ειδικής στρατηγικής. Ο προϋπολογισμός για την υλοποίηση της «Στρατηγικής για το επιχειρείν στον τομέα της εκπαίδευσης» (Strategy for entrepreneurship in the field of education) ανέρχεται σε 33,5 εκατομμύρια SEK. Διαιρείται μεταξύ των βαθμίδων 1-3 της ISCED και της Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET) αφενός (29,5 εκατομμύρια SEK)· και των βαθμίδων 5-8 της ISCED αφετέρου (4 εκατομμύρια SEK). Εκτός από τον ειδικό εθνικό προϋπολογισμό, η χρηματοδότηση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (ISCED 5-8) παρέχεται έμμεσα μέσω κρατικών ιδρυμάτων και δημόσιων αρχών.

Σχήμα 2.10: Η εθνική χρηματοδότηση για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν το 2014

Πηγή: Ευρυδίκη.

Επισήμανση ανά χώρα

Ισπανία: Η εθνική στρατηγική που σχετίζεται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν χρηματοδοτείται, μεταξύ άλλων, στο πλαίσιο του γενικού εθνικού προϋπολογισμού. Σε περιφερειακό επίπεδο, οι Αυτόνομες Κοινότητες έχουν διαφορετικούς μηχανισμούς χρηματοδότησης για τις στρατηγικές τους που σχετίζονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, συμπεριλαμβανομένου, σε ορισμένες περιπτώσεις, ενός ξεχωριστού προϋπολογισμού.

⁽⁸⁸⁾ www.jugendinnovativ.at

Οι υπόλοιπες 19 χώρες διαθέτουν εθνικούς πόρους για την ειδική ή την ευρύτερη στρατηγική τους για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν και την υλοποίησή της κυρίως μέσω ενός γενικού, παρά μέσω ξεχωριστού προϋπολογισμού ⁽⁸⁹⁾.

Στο **Βέλγιο (γαλλόφωνη και γερμανόφωνη Κοινότητα)**, για παράδειγμα, όπου εφαρμόζεται μια ειδική στρατηγική για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, περίπου 1,5 εκατομμύριο ευρώ διατέθηκαν το 2014 στον Οργανισμό για την τόνωση της οικονομίας (Agence de Stimulation Economique- ASE), που σήμερα ονομάζεται Οργανισμός για το επιχειρείν και την καινοτομία (Agence pour l'Entreprise & l'Innovation - AEI) ⁽⁹⁰⁾, για την προώθηση ενός πνεύματος επιχειρηματικότητας.

Στο **Ηνωμένο Βασίλειο (Ουαλία)**, όπου έχει επίσης καθιερωθεί μια ειδική στρατηγική, η δραστηριότητα σε σχέση με τις επιχειρήσεις και το επιχειρείν είναι ενσωματωμένη σε τρεις βασικούς άξονες της πολιτικής και της παροχής εκπαίδευσης (Σταδιοδρομίες και ο κόσμος της εργασίας - Careers and the World of Work, Μονοπάτια ζωής - Life Pathways και Ουαλικό απολυτήριο - Welsh Baccalaureate) και διαθέσιμη σε όλους τους νέους στα σχολεία. Η πρωταρχική ευθύνη για την επίτευξη αυτών των αξόνων ανήκει στα σχολεία και περιλαμβάνεται στη βασική χρηματοδότηση των σχολείων. Η ουαλική κυβέρνηση παρέχει επίσης δεσμευμένες επιχορηγήσεις (ειδικές επιχορηγήσεις για την υποστήριξη των προτεραιοτήτων της ουαλικής κυβέρνησης) για την επιχειρηματική μάθηση, όπως για παράδειγμα η Υποτροφία για νέους επιχειρηματίες (Young Enterprise Bursary) [μέρος του προγράμματος «Ανάπτυξη θέσεων εργασίας στην Ουαλίας» (Jobs Growth Wales) ⁽⁹¹⁾].

Στην **Ισπανία**, μια χώρα που διαθέτει μια από ευρύτερες στρατηγικές Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν, το κράτος - μέσω του Υπουργείου Παιδείας, Πολιτισμού και Αθλητισμού και με τη συνεργασία άλλων υπουργείων (Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τουρισμού, Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, Οικονομίας και Ανταγωνιστικότητας) - παρέχει χρηματοδότηση για ορισμένες εκπαιδευτικές δράσεις στον τομέα της επιχειρηματικότητας. Άλλωστε, στις περισσότερες από τις Αυτόνομες Κοινότητες που εφαρμόζουν στρατηγικές ή/ και δράσεις για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, οι στρατηγικές αυτές χρηματοδοτούνται σε περιφερειακό επίπεδο με τα συγκεκριμένα κονδύλια που διατίθενται για τον σκοπό αυτό. Οι Κοινότητες έχουν συγκεκριμένα κονδύλια που κυμαίνονται από 0,1 ως 0,5 εκατομμύρια ευρώ ετησίως.

Στο **Ηνωμένο Βασίλειο (Σκωτία)**, η επιχειρηματικότητα είναι ενσωματωμένη στο πλαίσιο του προγράμματος σπουδών [«Οικοδομώντας το Πρόγραμμα σπουδών 4: Δεξιότητες για τη μάθηση, δεξιότητες για τη ζωή και δεξιότητες για την εργασία» (Building the Curriculum 4: Skills for learning, skills for life and skills for work)] ως μέρος των ευρύτερων δεξιοτήτων για τις επιχειρήσεις και την απασχολησιμότητα. Επιπλέον, το πρόγραμμα «Παιδεία στη Σκωτία» (Education Scotland), μέσω του πλαισίου «Η Σκωτία μπορεί» (Scotland Can Do) ⁽⁹²⁾, υποστηρίζει τους εταίρους του τριτογενούς τομέα προς την ανάπτυξη του «Προγράμματος επιχειρηματικών σχολείων». Αυτό θα ενισχύσει τον αντίκτυπο όλων των εταίρων που εμπλέκονται στην παροχή αυτών των έργων, θα αναπτύξει ένα σύστημα αναγνώρισης για τα σχολεία και τους μαθητές και θα παρέχει μια πλατφόρμα για την προσέλκυση περαιτέρω συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα και υποστήριξης για το έργο αυτό. Για το έργο αυτό έχει διατεθεί χρηματοδότηση 0,327 εκατομμυρίων GBP. Προηγουμένως, ως μέρος της στρατηγικής «Αποφασισμένοι να πετύχουμε» ⁽⁹³⁾, στις τοπικές αρχές διατίθετο χρηματοδότηση περίπου 20 εκατομμυρίων GBP ετησίως για την ανάπτυξη της επιχειρηματικής εκπαίδευσης - η χρηματοδότηση αυτή δεν είναι πλέον χωριστή και αποτελεί τώρα μέρος των γενικών δαπανών των τοπικών αρχών.

Στην **πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας**, ένας προϋπολογισμός για την υλοποίηση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν για την περίοδο 2014-2020 αποτελεί μέρος των ευρύτερων προϋπολογισμών υπουργείων, οργανισμών και δήμων.

Αντιθέτως, τρεις χώρες έχουν ξεχωριστούς προϋπολογισμούς για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, αλλά καμία εθνική στρατηγική που να συνδέεται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν:

Στο **Λουξεμβούργο**, η κυβέρνηση χρηματοδοτεί τη *Jonk Entrepreneuren Asbl* ⁽⁹⁴⁾ που είναι επιφορτισμένη με την προώθηση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν. Η χρηματοδότηση ανέρχεται σε 0,165 εκατομμύρια ευρώ και το μεγαλύτερο τμήμα της προέρχεται από τον προϋπολογισμό του Υπουργείου Εκπαίδευσης, Παιδιών και Νεότητας.

Ομοίως, αν και η **Μάλτα** δεν διαθέτει στρατηγική για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, αυτή τη στιγμή αναπτύσσει ένα Εθνικό πλαίσιο προγράμματος σπουδών που περιλαμβάνει την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Στη Μάλτα, διατίθεται για την υποστήριξη της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν χρηματοδότηση 0,05 εκατομμυρίων ευρώ. Τα κολέγια και τα σχολεία μπορούν να χρησιμοποιήσουν αυτά τα χρήματα (έως 5.000 ευρώ ανά σχολείο) για τη χρηματοδότηση εκπαιδευτικών έργων. Το πρόγραμμα έχει ως στόχο να αντιμετωπίσει την προώθηση του επιχειρείν και των επιχειρηματικών προσόντων μέσω της εκπαίδευσης, με τη χρηματοδότηση σχεδίων που υποβάλλονται από τα εκπαιδευτικά ιδρύματα μέσω μιας ανταγωνιστικής πρόσκλησης υποβολής προτάσεων. Το Υπουργείο Οικονομίας, Επενδύσεων και Μικρών Επιχειρήσεων σε συνεργασία με το Υπουργείο Παιδείας και Απασχόλησης διαθέτει αυτήν την επιχορήγηση σε όλα τα ιδρύματα πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της Μάλτας (συμπεριλαμβανομένων των Δημοσίων, των Εκκλησιαστικών και των Ανεξάρτητων Σχολείων) για τη χρηματοδότηση έργων που σχετίζονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν.

⁽⁸⁹⁾ Βέλγιο (και οι τρεις Κοινότητες), Βουλγαρία, Τσεχική Δημοκρατία, Εσθονία, Ισπανία, Λετονία, Ρουμανία, Σλοβενία, Σλοβακία, Ηνωμένο Βασίλειο (Ουαλία, Βόρειος Ιρλανδία και Σκωτία), Μαυροβούνιο, πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας και Σερβία

⁽⁹⁰⁾ <http://as-e.be/>

⁽⁹¹⁾ <http://gov.wales/topics/educationandskills/skillsandtraining/jobsgrowthwales/?lang=en>

⁽⁹²⁾ <http://www.cando.scot/>

⁽⁹³⁾ http://www.educationscotland.gov.uk/Images/CommunicationsLAGuidancephase2_tcm4-492583.pdf

⁽⁹⁴⁾ <http://jonk-entrepreneuren.lu/>

Τέλος, στις **Κάτω Χώρες**, αν και δεν υπάρχει εθνική στρατηγική για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, διατίθεται ένας προϋπολογισμός για την προώθηση του επιχειρείν στην εκπαίδευση. Η οργάνωση «Young Enterprise» (Νεαροί επιχειρηματίες) ⁽⁹⁵⁾, μέλος του Junior Achievement Europe, λαμβάνει έναν προϋπολογισμό 0,9 εκατομμυρίων ευρώ από το Υπουργείο Οικονομικών (για μια περίοδο τριών ετών, με ανώτατο όριο τα 0,3 εκατομμύρια ευρώ ανά έτος για τα ακόλουθα σχολικά έτη: 2013/14, 2014/15 και 2015/16).

Η ιδιωτική χρηματοδότηση αποτελεί επίσης σημαντικό συστατικό της χρηματοδότησης της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν. Ωστόσο, δεδομένων των δυσκολιών στη συλλογή αξιόπιστων και ακριβών δεδομένων, το θέμα δεν περιλαμβάνεται στην παρούσα ανάλυση.

2.2.3. Η χρηματοδότηση από την ΕΕ

Εκτός από τους εθνικούς προϋπολογισμούς, χρηματοδότηση για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν μπορεί επίσης παρέχεται από πηγές της ΕΕ, είτε μέσω της άμεσης χρηματοδότησης (άμεση διαχείρισή της από προγράμματα της ΕΕ, όπως για παράδειγμα το Erasmus+) είτε μέσω έμμεσης χρηματοδότησης (επιμερισμένη διαχείριση μεταξύ των εθνικών/περιφερειακών αρχών και των θεσμικών οργάνων της ΕΕ). Η κύρια πηγή έμμεσης χρηματοδότησης είναι το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ), ένα από τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία – (ΕΔΕΤ) ⁽⁹⁶⁾.

Το ΕΚΤ αποτελεί το κύριο μέσο της ΕΕ για τη στήριξη της απασχόλησης, βοηθώντας τους ανθρώπους να βρουν καλύτερες θέσεις εργασίας και διασφαλίζοντας δικαιότερες ευκαιρίες απασχόλησης για όλους τους πολίτες της ΕΕ. Λειτουργεί επενδύοντας στο ανθρώπινο κεφάλαιο της Ευρώπης - το εργατικό δυναμικό της, τους νέους της και όλους όσους αναζητούν εργασία. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και οι χώρες της ΕΕ, σε συνεργασία, θέτουν τις προτεραιότητες του ΕΚΤ και καθορίζουν τον τρόπο με τον οποίο αυτό θα δαπανά τους πόρους του. Μια προτεραιότητα είναι η ενίσχυση της προσαρμοστικότητας των εργαζομένων με νέες δεξιότητες, και η υποστήριξη των επιχειρήσεων με νέους τρόπους εργασίας. Άλλες προτεραιότητες εστιάζονται στη βελτίωση της πρόσβασης στην απασχόληση, βοηθώντας τους νέους να κάνουν τη μετάβαση από το σχολείο στην εργασία ή εκπαιδεύοντας όσους αναζητούν εργασία και έχουν λιγότερα προσόντα να βελτιώσουν τις επαγγελματικές τους προοπτικές ⁽⁹⁷⁾. Οι χώρες της ΕΕ διαχειρίζονται τα κονδύλια σε αποκεντρωμένη βάση, μέσω κοινής διαχείρισης.

Τα επιχειρησιακά προγράμματα αναλύουν τους καθολικούς στρατηγικούς στόχους που συμφωνούνται μεταξύ της Επιτροπής και των χωρών της ΕΕ σε επενδυτικές προτεραιότητες, σε συγκεκριμένους στόχους και περαιτέρω σε συγκεκριμένες δράσεις.

Η χρηματοδότηση από την ΕΕ για την περίοδο 2007-2013

Τα δύο τρίτα των ευρωπαϊκών χωρών/περιφερειών ανέφεραν τη χρήση του ΕΚΤ για τη χρηματοδότηση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν κατά την περίοδο 2007-2013.

Είναι η περίπτωση, για παράδειγμα, του **Βελγίου (γαλλόφωνη και γερμανόφωνη κοινότητα)**, όπου ένας προϋπολογισμός 292.423 ευρώ διατέθηκε από το ΕΚΤ για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Η χρηματοδότηση αυτή είναι προγενέστερη της τρέχουσας συγκεκριμένης στρατηγικής για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν που ξεκίνησε το 2014, και η υποστήριξη θα συνεχιστεί κατά την επόμενη χρηματοδοτική περίοδο 2014 - 2020.

Στην **Τσεχική Δημοκρατία**, η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν έχει αναπτυχθεί, μεταξύ άλλων, μέσω των δραστηριοτήτων του επιχειρησιακού προγράμματος «Εκπαίδευση για την ανταγωνιστικότητα» (Education for Competitiveness). Ένας από τους τομείς προτεραιότητας του επιχειρησιακού προγράμματος ήταν η βελτίωση της ποιότητας της αρχικής εκπαίδευσης, σύμφωνα με την οποία τα σχολεία λαμβάνουν στήριξη για την ανάπτυξη και την υλοποίηση καινοτόμων προγραμμάτων εκπαίδευσης σε επίπεδο σχολείου, με έμφαση στην ανάπτυξη των ικανοτήτων-κλειδιά των μαθητών.

Στην **Ισπανία**, και καλύπτοντας σχεδόν το ήμισυ των Αυτόνομων Κοινοτήτων, αναφέρθηκε επίσης η χρήση ευρωπαϊκών πόρων, κυρίως μέσω του ΕΚΤ.

Στη **Γαλλία**, το ΕΚΤ συμβάλλει στις δραστηριότητες του *Pôle Étudiant pour l'Innovation, le Transfert et l'Entrepreneuriat* (PEPITE).

Στην **Ουγγαρία**, η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν αποτελεί μέρος της συνολικής στρατηγικής για τη νεολαία και είναι μερικώς ενσωματωμένη στο «Επιχειρησιακό πρόγραμμα κοινωνικής ανανέωσης» (Social Renewal Operational Programme) ⁽⁹⁸⁾ για την περίοδο 2007-2013, που χρηματοδοτείται μέσω του ΕΚΤ.

⁽⁹⁵⁾ <http://www.jongondernemen.nl/>

⁽⁹⁶⁾ http://ec.europa.eu/contracts_grants/funds_en.htm

⁽⁹⁷⁾ <http://ec.europa.eu/esf/main.jsp?catId=35&langId=en>

⁽⁹⁸⁾ http://palyazat.gov.hu/new_hungary_development_plan

Στη **Μάλτα**, το χρηματοδοτούμενο από το ΕΚΤ έργο «Σχεδιασμός πλαισίου μαθησιακών αποτελεσμάτων» (Design of Learning Outcomes Framework) έχει την αρμοδιότητα να σχεδιάσει ένα πλαίσιο μαθησιακών αποτελεσμάτων για τους οκτώ τομείς μάθησης και τα έξι διαθεματικά διδακτικά αντικείμενα που περιγράφονται στο Εθνικό πλαίσιο προγράμματος σπουδών ⁽⁹⁹⁾ (2012). Ως μέρος του πλαισίου, ένα «Σχέδιο επιχειρείν μέσω της εκπαίδευσης» (Entrepreneurship through Education Scheme), το οποίο είναι ανοιχτό για κρατικά και μη κρατικά σχολεία, ενθαρρύνει τις διευθύνσεις των σχολείων να υποβάλλουν σχέδια που προορίζονται για την προώθηση επιχειρηματικών προσόντων μεταξύ των μαθητών και την παροχή πρακτικής εμπειρίας στην επιχειρηματική δραστηριότητα.

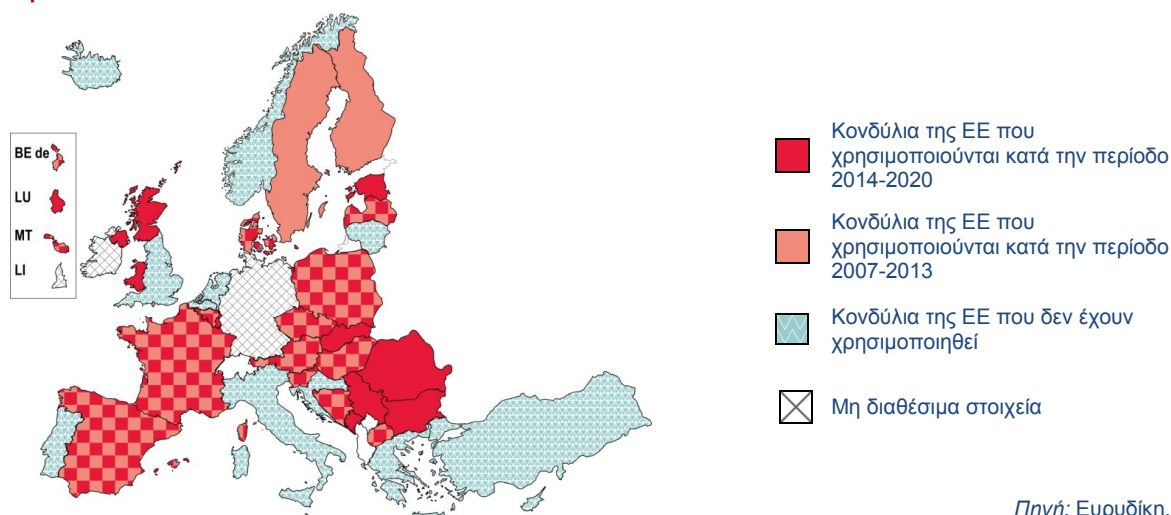
Στην **Πολωνία**, η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν συμπεριλήφθηκε στο επιχειρησιακό πρόγραμμα «Ανθρώπινο κεφάλαιο» (Human Capital) για την περίοδο 2007-2013 ⁽¹⁰⁰⁾. Ένας από τους στρατηγικούς στόχους του ήταν να ενισχύσει τη σχέση μεταξύ της προσφοράς εκπαίδευσης και κατάρτισης και των αναγκών της αγοράς εργασίας, ιδίως με την προσαρμογή των προγραμμάτων διδασκαλίας και του διδακτικού υλικού (συμπεριλαμβανομένων των διδακτικών βιβλίων) και την εισαγωγή νέων μορφών ενδοϋπηρεσιακής κατάρτισης των εκπαιδευτικών στις επιχειρήσεις.

Στη **Σλοβενία**, το Εθνικό Ινστιτούτο Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης ηγείται του προγράμματος «Ανοίγοντας Πόρτες» (Vrata odpiram sam) ⁽¹⁰¹⁾, που χρηματοδοτείται από το ΕΚΤ. Το έργο αυτό αποτελεί συνέχεια των προηγούμενων προσπαθειών να διευκολυνθεί η συνεργασία των κοινωνικών εταίρων, καθώς και η εφαρμογή της αυτο-πρωτοβουλίας ανάπτυξης ικανοτήτων-κλειδιά και επιχειρείν. Με τη δημιουργία ενός σημείου επαφής μεταξύ μαθητών, εκπαιδευτικών και επιχειρηματιών, δόθηκε στους μαθητές η ευκαιρία να δοκιμάσουν τις ιδέες τους στην πραγματική διαδικασία της εργασίας, σφυρηλατώντας έτσι δεσμούς μεταξύ των αναγκών απασχόλησης και της εκπαίδευσης.

Στη **Φινλανδία**, δύο έργα που λαμβάνουν επί του παρόντος χρηματοδότηση από το ΕΚΤ, και υλοποιήθηκαν κυρίως κατά την περίοδο που έληξε το 2013, συνεχίζουν το 2014. Το πρώτο, «πρόγραμμα YVI – υπηρεσία Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν για εκπαιδευτικούς» (YVI – The Entrepreneurship Education Service for Teachers Project) ⁽¹⁰²⁾ ήταν ένα εθνικό πρόγραμμα για την προώθηση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν ιδιαίτερα στον τομέα της επαγγελματικής και της ακαδημαϊκής εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών στη Φινλανδία. Το δεύτερο έργο, «το YES πηγαίνει στο λύκειο» (YES goes to lukio Project) ⁽¹⁰³⁾ στόχευε στην ενίσχυση της επιχειρηματικής κουλτούρας της γενικής μη υποχρεωτικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Λύκειο) με τη δημιουργία και τη μοντελοποίηση πρακτικών συνδέσεων και συνεργασίας μεταξύ της μη υποχρεωτικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Λύκειο) και του κόσμου της εργασίας. Παρέχει εκπαίδευση στον τομέα της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν και υπηρεσίες για την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας στα σχολεία και την ίδρυση δικτύων μεταξύ σχολείων και επιχειρήσεων.

Στη **Σουηδία**, η οποία όπως και η Φινλανδία έχει επίσης ειδική στρατηγική για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, πολλά έργα στον τομέα αυτό υποστηρίχθηκαν κατά τη διάρκεια της περιόδου χρηματοδότησης 2007-2013 ⁽¹⁰⁴⁾.

Σχήμα 2.11: Χρήση της χρηματοδότησης από την ΕΕ για την προώθηση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν, την περίοδο 2007-2013 και 2014-2020

Επεξηγηματική σημείωση

Παρουσιάζονται δύο περιόδοι ευρωπαϊκής χρηματοδότησης: 2007-2013 και 2014-2020. Η διάκριση αυτή είναι σύμφωνη με το πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο (ΠΔΠ) του προϋπολογισμού της ΕΕ. Το ΠΔΠ καθορίζει τα μέγιστα ποσά («ανώτατα όρια») για κάθε ευρεία κατηγορία δαπανών για έναν σαφώς καθορισμένο αριθμό ετών. Το τρέχον πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο καλύπτει την περίοδο 2014-2020, ενώ το προηγούμενο κάλυπτε την περίοδο 2007-2013. Οι χώρες/περιφέρειες μπορεί να έχουν λάβει χρηματοδότηση κατά τη διάρκεια της περιόδου του προηγούμενου ΠΔΠ (2007-2013) ή μπορεί να λάβουν χρηματοδότηση κατά τη διάρκεια της τρέχουσας περιόδου (2014-2020), ή κατά τη διάρκεια και των δύο.

⁽⁹⁹⁾ <https://www.gov.mt/en/Government/Publications/Documents/Annual%20Reports/2013/MEDE.pdf>

⁽¹⁰⁰⁾ <http://www.efs.2007-2013.gov.pl/english/Strony/Introduction.aspx>

⁽¹⁰¹⁾ <http://www.vrataodpiramsam.si/>

⁽¹⁰²⁾ <http://www.yvi.fi/intro-english>

⁽¹⁰³⁾ <http://www.yes-keskus.fi/yes/?lang=en>

⁽¹⁰⁴⁾ <http://unilink.se/Content/41062/SyntesRapport-Tillvaxtverket-mars-2012.pdf>

Το Κέντρο Νοτιοανατολικής Ευρώπης για την Επιχειρηματική Μάθηση (SEECEL) ⁽¹⁰⁵⁾ παρέχει υποστήριξη για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν σε οκτώ χώρες στην περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, συμπεριλαμβανομένης της Κροατίας, της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης, του Μαυροβουνίου, της πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας, της Σερβίας και της Τουρκίας (όπως επίσης και σε άλλες χώρες της περιοχής). Χρηματοδοτείται μέσω κονδυλίων από την ΕΕ, οργανισμών δωρητών και εισφορών των χωρών μελών του SEECEL. Γενικός στόχος του SEECEL είναι να εργαστεί περαιτέρω σε μια συστηματική προσέγγιση για την ανάπτυξη επιχειρηματικά εγγράμματων κοινωνιών σε όλη την περιοχή και να υποστηρίξει την ευθυγράμμιση των εθνικών πολιτικών με τις συστάσεις της ΕΕ και τους βασικούς άξονες της πολιτικής που σχετίζονται με τη δια βίου επιχειρηματική μάθηση. Το SEECEL συντόνισε τρία έργα που συγχρηματοδοτήθηκαν από τον Μηχανισμό Προενταξιακής Βοήθειας (ΜΠΒ) της ΕΕ, με τη συμμετοχή όλων αυτών των χωρών:

Μεταξύ 2009 και 2013, η **Κροατία**, η **Βοσνία-Ερζεγοβίνη**, το **Μαυροβούνιο**, η **πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας**, η **Σερβία** και η **Τουρκία** συμμετείχαν στο πρόγραμμα «Υποστήριξη του Κέντρου Νοτιοανατολικής Ευρώπης για την Επιχειρηματική Μάθηση (SEECEL)» [Support to the South East European Centre for Entrepreneurial Learning (SEECEL)], με συνολικό προϋπολογισμό ύψους 2 εκατομμυρίων ευρώ. Το πρόγραμμα αφορούσε τέσσερα γυμνάσια και δύο ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε κάθε χώρα, με στόχο αυτά να αναπτύξουν και να εφαρμόσουν την προσέγγιση ικανοτήτων-κλειδιά στην επιχειρηματική μάθηση στα εθνικά εκπαιδευτικά συστήματα. Κάθε ίδρυμα έλαβε 3.000 ευρώ για την πιλοτική εφαρμογή του πλαισίου και 2.000 ευρώ για δραστηριότητες μάθησης ομολόγων (peer-learning).

Μεταξύ 2013 και 2016, υλοποιήθηκαν δύο επιπλέον έργα με τις ίδιες χώρες, τα οποία βασίστηκαν στο έργο και το επέκτειναν σε περισσότερες δραστηριότητες και επίπεδα εκπαίδευσης. Προσαρμόζουν το πλαίσιο στις ανάγκες της πρωτοβάθμιας και της μη υποχρεωτικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Λύκειο) και επιτρέπουν την περιφερειακή μάθηση ομολόγων (peer-learning) καθώς επίσης και σχήματα καθοδήγησης εκπαιδευτικών. Αφορούν τέσσερα δημοτικά σχολεία, τέσσερα γυμνάσια - πέντε για τη Σερβία - τέσσερα λύκεια, δύο ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και μία αρχή κατάρτισης των εκπαιδευτικών από τη συμμετέχουσα χώρα, με συνολικό προϋπολογισμό 4.000.000 ευρώ.

Στη **Σερβία**, οι δραστηριότητες σχετικά με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν που αναπτύχθηκαν αρχικά στο πλαίσιο των προγραμμάτων SEECEL λαμβάνουν χρηματοδότηση από το Πρόγραμμα Επιχειρηματικής Καινοτομίας, που χρηματοδοτείται από τη νορβηγική κυβέρνηση και την Ευρωπαϊκή Ένωση, με κύριο στόχο τη βελτίωση της φοιτητικής και νεανικής επιχειρηματικότητας στη Σερβία και την προώθηση του επιχειρηματικού πνεύματος μεταξύ των εκπαιδευτικών, των μαθητών, των νέων και άλλων ενδιαφερόμενων μερών. Από το 2006-2014, το Πρόγραμμα Επιχειρηματικής Καινοτομίας εφαρμόζει το «Πρόγραμμα μαθητικού επιχειρείν» (Pupil Entrepreneurship programme) στη Σερβία, με συνολικό προϋπολογισμό 0,6 εκατομμύρια ευρώ. Κατά τη διάρκεια οκτώ ετών, συνολικά 212 σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης από όλη τη Σερβία συμμετείχαν στο πρόγραμμα, με 441 εκπαιδευτικούς και 6.456 μαθητές, οι οποίοι δημιούργησαν 1.387 μαθητικές εταιρείες. Κατά τη διάρκεια του προγράμματος ξεκίνησαν πρωτοβουλίες προώθησης, για τη βελτίωση του νομικού πλαισίου για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν.

Αρκετές ευρωπαϊκές χώρες επίσης, αναπτύσσουν την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στο σχολείο, μέσω του Προγράμματος Δια Βίου Μάθησης (που πλέον έχει εξελιχθεί στο πρόγραμμα ERASMUS +) με στόχο να παρέχεται στους ανθρώπους η δυνατότητα, σε οποιοδήποτε στάδιο της ζωής τους, να λαμβάνουν μέρος σε τονωτικές μαθησιακές εμπειρίες.

Στη **Δανία**, για παράδειγμα, το Ίδρυμα της Δανίας για την Επιχειρηματικότητα (Danish Foundation for Entrepreneurship) συμμετείχε στο Πρόγραμμα Δια Βίου Μάθησης / Leonardo da Vinci 2013-2016.

Στην **Πολωνία**, τα προγράμματα Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν χρηματοδοτήθηκαν μέσα από τα σκέλη Comenius και Leonardo da Vinci του προγράμματος Δια βίου μάθησης (2007-2013), το οποίο περιελάμβανε την προώθηση του επιχειρηματικού πνεύματος ως έναν από τους συγκεκριμένους στόχους του.

Η χρηματοδότηση από την ΕΕ για την περίοδο 2014-2020

Για την περίοδο 2014-2020, τα κονδύλια της ΕΕ εξακολουθούν να είναι διαθέσιμα μέσω των διαρθρωτικών ταμείων και του προγράμματος Erasmus+. Οι συμφωνίες σύμπραξης μεταξύ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και μεμονωμένων χωρών της ΕΕ καθορίζουν τα σχέδια των εθνικών αρχών σχετικά με τον τρόπο αξιοποίησης της χρηματοδότησης από τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία (ESIF) μεταξύ 2014 και 2020.

⁽¹⁰⁵⁾ <http://www.seecel.hr/>

Περιγράφουν τους στρατηγικούς στόχους και τις επενδυτικές προτεραιότητες της κάθε χώρας, συνδέοντάς τα με τους γενικούς στόχους της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» ⁽¹⁰⁶⁾ για έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη.

Επίσης, για την περίοδο 2014-2020, η κύρια συνεισφορά στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν συνδέεται με το ΕΚΤ. Ωστόσο, δεν υπάρχουν πολλές διαθέσιμες πληροφορίες σχετικά με προγράμματα κατά την περίοδο χρηματοδότησης 2014-2020, δεδομένου ότι πολλά από αυτά τα προγράμματα δεν έχουν αρχίσει ακόμα. Από τις διαθέσιμες πληροφορίες, 24 χώρες/περιφέρειες, πολλές από τις οποίες έχουν μια συγκεκριμένη ή ευρύτερη στρατηγική για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, σχεδιάζουν να χρησιμοποιήσουν αυτή τη χρηματοδότηση για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Αυτό αντιπροσωπεύει ένα σημαντικό ποσοστό των χωρών που έχουν θέσει την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν ως υψηλή στρατηγική προτεραιότητα, η οποία τώρα θα υποστηρίζεται από το ΕΚΤ.

Στο **Βέλγιο** (γαλλόφωνη και γερμανόφωνη Κοινότητα), για παράδειγμα, για την περίοδο 2014-2020 αναμένεται μια συνεισφορά από το ΕΚΤ.

Στο **Βέλγιο** (φλαμανδική Κοινότητα), ο στόχος «Πρωώθηση του επιχειρείν» περιλαμβάνεται στο επιχειρησιακό πρόγραμμα τόσο του ΕΚΤ, όσο και του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ). Περιέχουν συγκεκριμένους στόχους και επενδυτικές προτεραιότητες σε σχέση με την πρωώθηση και τη στήριξη του επιχειρείν, την τόνωση της επιχειρηματικής νοοτροπίας και τη δημιουργία μιας επιχειρηματικής κουλτούρας. Αυτό συνεπάγεται τη δυνατότητα χρηματοδότησης δράσεων για τα θέματα αυτά με κεφάλαια τόσο από το ΕΚΤ όσο και από το ΕΤΠΑ.

Στη **Βουλγαρία**, το επιχειρησιακό πρόγραμμα «Επιστήμη και εκπαίδευση για έξυπνη ανάπτυξη» (Science and education for smart growth) ⁽¹⁰⁷⁾ 2014-2020 έχει θέσει ως συγκεκριμένο στόχο την «Παροχή ευκαιριών μάθησης προσαρμοσμένων στις ατομικές ανάγκες των παιδιών και των μαθητών, με τόνωση της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας».

Για τη **Λετονία**, η χρηματοδότηση του ΕΚΤ διατίθεται για την υποστήριξη μέτρων που προβλέπονται από τη «Στρατηγική για την Ανάπτυξη της Εκπαίδευσης» (Education Development Strategy), συμπεριλαμβανομένης της πρωώθησης των επιχειρηματικών δεξιοτήτων των μαθητών. Στην ίδια στρατηγική περιλαμβάνονται και ανεπίσημες εκπαιδευτικές δραστηριότητες, που εστιάζουν στην ανάπτυξη νέων επιχειρηματικών δεξιοτήτων, την έρευνα μελλοντικών επαγγελμάτων, την απόκτηση των πρώτων εργασιακών εμπειριών, τη συμμετοχή σε δραστηριότητες των ΜΚΟ και των κέντρων νεότητας, την ανάπτυξη ιδεών για τις μελλοντικές επιχειρήσεις των ίδιων των μαθητών, το κίνητρο για να συνεχίσουν να μαθαίνουν και τις εμπειρίες εθελοντισμού. Επιπλέον, υπάρχουν αρκετά προγράμματα Erasmus+ που σχετίζονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν και λαμβάνουν απευθείας χρηματοδότηση από την ΕΕ, για παράδειγμα, «Ανάπτυξη της κοινωνικής επιχειρηματικότητας στην περιοχή της Βαλτικής Θάλασσας» (Social entrepreneurship development in Baltic Sea region) ⁽¹⁰⁸⁾, «Erasmus για νέους επιχειρηματίες» (Erasmus for young entrepreneurs) και «Εργαστήρια καινοτομίας φοιτητών - ένας δρόμος προς τη βιώσιμη και κοινωνικά υπεύθυνη ανάπτυξη» (Student innovation labs – a way to sustainable and socially responsible growth).

Στην **Πολωνία**, μια πηγή χρηματοδότησης της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν για την περίοδο 2014-2020 είναι το επιχειρησιακό πρόγραμμα του ΕΚΤ «Ανάπτυξη της εκπαίδευσης στη γνώση» (Knowledge Education Development). Στοχεύει στην κινητοποίηση νεαρών ανέργων κάτω των 30 ετών, την υποστήριξη της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, την ανάπτυξη κοινωνικών καινοτομιών, την κινητικότητα και τη διακρατική συνεργασία, καθώς και τις μεταρρυθμίσεις στον τομέα της απασχόλησης, της κοινωνικής ένταξης, της εκπαίδευσης, της υγείας και της χρηστής διακυβέρνησης. Η **Πολωνία** συμμετέχει επίσης στο πρόγραμμα «Erasmus για νέους επιχειρηματίες» (Erasmus for Young Entrepreneurs), ένα διασυνοριακό πρόγραμμα ανταλλαγής που προσφέρει σε νέους ή επίδοξους επιχειρηματίες την ευκαιρία να μάθουν από έμπειρους επιχειρηματίες που διευθύνουν μικρές επιχειρήσεις σε άλλες συμμετέχουσες χώρες.

Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν αποτελεί μέρος του **σλοβενικού** επιχειρησιακού προγράμματος «Εφαρμογή της πολιτικής για τη συνοχή της ΕΕ» (Implementation of the EU Cohesion Policy) ⁽¹⁰⁹⁾ κατά την περίοδο 2014-2020. Στο πλαίσιο του Άξονα προτεραιότητας 10 - «Γνώσεις, δεξιότητες και Δια Βίου Μάθηση για την ενίσχυση της απασχολησιμότητας» (Knowledge, skills and lifelong learning to enhance employability), υπάρχει ένας συγκεκριμένος στόχος 3 - «Πρωώθηση ευέλικτων διαδρομών μάθησης και υποστήριξη υψηλής ποιότητας επαγγελματικού προσανατολισμού για τους νέους σχολικής ηλικίας σε όλα τα επίπεδα του εκπαιδευτικού συστήματος» (Promote flexible learning pathways and support high-quality career orientation for school-age youth at all levels of the education system), που συνδέεται άμεσα με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν.

⁽¹⁰⁶⁾ http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm

⁽¹⁰⁷⁾ http://ec.europa.eu/regional_policy/en/atlas/programmes/2014-2020/bulgaria/2014bq05m2op001

⁽¹⁰⁸⁾ <http://socialinnovation.lv/en/project-social-entrepreneurship-development-in-baltic-sea-region-granted/>

⁽¹⁰⁹⁾ http://ec.europa.eu/regional_policy/en/atlas/programmes/2014-2020/slovenia/2014si16maop001

Ομοίως, στη **Σλοβακία**, η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν χρηματοδοτείται μέσω της «Στρατηγικής για τη Νεολαία 2014-2020» (Strategy for Youth 2014-2020), η οποία επιδοτείται μέσω του επιχειρησιακού προγράμματος «Ανθρώπινο δυναμικό» (Human Resources), στο πλαίσιο του Άξονα προτεραιότητας 1 «Εκπαίδευση» (Education).

Επιπλέον, στη **Φινλανδία**, η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν είναι ενσωματωμένη στο εθνικό μέτρο «Δημιουργικές δεξιότητες για τη Φινλανδία» (Creative Skills for Finland)· ενώ η συμφωνία συνεργασίας του **Ηνωμένου Βασιλείου** ⁽¹¹⁰⁾ περιλαμβάνει έναν στόχο αύξησης της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ και υποστήριξης της επιχειρηματικότητας.

Τέλος, μια ειδική πρόσκληση για την υποβολή προτάσεων ⁽¹¹¹⁾ του προγράμματος της ΕΕ Erasmus+ ξεκίνησε το 2014 στο πλαίσιο της Βασικής δράσης 3 - «Δυνητικές πρωτοβουλίες» (Prospective initiatives) για τη στήριξη των ευρωπαϊκών συνεργασιών στην πιλοτική εφαρμογή και την κλιμάκωση των πρακτικών. Μία από τις προτεραιότητες της πρόσκλησης ήταν «η συμπερίληψη της πρακτικής επιχειρηματικής εμπειρίας στο σχολείο». Επιλέχθηκαν δύο έργα για το θέμα αυτό (βλ. ενότητα 3.2 για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τους στόχους τους):

Το πρόγραμμα «Νεανική έναρξη - Επιχειρηματικές προκλήσεις (Youth Start –Entrepreneurial Challenges)» ⁽¹¹²⁾, υπό την καθοδήγηση της Πλατφόρμας Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν της Πορτογαλίας (Portugal Entrepreneurship Education Platform - PEEP), περιλαμβάνει εταιρους από πέντε χώρες - Δανία, Λουξεμβούργο, Αυστρία, Πορτογαλία και Σλοβενία, συμπεριλαμβανομένων και διαφόρων υπουργείων Παιδείας. Έλαβε επιχορήγηση ύψους περίπου 2 εκατομμυρίων ευρώ σε διάστημα τριών ετών.

Το πρόγραμμα «Δίκτυο σύμπραξης καινοτομίας για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν» (Innovation Cluster for Entrepreneurship Education) ⁽¹¹³⁾, το οποίο συντονίζεται από το Junior Achievement - Young Enterprise Europe - με τη συμμετοχή επίσης ορισμένων υπουργείων Παιδείας - συγκεντρώνει εταιρους από οκτώ χώρες (Βέλγιο, Δανία, Εσθονία, Κροατία, Ιταλία, Λετονία, Φινλανδία και Νορβηγία). Έλαβε επιχορήγηση ύψους περίπου 1,8 εκατομμυρίων ευρώ σε διάστημα τριών ετών.

⁽¹¹⁰⁾ https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/368808/bis-14-1179-united-kingdom-partnership-agreement-part-one.pdf

⁽¹¹¹⁾ http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/PDF/?uri=OJ:JOC_2014_051_R_0017_01&from=EN

⁽¹¹²⁾ <http://www.youthstartproject.eu>

⁽¹¹³⁾ <http://icee-eu.eu/about.html>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΣΧΟΛΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

Το παρόν κεφάλαιο αναλύει τρεις πτυχές της ενσωμάτωσης της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στο σχολικό πρόγραμμα σπουδών. Αρχικά, εξετάζει έγγραφα κεντρικού επιπέδου, ώστε να προσδιοριστεί ο βαθμός στον οποίο αναγνωρίζεται η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στο πρόγραμμα σπουδών. Εξετάζεται αν η προσέγγιση είναι διαθεματική ή αν η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν διδάσκεται είτε ως ξεχωριστό μάθημα είτε ενσωματωμένη στο πλαίσιο άλλων μαθημάτων και αν αποτελεί υποχρεωτικό ή προαιρετικό μάθημα στο πρόγραμμα σπουδών. Ερευνώντας βαθύτερα τον τρόπο παροχής της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν, διερευνώνται στη συνέχεια οι κατευθυντήριες οδηγίες που εκδίδονται από τις κεντρικές αρχές σχετικά με τις μεθόδους διδασκαλίας και μάθησης που πρέπει να χρησιμοποιούνται στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν.

Διερευνώνται οι διαφορετικοί τύποι πρακτικής επιχειρηματικής εμπειρίας, ως μία από τις ειδικές μεθόδους μάθησης, αξιολογώντας τον βαθμό στον οποίο έχουν ενσωματωθεί στο πρόγραμμα σπουδών. Οι εμπειρίες αυτές περιλαμβάνουν εργασίες με βάση το πρόγραμμα, πρακτικές προκλήσεις, κοινοτικές προκλήσεις και τη δημιουργία μίνι εταιρειών ή μικρο-χρηματοδοτούμενων πρωτοβουλιών.

Τέλος, το κεφάλαιο αυτό εξετάζει τα συγκεκριμένα μαθησιακά αποτελέσματα της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν σε τρεις τομείς:

- συμπεριφορές (αυτοπεποίθηση και πνεύμα πρωτοβουλίας)·
- Δεξιότητες (δημιουργικότητα, σχεδιασμός, χρηματοοικονομικές γνώσεις, διαχείριση πόρων, διαχείριση αβεβαιότητας/ κινδύνου, ομαδική εργασία)· και
- γνώση (αντίληψη του τρόπου αξιολόγησης ευκαιριών, κατανόηση του ρόλου των επιχειρηματιών στην κοινωνία και συνειδητοποίηση των επιχειρηματικών επιλογών σταδιοδρομίας).

3.1. Προσεγγίσεις στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στο πρόγραμμα σπουδών

Το ερώτημα αν η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν έχει αναγνωριστεί ρητώς στα κεντρικού επιπέδου έγγραφα καθοδήγησης εξετάστηκε λεπτομερώς στην έκθεση 2012 του Δικτύου Ευρυδική ⁽¹¹⁴⁾ επί του θέματος, στο πλαίσιο της πρωτοβάθμιας, γενικής υποχρεωτικής (Γυμνάσιο) και μη υποχρεωτικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Λύκειο). Ως έγγραφα καθοδήγησης νοούνται τα επίσημα έγγραφα που περιέχουν τα προγράμματα σπουδών και τις σχετικές κατευθυντήριες γραμμές, υποχρεώσεις ή/και συστάσεις. Η παρούσα έκθεση καλύπτει εκ νέου αυτά τα επίπεδα, καθώς και το βασικό πρόγραμμα σπουδών της Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET), αλλά δεν επεκτείνεται σε εξειδικευμένα μαθήματα της Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET), όπως επιχειρηματικές σπουδές, καθώς αυτό που ενδιαφέρει είναι αυτό που μαθαίνουν όλοι οι μαθητές στην Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET).

Για κάθε βαθμίδα της γενικής εκπαίδευσης και για τη φάση της αρχικής επαγγελματικής εκπαίδευσης, οι ακόλουθες υπο-ενότητες αναλύουν σε ποιο βαθμό και με ποιον τρόπο εντάσσεται η επιχειρηματική εκπαίδευση στα προγράμματα σπουδών. Έχουν εντοπιστεί τρεις ευρείες προσεγγίσεις:

- μια διαθεματική προσέγγιση, όπου οι στόχοι της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν εκφράζονται ως εγκάρσιοι και οριζόντιοι σε διάφορα μαθήματα·
- η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν διδάσκεται ως υποχρεωτικό ξεχωριστό μάθημα, είτε ως μέρος ενός ή περισσότερων υποχρεωτικού/-ών μαθήματος/-των·
- η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν διδάσκεται ως μάθημα επιλογής, ή ως μέρος ενός ή περισσότερων μαθήματος/-των επιλογής.

Οι προσεγγίσεις δεν αλληλοαποκλείονται, οπότε οι χώρες μπορούν να έχουν και τις τρεις προσεγγίσεις.

Μια έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής προτείνει ένα μοντέλο εξέλιξης που προβλέπει: «μια μετάβαση από την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν ως «πρόσθετο» στο πρόγραμμα σπουδών, συνηθέστερα διαθέσιμο στα μεταγενέστερα στάδια της υποχρεωτικής φάσης της εκπαίδευσης, στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν ως

⁽¹¹⁴⁾ EACEA/Eurydice (2012).

αναπόσπαστο μέρος του προγράμματος σπουδών σε όλα τα επίπεδα. Σε ένα τέτοιο σενάριο, η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στα πρώτα χρόνια της εκπαίδευσης –από την πρωτοβάθμια έως την υποχρεωτική δευτεροβάθμια (Γυμνάσιο)– παρέχει τη βάση ώστε οι μαθητές να συμμετάσχουν σε επιχειρηματική εκπαίδευση ως ξεχωριστό μάθημα στα επόμενα χρόνια της εκπαίδευσής τους, π.χ. μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση και πέρα» (McCoshan, et al., 2010, σ. 29).

3.1.1. Πρωτοβάθμια και γενική υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο)

Όπως φαίνεται στο σχήμα 3.1α, στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, περίπου οι μισές από τις χώρες έχουν μια διαθεματική προσέγγιση στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν με έμφαση στους εγκάρσιους και οριζόντιους στόχους, χωρίς αυτή να συνδέεται με συγκεκριμένα μαθήματα. Σε 14 εκπαιδευτικά συστήματα, η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν έχει ενσωματωθεί στο πλαίσιο υποχρεωτικών μαθημάτων. Σπάνια είναι μάθημα επιλογής ή ενσωματωμένη σε μαθήματα επιλογής. Αυτό συμβαίνει μόνο σε πέντε χώρες. Τούτο δεν αποτελεί έκπληξη, καθώς τα μαθήματα επιλογής δεν είναι κοινά στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Συνολικά περίπου τα τρία τέταρτα των χωρών αναφέρουν τουλάχιστον μία από τις προαναφερθείσες προσεγγίσεις.

Σε τέσσερις χώρες (Ισπανία, Σλοβενία, Φινλανδία και Νορβηγία), οι διαθεματικοί στόχοι συνδυάζονται με υποχρεωτικά μαθήματα, ενώ τέσσερις χώρες (Τσεχική Δημοκρατία, Λετονία, Μάλτα και Ρουμανία) έχουν και τις τρεις προσεγγίσεις (διαθεματική, υποχρεωτική και επιλογής).

Στην **Εσθονία**, μια χώρα με ειδική στρατηγική για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν (βλ. κεφάλαιο 2) στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, η ικανότητα του επιχειρείν αποτελεί μέρος των γενικών ικανοτήτων που πρέπει να αναπτυχθούν καθ' όλη τη διαδικασία της μάθησης μέσα από διεπιστημονικές δραστηριότητες. Επιπλέον, η επιχειρηματικότητα περιλαμβάνεται στα εθνικά προγράμματα σπουδών για τα πρωτοβάθμια σχολεία, μέσω του διαθεματικού μαθήματος «Αστική πρωτοβουλία και επιχειρείν».

Στην **Ισπανία**, ο νέος νόμος για την Παιδεία (LOMCE), αναφέρει ότι «με την επιφύλαξη ειδικού χειρισμού τους σε ορισμένους τομείς αυτής της εκπαιδευτικής βαθμίδας (...) η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, η αγωγή του πολίτη και η συνταγματική εκπαίδευση πρέπει να παρέχεται σε όλα τα θεματικά πεδία».

Στη **Σλοβενία**, ο Νόμος του 2007 για τα πρωτοβάθμια σχολεία εισήγαγε τον στόχο «ανάπτυξη επιχειρηματικών συμπεριφορών από την άποψη της αποτελεσματικότητας, της καινοτομίας και της δημιουργικότητας» στο πρόγραμμα σπουδών τόσο στην πρωτοβάθμια, όσο και στην υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο).

Σύμφωνα με το σχήμα 3.1β, στην υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο), 21 χώρες αναφέρονται σε διαθεματικούς στόχους για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Στην υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο), 17 χώρες αναφέρουν ότι το μάθημα του επιχειρείν είναι υποχρεωτικό, είτε ως ξεχωριστό μάθημα είτε ενσωματωμένο σε άλλο. Η κύρια διαφορά με την πρωτοβάθμια εκπαίδευση είναι ότι το επιχειρείν είναι συνηθέστερα στοιχείο επιλογής στο πρόγραμμα σπουδών, με 15 χώρες να αναφέρουν αυτήν την πρακτική. Αυτό, φυσικά, οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στο γεγονός ότι τα μαθήματα επιλογής είναι πολύ πιο κοινά στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Μόνο οκτώ χώρες δεν κάνουν καμία αναφορά σε Εκπαίδευση στο Επιχειρείν.

Στη **Βοσνία-Ερζεγοβίνη**, μια χώρα με ειδική στρατηγική για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, η ενσωμάτωση του μαθήματος σε προγράμματα σπουδών βρίσκεται σε πιλοτική φάση στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, ενώ είναι στο στάδιο της υλοποίησης περίπου στο ήμισυ της υποχρεωτικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Γυμνάσιο) και μη υποχρεωτικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Λύκειο).

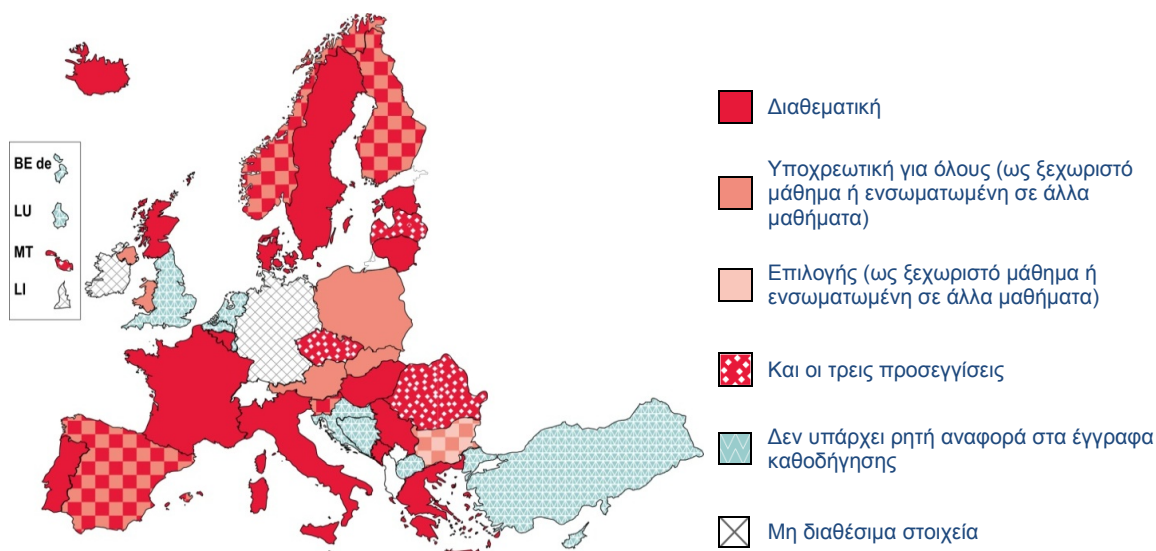
Στη **Λιθουανία**, όπου η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν αυτήν τη στιγμή εξετάζεται ως μέρος μιας στρατηγικής για το επιχειρείν, υπάρχει ένα εθνικό πρόγραμμα για την εισαγωγή της οικονομίας και του επιχειρείν στη βασική εκπαίδευση. Το πρόγραμμα βασίζεται σε ικανότητες-κλειδιά όπως το επιχειρείν, η επικοινωνία, η εκμάθηση των μεθόδων μάθησης και η συμμετοχή των πολιτών.

Μια άλλη διαφορά με την πρωτοβάθμια εκπαίδευση είναι ότι, στην υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο), περισσότερες χώρες συνδυάζουν διαφορετικές προσεγγίσεις. Οκτώ χώρες έχουν και τις τρεις προσεγγίσεις που αναφέρονται στο σχήμα 3.1β (διαθεματική, υποχρεωτική και επιλογής) στην υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο). Σε δύο χώρες (Βουλγαρία και Νορβηγία), υπάρχει ένας συνδυασμός υποχρεωτικών και μαθημάτων και επιλογής, χωρίς καμία αναφορά σε διαθεματικούς στόχους. Σε τέσσερις χώρες/περιφέρειες [Βέλγιο (γαλλόφωνη κοινότητα), Δανία, Γαλλία και Μαυροβούνιο], οι διαθεματικοί στόχοι συνδυάζονται με μαθήματα επιλογής.

Σε 17 χώρες η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν είναι υποχρεωτική είτε ως ξεχωριστό μάθημα, ή ενσωματωμένο σε άλλα υποχρεωτικά μαθήματα (βλ. σχήμα 3.2).

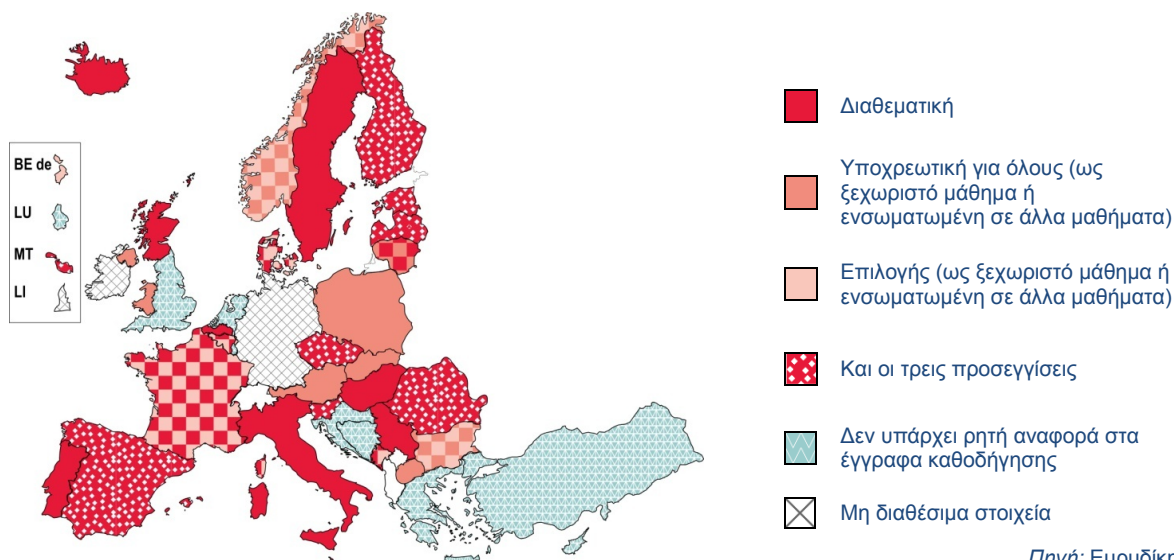
Σχήμα 3.1: Διδακτικές προσεγγίσεις στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, 2014/15

α) Πρωτοβάθμια εκπαίδευση

Πηγή: Ευρυδίκη.

β) Υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο)

Πηγή: Ευρυδίκη.

Επεξηγηματική σημείωση

Ο όρος «επιλογής» αναφέρεται τόσο σε μαθήματα που οι μαθητές είναι ελεύθεροι να επιλέξουν (μη υποχρεωτικά), όσο και σε υποχρεωτικά μαθήματα που προβλέπονται σε ορισμένες κατευθύνσεις σπουδών, σε αντίθεση με τα μαθήματα που είναι υποχρεωτικά για όλους τους μαθητές.

Επισημάνσεις ανά χώρα

Βέλγιο (BE de): Δεν υπάρχει διαθεματική προσέγγιση στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στο πρόγραμμα σπουδών στα επίπεδα 1-3 της ISCED. Παρ' όλα αυτά, δεν υπάρχει κάποιος οδηγός δεξιοτήτων που να ενσωματώνει την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Ο οδηγός δεξιοτήτων για την Προετοιμασία επιλογής σταδιοδρομίας και τον Επαγγελματικό προσανατολισμό, που εγκρίθηκε το 2008 είναι ένας διαθεματικός οδηγός για όλα τα μαθήματα των επιπέδων ISCED 1 έως ISCED 3. Επιχειρεί να διερευνήσει τις εργασίες όλων των επαγγελματιών και αποτελεί έναν σύνδεσμο μεταξύ του σχολείου και του κόσμου της εργασίας.

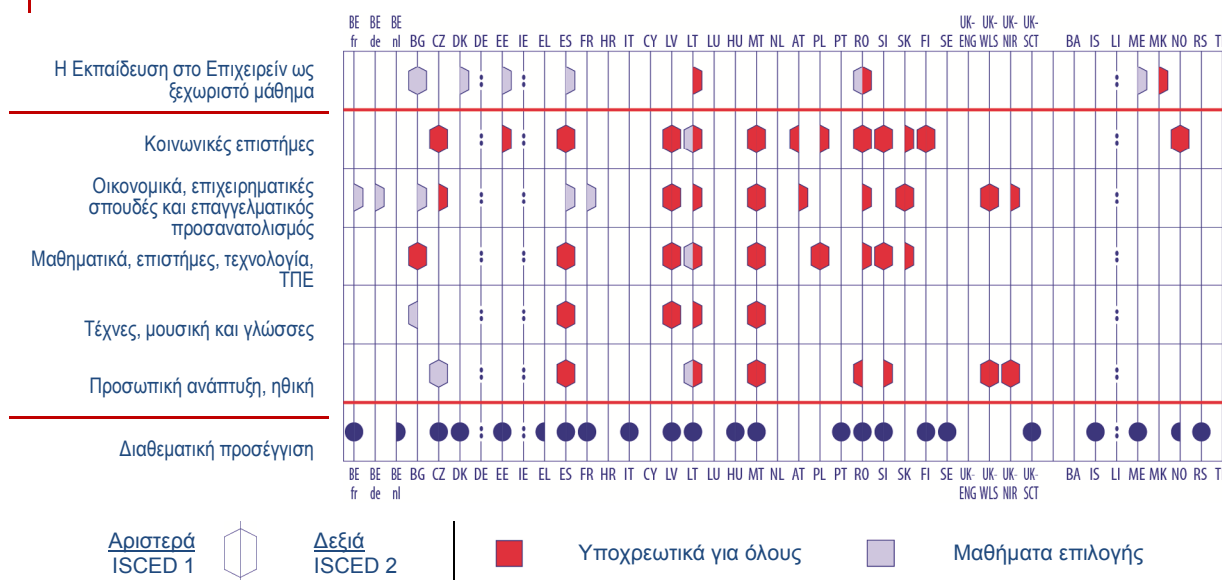
Κροατία: Το Εθνικό πλαίσιο προγράμματος σπουδών (NFC) ορίζει ότι η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν θα πρέπει να ενσωματωθεί στα προγράμματα σπουδών για τα επίπεδα 0 έως 3 της ISCED ως διαθεματικό διδακτικό αντικείμενο. Ωστόσο, η ανάπτυξη του πραγματικού σχολικού προγράμματος σπουδών για την εφαρμογή αυτής της απαίτησης του NFC δεν έχει ακόμη ολοκληρωθεί.

Κάτω Χώρες: Τα σχολεία είναι αυτόνομα και είναι ελεύθερα να αποφασίσουν αν θα συμπεριλάβουν την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν και πώς θα τη διαχειριστούν. Πολλά σχολεία όντως καλύπτουν το μάθημα, αν και δεν υπάρχει καμία στρατηγική σε εθνικό επίπεδο.

Βοσνία-Ερζεγοβίνη: Η ένταξη της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στα προγράμματα σπουδών βρίσκεται επί του παρόντος σε εξέλιξη, με την υποστήριξη ενός προγράμματος του ΜΠΒ της ΕΕ και μέσω του περιφερειακού προγράμματος του SEECEL σε πιλοτικά ιδρύματα.

Κατά την εξέταση των μαθημάτων που ενσωματώνουν στοιχεία της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν, προκύπτουν ορισμένες διαφορές μεταξύ πρωτοβάθμιας και υποχρεωτικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Γυμνάσιο). Υπάρχουν περισσότερα μαθήματα που ενσωματώνουν την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στην υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο) από ό,τι στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Αυτό συνάδει με το γεγονός ότι σε επίπεδο πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, δίδεται έμφαση σε μια διαθεματική προσέγγιση (βλ. σχήμα 3.1α). Σε αυτό το επίπεδο, το μάθημα του επιχειρείν διδάσκεται ως ξεχωριστό μάθημα επιλογής μόνο στη Βουλγαρία και τη Ρουμανία. Στην υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο), αυτό συμβαίνει σε έξι χώρες/περιφέρειες [Βέλγιο (γερμανόφωνη Κοινότητα), Βουλγαρία, Δανία, Εσθονία, Ισπανία και Μαυροβούνιο]. Η Λιθουανία, η Ρουμανία και η πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας είναι οι μόνες χώρες που έχουν το επιχειρείν ως υποχρεωτικό ξεχωριστό μάθημα. Τόσο στην πρωτοβάθμια, όσο και στην υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο), η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν είναι συνήθως ενσωματωμένη σε μαθήματα κοινωνικών επιστημών, καθώς και σε σπουδές οικονομίας και επιχειρήσεων.

Σχήμα 3.2: Μαθήματα που ενσωματώνουν την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν (ISCED 1 και 2), 2014/15

Πηγή: Ευρυδίκη.

Επεξηγηματική σημείωση

Αν υπάρχουν και υποχρεωτικά και προαιρετικά μαθήματα στο ίδιο επίπεδο εκπαίδευσης και την ίδια κατηγορία μαθημάτων, το σχήμα αυτό δείχνει μόνο τα υποχρεωτικά μαθήματα. Ο όρος «επιλογής» αναφέρεται τόσο σε μαθήματα που οι μαθητές είναι ελεύθεροι να επιλέξουν (μη υποχρεωτικά), όσο και σε υποχρεωτικά μαθήματα που προβλέπονται σε ορισμένες κατευθύνσεις σπουδών, σε αντίθεση με τα μαθήματα που είναι υποχρεωτικά για όλους τους μαθητές.

Οι στόχοι της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στην πρωτοβάθμια και υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο) διαμορφώνονται διαφορετικά από χώρα σε χώρα, και ορισμένες φορές δίδεται έμφαση στη στενότερη έννοια του επιχειρείν, η οποία τονίζει τα αναγκαία μέτρα για την ίδρυση και τη λειτουργία των επιχειρήσεων, ενώ ορισμένες άλλες στην ευρύτερη έννοια του επιχειρείν.

Στη **Βουλγαρία**, κύριος στόχος είναι η ανάπτυξη της επιχειρηματικής σκέψης μέσα από πρακτικές δραστηριότητες που περιλαμβάνουν την κατάρτιση στη δημιουργία επιχειρήσεων.

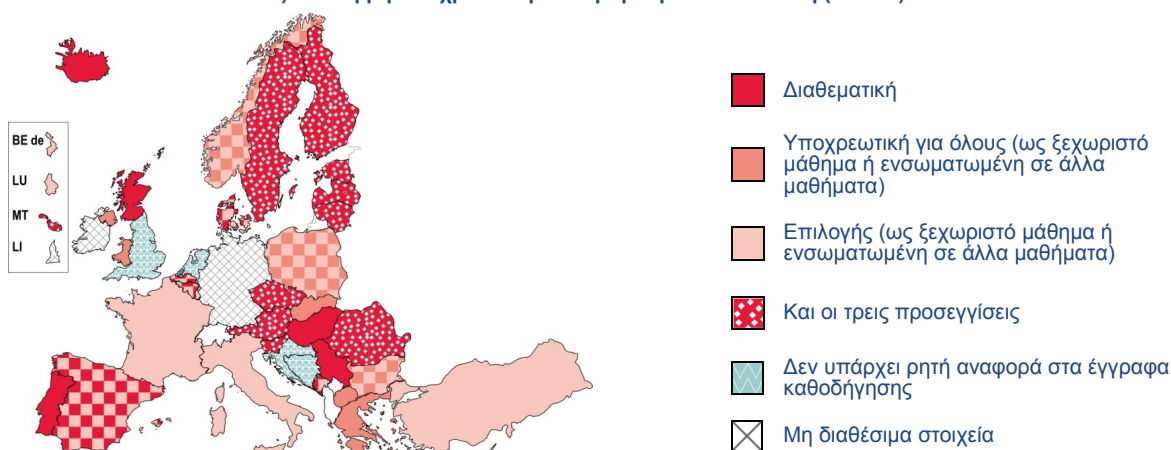
Στην **Ισπανία**, οι στόχοι για τα υποχρεωτικά μαθήματα που καλύπτουν το επιχειρείν περιλαμβάνουν την ανάπτυξη της δημιουργικότητας και του επιχειρείν μέσω της βελτίωσης των δεξιοτήτων στον τομέα της πληροφόρησης, της ανάπτυξης ιδεών και παρουσίασης καινοτόμων ευρημάτων (κοινωνικές επιστήμες), την ανάπτυξη της αυτονομίας και των επιχειρηματικών δεξιοτήτων για την επίτευξη προσωπικών στόχων και την ανάληψη ευθύνης για το κοινό καλό (αξίες που αφορούν την ιδιότητα του πολίτη και την κοινωνία).

3.1.2. Γενική μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Λύκειο) και Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET)

Στη γενική μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Λύκειο), η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν αποτελεί διαθεματικό στόχο σε 20 χώρες/περιφέρειες. Σε σύγκριση τόσο με την πρωτοβάθμια, όσο και με την υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο), υπάρχει ευρύτερη κάλυψη της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στα προγράμματα σπουδών. Επίσης, 10 χώρες συνδυάζουν και τις τρεις προσεγγίσεις.

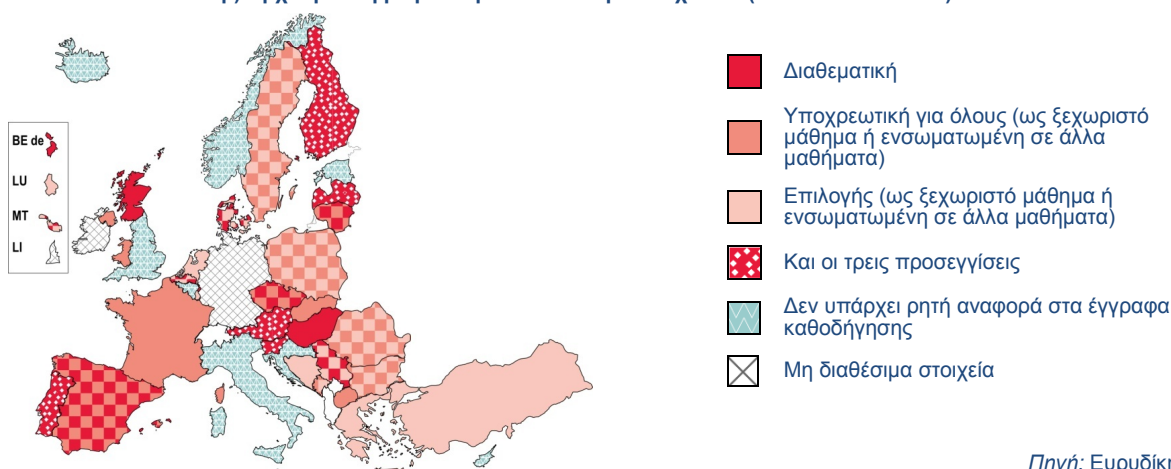
Σχήμα 3.3: Διδακτικές προσεγγίσεις στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, 2014/15

α) Γενική μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Λύκειο)

Πηγή: Ευρυδίκη.

β) Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET)

Πηγή: Ευρυδίκη.

Επεξηγηματική σημείωση

Ο όρος «επιλογής» αναφέρεται τόσο σε μαθήματα που οι μαθητές είναι ελεύθεροι να επιλέξουν (μη υποχρεωτικά), όσο και σε υποχρεωτικά μαθήματα που προβλέπονται σε ορισμένες κατευθύνσεις σπουδών, σε αντίθεση με τα μαθήματα που είναι υποχρεωτικά για όλους τους μαθητές.

Επιστημονικές ανά χώρα

Βέλγιο (BE de): Δεν υπάρχει διαθεματική προσέγγιση στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στο πρόγραμμα σπουδών στα επίπεδα 1-3 της ISCED. Παρ' όλα αυτά, δεν υπάρχει κάποιος οδηγός δεξιοτήτων που να ενσωματώνει την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Ο οδηγός δεξιοτήτων για την Προετοιμασία επιλογής σταδιοδρομίας και τον Επαγγελματικό προσανατολισμό, που εγκρίθηκε το 2008 είναι ένας διαθεματικός οδηγός για όλα τα μαθήματα των επιπέδων ISCED 1 έως ISCED 3. Επιχειρείν να διερευνήσει τις εργασίες όλων των επαγγελματιών και αποτελεί έναν σύνδεσμο μεταξύ του σχολείου και του κόσμου της εργασίας.

Κροατία: Το Εθνικό πλαίσιο προγράμματος σπουδών (NFC) ορίζει ότι η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν θα πρέπει να ενσωματωθεί στα προγράμματα σπουδών για τα επίπεδα 0 έως 3 της ISCED ως διαθεματικό διδακτικό αντικείμενο. Ωστόσο, η ανάπτυξη του πραγματικού σχολικού προγράμματος σπουδών για την εφαρμογή αυτής της απαίτησης του NFC δεν έχει ακόμη ολοκληρωθεί.

Κάτω Χώρες: Τα σχολεία είναι αυτόνομα ιδρύματα και είναι ελεύθερα να αποφασίσουν αν θα συμπεριλάβουν την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν και πώς θα τη διαχειριστούν. Πολλά σχολεία όντως καλύπτουν το μάθημα, και υπάρχει κυβερνητική χρηματοδότηση που διατίθεται για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν (στην Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET), αν και προς το παρόν δεν υπάρχει καμία στρατηγική σε εθνικό επίπεδο.

Σλοβακία: Κάθε σχολείο μη υποχρεωτικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Λύκειο) έχει την αυτονομία να αποφασίσει αν θα προσφέρει το επιχειρείν ως μάθημα επιλογής.

Βοσνία-Ερζεγοβίνη: Η ένταξη της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στα προγράμματα σπουδών βρίσκεται επί του παρόντος σε εξέλιξη, με την υποστήριξη ενός προγράμματος του ΜΠΒ της ΕΕ και μέσω του περιφερειακού προγράμματος του SEECEL σε πιλοτικά ιδρύματα.

Επιπλέον, η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν μπορεί να βρεθεί ως υποχρεωτική συνιστώσα σε 18 χώρες/περιφέρειες, και αυτό είναι ένα μάθημα επιλογής ή ενσωματωμένο σε μαθήματα επιλογής επίσης σε 23 χώρες/περιφέρειες. Μόνο πέντε χώρες/περιφέρειες δεν έχουν αναφορές στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν.

Τα παρακάτω παραδείγματα περιγράφουν τον τρόπο με τον οποίο ορισμένες χώρες διατυπώνουν τους στόχους των διαθεματικών διδακτικών αντικειμένων που σχετίζονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν.

Στην **Ουγγαρία**, ένα «πνεύμα πρωτοβουλίας και επιχειρείν» αντιμετωπίζεται ρητά ως διαθεματική ικανότητα-κλειδί στο εθνικό βασικό πρόγραμμα σπουδών σε όλα τα επίπεδα του σχολείου· υπάρχει και κάποια έμμεση αναφορά στα πλαίσια προγραμμάτων σπουδών που σχετίζονται με τα μαθήματα. Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν αναφέρεται σιωπηρά ή εν συντομία σε τρεις από τους δώδεκα εκπαιδευτικούς σκοπούς στο εθνικό βασικό πρόγραμμα σπουδών.

Στη **Μάλτα**, «η Εκπαίδευση για το επιχειρείν, τη δημιουργικότητα και την καινοτομία» είναι ένα από τα έξι διαθεματικά διδακτικά αντικείμενα που καθιερώθηκαν στο Εθνικό πλαίσιο προγράμματος σπουδών για την πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και έχει ενσωματωθεί και στους οκτώ τομείς μάθησης.

Στη **Φινλανδία**, το θέμα «Συμμετοχική ιδιότητα του πολίτη και επιχειρείν» έχει ως στόχο να βοηθήσει τους μαθητές να αντιλαμβάνονται την κοινωνία από διαφορετικές οπτικές γωνίες, να αναπτύξουν τις ικανότητες που απαιτούνται για τη συμμετοχή των πολιτών και να δημιουργούν το θεμέλιο για επιχειρηματικές μεθόδους. Οι μέθοδοι και η μαθησιακή νοοτροπία ενός σχολείου θα πρέπει να παρέχουν στους μαθητές την απαραίτητη υποστήριξη ώστε να αναπτύσσονται ως ανεξάρτητοι πολίτες, συνεργάσιμοι, ικανοί να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες και με συνειδηση των στόχων τους, και να τους βοηθούν να αποκτήσουν μια ρεαλιστική ιδέα των τρόπων με τους οποίους μπορούν να επηρεάσουν την κοινωνία.

Όπως εξηγείται στην εισαγωγή, η παρούσα έκθεση καλύπτει το βασικό πρόγραμμα σπουδών της Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET), όχι όμως και τα εξειδικευμένα προγράμματα μαθημάτων, όπως οι επιχειρηματικές σπουδές. Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν αναφέρεται ως διαθεματικός στόχος σε 15 χώρες/περιφέρειες για την Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET), δηλαδή λιγότερες από ό,τι στην πρωτοβάθμια και γενική δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Πιθανώς, τα εξειδικευμένα μαθήματα της Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Initial Vocational Education and Training – IVET) δίνουν μεγαλύτερη έμφαση στο επιχειρείν παρά στο πρόγραμμα σπουδών «κορμού». Ωστόσο, τα αποτελέσματα για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν είναι καλά, από την άποψη της θέσης της στο πρόγραμμα σπουδών ως υποχρεωτικού μαθήματος ή ως στοιχείου ενσωματωμένου σε υποχρεωτικά μαθήματα (18 χώρες), και ως μαθήματος επιλογής ή στοιχείου ενσωματωμένου σε μαθήματα επιλογής (19 χώρες). Η επιχειρηματικότητα δεν αναφέρεται καθόλου σε οκτώ χώρες/περιφέρειες.

Το σχήμα 3.4 παρουσιάζει τα μαθήματα που ενσωματώνουν την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στη Γενική μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Λύκειο) και στην Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET). Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν διδάσκεται πιο συχνά ως ξεχωριστό μάθημα στη Γενική μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Λύκειο) (ISCED 3), είναι προαιρετική σε 12 χώρες και υποχρεωτική σε πέντε. Έτσι, σχεδόν στις μισές χώρες η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν διδάσκεται ως ξεχωριστό μάθημα. Στην Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET), η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν παρέχεται παντού ως ξεχωριστό μάθημα. Εννέα χώρες την προσφέρουν ως υποχρεωτικό μάθημα και δέκα χώρες/περιφέρειες την προσφέρουν ως μάθημα επιλογής. Όπως και στην πρωτοβάθμια και Γενική υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο), οι κοινωνικές επιστήμες και οι οικονομικές και επιχειρηματικές σπουδές είναι οι άλλοι τομείς μαθημάτων οι οποίοι συνήθως περιλαμβάνουν την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν.

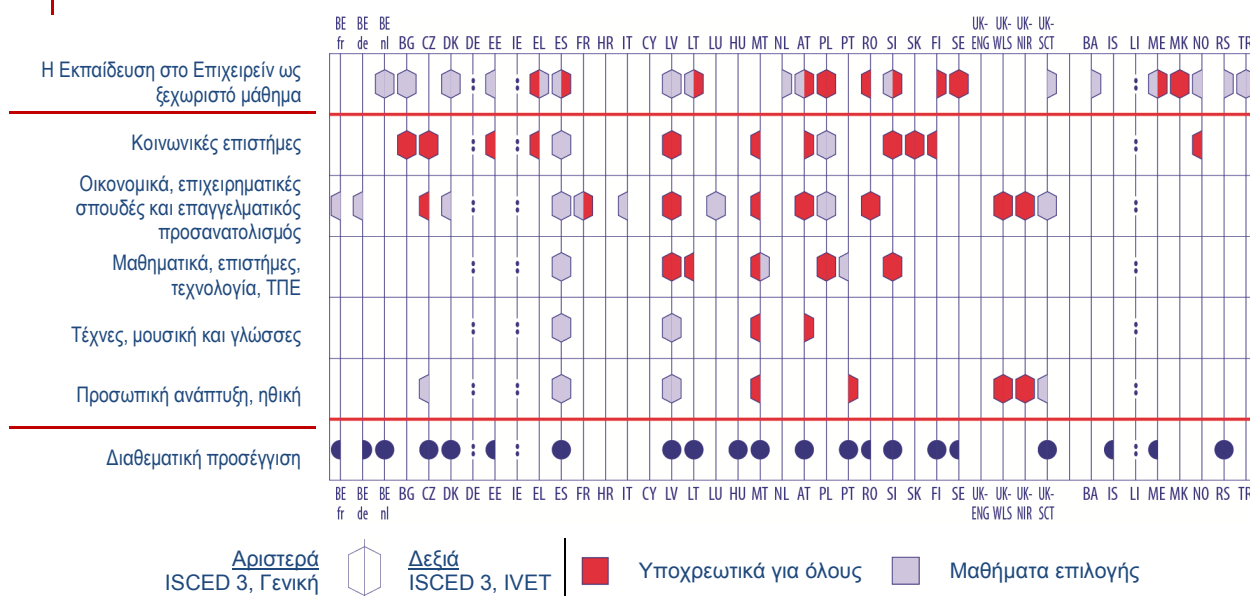
Οι στόχοι για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν διαφέρουν από χώρα σε χώρα.

Στη **Σουηδία**, μια χώρα με ειδική στρατηγική για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, υπάρχουν έξι στόχοι στο ξεχωριστό μάθημα για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν που αντανακλούν τόσο τους εστιασμένους στόχους που σχετίζονται με τις επιχειρήσεις, όσο και το ευρύτερο σύνολο δεξιοτήτων αξίας για τους επιχειρηματίες. Αυτοί περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, την ικανότητα μετατροπής των ιδεών σε πρακτικές και στοχοπροσηλωμένες δραστηριότητες για την έναρξη ενός έργου ή μιας ψευδο-εταιρείας, την υλοποίηση ενός έργου ή τη διεύθυνση μιας ψευδο-εταιρείας, καθώς και τη δυνατότητα ολοκλήρωσης και αξιολόγησης ενός έργου ή μιας ψευδο-εταιρείας.

Στη **Σερβία**, η αντίληψη του επιχειρείν είναι στενότερη: το μάθημα του επιχειρείν στην Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET) στοχεύει στην ανάπτυξη επιχειρηματικών και επιχειρησιακών γνώσεων, δεξιοτήτων, συμπεριφορών και αξιών, καθώς και ενός επιχειρηματικού τρόπου σκέψης. Καλύπτει επίσης τις γνώσεις και τις δεξιότητες που είναι απαραίτητες για την επαγγελματική ανάπτυξη, την αναζήτηση εργασίας και την αυτοαπασχόληση (συμπεριλαμβανομένης της ανάπτυξης ενός απλού επιχειρηματικού σχεδίου). Το μάθημα έχει διεπιστημονική προσέγγιση και εστιάζει στην πρακτική εργασία· έμφαση δίδεται επίσης στη διατήρηση των φυσικών πόρων και της οικολογικής βιωσιμότητας.

Στην **Πολωνία**, οι στόχοι του μαθήματος «Εισαγωγή στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν» περιλαμβάνουν, για παράδειγμα, τόσο τη λεκτική και τη μη λεκτική επικοινωνία, όσο και τη λήψη αποφάσεων, τη δημιουργία ενός απλού επιχειρηματικού σχεδίου και την μάθηση του τρόπου με τον οποίο λειτουργούν οι θεσμοί της αγοράς.

Σχήμα 3.4: Μαθήματα που ενσωματώνουν την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν [ISCED 3 και Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET)], 2014/15

Πηγή: Ευρυδίκη.

Επεξηγηματική σημείωση

Αν υπάρχουν και υποχρεωτικά και προαιρετικά μαθήματα στο ίδιο επίπεδο εκπαίδευσης και στην κατηγορία μαθήματος, το σχήμα αυτό δείχνει μόνο τα υποχρεωτικά μαθήματα. Ο όρος «επιλογής» αναφέρεται τόσο σε μαθήματα που οι μαθητές είναι ελεύθεροι να επιλέξουν (μη υποχρεωτικά), όσο και σε υποχρεωτικά μαθήματα που προβλέπονται σε ορισμένες κατευθύνσεις σπουδών, σε αντίθεση με τα μαθήματα που είναι υποχρεωτικά για όλους τους μαθητές.

3.1.3. Καθοδήγηση σχετικά με τις μεθόδους διδασκαλίας και μάθησης για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν

Η παρούσα ενότητα αναλύει την παροχή γενικής καθοδήγησης σχετικά με τις μεθόδους διδασκαλίας και μάθησης για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν από τις κεντρικές αρχές. Πρόσθετες πληροφορίες σχετικά με την υποστήριξη προς τους εκπαιδευτικούς παρέχονται στο κεφάλαιο 4.

Όπως και με το περιεχόμενο του μαθήματος, οι μέθοδοι διδασκαλίας και μάθησης πρέπει να είναι κατάλληλες, ώστε να επιτευχθεί αποτελεσματικά η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Η έρευνα στον τομέα αυτό υπογραμμίζει τη σημασία αυτού του σημείου. Οι Hoffmann κ.ά. (2012, σσ. 102-103), για παράδειγμα, εξηγούν ότι οι δεξιότητες που απαιτούνται για το επιχειρείν μεταβάλλονται και είναι διαφορετικές στο στάδιο της ιδέας από εκείνες που απαιτούνται στο στάδιο του αναπτυσσόμενου οργανισμού ή στο στάδιο έργου, και ως εκ τούτου, η επιχειρηματικότητα δεν μπορεί να διδαχθεί αποτελεσματικά με τη χρήση παραδοσιακών παιδαγωγικών μεθόδων. Οι πρακτικές διαστάσεις, η συμμετοχή των φοιτητών, τα διεπιστημονικά και διεθνή στοιχεία στη διδασκαλία, αποτελούν πολύ σημαντικές πτυχές. Επιπλέον, υποστηρίζουν ότι η «επίσημη διδασκαλία δεν είναι η μόνη δραστηριότητα που επηρεάζει την ικανότητα των μαθητών να γίνουν μεγάλοι επιχειρηματίες» (Hoffmann κ.ά., 2012, σ. 105). Οι δραστηριότητες έξω από το πρόγραμμα σπουδών σε εκπαιδευτικά ιδρύματα έχουν επίσης μεγάλη επίδραση, αλλά αυτές είναι και πάλι πολύ δύσκολο να μετρηθούν καθώς οι μαθητές που συμμετέχουν σε τέτοιες δραστηριότητες συχνά δεν καταχωρούνται. Ως εκ τούτου, μπορούμε να παρατηρήσουμε μόνο ένα μέρος της εικόνας: το τι περιλαμβάνεται στο επίσημο πρόγραμμα σπουδών.

Σύμφωνα με τους Coduras Martinez κ.ά. (2008, σσ/ 11-12), οι νέες μέθοδοι διδασκαλίας και το διεπιστημονικό περιεχόμενο θέτουν προκλήσεις στους εκπαιδευτικούς αλλά και τους θεσμούς. Οι Sorgman και Parkison (2008) αναφέρουν ότι πολλοί δάσκαλοι είναι απροετοίμαστοι για τις νέες αυτές προκλήσεις (βλ. κεφάλαια 1 και 4). Το διεπιστημονικό επιχειρηματικό περιεχόμενο και οι βιωματικές προσεγγίσεις πρέπει να ενσωματωθούν στη

βασική εκπαίδευση που λαμβάνουν οι εκπαιδευτικοί. Καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι «η εκπαίδευση των εκπαιδευτών» μπορεί να είναι τόσο μεγάλη προσπάθεια, όσο και η ανάπτυξη του προγράμματος σπουδών.

Αυτή η ανάλυση των κεντρικών κατευθυντήριων γραμμών βασίζεται στους τέσσερις τύπους της μεθόδου διδασκαλίας και της μάθησης που συνήθως, αλλά όχι αποκλειστικά, σχετίζονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν:

- Ενεργητική μάθηση
- Μάθηση βάσει σχεδίου έργου
- Βιωματική μάθηση
- Δραστηριότητες έξω από την τάξη / το σχολείο που συνδέουν τους μαθητές με την τοπική κοινότητα ή τις επιχειρήσεις

Η πρακτική επιχειρηματική εμπειρία, ως ειδική εφάπαξ εμπειρία, εξετάζεται αργότερα σε αυτό το κεφάλαιο (βλ. ενότητα 3.2). Η ενότητα αυτή εξετάζει μόνο τις κεντρικού επιπέδου συστάσεις σχετικά με τις γενικές μεθόδους διδασκαλίας και μάθησης για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν.

Οι μέθοδοι που αναφέρονται παραπάνω δεν συνδέονται πάντα μόνο με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν και μπορούν να αποτελούν μέρος της κοινής παιδαγωγικής για άλλα μαθήματα. Ωστόσο, προκειμένου να είναι συναφείς εδώ, θα πρέπει να εφαρμόζονται στο πλαίσιο των μαθησιακών στόχων που σχετίζονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Οι εκπαιδευτικοί ενδέχεται επίσης να χρειάζονται υποστήριξη προκειμένου να τις χρησιμοποιήσουν κατά τη διδασκαλία του επιχειρείν, ένα ζήτημα που θα εξεταστεί στο επόμενο κεφάλαιο.

Ακόμα κι αν δεν υπάρχουν κεντρικού επιπέδου συστάσεις ή κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τη χρήση των παραπάνω μεθόδων διδασκαλίας και μάθησης σε σχέση με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν σε ορισμένες χώρες, αυτό δεν σημαίνει κατ' ανάγκην ότι οι μέθοδοι αυτές δεν χρησιμοποιούνται καθόλου, αφού τα σχολεία και οι εκπαιδευτικοί έχουν συχνά σημαντική αυτονομία να παίρνουν τις δικές τους αποφάσεις σχετικά με τις μεθόδους διδασκαλίας. Ωστόσο, όταν υπάρχουν τέτοιες κατευθυντήριες γραμμές, αυτό δείχνει ότι το επιχειρείν έχει εδραιωθεί και ενσωματωθεί καλά στο πρόγραμμα σπουδών. Η παρούσα έκθεση δείχνει ότι οι κατευθυντήριες γραμμές, που αναφέρονται στις παραπάνω μεθόδους υπάρχουν μόνο σε δώδεκα χώρες/περιφέρειες στην πρωτοβάθμια ή/ και υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο) (γερμανόφωνη κοινότητα του Βελγίου, Δανία, Ισπανία, Εσθονία, Γαλλία, Λετονία, Λιθουανία, Πολωνία, Ρουμανία, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Μαυροβούνιο και πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας). Δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι πέντε από αυτές τις χώρες/περιφέρειες (γερμανόφωνη Κοινότητα του Βελγίου, Εσθονία, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Μαυροβούνιο και πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας) προωθούν την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν μέσα από μια ειδική στρατηγική (βλ. κεφάλαιο 2).

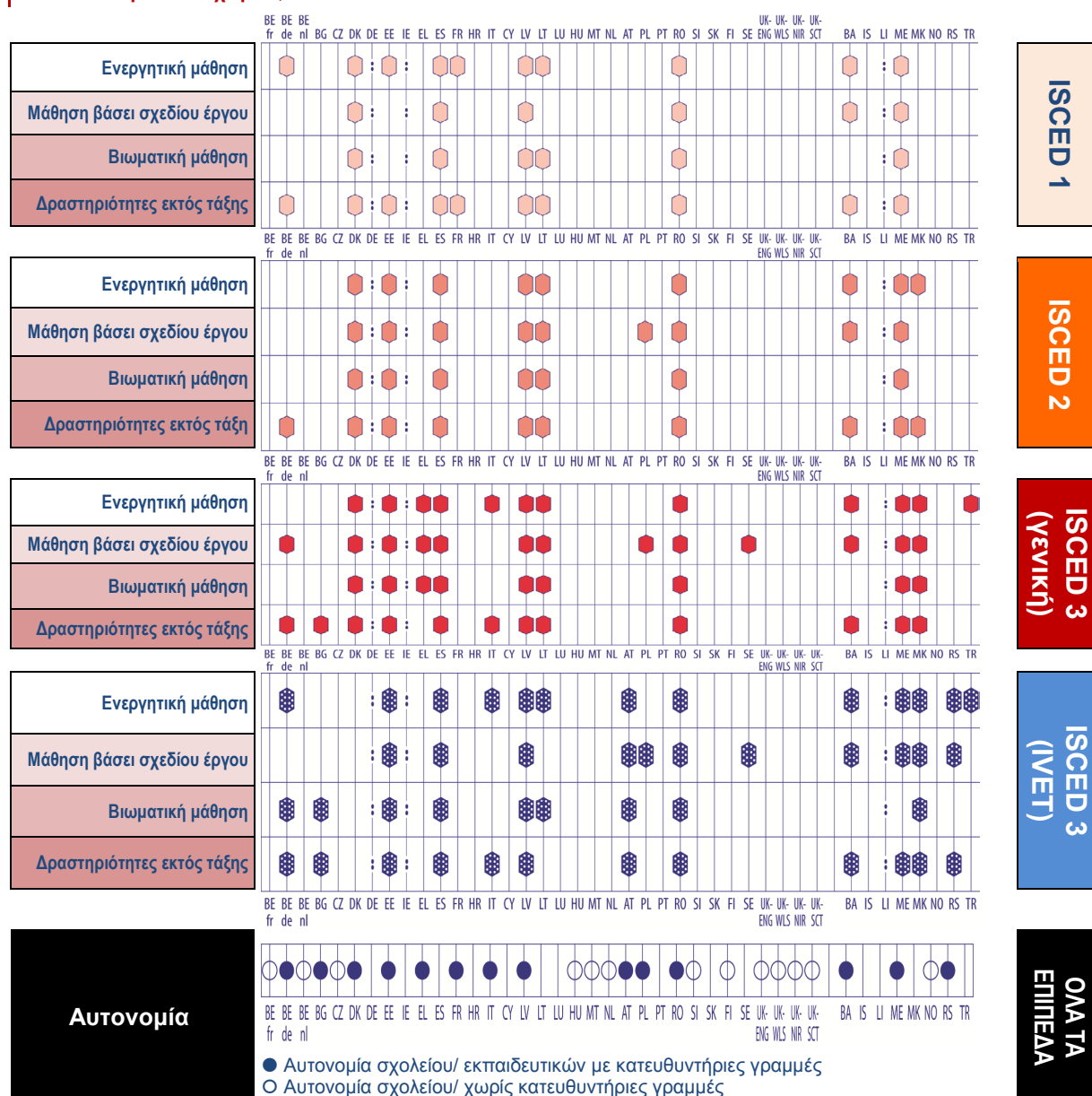
Στην **Εσθονία**, οι κεντρικού επιπέδου συστάσεις για τις μεθόδους διδασκαλίας που θα χρησιμοποιηθούν για την ανάπτυξη γενικών δεξιοτήτων και τη διαθεματική μάθηση, συμπεριλαμβανομένων των δεξιοτήτων στο επιχειρείν, έχουν περιγραφεί στα εθνικά αναλυτικά προγράμματα για τα σχολεία της βασικής και της γενικής μη υποχρεωτικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Λύκειο). Τα νέα προγράμματα σπουδών για τα σχολεία της βασικής και της γενικής μη υποχρεωτικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Λύκειο) περιλαμβάνουν θέματα σχετικά με τη δημιουργία επιχείρησης, την απασχολησιμότητα και την κοινωνική επιχειρηματικότητα. Τα επαγγελματικά πρότυπα των εκπαιδευτικών περιγράφουν τις δεξιότητες που πρέπει να χρησιμοποιούνται στη διδασκαλία του επιχειρείν. Το «Γίνε Επιχειρηματικός!», η εσθονική στρατηγική για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, παρέχει συστάσεις σχετικά με τη μεθοδολογία διδασκαλίας.

Στην **Ισπανία**, το Διάταγμα ECD/ 65/2015 ορίζει ότι οι μέθοδοι διδασκαλίας που πλαισιώνουν τη μάθηση και περιλαμβάνουν μάθηση βάσει σχεδίου έργου, εστιάζουν σε ενδιαφέροντα, μελέτες περιπτώσεων ή επίλυση προβλημάτων [και] συμβάλλουν στην ενεργό συμμετοχή, τον πειραματισμό και τη λειτουργική μάθηση, τα οποία, με τη σειρά τους, προωθούν την ανάπτυξη των ικανοτήτων, και βελτιώνουν το κίνητρο των μαθητών μέσω της μεταβίβασης της γνώσης. Η μάθηση βάσει σχεδίου έργου είναι ιδιαίτερα σημαντική για την απόκτηση ικανοτήτων. Απαιτεί ένα σχέδιο δράσης που θα συνταχθεί για την επίτευξη ενός συγκεκριμένου στόχου. Ο στόχος αυτής της μεθοδολογίας είναι να επιτρέψει στους μαθητές να οργανώσουν τις σκέψεις τους και να συνεισφέρουν στην έρευνα, τον προβληματισμό, την κριτική σκέψη και τη σύνθεση υποθέσεων, μέσα από μια διαδικασία κατά την οποία κάθε άτομο αναλαμβάνει την ευθύνη για τη μάθησή του, εφαρμόζοντας τις γνώσεις και τις ικανότητές του σε πραγματικές εργασίες ζωής.

Οι κατευθυντήριες γραμμές για τη μάθηση στην εκπαίδευση στο πεδίο του επιχειρείν στη **Βοσνία-Ερζεγοβίνη** περιλαμβάνει διαδραστικές μεθόδους διδασκαλίας, όπου οι μαθητές συμμετέχουν ενεργά στη μαθησιακή διαδικασία.

Οι κατευθυντήριες γραμμές είναι συνηθέστερες για τη γενική μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Λύκειο) και την Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET) (περίπου το ένα τρίτο των χωρών/περιφερειών) από ό,τι για τα χαμηλότερα επίπεδα εκπαίδευσης. Αυτό συνάδει με το γεγονός ότι η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν είναι συνηθέστερη στη γενική μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Λύκειο) από ό,τι σε χαμηλότερα επίπεδα εκπαίδευσης. Η ενεργητική μάθηση και οι δραστηριότητες έξω από την τάξη αποτελούν τις πιο διαδεδομένες μεθόδους διδασκαλίας για τις οποίες υπάρχουν κατευθυντήριες γραμμές. Η όλη διαδικασία της διδασκαλίας θα πρέπει να βασίζεται στην εφαρμογή των ενεργών μεθόδων και μορφών εργασίας. Οι δραστηριότητες έξω από την τάξη συχνά περιλαμβάνουν επισκέψεις σε επιχειρήσεις (για παράδειγμα, στη Λετονία, την Αυστρία και τη Σερβία).

Σχήμα 3.5: Οι κεντρικές κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τις μεθόδους διδασκαλίας και μάθησης στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, 2014/15

Πηγή: Ευρυδίκη.

Επιστημόνες ανά χώρα

Βέλγιο (BE de): Οι κατευθυντήριες γραμμές (οι οποίες επικαιροποιούνται τακτικά) για τις μεθόδους διδασκαλίας στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν δεν είναι υποχρεωτικές, καθώς το βελγικό Σύνταγμα εγγυάται την ελευθερία της εκπαίδευσης. Ως εκ τούτου, κάθε σχολική αρχή είναι ελεύθερη να χρησιμοποιεί τις παιδαγωγικές μεθόδους της επιλογής της στο σχολείο της. Όλοι οι εκπαιδευτικοί είναι ελεύθεροι να χρησιμοποιούν μεθόδους κατάλληλες για την τάξη τους στο πεδίο εφαρμογής των τυχόν κατευθύνσεων που δίδονται από τη σχολική αρχή.

Ισπανία: Εκτός από τις παραπάνω μεθόδους, υπάρχει και η «συνεργατική μάθηση». Σύμφωνα με το Διάταγμα ECD/ 65/2015,

οι ενεργές μεθοδολογίες πρέπει να αναπτύσσονται με βάση τις συνεργατικές δομές εκμάθησης. Δουλεύοντας μαζί, τα μέλη της ομάδας θα πρέπει να είναι σε θέση να επιλύουν προβλήματα, να κατανοούν τις στρατηγικές που χρησιμοποιούνται από άλλους και να τις χρησιμοποιούν σε παρόμοιες καταστάσεις.

Βοσνία-Ερζεγοβίνη: Όλα τα προγράμματα σπουδών βασίζονται κυρίως στο περιεχόμενο, με πολύ λίγες κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τις μεθόδους. Οι εκπαιδευτικοί είναι υποχρεωμένοι να ακολουθούν το πρόγραμμα σπουδών σε σχέση με το περιεχόμενο, αλλά είναι ελεύθεροι να επιλέξουν τις μεθόδους διδασκαλίας.

Στην **Ελλάδα**, χρησιμοποιούνται ευρέως οι μελέτες περιπτώσεων, προκειμένου να κατανοηθούν καλύτερα οι έννοιες της ανεργίας, του πληθωρισμού, των νόμων της προσφοράς και της ζήτησης και ούτω καθεξής. Ειδικότερα, όταν η διδασκαλία της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν διδάσκεται στο πλαίσιο του μαθήματος που ονομάζεται «project», οι μαθητές μαθαίνουν πώς να μεταφέρουν μια επιχειρηματική ιδέα από τη σκέψη στην πραγματικότητα.

Στο **Μαυροβούνιο**, η ενεργή διδασκαλία αποτελεί ένα βασικό σημείο εκκίνησης για την εφαρμογή όλων των μαθημάτων σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης, και η βιωματική μάθηση και έρευνα έχει αποκτήσει ιδιαίτερη σημασία, με την πρακτική εργασία να χρησιμοποιείται στη μάθηση του περιεχομένου και της γνώσης του μαθήματος.

Μερικές από τις χώρες που δηλώνουν ότι έχουν μαθήματα που ενσωματώνουν την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν δεν αναφέρουν καθόλου κατευθυντήριες γραμμές κεντρικού επιπέδου για τις μεθόδους διδασκαλίας και μάθησης. Σε πολλές περιπτώσεις, ο λόγος γι' αυτό είναι η αυτονομία που δίδεται στα σχολεία και τους εκπαιδευτικούς.

Για παράδειγμα, στο **Ηνωμένο Βασίλειο (Αγγλία, Ουαλία και Βόρεια Ιρλανδία)**, οι μέθοδοι διδασκαλίας και τα υλικά εκμάθησης αποφασίζονται από τον εκπαιδευτικό, σε συνεννόηση με τον διευθυντή του σχολείου και τον διευθυντή τομέα (δάσκαλος που έχει την ευθύνη για έναν συγκεκριμένο θεματικό τομέα και παρέχει βοήθεια και καθοδήγηση σε άλλους εκπαιδευτικούς). Κάθε εκπαιδευτικός είναι υπεύθυνος για τον σχεδιασμό μαθημάτων και την εκπόνηση σχεδίων εργασίας, ώστε να εξασφαλιστεί ότι το πρόγραμμα σπουδών ανταποκρίνεται στις κανονιστικές απαιτήσεις.

Ορισμένες χώρες έχουν, ωστόσο, μηχανισμούς για τη διευκόλυνση της διδασκαλίας της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν.

Για παράδειγμα, στην **Τσεχική Δημοκρατία** οι εκπαιδευτικοί μπορούν να διαμοιράζονται τις εμπειρίες τους, καθώς και τις πρακτικές μεθόδους διδασκαλίας τους, χρησιμοποιώντας ένα ειδικό φόρουμ στο διαδίκτυο, τη «Μεθοδολογική πύλη», η οποία καλύπτει και άλλους τομείς μαθημάτων.

3.2. Πρακτικές επιχειρηματικές εμπειρίες

Η ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής από το 2012 με τίτλο «*Ανασχεδιασμός της εκπαίδευσης: επενδύοντας στις δεξιότητες για καλύτερα κοινωνικοοικονομικά αποτελέσματα*»⁽¹¹⁵⁾ καλεί τα κράτη μέλη να παρέχουν τουλάχιστον μία πρακτική επιχειρηματική εμπειρία για όλους τους μαθητές, προτού ολοκληρώσουν την υποχρεωτική εκπαίδευση.

«Ως πρακτική επιχειρηματική εμπειρία νοείται μια εκπαιδευτική εμπειρία στην οποία ο εκπαιδευόμενος έχει τη δυνατότητα να επινοήσει ιδέες, να αναγνωρίσει μια καλή ιδέα και να μετατρέψει αυτήν την ιδέα σε πράξη. Θα πρέπει να είναι μια πρωτοβουλία ωθούμενη από τον μαθητή, είτε ατομικά είτε ως μέρος μιας μικρής ομάδας, να αφορά τη μάθηση μέσα από την πράξη και να παράγει ένα απότέλεσμα. Ο στόχος μιας τέτοιας ευκαιρίας είναι να προσφέρει στους μαθητές τη δυνατότητα να αναπτύξουν δεξιότητες και αυτοπεποίθηση, καθώς και την ικανότητά τους να εντοπίζουν ευκαιρίες, να βρίσκουν λύσεις και να θέτουν τις δικές τους ιδέες σε εφαρμογή»⁽¹¹⁶⁾.

Προκειμένου να στηρίξει τις προσπάθειες των χωρών για την εφαρμογή αυτής της προσέγγισης, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ξεκίνησε το 2014 μια πρόσκληση υποβολής προτάσεων στο πλαίσιο της Βασικής δράσης 3 - «Υποψήφιος πρωτοβουλίες», με την «Ένταξη της πρακτικής επιχειρηματικής εμπειρίας στο σχολείο» ως ένα από τα θέματα προτεραιότητάς της (βλ. ενότητα 2.2.3). Σκοπός της πρόσκλησης είναι η πιλοτική εφαρμογή και ο πολλαπλασιασμός των πρακτικών αυτών. Ένα από τα επιλεγμένα προγράμματα, το «Νεανική έναρξη – επιχειρηματικές προκλήσεις» (Youth Start – Entrepreneurial Challenges), καθοδηγούμενο από την πορτογαλική

⁽¹¹⁵⁾ Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee, and the Committee of the Regions on Rethinking education: Investing in skills for better socio-economic outcomes, COM/2012/0669 final.

⁽¹¹⁶⁾ Αναφέρεται για πρώτη φορά στην Ανακοίνωση περί ανασχεδιασμού της εκπαίδευσης. Ο τρέχων ορισμός, αποτέλεσμα των διεργασιών στο πλαίσιο της πρόσκλησης για υποβολή προσφορών του EACEA για πολιτικούς πειραματισμούς σε σχέση με τις πρακτικές επιχειρηματικές εμπειρίες Διαθέσιμο στο https://eacea.ec.europa.eu/sites/eacea-site/files/documents/ka3-14-guidelines-for-applicants-final_en.pdf

PEEP (*Plataforma para a Educação do Empreendedorismo em Portugal*), έχει ως στόχο τη δημιουργία μιας νέας μεθόδου εκμάθησης επιχειρηματικών δεξιοτήτων, την κλιμάκωσή της και την εφαρμογή της στα σχολεία πρωτοβάθμιας, υποχρεωτικής δευτεροβάθμιας (Γυμνάσιο) και μη υποχρεωτικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Λύκειο). Το δεύτερο πρόγραμμα, «Δίκτυο σύμπραξης καινοτομίας για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν» (Innovation Cluster for Entrepreneurship Education), υπό την καθοδήγηση του Junior Achievement - Europe, έχει ως στόχο την ανάλυση του αντίκτυπου της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν και την κατανόηση όσων απαιτούνται για την επίτευξη του ευρωπαϊκού στόχου να έχει κάθε νέος τουλάχιστον μία πρακτική επιχειρηματική εμπειρία προτού ολοκληρώσει την υποχρεωτική εκπαίδευση.

Υπάρχουν πολλά παραδείγματα πρακτικών επιχειρηματικών εμπειριών. Αυτό που έχουν κοινό είναι μια γνήσια επιχειρηματική προσέγγιση ως προς το περιεχόμενο και τη μέθοδό τους, συνδυάζοντας έτσι τους στόχους της επιχειρηματικής μάθησης και τις επιχειρηματικές μεθόδους. Όταν οι εν λόγω εμπειρίες εντάσσονται στο πλαίσιο του σχολικού προγράμματος, αυτό αποδεικνύει ότι η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν είναι πραγματικά ενσωματωμένη και δεν αποτελεί απλώς ένα «πρόσθετο».

3.2.1. Πρακτική επιχειρηματική εμπειρία στο σχολικό πρόγραμμα σπουδών

Τα παραδείγματα πρακτικών επιχειρηματικών εμπειριών διαφέρουν ως προς την εστίασή τους, αλλά και ως προς τον βαθμό στον οποίο συνεπάγονται αλλαγές ή προσαρμογές στην εκπαιδευτική προσέγγιση. Για την παρούσα έκθεση, οι χώρες κλήθηκαν να περιγράψουν κατά πόσον οι τύποι των εμπειριών που αναφέρονται παρακάτω περιλαμβάνονται στα σχολικά προγράμματα σπουδών τους, και αν ναι, σε ποιο επίπεδο εκπαίδευσης, και αν εντάσσονται σε υποχρεωτική ή προαιρετική βάση:

- εκτέλεση εργασιών βάσει έργου - όπου υπάρχει μια σαφής διαδικασία παραγωγής ιδεών και ένα συγκεκριμένο τελικό προϊόν·
- ανάθεση μιας πρακτικής πρόκλησης - έργα που καθορίζονται από τις επιχειρήσεις ή τις οργανώσεις της κοινότητας για την αντιμετώπιση ενός προβλήματος που αντιμετωπίζουν στο χώρο εργασίας·
- συμμετοχή σε μια κοινοτική πρόκληση - αξιοποίηση καινοτόμων ιδεών για την ανάπτυξη λύσεων για την αντιμετώπιση τοπικών ή κοινοτικών προβλημάτων·
- δημιουργία μιας μίνι/junior εταιρείας - δημιουργία ιδέας για μια επιχείρηση ή κοινωνική επιχείρηση και συγκρότηση και λειτουργία της επιχείρησης αυτής για ορισμένο χρονικό διάστημα·
- μικρο-χρηματοδοτούμενες μαθητικές πρωτοβουλίες - συγκροτημένες ιδέες και έργα που χρηματοδοτούνται από το κοινό, με στόχο τη δημιουργία κέρδους ή/και την επίτευξη κοινωνικού αντίκτυπου.

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι στο πλαίσιο μιας πρακτικής επιχειρηματικής εμπειρίας, η πρώτη εμπειρία που αναφέρεται («εκτέλεση εργασιών βάσει έργου») είναι διαφορετική από το γενική διδακτική μεθοδολογία βάσει έργου που συζητήθηκε στην ενότητα 3.1.3. Η διδασκαλία βάσει έργου είναι ήδη, σε διάφορους βαθμούς και μορφές, αρκετά συνηθισμένη στα περισσότερα ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά συστήματα. Αλλά αυτό που διερευνάται εδώ είναι διαφορετικό, καθώς θέτει το μαθητή στο κέντρο μιας πραγματικής διαδικασίας παραγωγής ιδεών για ένα συγκεκριμένο τελικό προϊόν. Οι γενικές μέθοδοι διδασκαλίας βάσει έργου σίγουρα θα μπορούσαν επίσης να χρησιμοποιηθούν για την ανάπτυξη επιχειρηματικών δεξιοτήτων, αλλά δεν αποτελούν μια ολοκληρωμένη πρακτική επιχειρηματική εμπειρία, όπως ορίζεται εδώ. Ομοίως, η πρακτική μάθηση και η μάθηση βάσει εργασίας στην Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση (Initial Vocational Education and Training - IVET) και το διπλό σύστημα δεν μπορούν να εξομοιωθούν με αυτό που γίνεται αντιληπτό εδώ ως πρακτική πρόκληση, παρότι και αυτές δύνανται να αναπτύξουν επιχειρηματικές δεξιότητες των νέων.

Μια πρακτική επιχειρηματική εμπειρία με τη μορφή εργασιών βάσει έργου περιλαμβάνεται στα προγράμματα σπουδών περίπου μιας ντουζίνας χωρών. Η Βουλγαρία, η Βοσνία-Ερζεγοβίνη και το Μαυροβούνιο την παρέχουν σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες· η Εσθονία, η Αυστρία, η Πολωνία και η Φινλανδία σε τρεις βαθμίδες· η Ισπανία, η Λετονία, η Ρουμανία και η Σουηδία σε δύο βαθμίδες· η Γαλλία, η Λιθουανία και η Νορβηγία μόνο στην υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο) και η Δανία μόνο στην Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET). Η εργασία βάσει έργου αποτελεί έτσι ένα από τα συνηθέστερα παραδείγματα πρακτικής επιχειρηματικής εμπειρίας, αλλά εξακολουθεί να υπάρχει μόνο σε λιγότερο από το ένα τρίτο των ευρωπαϊκών χωρών.

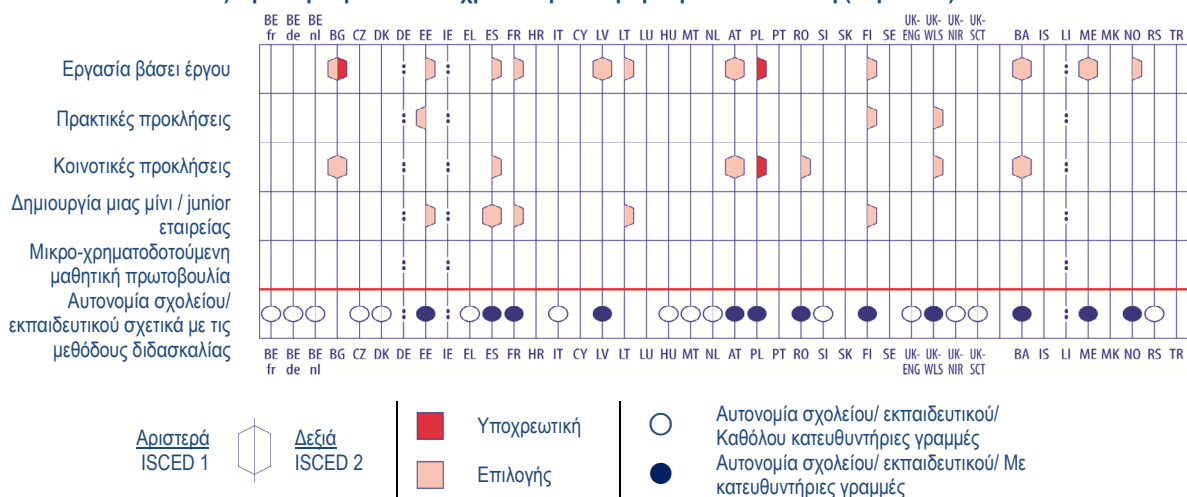
Ένα ενδιαφέρον παράδειγμα στο κατώτερο επίπεδο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης μπορεί να βρεθεί στη **Φινλανδία**: Το πρόγραμμα «Εγώ και η πόλη μου» (Me & MyCity) θίγει τα ζητήματα «κοινωνία», «εργασιακός βίος» και «επιχειρείν» και παίρνει τη μορφή μιας μικροσκοπικής πόλης, όπου οι μαθητές, έκτης δημοτικού, ηλικίας 12 έως 13 ετών, εργάζονται σε ένα επάγγελμα και λειτουργούν ως καταναλωτές και πολίτες. Περιλαμβάνει, επίσης, κατάρτιση των εκπαιδευτικών, εκπαιδευτικό υλικό για 10 μαθήματα και μια ολοήμερη επίσκεψη στο περιβάλλον μάθησης «Εγώ και η πόλη μου» (Me & MyCity). Κάθε πρόγραμμα υλοποιείται σε στενή συνεργασία με τους δήμους και τις επιχειρήσεις της περιοχής. Δεν είναι υποχρεωτικό, αλλά σχεδόν όλοι οι μαθητές της 6ης δημοτικού συμμετέχουν.

Στο ίδιο επίπεδο εκπαίδευσης, στη **Νορβηγία**, οι μαθητές μπορούν να επιλέξουν μεταξύ μαθημάτων επιλογής, μερικά από τα οποία περιλαμβάνουν την επιχειρηματική εμπειρία. Ένα εξ αυτών, που ονομάζεται «Δεξιότητες εργασιακού βίου» (Working life skills), περιλαμβάνει τη δημιουργία εκ μέρους των μαθητών ενός προϊόντος ως μέρος του μαθήματος. Ένα άλλο μάθημα επιλογής είναι το «Σχεδιασμός και επανασχεδιασμός» (Design and redesign), το οποίο επίσης περιλαμβάνει τη δημιουργία ενός συγκεκριμένου τελικού προϊόντος.

Στο **Μαυροβούνιο**, για όλες τις βαθμίδες της σχολικής εκπαίδευσης, το πρόγραμμα σπουδών κάθε μαθήματος περιλαμβάνει δύο έργα το χρόνο. Οι εκπαιδευτικοί λαμβάνουν εκπαίδευση ώστε να μαθαίνουν πώς να υλοποιούν έργα που σχετίζονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Οι δραστηριότητες αυτές αναγνωρίζονται στα ετήσια προγράμματα εργασίας σχολείων και εκπαιδευτικών.

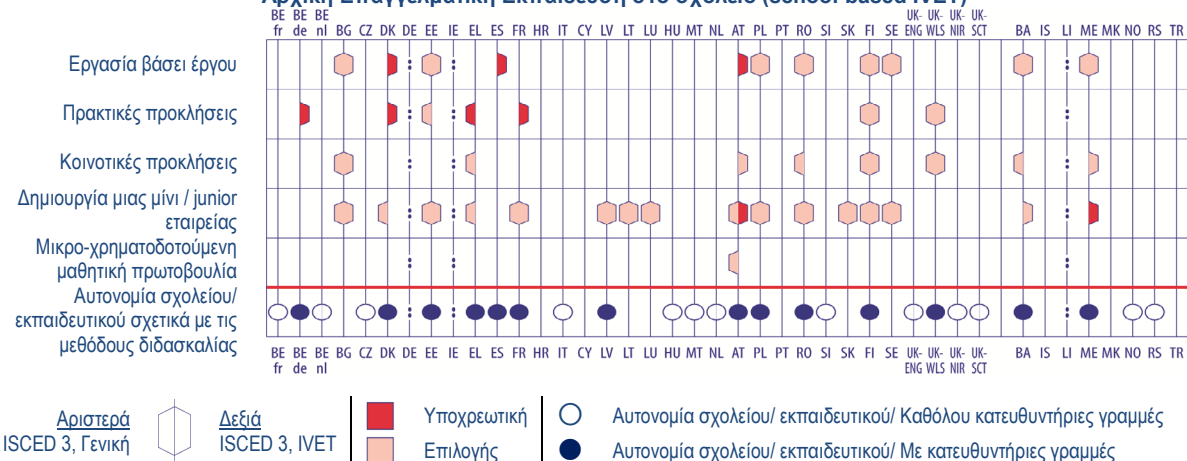
Σχήμα 3.6: Πρακτικές επιχειρηματικές εμπειρίες στο πρόγραμμα σπουδών, 2014/15

α) Πρωτοβάθμια και υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο)

Πηγή: Ευρυδίκη.

β) Γενική μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Λύκειο) και Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET)

Πηγή: Ευρυδίκη.

Επεξηγηματική σημείωση

Ως **πρακτική επιχειρηματική εμπειρία** νοείται μια εκπαιδευτική εμπειρία στην οποία ο εκπαιδευόμενος έχει τη δυνατότητα να επινοήσει ιδέες, να αναγνωρίσει μια καλή ιδέα και να μετατρέψει αυτήν την ιδέα σε πράξη. Θα πρέπει να είναι μια πρωτοβουλία ωθούμενη από τον μαθητή, είτε ατομικά είτε ως μέρος μιας μικρής ομάδας, να αφορά τη μάθηση μέσα από την πράξη και να παράγει ένα απτό αποτέλεσμα. Ο στόχος μιας τέτοιας ευκαιρίας είναι να προσφέρει στους μαθητές τη δυνατότητα να αναπτύξουν δεξιότητες και αυτοπεποίθηση, καθώς και την ικανότητά τους να εντοπίζουν ευκαιρίες, να βρίσκουν λύσεις και να θέτουν τις δικές τους ιδέες σε εφαρμογή. Το Σχήμα 3.6 παρουσιάζει τις περιπτώσεις όπου μια τέτοια εμπειρία περιλαμβάνεται

στο κανονικό πρόγραμμα σπουδών σε υποχρεωτική ή προαιρετική βάση. Πληροφορίες σχετικά με τις χώρες στις οποίες η εμπειρία ενθαρρύνεται, αλλά δεν είναι ενσωματωμένη στο πρόγραμμα σπουδών, μπορούν να βρεθούν στην ενότητα 3.2.2.

Επισημάνσεις ανά χώρα

Δανία: Η ανάθεση έργου στην 9η τάξη μπορεί επίσης να έχει μια επιχειρηματική προσέγγιση.

Ισπανία: Η «Εργασία βάσει έργου» παρέχεται σε ορισμένες Αυτόνομες Κοινότητες (Andalusia, Canarias) και η «Κοινοτική πρόκληση», στις περιφέρειες Asturias, Castilla y León, La Rioja, Cataluña και Extremadura. Η «Δημιουργία μίνι/ junior εταιριών» αφορά ορισμένες Αυτόνομες Κοινότητες που προσφέρουν μαθήματα επιλογής στην υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο), με διάφορες ονομασίες. Σε πολλές περιπτώσεις, ο πυρήνας του μαθήματος είναι η δημιουργία και η διαχείριση μιας μίνι εταιρείας / μαθητικού συνεταιρισμού κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους (π.χ. «*Empresa Joven Europea*» (EJE) στις Asturias, Extremadura και La Rioja).

Ιταλία: Ένας νέος νόμος (Αρ.107/2015) έχει ορίσει τις ελάχιστες προδιαγραφές για το πρόγραμμα «*alternanza scuola-lavoro*» (ένα πρόγραμμα στο οποίο οι εκπαιδευόμενοι εναλλάσσουν το σχολείο και τις πρακτικές εμπειρίες, π.χ. μαθητεία, πρακτική άσκηση ή πρακτικές δραστηριότητες μάθησης και το οποίο εισήχθη επίσημα το 2005) κατά τα τελευταία τρία χρόνια της μη υποχρεωτικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Λύκειο): τουλάχιστον 200 ώρες σε λύκεια και τουλάχιστον 400 ώρες σε τεχνικές και επαγγελματικές σχολές. Αυτό μπορεί επίσης να περιλαμβάνει «προσομοίωση επιχειρηματικής κατάρτισης», ιδιαίτερα σε τεχνικές σχολές οικονομίας και οικονομικών.

Μάλτα: Το Πλαίσιο μαθησιακών αποτελεσμάτων, το οποίο αναπτύσσεται επί του παρόντος και δεν έχει ακόμη δημοσιευθεί, θα παρέχει προτάσεις πρακτικών επιχειρηματικών εμπειριών, αλλά οι αποφάσεις λαμβάνονται στο επίπεδο σχολείου ή/ και κολεγίου.

Ηνωμένο Βασίλειο (Ουαλία): Η προαιρετική κατεύθυνση σπουδών Baccalaureate της Ουαλίας προσφέρει πρακτικές επιχειρηματικές εμπειρίες, που αντιστοιχούν τόσο σε πρακτικές, όσο και σε κοινοτικές προκλήσεις και διατίθενται σε 14χρονους ως 19χρονους μαθητές στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένης της Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET). Αυτό το αναθεωρημένο προσόν βρίσκεται σε πιλοτικό στάδιο κατά το ακαδημαϊκό έτος 2014/15 και θα είναι διαθέσιμο για αξιολόγηση από τον Σεπτέμβριο του 2015.

Βοσνία-Ερζεγοβίνη: Πρακτικές επιχειρηματικές εμπειρίες εφαρμόζονται σε πιλοτική βάση. Είναι πιο συχνές στην Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση (Initial Vocational Education and Training - IVET).

Το δεύτερο πιο διαδεδομένο παράδειγμα πρακτικής επιχειρηματικής εμπειρίας είναι η δημιουργία μιας μίνι/ junior εταιρείας. Δεδομένου ότι αυτό είναι καταλληλότερο για μεγαλύτερους μαθητές, υπάρχει μόνο ένα παράδειγμα, στην Ισπανία, όπου μπορεί να συμπεριλαμβάνεται ήδη στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Περιλαμβάνεται στα προγράμματα σπουδών από το κατώτερο επίπεδο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης μόνο σε πέντε χώρες (Εσθονία, Ισπανία, Γαλλία, Λιθουανία και Φινλανδία). Ωστόσο, στη γενική μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Λύκειο) ή/ και στην Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET), αυτός ο τύπος εμπειρίας παρέχεται σε 16 χώρες.

Η συμμετοχή των φοιτητών σε μίνι επιχειρήσεις συχνά υποστηρίζεται από εξειδικευμένους οργανισμούς. Στη Δανία, η κυβέρνηση ίδρυσε το 2010 το Ίδρυμα Επιχειρείν της Δανίας, ώστε να διασφαλιστεί ότι η δημιουργικότητα και η καινοτομία γίνεται ένα θεμελιώδες μέρος της εκπαίδευσης για τους μαθητές σε όλα τα επίπεδα.

Σε ορισμένες χώρες, οι πρακτικές επιχειρηματικές εμπειρίες με τη μορφή μίνι επιχειρήσεων αποτελούν ήδη μια διαδεδομένη πρακτική. Στη Σουηδία, για παράδειγμα, κατά το σχολικό έτος 2014/15, 24.415 μαθητές (που αντιπροσωπεύουν περισσότερο από το 20 % των αποφοίτων μέσης εκπαίδευσης) συμμετείχαν στο «Πρόγραμμα εταιρείας» (Company Programme). Στη Φινλανδία, κατά τη διάρκεια του 2013/14, ιδρύθηκαν περίπου 1.300 μαθητικές εταιρείες και περίπου 4.100 μαθητές συμμετείχαν στα προγράμματα. Στην Αυστρία, στον τομέα της επαγγελματικής εκπαίδευσης, υπάρχουν περισσότερες από 1.000 μίνι εταιρείες. Το 2014/15, υπήρχαν 42 μίνι εταιρείες στην Εσθονία στην υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο) και στην μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Λύκειο) το πρόγραμμα χρησιμοποιήθηκε σε 62 σχολεία (200 μαθητικές εταιρείες), δηλαδή στο 32% των εσθονικών σχολείων.

Οι πρακτικές και κοινοτικές προκλήσεις είναι λιγότερο συχνές. Πολύ λίγες χώρες παρέχουν πρακτικές προκλήσεις στην πρωτοβάθμια ή υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο) και μόλις επτά χώρες/περιφέρειες παρέχουν κοινοτικές προκλήσεις σε αυτά τα επίπεδα. Ομοίως, δώδεκα χώρες/περιφέρειες παρέχουν πρακτικές ή/ και κοινοτικές προκλήσεις στη γενική μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Λύκειο) ή/ και στην Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET). Οι μικρο- χρηματοδοτούμενες μαθητικές πρωτοβουλίες είναι ακόμη πιο σπάνιες στα ευρωπαϊκά προγράμματα σπουδών· το μόνο παράδειγμα στα κανονικά προγράμματα σπουδών εντοπίζεται στην Αυστρία, στη γενική ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, όπου λειτουργεί ως μέρος του διαγωνισμού έργων «Καινοτόμος νεολαία» (*Jugend Innovativ*). Είναι επίσης διαθέσιμες στην Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση (Initial Vocational Education and Training - IVET), αλλά όχι ως μέρος του προγράμματος σπουδών· λειτουργούν μέσω πλατφορμών χρηματοδότησης από το κοινό, ειδικά σχεδιασμένων για μαθητικά έργα.

3.2.2. Πρακτική επιχειρηματική εμπειρία που ενθαρρύνεται στο πλαίσιο πρωτοβουλιών

Σε χώρες όπου οι πρακτικές επιχειρηματικές εμπειρίες δεν αποτελούν ακόμη μέρος του κανονικού προγράμματος σπουδών, προσφέρονται μέσω εξωσχολικών δραστηριοτήτων, εθνικών προγραμμάτων και πρωτοβουλιών, με τη συμμετοχή και την υποστήριξη των εξωτερικών εταίρων. Δεδομένης της φύσης μια πρακτικής επιχειρηματικής εμπειρίας, τα στοιχεία δείχνουν ότι η συμμετοχή των εξωτερικών εταίρων στον σχεδιασμό ή/ και την παροχή είναι ουσιώδους σημασίας, καθώς αυτό εξασφαλίζει τη σύνδεση και τη συνάφειά της με τον «πραγματικό κόσμο», έξω από το εκπαιδευτικό σκηνικό ⁽¹¹⁷⁾. Η έκθεση αυτή επιβεβαιώνει τη σημασία των εξωτερικών παρόχων όσον αφορά την επίτευξη αυτού του τύπου εμπειρίας ως εξωσχολικής δραστηριότητας.

Το έργο της διεθνούς μη κυβερνητικής οργάνωσης Junior Achievement και των οργανώσεων - μελών της σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες, είναι πολύ σημαντικό σε αυτό το πλαίσιο, καθώς βασίζεται σε σημαντική εμπειρία και στενούς δεσμούς μεταξύ της εκπαίδευσης και του επιχειρηματικού τομέα. Σε ορισμένες χώρες, η Junior Achievement έχει λάβει πιστοποίηση για τα προγράμματά της από τα Υπουργεία Παιδείας (στην Τσεχική Δημοκρατία, τη Γαλλία, τη Μάλτα, τη Σλοβακία και τη Σερβία) ή/και λαμβάνει κρατική χρηματοδότηση σε άλλες (Βουλγαρία, Δανία, Λουξεμβούργο, Νορβηγία, Πολωνία, Σουηδία και Σερβία). Στη φλαμανδική κοινότητα του Βελγίου - στο πλαίσιο της αυτονομίας των εκπαιδευτικών για τις μεθόδους διδασκαλίας -, τη Βουλγαρία, την Εσθονία, την Ελλάδα και τη Λετονία, τα πρακτικά επιχειρηματικά προγράμματα που αναπτύσσονται από τις εθνικές οργανώσεις-μέλη της Junior Achievement ήδη προσφέρονται ως μέρος του κανονικού προγράμματος σπουδών (βλ. σχήμα 3.6).

Στην **Τσεχική Δημοκρατία**, για παράδειγμα, το Κέντρο επιχειρήσεων πρακτικής (*Centrum fiktivních firem*), μέλος του διεθνούς δικτύου European-PEN International ⁽¹¹⁸⁾, που λαμβάνει κρατική χρηματοδότηση, προσφέρει στους σπουδαστές στην ανώτερη δευτεροβάθμια επαγγελματική εκπαίδευση την ευκαιρία να διαχειριστούν μια «επιχείρηση πρακτικής», προκειμένου να αναπτύξουν τις επιχειρηματικές τους ικανότητες. Αυτές οι εταιρείες έχουν συσταθεί από τους μαθητές υπό την επίβλεψη εκπαιδευτικού και σε συνεργασία με το Κέντρο.

Σε άλλες χώρες, οι πρακτικές επιχειρηματικές εμπειρίες αναπτύσσονται ως εξωσχολικές δραστηριότητες ή στο πλαίσιο ευρύτερων πρωτοβουλιών σε περιφερειακό, εθνικό ή ευρωπαϊκό επίπεδο.

Στην **Ισπανία**, πολλές Αυτόνομες Κοινότητες έχουν αναπτύξει προγράμματα που περιλαμβάνουν πρακτικές εξωσχολικές δραστηριότητες. Αυτές συνήθως προωθούνται από τις περιφερειακές αρχές, αλλά δεν είναι πάντα μεγάλης κλίμακας. Σε ορισμένες περιοχές και προγράμματα, οι τράπεζες και άλλα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα συμμετέχουν στην ανάπτυξη ή/ και τη χρηματοδότηση των δράσεων αυτών (π.χ. το πρόγραμμα Equilibia, το οποίο συγχρηματοδοτείται από το Ίδρυμα Caja Navarra ή τα δάνεια που παρέχει το Cajastur για τη δημιουργία σχολικών μικρο-επιχειρήσεων στην Asturias). Σε άλλες περιπτώσεις, οι Αυτόνομες Κοινότητες καθιερώνουν συνεργασίες με δημόσιες υπηρεσίες ή ιδιωτικές εταιρείες / ΜΚΟ. Υπάρχουν και άλλες πρωτοβουλίες που προωθούνται από τον ιδιωτικό τομέα και αναπτύσσονται άμεσα σε εκπαιδευτικά περιβάλλοντα, είτε σε εθνικό επίπεδο (π.χ. το Πρόγραμμα «ThinkBig» από το Ίδρυμα Telefónica) ή σε περιφερειακό επίπεδο (π.χ. το Πρόγραμμα «Startinova» που υποστηρίζεται από έξι περιφερειακές εφημερίδες από την ομάδα επικοινωνιών Vocento σε έξι Αυτόνομες Κοινότητες). Όσον αφορά τη μεθοδολογία, όλα τα προγράμματα είναι επικεντρωμένα στην ενεργητική και ουσιαστική μάθηση που συνδέεται με τον πραγματικό κόσμο. Συχνά είναι δομημένα ως εκπαιδευτικές μικρο-επιχειρήσεις (με τη συμμετοχή συλλόγων νεολαίας, συνεταιρισμών, εταιρειών παραγωγής, επιχειρήσεων κ.λπ.) ή οργανώνονται σαν διαγωνισμοί έργων. Η συμμετοχή σε αυτά τα προγράμματα είναι προαιρετική για τα εκπαιδευτικά ιδρύματα.

Στις **Κάτω Χώρες**, οι πρακτικές (και θεωρητικές) επιχειρηματικές εμπειρίες δεν προσδιορίζονται στο αναλυτικό πρόγραμμα, καθώς τα σχολεία είναι αυτόνομα, αλλά μερικά όντως τις προσφέρουν. Για παράδειγμα, μέσω των προγραμμάτων του Jong Ondernemen, οι μαθητές στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση και στην Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET) μπορούν να δημιουργήσουν μια μίνι / junior εταιρεία. Η οργάνωση συνεργάζεται με διάφορα ιδρύματα και λαμβάνει χρηματοδοτική συνεισφορά από την κυβέρνηση. Το πρόγραμμα «BizWorld» στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση επιτρέπει στα παιδιά να ηγηθούν της δικής τους εταιρείας. Ένα παράδειγμα στην ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση είναι το «Junior Company». Για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση, η έμφαση δίδεται κατά κύριο λόγο στην «επιχειρηματική συμπεριφορά»: ενθάρρυνση ανάπτυξης χαρακτήρα, δημιουργικότητας, σκέψης προσανατολισμένης σε λύσεις (επίλυση προβλημάτων) και εμπορικής / οικονομικής σκέψης και δράσης, και ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων. Μέσω βραχυπρόθεσμων προγραμμάτων (που διαρκούν εβδομάδες ή μήνες), τα παιδιά ενθαρρύνονται να αναπτύξουν δική τους πρωτοβουλία. Ορισμένα σχολεία ειδικεύονται και παρουσιάζονται ως «Entreprenasium» - στα οποία οι μαθητές μπορούν να διευθύνουν τη δική τους επιχείρηση και οι εκπαιδευτικοί μαθαίνουν να

⁽¹¹⁷⁾ TWG on EE, 2014, σ. 32.

⁽¹¹⁸⁾ <http://www.penworldwide.org/>

αναπτύσσουν επιχειρηματικές στάσεις και συμπεριφορές ⁽¹¹⁹⁾ – ή ως «Technasium», στα οποία η τεχνολογία συνδυάζεται συχνά με το καινοτόμο επιχειρείν, π.χ. μέσω της συνεργασίας με εξωτερικούς πελάτες. Εκτός αυτού, τα ίδια τα σχολεία μπορούν επίσης να προσφέρουν διάφορα προγράμματα για την τόνωση του επιχειρείν μεταξύ των μαθητών.

Ένα ευρύ φάσμα πρακτικών επιχειρηματικών εμπειριών είναι διαθέσιμο σε ολόκληρο το **Ηνωμένο Βασίλειο**. Η MyBnk – μια φιλανθρωπική οργάνωση στο Ηνωμένο Βασίλειο - διδάσκει τους νέους πώς να διαχειρίζονται τα χρήματά τους και να δημιουργήσουν τη δική τους επιχείρηση ⁽¹²⁰⁾. Η Young Enterprise είναι μια μη-κερδοσκοπική επιχειρηματική και επιχειρησιακή φιλανθρωπική οργάνωση που βοηθά τους νέους να μάθουν για τις επιχειρήσεις και τον κόσμο της εργασίας μέσα από μια σειρά προγραμμάτων ⁽¹²¹⁾. Η Young Enterprise εργάζεται στην Αγγλία και την Ουαλία ⁽¹²²⁾, ενώ στη Σκωτία ⁽¹²³⁾ και τη Βόρεια Ιρλανδία ⁽¹²⁴⁾ υπάρχουν ανεξάρτητες οργανώσεις που συνεργάζονται μαζί της. Στη Βόρεια Ιρλανδία, τα προγράμματα της αντιστοιχίζονται με το πρόγραμμα σπουδών της Βόρειας Ιρλανδίας. Κατά τη διάρκεια της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, κλιμακώνονται στο πρόγραμμα «Επιχειρηματικά ξεκινήματα» (Business Beginnings), το οποίο επιτρέπει στους μαθητές ηλικίας από 8 έως 11 ετών να αποκτήσουν πραγματική επιχειρηματική εμπειρία ιδρύοντας και διευθύνοντας τη δική τους επιχείρηση. Παρόμοια προγράμματα υπάρχουν και στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Στην Αγγλία, ένα από τα πρώτα καθήκοντα της Careers and Enterprise Company (Εταιρείας σταδιοδρομιών και επιχειρήσεων ⁽¹²⁵⁾), που ιδρύθηκε τον Φεβρουάριο του 2015, με στόχο τον μετασχηματισμό της παροχής εκπαίδευσης και συμβουλών σε θέματα σταδιοδρομίας για τους νέους ανθρώπους και την παροχή έμπνευσης σχετικά με τις ευκαιρίες που προσφέρονται από τον κόσμο της εργασίας, θα είναι η ανάπτυξη ενός επιχειρησιακού διαβατηρίου (ένα μητρώο καταγραφής εξωσχολικών δραστηριοτήτων και δραστηριοτήτων που σχετίζονται με τις επιχειρήσεις από τους μαθητές).

Υπάρχουν επίσης εθνικές προσκλήσεις υποβολής προτάσεων με στόχο την αύξηση των επιχειρηματικών δεξιοτήτων των μαθητών, όπως στην Εσθονία, όπου η Enterprise Estonia δημοσιεύει μια ετήσια εθνική πρόσκληση υποβολής προτάσεων για τη βελτίωση της επιχειρηματικής νοοτροπίας μεταξύ των νέων. Αρκετές ΜΚΟ εφαρμόζουν και οργανώνουν φοιτητικά εργαστήρια σε εθνικό ή περιφερειακό επίπεδο.

Ένα άλλο μέσο, με το οποίο οι μαθητές μπορούν να έχουν την ευκαιρία να συμμετάσχουν σε μια πρακτική επιχειρηματική εμπειρία, είναι οι διαγωνισμοί «καλύτερης ιδέας» ή επιχειρηματικοί διαγωνισμοί. Ήδη διεξάγονται σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες, με ποικίλους τρόπους. Φυσικά, αυτή είναι σαφώς μια εξωσχολική δραστηριότητα η οποία είναι περιορισμένη τόσο σε έκταση όσο και από την άποψη του αριθμού συμμετεχόντων, δεδομένου ότι περιλαμβάνει γενικά μια διαδικασία επιλογής μαθητών. Ένας άλλος περιορισμός είναι ότι αντί να προσελκύσει τον μέσο μαθητή, υπάρχει προκατάληψη ως προς την «αυτο-επιλογή», πράγμα που σημαίνει ότι πιθανότατα, αυτοί που κάνουν αίτηση είναι οι μαθητές με τις πιο ανεπτυγμένες επιχειρηματικές δεξιότητες. Παρ' όλα αυτά, αυτοί οι διαγωνισμοί μπορούν να είναι ενδιαφέροντες από την άποψη των μεθόδων που χρησιμοποιούνται και της παροχής κινήτρων στους μαθητές, όπως δείχνουν τα ακόλουθα παραδείγματα.

Στην **Αυστρία**, ο στόχος του διαγωνισμού ιδεών «Επόμενη γενιά» (Next Generation) είναι οι μαθητές να δουλεύουν, στο πλαίσιο της επαγγελματικής εκπαίδευσης, πάνω στις δικές τους ιδέες, αλλά και να έρχονται σε επαφή με υπεύθυνους επιχειρησιακής καθοδήγησης. Στο «Φεστιβάλ Ιδεών» (Festivals of Ideas), οι μαθητές και οι εκπαιδευτικοί μαθαίνουν για τις ιδέες άλλων μαθητών.

Στο **Ηνωμένο Βασίλειο**, υπάρχουν διάφορες εθνικές πρωτοβουλίες που προσφέρουν επιχειρηματικές δραστηριότητες στους μαθητές. Μεταξύ άλλων, περιλαμβάνονται οι εξής: «Μεγιστάνες στα σχολεία» (Tycoons in Schools) - μια εθνική επιχειρησιακή πρόκληση στα σχολεία. Ο διαγωνισμός αυτός επιτρέπει στους μαθητές να ιδρύσουν και να διευθύνουν μια επιχείρηση, ενώ βρίσκονται στο σχολείο ή στο κολέγιο, επιτρέποντάς τους έτσι να αποκτήσουν πολύτιμη πρακτική εμπειρία ως προς το τι σημαίνει η διεύθυνση μιας επιχείρησης ⁽¹²⁶⁾. Άλλα παραδείγματα είναι το «Πρόγραμμα επιχειρησιακής πρόκλησης», το οποίο δίνει στα σχολεία τη δυνατότητα να δημιουργήσουν και να διευθύνουν μια επιχείρηση ⁽¹²⁷⁾: η «Πρόκληση του ενός δεκάλιου» (Tanner Challenge) ⁽¹²⁸⁾ είναι ένας επιχειρηματικός διαγωνισμός και μια μικρο-χρηματοδοτούμενη πρωτοβουλία για νέους ηλικίας 11-19 ετών που θέλουν να πάρουν μια γεύση του τι είναι να είναι κανείς επιχειρηματίας. Τους δίνει την ευκαιρία να δημιουργήσουν μια νέα επιχειρηματική ιδέα και να την υλοποιήσουν, χρησιμοποιώντας πραγματικά χρήματα (10 λίρες Αγγλίας), ώστε να πάρουν έτσι υπολογισμένα ρίσκα στον τομέα των επιχειρήσεων, να βγάλουν κέρδος - και να το χρησιμοποιήσουν για να κάνουν τη διαφορά στην κοινότητα ⁽¹²⁹⁾. η «Πρόκληση του πεντόλιου» (Fiver Challenge) ⁽¹³⁰⁾ παρέχει παρόμοιες ευκαιρίες για τους μαθητές του

⁽¹¹⁹⁾ www.entrepreneuriasium.nl

⁽¹²⁰⁾ <http://mybnk.org/>

⁽¹²¹⁾ <http://www.young-enterprise.org.uk/>

⁽¹²²⁾ <http://www.young-enterprise.org.uk/>

⁽¹²³⁾ <http://www.yes.org.uk/>

⁽¹²⁴⁾ <http://www.yeni.co.uk/>

⁽¹²⁵⁾ <https://www.careersandenterprise.co.uk/>

⁽¹²⁶⁾ <http://www.tycooninschools.com/>

⁽¹²⁷⁾ <http://www.nationalenterprisechallenge.co.uk/>

⁽¹²⁸⁾ <http://www.tenner.org.uk/>

⁽¹²⁹⁾ <http://www.tenner.org.uk/>

δημοτικού σχολείου (ηλικίας 5-11 ετών). Αμφότερα τα προγράμματα λειτουργούν και στα τέσσερα τμήματα του Ηνωμένου Βασιλείου. Στην Ουαλία, το «Επιχειρησιακοί καταδρομείς» (Enterprise Troopers) ⁽¹³¹⁾ είναι ένας εθνικός διαγωνισμός δημοτικών σχολείων για την ενθάρρυνση των επιχειρήσεων στα δημοτικά σχολεία.

Στην **Ισλανδία**, ο «Διαγωνισμός επιχειρηματικού μαθητή» (*Nýsköpunarkeppni grunnskólanemenda*) απευθύνεται σε μαθητές 10 έως 12 ετών και λειτουργεί όλο τον χρόνο. Κύριος στόχος του διαγωνισμού είναι η αφύπνιση της δημιουργικότητας των παιδιών σε όλη τη χώρα. Κάθε άνοιξη, πραγματοποιείται ένα εργαστήριο, όπου όλες οι ιδέες που τα καταφέρνουν μέχρι τον τελικό υλοποιούνται με τη βοήθεια ενός εκπαιδευτή. Το εργαστήριο ολοκληρώνεται με μια μεγάλη τελική γιορτή.

Αρκετές χώρες (Πορτογαλία, Αυστρία, Δανία, Λουξεμβούργο και Σλοβενία), εφαρμόζουν επί του παρόντος ένα Ευρωπαϊκό πρόγραμμα Erasmus+, που ονομάζεται «Νεανική έναρξη – Επιχειρηματικές προκλήσεις» (Youth Start – Entrepreneurial Challenges) ⁽¹³²⁾. Το πρόγραμμα αποσκοπεί στην προώθηση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν μέσα από ένα πρόγραμμα προκλήσεων και στην αξιολόγηση των επιπτώσεων της στους μαθητές (εργαλεία και δείκτες αξιολόγησης για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν – ASTEE ⁽¹³³⁾). Στόχος είναι να δημιουργηθεί μια νέα μέθοδος διδασκαλίας επιχειρηματικών δεξιοτήτων, να εφαρμοστεί στην πρωτοβάθμια, υποχρεωτική και μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση και να κλιμακωθεί. Η έντονη συμμετοχή των ενδιαφερόμενων μερών, η αποτελεσματική κατάρτιση των εκπαιδευτικών και η έρευνα στον τομέα των επιχειρηματικών σχολείων είναι μερικές από τις κύριες δράσεις της. Τελικός στόχος είναι η συγκέντρωση στοιχείων που θα αποδεικνύουν ότι οι επιχειρηματικές δεξιότητες που διδάσκονται μέσα από αυτό το είδος προγράμματος είναι αποτελεσματικές στην ενίσχυση των οριζόντιων δεξιοτήτων των μαθητών.

Τέλος, υπάρχουν περιφερειακές πρωτοβουλίες που υποστηρίζονται από το Κέντρο Νοτιοανατολικής Ευρώπης για την Επιχειρηματική Μάθηση (SEECCEL) στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, το Μαυροβούνιο, την πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας και τη Σερβία, για την ενθάρρυνση των επιχειρηματικών εμπειριών και των επιχειρηματικών σχολείων (βλ. ενότητα 2.2.3).

3.3. Μαθησιακά αποτελέσματα που σχετίζονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν

Υπάρχει ένα ισχυρό σκεπτικό για τη διασφάλιση της καθιέρωσης ρητών μαθησιακών αποτελεσμάτων για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Πρώτον, κάτι τέτοιο βοηθά τη διάκρισή της ως σαφούς τομέα διδασκαλίας και μάθησης. Δεύτερον, επιτρέπει στους μαθητές να γνωρίζουν τι αναμένεται από αυτούς, γεγονός που τους παρέχει τη δυνατότητα να αναπτύξουν τις απαιτούμενες δεξιότητες. Τέλος, βοηθά τους εκπαιδευτικούς να δομήσουν και να οργανώσουν τη διδασκαλία τους και ανοίγει το δρόμο για την επίσημη αξιολόγηση.

Ωστόσο, η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν αποτελεί έναν σύνθετο τομέα. Ως ικανότητα-κλειδί είναι ευρεία και πολύπλευρη και ως εκ τούτου συνδέεται με μια ολόκληρη σειρά ειδικών μαθησιακών αποτελεσμάτων. Όπως συζητήθηκε ανωτέρω (βλ. κεφάλαιο 1), υπάρχουν διαφορές στους εθνικούς ορισμούς και την αντίληψη της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν, οπότε θα πρέπει να αναμένεται ότι οι διαφορές αυτές αντανακλώνται στον τρόπο με τον οποίο διαμορφώνονται τα μαθησιακά αποτελέσματα και στις περιοχές που αυτά καλύπτουν.

Προηγούμενες έρευνες, μεταξύ των οποίων και η έκθεση 2012 του δικτύου Ευρυδίκη σχετικά με την *Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στην Ευρώπη* ⁽¹³⁴⁾, αλλά και τα αποτελέσματα της Θεματικής Ομάδας Εργασίας για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν ⁽¹³⁵⁾, δείχνουν ότι τα μαθησιακά αποτελέσματα που συνδέονται με το επιχειρείν ακόμη εξελίσσονται στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες. Αυτό σημαίνει ότι, ενώ μπορούν να βρεθούν ορισμένα στοιχεία σε ορισμένα επίπεδα της εκπαίδευσης, εξακολουθεί να μην υπάρχει μια ολοκληρωμένη και συνεκτική προσέγγιση.

Το ευρωπαϊκό πλαίσιο αναφοράς για τη ικανότητα-κλειδί «πνεύμα πρωτοβουλίας και επιχειρείν» βρίσκεται επίσης σε στάδιο ανάπτυξης επί του παρόντος ⁽¹³⁶⁾· ως εκ τούτου, δεν υπήρχε κοινό πλαίσιο στο οποίο θα μπορούσε να βασιστεί η παρούσα έκθεση. Ωστόσο, υπάρχουν πολλά παραδείγματα εθνικών/περιφερειακών

⁽¹³⁰⁾ <http://www.fiverchallenge.org.uk/>

⁽¹³¹⁾ <http://enterprisetroopers.com/homepage/>

⁽¹³²⁾ <http://www.youthstartproject.eu/#>

⁽¹³³⁾ <http://asteeproject.eu/assessment-tools>

⁽¹³⁴⁾ EACEA/Eurydice (2012).

⁽¹³⁵⁾ European Commission, 2014.

⁽¹³⁶⁾ Το πρόγραμμα αυτό καθώς και επιπρόσθετη έρευνα στο πεδίο διεξάγεται για λογαριασμό της ΓΔ EMPL από την ΓΔ JRC IPTS. <https://ec.europa.eu/jrc/en/entrecomp?search>

πλαίσιων αναφοράς για το επιχειρείν, καθώς και ευρωπαϊκοί οργανισμοί και προγράμματα ⁽¹³⁷⁾, που έχουν αναπτύξει το δικό τους πλαίσιο ⁽¹³⁸⁾. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η Θεματική Ομάδα Εργασίας έχει δώσει ιδιαίτερη προσοχή σε αυτόν τον τομέα και έχει αναπτύξει πλαίσια αναφοράς για ορισμένους τομείς της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν. Τέλος, το ευρωπαϊκό πρόγραμμα ASTEE έχει αναπτύξει ένα εργαλείο αξιολόγησης για τις επιχειρηματικές δεξιότητες, το οποίο προτείνει, επίσης, κατηγορίες μαθησιακών αποτελεσμάτων ⁽¹³⁹⁾.

Με βάση αυτά τα υφιστάμενα εργαλεία, οι ευρωπαϊκές χώρες κλήθηκαν να προσδιορίσουν τα μαθησιακά αποτελέσματα σύμφωνα με τρεις κατηγορίες:

- επιχειρηματικές συμπεριφορές (αυτοπεποίθηση και πνεύμα πρωτοβουλίας)·
- επιχειρηματικές δεξιότητες (δημιουργικότητα, σχεδιασμός, χρηματοοικονομικές γνώσεις, διαχείριση πόρων, διαχείριση αβεβαιότητας/ κινδύνου, ομαδική εργασία)· και
- επιχειρηματικές γνώσεις (τρόπος αξιολόγησης των ευκαιριών, ρόλος των επιχειρηματιών στην κοινωνία και επιλογές επιχειρηματικής σταδιοδρομίας).

Επιχειρηματικές συμπεριφορές: αυτοπεποίθηση

Τα μαθησιακά αποτελέσματα που σχετίζονται με την επιχειρηματική συμπεριφορά της αυτοπεποίθησης είναι αρκετά διαδεδομένα σε όλα τα ευρωπαϊκά σχολικά προγράμματα σπουδών. Ως στοιχείο κοινωνικοποίησης, η ενίσχυση της αυτοπεποίθησης είναι επίσης ένας γενικός εκπαιδευτικός στόχος, που δεν ισχύει μόνο για το επιχειρείν. Μπορεί να εκφράζεται με πολλούς άλλους τρόπους, που κυμαίνονται από την αυτογνωσία, ως την αυτεπίγνωση, την αυτοεκτίμηση, την αυτο-επιβεβαίωση, τη σταθερότητα, ή ένα αίσθημα κατοχής μιας δεξιότητας. Για να σχετίζεται πιο συγκεκριμένα με το επιχειρείν, θα πρέπει να εκφράζεται και να γίνεται αντιληπτή σε σχέση με καθήκοντα ή ενέργειες.

Ως παράδειγμα, στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση στη γερμανόφωνη κοινότητα του Βελγίου, αυτή είναι διατυπωμένη ως «Προσδιορισμός και περιγραφή των οικείων ενδιαφερόντων, δυνατών και αδύνατων σημείων», διατύπωση που είναι πιο κοντά στην αυτεπίγνωση παρά στην πραγματική αυτοπεποίθηση, ενώ στην Ισπανία αναφέρεται πιο συγκεκριμένα ότι «ο μαθητής δείχνει αυτοπεποίθηση (...), η οποία του επιτρέπει να αναλάβει δράση ανάλογα με τις περιστάσεις».

Επιχειρηματικές συμπεριφορές: πνεύμα πρωτοβουλίας

Το «πνεύμα πρωτοβουλίας» βρίσκεται στο επίκεντρο της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν, όπως ορίζεται στην ευρωπαϊκή σύσταση για τις ικανότητες-κλειδιά. Ως εκ τούτου, συχνά βρίσκεται σε πεδία του προγράμματος σπουδών με ρητή αναφορά στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, είτε στα προγράμματα σπουδών των υποχρεωτικών ή προαιρετικών μαθημάτων, είτε στο πλαίσιο διαθεματικών διδακτικών αντικειμένων. Εξετάζοντάς το από τη γωνία των μαθησιακών αποτελεσμάτων, είναι στενά συνδεδεμένο με την επίλυση προβλημάτων, καθώς και με την ανάληψη ευθύνης, ή απλά διατυπώνεται ως «επιχειρηματική» ή «προορατική» συμπεριφορά. Στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση στη Γαλλία, για παράδειγμα, αυτό σημαίνει ότι κάθε μαθητής πρέπει «να είναι σε θέση να προσδιορίσει ένα πρόβλημα και να διαγνώσει τα απαιτούμενα βήματα για την επίλυσή του». Στην ανώτερη δευτεροβάθμια, στην Τσεχική Δημοκρατία, ο μαθητής αναμένεται να «εφαρμόσει μια προορατική προσέγγιση σε συνδυασμό με τη δική του πρωτοβουλία και δημιουργικότητα, και να αγκαλιάσει και να στηρίξει την καινοτομία».

Επιχειρηματικές δεξιότητες: δημιουργικότητα

Η δημιουργικότητα, αντιληπτή ως ικανότητα σκέψης με νέους και ευφάνταστους τρόπους, αποτελεί ουσιαστικό συστατικό και κινητήρια δύναμη για τη διαδικασία παραγωγής ιδεών και καινοτομίας που περιλαμβάνεται σε οποιαδήποτε επιχειρηματική δραστηριότητα. Μπορεί επίσης να γίνεται αντιληπτή ως δημιουργική προσέγγιση για την επίλυση προβλημάτων. Σε αντίθεση με τη συνηθέστερη έννοια της δημιουργικότητας, δεν γίνεται

⁽¹³⁷⁾ <http://www.seecel.hr/UserDocsImages/isced-1>

⁽¹³⁸⁾ Για παράδειγμα η Δανία, η Αυστρία και το Ηνωμένο Βασίλειο (Ουαλία).

⁽¹³⁹⁾ http://archive.ja-ye.org/Download/jaye/ASTEE_REPORT.pdf

κατανοητό σε αυτό το πλαίσιο ότι πρόκειται για ένα προσωπικό γνώρισμα ή ταλέντο, αλλά για κάτι που μπορεί να διδαχτεί και να αναπτυχθεί ⁽¹⁴⁰⁾. Η δημιουργικότητα στο πρόγραμμα σπουδών είναι πιο στενά συνδεδεμένη με τις επιχειρηματικές δεξιότητες, όπου εκφράζεται με την έννοια της ανάπτυξης χρήσιμων ιδεών.

Ωστόσο, φαίνεται δυσκολότερο να βρεθούν σαφώς διατυπωμένα μαθησιακά αποτελέσματα που συνδέονται με τη δημιουργικότητα. Μερικές φορές αποτελεί μάλλον έναν γενικό στόχο της σχολικής εκπαίδευσης, που προωθείται σε όλο το πρόγραμμα σπουδών, όπως στη Λετονία, τη Λιθουανία και τη Ρουμανία, για παράδειγμα. Σε άλλες χώρες, μια πιο πρακτική αντίληψη της δημιουργικότητας αντικατοπτρίζεται στη διατύπωση των μαθησιακών αποτελεσμάτων, όπως στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση στη Σλοβενία, όπου οι μαθητές «μαθαίνουν να σχεδιάζουν, να σκιαγραφούν, να δημιουργούν και να δοκιμάζουν τα προϊόντα και να προτείνουν βελτιώσεις». Στη γενική ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση στο Μαυροβούνιο, το πρόγραμμα σπουδών αναφέρει ότι οι μαθητές «θα πρέπει να εφαρμόζουν δημιουργικές τεχνικές για την επίλυση προβλημάτων και την ανάπτυξη καινοτόμων λύσεων».

Επιχειρηματικές δεξιότητες: σχεδιασμός

Η ικανότητα σχεδιασμού και δόμησης καθηκόντων μπορεί να θεωρηθεί ως μια δεξιότητα που κινεί τη διαδικασία παραγωγής ιδεών και καινοτομίας. Επιτρέπει τη μετατροπή των ιδεών σε πράξεις, λαμβάνοντας υπόψη τις πραγματικές συνθήκες και τους πόρους. Ωστόσο, έξω από το πλαίσιο της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν, μπορεί επίσης να έχει μια στενότερη έννοια, όπου συνδέεται μόνο με τις οργανωτικές αλλαγές.

Στη μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο) στην Εσθονία, για παράδειγμα, ένας μαθητής θα πρέπει να «είναι σε θέση να σχεδιάζει και να αξιολογεί τις δραστηριότητές του και, για να επιτευχθεί το [επιθυμητό] αποτέλεσμα, [πρέπει] να επιλέγει και να εφαρμόζει τις απαραίτητες ενέργειες». Στην αρχική επαγγελματική εκπαίδευση στην Ισπανία, υπάρχει μια άμεση σύνδεση με τις επιχειρήσεις, καθώς «ο μαθητής είναι σε θέση να συντάξει ένα εταιρικό σχέδιο για την παραγωγή, την οργάνωση και τους ανθρώπινους πόρους, μαζί με ένα σχετικό [επιχειρηματικό] σχέδιο». Στη Δημοκρατία της Σλοβακίας, η έννοια είναι ευρύτερη και οι μαθητές στην γενική μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Λύκειο) θα πρέπει να είναι σε θέση να «σχεδιάζουν και να διευθύνουν νέα έργα, προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι, όχι μόνο στην εργασία, αλλά και στην καθημερινή ζωή».

Επιχειρηματικές δεξιότητες: χρηματοοικονομικές γνώσεις

Με την έννοια της ικανότητας κατανόησης οικονομικών καταστάσεων και προϋπολογισμών, οι χρηματοοικονομικές γνώσεις σχετίζονται με τις δεξιότητες για τη διαχείριση των προσωπικών οικονομικών, καθώς και την παροχή βάσης για τη διαχείριση επιχειρηματικών δραστηριοτήτων. Αποτελεί συχνά μέρος των μαθησιακών αποτελεσμάτων που σχετίζονται με τον στενότερο ορισμό της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν, εστιάζοντας σε επιχειρηματικές δεξιότητες. Φαίνεται να είναι μια από τις δεξιότητες που είναι πιο εύκολο να μεταφραστεί σε παρατηρήσιμα και μετρήσιμα μαθησιακά αποτελέσματα σε σχέση με άλλες πτυχές της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν. Αυτό μπορεί να αποτελέσει κίνδυνο για την αποτελεσματική εφαρμογή του επιχειρείν ως ικανότητας-κλειδί, καθώς μπορεί να είναι δελεαστικό για τις αρχές που φέρουν την ευθύνη των προγραμμάτων σπουδών να εστιάσουν στα στοιχεία που είναι εύκολο να διδαχτούν και να αξιολογηθούν, σε βάρος άλλων βασικών δεξιοτήτων. Μια έρευνα που έγινε από τη Θεματική Ομάδα Εργασίας για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν το 2013 έδειξε ότι οι χρηματοοικονομικές γνώσεις ήταν η πιο εξέχουσα πτυχή του μαθήματος που καλύφθηκε από τις συμμετέχουσες χώρες ⁽¹⁴¹⁾. Αυτό επιβεβαιώνει μια ορισμένη τάση προς τα στενότερα, επιχειρηματικού προσανατολισμού μαθησιακά αποτελέσματα, η οποία είναι κάπως αντιφατική με τη γενική τάση στην Ευρώπη, η οποία παραπέμπει σε ευρύτερη αντίληψη της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν. Ωστόσο, η εστίαση στην παροχή χρηματοοικονομικών γνώσεων μπορεί να είναι είτε πιο θεωρητική (με έμφαση στις χρηματοοικονομικές γνώσεις) είτε πιο πρακτική (με έμφαση στις χρηματοοικονομικές δεξιότητες). Η τελευταία είναι η περίπτωση στη Νορβηγία, όπου, στη γενική μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Λύκειο), οι μαθητές θα πρέπει να «υπολογίζουν το κόστος της χρηματοδότησης· [και] να προετοιμάζουν συστάσεις για τη χρηματοδότηση διαφόρων έργων».

⁽¹⁴⁰⁾ CF De Bono (1992), Redecker et al. (2011) και Runco (1991).

⁽¹⁴¹⁾ European Commission, 2014, σ. 36.

Επιχειρηματικές δεξιότητες: διαχείριση πόρων

Διαχείριση πόρων είναι η δυνατότητα συγκέντρωσης και οργάνωσης των πόρων για έναν συγκεκριμένο σκοπό, όπως μια επιχείρηση, ή άλλη ευκαιρία. Αυτό φαίνεται να είναι πολύ συγκεκριμένο και επομένως είναι λιγότερο ορατό στα Ευρωπαϊκά σχολικά προγράμματα ως ρητό μαθησιακό αποτέλεσμα. Σπάνια αντιμετωπίζεται στο πλαίσιο επιδίωξης μιας επιχειρηματικής ιδέας. Η πιο διαδεδομένη έννοια της διαχείρισης πόρων στα προγράμματα σπουδών φαίνεται να σχετίζεται με την υπεύθυνη χρήση των (φυσικών) πόρων και τη βιώσιμη ανάπτυξη, η οποία από μόνη της, δεν ισοδυναμεί με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Ωστόσο, μπορούν να εντοπιστούν ορισμένα παραδείγματα αυτού του μαθησιακού αποτελέσματος στο πλαίσιο της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν.

Στη Ρουμανία, για παράδειγμα, στη μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο), το μαθησιακό αποτέλεσμα διαχείρισης πόρων περιλαμβάνει «την περιγραφή των κύριων στοιχείων των οικογενειακών εσόδων και δαπανών και για την ίδρυση μιας οικογενειακής επιχείρησης». Στην Εσθονία, στη γενική μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Λύκειο), οι μαθητές θα πρέπει «να κατανοούν τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι παίρνουν αποφάσεις για την κατανομή περιορισμένων πόρων και να εξετάζουν το οικονομικό κόστος της κάθε επιχειρηματικής ευκαιρίας». Στην αρχική επαγγελματική εκπαίδευση στην Ισπανία, «ο μαθητής είναι σε θέση να προσδιορίζει επιχειρηματικές ιδέες και να αναγνωρίζει τις ευκαιρίες για τη δημιουργία νέων επιχειρήσεων, αξιολογώντας τις πιθανότητες και τους διαθέσιμους πόρους, κατανοώντας παράλληλα τις πιθανές επιπτώσεις στην κοινότητα από ηθική άποψη».

Επιχειρηματικές δεξιότητες: διαχείριση αβεβαιότητας/ κινδύνου

Η ικανότητα αντιμετώπισης της αβεβαιότητας και του κινδύνου στη διαδικασία εφαρμογής και αξιοποίησης μιας ιδέας είναι μια δεξιότητα που συνήθως συνδέεται με επιχειρηματίες και είναι ένα άλλο βασικό συστατικό της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν. Επίσης, είναι δύσκολο από την άποψη της διδασκαλίας και της μάθησης, καθώς δεν είναι εύκολο να αποκτηθεί ή να αναπτυχθεί αυτή η ικανότητα σε θεωρητική βάση. Αντ' αυτού, χρειάζεται η έκθεση σε αβέβαιες καταστάσεις και η αποκόμιση εμπειριών από αυτές, οι οποίες μπορούν να παρέχονται μέσω των εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

Μερικά συγκεκριμένα παραδείγματα από Ευρωπαϊκά προγράμματα σπουδών περιλαμβάνουν τη γερμανόφωνη κοινότητα του Βελγίου, όπου οι μαθητές στην αρχική επαγγελματική εκπαίδευση καλούνται να «προσδιορίζουν τις διάφορες επενδυτικές ευκαιρίες και τους κινδύνους τους και να μαθαίνουν να τις εφαρμόζουν ανάλογα με την κατάσταση». Ομοίως, στην Τσεχική Δημοκρατία, στη γενική ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ένας μαθητής «κρίνει και αξιολογεί κριτικά τους κινδύνους που συνδέονται με τη λήψη αποφάσεων σε καταστάσεις της πραγματικής ζωής και είναι έτοιμος να άρει τους κινδύνους αυτούς αν είναι απαραίτητο»· στην Αυστρία, ένας μαθητής στην επαγγελματική εκπαίδευση θα πρέπει να είναι σε θέση να «αξιολογεί και να ερμηνεύει τις ευκαιρίες και τους κινδύνους της επιχειρηματικής ανεξαρτησίας, και να προσδιορίζει και να αξιολογεί τους κινδύνους των επιχειρηματικών αποφάσεων και να χρησιμοποιεί κατάλληλες μεθόδους διαχείρισης κινδύνου»· στην Πολωνία, «καθώς προετοιμάζουν το δικό τους έργο» οι μαθητές «συγκεντρώνουν πληροφορίες για την αγορά [και] βρίσκουν και αναλύουν τις απειλές και τους κινδύνους για το δικό τους έργο». Αυτό το τελευταίο παράδειγμα δείχνει πώς αυτό μπορεί να διατυπωθεί ως μια ουσιαστικά πρακτική δραστηριότητα.

Επιχειρηματικές δεξιότητες: ομαδική εργασία

Όπως και με τα μαθησιακά αποτελέσματα που σχετίζονται με την αυτοπεποίθηση, η ομαδική εργασία είναι ένας ευρύτερος στόχος που μπορεί να ενσωματωθεί σε οποιοδήποτε πεδίο του προγράμματος σπουδών, όχι μόνο ως αποτέλεσμα της μάθησης, αλλά και ως τρόπος μάθησης. Είναι σημαντικό να μην συγχέουμε αυτές τις δύο πτυχές. Υπό την έννοια αυτή, από μόνη της, δεν αφορά ειδικά την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Όμως, εντός του πλαισίου, είναι μια ουσιαστική ικανότητα, που οφείλει να αναπτυχθεί παράλληλα με όλες τις άλλες. Περιλαμβάνει επίσης άλλες σχετικές δεξιότητες όπως την επικοινωνία, τη διαπραγμάτευση και τη λήψη αποφάσεων.

Στο Μαυροβούνιο, για παράδειγμα, ένας μαθητής στην πρωτοβάθμια και υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο) θα πρέπει να «έχει την ικανότητα να εργάζεται ατομικά και σε ομάδες» και «να αποδεικνύει την ικανότητά του να λαμβάνει αποφάσεις με τους άλλους». Στη γενική μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ένας μαθητής θα πρέπει επίσης να «είναι ένα δυναμικό μέλος μιας ομάδας, να

αποδεικνύει την ικανότητα επικοινωνίας με μια ομάδα, να συζητά ιδέες και να διαπραγματεύεται με τους άλλους». Στην υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο) στην Ισπανία, «ο μαθητής είναι σε θέση να οργανώνει την ομαδική εργασία και να καθιερώνει λειτουργικούς κανόνες που προωθούν τη συμμετοχή, να παρακινεί τα μέλη της ομάδας και να συμβάλλει στην επίτευξη των στόχων της ομάδας».

Επιχειρηματική γνώση: πώς αξιολογούνται οι ευκαιρίες

Σε γενικές γραμμές, υπάρχει μια πιο μακρά παράδοση στο πλαίσιο των εκπαιδευτικών συστημάτων διδασκαλίας και αξιολόγησης των γνώσεων που σχετίζονται με το επιχειρείν, παρά με τις επιχειρηματικές δεξιότητες ή συμπεριφορές. Το θέμα συνήθως αντιμετωπίζεται είτε μέσα από το μάθημα της οικονομίας είτε μέσω συγκεκριμένων μαθημάτων επιχειρείν στη δευτεροβάθμια και επαγγελματική εκπαίδευση. Ως αποτέλεσμα, τα μαθησιακά αποτελέσματα σε αυτόν τον τομέα μπορεί να θεωρηθούν ευκολότερα ως προς την ενσωμάτωσή τους στα προγράμματα σπουδών και τις μεθόδους διδασκαλίας από εκείνα που αφορούν τις επιχειρηματικές δεξιότητες και συμπεριφορές, τα οποία απαιτούν μια πιο καινοτόμα και πρακτική προσέγγιση διδασκαλίας. Στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού προγράμματος ASTEE, ένα από τα πεδία που έχουν χαρακτηριστεί ως σημαντικά είναι η γνώση του τρόπου προσδιορισμού και αξιολόγησης ευκαιριών και η κατανόηση του τρόπου λειτουργίας της οικονομίας.

Ως παράδειγμα, το αυστριακό πρόγραμμα σπουδών στον επαγγελματικό προσανατολισμό αναφέρει ότι οι μαθητές θα πρέπει να είναι σε θέση να «εντοπίζουν και να δρᾶν τις ευκαιρίες». Στην Ισπανία, στην Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET), οι μαθητές «αξιολογούν διαφορετικές επιχειρηματικές ευκαιρίες στη βάση πιθανών ιδεών, λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση και την εξέλιξη του τομέα [ώστε] ... να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις της αγοράς». Στη Φινλανδία, οι μαθητές «βρίσκουν πηγές χρηματοδότησης για την επιχειρηματική τους ιδέα και πραγματοποιούν μια ανάλυση κόστους-οφέλους».

Επιχειρηματική γνώση: ο ρόλος των επιχειρηματιών στην κοινωνία

Ένας άλλος τομέας που προσδιορίζεται στο πλαίσιο του προγράμματος ASTEE είναι η γνώση του ρόλου και της λειτουργίας των επιχειρηματιών στην κοινωνία, συμπεριλαμβανομένης μιας έννοιας ηθικής στην επιχείρηση. Αυτό δεν είναι το ίδιο με την κατανόηση του τι είναι μια επιχείρηση ή των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων του επιχειρηματία. Υπάρχουν πολύ λίγα παραδείγματα ρητών μαθησιακών αποτελεσμάτων που σχετίζονται με τον ρόλο των επιχειρηματιών, αλλά όπου υπάρχουν, όπως και με την «αξιολόγηση ευκαιριών», συχνά συνδέονται με το μάθημα της οικονομίας ή με συγκεκριμένα μαθήματα επιχειρείν στη δευτεροβάθμια και επαγγελματική εκπαίδευση.

Μερικά παραδείγματα στην υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο) μπορούν να βρεθούν στην Πολωνία, όπου οι μαθητές πρέπει να παρουσιάσουν «πώς το επιχειρείν συμβάλλει στην ικανοποίηση των οικονομικών αναγκών», και τη Σλοβενία, όπου «οι μαθητές έχουν επίγνωση της σημασίας των επιχειρήσεων για την ανάπτυξη της κοινωνίας». Στην Εσθονία, στη γενική μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Λύκειο), οι μαθητές «κατανοούν την ευθύνη των ιδιωτών, των εταιρειών και του κράτους στο πλαίσιο της επίλυσης των παγκόσμιων ζητημάτων». Στην Ισπανία, στο ίδιο επίπεδο εκπαίδευσης, ο μαθητής είναι «σε θέση να εξετάσει την επιχειρηματική δραστηριότητα ως ένα στοιχείο προόδου, και να εκτιμήσει την ικανότητά της να δημιουργεί αξία για την κοινωνία και τους πολίτες της». Στην Τουρκία, οι μαθητές «εξηγούν τις κοινωνικές ευθύνες των επιχειρηματιών». Οι μαθητές «διερευνούν τα χαρακτηριστικά των επιχειρηματιών και το ρόλο της επιχείρησης στη δημιουργία πλούτου» σε όλο το πρόγραμμα σπουδών στο Ηνωμένο Βασίλειο (Ουαλία).

Επιχειρηματική γνώση: επιλογές επιχειρηματικής σταδιοδρομίας

Τέλος, ένας άλλος τομέας γνώσης καλύπτει τις επιχειρηματικές επιλογές σταδιοδρομίας. Από την άποψη των μαθησιακών αποτελεσμάτων, αυτό σημαίνει κατανόηση ότι υπάρχουν διαφορετικοί λόγοι για τους οποίους οι άνθρωποι ξεκινούν μια επιχείρηση, π.χ. για να κερδίσουν χρήματα, για να βοηθήσουν τους άλλους ή να κάνουν κάτι διαφορετικό. Αυτό είναι ένα πρώτο βήμα προκειμένου να μπορέσουν οι μαθητές να προσδιορίσουν τελικά, για τον εαυτό τους, τις επιλογές σταδιοδρομίας στον τομέα των επιχειρήσεων/ του κοινωνικού επιχειρείν. Συχνά αυτό εξετάζεται εντός του πλαισίου της προετοιμασίας για τον κόσμο της εργασίας, το οποίο από μόνο του, ωστόσο, δεν είναι αρκετά συγκεκριμένο για τους σκοπούς της παρούσας έκθεσης. Ως εκ τούτου, στα

Ευρωπαϊκή σχολικά προγράμματα υπάρχουν πολύ λίγα παραδείγματα ρητών μαθησιακών αποτελεσμάτων που σχετίζονται με τις επιχειρηματικές επιλογές σταδιοδρομίας.

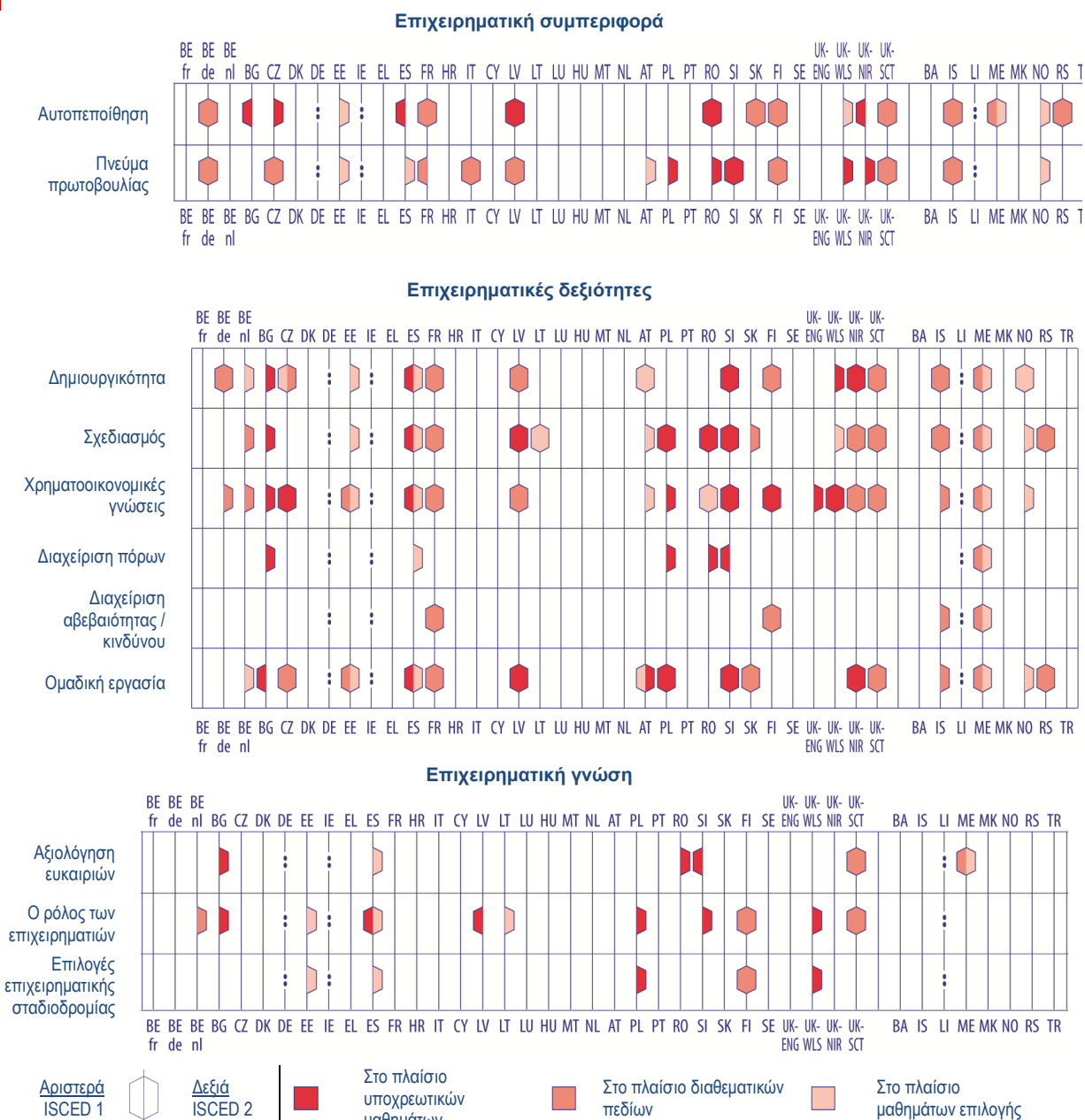
Στη γενική μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια και την αρχική επαγγελματική εκπαίδευση, ωστόσο, στην Πολωνία, οι μαθητές «καταρτίζουν ένα προσχέδιο του επιχειρηματικού τους σχεδίου». Στο Μαυροβούνιο, οι μαθητές θα πρέπει να «εντοπίζουν διάφορες μορφές επιχειρείν, να καθορίζουν τις προτεραιότητες σε προσωπικό και κοινωνικό επίπεδο και να εξηγούν το ρόλο του κοινωνικού επιχειρείν στη δημιουργία μιας βιώσιμης κοινωνίας». Στην αρχική επαγγελματική εκπαίδευση στη γερμανόφωνη κοινότητα του Βελγίου, οι μαθητές «δημιουργούν ένα σχέδιο ζωής και προσδιορίζουν τους λόγους για τους οποίους μπαίνουν στον κόσμο των επιχειρήσεων για τον εαυτό τους και [κατανοούν] τους κανονισμούς που εμπεριέχονται».

3.3.1. Μαθησιακά αποτελέσματα στην πρωτοβάθμια και υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο)

Το σχήμα 3.7 δείχνει, ανά κατηγορία, την κατανομή των μαθησιακών αποτελεσμάτων της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στην πρωτοβάθμια και υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο). Δείχνει επίσης κατά πόσον τα αποτελέσματα συνδέονται με τα υποχρεωτικά, τα προαιρετικά ή τα διαθεματικά πεδία του προγράμματος σπουδών.

Τα δεδομένα δείχνουν ότι ρητή αναφορά στα αποτελέσματα της επιχειρηματικής μάθησης γίνεται περίπου στις μισές ευρωπαϊκές χώρες/περιφέρειες στην πρωτοβάθμια και υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο). Τα μαθησιακά αποτελέσματα που σχετίζονται με την επιχειρηματική συμπεριφορά, καθώς και με τις δεξιότητες της δημιουργικότητας, του σχεδιασμού, των χρηματοοικονομικών γνώσεων και της ομαδικής εργασίας παρουσιάζονται σχεδόν στις μισές χώρες/περιφέρειες. Μεταξύ αυτών, οι χρηματοοικονομικές γνώσεις φαίνεται να αποτελούν τη συνηθέστερη δεξιότητα, ιδίως στην υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο). Αντιθέτως, τα μαθησιακά αποτελέσματα που σχετίζονται με τις δεξιότητες της διαχείρισης πόρων και της διαχείρισης αβεβαιότητας / κινδύνου, καθώς και εκείνα που σχετίζονται με την επιχειρηματική γνώση, και ιδίως την αξιολόγηση των ευκαιριών και επιχειρηματικών επιλογών σταδιοδρομίας, είναι πολύ πιο σπάνια. Εντός του πεδίου της επιχειρηματικής γνώσης, μόνο ο ρόλος των επιχειρηματιών στην κοινωνία ξεχωρίζει ως θέμα που εμφανίζεται σε ελαφρώς περισσότερες χώρες/περιφέρειες.

Οι χώρες διαφέρουν ως προς τον βαθμό στον οποίο έχουν υιοθετηθεί τα μαθησιακά αποτελέσματα για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Πολλές χώρες έχουν μερικά παραδείγματα συναφών μαθησιακών αποτελεσμάτων, αλλά δεν καλύπτουν όλο το φάσμα, ούτε καλύπτουν και τις τρεις κατηγορίες της συμπεριφοράς, των δεξιοτήτων και της γνώσης. Μερικές χώρες/περιφέρειες έχουν ένα ευρύτερο φάσμα αποτελεσμάτων της επιχειρηματικής μάθησης. Πρόκειται για χώρες που έχουν το επιχειρείν ως ειδικό μάθημα, όπως η Εσθονία, η Ισπανία και το Μαυροβούνιο (μάθημα επιλογής στην υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο)) και η Ρουμανία (υποχρεωτικό μάθημα στην υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο)). Επιπλέον, οι χώρες όπου το επιχειρείν αποτελεί διαθεματικό διδακτικό αντικείμενο έχουν επίσης μεγαλύτερο αριθμό μαθησιακών αποτελεσμάτων που συνδέονται με το επιχειρείν, όπως η Εσθονία, η Γαλλία, η Φινλανδία, το Ηνωμένο Βασίλειο (Σκωτία), η Ισλανδία, το Μαυροβούνιο και η Νορβηγία. Τέλος, κάποιες από τις χώρες/περιφέρειες που διδάσκουν το επιχειρείν στο πλαίσιο ευρύτερων υποχρεωτικών μαθημάτων ασχολούνται επίσης με έναν σημαντικό αριθμό αποτελεσμάτων της επιχειρηματικής μάθησης [Βουλγαρία, Ισπανία, Λετονία, Πολωνία, Σλοβενία και Ηνωμένο Βασίλειο (Ουαλία και Βόρεια Ιρλανδία)].

Σχήμα 3.7: Μαθησιακά αποτελέσματα της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στην πρωτοβάθμια και υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο), 2014/15

Πηγή: Ευρυδίκη.

Επιστημονικές ανά χώρα

Δανία: Το 2014, τα μαθησιακά αποτελέσματα για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν δεν εκφράζονται ρητά στα προγράμματα σπουδών. Έχουν ενσωματωθεί πιο σιωπηρά, ως μέρος των κύριων στόχων των μαθημάτων. Η νέα σχολική μεταρρύθμιση εκφράζει την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν ως διαθεματική προσέγγιση σε όλες τις βαθμίδες με σαφή πρόοδο.

Κροατία: Το Εθνικό πλαίσιο προγράμματος σπουδών (NFC) ορίζει ότι η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν θα πρέπει να ενσωματωθεί στα προγράμματα σπουδών των βαθμίδων 0 έως 3 της ISCED ως διαθεματικό διδακτικό αντικείμενο και να περιλαμβάνει συγκεκριμένους στόχους. Ωστόσο, η ανάπτυξη του πραγματικού σχολικού προγράμματος σπουδών για την εφαρμογή αυτής της απαίτησης του NFC δεν έχει ακόμη ολοκληρωθεί.

Μάλτα: Επί του παρόντος αναπτύσσεται πλαίσιο Μαθησιακών αποτελεσμάτων, συμπεριλαμβανομένων των μαθησιακών αποτελεσμάτων για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν.

Πορτογαλία: Αναπτύσσεται ένα έγγραφο καθοδήγησης για τα προγράμματα σπουδών ως προς την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν· θα περιέχει περιγραφείς απόδοσης, όπως η επιχειρηματική γνώση, οι δεξιότητες και η συμπεριφορά, οι οποίοι θα ισχύουν από την προσχολική έως και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Βοσνία-Ερζεγοβίνη: Τα μαθησιακά αποτελέσματα για την υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο) έχουν καθοριστεί, αλλά δεν έχουν ενσωματωθεί επίσημα στα προγράμματα σπουδών. Τα μαθησιακά αποτελέσματα για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση ορίζονται μέσα από το πρόγραμμα του περιφερειακού SEECEL και χρησιμοποιούνται σε τέσσερα πιλοτικά σχολεία.

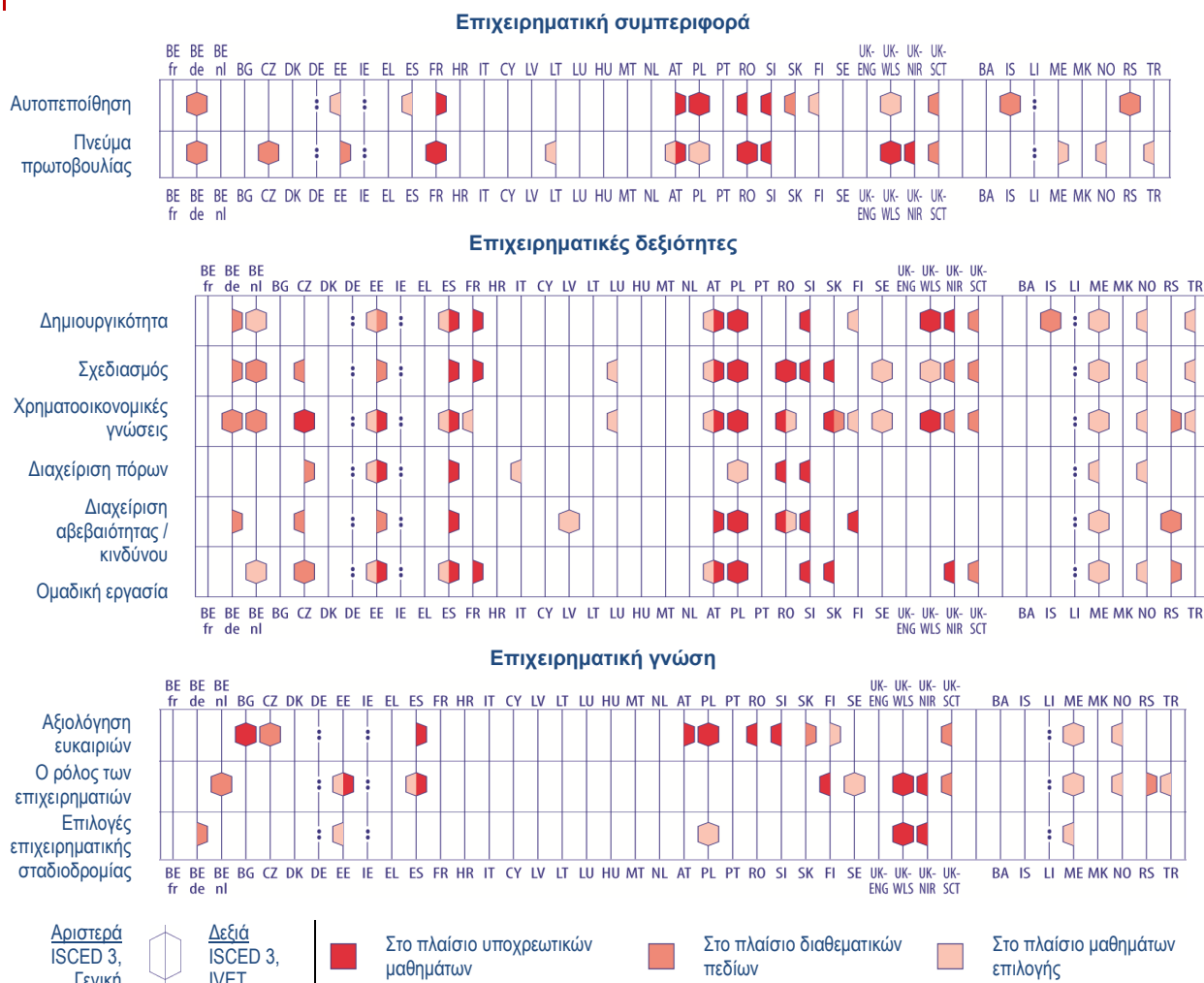
3.3.2. Μαθησιακά αποτελέσματα στη Γενική μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Λύκειο) και την Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET)

Το σχήμα 3.8 εξετάζει την κατανομή των αποτελεσμάτων της επιχειρηματικής μάθησης στη Γενική μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Λύκειο) και την Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET). Συνολικά, τα προγράμματα σπουδών σε αυτές τις υψηλότερες βαθμίδες εκπαίδευσης δεν περιέχουν σημαντικά περισσότερα μαθησιακά αποτελέσματα που σχετίζονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν από ό,τι στα χαμηλότερα επίπεδα. Υπάρχουν, ωστόσο, διαφορές στις επιμέρους κατηγορίες. Περίπου 20 χώρες/περιφέρειες έχουν μαθησιακά αποτελέσματα που σχετίζονται με την επιχειρηματική συμπεριφορά, τόσο στην πρωτοβάθμια ή/ και τη Γενική υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο), όσο και στη Γενική μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Λύκειο) ή/ και την Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET). Ωστόσο, υπάρχουν ελαφρώς περισσότερα παραδείγματα μαθησιακών αποτελεσμάτων που σχετίζονται με μία ή δύο κατηγορίες επιχειρηματικών συμπεριφορών στις χαμηλότερες βαθμίδες εκπαίδευσης. Όσον αφορά τις δεξιότητες, για τις τρεις πρώτες που αναφέρονται στο σχήμα (δημιουργικότητα, σχεδιασμός και χρηματοοικονομικές γνώσεις), ο αριθμός των χωρών με μαθησιακά αποτελέσματα είναι περίπου ο ίδιος, ενώ λιγότερες χώρες περιλαμβάνουν την τελευταία, δηλαδή, την ομαδική εργασία, στα υψηλότερα επίπεδα της εκπαίδευσης. Αντιθέτως, τα μαθησιακά αποτελέσματα που συνδέονται με ορισμένες δεξιότητες, δηλαδή τη διαχείριση πόρων και τη διαχείριση αβεβαιότητας / κινδύνου, καθώς και με το πεδίο της γνώσης που περιλαμβάνει την αξιολόγηση ευκαιριών, καμία από τις οποίες δεν είναι πολύ συχνές στα προγράμματα σπουδών της πρωτοβάθμιας και υποχρεωτικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Γυμνάσιο), μπορούν να βρεθούν σε διπλάσιο αριθμό χωρών στη βαθμίδα μη υποχρεωτικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Λύκειο). Για τους υπόλοιπους τύπους γνώσεων και δεξιοτήτων, δηλαδή τη δημιουργικότητα, τον σχεδιασμό, τις χρηματοοικονομικές γνώσεις, τον ρόλο των επιχειρηματιών στην κοινωνία και τις επιχειρηματικές επιλογές σταδιοδρομίας, η εικόνα είναι σε γενικές γραμμές η ίδια.

Εξετάζοντας πιο προσεκτικά τις επιμέρους χώρες, μερικές ξεχωρίζουν επειδή έχουν ενσωματώσει πολλά διαφορετικά αποτελέσματα της επιχειρηματικής μάθησης. Η Εσθονία, η Ισπανία, η Πολωνία, η Ρουμανία, η Σλοβενία, η Φινλανδία, το Ηνωμένο Βασίλειο (Ουαλία, Βόρεια Ιρλανδία και τη Σκωτία), το Μαυροβούνιο και η Νορβηγία εμπίπτουν σε αυτήν την κατηγορία στη μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια (Γυμνάσιο) όσο και στην υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Λύκειο). Από την άποψη της εδραίωσης της συνέχειας και της εξέλιξης σε όλα τα εκπαιδευτικά επίπεδα και στη Δια Βίου Μάθηση, αυτό είναι μάλλον μια καλή ένδειξη. Στην Εσθονία και το Μαυροβούνιο, αυτά τα μαθησιακά αποτελέσματα συνδέονται και πάλι με διαθεματικούς στόχους και μαθήματα επιλογής. Στη γερμανόφωνη κοινότητα του Βελγίου [Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET)], την Τσεχική Δημοκρατία και το Ηνωμένο Βασίλειο (Σκωτία) [(γενική μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Λύκειο))], συνδέονται με τη διαθεματική τους προσέγγιση για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Στην Εσθονία, την Ισπανία, την Αυστρία, την Πολωνία, τη Ρουμανία, τη Σλοβενία, τη Φινλανδία, το Ηνωμένο Βασίλειο (Ουαλία και Βόρεια Ιρλανδία), το Μαυροβούνιο και τη Νορβηγία, ένα ευρύτερο φάσμα αποτελεσμάτων της επιχειρηματικής μάθησης είναι ενσωματωμένα στα προγράμματα σπουδών, καθώς ενσωματώνονται και σε ξεχωριστά μαθήματα επιχειρηματικότητας ή/ και σε άλλα μαθήματα.

Σε γενικές γραμμές, όπως συζητήθηκε στην ενότητα 3.1.2, υπάρχουν περισσότερα ειδικά μαθήματα επιχειρείν στη γενική μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Λύκειο) και στην Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET), συχνά επιλογής αλλά μερικές φορές υποχρεωτικά. Όπου αυτά είναι επιλογής, όπως στην Εσθονία, το Μαυροβούνιο και τη Νορβηγία, μόνο οι μαθητές που επιλέγουν αυτά τα ειδικά μαθήματα επιλογής επιτυγχάνουν τους σχετικούς μαθησιακούς στόχους. Όπου είναι υποχρεωτικά, όπως στην Ισπανία [Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET)], την Αυστρία [Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET)], την Πολωνία, τη Ρουμανία και τη Σλοβενία, είναι πιθανό να επιδρούν σε περισσότερους μαθητές.

Σχήμα 3.8: Μαθησιακά αποτελέσματα για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στη γενική μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Λύκειο) και την Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET), 2014/15

Επιστημονικές ανά χώρα

Δανία: Το 2014, τα μαθησιακά αποτελέσματα για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν δεν εκφράζονται ρητά στα προγράμματα σπουδών. Έχουν ενσωματωθεί σιωπηρά ως μέρος των κύριων στόχων μαθημάτων και ως μέρος των υποχρεωτικών διαθεματικών προγραμμάτων.

Κροατία: Το Εθνικό πλαίσιο προγράμματος σπουδών (NFC) ορίζει ότι η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν θα πρέπει να ενσωματωθεί στα προγράμματα σπουδών ISCED 0-3 ως διαθεματικό διδακτικό αντικείμενο, συμπεριλαμβανομένων συγκεκριμένων στόχων. Ωστόσο, η ανάπτυξη του πραγματικού σχολικού προγράμματος σπουδών για την εφαρμογή αυτής της απαίτησης του NFC δεν έχει ακόμη ολοκληρωθεί.

Μάλτα: Επί του παρόντος αναπτύσσεται πλαίσιο Μαθησιακών αποτελεσμάτων, συμπεριλαμβανομένων των μαθησιακών αποτελεσμάτων για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν.

Πορτογαλία: Αναπτύσσεται ένα έγγραφο καθοδήγησης για τα προγράμματα σπουδών ως προς την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Θα περιέχει περιγραφές απόδοσης, όπως η επιχειρηματική γνώση, οι δεξιότητες και η συμπεριφορά, οι οποίοι θα ισχύουν από την προσχολική έως και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Σλοβενία: Δεν υπάρχουν διαθέσιμα δεδομένα για τα μαθησιακά αποτελέσματα στην Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET).

Βοσνία-Ερζεγοβίνη: Τα μαθησιακά αποτελέσματα για τη μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Λύκειο) έχουν καθοριστεί, αλλά δεν έχουν ενσωματωθεί επίσημα στα προγράμματα σπουδών.

3.3.3. Συνοχή και εξέλιξη των μαθησιακών αποτελεσμάτων

Εκτός από τον προσδιορισμό των μαθησιακών αποτελεσμάτων που συνδέονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στα ευρωπαϊκά σχολικά προγράμματα, συγκεντρώνονται επίσης αποδεικτικά στοιχεία για τον τρόπο με τον οποίο δομούνται αυτά τα αποτελέσματα έτσι ώστε να εξασφαλιστεί η συνέχεια και η εξέλιξη. Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν ως ικανότητα-κλειδί γίνεται αντιληπτή ως μέρος μιας διαδικασίας Δια Βίου Μάθησης

που περιλαμβάνει οριζόντιες δεξιότητες. Κατά συνέπεια, τα μαθησιακά αποτελέσματα πρέπει να είναι οργανωμένα οριζόντια, σε όλο το πρόγραμμα σπουδών, αλλά και κάθετα, ώστε να εξασφαλίζεται η εξέλιξη σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης.

Η έκθεση αυτή επιβεβαιώνει προηγούμενες έρευνες καθώς δείχνει ότι τα μαθησιακά αποτελέσματα που συνδέονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν είναι ακόμη κατακερματισμένα στα περισσότερα εκπαιδευτικά συστήματα. Πρόοδος μπορεί να επιτευχθεί σε μία κατηγορία μαθησιακών αποτελεσμάτων, αλλά όχι σε άλλες. Σε γενικές γραμμές, τα προγράμματα σπουδών περιλαμβάνουν στοιχεία επιχειρηματικής μάθησης, αλλά πολύ λίγα δείχνουν μια πιο δομημένη προσέγγιση της Δια Βίου Μάθησης.

Για παράδειγμα, όταν διδάσκεται ως διαθεματικό διδακτικό αντικείμενο, υπάρχουν πολύ λίγες συνδέσεις μεταξύ των μαθημάτων που συνδέουν τα μαθησιακά αποτελέσματα για την παροχή μιας ουσιαστικότερης εμπειρίας μάθησης. Κατά πόσον αυτές υπάρχουν εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την προθυμία των εκπαιδευτικών (του τομέα) να συνεργάζονται μεταξύ τους. Αρκετά μαθήματα μπορεί να συμβάλουν στην επίτευξη των μαθησιακών αποτελεσμάτων που σχετίζονται με το επιχειρείν, αλλά συχνά δεν υπάρχει σαφής ένδειξη για το πώς αυτά μπορούν να αναπτυχθούν ταυτόχρονα και με συντονισμένο τρόπο σε διάφορα μαθήματα στο ίδιο επίπεδο ή κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους.

Επίσης, όπως αναφέρθηκε στην ενότητα 3.2, η παροχή πρακτικών επιχειρηματικών εμπειριών, όπως με τη δημιουργία μίνι εταιρειών, μπορεί να είναι ένας καλός τρόπος για να εξασφαλιστεί ότι όλα τα αποτελέσματα της επιχειρηματικής μάθησης καλύπτονται κατά τη διάρκεια της μαθησιακής διαδικασίας. Συνδυάζουν στόχους της επιχειρηματικής μάθησης με μεθοδολογία διδασκαλίας της επιχειρηματικότητας.

Η πρόοδος μέσα από τα διαδοχικά επίπεδα της εκπαίδευσης είναι συχνά σύμφυτη με την (ανάλογα με την ηλικία) λογική των προγραμμάτων σπουδών, όπου τα μαθήματα, το περιεχόμενο και οι εργασίες ξεκινούν στο πιο βασικό επίπεδο και αναπτύσσονται προς το πιο σύνθετο. Στη Βουλγαρία και την Αυστρία, για παράδειγμα, αυτό ονομάζεται «σπειροειδής προσέγγιση». Κατά συνέπεια, όταν τα μαθησιακά αποτελέσματα για τις επιχειρηματικές δεξιότητες περιλαμβάνονται σε μαθήματα με συνέχεια στο πρόγραμμα σπουδών, η πρόοδος είναι φυσική. Τα ακόλουθα παραδείγματα το καταδεικνύουν

Στην **Εσθονία**, το διαθεματικό διδακτικό αντικείμενο «Αστική πρωτοβουλία και επιχείρηση» δείχνει σαφή πρόοδο από το ένα επίπεδο στο άλλο. Σε επίπεδο πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, στις τάξεις 1-3, η μάθηση επικεντρώνεται στη συνεργασία και την από κοινού λήψη αποφάσεων. Η μαθησιακή διαδικασία μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσω εθελοντικών δραστηριοτήτων των μαθητών, όπως οι δραστηριότητες καθαριότητας στη γειτονιά, η οργάνωση κοινοτικών εκδηλώσεων, κλπ. Στις τάξεις 4-6, η μάθηση έχει ως στόχο την υποστήριξη της ανάπτυξης πρωτοβουλιών των μαθητών και την παροχή ευκαιριών και βοήθειας για κοινές πρωτοβουλίες. Οι μαθητές κατευθύνονται προς την εξεύρεση δημιουργικών λύσεων σε προβλήματα που είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν και λαμβάνουν βοήθεια, ώστε να μάθουν από την εμπειρία ότι υπάρχει ανάγκη για κοινή προσπάθεια και όφελος που πρόκειται να αποκτηθεί από αυτή. Στο χαμηλότερο επίπεδο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, η μάθηση επικεντρώνεται στο πώς λειτουργούν οι διάφοροι τομείς της κοινωνίας (δημόσιος, ιδιωτικός και μη κερδοσκοπικός) και τον τρόπο με τον οποίο συνδέονται. Οι μαθητές ενθαρρύνονται να συμμετέχουν σε δραστηριότητες της τοπικής κοινωνίας, έτσι ώστε να μπορούν να κατανοήσουν την έννοια της «πρωτοβουλίας των πολιτών», να αποκτήσουν κάποια εμπειρία από εθελοντική εργασία, να βρουν κίνητρα και να αναπτύξουν επιχειρηματικές δεξιότητες. Στη γενική μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Λύκειο), η μάθηση επικεντρώνεται στην ανάπτυξη των γνώσεων και των δεξιοτήτων που απαιτούνται για την αποτελεσματική συμμετοχή στη διαδικασία λήψης πολιτικών και οικονομικών αποφάσεων σε τοπικό και εθνικό επίπεδο. Ως εκ τούτου, μέσα από ενδοσχολικές και εξωσχολικές δραστηριότητες, καθώς και μέσω της εργασίας βάσει έργου, αναπτύσσεται η ευαισθητοποίηση των μαθητών για τα πολιτικά και οικονομικά συστήματα.

Στην **Ισπανία**, πολλές Αυτόνομες Κοινότητες προσφέρουν ποικιλία προγραμμάτων για τις προσωπικές, κοινωνικές, πολιτιστικές και επιχειρηματικές διαστάσεις της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν για τους μαθητές, καθώς προχωρούν μέσα από τις διάφορες τάξεις και τα στάδια του εκπαιδευτικού συστήματος. Υπάρχει μια προοδευτική αλλαγή στο επίκεντρο των στόχων από την ανάπτυξη των προσωπικών επιχειρηματικών ικανοτήτων στα πρώτα στάδια της εκπαίδευσης, προς την απόκτηση ειδικών δεξιοτήτων που σχετίζονται με τη δημιουργία και τη διεύθυνση επιχειρήσεων στην υποχρεωτική δευτεροβάθμια (Γυμνάσιο) και μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια (Λύκειο) εκπαίδευση (γενική και επαγγελματική).

Στο **Ηνωμένο Βασίλειο (Σκωτία)**, οι μαθησιακές εμπειρίες και τα αποτελέσματα περιγράφουν την πρόοδο στην εκμάθηση στα διάφορα επίπεδα και ενδέχεται να ισχύουν για τους μαθητές σε διάφορα στάδια της εκπαιδευτικής τους ανάπτυξης. Για παράδειγμα, στο πεδίο των κοινωνικών σπουδών, ο στόχος «ανάπτυξης μιας αντίληψης των εννοιών που ενθαρρύνουν το

επιχειρείν και επηρεάζουν τις επιχειρήσεις» καταδεικνύει την εξέλιξη μέσα από πέντε επίπεδα. Στο πρώιμο επίπεδο, που συνήθως συνδέεται με την προσχολική ηλικία και τις αρχές της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης ή αργότερα για κάποιους, λέει: «Σε ρεαλιστικά σκηνικά και φανταστικά σενάρια, διερευνώ πώς τα τοπικά καταστήματα και οι υπηρεσίες μάς παρέχουν αυτό που χρειαζόμαστε στην καθημερινή μας ζωή». Στο πρώτο επίπεδο (συνήθως πρωτοβάθμια εκπαίδευση, τάξεις 2 έως 4, αλλά νωρίτερα ή αργότερα για μερικούς) οι μαθητές θα πρέπει να έχουν «αναπτύξει την κατανόηση της σημασίας των τοπικών οργανώσεων στην κάλυψη των αναγκών της τοπικής κοινωνίας». Στο κατώτερο επίπεδο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, το πρόγραμμα σπουδών συνεχίζει ως εξής: «μέσα από την διερεύνηση των ηθικών συναλλαγών, καταλαβαίνω πώς οι βασικές ανάγκες των ανθρώπων είναι ίδιες σε όλο τον κόσμο, συζητώντας γιατί κάποιες κοινωνίες είναι σε καλύτερη θέση να ανταποκριθούν σε αυτές τις ανάγκες από άλλες». Στην υποχρεωτική δευτεροβάθμια (Γυμνάσιο) και στη μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια (Λύκειο) εκπαίδευση («τρίτο επίπεδο»): «όταν συμμετέχω σε μια επιχειρηματική δραστηριότητα, [μπορώ να] διερευνώ τα ηθικά ζητήματα που αφορούν την επιχειρηματική πρακτική και να κατανοώ τον τρόπο με τον οποίο οι επιχειρήσεις βοηθούν να ικανοποιηθούν οι ανάγκες». Και τέλος, στο τέταρτο επίπεδο: «Μπορώ να εξετάζω κριτικά το πώς ορισμένοι οικονομικοί παράγοντες μπορούν να επηρεάσουν τα άτομα, τις επιχειρήσεις ή τις κοινότητες».

Στη **Νορβηγία**, το μάθημα «Επιχειρείν και ανάπτυξη επιχειρήσεων», για παράδειγμα, αναπτύσσει τις δεξιότητες σταδιακά: στην πρώτη τάξη της μη υποχρεωτικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Λύκειο), ένας στόχος δεξιοτήτων υπό τον τίτλο «Διευθύνοντας μια επιχείρηση» απαιτεί από τους μαθητές να «περιγράψουν τη διαδικασία ανάπτυξης για τη δημιουργία ενός προϊόντος»· και στη δεύτερη τάξη ο στόχος δεξιοτήτων με τίτλο «Ανάπτυξη επιχειρήσεων» ζητά από τους μαθητές να «αξιολογήσουν την περαιτέρω ανάπτυξη μιας επιχειρηματικής ιδέας».

Επίσης, σε ορισμένες χώρες, ιδίως όπου η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν διδάσκεται εντός συγκεκριμένων ξεχωριστών μαθημάτων, η εξέλιξη ακολουθεί μια «λογική μαθήματος», όπου το ίδιο μάθημα εξελίσσεται κατά μήκος των διάφορων εκπαιδευτικών βαθμίδων.

Στην **Πολωνία**, για παράδειγμα, στο βασικό πρόγραμμα «Γνώση της κοινωνίας», προβλέπεται ότι μεταξύ των έξι κύριων μαθησιακών αποτελεσμάτων, πέντε επαναλαμβάνονται σε πιο ανεπτυγμένη και αναλυτική μορφή σε διαδοχικές βαθμίδες της εκπαίδευσης. Το έκτο μαθησιακό αποτέλεσμα συνδέεται με το ειδικό περιεχόμενο διδασκαλίας του συγκεκριμένου επιπέδου.

Υπάρχουν ορισμένα παραδείγματα μιας πιο στρατηγικής προσέγγισης προς την οικοδόμηση επιχειρηματικών δεξιοτήτων κατά τρόπο συνεκτικό και ισόβιο. Η πραγματική κατάσταση της υλοποίησης δεν έχει ακόμη αποδειχθεί.

Το σχέδιο δράσης της **φλαμανδικής κοινότητας του Βελγίου**, μια ειδική στρατηγική για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, δείχνει τον τρόπο με τον οποίο τα σχολεία θα μπορούσαν να σχεδιάσουν το πρόγραμμα σπουδών τους ώστε να περιλαμβάνει το μάθημα αυτό: η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν πρέπει να ενσωματωθεί σε όλα τα προγράμματα σπουδών και σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες. Ωστόσο, είναι σημαντικό να οριστεί με σαφήνεια ποιοι στόχοι της εκπαίδευσης στο επιχειρείν πρέπει να αντιμετωπίζονται σε ποια φάση της ζωής. (...) Το επιχειρείν πρέπει να αναπτύσσεται σταδιακά (...). Η προσχολική εκπαίδευση (θα πρέπει να αναπτύσσει επιχειρηματικό πνεύμα και θετική εικόνα)· η πρωτοβάθμια εκπαίδευση (θα πρέπει να εξελίσει τα προηγούμενα επιτεύγματα προσθέτοντας τη βασική οικονομική συνείδηση και την επίγνωση της σημασίας των επιχειρήσεων για την κοινωνία). Η δευτεροβάθμια εκπαίδευση (θα πρέπει να εξελίσει τα προηγούμενα επιτεύγματα, προσθέτοντας το επιχειρείν: την ατομική επιλογή του κάθε μαθητή)».

Στη **Δανία**, το Ίδρυμα Επιχειρείν της Δανίας (FFE) έχει δημιουργήσει ένα πλαίσιο για ένα πιθανό μοντέλο εξέλιξης σε ολόκληρο το εκπαιδευτικό σύστημα. Έχει χρησιμοποιηθεί στις εθνικές κατευθυντήριες γραμμές που ισχύουν για την πρωτοβάθμια και την υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο), ενώ επίσης έχει παράσχει τη βάση για την ανάπτυξη της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στη γενική μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Λύκειο) και την Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET).

Στην **Αυστρία**, βρίσκεται σε εφαρμογή ένα σαφώς καθορισμένο μοντέλο της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν, το οποίο ονομάζεται «Μοντέλο επιχειρηματικής εκπαίδευσης TRIO» (TRIO Model for Entrepreneurship Education). Αναπτύχθηκε από το Κέντρο Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν για τη σχολική καινοτομία EESI-Impulse Centre και χρηματοδοτείται από το Υπουργείο για χρήση σε σχολεία, ιδιαίτερα στον τομέα της επαγγελματικής εκπαίδευσης. Το μοντέλο αυτό υποστηρίζει μια σταδιακή ανάπτυξη της επιχειρηματικής ικανότητας, όπου οι μαθητές αρχίζουν αναλαμβάνοντας μια βασική επιχειρηματική εμπειρία και αποκτούν μια βασική κατανόηση των θεμάτων, προτού μπορέσει να επιτευχθεί μια επιχειρηματική κουλτούρα και νοοτροπία. Το μοντέλο αποτελείται από τρία επίπεδα: το επίπεδο 1 ασχολείται με την εδραίωση μιας βασικής κατανόησης της επιχειρηματικής μάθησης και την εξοικείωση με την ανάπτυξη ιδεών και την μετατροπή τους σε πράξη· το επίπεδο 2 εμβαθύνει τον πυρήνα της εκπαίδευσης μέσω πιο προηγμένων δραστηριοτήτων που επιδιώκουν να σταθεροποιήσουν / ενθαρρύνουν την επιχειρηματική κουλτούρα· το επίπεδο 3 αφορά την ενθάρρυνση μιας κουλτούρας που προωθεί την ωριμότητα, την αυτονομία, την προσωπική ευθύνη και την αλληλεγγύη (βάση αξίας). Απώτερος στόχος είναι η δημιουργία μιας βιώσιμης και δυναμικής πολιτικής κοινωνίας των πολιτών.

Στο **Ηνωμένο Βασίλειο (Ουαλία)**, το πλαίσιο για το πρόγραμμα Σταδιοδρομία και ο κόσμος της εργασίας (CWW) είναι ένα υποχρεωτικό μέρος του προγράμματος σπουδών για μαθητές ηλικίας 11-19 ετών και ένα στοιχείο του «διδακτικού κορμού» για

μαθητές ηλικίας 16-19 ετών. Περιλαμβάνει ένα εύρος καταστάσεων σε κάθε στάδιο της μάθησης, που περιλαμβάνουν τις επιχειρηματικές δεξιότητες και την εξοικείωση με τον κλάδο αυτόν.

Δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι τα τρία τελευταία παραδείγματα προέρχονται από χώρες/περιφέρειες [Δανία, Ηνωμένο Βασίλειο (Ουαλία) και Αυστρία], που έχουν ήδη αναπτύξει ένα πλαίσιο αναφοράς για τις επιχειρηματικές δεξιότητες, ενώ το πρώτο παράδειγμα προέρχεται από μια περιφέρεια με ειδική στρατηγική (φλαμανδική κοινότητα του Βελγίου).

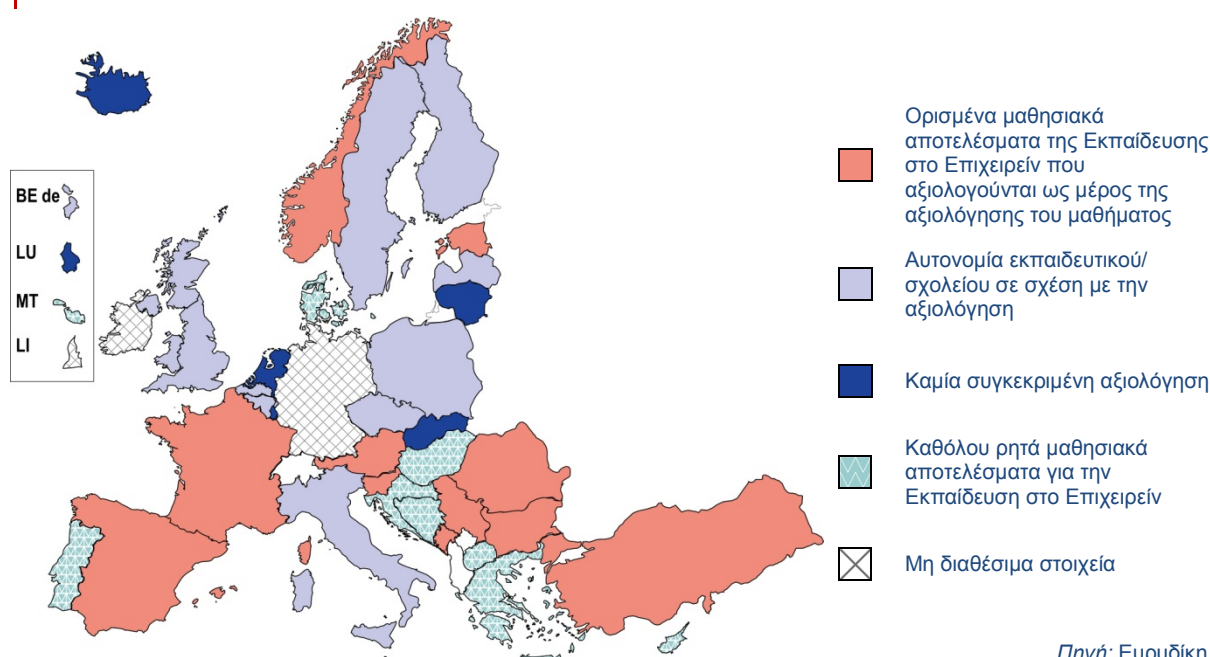
3.3.4. Αξιολόγηση των μαθησιακών αποτελεσμάτων που σχετίζονται με την εκπαίδευση στην επιχειρηματικότητα

Τέλος, οι χώρες έχουν ερωτηθεί αν τα προσδιορισμένα μαθησιακά αποτελέσματα που σχετίζονται με τις επιχειρηματικές δεξιότητες αξιολογούνται, και αν ναι, πώς διεξάγεται η αξιολόγηση. Στην πραγματικότητα, η αξιολόγηση των οριζόντιων δεξιοτήτων βρίσκεται ακόμη σε πρώιμα στάδια ανάπτυξης στην Ευρώπη και λίγες μόνο χώρες/περιφέρειες [Δανία, Αυστρία, Ηνωμένο Βασίλειο (Ουαλία), και η περιφέρεια της Νοτιοανατολικής Ευρώπης μέσω του Κέντρου Νοτιοανατολικής Ευρώπης για την Επιχειρηματική Μάθηση (SEECCL)] έχουν μέχρι στιγμής παραγάγει ένα πλαίσιο αναφοράς για τη ικανότητα-κλειδί «πνεύμα πρωτοβουλίας και επιχειρείν». Πράγματι, ο ορισμός των μαθησιακών αποτελεσμάτων αποτελεί το πρώτο βήμα προς την αξιολόγηση.

Ωστόσο, αν αυτή η ικανότητα-κλειδί πρέπει να αναγνωριστεί ως σημαντική μαθησιακή εμπειρία για όλους τους μαθητές και τους σπουδαστές, η αξιολόγηση είναι απαραίτητη. Επιπλέον, επειδή το επιχειρείν είναι μια ευρεία και πολύπλευρη ικανότητα-κλειδί, απαιτεί όχι μόνο καινοτόμα διδασκαλία, αλλά και καινοτόμες μεθόδους αξιολόγησης.

Τα ευρήματα της παρούσας έκθεσης φαίνεται να επιβεβαιώνουν προηγούμενες έρευνες, που δείχνουν ότι η επιχειρηματική συμπεριφορά, οι δεξιότητες και οι γνώσεις δεν αξιολογούνται συγκεκριμένα. Η αξιολόγηση συνδέεται συνήθως με συγκεκριμένα μαθήματα που είτε περιλαμβάνουν είτε δεν περιλαμβάνουν τα μαθησιακά αποτελέσματα που σχετίζονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Συνεπώς, είναι δύσκολο να εντοπιστεί ποια συγκεκριμένα μαθησιακά αποτελέσματα αξιολογούνται.

Σχήμα 3.9: Αξιολόγηση των μαθησιακών αποτελεσμάτων που σχετίζονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, 2014/15

Πηγή: Ευρυδίκη.

Επισημάνσεις ανά χώρα

Μάλτα: Αναπτύσσονται νέο Πλαίσιο για τα μαθησιακά αποτελέσματα και Προγράμματα αξιολόγησης μάθησης, που σχεδιάζεται να τεθούν σε εφαρμογή την περίοδο 2016/17.

Αυστρία: Τα παραδείγματα αξιολόγησης λαμβάνονται από το πρόγραμμα σπουδών μιας επαγγελματικής σχολής. Δεν είναι όλα

τα προγράμματα σπουδών προσανατολισμένα στις δεξιότητες ακόμα, αλλά το 2014, πολλά προγράμματα σπουδών με προσανατολισμό στις δεξιότητες έγιναν νόμος και αναμένεται να ακολουθήσουν κι άλλα.

Στις χώρες που έχουν ξεχωριστό μάθημα επιχειρείν, ένας αριθμός μαθησιακών αποτελεσμάτων αξιολογείται προφανώς στο πλαίσιο της αξιολόγησης του ίδιου του μαθήματος. Όταν όμως το μάθημα του επιχειρείν διδάσκεται ως διαθεματικό μάθημα, είναι δύσκολο να βρεθούν στοιχεία για την αξιολόγηση των συγκεκριμένων μαθησιακών αποτελεσμάτων που συνδέονται με το επιχειρείν.

Σε δώδεκα εκπαιδευτικά συστήματα, ενώ υπάρχουν γενικοί κανονισμοί σχετικά με την αξιολόγηση, η αυτονομία του εκπαιδευτικού και του σχολείου σημαίνει ότι η λήψη αποφάσεων και οι πραγματικές πρακτικές διαφέρουν κατά βάση και, συνεπώς, είναι πιο δύσκολο να συγκεντρωθούν πληροφορίες σχετικά με το θέμα.

Υπάρχουν μόνο μερικά παραδείγματα πιο συγκεκριμένων συστάσεων ή κατευθυντήριων οδηγιών σχετικά με την αξιολόγηση της επιχειρηματικής μάθησης.

Στην Ισπανία, σε **κεντρικό** επίπεδο, ένας κανονισμός που εκδόθηκε τον Ιανουάριο του 2015 συμβουλεύει τη χρήση χαρτοφυλακίων «[...] δεδομένου ότι παρέχουν εκτενείς πληροφορίες όσον αφορά τη μάθηση των μαθητών, συμβάλλουν στη συνεχή αξιολόγηση και επιτρέπουν τον διαμοιρασμό των σχετικών μαθησιακών αποτελεσμάτων. Το χαρτοφυλάκιο αποτελεί ένα εργαλείο - κίνητρο για τους μαθητές, δεδομένου ότι ενισχύει την αυτονομία τους και αναπτύσσει την κριτική τους σκέψη».

Στην **Cantabria**, μια από τις Αυτόνομες Κοινότητες της Ισπανίας, για παράδειγμα, το πρόγραμμα σπουδών για το μάθημα επιλογής «Κουλτούρα επιχειρηματικότητας» [(4η τάξη της υποχρεωτικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Γυμνάσιο)] προτείνει «να διαφοροποιηθούν οι μέθοδοι αξιολόγησης που χρησιμοποιούνται και οι συνθήκες υπό τις οποίες γίνεται αυτό, με σκοπό την προώθηση του διαμορφωτικού της χαρακτήρα, και λαμβάνοντας υπόψη, μεταξύ άλλων, τα εξής: παρατήρηση των μαθητών, ατομική και ομαδική εργασία, αξιολόγηση της συνεργασίας και συμμετοχή σε δραστηριότητες, καθώς και προφορικές ή γραπτές εξετάσεις, οι οποίες θα πρέπει να εγγυώνται ότι αξιολογούνται όχι μόνο οι ιδέες, αλλά και οι αξίες, οι συμπεριφορές και οι διαδικασίες».

Στη **Γαλλία**, η κοινή βάση γνώσεων και δεξιοτήτων, η οποία περιλαμβάνει την αυτονομία και το πνεύμα πρωτοβουλίας, αξιολογείται μέσω ενός προσωπικού βιβλιαρίου δεξιοτήτων (Livret Personnel de Compétence). Επιπλέον, ατομική εργασία υπό επίβλεψη, η οποία περιλαμβάνει επίσης τα επιχειρηματικά μαθησιακά αποτελέσματα, γίνεται για ένα χρόνο, και παρουσιάζεται σε εκπαιδευτικούς και σε μια επιτροπή στο τέλος.

Σε άλλες χώρες, αν και δεν υπάρχει καμία άμεση αναφορά στην επιχειρηματική μάθηση, συνιστώνται πιο καινοτόμες μέθοδοι αξιολόγησης, εκτός από τις παραδοσιακές. Αρκετές χώρες, δηλαδή οι τρεις κοινότητες του Βελγίου, η Αυστρία, η Πορτογαλία, η Ρουμανία, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Τουρκία, ήδη χρησιμοποιούν αξιολόγηση ηλεκτρονικού χαρτοφυλακίου στα σχολεία, άλλοι το εφαρμόζουν πιλοτικά (Βουλγαρία, Γαλλία, Ελλάδα και Ισλανδία) (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2012β).

Επιπλέον, στη **Ρουμανία**, η διδακτέα ύλη για το μάθημα «Προσωπική Ανάπτυξη» στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση διευκρινίζει ότι «η αξιολόγηση αποτελεί σημαντικό στοιχείο της διαδικασίας μάθησης: (...) πραγματοποιείται από διάφορες οπτικές γωνίες: του εκπαιδευτικού, των ίδιων των μαθητών (αυτο-αξιολόγηση) και των συναδέλφων τους (αξιολόγηση από ομολόγους). (...) Συνιστώνται διάφορες μέθοδοι αξιολόγησης, όπως: πρακτικές δραστηριότητες, ατομικές και ομαδικές εργασίες, αφίσες / σχέδια / κολλάζ, χαρτοφυλάκια». Η αξιολόγηση γίνεται αντιληπτή ως μια εκτίμηση της μαθησιακής διαδικασίας. Εκτός από τη γνωστική ανάπτυξη, λαμβάνει υπόψη και άλλους δείκτες, όπως την προσωπικότητα, τη συμπεριφορά, τις αντιλήψεις, την πρακτική εφαρμογή των όσων έχουν μάθει και τις σχέσεις. Χρησιμοποιούνται διάφορες τεχνικές αξιολόγησης. Η διαδικασία αξιολόγησης επικεντρώνεται στις θετικές πτυχές, αντί των αρνητικών, και μετατρέπει τον μαθητή σε εταίρο στη διαδικασία αξιολόγησης, με τη χρήση αυτο-αξιολόγησης, αξιολόγησης από ομότιμους και ελεγχόμενης αξιολόγησης.

Στο **Μαυροβούνιο**, εκτός από τις προφορικές και γραπτές αξιολογήσεις, οι μαθητές αξιολογούνται επίσης για τη συμμετοχή τους στην ομαδική εργασία, από την άποψη της ενασχόλησής τους, των κινήτρων, της μορφής συμμετοχής, της συνεργασίας με τους άλλους, της επίλυσης προβλημάτων και, τέλος, σχετικά με τα αποτελέσματα της ομαδικής εργασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΚΑΙ ΣΤΗΡΙΞΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ

Προκειμένου να εφαρμόσουν αποτελεσματικά την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν σε επίπεδο σχολείου, οι εκπαιδευτικοί καλούνται να διαδραματίσουν έναν σημαντικό ρόλο. Στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, οι στάσεις και οι συμπεριφορές είναι πιθανώς πιο σημαντικές από τη γνώση. «Αυτές οι ικανότητες αποκτώνται καλύτερα μέσω έρευνας και ανακάλυψης, υπό ανθρώπινη καθοδήγηση, που επιτρέπει στους μαθητές να μετατρέπουν τις ιδέες σε πράξη. Είναι δύσκολο να διδαχθούν μέσα από τις παραδοσιακές πρακτικές διδασκαλίας και μάθησης στις οποίες ο μαθητής τείνει να είναι περισσότερο ή λιγότερο παθητικός δέκτης. Απαιτούν ενεργητικές, μαθητοκεντρικές παιδαγωγικές και εκπαιδευτικές δραστηριότητες που χρησιμοποιούν πρακτικές ευκαιρίες μάθησης από τον πραγματικό κόσμο. [...] Αυτές οι αλλαγές θα απαιτήσουν σημαντικές αλλαγές στον τρόπο με τον οποίο εκπαιδεύονται οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί» (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2011α, σ. 2-3).

Ως εκ τούτου, το κεφάλαιο αυτό επικεντρώνεται στην εκπαίδευση και την υποστήριξη που θα τους βοηθήσει να μεταφέρουν τις επιχειρηματικές γνώσεις, δεξιότητες και συμπεριφορές στους μαθητές τους.

Το κεφάλαιο εξετάζει αφενός το πώς το επιχειρείν καλύπτεται στην Αρχική Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education - ITE) πριν από την εξέταση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στη Συνεχή Επαγγελματική Ανάπτυξη (Continuing Professional Development - CPD). Η τελευταία ενότητα διερευνά τους τύπους των πόρων και των άλλων μέσων στήριξης που προσφέρονται από τις κεντρικές αρχές για να βοηθηθούν οι εκπαιδευτικοί να εκπαιδεύσουν τους μαθητές τους με επιχειρηματικό τρόπο. Όλες οι χρήσιμες συνδέσεις και αναφορές μπορούν να βρεθούν στο παράρτημα.

4.1. Αρχική Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education - ITE)

Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν ως υποχρεωτικό θέμα στην Αρχική Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών

Όπως τονίζει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Τα ιδρύματα εκπαίδευσης εκπαιδευτικών θα πρέπει να [...] παρέχουν πλούσιες συνθήκες για εκμάθηση σχετικά με το επιχειρείν και μέσα από αυτήν. Θα πρέπει να επιτρέπουν στους εκπαιδευτικούς-μαθητές να διερευνούν και να αναπτύσσουν μια σειρά από παιδαγωγικές τεχνικές που υποστηρίζονται από ενεργητικές προσεγγίσεις μάθησης, προθυμία για πειραματισμό και «δοκιμή νέων πραγμάτων» και άντληση ενός ευρέος φάσματος συνθηκών μάθησης τόσο εντός, αλλά κυρίως εκτός ιδρύματος» (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2011α, σ. 23). Η παρούσα ενότητα επικεντρώνεται στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στην Αρχική Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE).

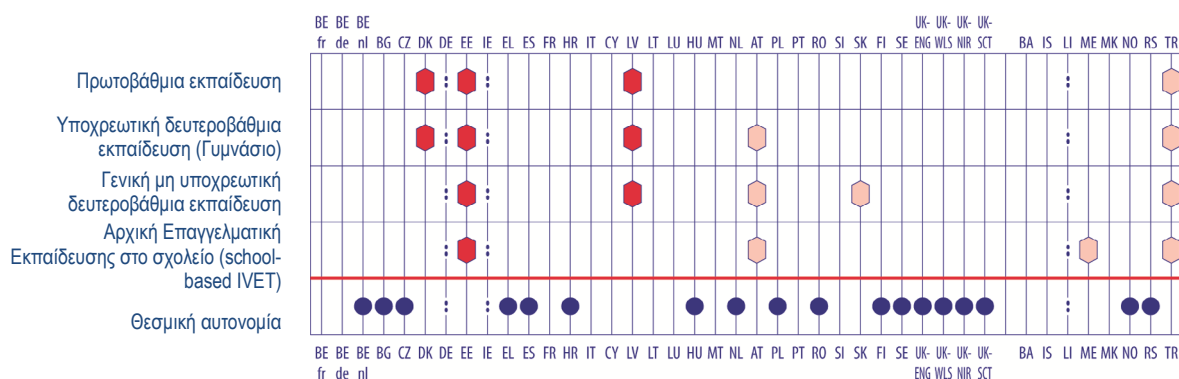
Το σχήμα 4.1 δείχνει ότι σχεδόν στα μισά εκπαιδευτικά συστήματα, τα ιδρύματα κατάρτισης εκπαιδευτικών έχουν την αυτονομία να αποφασίσουν αν θα συμπεριλάβουν την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στα προγράμματά τους, και αν αποφασίσουν να το κάνουν, είναι ελεύθερα να καθορίσουν το πώς θα πρέπει να επιτευχθεί. Επιπλέον, η ενσωμάτωση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στα προγράμματα σπουδών Αρχικής Εκπαίδευσης Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE) δεν υπόκεινται σε ρύθμιση σε πάνω από το ένα τρίτο των χωρών/περιφερειών. Για τον λόγο αυτό, πολύ λίγες πρόσθετες πληροφορίες είναι διαθέσιμες σε κεντρικό επίπεδο για πάνω από τα τρία τέταρτα των χωρών/περιφερειών που καλύπτονται.

Παρά την απουσία κεντρικών κανονισμών σχετικά με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, ορισμένα ιδρύματα κατάρτισης εκπαιδευτικών ενδέχεται να περιλαμβάνουν τη διδασκαλία αυτού του θέματος στα προγράμματά τους. Για παράδειγμα:

Στη **Φινλανδία**, όπου υπάρχει θεσμική αυτονομία για την ενσωμάτωση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν σε προγράμματα σπουδών Αρχικής Εκπαίδευσης Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE), το «πρόγραμμα YVI - υπηρεσία Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν για εκπαιδευτικούς» (YVI – The Entrepreneurship Education Service for Teachers Project) (2010-2014) συγκέντρωσε περισσότερους από 30 οργανισμούς για να αναπτύξουν ένα πρόγραμμα επιχειρείν για την κατάρτιση των εκπαιδευτικών. Τα προγράμματα σπουδών για την Αρχική Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE) αναπτύχθηκαν από κοινού, όπως και τα νέα παιδαγωγικά μοντέλα και εργαλεία.

Στην **πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας**, όπου οι παιδαγωγικές σχολές έχουν καταστήσει την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν υποχρεωτική για τους υποψήφιους καθηγητές μαθηματικών και φυσικών στην υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο). Ομοίως, οι υποψήφιοι καθηγητές οικονομικών και μηχανολογίας για τη γενική μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Λύκειο) και την Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET) υποχρεώνονται επίσης από τις αντίστοιχες σχολές τους να μελετήσουν την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν.

Σχήμα 4.1: Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν ως υποχρεωτικό θέμα στην Αρχική Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE) στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, σύμφωνα με τις κεντρικού επιπέδου συστάσεις / κατευθυντήριες γραμμές, 2014/15

■ Υποχρεωτική για όλους τους μελλοντικούς εκπαιδευτικούς ■ Υποχρεωτική για ορισμένους μελλοντικούς εκπαιδευτικούς

Πηγή: Ευρυδίκη.

Επεξηγηματική σημείωση

Τα προγράμματα σπουδών Αρχικής Εκπαίδευσης Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE) για μελλοντικούς εκπαιδευτικούς που εργάζονται σε ένα συγκεκριμένο πεδίο που αφιερώνεται κυρίως στο επιχειρείν ως κατεύθυνση σταδιοδρομίας (π.χ. επιχειρηματικές σπουδές) δεν λαμβάνονται υπόψη.

Στο σχήμα, η θεσμική αυτονομία αφορά μόνο την επιχειρηματική εκπαίδευση ως υποχρεωτικό θέμα. Ενδέχεται να υπάρχουν πρότυπα σχετικά με άλλες πτυχές της Αρχικής Εκπαίδευσης Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE).

Επισημάνσεις ανά χώρα

Βέλγιο (BE de): Η Αρχική Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE) είναι οργανωμένη μόνο για τους υποψήφιους εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Ηνωμένο Βασίλειο (WLS/NIR, SCT): Τα επίσημα κεντρικά έγγραφα ορίζουν ότι οι νέοι εκπαιδευτικοί πρέπει να είναι σε θέση να παρέχουν το πλήρες πρόγραμμα σπουδών - του οποίου η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν αποτελεί μέρος - σε όλους τους μαθητές, αλλά δεν αναφέρουν ρητά την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Στο σχήμα, οι περιοχές αυτές, επομένως, θεωρείται ότι έχουν θεσμική αυτονομία.

Μόνο επτά εκπαιδευτικά συστήματα αντιμετωπίζουν την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν ως υποχρεωτικό θέμα στην Αρχική Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE), τουλάχιστον για ορισμένους υποψήφιους εκπαιδευτικούς.

Σε τρεις χώρες, όλοι οι υποψήφιοι εκπαιδευτικοί για τα σχετικά επίπεδα πρέπει να εκπαιδεύονται για να διδάξουν την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Αυτό ισχύει για όλους τους υποψήφιους εκπαιδευτικούς στην Εσθονία, τους εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας και της γενικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στη Λετονία, και μόνο για τους εκπαιδευτικούς στη βασική εκπαίδευση [πρωτοβάθμια και υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο)] στη Δανία.

Σε τέσσερις χώρες, μόνο οι υποψήφιοι εκπαιδευτικοί ορισμένων μαθημάτων πρέπει να εκπαιδεύονται στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Στην Αυστρία, είναι υποχρεωτικό θέμα μόνο για τους υποψήφιους καθηγητές γεωγραφίας και οικονομίας στη γενική δευτεροβάθμια εκπαίδευση και την Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET). Η Αρχική Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE) βρίσκεται υπό μεταρρύθμιση στη χώρα αυτή, και τα περισσότερα από τα νέα προγράμματα σπουδών Αρχικής Εκπαίδευσης Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE) για τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (αρχής γενομένης από το 2016/17) δεν έχουν ακόμη εκδοθεί. Στη Σλοβακία, μόνο οι υποψήφιοι εκπαιδευτικοί των τεχνικών/ επαγγελματικών μαθημάτων στη γενική μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Λύκειο) εκπαιδεύονται στη διδασκαλία της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν. Στο Μαυροβούνιο, η υποχρέωση περιορίζεται σε υποψήφιους εκπαιδευτικούς της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στην Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET). Τέλος, στην Τουρκία, η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν είναι ένα υποχρεωτικό θέμα μόνο για τους υποψήφιους εκπαιδευτικούς που εκπαιδεύονται μέσω του Προπτυχιακού προγράμματος διδασκαλίας κοινωνικών επιστημών.

Στη Σερβία, το «Πρόγραμμα δράσης για την εφαρμογή της στρατηγικής για την υποστήριξη της ανάπτυξης των Μικρών και Μεσαίων Επιχειρήσεων» (Action Plan for the Implementation of the Strategy for Supporting the Development of Small and Medium-sized Enterprises) (βλ. επίσης ενότητα 2.1) που εγκρίθηκε πρόσφατα προβλέπει

την εισαγωγή της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν σε προγράμματα Αρχικής Εκπαίδευσης Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE).

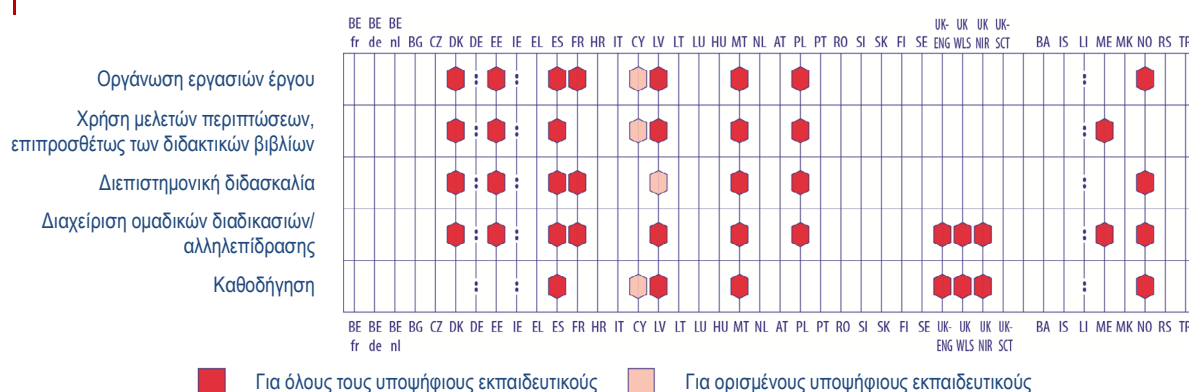
Προσέγγιση της επιχειρηματικής διδασκαλίας

Σύμφωνα με την έρευνα και λαμβάνοντας υπόψη τον ευρύ ορισμό της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν που εγκρίθηκε από τη Θεματική Ομάδα Εργασίας για την Εκπαίδευση το Επιχειρείν της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (βλ. ενότητα 1.1), πέντε βασικές δεξιότητες μπορούν να θεωρηθούν αναγκαίες για τον «επιχειρηματικό εκπαιδευτικό», δηλαδή έναν εκπαιδευτικό ο οποίος ενεργεί ως εκπαιδευτής και βοηθά τους μαθητές να μετατρέπουν τις ιδέες σε πράξεις και να αποτελούν την καθοριστική δύναμη στη δική τους ζωή. Οι δεξιότητες αυτές είναι οι εξής:

- να χρησιμοποιούν μια προσέγγιση βάσει έργου·
- να εργάζονται με μελέτες περίπτωσης, επιπροσθέτως της χρήσης βιβλίων·
- να ακολουθούν μια διεπιστημονική προσέγγιση·
- να διαχειρίζονται τις ομαδικές διαδικασίες και την αλληλεπίδραση μέσα στις ομάδες·
- να ενεργούν ως καθοδηγητές (όχι σαν ομιλητές).

Αυτές οι δεξιότητες δεν είναι κατ' ανάγκη άμεσα συνδεδεμένες με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στο πρόγραμμα σπουδών Αρχικής Εκπαίδευσης Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE) και μπορούν να εφαρμοστούν σε μια ποικιλία διδασκόμενων μαθημάτων. Ωστόσο, η κατοχή αυτών των δεξιοτήτων είναι ζωτικής σημασίας προκειμένου να είναι δυνατή η προσέλκυση του ενδιαφέροντος και της συμμετοχής των μαθητών σε μια επιχειρηματική προσέγγιση στη μάθηση.

Σχήμα 4.2: Βασικές δεξιότητες για μια επιχειρηματική προσέγγιση της διδασκαλίας στην Αρχική Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE) για την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, σύμφωνα με τις κεντρικού επιπέδου συστάσεις/ κατευθυντήριες γραμμές, 2014/15

Για όλους τους υποψήφιους εκπαιδευτικούς

Για ορισμένους υποψήφιους εκπαιδευτικούς

Πηγή: Ευρυδίκη.

Επεξηγηματική σημείωση

Επιχειρηματική διδακτική προσέγγιση: Μια διδακτική προσέγγιση όπου ο δάσκαλος ενεργεί ως καθοδηγητής και βοηθά τους μαθητές να μετατρέπουν τις ιδέες σε πράξεις και να αποτελούν την καθοριστική δύναμη στη δική τους ζωή. Αυτός ο τύπος προσέγγισης μπορεί να ισχύει για τον εκπαιδευτικό οποιουδήποτε μαθήματος.

Επισήμανση ανά χώρα

Βέλγιο (BE de): Η Αρχική Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE) είναι οργανωμένη μόνο για τους υποψήφιους εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Όπως φαίνεται στο σχήμα 4.2, μόνο σε 13 χώρες/περιφέρειες οι κεντρικές αρχές έχουν αναφερθεί σε κεντρικές κατευθυντήριες γραμμές για την ανάγκη στήριξης των εκπαιδευτικών στην ανάπτυξη τουλάχιστον μερικών εξ αυτών δεξιοτήτων κατά τη διάρκεια της αρχικής τους εκπαίδευσης. Τουλάχιστον τέσσερις από αυτές τις δεξιότητες πρέπει να διδάσκονται σε όλους τους εκπαιδευτικούς στη Δανία, την Εσθονία, την Ισπανία, τη Λετονία, τη Μάλτα, την Πολωνία και τη Νορβηγία. Στην Ισπανία και τη Μάλτα, αυτό ισχύει ακόμη και για τις πέντε δεξιότητες. Στις περισσότερες περιπτώσεις, οι συστάσεις ισχύουν για τους εκπαιδευτικούς όλων των μαθημάτων σε πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Αυτό ισχύει στη Δανία, την Εσθονία, την Ισπανία, τη Γαλλία, τη Μάλτα, την Πολωνία, το Ηνωμένο Βασίλειο (Αγγλία, Ουαλία και Βόρεια Ιρλανδία), το Μαυροβούνιο και τη Νορβηγία. Σχεδόν η ίδια κατάσταση ισχύει και στη Λετονία, αλλά η εμπειρία της διεπιστημονικής διδασκαλίας πρέπει να αποκτηθεί από όλους τους υποψήφιους εκπαιδευτικούς, εκτός από εκείνους στην Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based

IVET). Στην Κύπρο, η ανάπτυξη των δεξιοτήτων για την οργάνωση εργασιών του προγράμματος και η χρήση μελετών περιπτώσεων περιορίζεται στην Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET) στις κεντρικές συστάσεις, ενώ ο καθοδηγητικός ρόλος του εκπαιδευτή περιορίζεται στη γενική μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Λύκειο).

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, τα ιδρύματα κατάρτισης των εκπαιδευτικών έχουν σημαντική αυτονομία στον καθορισμό των προγραμμάτων σπουδών, και, πιο συγκεκριμένα, τις διδακτικές προσεγγίσεις που πρέπει να χρησιμοποιούνται. Ως εκ τούτου, το γεγονός ότι οι δεξιότητες αυτές δεν αναφέρονται σε πολλά κεντρικά έγγραφα δεν σημαίνει κατ' ανάγκην ότι τα ιδρύματα κατάρτισης δεν παρέχουν στους εκπαιδευτικούς δραστηριότητες για την ανάπτυξη αυτών των δεξιοτήτων. Για παράδειγμα:

Στην **Ουγγαρία**, όπου δεν υπάρχουν κεντρικές κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με αυτές τις δεξιότητες, το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Έρευνας και Ανάπτυξης (Institute for Educational Research and Development) έχει πραγματοποιήσει έρευνα που δείχνει τι διδάσκεται στα ιδρύματα Αρχικής Εκπαίδευσης Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE). Η ικανότητα οργάνωσης προγραμμάτων είναι μέρος της Αρχικής Εκπαίδευσης Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE) για όλους τους εκπαιδευτικούς του σχολείου, ενώ η διαχείριση των διεργασιών/ αλληλεπιδράσεων είναι μόνο ένα μέρος του προγράμματος σπουδών για τους υποψήφιους εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, και ο τρόπος με τον οποίο χρησιμοποιούνται οι μελέτες περιπτώσεων, εκτός από τα σχολικά βιβλία περιορίζεται σε υποψήφιους καθηγητές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στους τομείς των ανθρωπιστικών σπουδών, των γλωσσών και των τεχνών.

Συνδέσεις μεταξύ της αρχικής εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών και των επιχειρηματικών ενδιαφερόμενων

Υπάρχουν δύο βασικοί τρόποι με τους οποίους οι υποψήφιοι εκπαιδευτικοί μπορούν να εκτεθούν στην πραγματικότητα του επιχειρηματικού κόσμου:

- προσκαλώντας εξωτερικά ενδιαφερόμενα μέρη από τον επιχειρηματικό κόσμο να συμβάλουν στην Αρχική Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE)·
- κανονίζοντας επισκέψεις, στο πλαίσιο του προγράμματος σπουδών, σε επιχειρήσεις, κοινωνικές επιχειρήσεις και ΜΚΟ και, συνεπώς, επιτρέποντας στους εκπαιδευτικούς να εξοικειωθούν με επιχειρηματικές προκλήσεις, μεθόδους και δεξιότητες

Όπως φαίνεται στο σχήμα 4.3, **η συμμετοχή εξωτερικών ενδιαφερόμενων μερών** - από επιχειρήσεις, κοινωνικές επιχειρήσεις και ΜΚΟ - αναφέρεται μόνο στις κεντρικές συστάσεις ή κατευθυντήριες γραμμές από πέντε χώρες: τη Γαλλία, τη Λετονία, τη Ρουμανία, τη Φινλανδία και τη Νορβηγία. Στη Λετονία, οι συστάσεις αυτές δεν αφορούν την προετοιμασία των υποψήφιων εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.

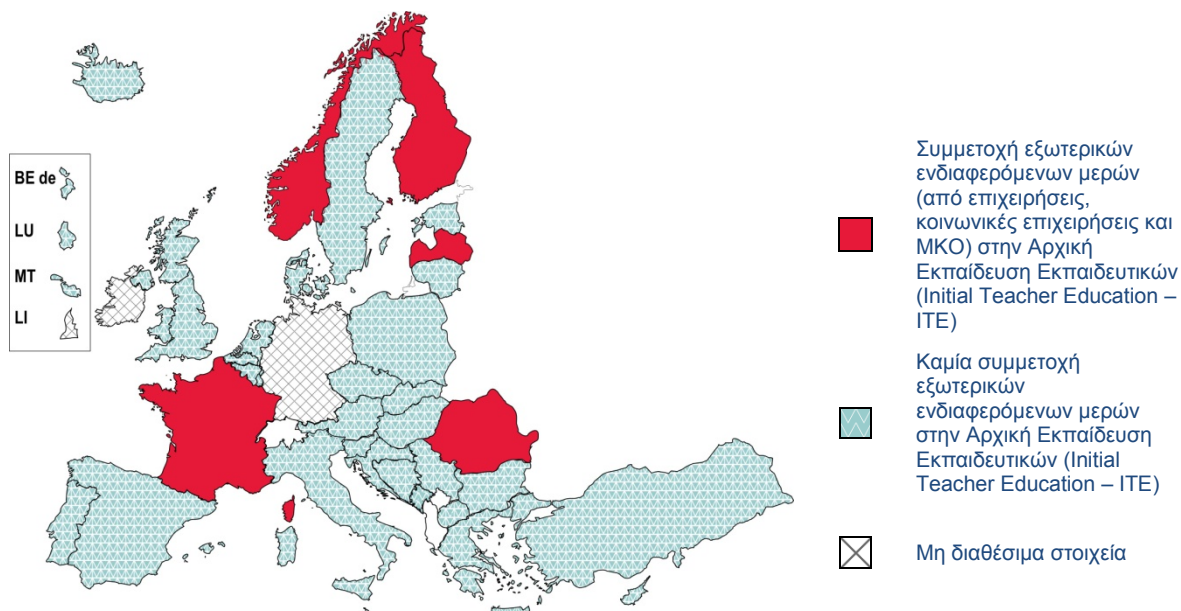
Στο Ηνωμένο Βασίλειο (Σκωτία), οι τελευταίες συστάσεις για τα πρότυπα σταδιοδρομίας εκπαιδευτικών, οι οποίες αναμένεται να εκδοθούν το ακαδημαϊκό έτος 2015/16, θα παρέχουν επίσης καθοδήγηση για το θέμα αυτό.

Ωστόσο, αρκετές χώρες αναφέρουν ότι τα εξωτερικά ενδιαφερόμενα μέρη εμπλέκονται στην Αρχική Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE) παρά την απουσία κεντρικών συστάσεων. Για παράδειγμα, στο Βέλγιο (γαλλόφωνη και γερμανόφωνη κοινότητα), ο Οργανισμός για το επιχειρείν και την καινοτομία (*Agence pour l'entreprise et l'innovation*· που παλαιότερα ονομαζόταν *Agence de stimulation économique*) εμπλέκεται σε ορισμένα πιλοτικά ιδρύματα κατάρτισης εκπαιδευτικών, ιδιαίτερα μέσω της παροχής υποτροφιών σε υποψήφιους εκπαιδευτικούς ώστε να αναπτύξουν επιχειρηματικά προγράμματα. Στην Εσθονία και τη Λετονία, η Junior Achievement προωθεί επίσης μια επιχειρηματική προσέγγιση στην Αρχική Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE) με την παροχή στήριξης σε ιδρύματα κατάρτισης εκπαιδευτικών, τόσο από την άποψη λεκτόρων, όσο και δραστηριοτήτων που συνδέονται με έργα. Στο Μαυροβούνιο, η συμμετοχή εξωτερικών ενδιαφερόμενων μερών είναι ένα από τα κριτήρια αξιολόγησης για όλα τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Οι **επισκέψεις σε επιχειρήσεις/ κοινωνικές επιχειρήσεις και ΜΚΟ** αποτελούν ευκαιρίες για τους υποψήφιους εκπαιδευτικούς προκειμένου να εξοικειωθούν με αυτόν τον κόσμο και να κατανοήσουν καλύτερα τα θέματά του. Ωστόσο, αυτή η προσέγγιση προς το παρόν δεν αναφέρεται σε καμία από τις κεντρικές συστάσεις που εκδίδονται από τις αρχές κεντρικού επιπέδου, αν και στη Ρουμανία και τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη οι κεντρικές αρχές έχουν σχέδια ενσωμάτωσης της ανάγκης για τέτοιου είδους επισκέψεις στις συστάσεις τους για τους υποψήφιους εκπαιδευτικούς. Στην Αυστρία, δεν υπάρχουν συστάσεις ή κατευθυντήριες γραμμές για την αρχική εκπαίδευση των εκπαιδευτικών,

αλλά οι εκπαιδευτικοί έχουν την ευκαιρία να επισκεφθούν εταιρείες ως εναλλακτική λύση στο πλαίσιο ορισμένων μαθημάτων [π.χ. «Οι εκπαιδευτικοί πάνε οικονομία» (Teachers go economy)].

Σχήμα 4.3: Συμμετοχή εξωτερικών ενδιαφερομένων μερών στην Αρχική Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE) της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, σύμφωνα με τις κεντρικού επιπέδου συστάσεις/ κατευθυντήριες γραμμές, 2014/15

Πηγή: Ευρυδική.

Επισημάνση ανά χώρα

Βέλγιο (BE de): Η Αρχική Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE) είναι οργανωμένη μόνο για τους υποψήφιους εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.

4.2. Συνεχής επαγγελματική ανάπτυξη για τους εκπαιδευτικούς

Προκειμένου να αναπτυχθεί η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στο σχολείο, είναι σημαντική όχι μόνο η κατάρτιση των υποψήφιων εκπαιδευτικών, αλλά και η παροχή ευκαιριών στους εκπαιδευτικούς που ήδη υπηρετούν προκειμένου να εισαχθούν σε αυτό το θέμα ή να αναπτύξουν τις γνώσεις και τις δεξιότητές τους στον τομέα. «Ενώ η αρχική εκπαίδευση των εκπαιδευτικών θα αναπτύξει μια ομάδα νέων καταρτισμένων εκπαιδευτών στον τομέα της επιχειρηματικότητας, η σωστή συνεχής επαγγελματική ανάπτυξη είναι απαραίτητη προκειμένου να αναπτυχθούν οι απαραίτητες δεξιότητες όλου του εκπαιδευτικού προσωπικού, και να υποστηριχθεί περαιτέρω η ανάπτυξη εκείνων των εκπαιδευτικών οι οποίοι έχουν τη δυνατότητα να επωφεληθούν από την αρχική εκπαίδευση των εκπαιδευτικών» (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2011α, σ. 51). Ως εκ τούτου, η ενότητα αυτή εστιάζει στη Συνεχή Επαγγελματική Ανάπτυξη (Continuing Professional Development - CPD).

Μαθήματα Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD)

Όπως φαίνεται στο σχήμα 4.4, 28 χώρες/περιφέρειες διοργανώνουν μαθήματα Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continued Professional Development - CPD) για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Σε 15 από αυτές, η παροχή Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) είναι διαθέσιμη για όλους τους εκπαιδευτικούς από την πρωτοβάθμια έως τη μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Λύκειο), συμπεριλαμβανομένων των εκπαιδευτικών της Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET) [Δανία, Κροατία, Λετονία, Μάλτα, Πολωνία, Σλοβενία, Φινλανδία, Σουηδία, Ηνωμένο Βασίλειο (Ουαλία και Σκωτία), Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Ισλανδία, Μαυροβούνιο, Σερβία και Τουρκία]. Στη Βουλγαρία και την Ισπανία, η Συνεχής Επαγγελματική Ανάπτυξη (Continuing Professional Development - CPD) είναι διαθέσιμη για όλους τους εκπαιδευτικούς στη γενική εκπαίδευση. Ωστόσο, παρέχονται μαθήματα Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης

(Continuing Professional Development - CPD) σε εκπαιδευτικούς της Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET) σε ορισμένες ισπανικές Αυτόνομες Κοινότητες. Στη Γαλλία, η παροχή Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) είναι διαθέσιμη για όλους τους εκπαιδευτικούς, εκτός από εκείνους που εργάζονται στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Στην Εσθονία, δραστηριότητες Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) είναι διαθέσιμες για όλους τους εκπαιδευτικούς, με εξαίρεση τη γενική δευτεροβάθμια εκπαίδευση, όπου περιορίζονται σε όσους εργάζονται στον τομέα των κοινωνικών σπουδών, των οικονομικών και των μαθηματικών.

Σε πέντε ακόμη χώρες/περιφέρειες, προσφέρονται ευκαιρίες Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν σε όλους τους εκπαιδευτικούς της γενικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και της Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET), αλλά περιορίζονται σε εκπαιδευτικούς συγκεκριμένων μαθημάτων. Στη γαλλόφωνη και τη γερμανόφωνη κοινότητα του Βελγίου, η Συνεχής Επαγγελματική Ανάπτυξη (Continuing Professional Development - CPD) στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν περιορίζεται στους καθηγητές οικονομικών και κοινωνικών μαθημάτων και στους εκπαιδευτικούς τεχνικών επαγγελματικών πεδίων· στην Αυστρία, είναι διαθέσιμη μόνο για τους καθηγητές οικονομικών και επιχειρείν· και στη Λιθουανία, στους καθηγητές γεωγραφίας και οικονομικών. Στη Σλοβακία, η Συνεχής Επαγγελματική Ανάπτυξη (Continuing Professional Development - CPD) στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν είναι διαθέσιμη μόνο σε καθηγητές μαθηματικών, αγωγής του πολίτη, δεοντολογίας και πληροφορικής της υποχρεωτικής (Γυμνάσιο) και μη υποχρεωτικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Λύκειο) και στους καθηγητές τεχνικών επαγγελματικών μαθημάτων στη μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Λύκειο).

Σε τρεις χώρες/περιφέρειες, αυτός ο τύπος της Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) περιορίζεται στους εκπαιδευτικούς της Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET). Στην Ουγγαρία και τη Ρουμανία, όλοι οι εκπαιδευτικοί της Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET) λαμβάνουν Συνεχή Επαγγελματική Ανάπτυξη (Continuing Professional Development - CPD) αυτού του είδους, ενώ στο Λουξεμβούργο αυτό ισχύει μόνο για τους εκπαιδευτικούς οικονομικών και επικοινωνιών.

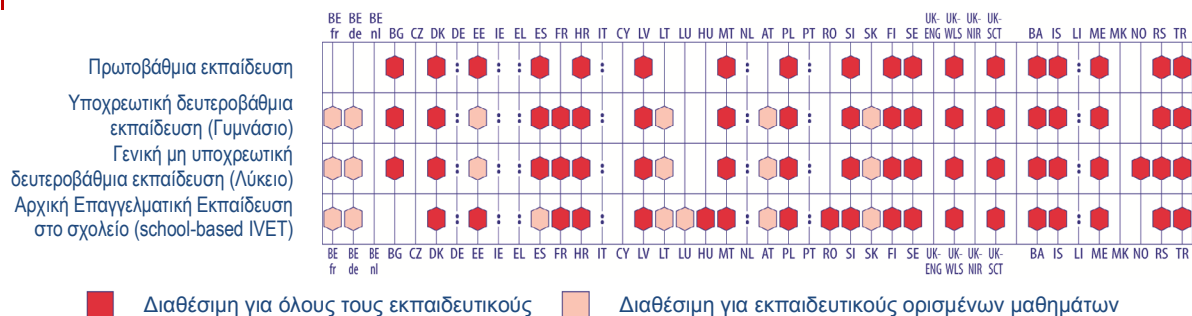
Στη Νορβηγία, μόνο στους εκπαιδευτικούς στη γενική μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση προσφέρονται δραστηριότητες Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) που σχετίζονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν.

Η παροχή αυτή οργανώνεται με διάφορους τρόπους. Τα προγράμματα κατάρτισης συχνά διαφέρουν από έτος σε έτος. Η παροχή Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) μπορεί να οργανώνεται από το υπουργείο που είναι επιφορτισμένο με την Παιδεία, από το κατ' εξουσιοδότηση όργανό του ή από τα πανεπιστήμια. Σε ορισμένες χώρες/περιφέρειες, οι δραστηριότητες Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) οργανώνονται από ιδρύματα επιφορτισμένα με την προώθηση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν.

Για παράδειγμα, το Κέντρο μελετών και ερευνών για τις εταιρικές σχέσεις με τις επιχειρήσεις και τα επαγγέλματα (CERPEP - *Centre d'études et de recherches sur les partenariats avec les entreprises et les professions*) αποτελεί βασικό φορέα στην παροχή Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στη Γαλλία και επί του παρόντος αναπτύσσει το σχετικό πρόγραμμα. Το ίδιο ισχύει και για την Ακαδημία κοινωνικών επιχειρήσεων στο Ηνωμένο Βασίλειο (Σκωτία).

Στη γαλλόφωνη και τη γερμανόφωνη κοινότητα του Βελγίου, ο Οργανισμός επιχειρείν και καινοτομίας σχεδιάζει να αναπτύξει τη Συνεχή Επαγγελματική Ανάπτυξη (Continuing Professional Development - CPD) στο πλαίσιο της στρατηγικής του 2014-2020. Στη Βουλγαρία, την Εσθονία, τη Γαλλία, τη Λιθουανία, τη Μάλτα, την Πολωνία, την Πορτογαλία, τη Σλοβενία, τη Φινλανδία και τη Σερβία, η Junior Achievement παίζει επίσης ρόλο στην ανάπτυξη της Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) στον τομέα. Στη Ρουμανία, η κατάρτιση πραγματοποιείται από παλαιότερα προγράμματα [π.χ. το πρόγραμμα «Επιχείρηση πρακτικής» (*Firma de exercitiu*)]. Στο Ηνωμένο Βασίλειο (Ουαλία), το Πανεπιστήμιο της Νότιας Ουαλίας έχει αναπτύξει το «Εθνικό πλαίσιο Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) νεανικού επιχειρείν» για λογαριασμό της ουαλικής κυβέρνησης.

Σχήμα 4.4: Διαθεσιμότητα μαθημάτων CPD που σχετίζονται ειδικά με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν για εκπαιδευτικούς στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, 2014/15

Πηγή: Ευρωδίκη.

Επεξηγηματική σημείωση

Τα μαθήματα Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) που σχετίζονται με ορισμένες περιορισμένες πτυχές της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν (π.χ. χρηματοοικονομικές γνώσεις, συνεργατική μάθηση, μαθητοκεντρική προσέγγιση, μάθηση βάσει προγράμματος) δεν λαμβάνονται υπόψη στο σχήμα.

Επιστημονικές ανά χώρα

Τσεχική Δημοκρατία: Διατίθενται μαθήματα Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) που περιορίζονται σε χρηματοοικονομικές γνώσεις, για όλους τους εκπαιδευτικούς.

Ελλάδα, Ιταλία, Κάτω Χώρες και Πορτογαλία: Δεν υπάρχουν διαθέσιμες πληροφορίες σε κεντρικό επίπεδο.

Ισπανία: Σε ορισμένες Αυτόνομες Κοινότητες διατίθενται μαθήματα Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) για τους εκπαιδευτικούς της Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET).

Η πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας εκπόνησε σχέδια για την κατάρτιση των εκπαιδευτικών της Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET) στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, στο πλαίσιο του προγράμματος εργασίας του Κέντρου επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης. Λόγω έλλειψης οικονομικών πόρων, η εν λόγω δραστηριότητα δεν μπόρεσε να εφαρμοστεί. Ωστόσο, το 2012/13 και το 2013/14, στο πλαίσιο της συμμετοχής του Γραφείου για την ανάπτυξη της παιδείας στο πρόγραμμα για την ανάπτυξη των ενδοϋπηρεσιακών μαθημάτων κατάρτισης που υλοποιείται από το Κέντρο Νοτιοανατολικής Ευρώπης για την Επιχειρηματική Μάθηση (SEECEL), επιτράπη η υποχρεωτική κατάρτιση στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν των εκπαιδευτικών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Στην Κροατία, τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, το Μαυροβούνιο, την πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας, τη Σερβία και την Τουρκία, έχουν αναπτυχθεί μαθήματα Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) με την υποστήριξη του SEECEL, που συγχρηματοδοτούνται από τον Μηχανισμό Προενταξιακής Βοήθειας (ΜΠΒ) της ΕΕ. Επί του παρόντος εφαρμόζονται πιλοτικά σε ορισμένα σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε κάθε χώρα (βλ. ενότητα 2.2.3).

Επισκέψεις σε εταιρείες

Σε ορισμένες χώρες, οι επισκέψεις σε εταιρείες οργανώνονται ως επιλογή Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD). Ο στόχος είναι να προσφέρεται στους εκπαιδευτικούς εμπειρία από πρώτο χέρι, ώστε να αποκτούν καλύτερη κατανόηση των δεξιοτήτων που οι εργοδότες απαιτούν από τους μελλοντικούς εργαζόμενους και να ενισχύουν τους δεσμούς μεταξύ εκπαίδευσης και εργασίας. Οι εκπαιδευτικοί έχουν επίσης την ευκαιρία να παρατηρήσουν τον τρόπο λειτουργίας των εταιρειών, και, συνεπώς, να παίρνουν ιδέες για καινοτόμο διδασκαλία και καθοδήγηση.

Στην **Τσεχική Δημοκρατία**, τον Αύγουστο του 2014, το Ταμείο περαιτέρω εκπαίδευσης (Fond dalšího vzdělávání - FDV), μια οργάνωση του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, ξεκίνησε το πρόγραμμα «Πρακτική σε εταιρείες - πρακτική εκπαίδευση 2» (Stáže ve firmách – vzdělávání praxí 2). Ένα από τα αποτελέσματα αυτού του προγράμματος, το οποίο έληξε τον Σεπτέμβριο του 2015, είναι ο Εθνικός κατάλογος θέσεων πρακτικής άσκησης, μια διαδικτυακή ελεύθερα προσβάσιμη πλατφόρμα, η οποία έχει ως στόχο να προσφέρει ευκαιρίες πρακτικής άσκησης για τους πιθανούς υποψηφίους.

Στην **Εσθονία**, διοργανώνονται ημέρες παρακολούθησης εργασίας από το Junior Achievement της Εσθονίας, κυρίως για τους καθηγητές οικονομικών και επιχειρείν.

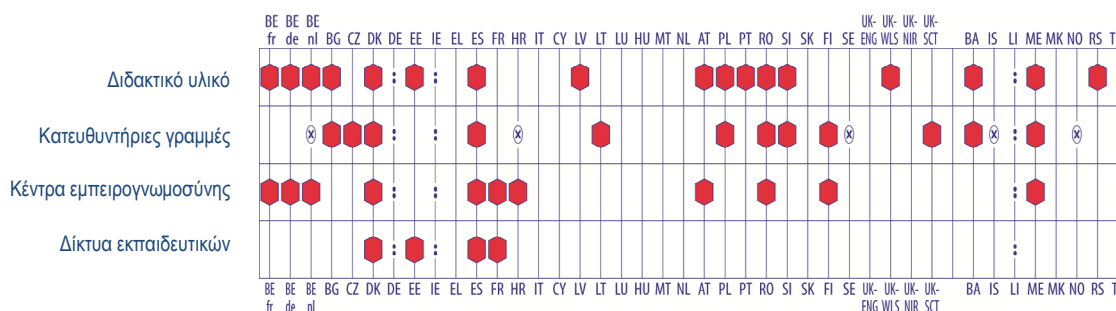
Στη **Γαλλία**, η CERPEP οργανώνει επισκέψεις για το εκπαιδευτικό προσωπικό, οι οποίες διαρκούν τουλάχιστον μία και το μέγιστο πέντε ημέρες για τους εκπαιδευτικούς.

Στο **Ηνωμένο Βασίλειο (Σκωτία)**, η «Αριστεία στην εκπαίδευση μέσω επιχειρηματικών συνδέσεων» (Excellence in Education through Business Links) διοργανώνει επισκέψεις για όλους τους εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, που διαρκούν τουλάχιστον δύο ημέρες.

4.3. Υποστήριξη για τους εκπαιδευτικούς

Οι κεντρικές αρχές μπορούν επίσης να στηρίζουν την υλοποίηση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν αναπτύσσοντας ή συμβάλλοντας στην ανάπτυξη κατευθυντήριων γραμμών, διδακτικού υλικού, κέντρων εμπειρογνωμοσύνης ή/ και δικτύων εκπαιδευτικών, τα οποία μπορούν να βοηθήσουν τους εκπαιδευτικούς στο έργο τους. Όλοι οι χρήσιμοι σύνδεσμοι σχετικά με τους πόρους για τους εκπαιδευτικούς - είτε υποστηρίζονται είτε όχι από τις κεντρικές αρχές - παρατίθενται στο παράρτημα.

Σχήμα 4.5: Υποστήριξη για τους εκπαιδευτικούς στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση που παρέχεται (ή υποστηρίζεται) από τις κεντρικού επιπέδου αρχές, 2014/15

X Το κεντρικό επίπεδο δεν παρέχει κατευθυντήριες γραμμές για κανένα πεδίο προγράμματος σπουδών

Πηγή: Ευρυδίκη.

Επεξηγηματικές σημειώσεις

Οι **κατευθυντήριες γραμμές** που επικεντρώνονται σε συγκεκριμένες πτυχές (π.χ. χρηματοοικονομικές γνώσεις) δεν λαμβάνονται υπόψη στο σχήμα.

Κέντρα εμπειρογνωμοσύνης Τα γενικά κέντρα διδακτικών πόρων δεν λαμβάνονται υπόψη στο Σχήμα.

Όλοι οι χρήσιμοι σύνδεσμοι για διδακτικούς πόρους ή αναφορές σε έντυπα είναι παρατίθενται στο παράρτημα.

Επιστημονικές ανά χώρα

Πορτογαλία: Επί του παρόντος αναπτύσσονται κατευθυντήριες γραμμές προγράμματος σπουδών και διδακτικό υλικό για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν

Διδακτικό υλικό

Οι κεντρικές αρχές συχνότερα υποστηρίζουν την ανάπτυξη διδακτικού υλικού. Αυτό συμβαίνει σε 17 χώρες/περιφέρειες, αν και με διαφορετικούς τρόπους. Μερικοί έχουν δημιουργήσει διαρθρωτικές συνεργασίες για τον σκοπό αυτό, με ενώσεις που ειδικεύονται στον τομέα της επιχειρηματικότητας. Η γαλλική και η γερμανόφωνη κοινότητα του Βελγίου, συνεπώς, συνεργάζονται με τον Οργανισμό επιχειρείν και καινοτομίας. Το ίδιο συμβαίνει και στη φλαμανδική κοινότητα του Βελγίου με τη VLAJO και την UNIZO, το ίδρυμα εκπαίδευσης και επιχειρείν. Στην Αυστρία, οι κεντρικές αρχές παρέχουν επίσης κεφάλαια για το κέντρο Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν για τη σχολική καινοτομία EESI-Impulse Centre, για την ανάπτυξη διδακτικού υλικού. Η Βοσνία-Ερζεγοβίνη υποστήριξε το πρόγραμμα «Εκπαιδευτικά συστήματα επιχειρηματικής μάθησης» (ELES) (2014-2016), που συγχρηματοδοτείται από τον Μηχανισμό Προενταξιακής Βοήθειας (ΜΠΒ) της ΕΕ, και το οποίο ανέπτυξε εκπαιδευτικό υλικό.

Το Ινστιτούτο της Δημοκρατίας της Σλοβενίας για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση υλοποίησε το πρόγραμμα «Άνοιγμα των θυρών» (Vrata odpiram sam), που συγχρηματοδοτείται μέσω των ευρωπαϊκών διαρθρωτικών ταμείων και του κρατικού προϋπολογισμού. Το πρόγραμμα αυτό περιελάμβανε την ανάπτυξη διδακτικού υλικού.

Στη Δανία και το Μαυροβούνιο, οι κεντρικές αρχές παράγουν από μόνες τους διδακτικό υλικό, το οποίο είναι διαθέσιμο στην ιστοσελίδα τους. Οι βουλγαρικές κεντρικές αρχές έχουν επίσης αναπτύξει υλικό το οποίο παρέχεται μόνο στους εκπαιδευτικούς που συμμετέχουν σε δραστηριότητες Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) σχετικά με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Στην

Εσθονία, το Υπουργείο Παιδείας συμμετείχε στην αναθεώρηση της μεθοδολογίας του «Θεάτρου επιχειρείν» (Entrepreneurship Theatre).

Στο Ηνωμένο Βασίλειο (Ουαλία), μέρος του προϋπολογισμού για τη «Στρατηγική νεανικού επιχειρείν» (Youth Entrepreneurship Strategy) (βλ. ενότητα 2.1) ήταν αφιερωμένο στην παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού.

Τέλος, οι κεντρικές αρχές βοηθούν στη διάδοση του εκπαιδευτικού υλικού με διαφορετικούς τρόπους. Στη Δανία, το διδακτικό υλικό της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν διατίθεται σε ειδικό τμήμα της πύλης Εθνικού κέντρου πόρων, που υπόκειται στην άμεση διαχείριση της κυβέρνησης. Στην Εσθονία, η πύλη «Σχολική ζωή» (Koolielu) που δημιουργήθηκε από την κυβέρνηση και το Ίδρυμα πληροφορικής για την εκπαίδευση, παρέχει πρόσβαση σε διάφορους πόρους για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Στην Πολωνία, την Πορτογαλία, τη Ρουμανία και τη Σερβία, οι κεντρικές αρχές παρέχουν έναν επίσημο κατάλογο εγκεκριμένων σχολικών βιβλίων για τα αναλυτικά προγράμματα σπουδών, συμπεριλαμβανομένης της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν, αποδίδοντας έτσι ένα ορισμένο σήμα ποιότητας στο επιλεγμένο διδακτικό υλικό. Το ισπανικό Εθνικό κέντρο εκπαιδευτικής καινοτομίας και έρευνας ενθαρρύνει την παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού. Στη Λετονία, η πύλη της σχολικής εκπαίδευσης παρέχει πρόσβαση σε υπάρχον υλικό. Στη Σλοβενία, ορισμένο διδακτικό υλικό και κατευθυντήριες γραμμές που αναπτύχθηκαν από το Ινστιτούτο για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση και συγχρηματοδοτούνται από τις κεντρικές αρχές, διατίθενται στη δικτυακή πύλη «Εκπαιδευτικό δίκτυο της Σλοβενίας» (Slovenian Education Network).

Φυσικά, ανάπτυξη διδακτικού υλικού πραγματοποιείται και ανεξάρτητα από τις κεντρικές αρχές. Για παράδειγμα, η Δανία, η Ισπανία, η Λιθουανία και η Νορβηγία αναφέρουν αυξανόμενο αριθμό διδακτικών πόρων που αναπτύσσονται από ιδιωτικούς εκδοτικούς οίκους. Αρκετές ΜΚΟ και οργανώσεις αναπτύσσουν επίσης διδακτικό υλικό και συχνά το διανέμουν δωρεάν. Αυτή είναι για παράδειγμα η περίπτωση του Junior Achievement. Το SEECEL, στο οποίο είναι μέλη η Κροατία, η Βοσνία-Ερζεγοβίνη, το Μαυροβούνιο, η πρώτη Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας, η Σερβία και η Τουρκία, αναπτύσσει επίσης διδακτικό υλικό.

Κατευθυντήριες γραμμές διδασκαλίας για το επιχειρείν

Οι κατευθυντήριες γραμμές διδασκαλίας συμπληρώνουν τις πληροφορίες που περιλαμβάνονται στο βασικό πρόγραμμα σπουδών και μπορούν να παρέχουν λεπτομερέστερη υποστήριξη, όπως προγράμματα εργασίας, σχέδια μαθήματος, παραδείγματα καλής πρακτικής, μελέτες περιπτώσεων, κ.λπ. (βλ. επίσης ενότητα 3.1.3 για οδηγίες σχετικά με τις μεθόδους διδασκαλίας και μάθησης).

Κατευθυντήριες γραμμές για τη διδασκαλία του επιχειρείν διατίθενται σε 12 χώρες/περιφέρειες. Σε έξι από αυτές, αποτελούν ξεχωριστή δημοσίευση, είτε έντυπη (Τσεχική Δημοκρατία) είτε διαθέσιμη στο διαδίκτυο [Δανία, Φινλανδία, Ηνωμένο Βασίλειο (Σκωτία), Βοσνία-Ερζεγοβίνη και Μαυροβούνιο]. Στη Λιθουανία, την Πολωνία, τη Ρουμανία και τη Σλοβενία, έχουν ενσωματωθεί στο πλαίσιο των προγραμμάτων σπουδών. Στην Ισπανία, η εθνική νομοθεσία ορίζει τις επτά βασικές δεξιότητες για την πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένου ενός «πνεύματος πρωτοβουλίας και επιχειρείν», με την διευκρίνιση των συνδέσμων μεταξύ δεξιοτήτων, περιεχομένου και κριτηρίων αξιολόγησης. Κατευθυντήριες γραμμές υπάρχουν και στο επίπεδο των Αυτόνομων Κοινοτήτων. Στη Βουλγαρία, οι κατευθυντήριες γραμμές είναι ενσωματωμένες στις κατευθυντήριες γραμμές για την Αρχική Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE).

Σε πέντε χώρες/περιφέρειες, κατά κανόνα, δεν παρέχονται κεντρικές κατευθυντήριες γραμμές για οποιονδήποτε τομέα του προγράμματος σπουδών (στη φλαμανδική κοινότητα του Βελγίου, την Κροατία, τη Σουηδία, την Ισλανδία και τη Νορβηγία).

Οι κεντρικές αρχές αναπτύσσουν συνήθως αυτές τις κατευθυντήριες γραμμές, σε συνεργασία με άλλα ενδιαφερόμενα μέρη. Για παράδειγμα, το πρόγραμμα «Παιδεία στη Σκωτία» συνεργάστηκε με τους εταίρους του από τον τριτογενή τομέα στο «Πρόγραμμα επιχειρηματικών σχολείων» (Curriculo Solution, Young Enterprise Scotland, κ.λπ.). Οι κατευθυντήριες γραμμές τους παρέχουν μελέτες τοπικών περιπτώσεων που έχουν ως στόχο να αναδεικνύουν τον θετικό αντίκτυπο της ανάπτυξης επιχειρηματικών δεξιοτήτων στην εμπιστοσύνη και την αυτοεκτίμηση των νέων, και να υποδεικνύουν τις ευκαιρίες για ανάπτυξη αυτών των δεξιοτήτων σε όλη τη διδακτέα ύλη.

Στο πλαίσιο της εθνικής στρατηγικής για το επιχειρείν (βλ. ενότητα 2.1), το Γραφείο ανάπτυξης της εκπαίδευσης (Bureau for the Development of Education) και το Κέντρο επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης (Centre

for Vocational Education and Training) της πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας θα ενθαρρύνουν τα σχολεία και τους εκπαιδευτικούς να σχεδιάσουν κατευθυντήριες γραμμές, εκπαιδεύοντάς τους προκειμένου να αναπτύξουν κατευθυντήριες γραμμές για την εκπαιδευτική διαδικασία στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση και παρέχοντας στα σχολεία χρηματοδοτική στήριξη.

Κέντρα εμπειρογνωμοσύνης

Εκτός από τα παραδοσιακά κέντρα διδακτικών πόρων, τα οποία παρέχουν πρόσβαση σε διδακτικό υλικό για μια σειρά από μαθήματα του προγράμματος σπουδών, συμπεριλαμβανομένου του επιχειρείν, 11 χώρες/περιφέρειες διαθέτουν ιδρύματα ειδικά για το επιχειρείν, τα οποία δρουν ως κέντρα εμπειρογνωμοσύνης σχετικά με τη διδασκαλία αυτού του θέματος. Τα περισσότερα από αυτά παρέχουν επίσης πρόσβαση σε πόρους μέσω μιας ιστοσελίδας ή διαδικτυακής πύλης και υποστηρίζονται οικονομικά από τις κεντρικές αρχές.

Στα **γαλλόφωνη και τη γερμανόφωνη κοινότητα του Βελγίου**, από το 2007 ο Οργανισμός για την τόνωση της οικονομίας (Agence de Stimulation Economique) λειτουργεί ως κέντρο εμπειρογνωμοσύνης αφιερωμένο στην ανάπτυξη της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν. Έχει δημιουργηθεί ένας νέος ρόλος – αυτός του Υπεύθυνου ευαισθητοποίησης και προώθησης του επιχειρηματικού πνεύματος (*Agent de sensibilisation à l'esprit d'entreprendre* - ASEE) - ο οποίος είναι επιφορτισμένος με τη διενέργεια τακτικών συναντήσεων με τους διευθυντές των σχολείων και το προσωπικό τους. Στόχος είναι η αύξηση της ευαισθητοποίησης ως προς τις περιφερειακές στρατηγικές για το επιχειρείν, η προώθηση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν, καθώς και η παροχή συμβουλών σχετικά με τους διαθέσιμους πόρους.

Στη **Φλαμανδική Κοινότητα του Βελγίου**, οι VLAJO και UNIZO δρουν ως κέντρα εμπειρογνωμοσύνης στην επιχειρηματική εκπαίδευση. Και οι δύο αυτοί οργανισμοί λαμβάνουν διαρθρωτικά κονδύλια από τη φλαμανδική κυβέρνηση.

Στη **Δανία**, το Εθνικό κέντρο πόρων είναι υπεύθυνο για την ανάπτυξη νέων πόρων για τη μεταφορά γνώσης στα σχολεία, μεταξύ άλλων και για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, καθώς αποτελεί μέρος του προγράμματος σπουδών. Οι μαθησιακοί σύμβουλοι του, που απασχολούνται από το Υπουργείο Παιδιών, Εκπαίδευσης και Ισότητας των Φύλων, παρέχουν επίσης υποστήριξη και καθοδήγηση σε σχολεία και δάσκαλους για διάφορα θέματα, συμπεριλαμβανομένης της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν. Τα περιφερειακά κέντρα πόρων βρίσκονται σε στενή συνεργασία με το Ίδρυμα Επιχειρείν της Δανίας (FFE), το οποίο δημιουργήθηκε το 2010 με σκοπό την ενημέρωση των εκπαιδευτικών σχετικά με το συναφές διαθέσιμο υλικό.

Στην **Ισπανία**, όπου οι Αυτόνομες Κοινότητες αποτελούν τις ανώτατες εκπαιδευτικές αρχές, έχει ανατεθεί σε δημόσιους, ιδιωτικούς και μη κυβερνητικούς οργανισμούς να ενεργούν ως κέντρα εμπειρογνωμοσύνης βοηθώντας στη γεφύρωση του χάσματος μεταξύ της πολιτικής και της πρακτικής και στην αύξηση της πρόσληψης της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν. Ο αριθμός των οργανισμών αυτών αυξάνει σταθερά τα τελευταία χρόνια. Σε ορισμένες κοινότητες, έχουν ενσωματωθεί στην περιφερειακή κυβερνητική δομή (π.χ. *Xarxa d'emprenedoria* στην Καταλονία, *Cultura Emprededora* στην Εξτρεμαδούρα). Σε άλλες περιπτώσεις, διοικούνται από οργανώσεις / ενώσεις που υποστηρίζονται από τις Κοινότητες.

Στη **Γαλλία**, το Παρατηρητήριο για τις διδακτικές πρακτικές στην επιχειρηματική εκπαίδευση (OPPE - *Observatoire des Pratiques pédagogiques en entrepreneuriat*) δημιουργήθηκε το 2001 για τη συλλογή πληροφοριών και εμπειριών σχετικά με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στη μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Το παρατηρητήριο αρχικά είχε σχεδιαστεί ως μια συνεργατική πρωτοβουλία του πρώην Υπουργείου Νεότητας, Παιδείας και Έρευνας του Υπουργείου Οικονομίας, Οικονομικών και Βιομηχανίας του Οργανισμού για την ανάπτυξη των επιχειρήσεων (APCE - *Agence pour la création d'entreprises*) και της Ακαδημίας Επιχειρείν. Φιλοξενούμενη από το APCE, η διαδικτυακή πύλη OPPE έχει γίνει πλέον μια τράπεζα πόρων για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Η OPPE διοργανώνει επίσης ετήσια συνέδρια σχετικά με το θέμα.

Στην **Κροατία**, το Υπουργείο Παιδείας συνεργάζεται με το SEECEL μέσω του Οργανισμού Εκπαίδευσης και Κατάρτισης των Εκπαιδευτικών.

Στην **Αυστρία**, το κέντρο Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν για τη σχολική καινοτομία EESI-Impulse Centre, που υποστηρίζεται από το Υπουργείο Παιδείας και Γυναικείων Υποθέσεων, είναι το κέντρο εμπειρογνωμοσύνης της χώρας για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Παρέχει πρόσβαση σε διαδικτυακό εκπαιδευτικό υλικό που αναπτύχθηκε σε συνεργασία με την Πρωτοβουλία για τη διδασκαλία του επιχειρείν (Initiative for Teaching Entrepreneurship - IFTE) και άλλους ενδιαφερόμενους φορείς και, από το 2011, λειτουργεί το πρόγραμμα «Επιχειρηματική πιστοποίηση EESI για τα σχολεία» (EESI Entrepreneurship Certification for Schools). Οι συντονιστές του EESI είναι διαθέσιμοι σε περιφερειακό επίπεδο για τον συντονισμό και τη διαχείριση ομάδων έργου για το επιχειρείν.

Στη **Ρουμανία**, 15 περιφερειακά κέντρα έχουν συσταθεί για τη διάχυση του διδακτικού υλικού και της μεθοδολογίας που αναπτύχθηκε στο πλαίσιο του έργου «Επιχείρηση πρακτικής» (*Firma de exercitiu*) που συγχρηματοδοτούνταν από τα Ευρωπαϊκά κοινωνικά ταμεία μεταξύ 2007 και 2013. Οι κεντρικές αρχές υποστηρίζουν τις δραστηριότητες αυτού του περιφερειακού δικτύου με τη διοργάνωση διαγωνισμών σχετικών με επιχειρηματικά θέματα και την παρακολούθηση του τρόπου με τον οποίο αυτές οι δραστηριότητες μπορούν να στηρίξουν την ανάπτυξη του επιχειρηματικού πνεύματος.

Στη **Φινλανδία**, το YES - Εικονικό μαθησιακό περιβάλλον για την επιχειρηματική εκπαίδευση (YES – *The Virtual Learning Environment for Entrepreneurship Education*), μια δωρεάν υπηρεσία επιχειρηματικής εκπαίδευσης που δημιουργήθηκε το 2001 με κονδύλια από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, λειτουργεί ως κέντρο εμπειρογνωμοσύνης για τις περιφέρειες. Το Εθνικό Συμβούλιο

Εκπαίδευσης συνέβαλε στην αρχική του ανάπτυξη και εξακολουθεί να χρηματοδοτεί τις δραστηριότητες κατάρτισης του κέντρου αυτού. Οι κύριοι εθνικοί συνεισφέροντες (με εξαίρεση την Συνεχή Επαγγελματική Ανάπτυξη (Continuing Professional Development - CPD) είναι πλέον περιφερειακοί και τοπικοί φορείς.

Στο **Μαυροβούνιο**, το Επιχειρηματικό Κέντρο (Preduzetnički Centar) – που δημιουργήθηκε τον Δεκέμβριο του 2013 σε τρεις πόλεις (Bijelo Polje, Berane, Mojkovac) και τον Οκτώβριο του 2015 στην Bar - λαμβάνει στήριξη από τις κεντρικές αρχές. Παρέχει εξειδικευμένη υποστήριξη για την ανάπτυξη καινοτόμων επιχειρηματικών ιδεών και οργανώνει δραστηριότητες Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD).

Στο **Ηνωμένο Βασίλειο**, δεν υπάρχει τέτοιο κέντρο εμπειρογνωμοσύνης. Ωστόσο, η Ουαλία και η Σκωτία έχουν αναπτύξει συγκεκριμένες ιστοσελίδες όχι μόνο για παροχή πληροφοριών σχετικά με το επιχειρείν, αλλά και για την ενθάρρυνση της ανταλλαγής εμπειριών με την υποστήριξη εξειδικευμένων οργάνων:

Στο **Ηνωμένο Βασίλειο (Ουαλία)**, το Πανεπιστήμιο της Νότιας Ουαλίας είναι ο βραχίονας του εθνικού κέντρου Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) για το Νεανικό επιχειρείν (Youth Entrepreneurship National CPD) της κυβέρνησης της Ουαλίας. Στόχος του κέντρου είναι να δημιουργηθεί ένα βιώσιμο παν-ουαλικό κέντρο εκπαιδευτικών για διαμοιρασμό τεχνογνωσίας και ανταλλαγή γνώσεων προκειμένου να ενσωματωθούν οι επιχειρήσεις και η επιχειρηματικότητα στην παροχή διδασκαλίας και μάθησης.

Τον Σεπτέμβριο του 2015, το **Ηνωμένο Βασίλειο (Σκωτία)** λάνσαρε την ιστοσελίδα «Επιχειρηματικά σχολεία Σκωτίας» (Scotland's Enterprising Schools). Αυτή η ιστοσελίδα έχει αναπτυχθεί από το Young Enterprise Σκωτίας ως μέρος της ατζέντας «Η Σκωτία μπορεί» (Scotland Can Do) υπό την ηγεσία της κυβέρνησης της Σκωτίας. Παρέχει μια πλατφόρμα για διαμοιρασμό ορθών πρακτικών και καθιστά τους πόρους διαθέσιμους για το διδακτικό προσωπικό, για την υποστήριξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας και την ενθάρρυνση της επιχειρηματικής σκέψης. Επίσης, ενθαρρύνει τα σχολεία να αναπτύξουν μια καθολική προσέγγιση για τις επιχειρήσεις και την επιχειρηματική σκέψη.

Δίκτυα εκπαιδευτικών

Τα δίκτυα εκπαιδευτικών είναι ο λιγότερο αναπτυγμένος τύπος στήριξης. Ωστόσο, θα μπορούσαν να αποτελούν ένα πολύ σημαντικό και αποτελεσματικό εργαλείο για την ανταλλαγή ορθών πρακτικών, τη διευκόλυνση της πρόσβασης στο θέμα και την προσφορά ευκαιριών δικτύωσης μεταξύ των πιο έμπειρων εκπαιδευτικών κι εκείνων που είναι καινούριοι στον τομέα αυτό.

Υπάρχουν μόνο τέσσερα δίκτυα εκπαιδευτικών που υποστηρίζονται από τις κεντρικές αρχές.

Στη **Δανία**, το Ίδρυμα Επιχειρείν της Δανίας (FFE) έχει δημιουργήσει ένα εξειδικευμένο δίκτυο εκπαιδευτικών για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν που ονομάζεται το «Δίκτυο για το επιχειρείν στα σχολεία και την εκπαίδευση» (Network for Entrepreneurship in Schools and Education - NEIS) και είναι ανοικτό σε όλους τους εκπαιδευτικούς της επιχειρηματικής εκπαίδευσης, ανεξάρτητα από το επίπεδο εκπαίδευσης και το συγκεκριμένο διδασκόμενο μάθημα.

Στην **Εσθονία**, έχει οργανωθεί από την Junior Achievement Εσθονίας ένα δίκτυο εκπαιδευτικών από την πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Συνεδριάζουν μία φορά το χρόνο για να συζητήσουν τα προβλήματα και να βελτιώσουν τις δεξιότητες και τις γνώσεις τους. Επιπλέον, ο Σύνδεσμος των Εκπαιδευτικών Οικονομικών (Association for Teachers of Economics), ο οποίος περιλαμβάνει κυρίως εκπαιδευτικούς της μη υποχρεωτικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Λύκειο), καθώς και ορισμένους της υποχρεωτικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Γυμνάσιο), συνεργάζεται στενά με το Junior Achievement Εσθονίας σε θέματα που συνδέονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν.

Στην **Ισπανία**, ορισμένες Αυτόνομες Κοινότητες έχουν δημιουργήσει δίκτυα εκπαιδευτικών. Για παράδειγμα, στην Εξτρεμαδούρα, τα σχολεία μπορούν να ενταχθούν στο «Δίκτυο επιχειρηματικών σχολείων (Red Extremefia de Escuelas Emprendedoras), που δημιουργήθηκε το 2011, με την προϋπόθεση ότι υποβάλλουν τριετές σχέδιο ανάπτυξης που θα περιγράφει τους στόχους, τις δράσεις που πρέπει να αναληφθούν, τα ενδιαφερόμενα μέρη και τη μεθοδολογία αξιολόγησης. Τα σχολεία και οι εκπαιδευτικοί που συμμετέχουν περνούν από μια διαδικασία διαπίστευσης

Στη **Γαλλία**, το «Δίκτυο ανταλλαγής επαγγελματικών γνώσεων σχετικά με την καινοτομία, την έρευνα και τον πειραματισμό» (RESPIRE – Réseau d'échange de savoirs professionnels en innovation, en recherche et en expérimentation) έχει ως στόχο να υποστηρίξει την ανάπτυξη της συλλογικής εργασίας και να δημιουργήσει κοινότητες πρακτικής, συμπεριλαμβανομένου του ζητήματος της «επιχείρησης στα σχολεία». Το δίκτυο δημιουργήθηκε το 2012 από το Υπουργείο Παιδείας και απαριθμεί πάνω από 3.600 ενεργά μέλη.

Επιπλέον, αξίζει να σημειωθεί μια ανεξάρτητη ισπανική πρωτοβουλία σε επίπεδο βάσης, η οποία δεν επωφελείται από την κεντρική υποστήριξη - το δίκτυο «Εκπαιδευτικοί επιχειρηματικότητας» (Profesores emprendedores) ξεκίνησε από μια ομάδα εκπαιδευτικών που δίδασκα το μάθημα του επιχειρείν στην Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση (Initial Vocational Education and Training - IVET). Πρόκειται για μια ανοιχτή κοινότητα στο Google+ όπου οι εκπαιδευτικοί μπορούν να μοιράζονται πόρους και να ανταλλάσσουν απόψεις για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΟ ΕΠΙΧΕΙΡΕΙΝ ΣΕ ΤΕΣΣΕΡΙΣ ΒΑΣΙΚΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ

Προκειμένου η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν να θεωρείται ενσωματωμένη στα ευρωπαϊκά σχολικά προγράμματα σπουδών, θα πρέπει να συνυπάρχουν πολλά διαφορετικά χαρακτηριστικά. Αυτό το τελευταίο κεφάλαιο παρουσιάζει ένα υποσύνολο δεικτών που παρουσιάζουν τους τομείς προτεραιότητας οι οποίοι υποστηρίζουν μια ολοκληρωμένη προσέγγιση για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν σε ολόκληρη την έκταση πολιτικής και πρακτικής. Ενώ η έκθεση αναλύει τους δείκτες αυτούς έναν προς έναν, το κεφάλαιο αυτό και οι συνοδευτικοί πίνακες παρέχουν μια επισκόπηση των βασικών παραγόντων που αναλύονται στην παρούσα έκθεση.

Το «Μοντέλο εξέλιξης» (βλ. σχήμα 5.1) παρέχει μια επισκόπηση των διαφόρων στοιχείων που συμβάλλουν στην ενσωμάτωση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν. Απεικονίζει την εξέλιξη των βασικών χαρακτηριστικών που είναι σημαντικά για τη συνολική ανάπτυξη της, χαρτογραφημένα σε ένα συνεχές σχετικών στρατηγικών από την προ-στρατηγική έως το τελικό στάδιο ενσωμάτωσης.

Σχήμα 5.1: Μοντέλο εξέλιξης για την ανάλυση του σταδίου της ανάπτυξης της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν (2010)

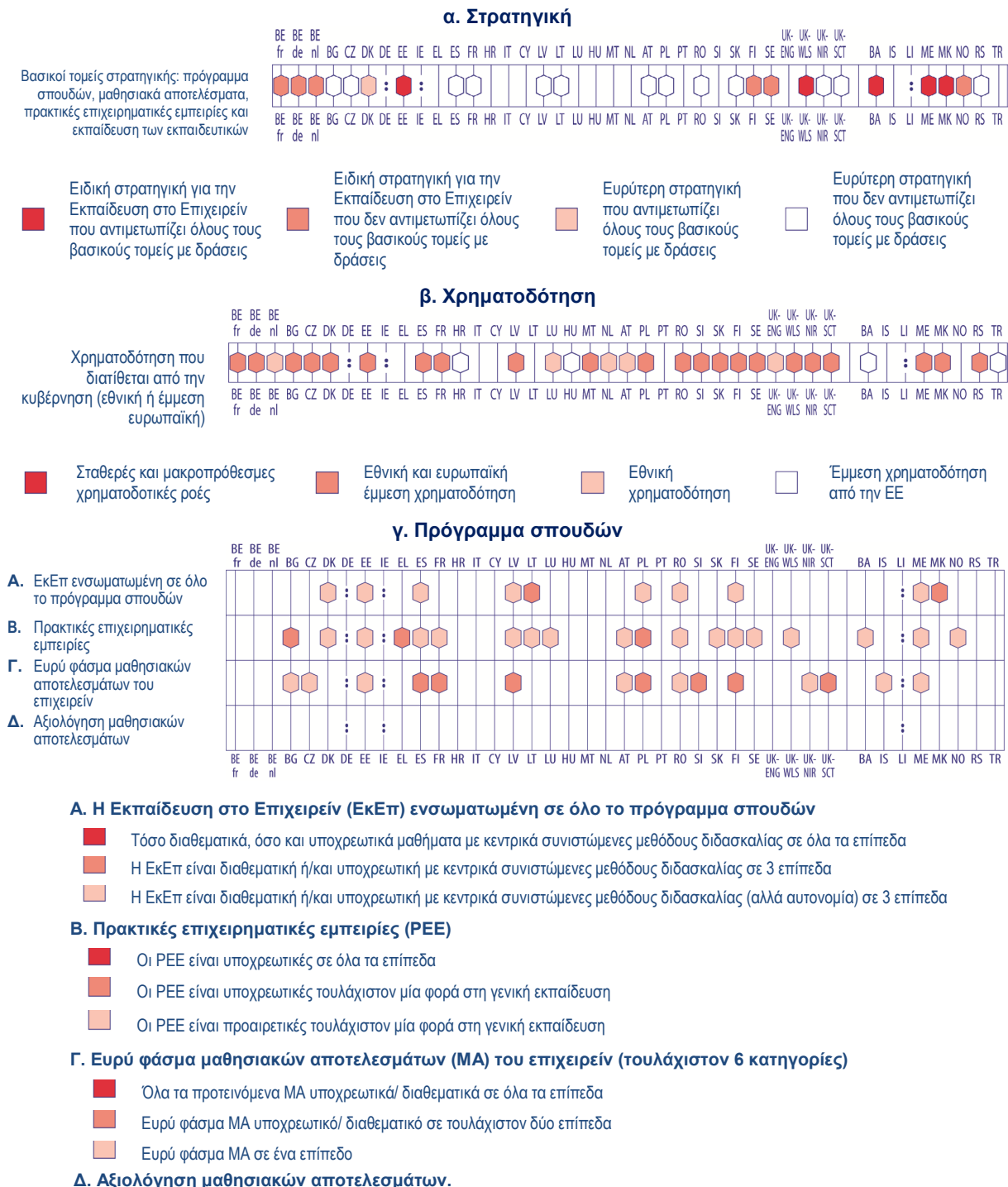
Στάδιο	Χρονοδιάγραμμα	Βασικά χαρακτηριστικά
Προ-στρατηγική (με βάση την ατομική πρωτοβουλία)	Εκκίνηση	- Καμία στρατηγική - Ελάχιστη ή καμία αποτελεσματική διυπουργική συνεργασία - Δεν έχει διατεθεί χρηματοδότηση - Λίγα στοιχεία στρατηγικών προσεγγίσεων για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στο πρόγραμμα σπουδών - Τείνει να επικεντρώνεται στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και σε ειδικά μαθήματα - Συχνά παρέχεται εκτός του βασικού σχολικού ωραρίου ως εξωσχολική δραστηριότητα - Εξάρτηση από τον ενθουσιασμό του κάθε εκπαιδευτικού - Περιορισμένα στοιχεία μαθησιακών αποτελεσμάτων ή αξιολόγησης της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν - Περιορισμένη κατάρτιση των εκπαιδευτικών, πόροι ή δίκτυα
Ανάπτυξη στρατηγικής	0-2 έτη	- Προσδιορισμός και συμφωνία των στόχων της επιχειρηματικής εκπαίδευσης - Στρατηγική προσέγγιση είτε σχεδιασμένη είτε προσφάτως τεθείσα σε εφαρμογή - Μηχανισμοί συγκροτημένοι για τη συνεργασία μεταξύ των βασικών υπουργείων - Χαρτογράφηση και ανάλυση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν. Εντοπίζονται παραδείγματα καλής πρακτικής - Λαμβάνονται/ καθιερώνονται εθνικές/ ευρωπαϊκές ροές χρηματοδότησης - Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν σε διαδικασία ενσωμάτωσης στο πρόγραμμα σπουδών ως σύνολο ικανοτήτων - Προσδιορίστηκαν ορισμένες καλές πρακτικές στην αρχική κατάρτιση των εκπαιδευτικών και τη Συνεχή Επαγγελματική Ανάπτυξη (Continuing Professional Development - CPD) - Διατίθενται ορισμένες πληροφορίες και πόροι για εκπαιδευτικούς π.χ. κατευθυντήριες γραμμές/ μέθοδοι διδασκαλίας
Ενοποίηση στρατηγικής - Προοδευτική εφαρμογή και ανάπτυξη της πρακτικής	2-5 έτη	- Καθορισμός μαθησιακών αποτελεσμάτων - Προσδιορισμός σκοπών, δεικτών και στόχων της επιχειρηματικής εκπαίδευσης - Διατίθεται εθνική ή/και ευρωπαϊκή χρηματοδότηση - Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν είναι ενσωματωμένη στο πρόγραμμα σπουδών, ως μέρος του συνολικού σχεδιασμού της διδασκαλίας, αλλά και ως ξεχωριστό μάθημα. - Η κατάρτιση των εκπαιδευτικών μπορεί να είναι διαθέσιμη στην Αρχική Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education-ITE) και τη Συνεχή Επαγγελματική Ανάπτυξη (Continuing Professional Development - CPD), με τους αριθμούς των εκπαιδευόμενων να αυξάνονται. - Δίκτυα και πόροι υποστήριξης διαθέσιμα για τους εκπαιδευτικούς
Ενσωμάτωση	5+ έτη	- Υπάρχει καθιερωμένη ειδική/ ευρύτερη στρατηγική, με σειρά δράσεων για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν - Συνεχής παρακολούθηση και τακτική αξιολόγηση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν, για την αξιολόγηση της ποιότητας της δραστηριότητας και των μαθησιακών αποτελεσμάτων που επιτυγχάνονται - Υπάρχουν καθιερωμένοι στιβαροί μηχανισμοί χρηματοδότησης - Υψηλής ποιότητας Εκπαίδευση στο Επιχειρείν διαθέσιμη σε όλους τους μαθητές σε κάθε επίπεδο/ τύπο εκπαίδευσης - Όλοι οι εκπαιδευτικοί λαμβάνουν Εκπαίδευση στο Επιχειρείν ως αναπόσπαστο μέρος της Αρχικής Εκπαίδευσης Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE) και της Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) - σχυρότερα δίκτυα και ολοκληρωμένη πληροφόρηση σχετικά με τους πόρους για αποτελεσματικές μεθόδους διδασκαλίας

Επεξηγηματική σημείωση

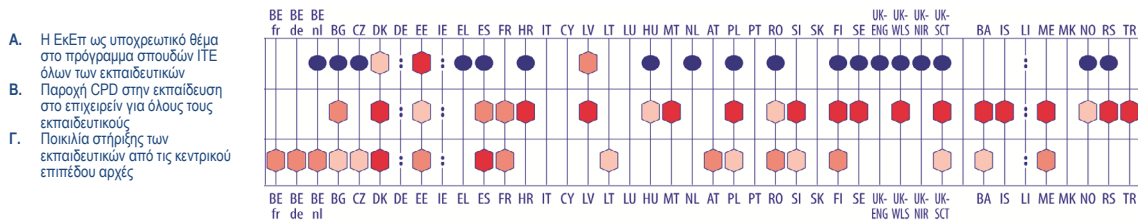
Αυτό το υποσύνολο δεικτών έχει συνταχθεί από τις προτεραιότητες που προσδιορίζονται στο «Μοντέλο εξέλιξης 2010», που αναπτύχθηκε από κυβερνητικούς εκπροσώπους και ειδικούς μέσω μιας σειράς ομάδων προβληματισμού υψηλού επιπέδου.

Οι χώρες/περιφέρειες έχουν διαφορετικά σημεία εκκίνησης σε σχέση με την ανάπτυξη της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν και ενδέχεται επίσης να βρίσκονται σε διαφορετικά στάδια ωριμότητας σε συγκεκριμένες πτυχές της πολιτικής ή της πρακτικής. Το σχήμα 5.2 βασίζεται στα αποκομισθέντα στοιχεία που παρατίθενται στα προηγούμενα κεφάλαια σχετικά με τις στρατηγικές, τη χρηματοδότηση, το πρόγραμμα σπουδών και τους εκπαιδευτικούς.

Σχήμα 5.2: Σύνοψη της κατάστασης της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν σε τέσσερις βασικούς τομείς 2014/15

δ. Εκπαιδευτικοί

A. Η ΕκΕπ ως υποχρεωτικό θέμα στο πρόγραμμα σπουδών ΙΤΕ όλων των εκπαιδευτικών

- και στα τέσσερα επίπεδα της εκπαίδευσης (πρωτοβάθμια, υποχρεωτική δευτεροβάθμια, γενική μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια και Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET))
- σε τουλάχιστον 3 βαθμίδες της εκπαίδευσης
- σε λιγότερο από 3 βαθμίδες της εκπαίδευσης
- Θεσμική αυτονομία ως προς το θέμα αυτό

B. Παροχή CPD για την ΕκΕπ σε όλους τους εκπαιδευτικούς

- και στα τέσσερα επίπεδα της εκπαίδευσης
- σε τουλάχιστον 3 βαθμίδες της εκπαίδευσης
- σε λιγότερο από 3 βαθμίδες της εκπαίδευσης

Γ. Ποικιλία στήριξης των εκπαιδευτικών που οργανώνεται/ υποστηρίζεται από τις κεντρικού επιπέδου αρχές

- και οι τέσσερις μορφές στήριξης (διδασκτικό υλικό, κατευθυντήριες γραμμές, κέντρο εμπειρογνωμοσύνης και δίκτυο εκπαιδευτικών)
- τουλάχιστον 2 μορφές στήριξης, συμπεριλαμβανομένων είτε των «κέντρων εμπειρογνωμοσύνης» είτε των «δικτύων εκπαιδευτικών»
- κατευθυντήριες γραμμές (ενδεχομένως σε συνδυασμό με εκπαιδευτικό υλικό)

Πηγή: Ευρυδίκη.

Επεξηγηματική σημείωση

Οι κύριοι τομείς που καλύπτονται από στρατηγικές έχουν προσδιοριστεί με βάση το «Μοντέλο εξέλιξης» (2010) (βλ. σχήμα 5.1) και τις πιο πρόσφατες συστάσεις της Θεματικής Ομάδας Εργασίας για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν: πρόγραμμα σπουδών, μαθησιακά αποτελέσματα, πρακτική επιχειρηματική εμπειρία και εκπαίδευση των εκπαιδευτικών.

5.1. Στρατηγική

Ορισμένες χώρες/περιφέρειες είχαν διαδοχικές στρατηγικές που βασίζονταν η μία στην άλλη [οι τρεις Κοινότητες του Βελγίου, η Λιθουανία, το Ηνωμένο Βασίλειο (Ουαλία), το Μαυροβούνιο και η Νορβηγία]. Η πρώτη Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας έχει μόλις ξεκινήσει την πρώτη στρατηγική της για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν και βρίσκεται στην αρχική φάση ανάπτυξης στρατηγικής.

Όταν οι στρατηγικές λειτουργούν για αρκετά χρόνια, οι χώρες μπορεί να έχουν φθάσει στο στάδιο της ενοποίησης, με τη σταδιακή υλοποίηση των στρατηγικών δράσεων και την ανάπτυξη της πρακτικής. Σημαντικά χαρακτηριστικά αυτού του σταδίου ενοποίησης είναι ο προσδιορισμός των μαθησιακών αποτελεσμάτων, η ανάπτυξη των χρηματοδοτικών ροών, η εφαρμογή αποτελεσματικών μεθόδων διδασκαλίας και η ύπαρξη μηχανισμών υποστήριξης των εκπαιδευτικών, όπως διδασκτικό υλικό και κέντρα εμπειρογνωμοσύνης. Σε ορισμένες χώρες, η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν δεν έχει ακόμη αντιμετωπιστεί μέσω οποιασδήποτε στρατηγικής προσέγγισης, ενώ σε άλλες, οι στρατηγικές έχουν διακοπεί.

Χρησιμοποιώντας το «Μοντέλο εξέλιξης» (βλ. Σχήμα 5.1) και την πιο πρόσφατη έρευνα που διεξάγεται στο πλαίσιο της Θεματικής ομάδας εργασίας για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν ⁽¹⁴²⁾, ως πιο σημαντικοί τομείς που πρέπει να αντιμετωπιστούν ως συγκεκριμένες δράσεις στο πλαίσιο των στρατηγικών που σχετίζονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν έχουν αναγνωριστεί το πρόγραμμα σπουδών, τα μαθησιακά αποτελέσματα, η πρακτική επιχειρηματική εμπειρία και η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών. Το Σχήμα 5.2α απεικονίζει το κατά πόσον αυτοί καλύπτονται, δείχνοντας ότι πολύ λίγες είναι οι στρατηγικές που περιλαμβάνουν δράσεις και για τους τέσσερις βασικούς τομείς: πέντε από τις έντεκα ειδικές στρατηγικές εκπαίδευσης για το επιχειρείν και μία ευρύτερη στρατηγική.

Ενώ εκ πρώτης όψεως διαφαίνεται ένας μεγάλος αριθμός χωρών που διαθέτουν στρατηγικές συνδεδεμένες με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν (βλ. σχήμα 5.2.α), υπάρχουν δύο παράγοντες που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη. Πρώτον, ορισμένες ευρύτερες στρατηγικές δεν περιλαμβάνουν περισσότερες από μία ή δύο δεσμεύσεις για δράσεις και ως εκ τούτου δεν μπορούν να επιδείξουν ευρύ αντίκτυπο. Οι περαιτέρω στόχοι είτε μπορεί να

⁽¹⁴²⁾ European Commission, 2014b.

μην είναι εμφανείς, είτε ενδέχεται να καλύπτονται από διαφορετικές στρατηγικές, γεγονός που δυσχεραίνει την παρακολούθηση. Δεύτερον, ενώ οι ειδικές στρατηγικές για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν περιλαμβάνουν περισσότερες δράσεις σε περισσότερα θέματα, αυτό δεν μετατρέπεται πάντα σε στοιχεία που μαρτυρούν δραστηριότητα· η πλειοψηφία των στρατηγικών επισημαίνει μια δράση σχετική με την πρακτική επιχειρηματική εμπειρία, αλλά σχεδόν οι μισές απ' αυτές έχουν ελάχιστα ή και κανένα στοιχείο που να μαρτυρά δραστηριότητα. Ωστόσο, από τα στοιχεία που παρουσιάστηκαν, το συνολικό επίπεδο δραστηριότητας παραμένει υψηλότερο στις χώρες που έχουν ειδικές στρατηγικές Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν και χαμηλότερο σε αυτές που δεν έχουν στρατηγική. Αυτό υποστηρίζει το ευρέως διαδεδομένο συμπέρασμα σε όλες τις ευρωπαϊκές συστάσεις πολιτικής, ότι μια ενιαία στρατηγική παρέχει μια πιο συνεκτική και ολοκληρωμένη προσέγγιση, που υποστηρίζει την επιτυχή εφαρμογή.

5.2. Χρηματοδότηση

Όσον αφορά τη χρηματοδότηση για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, το σχήμα 5.2β δείχνει ότι οι περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες προχωρούν καλά σύμφωνα με το «Μοντέλο εξέλιξης». Ωστόσο, σε ολόκληρη την Ευρώπη χρήζουν περαιτέρω ανάπτυξης σταθερές και μακροπρόθεσμες ροές χρηματοδότησης για την εξασφάλιση μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης της χρηματοδότησης για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, μεταξύ άλλων για την εφαρμογή της στρατηγικής, το πρόγραμμα σπουδών, την εκπαίδευση και την υποστήριξη των εκπαιδευτικών, την οικοδόμηση σχέσεων συνεργασίας με τα ενδιαφερόμενα μέρη, κ.λπ.

Η πλειονότητα των χωρών/περιφερειών (οι περισσότερες από τις οποίες έχουν επίσης κάποια ειδική ή ευρύτερη στρατηγική) διαθέτουν χρηματοδότηση για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν μέσω των εθνικών και έμμεσων ευρωπαϊκών πηγών χρηματοδότησης, όπου οι τελευταίες διασφαλίζουν περαιτέρω τη διαθεσιμότητα πόρων για την υποστήριξη της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στο σχολείο για παρατεταμένες χρονικές περιόδους. Πέντε χώρες/περιφέρειες [Φλαμανδική Κοινότητα του Βελγίου, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Αυστρία και Ηνωμένο Βασίλειο (Αγγλία)] διαθέτουν μόνο εθνική χρηματοδότηση για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, ενώ τέσσερις άλλες χώρες (Κροατία, Ουγγαρία, Βοσνία-Ερζεγοβίνη και Τουρκία) χρηματοδοτούν την ανάπτυξη και υλοποίηση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν, και ιδίως τη στρατηγική τους, μόνο από την ευρωπαϊκή (έμμεση) χρηματοδότηση.

5.3. Πρόγραμμα σπουδών

Από την άποψη των σχολικών προγραμμάτων σπουδών, όπως φαίνεται στο σχήμα 5.2γ, οι χώρες/περιφέρειες στο αρχικό στάδιο ανάπτυξης του επιχειρείν θα μπορούσαν να εισαγάγουν τυπικά το μάθημα ως «πρόσθετο» στο επικρατούν πρόγραμμα σπουδών. Η εστίαση θα έτεινε να συγκεντρώνεται στη στενότερη αντίληψη της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν, δίνοντας έμφαση στην εκμάθηση του τρόπου διεύθυνσης μιας επιχείρησης. ΗΤο επιχειρείν θα διδασκόταν κυρίως μέσω συγκεκριμένων, ξεχωριστών μαθημάτων στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Μεταγενέστερα στάδια στην ανάπτυξη της στρατηγικής θα οδηγούσαν σε επιχειρηματικές δεξιότητες που ενσωματώνονται όλο και περισσότερο σε ολόκληρο το πρόγραμμα σπουδών, αντί να διδάσκονται μόνο ως ένα ξεχωριστό μάθημα. Αυτό σημαίνει επίσης ότι η ανάπτυξη αυτών των δεξιοτήτων θα άρχιζε και στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Τα αποτελέσματα της παρούσας έκθεσης δείχνουν μια θετική τάση από την άποψη αυτή, καθώς η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν φαίνεται να ενσωματώνεται όλο και περισσότερο στο πρόγραμμα σπουδών από την πρωτοβάθμια εκπαίδευση και μετά. Ωστόσο, η περαιτέρω υλοποίηση και ολοκλήρωση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν θα σήμαινε επίσης την ενσωμάτωσή της ως διαθεματικού στόχου ή συνολικής διδακτικής αντίληψης, αλλά και ως ξεχωριστού μαθήματος. Το ανωτέρω σχήμα 5.2γ για το πρόγραμμα σπουδών, ως εκ τούτου, αναδεικνύει τις χώρες/περιφέρειες όπου η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν έχει ήδη ενσωματωθεί ως διαθεματικός στόχος ή/ και υποχρεωτικό μάθημα τουλάχιστον σε τρεις βαθμίδες εκπαίδευσης και όπου οι αντίστοιχες μέθοδοι διδασκαλίας προτείνονται από κατευθυντήριες γραμμές κεντρικού επιπέδου.

Είναι δύσκολο να καθοριστεί αν χρησιμοποιούνται στην τάξη οι κατάλληλες μέθοδοι διδασκαλίας και μάθησης, περιορίζοντας την εκτίμηση του κατά πόσον η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν είναι ενσωματωμένη ή αποτελεί πρόσθετο στο πρόγραμμα σπουδών. Πράγματι, σε πολλές χώρες, τα σχολεία και οι εκπαιδευτικοί έχουν αυτονομία στη λήψη αποφάσεων σχετικά με τις μεθόδους διδασκαλίας που θα χρησιμοποιήσουν. Ενώ μια αναφορά στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν σε επίσημα έγγραφα καθοδήγησης αποτελεί μια ένδειξη ότι η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν διδάσκεται, ο βαθμός στον οποίο διδάσκεται και οι μέθοδοι διδασκαλίας και μάθησης που εφαρμόζονται στην τάξη ενδέχεται να διαφέρουν σημαντικά. Παρ' όλα αυτά, αν η Εκπαίδευση στο

Επιχειρείν αναφέρεται ρητά στα προγράμματα σπουδών και οι μέθοδοι διδασκαλίας συνιστώνται κεντρικά, αυτό αποτελεί ένδειξη ότι οι εκπαιδευτικές αρχές έχουν καταβάλει σημαντική προσπάθεια για την προώθηση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν.

Η ενσωμάτωση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στα εθνικά προγράμματα σπουδών συνδέεται επίσης με το ζήτημα των στρατηγικών για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν και τον τρόπο με τον οποίο θα μπορούσαν να εφαρμοστούν. Στο Κεφάλαιο 2, εντοπίστηκαν τόσο ειδικές όσο και ευρύτερες στρατηγικές: οι ειδικές στρατηγικές επικεντρώνονται αποκλειστικά στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, ενώ οι ευρύτερες στρατηγικές συνδέονται, για παράδειγμα, με την εκπαίδευση και την κατάρτιση, τη νεολαία, την καινοτομία και την οικονομική ανάπτυξη. Σε γενικές γραμμές, οι ειδικές στρατηγικές για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν είναι πιο πιθανό να περιλαμβάνουν μια δράση σχετικά με το πρόγραμμα σπουδών, και η υλοποίηση των δράσεων αυτών ενδέχεται να απαιτεί μεταρρύθμιση των προγραμμάτων σπουδών. Μεταρρυθμίσεις που υποστηρίζουν την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν μπορούν να πραγματοποιηθούν ακόμα και στις περιπτώσεις όπου δεν υπάρχει καμία δέσμευση στρατηγικής, όπως το Εθνικό πλαίσιο προγράμματος σπουδών στη Μάλτα, που περιέχει εκτενείς προτάσεις για την ενσωμάτωση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στο πρόγραμμα σπουδών.

Εκτός από τις διδακτικές προσεγγίσεις και τις κατευθυντήριες γραμμές για τις μεθόδους διδασκαλίας και μάθησης, ένας άλλος σημαντικός παράγοντας για την αξιολόγηση του πόσο καλά είναι ενσωματωμένη η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στο πρόγραμμα σπουδών είναι το κατά πόσον επίσης έχουν οριστεί ρητώς μαθησιακά αποτελέσματα που σχετίζονται με επιχειρηματικές δεξιότητες. Για να αναλύσουμε αυτές τις τρεις πτυχές, και να καταλάβουμε πόσο βαθιά ενσωματωμένη, ή ολοκληρωμένη στο πρόγραμμα σπουδών είναι η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, εξετάζονται τα ακόλουθα κριτήρια:

- αν υπάρχει διαθεματική προσέγγιση ή/ και υποχρεωτικά μαθήματα που ενσωματώνουν την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στο πρόγραμμα σπουδών τουλάχιστον σε τρεις βαθμίδες εκπαίδευσης (πρωτοβάθμια, υποχρεωτική δευτεροβάθμια, γενική αμη υποχρεωτική δευτεροβάθμια, Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET)·
- αν υπάρχουν συγκεκριμένες κεντρικές κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τις μεθόδους διδασκαλίας και μάθησης για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν για τουλάχιστον τρεις βαθμίδες εκπαίδευσης·
- αν ορίζεται ευρύ φάσμα μαθησιακών αποτελεσμάτων σε διαθεματικούς τομείς ή/και υποχρεωτικά μαθήματα για τουλάχιστον δύο βαθμίδες εκπαίδευσης και τα εν λόγω μαθησιακά αποτελέσματα αξιολογούνται συγκεκριμένα.

Καμία χώρα/περιφέρεια δεν ικανοποιεί επί του παρόντος όλα αυτά τα κριτήρια. Λίγες χώρες πληρούν τα δύο πρώτα κριτήρια (προσέγγιση προγράμματος σπουδών και διδακτικές μέθοδοι). Στη Λιθουανία και την πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας, αυτές οι κατευθυντήριες γραμμές πρέπει να χρησιμοποιούνται από όλους τους εκπαιδευτικούς, ενώ σε πολλές άλλες χώρες, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να αποφασίζουν ποιες θα χρησιμοποιήσουν (Δανία, Εσθονία, Ισπανία, Λετονία, Πολωνία, Ρουμανία, Φινλανδία και Μαυροβούνιο).

Οι πρακτικές επιχειρηματικές εμπειρίες ακόμα ενσωματώνονται σπάνια στα καθιερωμένα σχολικά προγράμματα σπουδών. Στις μισές περίπου από τις χώρες/περιφέρειες, αυτές είναι προαιρετικές. Ως εκ τούτου, είναι δύσκολο να γνωρίζουμε πόσο διαδεδομένες είναι.

Όσον αφορά τα μαθησιακά αποτελέσματα, ορισμένες χώρες έχουν ένα ευρύ φάσμα τουλάχιστον σε δύο επίπεδα εκπαίδευσης [Ισπανία, Γαλλία, Λετονία, Πολωνία, Σλοβενία, Φινλανδία και Ηνωμένο Βασίλειο (Σκωτία)]. Η έλλειψη πληρότητας φαίνεται από το γεγονός ότι, ενώ ορισμένες επιχειρηματικές δεξιότητες θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν σε ένα ορισμένο επίπεδο εκπαίδευσης σε ορισμένες χώρες, δεν καλύπτεται το πλήρες φάσμα και εξακολουθεί να αποτελεί εξαίρεση η συστηματική προσέγγιση για την πρόοδο σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης. Τέλος, μια ειδική αξιολόγηση των μαθησιακών αποτελεσμάτων που σχετίζονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν δεν έχει ακόμη εφαρμοστεί σε οποιοδήποτε ευρωπαϊκό εκπαιδευτικό σύστημα, γεγονός που αποτελεί σημαντικό περιορισμό αν η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν πρόκειται να ενσωματωθεί αποτελεσματικά.

Ως εκ τούτου τα στοιχεία δείχνουν ότι η πλειοψηφία των χωρών/περιφερειών δεν έχουν ακόμη ενσωματώσει την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν με έναν πραγματικά συστηματικό και ολοκληρωμένο τρόπο. Φαίνεται ότι οι χώρες διαφοροποιούνται επί του παρόντος ως προς την έμφαση που δίνεται στην παροχή της: μπορεί να επικεντρώνεται μόνο σε κάποιες βαθμίδες της εκπαίδευσης, ιδίως όσον αφορά τα μαθήματα που ενσωματώνουν την Εκπαίδευση

στο Επιχειρείν. Φαίνεται να παρέχεται περισσότερο στη γενική μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ενώ οι οριζόντιες/ διαθεματικές δεξιότητες τονίζονται στο δημοτικό σχολείο. Το επιχειρείν ως ξεχωριστό μάθημα, αφετέρου, είναι πιο συχνή στην Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET).

Προς το παρόν, καμία χώρα δεν έχει καθιερώσει την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στο πρόγραμμα σπουδών, υπό την έννοια του να την καθιστά διαθέσιμη σε κάθε μαθητή, σε κάθε επίπεδο της εκπαίδευσης, διασφαλίζοντας υψηλής ποιότητας διδασκαλία και αξιολόγηση των μαθησιακών αποτελεσμάτων.

5.4. Εκπαιδευτικοί

Η ανάλυση δείχνει ότι πολλές χώρες εξακολουθούν να βρίσκονται σε θέση εκκίνησης σε σχέση με την ένταξη της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στην εκπαίδευση των εκπαιδευτικών (βλ. σχήμα 5.2δ). Σύμφωνα με τις κεντρικές συστάσεις, η ένταξη της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν σε προγράμματα σπουδών Αρχικής Εκπαίδευσης Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE) ως υποχρεωτικό μάθημα για όλους τους υποψήφιους εκπαιδευτικούς υπάρχει μόνο στην Εσθονία. Ωστόσο, σχεδόν οι μισές από τις χώρες/περιφέρειες επιτρέπουν θεσμική αυτονομία στα ιδρύματα Αρχικής Εκπαίδευσης Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE) από την άποψη αυτή, γεγονός που ενδεχομένως δίνει μια ελαφρώς διαστρεβλωμένη εικόνα.

Οι χώρες/περιφέρειες που βρίσκονται στο στάδιο ανάπτυξης της στρατηγικής, ωστόσο, αναγνωρίζουν τον κεντρικό ρόλο των εκπαιδευτικών στο πλαίσιο της στρατηγικής τους και έχουν αρχίσει να προσφέρουν ορισμένες δραστηριότητες Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) και να αναπτύσσουν διδακτικό υλικό. Οι δραστηριότητες Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) είναι διαθέσιμες για όλους τους εκπαιδευτικούς του σχολείου σε 15 χώρες/περιφέρειες. Ο πιο διαδεδομένος τύπος στήριξης των εκπαιδευτικών που παρέχεται από κεντρικές αρχές είναι, στην πραγματικότητα, η παροχή Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) ή η χρηματοδότηση διδακτικού υλικού. Μόνο σε δύο χώρες (Δανία και Ισπανία) οι ανώτερες αρχές παρέχουν (ή υποστηρίζουν) και τους τέσσερις τύπους στήριξης που ορίζονται στην έκθεση (διδακτικό υλικό, κατευθυντήριες γραμμές, κέντρα εμπειρογνωμοσύνης και εκπαιδευτικά δίκτυα - βλ. σχήμα 4.5). Το σχήμα 5.2δ δείχνει μόνο την παροχή που υποστηρίζεται από τις κεντρικού επιπέδου αρχές. Ωστόσο, οι ιδιωτικοί πάροχοι παίζουν επίσης σημαντικό ρόλο σε ορισμένες χώρες/περιφέρειες.

Το στάδιο ενοποίησης της στρατηγικής προϋποθέτει ότι η κατάρτιση στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν έχει επεκταθεί σε όλους τους ενδιαφερόμενους εκπαιδευτικούς μέσω Αρχικής Εκπαίδευσης Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education - ITE) και Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD), και ότι οι κατευθυντήριες γραμμές και ένα κέντρο εμπειρογνωμοσύνης ή ένα δίκτυο εκπαιδευτικών θα στηρίξει τους εκπαιδευτικούς για την υλοποίηση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στο πρόγραμμα σπουδών. Αυτό δεν συμβαίνει σήμερα σε οποιαδήποτε χώρα/περιφέρεια. Η παροχή στους εκπαιδευτικούς, ως εκ τούτου, φαίνεται να είναι ο λιγότερο προηγμένος τομέας όσον αφορά την ανάπτυξη της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν, καθώς καμία χώρα/περιφέρεια δεν παρέχει Αρχική Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE) και Συνεχή Επαγγελματική Ανάπτυξη (Continuing Professional Development - CPD) για όλους τους εκπαιδευτικούς ούτε προσφέρει ένα ποικίλο φάσμα τύπων στήριξης.

5.5. Συμπέρασμα

Πλήρης καθιέρωση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν θα σήμαινε ότι η στρατηγική έχει τεθεί σε λειτουργία εδώ και αρκετά χρόνια και παρακολουθείται συστηματικά, ότι υπάρχουν μηχανισμοί ισχυρής χρηματοδότησης, ότι αξιολογούνται τα μαθησιακά αποτελέσματα και ότι είναι πλήρως ενσωματωμένη στην Αρχική Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education - ITE) και τη Συνεχή Επαγγελματική Ανάπτυξη (Continuing Professional Development - CPD) για όλους τους εκπαιδευτικούς. Η πρόοδος είναι περισσότερο αναγκαία σε δύο τομείς: τα μαθησιακά αποτελέσματα και την εκπαίδευση των εκπαιδευτικών. Η ανάπτυξη ολοκληρωμένων και συνεπών μαθησιακών αποτελεσμάτων, που θα εφαρμόζονται σε διάφορα επίπεδα της εκπαίδευσης και θα αξιολογούνται συγκεκριμένα, είναι ζωτικής σημασίας. Επιπλέον, η ενσωμάτωση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στην Αρχική Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education - ITE) και τη Συνεχή Επαγγελματική Ανάπτυξη (Continuing Professional Development - CPD) για όλους τους εκπαιδευτικούς, ανεξάρτητα από το αντικείμενο και το επίπεδο εκπαίδευσης στο οποίο διδάσκουν, είναι ζωτικής σημασίας αν απαιτείται παροχή υψηλής ποιότητας για τους φοιτητές.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ: ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ

Ο παρών πίνακας παρέχει συνδέσμους προς τους κύριους φορείς, προγράμματα και δημοσιεύσεις που παρέχουν υποστήριξη στους εκπαιδευτικούς σε υπερεθνικό και εθνικό επίπεδο.

Όνομα/ τίτλος	Σύνδεσμος
BIP – Προγράμματα επιχειρηματικής καινοτομίας	www.bips.no
EUROPEN-PEN International	www.penworldwide.org
JA – Junior Achievement	www.jaeurope.org
SEECCEL – Κέντρο Νοτιοανατολικής Ευρώπης για την Επιχειρηματική Μάθηση (με την υποστήριξη του ευρωπαϊκού μηχανισμού ΜΠΒ)	www.seecel.hr
Επιχειρηματική εκπαίδευση - Οδηγός για τους εκπαιδευτές (με την υποστήριξη του ευρωπαϊκού προγράμματος-πλαισίου για την ανταγωνιστικότητα και την καινοτομία)	http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/7465
Επιχειρείν και σχολεία - ένας πόρος για τη βελτίωση των πρακτικών (πύλη σχολικής εκπαίδευσης)	www.schooleducationgateway.eu/en/pub/resources/entrepreneurship_and_schools.htm

Χώρα	Όνομα/ τίτλος	Σύνδεσμος
BE fr & BE de	ASE – Οργανισμός για την τόνωση της οικονομίας (Agence de Stimulation Economique) (ειδικά τμήματα για εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης), πλέον ονομάζεται Οργανισμός για το επιχειρείν και την καινοτομία (Agence pour l'Entreprise & l'Innovation)	http://as-e.be
BE fr & BE de	ASE, 2013. ΕΠΙΧΕΙΡΕΙΝ 3.15 – 3 άξονες και 15 μοχλοί για μια επιχειρηματική γενιά (ENTREPRENEURSHIP 3.15 – 3 axis and 15 levers for an entrepreneurial generation).	http://as-e.be/sites/default/files/public/documents/2262_13dossier_entrepreneuriat_3_15_mef_version_def.pdf
BE fr	ABE – Οργανισμός επιχειρήσεων των Βρυξελλών: (Brussels Enterprise Agency:) «Ενίσχυσε το ταλέντο σου» (Boost your Talent)	www.boostyourtalent.be
BE nl	VLAJO	www.vlajo.org
BE nl	UNIZO – Ίδρυμα εκπαίδευσης και επιχειρείν	www.ondernemendeschool.be
BE nl	KlasCement (συμπεριλαμβανομένων πόρων για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν)	www.klascement.be
BG	Υπουργείο Παιδείας και επιστημών (κατάλογος βιβλίων, μεταξύ άλλων και για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν)	www.mon.bg/?go=page&pagelid=10&subpagelid=70
BG	Junior Achievement Βουλγαρίας	www.jabulgaria.org
CZ	Υποστήριξη του επιχειρείν - πηγή έμπνευσης (How to support entrepreneurship – Source of inspiration) (κατευθυντήριες γραμμές)	http://clanky.rvp.cz/clanek/k/o/4646/PODPORA-PODNIKAVOSTI---INSPIROMAT.html
CZ	Πύλη μεθοδολογίας (συμπεριλαμβανομένων πόρων για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν)	http://rvp.cz
CZ	Πρόγραμμα πρακτικής άσκησης σε επιχειρήσεις «Internship in Companies»	www.narodnikatalogstazi.cz/component/com_staze/temid,195/view,karty_staze_list
DK	EMU – Εκπαιδευτική πύλη (κατευθυντήριες γραμμές για την καινοτομία και το επιχειρείν)	http://www.emu.dk/modul/innovation-og-entrepren%C3%B8rskab-vejledning-0
DK	FFE – Ίδρυμα Επιχειρείν της Δανίας (Danish Foundation for Entrepreneurship)	www.ffe-ye.dk
DK	NEIS – Δίκτυο για το επιχειρείν στα σχολεία και την εκπαίδευση (Network for Entrepreneurship in Schools and Education)	www.ffe-ye.dk/undervisning/netvaerk-for-undervisere/om-neis
EE	Junior Achievement Εσθονίας	www.ja.ee/Eng

Χώρα	Όνομα/ τίτλος	Σύνδεσμος
EE	Πύλη «Σχολική ζωή» (School Life) (διδακτικό υλικό)	http://koolielu.ee/groups/profile/141733/ettevuluspe
EE	«Θέατρο επιχειρείν» (Entrepreneurship Theatre) (μεθοδολογία)	http://en.ettevotlusteater.eu
EE	«Τα όνειρα γίνονται πραγματικότητα» (Dreams Become Reality)	www.unistusedellu.ee
EL	–	–
ES	Διάταγμα ECD/65/2015 της 21ης Ιανουαρίου	www.boe.es/boe/dias/2015/01/29/pdfs/BOE-A-2015-738.pdf
ES	Ίδρυμα Princesa de Girona και Ίδρυμα Trilema (Foundation Princess of Girona & the Trilema Foundation)	competenciaemprededora.org
ES	Απόφαση της 30ής Αυγούστου 2013 από τη Γενική Διεύθυνση σχολικής πολιτικής για την Castilla y León (κατευθυντήριες γραμμές)	http://www.educa.jcyl.es/es/resumenbocyl/resolucion-30-agosto-2013-direccion-general-politica-educ-1
ES	Εκπαιδευτική Πύλη της τεχνολογικής πόλης της Κοιλιάδας του Ναλόν	www.valnaloneduca.com/cont/publicaciones
ES	KitCaixa (διδακτικό υλικό)	https://www.educaixa.com/-/kitcaixa-jovenes-emprededores
ES	Innoescuela (διδακτικό υλικό)	http://blog.educalab.es/cniie/2014/10/13/innoescuela-programa-educativo-para-la-asignatura-de-tecnologia-de-la-eso
ES	XTEC – το ηλεκτρονικό δίκτυο εκπαίδευσης της Καταλονίας	www.xtec.cat/web/recursos/emprenedoria
ES	Δίκτυο επιχειρηματικών σχολείων (Network for Entrepreneurial Schools)	http://culturaemprededora.extremaduraempresarial.es/wp-content/uploads/2012/09/Orden-31-de-Mayo-de-20111.pdf
ES	Εκπαιδευτικοί στο μάθημα του επιχειρείν (Entrepreneurial Teachers) (κοινότητα στο Google+)	https://plus.google.com/communities/118125140870333154777
ES	Πρόγραμμα TALOS για την ανάπτυξη της επιχειρηματικής πρωτοβουλίας στις εκπαιδευτικές σπουδές	www.octaedro.com/OCTart.asp?libro=16080&id=es&txt=Educaci%F3n%20emprededora
FR	OPPE – Παρατηρητήριο διδακτικών πρακτικών ως προς την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν (Observatory for Teaching Practices in Entrepreneurship Education)	www.apce.com/pid11493/qu-est-ce-que-l-oppe.htmlC=173&espace=5
FR	RESPIRE – Δίκτυο ανταλλαγής επαγγελματικών γνώσεων σχετικά με την καινοτομία, την έρευνα και τον πειραματισμό (The Exchange Network on Professional Knowledge in Innovation, Research and Experimentation)	http://eduscol.education.fr/cid60290/respire-le-reseau-social-de-l-innovation.html
FR	CERPEP – Κέντρο μελετών και ερευνών για τις εταιρικές σχέσεις με τις επιχειρήσεις και τα επαγγέλματα (Centre for Study and Research on Partnerships with Businesses and the Professions)	http://eduscol.education.fr/pid31668/l-offre-stages-courts-cerpep.html
FR	EPA – Αναλαμβάνω για να μάθω (Undertake to Learn) (Junior Achievement Γαλλίας)	www.entreprendre-pour-apprendre.fr
HR	SEECCEL	www.seecel.hr
IT	–	–
CY	–	–
LV	Junior Achievement Λετονίας	www.jal.lv
LV	Σχολική εκπαιδευτική πύλη	www.schooleducationgateway.eu/lv/pub/practices/virtual_guide_for_entrepreneur.htm
LT	Εκπαιδευτική πύλη (κατευθυντήριες γραμμές)	http://portals.emokykla.lt/bup/Puslapiai/default.aspx
LT	Junior Achievement Λιθουανίας	www.lja.lt
LU	–	–
HU	–	–

Χώρα	Όνομα/ τίτλος	Σύνδεσμος
MT	Junior Achievement – Young Enterprise Μάλτας	www.youngenterprise.org.mt
NL	Πρόγραμμα «EDISON»	www.edisonentrepreneurship.eu
AT	EESI – Εκπαίδευση στο Επιχειρείν για καινοτομίες στο σχολείο (Entrepreneurship Education for School Innovations)	www.eesi-impulszentrum.at
AT	IFTE – Πρωτοβουλία για τη διδασκαλία του επιχειρείν (Initiative for Teaching Entrepreneurship)	www.ifte.at
AT	Junior Achievement Αυστρίας	www.junior.cc
AT	ACT (μέλος του EUROOPEN-PEN International)	www.act.at
AT	«Ξεκίνα το δικό σου πρότζεκτ» (Start Your Project)	www.startedeinprojekt.at
PL	Υπουργείο Παιδείας: Κατάλογος εγκεκριμένων βιβλίων (συμπεριλαμβανομένων τίτλων για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν)	http://men.gov.pl/podreczniki/wykaz_dopuszczone_li_sta1.php
PL	ORE – Κέντρο ανάπτυξης της εκπαίδευσης (Centre for Education Development) (διδακτικό υλικό)	www.ore.edu.pl/wydzialy/rozwoju-kompetencji-spolecznych-i-obywatelskich
PL	CEO – Κέντρο εκπαίδευσης του πολίτη (Civic Education Centre) (διαδίκτυα διδακτικό υλικό)	www.ceo.org.pl/pl/biblioteka-materialow/przedsiębiorczość-i-ekonomia
PL	Junior Achievement Πολωνίας	www.junior.org.pl
PT	Γενική Διεύθυνση Παιδείας (διδακτικό υλικό)	www.dge.mec.pt/educacao-para-o-emprededorismo/recursos-educativos
PT	Junior Achievement Πορτογαλίας	www.japortugal.org
PT	Πρόγραμμα «Νεανική έναρξη - Επιχειρηματικές προκλήσεις» (Youth Start – Entrepreneurial Challenges)	www.youthstart.eu
RO	Ύλη για υποχρεωτικά βασικά σχολικά μαθήματα κορμού, συμπεριλαμβανομένης της «Εκπαίδευσης στο επιχειρείν» (Entrepreneurial Education) (κατευθυντήριες γραμμές)	www.edu.ro/index.php/articles/16038
RO	Υπουργείο Παιδείας: Κατάλογος εγκεκριμένων βιβλίων (συμπεριλαμβανομένων τίτλων για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν)	www.edu.ro/index.php/articles/c152
RO	Επιχείρηση πρακτικής - Η βέλτιστη πρακτική (Practice Enterprise – The Best Practice) (διδακτικό υλικό ενός προγράμματος που συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο)	http://firmaexercitiu.tvet.ro/index.php/achizitii
RO	Επιχείρηση πρακτικής (Practice Enterprise) (περιφερειακά κέντρα πόρων)	http://firmaexercitiu.tvet.ro/index.php/selectie-experti
RO	ROCT – Τμήμα συντονισμού για την επιχείρηση πρακτικής στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Coordinating Department for Practice Enterprise in Secondary Education) (μέλος της EUROOPEN-PEN International)	www.roct.ro
SI	Junior Achievement	http://jaslovenija.si/
SI	Εικονική τάξη για την αυτο-πρωτοβουλία και το επιχειρείν (Virtual Classroom on Self-Initiative and Entrepreneurship)	https://skupnost.sio.si/course/view.php?id=8668
SK	Κέντρο επιχειρήσεων πρακτικής άσκησης (Centre for Training Firms) (μέλος της EUROOPEN-PEN International)	www.sccf.sk/o-nas-4.html
FI	Υπουργείο Παιδείας (κατευθυντήριες γραμμές)	www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2009/liitteet/opm09.pdf?lang=en
FI	Κέντρα YES – Εικονικό περιβάλλον μάθησης για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν (Virtual Learning Environment for Entrepreneurship Education Centres) (κέντρα πόρων)	www.yes-keskus.fi
FI	Junior Achievement – Young Enterprise Φινλανδίας	http://nuoriyrittajyys.fi
FI	Πρόγραμμα YVI – υπηρεσία Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν	www.yvi.fi

Χώρα	Όνομα/ τίτλος	Σύνδεσμος
	για εκπαιδευτικούς (YVI – The Entrepreneurship Education Service for Teachers)	
SE	–	–
UK-ENG	–	–
UK-WLS	«Μεγάλες Ιδέες» (Big Ideas) Ουαλίας	https://business.wales.gov.uk/bigideas/youth-entrepreneurship-services-primary-and-secondary-schools
UK-WLS	Εθνικός κόμβος CPD για τη νεανική επιχειρηματικότητα	www.yesnationalcpdhub.com/#/home/mainPage
UK-NIR	–	–
UK-SCT	«Παιδεία στη Σκωτία» (Education Scotland) (κατευθυντήριες γραμμές και διδακτικό υλικό)	www.educationscotland.gov.uk/learningandteaching/learningacrossthecurriculum/themesacrosslearning/enterprise/index.asp
UK-SCT	YES – Νεανικό επιχειρείν Σκωτίας (Young Enterprise Scotland)	www.yes.org.uk
UK-SCT	Curriculo Solutions (διδακτικό υλικό)	www.curriculosolutions.com/educational-resources
UK-SCT	EEBL – Αριστεία στην εκπαίδευση μέσω επιχειρηματικών συνδέσεων (Excellence in Education through Business Links)	www.educationscotland.gov.uk/resources/e/eebl.asp?strReferringChannel=learningandteaching&strReferringPageID=tcn:4-628701-64&class=l4+d139792
UK-SCT	Ακαδημία κοινωνικών επιχειρήσεων (The Social Enterprise Academy)	www.socialenterprise.academy/scot/programmes/understanding-social-enterprise-in-schools-63
UK-SCT	Επιχειρηματικά σχολεία Σκωτίας (Scotland's Enterprising Schools)	https://blogs.glowscotland.org.uk/glowblogs/enterprising-schools/
BA	ELES – Εκπαιδευτικά συστήματα επιχειρηματικής μάθησης στη Βοσνία - Ερζεγοβίνη (Entrepreneurial Learning Education Systems in Bosnia and Herzegovina) (διαδικτυακό κέντρο πόρων που συγχρηματοδοτείται από τον ευρωπαϊκό μηχανισμό ΜΠΒ)	www.eles.ba/index.php?lang=en
BA	ELES (κατευθυντήριες γραμμές)	http://eles.ba/images/Projekt/RG1/Programme_and_Guidelines.pdf
IS	–	–
ME	Υπουργείο Παιδείας (κατευθυντήριες γραμμές και διδακτικό υλικό)	www.zzs.gov.me/rubrike/preduzetnicko_ucenje
ME	Κέντρο υπηρεσιών επιχειρήσεων πρακτικής άσκησης (Service Centre of Training Firms) (κατευθυντήριες γραμμές)	www.serviscentarpzv.me/images/download/prirucnici/prirucnik_EKONOMIJA_I_PREDUZETNISTVO_web.pdf
ME	Κέντρο υπηρεσιών για τις επιχειρήσεις πρακτικής (The Service Centre for Practice Enterprise) (μέλος της EUROOPEN-PEN International)	www.serviscentarpzv.me
ME	Κέντρο επιχειρείν (The Entrepreneurial Centre)	www.preduzetnickicentri.me
MK	Εθνικό κέντρο για την ανάπτυξη της καινοτομίας και της επιχειρηματικής εκπαίδευσης (The National Centre for the Development of Innovation and Entrepreneurial Learning)	www.ncdiel.mk
NO	–	–
RS	Junior Achievement Σερβίας	www.ja-serbia.org
TR	–	–

[Πρόσβαση σε όλους τους άνωθι δικτυακούς τόπους: 8 Δεκεμβρίου 2015]

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

Coduras Martinez, A. et al., 2008. Global Entrepreneurship Monitor Special Report: A Global Perspective on Entrepreneurship Education and Training. [pdf] Διαθέσιμο στο: <http://www.babson.edu/Academics/centers/blank-center/global-research/gem/Documents/gem-2010-special-report-education-training.pdf> [Πρόσβαση: 1 Οκτωβρίου 2015].

Danish Ministry of Science, Innovation and Higher Education, 2012. Denmark: A Nation of Solutions. [pdf] Διαθέσιμο στο: <http://ufm.dk/en/publications/2012/denmark-a-nation-of-solutions> [Πρόσβαση: 1 Δεκεμβρίου 2015].

De Bono, E., 1992. Serious Creativity: A Systematic Approach to Take You Beyond the Power of Lateral Thinking. New York. NY Harper Business.

Department of Enterprise, Trade and Investment, 2015. Innovation Strategy for Northern Ireland (2014-2025) First 6 Month Progress Update - September 2014 to 31st March 2015. [pdf] Διαθέσιμο στο: https://www.detini.gov.uk/sites/default/files/publications/deti/innovation_strategy_-_6_month_update_report_to_31_march_2015.pdf [Πρόσβαση: 1 Δεκεμβρίου 2015].

EACEA/Eurydice, 2012c. *Entrepreneurship Education at School in Europe: National Strategies, Curricula and Learning Outcomes*. Brussels: EACEA/Eurydice.

Eurofound, 2015. *Youth entrepreneurship in Europe: Values, attitudes, policies*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

European Commission, 2003. *Green Paper Entrepreneurship in Europe*. COM(2003)27. Διαθέσιμο στο: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52003DC0027&qid=1472434217464&from=EN> [Πρόσβαση: 1 Δεκεμβρίου 2015].

European Commission, 2006. *The Oslo Agenda for Entrepreneurship Education in Europe*. [pdf]. Διαθέσιμο στο: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/support_measures/training_education/doc/oslo_agenda_final_en.pdf [Πρόσβαση: 4 Δεκεμβρίου 2014].

European Commission, 2009. *Final report of the Expert group: Entrepreneurship in Vocational Education*. [pdf] Διαθέσιμο στο: <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/10446/attachments/1/translations/en/renditions/native> [Πρόσβαση: 1 Δεκεμβρίου 2015].

European Commission, 2011a. *Entrepreneurship Education: Enabling Teachers as a Critical Success Factor*. [pdf] Διαθέσιμο στο: <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/9272/attachments/1/translations/en/renditions/native> [Πρόσβαση: 15 Ιανουαρίου 2016].

European Commission, 2011b. *Innovation Competitiveness Report 2011*. [pdf] Διαθέσιμο στο: http://ec.europa.eu/research/innovation-union/index_en.cfm?pg=home§ion=competitiveness-report&year=2011 [Πρόσβαση: 1 Δεκεμβρίου 2015].

European Commission, 2012a. *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Rethinking Education: Investing in skills for better socio-economic outcomes*. COM(2012) 669 final. SWD(2012) 371-377 final.

European Commission. 2012b. *Assessment of Key Competences in initial education and training. Policy Guidance*. [pdf] Διαθέσιμο στο:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=SWD:2012:0371:FIN:EN:PDF>

[Πρόσβαση: 28 Σεπτεμβρίου 2015].

European Commission, 2013a. European Commission, 2013a. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions – Entrepreneurship 2020 Action Plan. Reigniting the entrepreneurial spirit in Europe. COM(2012) 795 final. [pdf] Διαθέσιμο στο:

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52012DC0795&qid=1472434864535&from=EN>

[Πρόσβαση: 4 Δεκεμβρίου 2014].

European Commission. DG Enterprise and Industry, 2013b. Entrepreneurship Education: A Guide for Educators. [pdf]. [pdf] Διαθέσιμο στο:

http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/promoting-entrepreneurship/files/education/entredue-manual-fv_en.pdf

[Πρόσβαση: 4 Δεκεμβρίου 2014].

European Commission, 2014a. Expert Group on Indicators on Entrepreneurial Learning and Competence: Final Report. [pdf] Διαθέσιμο στο:

http://ec.europa.eu/education/library/reports/2014/entrepreneurial-expert-report_en.pdf

[Πρόσβαση 06 Ιανουαρίου 2016].

European Commission, 2014b. Thematic Working Group on Entrepreneurship Education: Final report. [pdf] Διαθέσιμο στο:

http://ec.europa.eu/education/policy/strategic-framework/archive/documents/entrepreneurship-report-2014_en.pdf

[Πρόσβαση 02 Σεπτεμβρίου 2015].

European Commission, 2015a, Directorate-General for Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs. Entrepreneurship Education: a Road to Success. A compilation of evidence on the impact of entrepreneurship education strategies and measures [pdf] Διαθέσιμο στο:

<http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/promotingentrepreneurship/education-training-entrepreneurship>

[Πρόσβαση 11 Σεπτεμβρίου 2015].

European Commission/EACEA/Eurydice, 2015b. The Teaching Profession in Europe: Practices, Perceptions, and Policies. Eurydice Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

European Commission, 2015c. Entrepreneurship Competence: An Overview of Existing Concepts, Policies and Initiatives - Final Report. [pdf] Διαθέσιμο στο:

<https://ec.europa.eu/jrc/en/publication/entrepreneurship-competence-overview-existing-concepts-policies-and-initiatives-final-report> [Πρόσβαση 1 Δεκεμβρίου 2015].

European Parliament, 2015. Report on promoting youth entrepreneurship through education and training. [pdf] Διαθέσιμο στο:

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A8-2015-0239+0+DOC+XML+V0//EN> [Πρόσβαση 18 Ιανουαρίου 2016].

Global Entrepreneurship Monitor, 2014. 2014 Global Report. [pdf] Διαθέσιμο στο:

<http://www.gemconsortium.org/report> [Πρόσβαση 04 Σεπτεμβρίου 2015].

Hoffmann et al., 2012. Measuring Entrepreneurship Education. In: European Commission. Entrepreneurship determinants: culture and capabilities. Luxembourg: Publications Office of the European Union. [pdf] Διαθέσιμο στο: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/5748437/KS-31-12-758-EN.PDF> [Πρόσβαση 01 Οκτωβρίου 2015].

Lackéus, M., 2015. *Entrepreneurship in Education. What, Why, When, How. Entrepreneurship360 Background Paper*. [pdf] Διαθέσιμο στο: http://www.oecd.org/cfe/leed/BGP_Entrepreneurship-in-Education.pdf [Πρόσβαση 03 Δεκεμβρίου 2015].

McCoshan, A. et al, 2010. *Towards Greater Cooperation and Coherence in Entrepreneurship Education*. Report and Evaluation of the Pilot Action *High Level Reflection Panels on Entrepreneurship Education* initiated by DG Enterprise and Industry and DG Education and Culture. [pdf] Διαθέσιμο στο: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/promoting-entrepreneurship/education-training-entrepreneurship/reflection-panels/files/entr_education_panel_en.pdf [Πρόσβαση 04 Δεκεμβρίου 2014].

Moberg, K. et al, 2014. *How to assess and evaluate the influence of entrepreneurship education. A report of the ASTEE project with a user guide to the tools*. [pdf] Διαθέσιμο στο: http://archive.ja-ye.org/Download/jaye/ASTEE_REPORT.pdf [Πρόσβαση 30 Ιανουαρίου 2015].

OECD/European Commission, 2012. *Policy Brief on Youth Entrepreneurship. Entrepreneurial Activities in Europe*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. [pdf] Διαθέσιμο στο: http://www.oecd.org/cfe/leed/Youth%20entrepreneurship%20policy%20brief%20EN_FINAL.pdf [Πρόσβαση 31 Αυγούστου 2015].

OECD, 2015. *Entrepreneurship at a glance*. [pdf] Διαθέσιμο στο: <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/3015021e.pdf?expires=1454079856&id=id&accname=guest&checksum=79E78F620DA4180D5C9018510A311E1>

Penaluna K., Penaluna A., Jones C. and Matlay H., 2014. When did you last predict a good idea? Exploring the case of assessing creativity through learning outcomes. *Industry & Higher Education*, Τόμ. 28, No 6, Δεκέμβριος 2014, σσ. 399-410.

Redecker, C. et al., 2011. *The future learning. Preparing for Change*. Institute for Prospective Technological Studies.

Rosendahl Huber, L., Sloof, R. & van Praag, C.M., 2014. The Effect of Early Entrepreneurship Education: Evidence from a Field Experiment. *European Economic Review*, Τόμ. 72, 11.2014, σσ. 76-97.

Runco, M.A. (1991). *Divergent Thinking*. New Jersey: Norwood.

Scottish Government, 2014. *Scotland Can Do Action Framework*. [pdf] Διαθέσιμο στο: <http://www.gov.scot/Resource/0044/00449131.pdf> [Πρόσβαση 28 Ιανουαρίου 2016].

SEECCL (South East Europe Centre for Entrepreneurial Learning), 2012. *A Charter for Entrepreneurial Learning: the Keystone for Growth and Jobs*. [pdf] Διαθέσιμο στο: <http://www.seecel.hr/UserDocImages/Charter%20text%20scan.pdf> [Πρόσβαση 1 Δεκεμβρίου 2015].

Sorgman, M. and Parkison, K., 2008. The Future is Now: Preparing K-12 Teachers and Students for an Entrepreneurial Society. *Journal of Entrepreneurship Education* 11: 75–86.

Welsh Government, 2010. *Youth Enterprise Strategy: An Action Plan for Wales 2010-15*. [pdf] Διαθέσιμο στο: http://businesswales.gov.wales/bigideas/sites/bigideas/files/documents/pdf/YES-%20An%20Action%20Plan%20for%20Wales%202010-15%20_Eng_1.pdf [Πρόσβαση 28 Ιανουαρίου 2016].

Young enterprise, 2015. Outcomes map: Enterprise education and employability. [pdf] Διαθέσιμο στο: http://www.young-enterprise.org.uk/wp-content/uploads/2015/01/Outcomes-map_Jan-2014.pdf [Πρόσβαση 06 Οκτωβρίου 2015].

I. Ταξινόμηση

Η Διεθνής Πρότυπη Ταξινόμηση της Εκπαίδευσης (ISCED) έχει αναπτυχθεί για να διευκολύνει τις συγκρίσεις των στατιστικών στοιχείων και των δεικτών σχετικά με την εκπαίδευση μεταξύ των χωρών, με βάση ενιαίους και διεθνώς συμφωνημένους ορισμούς. Η κάλυψη της ISCED εκτείνεται σε όλες τις οργανωμένες και συνεχείς ευκαιρίες μάθησης για παιδιά, νέους και ενήλικες, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, ανεξάρτητα από τα ιδρύματα ή τους οργανισμούς που τις παρέχουν ή τη μορφή με την οποία παρέχονται. Η πρώτη συλλογή στατιστικών στοιχείων με βάση τη νέα ταξινόμηση (ISCED 2011) λαμβάνει χώρα το 2014 (κείμενο και ορισμοί που εγκρίθηκαν από την UNESCO το 1997, την UNESCO, τον ΟΟΣΑ και την Eurostat το 2013 και την UNESCO και το Ινστιτούτο Στατιστικής UNESCO το 2011).

ISCED 0 Προσχολική εκπαίδευση

Τα προγράμματα σε επίπεδο 0 (προσχολικά), που ορίζεται ως το αρχικό στάδιο της οργανωμένης διδασκαλίας, έχουν σχεδιαστεί κυρίως για να εισάγουν τα πολύ μικρά παιδιά σε ένα περιβάλλον σχολικού τύπου, δηλαδή να παρέχουν μια γέφυρα μεταξύ του σπιτιού και μιας σχολικής ατμόσφαιρας. Μετά την ολοκλήρωση αυτών των προγραμμάτων, τα παιδιά συνεχίζουν την εκπαίδευσή τους στο επίπεδο 1 (πρωτοβάθμια εκπαίδευση).

Η προσχολική εκπαίδευση ορίζεται ως το αρχικό στάδιο της οργανωμένης διδασκαλίας. Βασίζεται σε σχολείο ή κέντρο προσχολικής αγωγής και είναι σχεδιασμένη για παιδιά ηλικίας τουλάχιστον 3 ετών.

ISCED 1 Πρωτοβάθμια εκπαίδευση

Η πρωτοβάθμια εκπαίδευση παρέχει μαθητικές και εκπαιδευτικές δραστηριότητες που συνήθως έχουν σχεδιαστεί για να παρέχουν στους μαθητές τις βασικές δεξιότητες της ανάγνωσης, της γραφής και των μαθηματικών (δηλαδή αλφαριθμητισμός και αριθμητισμός). Οικοδομεί ένα γερό θεμέλιο για τη μάθηση και μια σταθερή κατανόηση των βασικών τομέων της γνώσης και προάγει την προσωπική ανάπτυξη, προετοιμάζοντας έτσι τους μαθητές για την υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο). Κατά περίπτωση, παρέχει τη βασική εκπαίδευση με μικρή εξειδίκευση.

Αυτό το επίπεδο ξεκινά μεταξύ 5 και 7 ετών, είναι υποχρεωτικό σε όλες τις χώρες και γενικά διαρκεί 4-6 χρόνια.

ISCED 2 Υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο)

Τα προγράμματα στο επίπεδο ISCED 2, ή υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο), συνήθως βασίζονται στις θεμελιώδεις διαδικασίες διδασκαλίας και μάθησης που ξεκινούν στο επίπεδο ISCED 1. Συνήθως, ο εκπαιδευτικός στόχος είναι να τεθούν τα θεμέλια για τη Δια Βίου Μάθηση και την προσωπική ανάπτυξη που προετοιμάζει τους μαθητές για περαιτέρω εκπαιδευτικές ευκαιρίες. Τα προγράμματα αυτού του επιπέδου συνήθως οργανώνονται γύρω από ένα πρόγραμμα σπουδών περισσότερο προσανατολισμένο στα μαθήματα, εισάγοντας θεωρητικές έννοιες σε ένα ευρύ φάσμα μαθημάτων.

Αυτό το επίπεδο συνήθως αρχίζει περίπου στην ηλικία των 11 ή 12 και συνήθως ολοκληρώνεται στην ηλικία των 15 ή 16, που συχνά συμπίπτει με το τέλος της υποχρεωτικής εκπαίδευσης.

ISCED 3 Μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση

Τα προγράμματα στο επίπεδο ISCED 3, ή μη υποχρεωτικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Λύκειο), είναι συνήθως σχεδιασμένα για την ολοκλήρωση της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στο πλαίσιο της προετοιμασίας για την τριτοβάθμια ή ανώτατη εκπαίδευση ή για την καλλιέργεια δεξιοτήτων που σχετίζονται με την απασχόληση, ή και τα δύο. Τα προγράμματα σε αυτό το επίπεδο προσφέρουν στους μαθητές πιο θεματικά, ειδικευμένα και αναλυτικά προγράμματα σε σχέση με την υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο) (ISCED 2). Έχουν μεγαλύτερη διαφοροποίηση, με αυξημένο εύρος επιλογών και κατευθύνσεων.

Η βαθμίδα αυτή αρχίζει γενικά στο τέλος της υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Η ηλικία έναρξης είναι συνήθως τα 15 ή 16. Απαιτούνται συνήθως προσόντα έναρξης (π.χ. ολοκλήρωση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης) ή άλλες ελάχιστες απαιτήσεις. Η διάρκεια του επιπέδου ISCED 3 κυμαίνεται από δύο έως πέντε έτη.

ISCED 4 Μετα-δευτεροβάθμια μη τριτοβάθμια εκπαίδευση

Τα μετα-δευτεροβάθμια μη τριτοβάθμια προγράμματα βασίζονται στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση για την παροχή μαθητικών και εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων που προετοιμάζουν τους μαθητές για την είσοδο στην αγορά εργασίας ή/ και την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Συνήθως απευθύνονται σε μαθητές που έχουν ολοκληρώσει τη μη υποχρεωτική ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Λύκειο) (επίπεδο ISCED 3), αλλά θέλουν να βελτιώσουν τις δεξιότητές τους και να αυξήσουν τις ευκαιρίες που έχουν στη διάθεσή τους. Τα προγράμματα συχνά δεν είναι σημαντικά πιο προηγμένα από εκείνα της μη υποχρεωτικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Λύκειο), καθώς συνήθως χρησιμεύουν για τη διεύρυνση και όχι την εμβάθυνση γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων. Επομένως, βρίσκονται πιο κάτω από το υψηλότερο επίπεδο πολυπλοκότητας που είναι χαρακτηριστικό της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

ISCED 5 Τριτοβάθμια εκπαίδευση σύντομου κύκλου

Τα προγράμματα στο επίπεδο ISCED 5 αντιστοιχούν σε τριτοβάθμια εκπαίδευση σύντομου κύκλου, και συχνά έχουν σχεδιαστεί για να παρέχουν στους συμμετέχοντες επαγγελματικές γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες. Συνήθως, βασίζονται στην πρακτική και εξειδικεύουν στο επάγγελμα, προετοιμάζοντας τους σπουδαστές για την ένταξή τους στην αγορά εργασίας. Ωστόσο, αυτά τα προγράμματα μπορεί επίσης να παρέχουν ένα μονοπάτι προς άλλα προγράμματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Τα ακαδημαϊκά προγράμματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης κάτω από το επίπεδο του προγράμματος πτυχίου ή ισοδύναμων αυτού, επίσης ταξινομούνται στο επίπεδο ISCED 5.

ISCED 6 Πτυχίο ή ισοδύναμο επίπεδο

Τα προγράμματα του επιπέδου ISCED 6 αντιστοιχούν σε επίπεδο πτυχίου ή ισοδύναμο, και συχνά σχεδιάζονται ώστε να παρέχουν στους συμμετέχοντες ενδιάμεσες ακαδημαϊκές ή/ και επαγγελματικές γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες, που οδηγούν σε ένα πρώτο πτυχίο ή ισότιμο δίπλωμα. Τα προγράμματα σε αυτό το επίπεδο συνήθως βασίζονται στη θεωρία, αλλά μπορεί να περιλαμβάνουν πρακτικά στοιχεία· επικαιροποιούνται σύμφωνα με τις πιο πρόσφατες έρευνες ή/και τη βέλτιστη επαγγελματική πρακτική. Τα προγράμματα ISCED 6 παραδοσιακά προσφέρονται από πανεπιστήμια και ισοδύναμα τριτοβάθμια εκπαιδευτικά ιδρύματα.

ISCED 7 Μεταπτυχιακό ή ισοδύναμο επίπεδο

Τα προγράμματα του επιπέδου ISCED 7 αντιστοιχούν σε επίπεδο μεταπτυχιακού ή ισοδύναμο επίπεδο, και συχνά σχεδιάζονται ώστε να παρέχουν στους συμμετέχοντες προηγμένες ακαδημαϊκές ή/ και επαγγελματικές γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες, που οδηγούν στην απόκτηση δεύτερου πτυχίου ή ισότιμου διπλώματος. Τα προγράμματα σε αυτό το επίπεδο μπορεί να έχουν μια σημαντική ερευνητική συνιστώσα, αλλά δεν οδηγούν στην απονομή διδακτορικού τίτλου. Συνήθως, τα προγράμματα σε αυτό το επίπεδο βασίζονται στη θεωρία, αλλά μπορεί να περιλαμβάνουν και πρακτικά στοιχεία και επικαιροποιούνται σύμφωνα με τις πιο πρόσφατες έρευνες ή/και τη βέλτιστη επαγγελματική πρακτική. Παραδοσιακά, προσφέρονται από πανεπιστήμια και άλλα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

ISCED 8 Διδακτορικό ή ισοδύναμο επίπεδο

Τα προγράμματα του επιπέδου ISCED 8 αντιστοιχούν σε επίπεδο διδακτορικού ή ισοδύναμο επίπεδο, και κατά κύριο λόγο είναι σχεδιασμένα έτσι ώστε να οδηγούν σε ακαδημαϊκό ερευνητικό τίτλο. Τα προγράμματα σε αυτό το επίπεδο ISCED είναι αφιερωμένα στην υψηλού επιπέδου μελέτη και πρωτότυπη έρευνα και συνήθως

προσφέρονται μόνο από τριτοβάθμια εκπαιδευτικά ιδρύματα με ερευνητικό προσανατολισμό, όπως τα πανεπιστήμια. Υπάρχουν προγράμματα διδακτορικών σπουδών τόσο σε ακαδημαϊκά όσο και σε επαγγελματικά πεδία.

II. Ορισμοί

Ενεργός συμμετοχή του πολίτη: Συμμετοχή των πολιτών στην πολιτική, κοινωνική και δημόσια ζωή της κοινωνίας ή άσκηση εξουσιών και αρμοδιοτήτων των πολιτών στη χάραξη πολιτικής.

Ενεργητική μάθηση Ένα μοντέλο διδασκαλίας που εναποθέτει την ευθύνη της μάθησης στους ίδιους τους εκπαιδευόμενους. Προκειμένου να μάθουν, οι μαθητές πρέπει να κάνουν περισσότερα από την απλή ακρόαση: πρέπει να διαβάζουν, να γράφουν, να συζητούν ή να ασχολούνται με την επίλυση προβλημάτων. Η ενεργητική μάθηση σχετίζεται με τους τρεις τομείς μάθησης που αναφέρονται ως γνώσεις, δεξιότητες και συμπεριφορές.

Αξιολόγηση μαθησιακών αποτελεσμάτων: Η διαδικασία αξιολόγησης των ατομικών επιτευγμάτων των μαθησιακών στόχων, χρησιμοποιώντας μια ποικιλία μεθόδων αξιολόγησης (γραπτή, προφορική και πρακτική/εξετάσεις, έργα και χαρτοφυλάκια) κατά τη διάρκεια ή στο τέλος ενός προγράμματος εκπαίδευσης.

Αρχές κεντρικού/ ανώτερου επιπέδου: Το κεντρικό επίπεδο αποτελεί το ανώτερο επίπεδο εκπαίδευσης. Εντοπίζονται σε εθνικό (κρατικό) επίπεδο στη συντριπτική πλειονότητα των χωρών. Σε ορισμένες χώρες, οι περιφέρειες (Κοινοότητες, ομόσπονδα κρατίδια, κλπ) έχουν την ευθύνη για όλα τα θέματα που αφορούν την εκπαίδευση. Στο Βέλγιο, τη Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο, οι διαφορετικές περιοχές έχουν το δικό τους υπουργείο παιδείας.

Συνεχής επαγγελματική ανάπτυξη: περιλαμβάνει τυπικές και μη τυπικές δραστηριότητες επαγγελματικής ανάπτυξης, οι οποίες μπορεί, για παράδειγμα, να περιλαμβάνουν κατάρτιση με βάση το μάθημα και παιδαγωγική κατάρτιση. Σε ορισμένες περιπτώσεις, οι δραστηριότητες αυτές μπορεί να οδηγούν σε περαιτέρω προσόντα.

Διαθεματική: Σύμφωνα με την προσέγγιση αυτή, αντί να αναφέρονται ρητά ως μέρος ενός συγκεκριμένου μαθήματος, οι στόχοι της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν εκφράζονται ως εγκάρσιοι, οριζόντιοι ή διαθεματικοί. Αποτελούν μέρος των αξιών και των ικανοτήτων που πρέπει να αναπτυχθούν σε όλα τα μαθήματα και τις δραστηριότητες του προγράμματος σπουδών.

Προγράμματα σπουδών: ερμηνεύονται με την ευρεία έννοια και καλύπτουν οποιαδήποτε επίσημα έγγραφα καθοδήγησης που περιέχουν τα προγράμματα σπουδών ή οποιοδήποτε από τα ακόλουθα στοιχεία: διδακτικό περιεχόμενο, μαθησιακούς στόχους, στόχους επίτευξης, κατευθυντήριες γραμμές για την αξιολόγηση των μαθητών ή αναλυτική διδακτέα ύλη. Σε ορισμένες χώρες έχουν επίσης ληφθεί υπόψη ειδικά νομικά διατάγματα. Σε μια χώρα ή πολιτεία ενδέχεται να υπάρχουν ταυτόχρονα και να ισχύουν για το ίδιο επίπεδο εκπαίδευσης διάφοροι τύποι εγγράφων που επιτρέπουν ευελιξία διαφορετικού βαθμού στον τρόπο εφαρμογής τους. Ωστόσο, όλα αυτά τα έγγραφα καθορίζουν το βασικό πλαίσιο στο οποίο οι εκπαιδευτικοί καλούνται (ή συνιστάται, όπου δεν υπάρχουν υποχρεωτικές απαιτήσεις) να αναπτύξουν τις δικές τους διδακτικές για να καλύψουν τις ανάγκες των μαθητών τους.

Άμεση χρηματοδότηση: Συγχρηματοδότηση για έργα σε τομείς πολιτικής που ορίζονται από την Επιτροπή (και ελέγχονται απευθείας από την Επιτροπή ή άλλες διορισμένες αρχές).

Επιχειρείν (ικανότητα-κλειδί): Η σύσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου του 2006 σχετικά με τις ικανότητες-κλειδιά για τη Δια Βίου Μάθηση προσδιόρισε το πνεύμα πρωτοβουλίας και επιχειρείν ως μία από τις οκτώ ικανότητες-κλειδιά. Αυτή η ικανότητα-κλειδί αναφέρεται στην ικανότητα ενός ατόμου να μετατρέπει τις ιδέες σε πράξη. Περιλαμβάνει τη δημιουργικότητα, την καινοτομία και την ανάληψη ρίσκου, καθώς και την ικανότητα σχεδιασμού προκειμένου να επιτυγχάνονται συγκεκριμένοι στόχοι. Υποστηρίζει τα άτομα, όχι

μόνο στην καθημερινή ζωή τους στο σπίτι και στην κοινωνία, αλλά και στον χώρο εργασίας. Τα βοηθά να γνωρίζουν το πλαίσιο της εργασίας τους και να είναι σε θέση να αξιοποιούν τις ευκαιρίες και αποτελεί το θεμέλιο για τις ειδικότερες δεξιότητες και γνώσεις που είναι απαραίτητες σε όσα άτομα δραστηριοποιούνται ή συμβάλλουν στην κοινωνική και εμπορική δραστηριότητα. Αυτή η ικανότητα-κλειδί θα πρέπει να καλύπτει μια επίγνωση των ηθικών αξιών και να προωθεί τη χρηστή διακυβέρνηση.

Εκπαίδευση στο Επιχειρείν: αφορά στην καλλιέργεια των δεξιοτήτων και του τρόπου σκέψης των εκπαιδευομένων ώστε να είναι σε θέση να μετατρέπουν δημιουργικές ιδέες σε επιχειρηματική δράση. Πρόκειται για μια ικανότητα-κλειδί για όλους τους εκπαιδευόμενους η οποία προάγει την προσωπική ανέλιξη, την ενεργό συμμετοχή των πολιτών, την κοινωνική ένταξη και την απασχολησιμότητα. Σχετίζεται με όλη τη διαδικασία της Δια Βίου Μάθησης, σε όλους τους κλάδους μάθησης και σε όλες τις μορφές εκπαίδευσης και κατάρτισης (τυπικής, μη-τυπικής και άτυπης), οι οποίες συμβάλλουν στο επιχειρηματικό πνεύμα ή την επιχειρηματική συμπεριφορά, με ή χωρίς εμπορικό στόχο. (Ορισμός που χρησιμοποιείται από τη Θεματική Ομάδα Εργασίας για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν.)

Βιωματική μάθηση: Η διαδικασία της μάθησης μέσω της εμπειρίας, που ορίζεται ειδικότερα ως μάθηση μέσα από την ενεργητική συμμετοχή. Η βιωματική μάθηση είναι διαφορετική από τη μηχανιστική ή διδακτική μάθηση, στην οποία ο μαθητής παίζει συγκριτικά παθητικό ρόλο.

Γενική εκπαίδευση: Εκπαιδευτικά προγράμματα που έχουν σχεδιαστεί για να αναπτύσσουν τις γενικές γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες των μαθητών, καθώς και τις δεξιότητες ανάγνωσης και αριθμητικής, συχνά για να προετοιμάζουν τους συμμετέχοντες για πιο προηγμένα εκπαιδευτικά προγράμματα στο ίδιο ή υψηλότερο επίπεδο ISCED και να θέτουν τα θεμέλια για τη Δια Βίου Μάθηση. Τα προγράμματα αυτά βασίζονται συνήθως στο σχολείο ή το κολέγιο. Η γενική εκπαίδευση δεν περιλαμβάνει εκπαιδευτικά προγράμματα που έχουν σχεδιαστεί για να προετοιμάσουν για ένα επάγγελμα ή το εμπόριο, ή κατηγορία επαγγελματιών ή εμπορικών δραστηριοτήτων, ούτε οδηγούν άμεσα σε μια πιστοποίηση σχετική με την αγορά εργασίας (πηγή: UNESCO – ISCED 2011).

Κατευθυντήριες γραμμές για την εφαρμογή της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν: Μη υποχρεωτικά έγγραφα που παρέχουν υποστήριξη στους εκπαιδευτικούς, προκειμένου να εφαρμόσουν την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στην πρακτική τους. Περιγράφουν, με μια πιο συγκεκριμένη και αναλυτική μορφή, τον τρόπο εφαρμογής των στόχων στα κείμενα καθοδήγησης για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Μπορούν να περιλαμβάνουν πρακτικά παραδείγματα ή/ και διδακτικό υλικό.

Έμμεση χρηματοδότηση: Κονδύλια της ΕΕ που διατίθενται σε ενδιαμέσους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς για να βοηθήσουν τους τελικούς δικαιούχους να βρουν κεφάλαια εκκίνησης, να δημιουργήσουν, να επεκτείνουν και να μεταφέρουν τις επιχειρήσεις τους, χρησιμοποιώντας τη χρηματοδότηση των κεφαλαίων και εγγυήσεων, ή (κονδύλια) που διατίθενται σε εθνικές/περιφερειακές αρχές, μέσω των διαρθρωτικών ταμείων.

Αρχική Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE): Ένα πρόγραμμα κατά την επιτυχή ολοκλήρωση του οποίου, το άτομο αποκτά τίτλο σπουδών ως εκπαιδευτικός. Συνήθως περιλαμβάνει μια γενική και μια επαγγελματική συνιστώσα. Η γενική συνιστώσα αναφέρεται σε μαθήματα γενικής παιδείας και στη γνώση του μαθήματος/ των μαθημάτων που οι υποψήφιοι θα διδάξουν όταν πιστοποιηθούν. Το επαγγελματικό μέρος παρέχει στους υποψήφιους εκπαιδευτικούς τόσο τη θεωρία, όσο και τις πρακτικές δεξιότητες που απαιτούνται για τη διδασκαλία και περιλαμβάνει πρακτική άσκηση σε σχολικές τάξεις.

Ενδο-επιχειρείν: αναφέρεται στις πρωτοβουλίες των εργαζομένων σε οργανισμούς να αναλάβουν κάτι νέο, χωρίς να τους έχει ζητηθεί να το πράξουν. Ως εκ τούτου, ο ενδοεταιρικός επιχειρηματίας επικεντρώνεται στην καινοτομία και τη δημιουργικότητα, και μετατρέπει μια ιδέα σε μια κερδοφόρα επιχείρηση, ενώ λειτουργεί εντός του εταιρικού περιβάλλοντος (πηγή: Wikipedia).

Μαθησιακά αποτελέσματα: Σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Επαγγελματικών Προσόντων (EQF), τα μαθησιακά αποτελέσματα είναι διατυπώσεις του τι γνωρίζει, κατανοεί και μπορεί να κάνει ο εκπαιδευόμενος μετά την ολοκλήρωση μιας μαθησιακής διαδικασίας, τα οποία ορίζονται με βάση τις γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο, 2008). Τα μαθησιακά αποτελέσματα παρέχουν συγκεκριμένα επίπεδα επίτευξης, ενώ οι εκπαιδευτικοί στόχοι καθορίζουν γενικότερα τις ικανότητες που πρέπει να αναπτυχθούν.

Μαθησιακά αποτελέσματα για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν: Τα παρακάτω παραδείγματα βασίζονται στις διαστάσεις που προσδιορίζονται από το Ευρωπαϊκό πρόγραμμα ASTEE, Εργαλεία αξιολόγησης και δείκτες για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν (Moberg κ.ά., 2014), που δείχνει τα αποτελέσματα σε επίπεδο αρχαρίων και προχωρημένων για κάθε κατηγορία.

Επιχειρηματική συμπεριφορά:

Συμπ1 Αυτοπεποίθηση

Επίπεδο αρχαρίων: Αρχίζουν να αισθάνονται σίγουροι για τον εαυτό τους και να έχουν υψηλότερες προσδοκίες για το μέλλον.

Επίπεδο προχωρημένων: Νιώθουν σίγουροι για τις δικές τους αξίες.

Συμπ2 Πνεύμα πρωτοβουλίας

Επίπεδο αρχαρίων: Αρχίζουν να αναζητούν λύσεις σε ένα απλό πρόβλημα.

Επίπεδο προχωρημένων: Προτείνουν λύση σε ένα πρόβλημα και δρουν αναλόγως.

Επιχειρηματικές δεξιότητες:

Δεξ1 Δημιουργικότητα

Η ικανότητα σκέψης με νέους και ευφάνταστους τρόπους. Δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές/ σπουδαστές να παράγουν ιδέες, να λύνουν προβλήματα, να μαθαίνουν να καινοτομούν και να δημιουργούν ευκαιρίες.

Επίπεδο αρχαρίων: Αναπτύσσουν δημιουργικές ιδέες και αναγνωρίζουν την αξία τους.

Επίπεδο προχωρημένων: Αναπτύσσουν δημιουργικές ιδέες που επιλύουν προβλήματα και αναγνωρίζουν τις ευκαιρίες στις επιχειρήσεις ή/ και την κοινωνία.

Δεξ2 Σχεδιασμός

Η ικανότητα σχεδιασμού και δόμησης καθηκόντων.

Επίπεδο αρχαρίων: Εφαρμόζουν απλές δεξιότητες σχεδιασμού και αντιλαμβάνονται την περιορισμένη διαθεσιμότητα πόρων.

Επίπεδο προχωρημένων: Σχεδιάζουν στόχους και εφαρμόζουν ένα εποπτευόμενο έργο.

Δεξ3 Χρηματοοικονομικές γνώσεις

Η ικανότητα κατανόησης των οικονομικών καταστάσεων και προϋπολογισμών.

Επίπεδο αρχαρίων: Εξηγούν και συγκρίνουν την τιμή και την αξία των προϊόντων.

Επίπεδο προχωρημένων: Εξηγούν διαφορετικές δυνατότητες χρηματοδότησης των ιδεών.

Ή:

Χρησιμοποιούν κατάλληλα οικονομικά και ψηφιακά εργαλεία για την αντιμετώπιση δύσκολων ή μη συνηθισμένων προβλημάτων που σχετίζονται με ένα έργο.

Δεξ4 Οργάνωση πόρων

Η ικανότητα συγκέντρωσης και οργάνωσης πόρων, ώστε να αξιοποιηθεί μια (επιχειρηματική) ευκαιρία.

Επίπεδο αρχαρίων: Αρχίζουν να αναπτύσσουν μια απλή κατανόηση των πόρων.

Επίπεδο προχωρημένων: Δημιουργούν προστιθέμενη αξία από τους διαθέσιμους πόρους.

Διαχείριση αβεβαιότητας / κινδύνου

Η ικανότητα διαχείρισης και αντιμετώπισης της αβεβαιότητας στη διαδικασία εφαρμογής και εκμετάλλευσης μιας (επιχειρηματικής) ιδέας.

Επίπεδο αρχαρίων: Αρχίζουν να έχουν επίγνωση των κινδύνων και να αναλαμβάνουν την ευθύνη για τις ενέργειές τους.

Επίπεδο προχωρημένων: Προσδιορίζουν τους κινδύνους και αναλαμβάνουν την ευθύνη για τις ενέργειες και τις αποφάσεις.

Δεξ6 Ομαδική εργασία

Η ικανότητα υλοποίησης στόχων και επίτευξης καθηκόντων μέσω της συνεργασίας, της επικοινωνίας, καθώς και της οικοδόμησης αποτελεσματικών σχέσεων με τους άλλους.

Επίπεδο αρχαρίων: Αρχίζουν να συνεργάζονται με άλλους.

Επίπεδο προχωρημένων: Συνεργάζονται με συμφωνημένες ευθύνες, ασχολούνται με πιθανά προβλήματα και διαπραγματεύονται λύσεις.

Επιχειρηματική γνώση

Γν1 Αξιολόγηση ευκαιριών

Επίπεδο αρχαρίων: Αναγνωρίζουν τα προϊόντα και τις υπηρεσίες που παρέχονται σε τοπικό επίπεδο.

Ή:

Κατανοούν ότι κάποιες (επιχειρηματικές) ιδέες λειτουργούν και άλλες όχι.

Επίπεδο προχωρημένων: Συγκρίνουν οφέλη και κόστος.

Γν2 Ο ρόλος των επιχειρηματιών στην κοινωνία

Επίπεδο αρχαρίων: Κατανοούν τον ιδιαίτερο ρόλο του επιχειρηματία.

Επίπεδο προχωρημένων: Εξηγούν τον ιδιαίτερο ρόλο του επιχειρηματία.

Επιχειρηματικές επιλογές σταδιοδρομίας

Επίπεδο αρχαρίων: Κατανοούν ότι υπάρχουν διαφορετικοί λόγοι για τους οποίους οι άνθρωποι δημιουργούν μια επιχείρηση (για να κερδίσουν χρήματα, να βοηθήσουν τους άλλους ή να κάνουν κάτι διαφορετικό).

Επίπεδο προχωρημένων: Προσδιορίζουν τις επιχειρηματικές επιλογές σταδιοδρομίας μεταξύ των επιχειρήσεων και του κοινωνικού επιχειρείν.

Συμφωνίες σύμπραξης: γίνονται μεταξύ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και μεμονωμένων χωρών της ΕΕ καθορίζουν τα σχέδια των εθνικών αρχών σχετικά με τον τρόπο αξιοποίησης της χρηματοδότησης από τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία (ESIF) μεταξύ 2014 και 2020. Περιγράφουν τους στρατηγικούς στόχους και τις επενδυτικές προτεραιότητες της κάθε χώρας, συνδέοντάς τα με τους γενικούς στόχους της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» για έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη.

Πρακτική επιχειρηματική εμπειρία: μια εκπαιδευτική εμπειρία στην οποία ο εκπαιδευόμενος έχει τη δυνατότητα να επινοήσει ιδέες, να αναγνωρίσει μια καλή ιδέα και να μετατρέψει αυτήν την ιδέα σε πράξη. Θα πρέπει να είναι μια πρωτοβουλία ωθούμενη από τον μαθητή, είτε ατομικά είτε ως μέρος μιας μικρής ομάδας, να αφορά τη μάθηση μέσα από την πράξη και να παράγει ένα απότομο αποτέλεσμα. Ο στόχος μιας τέτοιας ευκαιρίας είναι να προσφέρει στους μαθητές τη δυνατότητα να αναπτύξουν δεξιότητες και αυτοπεποίθηση, καθώς και την ικανότητά τους να εντοπίζουν ευκαιρίες, να βρίσκουν λύσεις και να θέτουν τις δικές τους ιδέες σε εφαρμογή». (Αναφέρεται για πρώτη φορά στην Ανακοίνωση περί ανασχεδιασμού της εκπαίδευσης.) Τρέχων ορισμός που αναπτύχθηκε για την πρόσκληση υποβολής προτάσεων του EACEA για μεταρρυθμίσεις πολιτικής, EACEA, 2014.)

Μάθηση βάσει σχεδίου έργου: μια μέθοδος διδασκαλίας, στην οποία οι μαθητές αποκτούν γνώσεις και δεξιότητες αφιερώνοντας μεγάλο χρονικό διάστημα στη διερεύνηση και την αντιμετώπιση ενός σύνθετου ερωτήματος, προβλήματος ή πρόκλησης.

Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET): Σε ευθυγράμμιση με τους στόχους της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν ως βασικής εγκάρσιας ικανότητας για όλους τους φοιτητές, η κάλυψη της αρχικής επαγγελματικής εκπαίδευσης στο σχολείο περιορίζεται στους κλάδους που είναι κοινοί για ΟΛΟΥΣ τους σπουδαστές (βασικό πρόγραμμα) και σε μαθήματα επιλογής διαθέσιμα σε ΟΛΟΥΣ τους σπουδαστές, ανεξάρτητα από τον ειδικό επαγγελματικό κλάδο που ακολουθούν. Οι κατευθύνσεις που είναι ουσιαστικά εξειδικευμένες στο επιχειρείν ως σταδιοδρομία, όπως οι επιχειρηματικές σπουδές, δεν λαμβάνονται υπόψη, καθώς αυτό απομακρύνεται από την έννοια της επιχειρηματικότητας ως οριζόντιας ικανότητας-κλειδί.

Κοινωνικές επιχειρήσεις: επιδιώκουν να υπηρετήσουν το συμφέρον της κοινότητας (κοινωνικό, κοινωνιακό, περιβαλλοντικοί στόχοι) και όχι τη μεγιστοποίηση των κερδών. Συχνά, έχουν καινοτόμο χαρακτήρα, μέσα από τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες που προσφέρουν, καθώς και μέσα από τις μεθόδους οργάνωσης ή παραγωγής που χρησιμοποιούν. Συχνά απασχολούν πιο ευάλωτα μέλη της κοινωνίας (κοινωνικά αποκλεισμένα άτομα). Με τον τρόπο αυτό συμβάλλουν στην κοινωνική συνοχή, την απασχόληση και τη μείωση των ανισοτήτων.

Έγγραφα / προτάσεις / οδηγίες καθοδήγησης: Επίσημα έγγραφα που θεσπίζουν το κεντρικού/ υψηλού επιπέδου πλαίσιο που διέπει τη μάθηση και την ανάπτυξη των νέων στα εκπαιδευτικά και παιδαγωγικά ιδρύματα. Μπορούν να περιλαμβάνουν οποιοδήποτε από, ή όλα, τα ακόλουθα στοιχεία: διδακτικό περιεχόμενο, στόχους και αποτελέσματα, στόχους επιδίωξης, καθώς και κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τις παιδαγωγικές προσεγγίσεις, τις δραστηριότητες μάθησης και τις μεθόδους αξιολόγησης. Διάφοροι τύποι εγγράφων, που επιτρέπουν διαφορετικού βαθμού ευελιξία στον τρόπο εφαρμογής τους, μπορεί να υπάρχουν ταυτόχρονα και να ισχύουν για την ίδια ηλικιακή ομάδα σε μια χώρα ή πολιτεία (π.χ. εκπαιδευτική νομοθεσία, κεντρικού/ υψηλού επιπέδου πρόγραμμα σπουδών, κεντρικές κατευθυντήριες γραμμές και επίσημες συμφωνίες). Εναλλακτικά, στο εσωτερικό μιας χώρας μπορεί να υπάρχει μόνο ένα κύριο κεντρικού/ υψηλού επιπέδου πλαίσιο για το πρόγραμμα σπουδών σε μια χώρα/περιφέρεια, αν και αυτό μπορεί να χωρίζεται σε διάφορα επιμέρους έγγραφα.

Στρατηγική: Η Ομάδα Εμπειρογνομόνων για τα Στοιχεία και τους Δείκτες Επιχειρηματικής Μάθησης και Ικανότητας (Expert Group on Indicators on Entrepreneurial Learning and Competence) καθορίζει τις στρατηγικές ως επίσημα έγγραφα πολιτικής ... από τις αρμόδιες κεντρικές αρχές (εθνικές ή περιφερειακές) που συζητούν ένα σημαντικό τομέα χάραξης πολιτικής και συντάσσουν μια γενική και λεπτομερή περιγραφή των μέτρων που πρέπει να ληφθούν για ένα συγκεκριμένο (συνήθως μέσο/ μακρό) χρονικό διάστημα. Οι στρατηγικές μπορεί να περιλαμβάνουν ένα όραμα, να προσδιορίζουν τους στόχους και τους σκοπούς (ποιοτικούς και ποσοτικούς), να περιγράφουν τις διαδικασίες, τις αρχές και τους υπεύθυνους, να εντοπίζουν τις πηγές χρηματοδότησης, να κάνουν συστάσεις, κλπ. Μια στρατηγική καθορίζει επίσης τις εταιρικές σχέσεις που πρέπει να δημιουργηθούν: μεταξύ των αρχών και των ενδιαφερόμενων μερών, μεταξύ των ίδιων των ενδιαφερόμενων μερών, κ.λπ. και τον τρόπο με τον οποίο αυτές επηρεάζουν τον τρόπο ανάπτυξης της στρατηγικής και επίτευξης των στόχων της.

Στρατηγική για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν: Ένας από τους στόχους της ατζέντας του Όσλο για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στην Ευρώπη (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2006) ήταν η θέσπιση εθνικών στρατηγικών για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, με σαφείς στόχους που καλύπτουν όλα τα στάδια της εκπαίδευσης. Οι στρατηγικές αυτές θα πρέπει να προϋποθέτουν την ενεργό συμμετοχή όλων των σχετικών φορέων (δημόσιων και ιδιωτικών) και να εδραιώνουν ένα γενικό πλαίσιο, ενώ παράλληλα θα καθορίζουν συγκεκριμένες δράσεις. Αυτές θα κυμαίνονται από την ένταξη της επιχειρηματικότητας στα εθνικά προγράμματα σπουδών μέχρι την παροχή Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) υποστήριξης στα σχολεία και τους εκπαιδευτικούς. Ο συνολικός στόχος θα είναι να εξασφαλιστεί ότι οι νέοι άνθρωποι μπορούν

να προχωρήσουν με συνέπεια στην απόκτηση επιχειρηματικών ικανοτήτων σε όλα τα στάδια του εκπαιδευτικού συστήματος.

Προσέγγιση συμπερίληψης μαθήματος: Η ένταξη της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν σε άλλα μαθήματα που συνήθως αποτελούν μέρος του υποχρεωτικού προγράμματος σπουδών. Στις περισσότερες περιπτώσεις, η επιχειρηματικότητα διδάσκεται ως μέρος των κοινωνικών επιστημών, οι οποίες μπορεί να περιλαμβάνουν την ιστορία, τη γεωγραφία, τη δημόσια διοίκηση και την πολιτική αγωγή ή αγωγή του πολίτη καθώς και άλλα σχετικά πεδία, όπως οι κοινοτικές σπουδές.

Μέθοδοι διδασκαλίας: χρησιμοποιούμενος ως συνώνυμο για την παιδαγωγική, ο όρος αυτός αναφέρεται στο σύνολο των τεχνικών και στρατηγικών που επιτρέπουν στη μάθηση να λάβει χώρα, και έτσι παρέχουν ευκαιρίες για την απόκτηση γνώσεων, δεξιοτήτων, συμπεριφορών και διαθέσεων μέσα σε ένα συγκεκριμένο κοινωνικό και υλικό πλαίσιο. Αναφέρονται στις διαδραστικές διαδικασίες μεταξύ εκπαιδευτικού προσωπικού και μαθητών/σπουδαστών και στο μαθησιακό περιβάλλον (το οποίο περιλαμβάνει το σχολείο, την οικογένεια και την κοινότητα) (με βάση τους Siraj-Blatchford, Sylva, Mutton, Gilden & Bell, 2002).

Δημιουργία επιχείρησης: Η διαδικασία μετατροπής μιας νέας ιδέας ή τεχνολογίας σε μια επιχείρηση που μπορεί να πετύχει και θα προσελκύσει επενδυτές (λεξικό Cambridge).

Επαγγελματική εκπαίδευση: επιτρέπει στους εκπαιδευόμενους να αποκτήσουν τις ειδικές γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες που απαιτεί ένα συγκεκριμένο επάγγελμα ή εμπορική δραστηριότητα ή κατηγορία επαγγελματιών ή εμπορικών δραστηριοτήτων. Ορισμένα τμήματα της επαγγελματικής εκπαίδευσης ενδέχεται να βασίζονται σε έργο (π.χ. μαθητείες). Η επιτυχής ολοκλήρωση αυτών των προγραμμάτων οδηγεί σε επαγγελματικές πιστοποιήσεις συναφείς με την αγορά εργασίας, που αναγνωρίζονται ως επαγγελματικού προσανατολισμού από τις αρμόδιες εθνικές αρχές ή/και την αγορά εργασίας. Πηγή: UNESCO – ISCED 2011.)

Διαδεδομένη πρακτική: Όταν οι κεντρικού επιπέδου συστάσεις/κατευθυντήριες γραμμές δεν καλύπτουν κάποιο πεδίο της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν, η έκθεση αυτή παρέχει πληροφορίες σχετικά με τη διαδεδομένη πρακτική, όπου είναι τεκμηριωμένη, δηλαδή υποστηρίζεται από αναφορές σε αντιπροσωπευτικές έρευνες, αναλύσεις και εκθέσεις.

ΕΘΝΙΚΑ ΔΕΛΤΙΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ

Βέλγιο - Γαλλική Κοινότητα	128
Βέλγιο - Γερμανόφωνη Κοινότητα	131
Βέλγιο - Φλαμανδική Κοινότητα	134
Βουλγαρία	136
Τσεχική Δημοκρατία	139
Δανία	142
Εσθονία	145
Ελλάδα	148
Ισπανία	149
Γαλλία	153
Κροατία	156
Ιταλία	158
Κύπρος	160
Λετονία	161
Λιθουανία	164
Λουξεμβούργο	167
Ουγγαρία	168
Μάλτα	170
Κάτω Χώρες	173
Αυστρία	176
Πολωνία	179
Πορτογαλία	182
Ρουμανία	185
Σλοβενία	188
Σλοβακία	191
Φινλανδία	194
Σουηδία	197
Ηνωμένο Βασίλειο – Αγγλία	199
Ηνωμένο Βασίλειο - Ουαλία	202
Ηνωμένο Βασίλειο – Βόρεια Ιρλανδία	205
Ηνωμένο Βασίλειο - Σκωτία	208
Βοσνία-Ερζεγοβίνη	211
Ισλανδία	213
Μαυροβούνιο	215
Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας (πΓΔΜ)	218
Νορβηγία	221
Σερβία	225
Τουρκία	228

Βέλγιο –Γαλλική Κοινότητα

Ορισμός της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν

Αντί ενός εθνικού ορισμού, η γαλλόφωνη κοινότητα του Βελγίου αναφέρεται στην περιγραφή της ικανότητας του επιχειρείν που ορίζεται στο Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις ικανότητες-κλειδιά στη Δια Βίου Μάθηση ⁽¹⁴³⁾.

Συναφής στρατηγική

Υπάρχει μια ειδική εθνική στρατηγική για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν (ΕκΕπ) ⁽¹⁴⁴⁾ για τη γαλλόφωνη και τη γερμανόφωνη κοινότητα του Βελγίου.

Μετά από ένα πρώτο στρατηγικό σχέδιο, από το 2007 έως το 2013, ο Οργανισμός της Βαλλονίας για την τόνωση της οικονομίας (Agence de Stimulation Economique) - που τώρα ονομάζεται Οργανισμός επιχειρείν και καινοτομίας (Agence pour l'Entreprise & l'Innovation - AEI) - δημιούργησε ένα δεύτερο σχέδιο που καλύπτει ένα πρόγραμμα για το επιχειρείν από το 2014 έως το 2020. Το σχέδιο «ΕΠΙΧΕΙΡΕΙΝ 3.15: 3 Άξονες και 15 Μοχλοί για μια επιχειρηματική γενιά» (ENTREPRENEURSHIP 3.15: 3 Axes and 15 Levers for an Entrepreneurial Generation) καλύπτει τα επίπεδα ISCED 1-8 και καθοδηγείται από τον AEI, με ενδιαφερόμενους φορείς που περιλαμβάνουν το Υπουργείο της γαλλικής κοινότητας, το Υπουργείο της γερμανόφωνης κοινότητας, εκπαιδευτικά ιδρύματα, δίκτυα εμπειρογνομόνων και επιχειρηματικές οργανώσεις.

Κύριοι στόχοι

Γενικός στόχος της στρατηγικής, που αναπτύχθηκε από την περιφέρεια της Βαλλονίας, είναι να υποστηριχθεί η συνεργασία μεταξύ των εταιρών και να αυξηθεί ο αριθμός των επιχειρηματιών, ενώ επίσης επιδιώκει να καταστήσει τις μελλοντικές γενιές πιο τολμηρές στην επαγγελματική τους ζωή και να βελτιώσει την περιφερειακή απόδοση.

Συγκεκριμένες δράσεις

Υπάρχουν τρεις τομείς στρατηγικής, ο καθένας με πέντε δράσεις για την υποστήριξη της αλλαγής.

1. Για την υποστήριξη της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν:

- βοήθεια στα σχολεία προκειμένου να εξοικειωθούν με το πνεύμα του επιχειρείν - εξασφάλιση μιας ελάχιστης δέσμευσης προς την ΕΕ από κάθε ίδρυμα πρωτοβάθμιας, δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης·
- συμμετοχή των εκπαιδευτικών - υποστήριξη όλων εκείνων που επιθυμούν να επενδύσουν στον τομέα της επιχειρηματικότητας μέσω της καθοδήγησης, της κατάρτισης, της δικτύωσης και της παροχής εργαλείων·
- προετοιμασία των υποψήφιων εκπαιδευτικών, - παροχή κατάλληλης στήριξης σε όσους ξεκινούν μια σταδιοδρομία διδασκαλίας, έτσι ώστε να έχουν μια βασική γνώση των επιχειρήσεων και του επιχειρείν, και πάνω απ' όλα μια θετική νοοτροπία·
συμμετοχή του επιχειρηματικού κόσμου – επιτρέποντάς του να συνεργαστεί με την εκπαίδευση για την ενίσχυση του αντίκτυπου των μέτρων αυτών·
- διασφάλιση ότι η εμπειρία του επιχειρείν φτάνει σε όλους τους νέους - έτσι ώστε κάθε μαθητής (πριν από το τέλος της σταδιοδρομίας του στην εκπαίδευση) να έχει μια ρεαλιστική κατανόηση τόσο των επιχειρήσεων όσο και της οικονομίας της Βαλλονίας σε παγκόσμιο πλαίσιο, και να έχει συμμετάσχει σε έναν ελάχιστο αριθμό δραστηριοτήτων για την ανάπτυξη επιχειρηματικών συμπεριφορών και δεξιοτήτων.

2. Για την επένδυση στην επόμενη γενιά επιχειρηματιών:

⁽¹⁴³⁾ http://bookshop.europa.eu/is-bin/INTERSHOP.enfinity/WFS/EU-Bookshop-Site/en_GB/-/EUR/ViewPublication-Start?PublicationKey=NC7807312

⁽¹⁴⁴⁾ http://as-e.be/sites/default/files/public/documents/2262_13dossier_entrepreneuriat_3_15_mef_version_def.pdf

- ο στήριξη των επιχειρηματικών σχολείων - εντοπισμός, αναγνώριση, υποστήριξη και ενθάρρυνση της δικτύωσης μεταξύ των «σχολείων επιχειρείν», παρέχοντας έναν κατάλληλο ορισμό για την πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση·
 - ο εντατικοποίηση των επιχειρηματικών προγραμμάτων - ενθάρρυνση των επιχειρηματικών σχολείων προκειμένου να αναπτύξουν πιο εντατικά προγράμματα με στόχο τις οικονομικές και επιχειρηματικές γνώσεις, συμπεριφορές και δεξιότητες για τους νέους που εγγράφονται σε επιχειρηματικές νεοσύστατες επιχειρήσεις ή σε προγράμματα που συνδέονται με το επιχειρείν. Εάν είναι απαραίτητο, για να υποστηριχθούν τα προγράμματα των οποίων ο σκοπός είναι επικεντρωμένος στο επιχειρείν·
 - ο πρόκληση των νέων – παροχή διευκολύνσεων που επιτρέπουν στους νέους που ενδιαφέρονται για το επιχειρείν να ανταποκριθούν, να δικτυωθούν και να εργαστούν σε πραγματικά ή εικονικά έργα·
 - ο προώθηση της αυτοπεποίθησης - εκτίμηση της ανάπτυξης επιχειρηματικών συμπεριφορών και δεξιοτήτων των νέων·
 - ο δικτύωση με και συμμετοχή του επιχειρηματικού οικοσυστήματος - συμμετοχή των δημόσιων και ιδιωτικών περιφερειακών και υπο-περιφερειακών επιχειρηματικών οικοσυστημάτων και παροχή στον επιχειρηματικό κόσμο της δυνατότητας να συνεργάζεται για την ενίσχυση του αντίκτυπου των μέτρων αυτών.
3. Για τον μετασχηματισμό των επενδύσεων σε επιχειρήσεις με υψηλό δυναμικό ανάπτυξης, και την υποστήριξη της επιχειρηματικής φλόγας κατά τα πρώτα 10 χρόνια της επαγγελματικής ζωής:
- ο συντήρηση πραγματικών έργων στο ακαδημαϊκό περιβάλλον – δημιουργία συνθηκών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση για την ανάπτυξη πραγματικών έργων υλοποιούμενων από φοιτητές, ερευνητές ή διδακτορικούς φοιτητές·
 - ο υποστήριξη των νέων επιχειρηματιών – βελτίωση των πόρων και της συμβουλευτικής υποστήριξης για τους νέους πτυχιούχους που αναπτύσσουν τα δικά τους έργα·
 - ο εκπαίδευση των νέων επιχειρηματιών – προσφορά επιχειρηματικής κατάρτισης ή πρόταση πηγών υποστήριξης από την ευρύτερη κοινότητα·
 - ο παρουσίαση επιχειρηματικής επιτυχίας - έμπνευση και προώθηση του επιχειρείν μέσω της δημοσιοποίησης ιστοριών και μαρτυριών επιτυχίας π.χ. μέσω του Grand prix Wallon de l'Entrepreneuriat·
 - ο υποστήριξη της επιχειρηματικής φλόγας – προσέλκυση νέων δυναμικών επιχειρηματιών μέσω του υπάρχοντος συστήματος στήριξης, διατηρώντας την επιχειρηματική τους ώθηση, καθιστώντας τους τμήμα του δικτύου και δίνοντάς τους την ευκαιρία να ανακαλύψουν τη διαθέσιμη υποστήριξη.

Πλαίσιο παρακολούθησης

Στην περιφέρεια της Βαλλονίας, δύο ομάδες δεικτών είναι προγραμματισμένοι - δείκτες των δράσεων και δείκτες των επιπτώσεων στη συμπεριφορά. Όλες οι δράσεις που υλοποιούνται στους άξονες 1 και 2 θα καταγράφονται. Μια αξιολόγηση των μεταβαλλόμενων στάσεων των επαγγελματιών της εκπαίδευσης και των νέων είναι προγραμματισμένη και θα ενημερώσει τα αποτελέσματα των ερευνών που διεξήχθησαν το 2011 και το 2013

Στο πρόγραμμα σπουδών

Ρητή ένταξη στο πρόγραμμα σπουδών

Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν είναι ένας διαθεματικός στόχος σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης. Ωστόσο, τα σχολεία έχουν αυτονομία στον καθορισμό των προγραμμάτων σπουδών και των μεθόδων διδασκαλίας.

Στο επίπεδο ISCED 1, υπάρχουν μερικά παραδείγματα σχολείων που ενθαρρύνουν ιδιαίτερα τη συμπεριφορά και τις ικανότητες που σχετίζονται με το επιχειρείν, π.χ. την πρωτοβουλία, τη δημιουργικότητα, την αυτονομία και την ευθύνη.

Στα επίπεδα ISCED 2-3, η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν αποτελεί μέρος του μαθήματος επιλογής «Οικονομικές επιστήμες». Οι κατευθυντήριες γραμμές για την εφαρμογή και το διδακτικό υλικό για το θέμα αυτό είναι διαθέσιμα ⁽¹⁴⁵⁾.

Μαθησιακά αποτελέσματα

Στο επίπεδο ISCED 3, τα μαθησιακά αποτελέσματα των «Οικονομικών επιστημών» (μάθημα επιλογής) ορίζονται ως κριτήρια αξιολόγησης ⁽¹⁴⁶⁾, που προσδιορίζουν οριζόντιες δεξιότητες (όπως η ανάλυση και η επίλυση προβλημάτων) στο πλαίσιο συγκεκριμένων πτυχών των επιχειρήσεων όπως οι συμβάσεις ή τα λογιστικά. Κάθε δίκτυο/ σχολείο αναπτύσσει τα δικά του προγράμματα σπουδών, συνεπώς, υπάρχει περιορισμένη καθοδήγηση.

Για παράδειγμα, στα σχολεία που οργανώνονται από τη γαλλόφωνη κοινότητα, οι μαθητές στο επίπεδο ISCED 3 θα πρέπει:

- να συγκεντρώνουν και να ερμηνεύουν τις αναγκαίες πληροφορίες για την επίλυση των οικονομικών προβλημάτων·
- να εφαρμόζουν οικονομικές έννοιες σε προβληματικές καταστάσεις·
- να συνειδητοποιούν τις ευκαιρίες και τους περιορισμούς της συμπεριφοράς του καταναλωτή και του παραγωγού·
- να προετοιμάζονται για να γίνουν υπεύθυνοι ενήλικες – υπεύθυνοι ενήλικοι καταναλωτές και παραγωγοί καθώς και υπεύθυνοι πολίτες·
- να συνειδητοποιούν την ανάγκη για διαχείριση και ορθολογική οργάνωση της επιχείρησης·
- να διεξάγουν απλή έρευνα αγοράς και να αναπτύσσουν ένα προϊόν μέσω μιας μίνι εταιρείας ή να διεξάγουν έρευνα αγοράς για τη χρηματοδότηση μιας εξωσχολικής δραστηριότητας.

Εκπαίδευση και υποστήριξη των εκπαιδευτικών

Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν δεν είναι ενσωματωμένη στο βασικό πρόγραμμα σπουδών για την Αρχική Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE). Ωστόσο, ο AEI θα ήθελε να υποστηρίξει πρωτοβουλίες στην τριτοβάθμια εκπαίδευση για την προώθηση της καινοτομίας στην έρευνα και τη διδασκαλία, ιδίως για την ανάπτυξη των επιχειρηματικών σχεδίων από τους υποψήφιους εκπαιδευτικούς π.χ. μέσω υποτροφιών. Για τη Συνεχή Επαγγελματική Ανάπτυξη (Continuing Professional Development - CPD), ο AEI σχεδιάζει να διοργανώσει κατάρτιση για εκπαιδευτικούς σχετικά με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν.

Το Ινστιτούτο Επιμόρφωσης (Institut de Formation en cours de Carrière - IFC) παρέχει μαθήματα Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) για το επιχειρείν για τους εκπαιδευτικούς των οικονομικών και κοινωνικών επιστημών, τους εκπαιδευτικούς των τεχνικών και επαγγελματικών μαθημάτων στη γενική δευτεροβάθμια εκπαίδευση και την Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET). Πέρυσι, το IFC, μαζί με το Ίδρυμα για την εκπαίδευση και τα εκπαιδευτικά δίκτυα ξεκίνησε ένα έργο που ονομάζεται «Ent'apprendre». Την περίοδο 2015/16, 16 επιχειρήσεις θα λάβουν μέρος σε αυτό το έργο.

Επιπλέον, στην περιφέρεια της Βαλлонίας, ο AEI αποσκοπεί στη στήριξη όλων των εκπαιδευτικών που ενδιαφέρονται για το επιχειρείν, ανοίγοντας το μυαλό των εκπαιδευτικών στον κόσμο των επιχειρήσεων, καθώς και εκπαιδεύοντας τους εκπαιδευτικούς στην επιχειρηματική/ δημιουργική παιδαγωγική και τις μεθόδους. Διευθύνει ένα δίκτυο παιδαγωγικών συμβούλων (agents de sensibilisation à l'esprit d'entreprendre – ASEE) για την προώθηση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν σε όλα τα επίπεδα και διοργανώνει εργαστήρια δικτύωσης για εκπαιδευτικούς στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Μέχρι τώρα, έχει αναπτύξει οκτώ εργαλεία για την υποστήριξη των εκπαιδευτικών ⁽¹⁴⁷⁾.

Στην περιφέρεια των Βρυξελλών, η πρωτοβουλία «Ενίσχυσε το ταλέντο σου» (Boost Your Talent) ⁽¹⁴⁸⁾ διοικείται από τον Οργανισμό επιχειρήσεων των Βρυξελλών (Agence bruxelloise pour l'Entreprise - ABE) ⁽¹⁴⁹⁾. Λειτουργεί από το 2008 με στόχο την προώθηση του επιχειρηματικού πνεύματος στα σχολεία. Ένας από τους στόχους του είναι να παρέχει υποστήριξη στους εκπαιδευτικούς για την ενσωμάτωση της διάστασης αυτής σε επίπεδο σχολείου.

⁽¹⁴⁵⁾ <http://www.enseignement.be/index.php?page=24399>

<http://www.enseignement.be/index.php?page=25137&type=3&annee=13,14,15,16,17,18&discipline=10&act=search>

⁽¹⁴⁶⁾ <http://www.enseignement.be/index.php?page=24924&navi=592>

⁽¹⁴⁷⁾ Βλ. σ. 11 της στρατηγικής.

⁽¹⁴⁸⁾ <http://www.boostyourtalent.be/enseignants/programmes/?lang=fr>

⁽¹⁴⁹⁾ <http://www.abo-bao.be/fr>

Βέλγιο – Γερμανόφωνη Κοινότητα

Ορισμός της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν

Αντί ενός εθνικού ορισμού, η γερμανόφωνη κοινότητα του Βελγίου αναφέρεται στην περιγραφή της ικανότητας του επιχειρείν που ορίζεται στο Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις ικανότητες-κλειδιά στη Δια Βίου Μάθηση ⁽¹⁵⁰⁾.

Η επίσημη ιστοσελίδα της εκπαίδευσης στη γερμανόφωνη κοινότητα αναφέρει τα εξής σχετικά με το επιχειρηματικό πνεύμα:

«Το επιχειρηματικό πνεύμα πρέπει να καλλιεργείται από μικρή ηλικία και μπορεί να αναπτυχθεί μόνο μέσα από την εμπειρία. Η φαντασία, η δημιουργικότητα και το επιχειρηματικό πνεύμα των πολιτών της είναι απαραίτητα προσόντα για την περιφέρεια στην οποία ζουν. Επιχειρηματικό πνεύμα είναι η ικανότητα προσαρμογής στις απαιτήσεις ενός κόσμου που αλλάζει και συμβάλλει στη δημιουργία θέσεων εργασίας και την ενίσχυση της οικονομικής ανάπτυξης μιας περιοχής» ⁽¹⁵¹⁾.

Συναφής στρατηγική

Υπάρχει μια συγκεκριμένη εθνική στρατηγική για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν (ΕΕ) ⁽¹⁵²⁾ για τη γερμανόφωνη και τη γαλλόφωνη κοινότητα του Βελγίου. Μετά από ένα πρώτο στρατηγικό σχέδιο από το 2007 έως το 2013, αναπτύχθηκε ένα νέο πρόγραμμα για την ΕκΕπ. Το «ΕΠΙΧΕΙΡΕΙΝ 3.15: 3 άξονες και 15 μοχλοί για μια επιχειρηματική γενιά» (ENTREPRENEURSHIP 3.15: 3 Axes and 15 Levers for an Entrepreneurial Generation) διαρκεί από το 2014 ως το 2020 και καλύπτει τα επίπεδα ISCED 1-8. Διευθύνεται από τον Οργανισμό της Βαλλονίας για την τόνωση της οικονομίας (Agence de Stimulation Economique - ASE), που σήμερα ονομάζεται Οργανισμός για το επιχειρείν και την καινοτομία (Agence pour l'Entreprise & l'Innovation - AEI) - με ευρύ φάσμα ενδιαφερομένων μερών από την κυβέρνηση, την εκπαίδευση και τις επιχειρήσεις.

Κύριοι στόχοι

Ο γενικός στόχος της στρατηγικής είναι να υποστηρίξει τη συνεργασία μεταξύ των εταίρων και να αυξήσει τον αριθμό των επιχειρηματιών, αλλά επιδιώκει επίσης να καταστήσει τις μελλοντικές γενιές πιο τολμηρές στην επαγγελματική τους ζωή και να βελτιώσει την περιφερειακή απόδοση.

Συγκεκριμένες δράσεις

Υπάρχουν τρεις τομείς στρατηγικής, ο καθένας με πέντε δράσεις για την υποστήριξη της αλλαγής.

1. Για την υποστήριξη της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν:

- ο βοήθεια στα σχολεία προκειμένου να εξοικειωθούν με το πνεύμα του επιχειρείν - εξασφάλιση μιας ελάχιστης δέσμευσης προς την ΕΕ από κάθε ίδρυμα πρωτοβάθμιας, δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης·
- ο συμμετοχή των εκπαιδευτικών - υποστήριξη όλων εκείνων που επιθυμούν να επενδύσουν στον τομέα της επιχειρηματικότητας μέσω της καθοδήγησης, της κατάρτισης, της δικτύωσης και της παροχής εργαλείων
- ο προετοιμασία των υποψήφιων εκπαιδευτικών - παροχή κατάλληλης στήριξης σε όσους ξεκινούν μια σταδιοδρομία διδασκαλίας, έτσι ώστε να έχουν μια βασική γνώση των επιχειρήσεων και του επιχειρείν, και πάνω απ' όλα μια θετική νοοτροπία·

⁽¹⁵⁰⁾ http://bookshop.europa.eu/is-bin/INTERSHOP.enfinity/WFS/EU-Bookshop-Site/en_GB/-/EUR/ViewPublication-Start?PublicationKey=NC7807312

⁽¹⁵¹⁾ http://www.bildungsserver.be/desktopdefault.aspx/tabid-2459/4428_read-31787/

⁽¹⁵²⁾ http://as-e.be/sites/default/files/public/documents/2262_13dossier_entrepreneuriat_3_15_mef_version_def.pdf

- ο συμμετοχή του επιχειρηματικού κόσμου – επιτρέποντάς του να συνεργαστεί με την εκπαίδευση για την ενίσχυση του αντίκτυπου των μέτρων αυτών·
 - ο διασφάλιση ότι η εμπειρία του επιχειρείν φτάνει σε όλους τους νέους - έτσι ώστε κάθε μαθητής (πριν από το τέλος της σταδιοδρομίας του στην εκπαίδευση) να έχει μια ρεαλιστική κατανόηση τόσο των επιχειρήσεων όσο και της οικονομίας της Βαλλονίας σε παγκόσμιο πλαίσιο, και να έχει συμμετάσχει σε έναν ελάχιστο αριθμό δραστηριοτήτων για την ανάπτυξη επιχειρηματικών συμπεριφορών και δεξιοτήτων.
2. Για την επένδυση στην επόμενη γενιά επιχειρηματιών:
- ο στήριξη των επιχειρηματικών σχολείων - εντοπισμός, αναγνώριση, υποστήριξη και ενθάρρυνση της δικτύωσης μεταξύ των «σχολείων επιχειρηματικότητας», παρέχοντας έναν κατάλληλο ορισμό για την πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση·
 - ο εντατικοποίηση των επιχειρηματικών προγραμμάτων - ενθάρρυνση των επιχειρηματικών σχολείων προκειμένου να αναπτύξουν πιο εντατικά προγράμματα με στόχο τις οικονομικές και επιχειρηματικές γνώσεις, συμπεριφορές και δεξιότητες για τους νέους που εγγράφονται σε επιχειρηματικές νεοσύστατες επιχειρήσεις ή σε προγράμματα που συνδέονται με το επιχειρείν. Εάν είναι απαραίτητο, για να υποστηριχθούν τα προγράμματα των οποίων ο σκοπός είναι επικεντρωμένος στο επιχειρείν·
 - ο πρόκληση των νέων – παροχή Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) ευκολιών που επιτρέπουν στους νέους που ενδιαφέρονται για το επιχειρείν να ανταποκριθούν, να δικτυωθούν και να εργαστούν σε πραγματικά ή εικονικά έργα·
 - ο προώθηση της αυτοπεποίθησης - εκτίμηση της ανάπτυξης επιχειρηματικών συμπεριφορών και δεξιοτήτων των νέων·
 - ο δικτύωση με και συμμετοχή του επιχειρηματικού οικοσυστήματος - συμμετοχή των δημόσιων και ιδιωτικών περιφερειακών και υπο-περιφερειακών επιχειρηματικών οικοσυστημάτων και παροχή Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) στον επιχειρηματικό κόσμο της δυνατότητας να συνεργάζεται για την ενίσχυση του αντίκτυπου των μέτρων αυτών.
3. Για τον μετασχηματισμό των επενδύσεων σε επιχειρήσεις με υψηλό δυναμικό ανάπτυξης, και την υποστήριξη της επιχειρηματικής φλόγας κατά τα πρώτα 10 χρόνια της επαγγελματικής ζωής:
- ο συντήρηση πραγματικών έργων στο ακαδημαϊκό περιβάλλον – δημιουργία συνθηκών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση για την ανάπτυξη πραγματικών έργων υλοποιούμενων από φοιτητές, ερευνητές ή διδακτορικούς φοιτητές·
 - ο υποστήριξη των νέων επιχειρηματιών – βελτίωση των πόρων και της συμβουλευτικής υποστήριξης για τους νέους πτυχιούχους που αναπτύσσουν τα δικά τους έργα·
 - ο εκπαίδευση των νέων επιχειρηματιών – προσφορά επιχειρηματικής κατάρτισης ή πρόταση πηγών υποστήριξης από την ευρύτερη κοινότητα·
 - ο παρουσίαση επιχειρηματικής επιτυχίας - έμπνευση και προώθηση του επιχειρείν μέσω της δημοσιοποίησης ιστοριών και μαρτυριών επιτυχίας·
 - ο υποστήριξη της επιχειρηματικής φλόγας – προσέλκυση νέων δυνητικών επιχειρηματιών μέσω του υπάρχοντος συστήματος στήριξης, διατηρώντας την επιχειρηματική τους ώθηση, καθιστώντας τους τμήμα του δικτύου και δίνοντάς τους την ευκαιρία να ανακαλύψουν τη διαθέσιμη υποστήριξη

Πλαίσιο παρακολούθησης

Στη γερμανόφωνη κοινότητα του Βελγίου και της περιφέρειας της Βαλλονίας, έχουν σχεδιαστεί δύο ομάδες δεικτών - για τις δράσεις που έχουν αναληφθεί και για τον αντίκτυπο στην συμπεριφορά. Όλες οι δράσεις που υλοποιούνται στους άξονες 1 και 2 θα καταγράφονται. Μια αξιολόγηση των μεταβαλλόμενων στάσεων των επαγγελματιών της εκπαίδευσης και των νέων είναι προγραμματισμένη και θα ενημερώσει τα αποτελέσματα των ερευνών που διεξήχθησαν το 2011 και το 2013.

Στο πρόγραμμα σπουδών

Ρητή ένταξη στο πρόγραμμα σπουδών

Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν είναι ενσωματωμένη στα προγράμματα σπουδών της Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET) ως διαθεματικός στόχος, αλλά δεν είναι ενσωματωμένη στα επίπεδα ISCED 1-3. Ωστόσο, ο Οδηγός δεξιοτήτων για προετοιμασία στην επιλογή και τον προσανατολισμό σταδιοδρομίας ⁽¹⁵³⁾ είναι ένας διαθεματικός οδηγός δεξιοτήτων για όλα τα μαθήματα στα επίπεδα ISCED 1-3. Αυτό δημιουργεί ισχυρούς δεσμούς μεταξύ του σχολείου και της εργασίας, καθορίζοντας ορισμένα μαθησιακά αποτελέσματα που συνδέονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν.

Μαθησιακά αποτελέσματα

Τα προγράμματα σπουδών για την Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET), η διαθεματική δεξιότητα για τα επίπεδα ISCED 1-3 και τα αναλυτικά προγράμματα σπουδών κάποιων μαθημάτων (ISCED 1-3) περιλαμβάνουν ορισμένα μαθησιακά αποτελέσματα που σχετίζονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Αυτά συνδέονται κυρίως με την επιχειρηματική συμπεριφορά (αυτοπεποίθηση και πνεύμα πρωτοβουλίας). Στην Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET), ένα ευρύ φάσμα επιχειρηματικών μαθησιακών αποτελεσμάτων (συμπεριφορά, δεξιότητες και γνώσεις) ενσωματώνονται στα προγράμματα σπουδών ⁽¹⁵⁴⁾.

Εκπαίδευση και υποστήριξη των εκπαιδευτικών

Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν δεν έχει ακόμη ενσωματωθεί στα υποχρεωτικά προγράμματα Αρχικής Εκπαίδευσης Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE) για τις βαθμίδες 0-1 της ISCED στην Κοινότητα (σημείωση: η Αρχική Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE) είναι οργανωμένη μόνο σε αυτά τα επίπεδα στην Κοινότητα). Ωστόσο, ο ΑΕΙ θα ήθελε να υποστηρίξει πρωτοβουλίες στην τριτοβάθμια εκπαίδευση για την προώθηση της καινοτομίας στην έρευνα και τη διδασκαλία, ιδίως για την ανάπτυξη επιχειρηματικών έργων από τους υποψήφιους εκπαιδευτικούς π.χ. μέσω υποτροφιών.

Το Ινστιτούτο Επιμόρφωσης (Institut de Formation en cours de Carrière - IFC) παρέχει μαθήματα Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) για το επιχειρείν για τους εκπαιδευτικούς των οικονομικών και κοινωνικών επιστημών και των εκπαιδευτικών των τεχνικών και επαγγελματικών μαθημάτων στη γενική δευτεροβάθμια εκπαίδευση και την Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET). Πέρυσι, το IFC, μαζί με το Ίδρυμα για την εκπαίδευση και τα εκπαιδευτικά δίκτυα ξεκίνησε ένα έργο που ονομάζεται «Entr'Apprendre». Την περίοδο 2015/16, 16 επιχειρήσεις θα λάβουν μέρος σε αυτό το έργο.

Ο ΑΕΙ είναι υπεύθυνος για ένα δίκτυο παιδαγωγικών συμβούλων για την προώθηση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν (καλύπτεται το 93 % των ιδρυμάτων της δευτεροβάθμιας και της ανώτερης εκπαίδευσης). Οργανώνει εργαστήρια δικτύωσης στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν για τους εκπαιδευτικούς και έχει αναπτύξει οκτώ εργαλεία διδασκαλίας, π.χ. «Συμπεριφορές των παιδιών» και «Crealoie» (πρόκειται να επεκταθεί τα επόμενα χρόνια).

Το 2014, αναπτύχθηκε από την ομάδα μελέτης Σχολείο και Οικονομία στη γερμανόφωνη κοινότητα (*Studienkreis Schule und Wirtschaft in der DG*) ένας οδηγός ⁽¹⁵⁵⁾ για την προώθηση δραστηριοτήτων όπου οι εκπαιδευτικοί και οι μαθητές στο επίπεδο ISCED 1-3 μπορούν να συνδεθούν με τον κόσμο της εργασίας.

⁽¹⁵³⁾ http://www.bildungsserver.be/PortalData/21/Resources/downloads/schule_ausbildung/schulische_ausbildung/rahmenplaene_neu/RP_Schulische_Berufswahlvorbereitung_und_Berufsorientierung_PRIM_SEK.pdf

⁽¹⁵⁴⁾ <http://www.iawm.be/de/ausbildung/Lehrprogramme/Allgemeinkenntnisse.pdf>

⁽¹⁵⁵⁾ http://www.schulewirtschaft.be/Studienkreis_Schule_Wirtschaft/PDF/Leitfaden_Endversion-1504.pdf

Βέλγιο – Φλαμανδική Κοινότητα

Ορισμός της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν

Στη Φλάνδρα, η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν (ΕκΕπ) χρησιμοποιείται ως γενικός όρος που περιγράφει την εκπαίδευση που προωθεί το επιχειρηματικό πνεύμα ή / και το επιχειρείν.

«Όταν αναφερόμαστε σε επιχειρηματικό πνεύμα εννοούμε την ικανότητα ανάληψης πρωτοβουλιών, ανάπτυξης ιδεών σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο, επίδειξης επιμονής, αίσθησης ευθύνης, τόλμης, δημιουργικότητας και αυτοκατεύθυνσης, δηλαδή τις προσωπικές ιδιότητες που επιτρέπουν στους ανθρώπους να μετατρέπουν τις ιδέες σε πράξεις. Έχει, επίσης, να κάνει με το σχεδιασμό και τη διαχείριση έργων για την επίτευξη των στόχων. Το επιχειρηματικό πνεύμα δίνει πρόσθετη αξία σε κάθε άτομο στην καθημερινή ζωή του στο σπίτι και στην κοινωνία και, επιπλέον, το βοηθά να συνεισφέρει και να αδράττει ευκαιρίες μέσα στο εργασιακό περιβάλλον.

Ο όρος επιχειρείν αφορά όλα τα στάδια από τα οποία μπορεί να περάσει ένας επιχειρηματίας κατά την ανάπτυξη μιας επιχείρησης, τόσο στον ιδιωτικό τομέα, όσο και στο μη κερδοσκοπικό τομέα. Αυτό απαιτεί μια καλή αντίληψη της λειτουργίας της οικονομίας και των δυνατοτήτων και των προκλήσεων με τις οποίες θα έρθει αντιμέτωπος ένας επιχειρηματίας ή ένας οργανισμός. Το επιχειρηματικό πνεύμα θεωρείται εδώ ως μια εκ των ων ουκ άνευ προϋπόθεση για το επιχειρείν. Επιπλέον, είναι σημαντικό να έχουν πλήρη επίγνωση της ευθύνης που έχουν οι επιχειρήσεις στον ηθικό ρόλο που διαδραματίζουν, και τη θετική επιρροή που μπορεί να έχουν τόσο για τον εαυτό τους, όσο και για το περιβάλλον τους, για παράδειγμα, μέσω του έντιμου εμπορίου ή της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης»⁽¹⁵⁶⁾.

Συναφής στρατηγική

Στο Βέλγιο - Φλάνδρα υπάρχει μια ειδική στρατηγική για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Το «Σχέδιο δράσης για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν» (Entrepreneurship Education Action Plan) καλύπτει τα επίπεδα ISCED 1-8 και λειτουργεί από το 2011 έως το 2014. Ένα επικαιροποιημένο σχέδιο δράσης για το χρονικό διάστημα 2015-2019 παρουσιάστηκε στη φλαμανδική κυβέρνηση στις 11 Δεκεμβρίου 2015.

Κύριοι στόχοι

Το Σχέδιο δράσης 2011-2014 θεσμοθετήθηκε με σκοπό την υλοποίηση τεσσάρων στρατηγικών στόχων. Οι στόχοι αυτοί είναι εξίσου σημαντικοί, αλλά δεν μπορεί να είναι εξίσου παρόντες συνεχώς:

- οι μαθητές, οι φοιτητές και οι συμμετέχοντες στο πρόγραμμα έχουν το απαραίτητο επιχειρηματικό πνεύμα, όταν εγκαταλείπουν την εκπαίδευση·
- πριν εγκαταλείψουν την εκπαίδευση, οι μαθητές, οι φοιτητές και οι συμμετέχοντες στο πρόγραμμα είχαν την ευκαιρία να προετοιμαστούν για το επιχειρείν·
- οι μαθητές, οι φοιτητές και οι συμμετέχοντες στο πρόγραμμα έχουν τα κίνητρα για να γίνουν επιχειρηματίες·
- οι εκπαιδευτικοί δείχνουν επιχειρηματικό πνεύμα και έχουν μια ισορροπημένη άποψη για το επιχειρείν.

Συγκεκριμένες δράσεις

Ορίζονται συγκεκριμένες δράσεις για κάθε στρατηγικό στόχο.

Υπουργεία και ενδιαφερόμενοι φορείς που εμπλέκονται

Αυτό το σχέδιο δράσης δημιουργήθηκε σε συνεργασία με όλους τους εμπλεκόμενους φορείς της πολιτικής:

- Υπουργεία: Υπουργείο Εκπαίδευσης και Κατάρτισης· Υπουργείο Οικονομικών, Επιστημών και Καινοτομίας· Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Οικονομίας· Υπουργείο Γεωργίας και Αλιείας·
- Υπουργικά γραφεία: Γραφείο του Υπουργού-Προέδρου της κυβέρνησης της Φλάνδρας και του Φλαμανδού Υπουργού Οικονομίας, Εξωτερικών, Γεωργίας και Αγροτικής Πολιτικής· Γραφείο του Φλαμανδού Υπουργού

⁽¹⁵⁶⁾ <http://www.ondernemendonderwijs.be/Proefproject%20stages/actieplan%20ondernemerschapsonderwijs%202011-2014%20versie%20bijgestuurd%20na%20adviezen.doc>

Οικονομικών, Προϋπολογισμού, Εργασίας, Χωροταξίας και Αθλητισμού· Γραφείο του Φλαμανδού Υπουργού Παιδείας, Νεολαίας, Ίσων Ευκαιριών και Υποθέσεων Βρυξελλών·

- δημόσιοι οργανισμοί: Οργανισμός επιχειρήσεων της Φλάνδρας (Enterprise Flanders Agency), Φλαμανδικός Οργανισμός για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν SYNTRA Vlaanderen.

Το Σχέδιο δράσης υποβλήθηκε για γνωμοδότηση στο Συμβούλιο Παιδείας της Φλάνδρας, το Κοινωνικό και Οικονομικό Συμβούλιο της Φλάνδρας και το δίκτυο παρόχων Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν.

Πλαίσιο παρακολούθησης

Η Φλάνδρα αυτή τη στιγμή επεξεργάζεται ένα πλαίσιο παρακολούθησης που σχετίζεται με το Σχέδιο δράσης.

Στο πρόγραμμα σπουδών

Ρητή ένταξη στο πρόγραμμα σπουδών

Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν αναγνωρίζεται ρητά ως διαθεματικός στόχος για τα επίπεδα ISCED 2-3 συμπεριλαμβανομένης της Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET), και περιλαμβάνεται ως ξεχωριστό μάθημα επιλογής για το επίπεδο ISCED 3.

Η ελευθερία της παιδείας αποτελεί συνταγματικό δικαίωμα στο Βέλγιο και έτσι τα σχολεία έχουν αυτονομία στον καθορισμό των προγραμμάτων σπουδών και των διδακτικών μεθόδων. Ωστόσο, προκειμένου να χρηματοδοτούνται από την κυβέρνηση, πρέπει να πληρούν τους στόχους επίτευξης, που ενσωματώνουν τις επιχειρηματικές δεξιότητες και γνώσεις. Το σχέδιο δράσης περιγράφει πώς τα σχολεία μπορούν να σχεδιάσουν ένα πρόγραμμα σπουδών για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, με κεντρικό μήνυμα ότι πρέπει να ενσωματωθεί σε όλα τα μαθήματα και τα επίπεδα, και ότι το επιχειρηματικό πνεύμα παρέχεται και σταδιακά εξελίσσεται σε όλη τη γραμμή μάθησης της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν.

Μαθησιακά αποτελέσματα

Στο νηπιαγωγείο, το σχέδιο δράσης προτείνει μια έμφαση σε δράσεις για την προώθηση του επιχειρηματικού πνεύματος. Από το δημοτικό σχολείο και μετά, στο επίκεντρο βρίσκεται η προώθηση του επιχειρηματικού πνεύματος, αλλά και μια θετική εικόνα των επιχειρήσεων και η αύξηση της ευαισθητοποίησης σχετικά με τη σημασία τους για την κοινωνία. Εδώ θα πρέπει να ληφθεί ένα πρώτο πραγματικό μέτρο προς τη σύνδεση με τους επιχειρηματίες.

Η δευτεροβάθμια και η τριτοβάθμια εκπαίδευση συνεχίζουν να εργάζονται για την προώθηση του επιχειρηματικού πνεύματος, και η ρεαλιστική εικόνα των επιχειρήσεων και της επιχειρηματικότητας θα πρέπει να μετασχηματίζεται στο πρόγραμμα σπουδών, την παιδαγωγική και την αξιολόγηση. Κάθε ενδιαφερόμενος μαθητής θα πρέπει να έχει την ευκαιρία να μάθει για τη λειτουργία μιας επιχείρησης. Στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, είναι σημαντικό να είναι ενσωματωμένη και να δημιουργεί μια σύνδεση με άλλους τομείς· για παράδειγμα, τις γλώσσες, τις επιστήμες και την τεχνολογία. Τέλος, στο πλαίσιο του επαγγελματικού προσανατολισμού, είναι επίσης σημαντικό να συμπεριλαμβάνει τη δημιουργία μιας νέας επιχείρησης ως έγκυρη επιλογή σταδιοδρομίας.

Εκπαίδευση και υποστήριξη των εκπαιδευτικών

Δεν υπάρχει ειδική εθνική διάταξη για την Αρχική Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE) ή τη Συνεχή Επαγγελματική Ανάπτυξη (Continuing Professional Development - CPD) που να σχετίζεται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Τα ινστιτούτα κατάρτισης εκπαιδευτικών έχουν αυτονομία όσον αφορά το τι θα περιλαμβάνουν στην ΑΕΕ. Το VLAJO (που συνδέεται με το Junior Achievement) και το UNIZO λειτουργούν ως κέντρα εμπειρογνωμοσύνης για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, διεξάγοντας ειδική κατάρτιση των εκπαιδευτικών και οργανώνοντας πολλές εξωσχολικές δραστηριότητες και διαγωνισμούς. Και τα δύο χρηματοδοτούνται εν μέρει από την κυβέρνηση της Φλάνδρας.

Βουλγαρία

Ορισμός της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν

Αντί ενός εθνικού ορισμού, η Βουλγαρία, αναφέρεται στην περιγραφή της ικανότητας του επιχειρείν που ορίζονται στο Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις ικανότητες-κλειδιά στη Δια Βίου Μάθηση ⁽¹⁵⁷⁾.

Συναφής στρατηγική

Δεν υπάρχει ειδική εθνική στρατηγική για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν (ΕκΕπ) στη Βουλγαρία. Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν εξετάζεται στην «Εθνική Στρατηγική για τη Δια Βίου Μάθηση 2014-2020» (National Strategy for Lifelong Learning 2014-2020) ⁽¹⁵⁸⁾, η οποία καλύπτει κάθε στάδιο της εκπαίδευσης και της κατάρτισης.

Κύριος στόχος

Ο πρωταρχικός στόχος που σχετίζεται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν είναι η ενότητα 3.3.4, «Πρωώθηση της εκπαίδευσης και της κατάρτισης σε ευθυγράμμιση με τις ανάγκες της οικονομίας και τις αλλαγές στην αγορά εργασίας» (Promoting education and training aligned to the needs of the economy and changes in the labour market). Αυτό σχετίζεται με την οικοδόμηση συνεργασιών μεταξύ των επιχειρήσεων και όλων των τομέων εκπαίδευσης, κατάρτισης και έρευνας, προκειμένου να αναπτυχθούν καλύτερες δεξιότητες για την αγορά εργασίας, καθώς και να προωθηθεί η καινοτομία και η επιχειρηματικότητα. Το κυρίως κείμενο δείχνει ότι αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω της εστίασης στα προγράμματα σπουδών σε όλα τα επίπεδα, καθώς και μέσω της πολιτικής επαγγελματικού προσανατολισμού και πρακτικής σε όλα τα επίπεδα· προτείνει επίσης την καθιέρωση ενός συστήματος επικύρωσης των μαθησιακών αποτελεσμάτων. Το κείμενο τονίζει τη σημασία των ικανοτήτων-κλειδιά συμπεριλαμβανομένης της επιχειρηματικότητας, καθώς και της ανάπτυξης των επικοινωνιακών δεξιοτήτων.

Συγκεκριμένες δράσεις

Υπάρχει ένα σχέδιο δράσης για την εφαρμογή της στρατηγικής ⁽¹⁵⁹⁾. Οι δράσεις που σχετίζονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν περιλαμβάνουν:

- την επέκταση του δικτύου των εταιρειών κατάρτισης·
- την παροχή των προϋποθέσεων για την ώθηση του παιδαγωγικού προσωπικού ώστε να βελτιώσουν τις δεξιότητές τους, οργανώνοντας προγράμματα κατάρτισης για την ανάπτυξη των ικανοτήτων σε τομείς προτεραιότητας·
- την κατάρτιση των εκπαιδευτικών στην ανάπτυξη των επιχειρηματικών ικανοτήτων·
- την ενημέρωση των προγραμμάτων σπουδών και των προγραμμάτων στα οποία συμμετέχουν εκπρόσωποι των επιχειρήσεων στον τομέα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (αυτή η ενέργεια είναι επίσης σημαντική για την Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση (Vocational Education and Training - VET)).

Υπουργεία και ενδιαφερόμενοι φορείς που εμπλέκονται

Οι βασικοί εταίροι του Υπουργείου Παιδείας και Επιστημών για την εφαρμογή της Εθνικής Στρατηγικής για τη Δια Βίου Μάθηση είναι το Υπουργείο Οικονομίας και το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Πολιτικής. Η κύρια συνεργαζόμενη ΜΚΟ είναι το Junior Achievement Βουλγαρίας.

⁽¹⁵⁷⁾ http://bookshop.europa.eu/is-bin/INTERSHOP.enfinity/WFS/EU-Bookshop-Site/en_GB/-/EUR/ViewPublication-Start?PublicationKey=NC7807312

⁽¹⁵⁸⁾ <http://www.mon.bg/?h=downloadFileandfileId=5701>

⁽¹⁵⁹⁾ <http://www.mon.bg/?go=pageandpagelId=74andsubpagelId=143>

Πλαίσιο παρακολούθησης

Δεν υπάρχει ειδικά σχεδιασμένο πλαίσιο παρακολούθησης. Η εφαρμογή της στρατηγικής θα παρακολουθείται μέσω ετήσιας έκθεσης, η οποία θα περιέχει το επίπεδο υλοποίησης του συνόλου των δεικτών που περιλαμβάνονται στο σχέδιο δράσης. Θα δημιουργηθεί μια ηλεκτρονική πλατφόρμα για την παρακολούθηση και την υποβολή εκθέσεων σχετικά με την εφαρμογή της στρατηγικής. Οι δείκτες περιλαμβάνονται επίσης στα μαθησιακά αποτελέσματα στο πρόγραμμα σπουδών.

Στο πρόγραμμα σπουδών

Ρητή ένταξη στο πρόγραμμα σπουδών

Η ανάπτυξη δεξιοτήτων για την πρωτοβουλία και το επιχειρείν είναι μια από τις ικανότητες-κλειδιά στο εκπαιδευτικό σύστημα της Βουλγαρίας, και βασική σύσταση είναι η ανάπτυξή τους σε όλα τα υποχρεωτικά μαθήματα στη σχολική εκπαίδευση. Από αυτή τη γενική σύσταση, ειδικά μαθησιακά αποτελέσματα ορίζονται σε δύο μαθήματα που συνδέονται με την πολιτιστική παιδεία: «Τρόπος ζωής στο σπίτι και Τεχνολογίες» (ISCED 1-2) και «Κοινωνικές επιστήμες και Θρησκεία» (ISCED 3).

Τα στοιχεία της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν γενικά ενσωματώνονται σε όλα τα μαθήματα σε πρώιμο στάδιο. Στο επίπεδο ISCED 2, το μάθημα «Οικιακή τεχνική και οικονομία» περιλαμβάνει το βασικό περιεχόμενο σχετικά με την οργάνωση και την οικονομία. Στο επίπεδο ISCED 3, το μάθημα «Κόσμος και προσωπικότητα» περιλαμβάνει το βασικό περιεχόμενο για τους πολίτες και την οικονομία, ενώ στο «Γεωγραφία και Οικονομία», στοιχεία της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν περιλαμβάνονται σε όλους τους τομείς του βασικού περιεχομένου του.

Στο επίπεδο ISCED 2 (4η τάξη) και ISCED 3 κάθε σχολείο μπορεί να επιλέξει μεταξύ διαφορετικών κατευθύνσεων. Στο μάθημα «Τεχνολογία - επιχειρηματικότητα και επιχειρήσεις», η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν είναι υποχρεωτική και ενσωματωμένη σε όλα τα μαθήματα σε 50 σχολεία. Η εφαρμογή καλύπτει τόσο τη θεωρία, όσο και την πρακτική (μέσω διαδικτυακών παιχνιδιών προσομοίωσης και μαθητικές μίνι επιχειρήσεις), με την υποστήριξη των επιχειρήσεων και των γονέων. Αυτό βασίζεται σε προγράμματα από το Junior Achievement Βουλγαρίας.

Μαθησιακά αποτελέσματα

Τα μαθησιακά αποτελέσματα περιλαμβάνονται σε όλα τα επίπεδα των προγραμμάτων σπουδών. Στο μάθημα «Τρόπος ζωής στο σπίτι και Τεχνολογίες», καθορίζονται τα ακόλουθα μαθησιακά αποτελέσματα: «Ανάπτυξη δεξιοτήτων και ικανοτήτων για ομαδική εργασία, ανάληψη διαφορετικών ρόλων και ευθυνών και αγώνας για επιτυχία και αυτο-επιβεβαίωση».

Το μάθημα «Οικιακή τεχνολογία και οικονομία» στο επίπεδο ISCED 2 περιλαμβάνει:

- αντίληψη των οικονομικών δεικτών - δαπάνες, κόστος, κοστολόγηση και έσοδα·
- γνώση της χρήσης των χρημάτων και άλλων κινήτρων σε μια οικεία κατασκευαστική δραστηριότητα·
- γνώση ορισμένων βασικών διαφορών ανάμεσα στο χρήμα και το κεφάλαιο που είναι αναγκαίο για την εκτέλεση μιας δραστηριότητας·
- γνώση του προϋπολογισμού που απαιτείται για την εκτέλεση μιας δραστηριότητας·
- γνώσεις για την ίδρυση ενός οργανισμού ως προϋπόθεση για την εκτέλεση κατασκευαστικών δραστηριοτήτων και υπηρεσιών κοινής ωφελείας·
- ικανότητα σύγκρισης, αναπαραγωγής, ανάλυσης παλιών και νέων τρόπων εργασίας σε ορισμένες βιοτεχνίες, όπως στην αρτοποιία, την οικοδομή, τις ταπετσαρίες, την καπελοποιία, την υπόδηση, τις κομμώσεις και τα κοσμήματα

Στο «Γεωγραφία και Οικονομία» στην όγδοη τάξη, το θέμα «Οικονομία της Βουλγαρίας» είναι μια ενσωματωμένη δραστηριότητα στην οποία οι μαθητές μελετούν έρευνες αγοράς και τη θέση των επιχειρήσεων. Το αναλυτικό πρόγραμμα του μαθήματος «Γεωγραφία και Οικονομία» περιλαμβάνει το θέμα «Εθνικές εταιρείες χρηματοπιστωτικών συμμετοχών, παράγοντες και δείκτες». Με τη μελέτη αυτού του θέματος, οι μαθητές μελετούν περιπτώσεις και τεκμηριώνουν με αποδεικτικά στοιχεία τα προβλήματα των περιφερειών. Οι μαθητές εργάζονται με νομικά έγγραφα όπως ο νόμος για την Οικονομική Ανάπτυξη και ο νόμος για την Περιφερειακή Ανάπτυξη. Στο μάθημα «Κόσμος και προσωπικότητα», ένα ξεχωριστό πεδίο που ονομάζεται «Πολίτες και οικονομία» περιλαμβάνεται ως βασικό περιεχόμενο. Η μαθησιακή διαδικασία σε αυτό το μάθημα περιλαμβάνει την ανάπτυξη μαθητικών έργων.

Εκπαίδευση και υποστήριξη των εκπαιδευτικών

Υπάρχει θεσμική αυτονομία όσον αφορά την ένταξη της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν σε προγράμματα σπουδών Αρχικής Εκπαίδευσης Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE). Κατευθυντήριες γραμμές για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν έχουν ενσωματωθεί στις κατευθυντήριες γραμμές για την Αρχική Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE).

Το Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών προσπαθεί να παρέχει την κατάρτιση των εκπαιδευτικών για την υποστήριξη της ανάπτυξης των επιχειρηματικών δεξιοτήτων σε μαθητές μέσω ενός εθνικού προγράμματος «Ανάπτυξης δεξιοτήτων» (Qualification). Αυτά τα μαθήματα Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) στοχεύουν στην αλλαγή της εργασιακής προσέγγισης στα σχολεία, στην ενίσχυση των πρακτικών δραστηριοτήτων και στην εισαγωγή της αρχής του σχεδιασμού της εργασίας στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Στοχεύουν στους εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας και γενικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Οι βουλγαρικές κεντρικές αρχές έχουν επίσης αναπτύξει υλικά τα οποία παρέχονται μόνο στους εκπαιδευτικούς που συμμετέχουν σε δραστηριότητες Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν και δημοσιεύουν κατάλογο εγκεκριμένων σχολικών βιβλίων (συμπεριλαμβανομένων των σχετικών με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν) στην ιστοσελίδα τους ⁽¹⁶⁰⁾

⁽¹⁶⁰⁾ www.mon.bg/?go=pageandpagelId=10andsubpagelId=70

Τσεχική Δημοκρατία

Ορισμός της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν

Αντί ενός εθνικού ορισμού, ορισμένοι ειδικοί στην Τσεχική Δημοκρατία ανατρέχουν στην περιγραφή της ικανότητας του επιχειρείν που ορίζεται στο Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις ικανότητες-κλειδιά για τη Δια Βίου Μάθηση ⁽¹⁶¹⁾.

Συναφής στρατηγική

Στην Τσεχική Δημοκρατία, υπάρχουν αρκετές εθνικές στρατηγικές που συνδέονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν (ΕκΕπ). ωστόσο, καμία από αυτές δεν έχει την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν ως το κύριο θέμα. Αυτές περιλαμβάνουν:

- τη «Στρατηγική έρευνας και καινοτομίας για έξυπνη εξειδίκευση 2014-2020» (Research and Innovation Strategy for Smart Specialisation 2014-2020) ⁽¹⁶²⁾ - Υπουργείο Παιδείας, Νεολογίας και Αθλητισμού, η οποία πραγματοποιείται μια σειρά από δράσεις σχετικές με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν.
- την «Εθνική Στρατηγική για την καινοτομία της Τσεχικής Δημοκρατίας 2012-2020» (National Innovation Strategy of the Czech Republic 2012-2020) ⁽¹⁶³⁾ – Υπουργείο Παιδείας, Νεολογίας και Αθλητισμού, Υπουργείο Βιομηχανίας και Εμπορικής Στρατηγικής, η οποία περιλαμβάνει ένα τμήμα που είναι αφιερωμένο σε αλλαγές στο περιεχόμενο της εκπαίδευσης σε σχέση με τη δημιουργικότητα, το επιχειρείν και τις ικανότητες-κλειδιά. Τονίζει τη σημασία της συνεργασίας μεταξύ των σχολείων και των εργοδοτών και τη σύνδεση μεταξύ του συστήματος της επαγγελματικής εκπαίδευσης και της αγοράς εργασίας, και υπογραμμίζει την ανάγκη τα στοιχεία αυτά να γίνουν σεβαστά κατά τη διάρκεια της μεταρρύθμισης των προγραμμάτων σπουδών και την καθιέρωση του συστήματος καθοδήγησης. Καλύπτονται τα επίπεδα ISCED 1, 2 και 3.
- τη «Στρατηγική για τη Δια Βίου Μάθηση στην Τσεχική Δημοκρατία 2007» (Strategy for Lifelong Learning in the Czech Republic 2007) ⁽¹⁶⁴⁾, η οποία υπογραμμίζει την αύξηση του λειτουργικού αλφαριθμητισμού των μαθητών και την ανάπτυξη των ικανοτήτων-κλειδιά.
- τη «Στρατηγική υποστήριξης νέων 2014-2020» (Youth Support Strategy 2014-2020) ⁽¹⁶⁵⁾ - Υπουργείο Παιδείας, Νεολογίας και Αθλητισμού, η οποία περιλαμβάνει δεσμεύσεις για τη μετάβαση των νέων από το σχολείο στην εργασία και τη δημιουργία συνθηκών για την ομαλή ένταξή τους στην αγορά εργασίας.
- τη στρατηγική «Πίσω στην κορυφή: Διεθνής Στρατηγική για την ανταγωνιστικότητα της Τσεχικής Δημοκρατίας 2012-2020» (Back to the Top: the International Competitiveness Strategy for the Czech Republic 2012-2020) ⁽¹⁶⁶⁾, η οποία περιλαμβάνει ένα κεφάλαιο για την εκπαίδευση, με έμφαση στην ανάγκη να καλύπτει η εκπαίδευση την ανεξάρτητη δημιουργική σκέψη, την ικανότητα συνέχισης της μάθησης και την ικανότητα συνεργασίας.

Η προώθηση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν περιλαμβάνεται αποτελεσματικότερα στη «Στρατηγική έρευνας και καινοτομίας για έξυπνη εξειδίκευση» (Research and Innovation Strategy for Smart Specialisation) υπό την καθοδήγηση του Υπουργείου Παιδείας, Νεολογίας και Αθλητισμού, η οποία καλύπτει την περίοδο 2014-2020.

⁽¹⁶¹⁾ http://bookshop.europa.eu/is-bin/INTERSHOP.enfinity/WFS/EU-Bookshop-Site/en_GB/-/EUR/ViewPublication-Start?PublicationKey=NC7807312

⁽¹⁶²⁾ <http://www.vyzkum.cz/FrontClanek.aspx?idsekce=753765andad=1andattid>

⁽¹⁶³⁾ <http://databaze-strategie.cz/cz/mpo/strategie/narodni-inovacni-strategie-ceske-republiky>

⁽¹⁶⁴⁾ http://www.msmt.cz/uploads/Zalezitosti_EU/strategie_2007_EN_web_jednostrany.pdf

⁽¹⁶⁵⁾ <http://www.msmt.cz/file/33599/>

⁽¹⁶⁶⁾ <http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Strategie-mezinarodni-konkurenceschopnosti-Ceske-republiky.pdf>

Πρόκειται για μια ευρύτερη στρατηγική για την αντιμετώπιση της αποτελεσματικής στόχευσης των οικονομικών πόρων - ευρωπαϊκών, εθνικών, περιφερειακών και ιδιωτικών - για δραστηριότητες για την ενίσχυση των ικανοτήτων έρευνας και καινοτομίας σε υποσχόμενους τομείς προτεραιότητας. Αποσκοπεί στην υποστήριξη της πλήρους αξιοποίησης του δυναμικού γνώσης σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, με αποτέλεσμα τη μείωση της ανεργίας και την ενίσχυση της οικονομικής ανταγωνιστικότητας. Η στρατηγική είναι σχετική με τα επίπεδα ISCED 1-3, την Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET) και τα επίπεδα ISCED 5-8. Αναπτύσσεται ένα σχέδιο εφαρμογής, στο οποίο περιλαμβάνονται συνεργασίες τόσο με την εκπαίδευση, όσο και με τις επιχειρήσεις.

Συγκεκριμένες δράσεις

- Γενική εισαγωγή επικυρωμένων εργαλείων για τη διάγνωση και την ανάπτυξη του επιχειρείν και των επικοινωνιακών δεξιοτήτων, όπως ορίζονται από το Εθνικό Σύστημα Επαγγελματών, σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες, συμπεριλαμβανομένης της κατάρτισης των εκπαιδευτικών, για εργασία με αυτά τα εργαλεία.
- Υλοποίηση μαθησιακών δραστηριοτήτων που βασίζονται στην πρακτική άσκηση.

Υπουργεία και ενδιαφερόμενοι φορείς που εμπλέκονται

Υπουργείο Παιδείας, Νεολαίας και Αθλητισμού, επιχειρήσεις, πανεπιστήμια, ερευνητικά ιδρύματα, δημόσιος τομέας και ΜΚΟ.

Πλαίσιο παρακολούθησης

Η στρατηγική είναι καινούργια και δεν υπάρχει πλαίσιο παρακολούθησης σε ισχύ επί του παρόντος.

Στο πρόγραμμα σπουδών

Ρητή ένταξη στο πρόγραμμα σπουδών

Στην Τσεχική Δημοκρατία, η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν είναι ενσωματωμένη με τη μορφή διαθεματικών διδακτικών αντικειμένων (ΔΘ) για τα επίπεδα ISCED 1-2 («Ήθη, χαρακτήρες και κοινωνική αγωγή» και «Αγωγή του Πολίτη για τη δημοκρατία») και 3 («Ήθη, χαρακτήρες και κοινωνική αγωγή»).

Τα σχολεία έχουν πλήρη αυτονομία να αποφασίζουν σχετικά με το πώς θα εφαρμόζουν τα ΔΘ στη διδασκαλία τους. Μπορούν να περιλαμβάνονται σε γενικά μαθήματα (όπως η αγωγή του πολίτη και οι κοινωνικές σπουδές), αλλά τα σχολεία μπορούν επίσης να οργανώνουν ειδικά μαθήματα, προγράμματα, εκδρομές, κ.λπ. Παρ' όλα αυτά, τα ΔΘ αποτελούν ένα υποχρεωτικό μέρος του προγράμματος σπουδών στα επίπεδα ISCED 1, 2 και 3, αν και δεν χρειάζεται να είναι παρόντα σε κάθε τάξη. Αν και δεν υπάρχουν ξεχωριστά συγκεκριμένα μαθήματα σχετικά με το επιχειρείν στα επίπεδα ISCED 1-3, η επιχειρηματικότητα περιλαμβάνεται σε αρκετά υποχρεωτικά μαθήματα ή μαθήματα επιλογής:

- ISCED 1: «Οι άνθρωποι και ο κόσμος τους» (υποχρεωτικό) και «Ηθική αγωγή» (επιλογής).
- ISCED 2: Εκπαιδευτικά πεδία «Οι άνθρωποι και η κοινωνία: Αγωγή του πολίτη», «Ο κόσμος της εργασίας» (υποχρεωτικά στις τάξεις 8 και 9). Η δημιουργική σκέψη και η αυτο-αξιολόγηση περιλαμβάνονται στην «Ηθική αγωγή» (μάθημα επιλογής).
- ISCED 3: «Οι άνθρωποι και η κοινωνία: Βασικά στοιχεία της αγωγής του πολίτη» και «Κοινωνικές επιστήμες» (υποχρεωτικά στις τάξεις 10 και 11), «Ο άνθρωπος και ο κόσμος της εργασίας» (υποχρεωτικό μάθημα, περιλαμβάνει π.χ. διαδικασίες για τη σύσταση μιας επιχείρησης του ίδιου του μαθητή) και «Ηθική αγωγή» (επιλογής).

Στην Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET), η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν είναι ενσωματωμένη στο υποχρεωτικό μάθημα «Βασικές αρχές της αγωγής του πολίτη». Είναι επίσης μέρος των διαθεματικών θεμάτων «Πολίτες σε μια δημοκρατική κοινωνία» και «Ο άνθρωπος και ο κόσμος της εργασίας».

Μαθησιακά αποτελέσματα

Στο εθνικά προγράμματα σπουδών, ορίζονται τα ακόλουθα μαθησιακά αποτελέσματα.

- Επιχειρηματική συμπεριφορά:
 - ο αυτοπεποίθηση (ISCED 2)
 - ο πνεύμα πρωτοβουλίας (ISCED 1-3).
- Επιχειρηματικές δεξιότητες:
 - ο δημιουργικότητα (ISCED 1-2)
 - ο χρηματοοικονομικές γνώσεις (ISCED 1-3)
 - ο σχεδιασμός (γενική ISCED 3)
 - ο οργάνωση πόρων (Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET))
 - ο διαχείριση κινδύνου/ αβεβαιότητας (γενική ISCED 3)
 - ο ομαδική εργασία (ISCED 1-3).

Τα μαθησιακά αποτελέσματα για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, καθώς και για εκπαιδευτικούς τομείς, ορίζονται σε συγκεκριμένα πλαίσια εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Ο τρόπος σύνδεσης της ανάπτυξης των επιμέρους αποτελεσμάτων κατά τη διαδικασία της μάθησης βασίζεται στην απόφαση του εκάστοτε σχολείου.

Εκπαίδευση και υποστήριξη των εκπαιδευτικών

Τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι αυτόνομα και μπορούν να επιλέγουν αν θα περιλαμβάνουν την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στα προγράμματα σπουδών Αρχικής Εκπαίδευσης Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education - ITE).

Τα μαθήματα Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) που εστιάζουν στην οικονομική παιδεία είναι διαθέσιμα σε όλους τους εκπαιδευτικούς. Στην Τσεχική Δημοκρατία, τον Αύγουστο του 2014, το Ταμείο Περαιτέρω Εκπαίδευσης (Fond dalšího vzdělávání - FDV), μια οργάνωση του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, ξεκίνησε το πρόγραμμα «Πρακτική σε εταιρείες - Πρακτική εκπαίδευση 2» (Stáže ve firmách – vzdělávání praxí 2)⁽¹⁶⁷⁾. Ένα από τα αποτελέσματα αυτού του προγράμματος, το οποίο ολοκληρώθηκε τον Σεπτέμβριο του 2015, είναι ο Εθνικός κατάλογος θέσεων πρακτικής άσκησης, μια διαδικτυακή ελεύθερα προσβάσιμη πλατφόρμα, η οποία έχει ως στόχο να προσφέρει ευκαιρίες πρακτικής άσκησης για τους πιθανούς υποψηφίους.

Έχουν αναπτυχθεί κατευθυντήριες γραμμές για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Η πιο εκτεταμένη πηγή πόρων είναι η Πύλη μεθοδολογίας⁽¹⁶⁸⁾, η οποία έχει ως στόχο να εμπνεύσει τους εκπαιδευτικούς να διδάσκουν με καινοτόμους τρόπους και να μοιράζονται την εμπειρία με τους συναδέλφους τους.

⁽¹⁶⁷⁾ <http://www.stazevefirmach.cz>

⁽¹⁶⁸⁾ <http://clanky.rvp.cz/clanek/k/o/4646/PODPORA-PODNIKAVOSTI---INSPIROMAT.html/>

Δανία

Ορισμός της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν

Ο εθνικός ορισμός της επιχειρηματικότητας είναι ⁽¹⁶⁹⁾:

«Επιχειρείν είναι όταν κανείς ενεργεί κατόπιν ευκαιριών και ιδεών και τις μετατρέπει σε αξία για τους άλλους. Η αξία που δημιουργείται μπορεί να είναι οικονομική, πολιτιστική ή κοινωνική».

Συναφής στρατηγική

Στη Δανία, η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν (ΕκΕπ) εξετάζεται ειδικά στο πλαίσιο μιας ευρύτερης στρατηγικής, της δανικής στρατηγικής για την καινοτομία: «Δανία - ένα έθνος λύσεων» (Denmark – a Nation of Solutions) ⁽¹⁷⁰⁾. Αυτή ξεκίνησε το 2012 και καλύπτει την περίοδο έως το 2020. Περιλαμβάνει μια σειρά δράσεων που απευθύνονται σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Μια προηγούμενη ειδική στρατηγική για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν παραμένει συναφής ⁽¹⁷¹⁾. Η στρατηγική για την καινοτομία αναφέρει ότι οι νέοι αποτελούν μια αγνοημένη πηγή σε σχέση με την καινοτομία και θα πρέπει να διαδραματίσουν μεγαλύτερο ρόλο στην πολιτική για την καινοτομία.

Κύριοι στόχοι

Η στρατηγική για την καινοτομία επικεντρώνεται σε τρεις τομείς: η καινοτομία θα πρέπει να καθοδηγείται από κοινωνικές προκλήσεις, περισσότερες γνώσεις θα πρέπει να μετατρέπονται σε αξία, και η εκπαίδευση οφείλει να συμβάλλει στην αύξηση της ικανότητας για καινοτομία.

Συγκεκριμένες δράσεις

Μια σειρά πρωτοβουλιών για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν ενσωματώνονται στις δράσεις 18-27 της στρατηγικής για την καινοτομία:

18. προώθηση της συνεργασίας με τις επιχειρήσεις, για καινοτομία προσανατολισμένη στην πρακτική·
19. αύξηση των στοιχείων πρακτικής σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης για την υποστήριξη της καινοτομίας (περιλαμβάνει τον επαγγελματικό προσανατολισμό)·
20. υποστήριξη της καινοτομίας στην εκπαίδευση των εκπαιδευτικών και των εκπαιδευτών·
21. υποστήριξη πρωτοβουλιών για ταλαντούχους μαθητές·
22. δημιουργία ενός συνεκτικού συστήματος πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης για την προώθηση ταλαντούχων και ανεξάρτητων μαθητών·
23. ενίσχυση της καινοτομίας και του επιχειρείν στην επαγγελματική εκπαίδευση·
25. εξασφάλιση νέων εκπαιδευτικών στόχων, τρόπων διδασκαλίας και μορφών εξετάσεων·
26. υλοποίηση ενός διαγωνισμού καινοτομίας για μαθητές στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση·
27. ενίσχυση της ενσωμάτωσης της καινοτομίας και του επιχειρείν στα εκπαιδευτικά προγράμματα.

Υπουργεία και ενδιαφερόμενοι φορείς που εμπλέκονται

Η στρατηγική αναπτύχθηκε από το Υπουργείο Ανώτατης Παιδείας και Επιστημών και το Υπουργείο Επιχειρήσεων και Ανάπτυξης, ύστερα από εκτενή διάλογο με εθνικούς και διεθνείς εμπειρογνώμονες και τα ενδιαφερόμενα μέρη. Ένας κύρια ενδιαφερόμενος φορέας για την υλοποίηση των δράσεων που σχετίζονται με

⁽¹⁶⁹⁾ <http://eng.ffe-ye.dk/knowledge-centre/entrepreneurship-education/entrepreneurship-in-the-teaching>
http://www.cise.es/wp-content/uploads/2013/03/5.-impact_of_entrepreneurship_education_in_denmark_2011.pdf

⁽¹⁷⁰⁾ <http://ufm.dk/en/publications/2012/denmark-a-nation-of-solutions/innovation-strategy>

⁽¹⁷¹⁾ <http://ufm.dk/en/publications/2010/strategy-for-education-and-training-in-entrepreneurship>

την εκπαίδευση είναι το Ίδρυμα Επιχειρείν της Δανίας ⁽¹⁷²⁾ (FFE). Έχοντας ιδρυθεί το 2010 από την κυβέρνηση και το Junior Achievement - Young Enterprise, το ίδρυμα υποστηρίζεται από μια μόνιμη διυπουργική εταιρική σχέση και εκτεταμένη συμμετοχή από τον εκπαιδευτικό τομέα και την επιχειρηματική κοινότητα. Συμμετέχει σε διάφορα ευρωπαϊκά προγράμματα όπου δοκιμάζονται οι προσεγγίσεις για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Ένα από αυτά είναι ο ευρωπαϊκός πολιτικός πειραματισμός «Νεανική Έναρξη - Επιχειρηματικές Προκλήσεις» (Youth Start – Entrepreneurial Challenges) ⁽¹⁷³⁾ που χρηματοδοτείται από το Erasmus+ και τελεί υπό την καθοδήγηση της Πορτογαλικής πλατφόρμας ⁽¹⁷⁴⁾ για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Πρόκειται για μια σημαντική πρωτοβουλία σε έξι χώρες για την πιλοτική εφαρμογή και υποστήριξη της εισαγωγής της πρακτικής επιχειρηματικής εμπειρίας στην υποχρεωτική εκπαίδευση.

Πλαίσιο παρακολούθησης

Κάθε πρωτοβουλία σχετική με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν της στρατηγικής για την καινοτομία έχει τους δικούς της στόχους και αξιολογείται μεμονωμένα. Πρωτοβουλίες που βρίσκονται σε εξέλιξη αποτελούν μέρος της ετήσιας σύμβασης απόδοσης μεταξύ της FFE και της διυπουργικής συνεργασίας.

Στο πρόγραμμα σπουδών

Ρητή ένταξη στο πρόγραμμα σπουδών

Το πρόγραμμα σπουδών σε όλα τα επίπεδα της σχολικής εκπαίδευσης αναφέρεται ρητά στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Η επιχειρηματική γνώση καλύπτεται σε διάφορα μαθήματα, και το επιχειρείν διδάσκεται ως ξεχωριστό μάθημα επιλογής από την 10η τάξη (ISCED 2) και στην ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (ISCED 3), ανάλογα με το σχολείο. Οι δεξιότητες και οι συμπεριφορές διδάσκονται με διαθεματικό τρόπο και συχνά με μια συγκεκριμένη παιδαγωγική προσέγγιση, ξεκινώντας από την πρωτοβάθμια εκπαίδευση (ISCED 1) και συνεχίζοντας σε όλο το εκπαιδευτικό σύστημα.

Η FFE έχει δημοσιεύσει ένα γεωγραφικό χάρτη των δήμων που χρησιμοποιούν υποστήριξη της FFE με υλικά, κατάρτιση ή άλλη βοήθεια, δείχνοντας ότι περίπου το 40 % του συνόλου των πρωτοβάθμιων και κατώτερων δευτεροβάθμιων σχολείων προσφέρουν επιχειρηματική εκπαίδευση σε μαθητές ⁽¹⁷⁵⁾.

Μαθησιακά αποτελέσματα

Το 2014, τα μαθησιακά αποτελέσματα για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν (ΕκΕπ) δεν διατυπώνονται ρητά ως μέρος των προγραμμάτων σπουδών. Αντ' αυτού, είναι ενσωματωμένα σιωπηρά ως μέρος των στόχων του κύριου μαθήματος, μέσα από διδακτικές αρχές του μαθήματος και τέλος στα αποτελέσματα των υποχρεωτικών διαθεματικών προγραμμάτων. Για παράδειγμα, οι κατευθυντήριες γραμμές για τα μαθησιακά αποτελέσματα στο υποχρεωτικό μάθημα «Τεχνολογία - επίπεδο Α» ⁽¹⁷⁶⁾ στο επίπεδο ISCED 3 περιλαμβάνουν την απαίτηση για ανεξάρτητη διεκπεραίωση ενός έργου βασισμένου σε κάποιο πρόβλημα, προκειμένου να αντιμετωπιστεί ένα κοινωνικό πρόβλημα, με τους μαθητές να επιλέγουν, να αναλύουν και να τεκμηριώνουν τα αποτελέσματα. Με βάση την ανάλυση, ο μαθητής αναπτύσσει ένα προϊόν μετά από τις διάφορες φάσεις της διαδικασίας ανάπτυξης προϊόντος, συμπεριλαμβανομένων των φάσεων σχεδιασμού, παραγωγής και εισόδου στην αγορά. Ο μαθητής αποδεικνύει τις αξιοποιούμενες δεξιότητες μέσω μιας έκθεσης.

Οι εκπαιδευτικοί στη Δανία έχουν υψηλό βαθμό αυτονομίας σε σχέση με την οργάνωση της διδασκαλίας, συμπεριλαμβανομένης της ενσωμάτωσης της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν. Στην πρωτοβάθμια και υποχρεωτική

⁽¹⁷²⁾ www.ffe-ye.dk

⁽¹⁷³⁾ www.youthstartproject.eu

⁽¹⁷⁴⁾ <http://www.peep.pt>

⁽¹⁷⁵⁾ <http://www.ffe-ye.dk/videncenter/kortlaegning-effektmaaling/kortlaegning>

⁽¹⁷⁶⁾ <https://www.uvm.dk/~media/UVM/Filer/Udd/Gym/PDF12/Vejledning/120821%20HTX%20Teknologi%20A%20juli%202012.pdf>

δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο), είναι κατά κύριο λόγο οι δήμοι που έχουν την εξουσία να θέτουν την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στην ημερήσια διάταξη. Ωστόσο, στην ανώτερη δευτεροβάθμια βαθμίδα και στην Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET), αυτό αποτελεί επιλογή του κάθε σχολείου.

Η νέα σχολική μεταρρύθμιση εκφράζει την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν ως διαθεματική προσέγγιση ⁽¹⁷⁷⁾ σε όλες τις βαθμίδες με σαφή πρόοδο.

Εκπαίδευση και υποστήριξη των εκπαιδευτικών

Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν είναι ένα υποχρεωτικό θέμα στην αρχική κατάρτιση υποψήφιων εκπαιδευτικών στη βασική εκπαίδευση [πρωτοβάθμια και υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο)].

Το Υπουργείο Παιδιών, Εκπαίδευσης και Ισότητας των Φύλων υποστηρίζει τους εκπαιδευτικούς, προσφέροντας συνεχή ανάπτυξη και διάδοση εμπνευσμένων μαθημάτων στην καινοτομία και το επιχειρείν μέσω μιας εθνικής διαδικτυακής πύλης μάθησης, στοχευμένης στους εκπαιδευτικούς, η οποία παρέχεται δωραν. Οι δήμοι είναι υπεύθυνοι για τη διαρκή ανάπτυξη των δεξιοτήτων των εκπαιδευτικών, συμπεριλαμβανομένων των ικανοτήτων, των σχετικών με την καινοτομία και το επιχειρείν.

Το Υπουργείο Παιδιών, Εκπαίδευσης και Ισότητας των Φύλων παρέχει εθνικές κατευθυντήριες γραμμές για τους εκπαιδευτικούς ως προς την καινοτομία και το επιχειρείν, που αποτελεί οριζόντιο στοιχείο στην πρωτοβάθμια και υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο).

Η EMU ⁽¹⁷⁸⁾ είναι η κοινή διαδικτυακή πύλη για τον εκπαιδευτικό κόσμο στη Δανία, η οποία επιτρέπει πρόσβαση σε μια τεράστια ποσότητα πόρων και πληροφοριών που σχετίζονται με την εκπαίδευση. Η πύλη είναι μια μοναδική συλλογή από εικονικές καταχωρήσεις που απευθύνονται σε συγκεκριμένες ομάδες χρηστών, όπως οι εκπαιδευτικοί και οι μαθητές στο βασικό σχολείο, στο ανώτερο δευτεροβάθμιο σχολείο, την επαγγελματική εκπαίδευση και τα κολέγια κατάρτισης εκπαιδευτικών. Σε κάθε καταχώρηση, υπάρχουν θέματα σχετικά με διάφορα ζητήματα, συμπεριλαμβανομένης της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν, με εκπαιδευτικές ακολουθίες, πόρους, βέλτιστες πρακτικές, ειδήσεις και πολλά άλλα.

Οι μαθησιακοί σύμβουλοι του Εθνικού Κέντρου Πόρων, που απασχολούνται από το Υπουργείο Παιδιών, Εκπαίδευσης και Ισότητας των Φύλων, παρέχουν επίσης υποστήριξη και καθοδήγηση σε σχολεία και δήμους σχετικά με διάφορα θέματα, συμπεριλαμβανομένης της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν. Τα περιφερειακά κέντρα πόρων εργάζονται σε στενή συνεργασία με το Ίδρυμα για το επιχειρείν (FFE), με σκοπό την ενημέρωση των εκπαιδευτικών σχετικά με το διαθέσιμο υλικό για το θέμα αυτό.

Το FFE έχει δημιουργήσει ένα εξειδικευμένο δίκτυο εκπαιδευτικών για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, που ονομάζεται «Δίκτυο για το επιχειρείν στα σχολεία και την εκπαίδευση» (Network for Entrepreneurship in Schools and Education-NEIS) ⁽¹⁷⁹⁾, και είναι ανοικτό σε όλους τους εκπαιδευτικούς της επιχειρηματικής εκπαίδευσης, ανεξάρτητα από το μορφωτικό επίπεδο και το διδασκόμενο μάθημα. Το δίκτυο είναι μια πλατφόρμα για ανταλλαγή γνώσεων και εμπειριών, καθώς και για την εύρεση συνεργατών. Το δίκτυο έχει μια εικονική πλατφόρμα και φιλοξενεί επίσης ετήσια συνέδρια.

⁽¹⁷⁷⁾ <http://www.emu.dk/modul/innovation-og-entrepren%C3%B8rskab-vejledning-0>

⁽¹⁷⁸⁾ www.emu.dk

⁽¹⁷⁹⁾ <http://www.ffe-ye.dk/undervisning/netvaerk-for-undervisere/om-neis>

Εσθονία

Ορισμός της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν

Υπάρχει ένας εθνικός ορισμός της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν (ΕκΕπ) που προβλέπεται στο εσθονικό εθνικό πρόγραμμα σπουδών για τα ανώτερα δευτεροβάθμια σχολεία:

«Επιχειρηματική ικανότητα είναι η δυνατότητα: δημιουργίας ιδεών και εφαρμογής τους χρησιμοποιώντας τις αποκτηθείσες γνώσεις και δεξιότητες σε διάφορους τομείς της ζωής και της δραστηριότητας· αναγνώρισης των προβλημάτων και των ευκαιριών που υπάρχουν μέσα τους, συμβολής στην επίλυση των προβλημάτων· θέσπισης στόχων και υλοποίησής τους, επεξεργασίας βραχυπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων σχεδίων, εισαγωγής και εκτέλεσής τους· οργάνωσης κοινών δραστηριοτήτων και συμμετοχής σε αυτές, επίδειξης πνεύματος πρωτοβουλίας και ανάληψης της ευθύνης για τα αποτελέσματα-δημιουργικής, καινοτόμου και ευέλικτης αντίδρασης στις αλλαγές· ανάληψης συνενών κινδύνων-κριτικής και δημιουργικής σκέψης· και ανάπτυξης και εκτίμησης των ιδεών των προσωπικών και των άλλων» ⁽¹⁸⁰⁾.

Συναφής στρατηγική

Υπάρχουν δύο σχετικές στρατηγικές στην Εσθονία, μια ειδική στρατηγική για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν και μια στρατηγική για τη Δια Βίου Μάθηση, που διαθέτει επίσης στοιχεία της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν:

- Το «Πρόγραμμα ανάπτυξης για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν: Γίνε Επιχειρηματικός!» (Entrepreneurship Education Development Plan: Be Enterprising!) ⁽¹⁸¹⁾ (αποτελεί τη συναφέστερη στρατηγική)·
- την «Εσθονική στρατηγική για τη Δια Βίου Μάθηση 2020» (Estonian Lifelong learning Strategy 2020) ⁽¹⁸²⁾ που περιλαμβάνει πέντε στρατηγικούς στόχους, εκ των οποίων δύο έχουν σχέση με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν:
 - αλλαγή στην προσέγγιση της μάθησης (ο στόχος είναι να εφαρμοστεί μια προσέγγιση ως προς τη μάθηση που θα υποστηρίζει την ατομική και κοινωνική ανάπτυξη κάθε μαθητή, τις μαθησιακές δεξιότητες, τη δημιουργικότητα και το επιχειρείν στο έργο σε όλα τα επίπεδα και σε όλους τους τύπους της εκπαίδευσης)·
 - συνοχή μεταξύ των ευκαιριών Δια Βίου Μάθησης και των αναγκών της αγοράς εργασίας.

Πρόγραμμα ανάπτυξης για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν: Γίνε Επιχειρηματικός! (Entrepreneurship Education Development Plan: Be Enterprising!)

Πρόκειται για μια ειδική στρατηγική για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν ⁽¹⁸³⁾, που υπεγράφη στο Εσθονικό Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο το 2010 και καλύπτει τα επίπεδα ISCED 1-3, συμπεριλαμβανομένης της Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET). Αποτέλεσε προϊόν της ομάδας προβληματισμού για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, που συνήλθε το 2008 με πρωτοβουλία του Εμπορικού Επιμελητηρίου της Εσθονίας και στην οποία συμμετείχε ένα ευρύ φάσμα ενδιαφερόμενων μερών. Οι κύριοι στόχοι της περιλαμβάνουν ευαισθητοποίηση για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, κατάρτιση των εκπαιδευτικών, εκπαιδευτικό υλικό, καθώς και κατανομή των πόρων. Περιλαμβάνει χάρτη των επιχειρηματικών μαθησιακών αποτελεσμάτων σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, με ιδιαίτερη έμφαση στην ενσωμάτωση αυτών στα προγράμματα σπουδών.

⁽¹⁸⁰⁾ https://www.hm.ee/sites/default/files/est_upper_secondary_nat_cur_2014_general_part_0.pdf (βλ. σ. 4)

⁽¹⁸¹⁾ http://www.koda.ee/public/Ettevotlusoppe_edendamise_kava_Olen_ettevotlik_koos_lisadega.pdf

⁽¹⁸²⁾ https://www.hm.ee/sites/default/files/estonian_lifelong_strategy.pdf

⁽¹⁸³⁾ http://www.koda.ee/public/Ettevotlusoppe_edendamise_kava_Olen_ettevotlik_koos_lisadega.pdf

Συγκεκριμένες δράσεις

- Ευαισθητοποίηση μέσω εκδηλώσεων, κοινωνικών δικτύων και νέων διαύλων επικοινωνίας·
- ανάπτυξη μαθημάτων για την αρχική και τη συνεχή κατάρτιση των εκπαιδευτικών που βασίζονται στις ΤΠΕ·
- ανάπτυξη υλικών και οδηγιών·
- ανάπτυξη ενός συστήματος αξιολόγησης, σύμφωνα με τα εθνικά προγράμματα σπουδών και τις στρατηγικές.

Υπουργεία και ενδιαφερόμενοι φορείς που εμπλέκονται

Κυβέρνηση: Υπουργείο Παιδείας και Έρευνας, Υπουργείο Οικονομικών Υποθέσεων και Επικοινωνιών. Εξωτερικοί οργανισμοί: Εσθονικό Επιμελητήριο Εμπορίου και Βιομηχανίας (Estonian Chamber of Commerce and Industry), Εθνικό Κέντρο Εξετάσεων και Πιστοποιήσεων (National Examinations and Qualifications Centre), Επιχειρησιακό Ίδρυμα Εσθονίας (Enterprise Estonia Foundation), ευρύ φάσμα εμπειρογνομόνων για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, π.χ. από τα πανεπιστήμια και τις οργανώσεις νεολαίας.

Πλαίσιο παρακολούθησης

Το Εμπορικό Επιμελητήριο συγκεντρώνει ετήσια ενημέρωση από τα ενδιαφερόμενα μέρη σχετικά με τις ολοκληρωμένες και τις τρέχουσες δραστηριότητες, με συνεδριάσεις όπου συζητούνται τα αποτελέσματα και οι δυνατότητες περαιτέρω προόδου προς την επίτευξη των στόχων.

Στο πρόγραμμα σπουδών

Ρητή ένταξη στο πρόγραμμα σπουδών

Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν αναφέρεται ρητώς στα προγράμματα σπουδών ως εξής:

Στα επίπεδα ISCED 1-3, τα νέα εθνικά προγράμματα σπουδών αναγνωρίζουν ρητά την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν ως γενική ικανότητα και διαθεματικό στόχο. Επίσης, περιλαμβάνεται ως διαθεματικό θέμα «Αστική πρωτοβουλία και επιχειρηματικότητα» ⁽¹⁸⁴⁾.

Στα επίπεδα ISCED 2-3, διδάσκεται στα ξεχωριστά μαθήματα επιλογής «Επιχειρηματικές σπουδές (ISCED 2) και «Οικονομικές και επιχειρηματικές σπουδές (ISCED 3), και στο υποχρεωτικό μάθημα «Αγωγή του πολίτη και αστική παιδεία» (ISCED 2-3).

Συστάσεις κεντρικού επιπέδου για τις μεθόδους διδασκαλίας είναι διαθέσιμες μέσω των νέων αναλυτικών προγραμμάτων για τα βασικά σχολεία και τα ανώτερα δευτεροβάθμια σχολεία. Τα επαγγελματικά πρότυπα των εκπαιδευτικών περιγράφουν τις δεξιότητες για τη διδασκαλία της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν, και η στρατηγική για την εκπαίδευση στο επιχειρείν παρέχει συστάσεις για τη διδασκαλία της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν.

Μαθησιακά αποτελέσματα

Τα μαθησιακά αποτελέσματα για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν ορίζονται στο γενικό μέρος των Εθνικών προγραμμάτων σπουδών για τη βασική και μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Λύκειο) καθώς και στη διδακτέα ύλη του μαθήματος. Μερικά παραδείγματα είναι:

- στο επίπεδο ISCED 1, οι μαθητές αναμένεται, για παράδειγμα, να κατανοούν ότι τα χρήματα πληρώνουν πράγματα και κερδίζονται δουλεύοντας και να ξέρουν πώς να συνεργάζονται με τους άλλους·

⁽¹⁸⁴⁾ <https://www.hm.ee/en/national-curricula> (Appendix 5, Social Studies)

- στο επίπεδο ISCED 2, οι μαθητές αναμένεται, για παράδειγμα, να κατανοούν τις ευκαιρίες στην αγορά εργασίας για τα άτομα με διαφορετικά εκπαιδευτικά επίπεδα, καθώς και να γνωρίζουν τι σημαίνει να είναι ιδιοκτήτης, επιχειρηματίας, εργοδότης, εργαζόμενος ή άνεργος·
- στο επίπεδο ISCED 3, οι μαθητές αναμένεται, για παράδειγμα, να κατανοούν το επιχειρείν ως επιλογή σταδιοδρομίας και να αντιλαμβάνονται ότι είναι δυνατό να γίνουν επιχειρηματίες.

Το πρόγραμμα μίνι εταιρειών που διεξάγεται από το Junior Achievement Εσθονίας είναι ένα καλό παράδειγμα αξιοποίησης των επιχειρηματικών ικανοτήτων.

Εκπαίδευση και υποστήριξη των εκπαιδευτικών

Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν περιλαμβάνεται σε όλα τα αναλυτικά προγράμματα αρχικής εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών στην Εσθονία. Τα πανεπιστήμια και άλλοι φορείς – το Ίδρυμα Innove, η ΜΚΟ Junior Achievement Εσθονίας (JA) και ο Σύλλογος Καθηγητών Οικονομικών (Association of Teachers of Economics - ATE) - παρέχουν προγράμματα Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) για όλους τους εκπαιδευτικούς στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και την Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET), αλλά μόνο για τους εκπαιδευτικούς των κοινωνικών σπουδών, των οικονομικών και των μαθηματικών στη γενική δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Το JA Εσθονίας και ο ATE επίσης διοργανώνουν Ημέρες παρακολούθησης θέσεων εργασίας για τους εκπαιδευτικούς.

Τα Εθνικά υπουργεία και το Ίδρυμα Innove υποστηρίζουν την ανάπτυξη της μάθησης και του διδακτικού υλικού, όπως τα διδακτικά βιβλία, τα βίντεο και τα σχέδια εργασίας μοντέλου εκπαιδευτικού με έμφαση στην ενσωμάτωση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν⁽¹⁸⁵⁾. Το Υπουργείο Παιδείας και Έρευνας έχει στηρίξει οικονομικά την ανάπτυξη του εργαλείου αξιολόγησης⁽¹⁸⁶⁾ για το διαθεματικό διδακτικό αντικείμενο «Αστική πρωτοβουλία και επιχειρείν» στο χαμηλότερο επίπεδο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, καθώς και εργαστήρια, θερινά και χειμερινά σχολεία που διοργανώνονται από την Ένωση Εκπαιδευτικών Κοινωνικών Σπουδών και τον ATE. Το Εμπορικό Επιμελητήριο διοργανώνει δύο φορές το χρόνο συναντήσεις ομάδων επιχειρηματικού προβληματισμού για τη στήριξη της συνεργασίας μεταξύ των σχολείων και των ενδιαφερόμενων μερών. Η πρωτοβουλία δικτύωσης «Τα όνειρα γίνονται πραγματικότητα»⁽¹⁸⁷⁾ περιλαμβάνει οργανισμούς που συμβάλλουν στην προώθηση της επιχειρηματικής νοοτροπίας, υποστηρίζοντας διάφορες δραστηριότητες σε επίπεδο σχολείου.

Το JA Εσθονίας έχει οργανώσει ένα δίκτυο εκπαιδευτικών από την πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Συνεδριάζουν μία φορά το χρόνο για να συζητήσουν τα προβλήματα και να βελτιώσουν τις δεξιότητες και τις γνώσεις τους. Επιπλέον, ο ATE, ο οποίος περιλαμβάνει κυρίως εκπαιδευτικούς της μη υποχρεωτικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Λύκειο), καθώς και ορισμένους εκπαιδευτικούς της υποχρεωτικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Γυμνάσιο), συνεργάζεται στενά με το JA Εσθονίας σχετικά με θέματα που συνδέονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν.

⁽¹⁸⁵⁾ <http://koolielu.ee/groups/profile/141733/ettevtluspe>

⁽¹⁸⁶⁾ Assessment tool for cross-curricular topic 'Civic initiative and entrepreneurship', see Appendix 5, social studies at: <https://www.hm.ee/en/national-curricula>

⁽¹⁸⁷⁾ <http://unistusedellu.ee/content/entrepreneurship-education>

Ελλάδα

Ορισμός της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν

Αντί ενός εθνικού ορισμού, η Ελλάδα αναφέρεται στην περιγραφή της ικανότητας του επιχειρείν που ορίζεται στο Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις ικανότητες-κλειδιά στη Δια Βίου Μάθηση ⁽¹⁸⁸⁾.

Συναφής στρατηγική

Δεν υπάρχει καμία τρέχουσα εθνική στρατηγική για την εκπαίδευση στην επιχειρηματικότητα (ΕκΕπ) στην Ελλάδα.

Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν αποτελεί μέρος της στρατηγικής για το «Νέο Σχολείο» ⁽¹⁸⁹⁾ που καλύπτει τα επίπεδα ISCED 1-3, και ακολουθεί τους εκπαιδευτικούς στρατηγικούς στόχους που είναι κοινοί σε ολόκληρη την Ευρώπη. Τονίζει τη σημασία της ενίσχυσης της καινοτομίας, της δημιουργικότητας και του επιχειρηματικού πνεύματος, αλλά δεν προσφέρει καθόλου συγκεκριμένους στόχους ή δράσεις που συνδέονται με την ΕκΕπ.

Στο πρόγραμμα σπουδών

Στο επίπεδο ISCED 1, οι εκπαιδευτικοί λαμβάνουν υπόψη τις εμπειρίες των μαθητών και χρησιμοποιούν τις γνώσεις τους για την υλοποίηση δράσεων που στοχεύουν στην ανάπτυξη των ικανοτήτων που σχετίζονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν.

Στο επίπεδο ISCED 3, η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν διδάσκεται στο ξεχωριστό υποχρεωτικό μάθημα «Καινοτομία και επιχειρείν» για τους μαθητές της τρίτης τάξης της σχολικής αρχικής επαγγελματικής μη υποχρεωτικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Λύκειο) που ακολουθούν την κατεύθυνση Διοίκησης-Οικονομίας. Είναι επίσης ενσωματωμένη στο υποχρεωτικό μάθημα «Αγωγή του πολίτη» για τους μαθητές της πρώτης και της δευτέρας τάξης.

Σε ορισμένα σχολεία, η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν περιλαμβάνεται στο υποχρεωτικό μάθημα «Project», το οποίο παρέχεται τόσο στη γενική, όσο και στην επαγγελματική εκπαίδευση. Ανάλογα με την περίπτωση, στους μαθητές μπορεί να απονεμηθεί η διεθνής κάρτα Επιχειρηματικών δεξιοτήτων ⁽¹⁹⁰⁾.

Μαθησιακά αποτελέσματα

Δεν υπάρχουν καθορισμένα μαθησιακά αποτελέσματα για οποιαδήποτε μαθήματα στην Ελλάδα, επειδή τα αναλυτικά προγράμματα σπουδών είναι προσανατολισμένα στους στόχους.

Εκπαίδευση και υποστήριξη των εκπαιδευτικών

Υπάρχει θεσμική αυτονομία για την ενσωμάτωση του θεσμού του επιχειρείν στην αρχική εκπαίδευση των εκπαιδευτικών. Πληροφορίες σχετικά με την πιθανότητα παροχής Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) δεν είναι διαθέσιμες σε κεντρικό επίπεδο.

Οι κεντρικές αρχές δεν παρέχουν κατευθυντήριες γραμμές για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν.

⁽¹⁸⁸⁾ http://bookshop.europa.eu/is-bin/INTERSHOP.enfinity/WFS/EU-Bookshop-Site/en_GB/-/EUR/ViewPublication-Start?PublicationKey=NC7807312

⁽¹⁸⁹⁾ <http://www.minedu.gov.gr/home/neo-sxoleio?showall=1andlimitstart>

⁽¹⁹⁰⁾ <http://entrepreneurialskillspass.eu/national-focus-groups/greece>

Ισπανία

Ορισμός της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν

Στην Ισπανία, ο ορισμός της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν (ΕκΕπ) ακολουθεί την περιγραφή της ικανότητας στο Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις ικανότητες-κλειδιά στη Δια Βίου Μάθηση ⁽¹⁹¹⁾.

Με βάση αυτό, ο νόμος 8/2013 ⁽¹⁹²⁾ για τη Βελτίωση της ποιότητας στην εκπαίδευση (Ley orgánica para la mejora de la calidad educativa - LOMCE) αναφέρει ότι «η ικανότητα αυτή συνεπάγεται τη δυνατότητα μετατροπής των ιδεών σε πράξη. Αυτό απαιτεί γνώση της κατάστασης που πρέπει να επιλυθεί, καθώς και ικανότητα επιλογής, σχεδιασμού και διαχείρισης των γνώσεων, των δεξιοτήτων, των ικανοτήτων και των συμπεριφορών που απαιτούνται για την επίτευξη των επιδιωκόμενων στόχων».

Το διάταγμα ECD/65/2015 ⁽¹⁹³⁾ περιλαμβάνει έναν περαιτέρω ορισμό της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν: «Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν πρέπει να περιλαμβάνει γνώσεις και δεξιότητες που σχετίζονται με τη σταδιοδρομία και τις ευκαιρίες απασχόλησης, σε συνδυασμό με τη χρηματοοικονομική παιδεία, την ευαισθητοποίηση περί της οργάνωσης και των διαδικασιών των επιχειρήσεων, την επιχειρηματική συμπεριφορά και νοοτροπία, την ικανότητα δημιουργικής σκέψης, καθώς και τη διαχείριση κινδύνου και αβεβαιότητας». Περιγράφει επίσης τις σχέσεις μεταξύ των δεξιοτήτων, του περιεχομένου και των κριτηρίων αξιολόγησης της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, υποχρεωτικής και μη υποχρεωτικής και (Bachillerato) της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Ισπανική Επίσημη Εφημερίδα 29/1/2015).

Συναφής στρατηγική

Δεν υπάρχει ειδική στρατηγική για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν σε εθνικό επίπεδο, αν και μια σειρά από αυτόνομες κοινότητες έχουν καλά ανεπτυγμένες στρατηγικές για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν σε περιφερειακό επίπεδο.

A) Εθνικό επίπεδο

Υπάρχει σε εθνικό επίπεδο μια σειρά από συγκοινωνούσες στρατηγικές και νομοθετήματα που σχετίζονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν (ΕκΕπ). Στον τομέα της εκπαίδευσης, δύο νομοθετήματα επιβεβαιώνουν το επιχειρείν ως βασική δεξιότητα. Το πρώτο είναι ο Νόμος για την Εκπαίδευση 2006 (Ley Orgánica de Educación - LOE), που περιλαμβάνει μια προτεραιότητα για την ανάπτυξη του επιχειρείν στους στόχους για τα επίπεδα ISCED 2-3 (όχι στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση). Το δεύτερο είναι ο Νόμος 08/2013 για τη Βελτίωση της ποιότητας στην εκπαίδευση (Ley orgánica para la mejora de la calidad educativa - LOMCE), ένας πρόσφατος νόμος που θεσπίζει ένα γενικό πλαίσιο για την αναφορά και την προώθηση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στη μη πανεπιστημιακή εκπαίδευση. Υπάρχει επίσης ο Νόμος 14/2013 για τη Στήριξη των επιχειρηματιών και τη διεθνοποίησή τους. Εκεί ορίζεται ότι τα προγράμματα σπουδών για την πρωτοβάθμια και την υποχρεωτική και μη υποχρεωτική (Bachillerato) δευτεροβάθμια εκπαίδευση και την επαγγελματική κατάρτιση θα πρέπει να αντανakλούν την επιχειρηματική εκπαίδευση. Αυτό σημαίνει να περιλαμβάνουν στόχους, δεξιότητες, περιεχόμενο και κριτήρια αξιολόγησης για την ανάπτυξη και την ενίσχυση του επιχειρηματικού πνεύματος, την απόκτηση δεξιοτήτων για την έναρξη επιχειρήσεων, την επιχειρηματική ηθική και την προώθηση των ίσων ευκαιριών και του σεβασμού για τους επιχειρηματίες και τους εργοδότες ⁽¹⁹⁴⁾.

Ωστόσο, η «Στρατηγική για το επιχειρείν και την απασχόληση των νέων 2013-2016» (Strategy for Entrepreneurship and Youth Employment 2013-2016), μια ευρύτερη εθνική στρατηγική που συνδέεται με την οικονομική ανάπτυξη, είναι η πιο σχετική. Περιλαμβάνει 85 βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα μέτρα για τη μείωση του ποσοστού της ανεργίας των νέων και την αντιμετώπιση των διαρθρωτικών αιτιών της.

⁽¹⁹¹⁾ http://bookshop.europa.eu/is-bin/INTERSHOP.enfinity/WFS/EU-Bookshop-Site/en_GB/-/EUR/ViewPublication-Start?PublicationKey=NC7807312

⁽¹⁹²⁾ http://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2013-12886

⁽¹⁹³⁾ http://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2015-738

⁽¹⁹⁴⁾ <https://www.boe.es/boe/dias/2013/09/28/pdfs/BOE-A-2013-10074.pdf>

Κύριοι στόχοι

Οι κύριοι στόχοι είναι η βελτίωση της απασχολησιμότητας των νέων, η αύξηση της ποιότητας και της σταθερότητας της απασχόλησης των νέων, η προώθηση της ισότητας των ευκαιριών και η προώθηση του επιχειρείν.

Συγκεκριμένες δράσεις

Από τα 85 μέτρα στο πλαίσιο της στρατηγικής, τέσσερα είναι σαφώς συναφή με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν:

1. επέκταση του περιεχομένου του προγράμματος σπουδών που σχετίζεται με το επιχειρείν και τις ευκαιρίες σταδιοδρομίας, καθώς και τις γνώσεις περί των εργασιακών σχέσεων και της αγοράς εργασίας·
23. εφαρμογή προγραμμάτων κατάρτισης με συγκεκριμένη διαφοροποιημένη χρηματοδότηση για τους νέους, προκειμένου να αποκτήσουν δεξιότητες σε ορισμένες δραστηριότητες και ευκαιρίες απασχόλησης που μπορεί να περιλαμβάνουν τη δημιουργία θέσεων εργασίας και ευκαιρίες επιχειρείν·
32. διευκόλυνση του επιχειρείν μεταξύ φοιτητών πανεπιστημίων και σχολών επαγγελματικής κατάρτισης μέσω της παροχής κινήτρων ώστε να τους βοηθά να αναλάβουν την εκπαίδευσή τους, παράλληλα με την αυτοαπασχόληση·
47. ενθάρρυνση των μέσων ενημέρωσης για μετάδοση μιας θετικής προοπτικής για το επιχειρείν των νέων.

Υπουργεία και ενδιαφερόμενοι φορείς που εμπλέκονται

Η στρατηγική καθοδηγείται από το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων και είναι το αποτέλεσμα συνεργασίας ⁽¹⁹⁵⁾ με ένα ευρύ φάσμα Υπουργείων και διαλόγου με τους κοινωνικούς εταίρους. Υπάρχει ένα τμήμα της στρατηγικής που είναι αφιερωμένο στην οικοδόμηση εταιρικών σχέσεων, με σαφείς διαύλους προκειμένου τα ενδιαφερόμενα μέρη να συμμετέχουν και να συνεισφέρουν.

Πλαίσιο παρακολούθησης

Υπάρχει εντός της στρατηγικής ένα πλαίσιο παρακολούθησης που περιλαμβάνει μέτρα για επιχειρηματική δραστηριότητα μεταξύ των νέων.

B) Επίπεδο Αυτόνομων Κοινοτήτων

Σε περιφερειακό επίπεδο, υπάρχουν οι ακόλουθες ειδικές και ευρύτερες στρατηγικές σε ισχύ.

- Ειδικές στρατηγικές:
 - Andalucía - «Σχέδιο για την ανάπτυξη του επιχειρηματικού πνεύματος στο Σύστημα Δημόσιας Εκπαίδευσης» (Plan for the Development of an Entrepreneurial Culture in the Public Education System) ⁽¹⁹⁶⁾ (2011-2015)·
 - Cantabria- «Σχέδιο για την ανάπτυξη του επιχειρηματικού πνεύματος στην Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση» (Plan for the Development of an Entrepreneurial Spirit in Vocational Education and Training) ⁽¹⁹⁷⁾ (2011-2015)·
 - Galicia - «Σχέδιο για το επιχειρείν στο εκπαιδευτικό σύστημα» (Plan for Entrepreneurship in the Education system) ⁽¹⁹⁸⁾ (2010 onwards).
- Ευρύτερες στρατηγικές:
 - Asturias- «Τρίτο ολοκληρωμένο πρόγραμμα για την προώθηση του επιχειρείν» (III Integral Programme to Promote Entrepreneurship) ⁽¹⁹⁹⁾ (2013-2015)·

⁽¹⁹⁵⁾ Για τον πλήρη κατάλογο των ενδιαφερόμενων μερών, βλ. <http://www.empleo.gob.es/es/estrategia-empleo-joven/logos/index.htm>

⁽¹⁹⁶⁾ <http://www.juntadeandalucia.es/boja/2011/137/1>

⁽¹⁹⁷⁾ http://educantabria.es/docs/fp/Emprendimiento/Fomento_del_esp%C3%ADritu_emprendedor_en_la_FP_Inicial_V03.pdf

⁽¹⁹⁸⁾ https://www.edu.xunta.es/fp/webfm_send/1929

⁽¹⁹⁹⁾ https://www.asturias.es/Asturias/descargas/PDF%20DE%20PARATI/emprendedores/Programa_cultura_emprendedora_2_013.pdf

- Extremadura – «Γενικό σχέδιο δράσης: απασχόληση, επιχειρηματίες, επιχειρήσεις» (General Action Plan: Employment, Entrepreneurs, Business) ⁽²⁰⁰⁾ (2012-2015).
- Navarra- «Σχέδιο επιχειρείν» (Entrepreneurship Plan) ⁽²⁰¹⁾ (2013-2015).
- Χώρα των Βάσκων - «Θεσμικό Σχέδιο για την υποστήριξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας» (Institutional Plan for the Support of Entrepreneurial Activity) ⁽²⁰²⁾ (2013-2016).
- Murcia - «Σχέδιο επιχειρείν» (Entrepreneurship Plan) ⁽²⁰³⁾ (2014-2017).

Υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ των Κοινοτήτων σχετικά με τη δομή, την εφαρμογή και τον προϋπολογισμό. Καλύπτονται όλες οι βαθμίδες εκπαίδευσης, αν και μερικές Κοινότητες επικεντρώνονται κυρίως στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση (π.χ. Cantabria). Είναι το αποτέλεσμα της συνεργασίας ανάμεσα σε δύο ή περισσότερα υπουργεία (συνήθως μεταξύ του Υπουργείου Παιδείας και του Υπουργείου Οικονομίας / Απασχόλησης), και στις περισσότερες περιπτώσεις, χρηματοδοτούνται εξ ολοκλήρου σε περιφερειακό επίπεδο. Στους λοιπούς ενδιαφερόμενους φορείς περιλαμβάνονται εμπορικά επιμελητήρια, ενώσεις και ιδιωτικοί πάροχοι. Οι περιφερειακές δράσεις επικεντρώνονται στην ένταξη του επιχειρείν στο πρόγραμμα σπουδών σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης και στην παροχή κατάρτισης των εκπαιδευτικών, καθώς και στη δημιουργία δικτύων και συνεργασιών με εξωτερικούς φορείς. Μέχρι στιγμής, υπάρχουν περιορισμένα στοιχεία για την εκτίμηση του αντίκτυπου των περιφερειακών στρατηγικών με μόνο ποσοτικές εκτιμήσεις που σχετίζονται με την επίτευξη των επιδιωκόμενων στόχων και τη συμμετοχή ⁽²⁰⁴⁾.

Στο πρόγραμμα σπουδών

Ρητή ένταξη στο πρόγραμμα σπουδών

Μέσω του LOMCE, η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν έχει ενσωματωθεί ρητά ως διαθεματικό στοιχείο σε όλα τα επίπεδα. Επιπλέον, έχουν εισαχθεί ειδικά μαθήματα Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν. Αυτά μπορεί να είναι υποχρεωτικά, όπως συμβαίνει στην Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET) («Επιχειρήσεις και επιχειρηματική δραστηριότητα») ή επιλογής, όπως συμβαίνει στην υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο), («Εισαγωγή στις επιχειρήσεις και την επιχειρηματική δραστηριότητα») και στη μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Λύκειο), (π.χ. «Επιχειρηματική οικονομία»). Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν είναι επίσης ενσωματωμένη σε άλλα μαθήματα, όπως η οικονομία ή η φιλοσοφία. Το πρόσφατο Διάταγμα ECD/65/2015 παρείχε μια περιγραφή των δεσμών μεταξύ των ικανοτήτων, του περιεχομένου και των κριτηρίων αξιολόγησης στην πρωτοβάθμια, την υποχρεωτική και τη γενική μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Το Παράρτημα II περιλαμβάνει μια σειρά από κατευθυντήριες γραμμές για τη συνεισφορά στις στρατηγικές σχολικής τάξης για την ανάπτυξη των ικανοτήτων· ωστόσο, αυτές δεν αφορούν ειδικά την ικανότητα του επιχειρείν.

Μαθησιακά αποτελέσματα

Αυτά προβάλλονται στο Διάταγμα ECD/65/2015 ⁽²⁰⁵⁾, το οποίο ορίζει ότι τα μαθησιακά αποτελέσματα που σχετίζονται με το επιχειρείν πρέπει να καθορίζονται για κάθε ικανότητα-κλειδί, μία εκ των οποίων είναι η «ατομική πρωτοβουλία». Τα μαθησιακά πρότυπα έχουν ήδη οριστεί. Στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, στο

⁽²⁰⁰⁾ http://extremaduratrabaja.gobex.es/webfm_send/1528

⁽²⁰¹⁾ http://www.navarra.es/NR/rdonlyres/086EEE10-E162-4855-A0D8-5B96BB77EB3F/309913/PlandeEmprendimiento2013_2015.pdf

⁽²⁰²⁾ http://www.euskadi.eus/contenidos/noticia/xleg_plan_departamento/es_p_depart/adjuntos/plan%20apoyo%20actividad%20empresarial%202014.pdf

⁽²⁰³⁾ <http://www.institutofomentomurcia.es/web/emprende/plan-emprendemos-region-de-murcia1>

⁽²⁰⁴⁾ Ορισμένα άρθρα σχετικά με τον αντίκτυπο των ειδικών προγραμμάτων έχουν γίνει δεκτά για δημοσίευση σε διεθνή και εθνικά επιστημονικά περιοδικά (π.χ. Έρευνα ανειλημμένη για την αξιολόγηση του αντίκτυπου του προγράμματος «Βιταμίνη Ε» (Vitamin-E) (Castilla y León). Πηγή αναφοράς: Sánchez, J. C. (2013). The impact of an entrepreneurship education program on entrepreneurial competencies and intention. *Journal of Small Business Management*, 51(3), 447-465

⁽²⁰⁵⁾ Περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τις μεταρρυθμίσεις στο εκπαιδευτικό σύστημα διαθέσιμες στον σύνδεσμο: https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Espa%C3%B1a:Reformas_en_Educaci%C3%B3n Primaria_y_secundaria#Relaci.C3.B3n_entre_las_competencias_clave_en_el_Sistema_educativo_espa.C3.B3l.2C_los_contenidos_y_los_criterios_de_evaluaci.C3.B3n_de_la_educaci.C3.B3n_obligatoria_y_el_Bachillerato

επίκεντρο βρίσκεται η ανάπτυξη συμπεριφορών, όπως η ατομική πρωτοβουλία, ενώ σε μεταγενέστερα στάδια η ενοποίηση των επιχειρηματικών συμπεριφορών ή ενεργειών που σχετίζονται με τις επιχειρήσεις.

Εκπαίδευση και υποστήριξη των εκπαιδευτικών

A) Εθνικό επίπεδο

Ο Νόμος 14/2013 ⁽²⁰⁶⁾ (που εξετάζει την υποστήριξη στους επιχειρηματίες) δίνει προτεραιότητα στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν για τους εκπαιδευτικούς. Πρώτον, μέσω της Αρχικής Εκπαίδευσης Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education - ITE) και της Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD), όπου «το διδακτικό προσωπικό πρέπει να αποκτήσει ικανότητες και δεξιότητες που συνδέονται με το επιχειρείν, την επιχειρηματική πρωτοβουλία, την ισότητα των ευκαιριών και τη δημιουργία και την ανάπτυξη των επιχειρήσεων». Δεύτερον, το Υπουργείο Παιδείας, Πολιτισμού και Αθλητισμού, σε συνεργασία με τις αυτόνομες κοινότητες, πρέπει να προωθήει την ένταξη της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στην Συνεχή Επαγγελματική Ανάπτυξη (Continuing Professional Development - CPD) των εκπαιδευτικών.

Στην πράξη, η Αρχική Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE) εμπίπτει στην αρμοδιότητα των διαφόρων πανεπιστημίων που έχουν την αυτονομία να δημιουργούν τα δικά τους προγράμματα βάσει του εθνικού βασικού προγράμματος σπουδών. Δεν υπάρχουν συγκεκριμένα μαθήματα που ασχολούνται με τις μεθοδολογικές προσεγγίσεις της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν. Ωστόσο, το Πανεπιστήμιο της Σεβίλης δημοσίευσε πρόσφατα ένα βιβλίο για την ανάπτυξη της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στην Αρχική Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE) ⁽²⁰⁷⁾.

Για τη Συνεχή Επαγγελματική Ανάπτυξη (Continuing Professional Development - CPD), υπάρχει ένα ευρύ φάσμα μαθημάτων για τις ικανότητες-κλειδιά, αλλά πολύ λίγα ασχολούνται αποκλειστικά με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο (National Strategic Framework) για την επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών από το INTEF ⁽²⁰⁸⁾ προσφέρει πέντε διαδικτυακά μαθήματα που αναφέρονται ρητά σε ένα «πνεύμα πρωτοβουλίας και επιχειρείν». Το 2014, ο αριθμός των συμμετεχόντων ήταν 3.602.

B) Επίπεδο Αυτόνομων Κοινοτήτων

Τα σχέδια επαγγελματικής ανάπτυξης εκπαιδευτικών καθορίζονται σε περιφερειακό επίπεδο, και πολλά αναφέρονται ρητά στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν (π.χ. Andalusia, Cantabria, Catalonia, Castilla La Mancha, Extremadura, Galicia και Madrid). Για παράδειγμα:

- Στη Galicia, το «EduEmprende» περιλαμβάνει τον στόχο «να επιτραπεί στους εκπαιδευτικούς να αποκτήσουν προσόντα, προκειμένου να προωθηθεί η απόκτηση εκ μέρους των μαθητών ικανοτήτων επιχειρείν».
- Στην Cantabria, το «Περιφερειακό Σχέδιο για την επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών 2014-2015» (Regional Plan for Teacher Professional Development 2014-2015) καθορίζει ως στόχο: «Την προώθηση της απασχολησιμότητας και των δεξιοτήτων επιχειρείν των φοιτητών».

Οι ευκαιρίες κατάρτισης στο πλαίσιο της Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) είναι διαθέσιμες στις περισσότερες περιοχές, έστω και αν δεν αναφέρονται ρητά στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Μερικά μαθήματα επικεντρώνονται σε έναν στενό ορισμό της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν (έναρξη επιχειρήσεων, προγράμματα μίνι εταιρειών). Άλλα έχουν ευρύτερη προοπτική, αγγίζοντας διαθεματικές προσεγγίσεις, μεθοδολογικά ζητήματα και, το πιο σημαντικό, εξοπλίζοντας τους εκπαιδευτικούς με τις δεξιότητες που χρειάζονται για το σχεδιασμό, την ανάπτυξη και την εφαρμογή των δικών τους προγραμμάτων επιχειρηματικότητας.

Ορισμένες Αυτόνομες Κοινότητες έχουν δημιουργήσει δίκτυα εκπαιδευτικών. Για παράδειγμα, στην Extremadura, τα σχολεία μπορούν να ενταχθούν στο «Δίκτυο επιχειρηματικών σχολείων» (Red Extremeña de Escuelas Emprendedoras), που δημιουργήθηκε το 2011, με την προϋπόθεση ότι υποβάλλουν τριετές σχέδιο ανάπτυξης που θα περιγράφει τους στόχους, τις δράσεις που πρόκειται να αναληφθούν, τα ενδιαφερόμενα μέρη και τη μεθοδολογία αξιολόγησης. Τα σχολεία και οι εκπαιδευτικοί που συμμετέχουν περνούν από μια διαδικασία διαπίστευσης.

⁽²⁰⁶⁾ https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2013-10074

⁽²⁰⁷⁾ <http://www.octaedro.com/OCTart.asp?libro=16080andid=esandtxt=Educaci%F3n%20emprendedora>

⁽²⁰⁸⁾ <http://formacion.educalab.es/>

Γαλλία

Ορισμός της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν

Στη Γαλλία, υπάρχει μια κοινή αντίληψη της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν (ΕκΕπ) αντί ενός κοινώς αποδεκτού ορισμού. Στο πλαίσιο της ευρείας έννοιας της γενικής εκπαίδευσης, γίνεται αντιληπτή ως εκπαίδευση που αναπτύσσει στους μαθητές την ευθύνη, την αυτονομία, τη δημιουργικότητα, την περιέργεια και την πρωτοβουλία. Το επιχειρηματικό πνεύμα ορίζεται ως η ικανότητα «μετατροπής των ιδεών σε πράξη, η επιθυμία για ανάληψη πρωτοβουλίας, η πρόβλεψη, η ανεξαρτησία και η εφευρετικότητα στην ιδιωτική ζωή, στη δημόσια ζωή και αργότερα στην εργασία». Αυτό μπορεί να στηρίζει τους νέους να «σχεδιάζουν, να υλοποιούν και να εκτελούν ατομικά ή ομαδικά έργα στις τέχνες, τον αθλητισμό, την κληρονομιά και τους κοινωνικο-οικονομικούς τομείς» ⁽²⁰⁹⁾.

Συναφής στρατηγική

Δεν υπάρχει ειδική εθνική στρατηγική για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στη Γαλλία. Ευρύτερες στρατηγικές και νόμοι αναφέρονται στην ανάπτυξη της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν, όπως:

- Ο Νόμος 2013-595 για την καθοδήγηση και τον σχεδιασμό για την ανασυγκρότηση του Σχολείου στη Δημοκρατία (LOI n° 2013-595 du 8 juillet 2013 d'orientation et de programmation pour la refondation de l'école de la République) ⁽²¹⁰⁾ της 8ης Ιουλίου 2013 δηλώνει ότι αποτελεί ευθύνη του σχολείου να προωθεί το πνεύμα πρωτοβουλίας και να ενθαρρύνει τη συμμετοχή εξωτερικών εταίρων μέσω πρωτοβουλιών, όπως επιχειρηματικές επισκέψεις, την πρακτική άσκηση και την ανακάλυψη της επιχείρησης, καθώς και σχετικά έργα για την ανάπτυξη δεξιοτήτων.
- Το Διάταγμα αρ. 2015-372 για την κοινή βάση γνώσεων και δεξιοτήτων (Socle commun) ⁽²¹¹⁾, της 31ης Μαρτίου 2015. Αυτό προσδιορίζει τη σύνδεση με την ικανότητα «Αυτονομία και πνεύμα πρωτοβουλίας», η οποία απαιτεί από τους μαθητές να μάθουν να αναλαμβάνουν πρωτοβουλία, να είναι επιχειρηματικοί και να εφαρμόζουν έργα μετά την εκτίμηση των πιθανών αποτελεσμάτων των πράξεών τους.

Ωστόσο, η συναφέστερη στρατηγική είναι η εθνική στρατηγική καινοτομίας «Μια νέα συμφωνία για την Καινοτομία» (A New Deal for Innovation), που ξεκίνησε το 2013. Επικεφαλής αυτής της στρατηγικής είναι ο Γενική Επίτροπος για την Καινοτομία, υπό την εποπτεία του πρωθυπουργού, σε συνεργασία με το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας, Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης και Έρευνας και το Υπουργείο Οικονομίας.

Στόχοι

Υπάρχουν τέσσερις τομείς δράσης:

- οργάνωση και αξιολόγηση των δημοσίων πολιτικών υπέρ της καινοτομίας·
- ανάπτυξη μιας κουλτούρας επιχειρείν και καινοτομίας·
- αύξηση του οικονομικού αντίκτυπου της μεταφοράς δημόσιας έρευνας·
- στήριξη της ανάπτυξης των επιχειρήσεων μέσω της καινοτομίας.

Συγκεκριμένες δράσεις

Στο πλαίσιο του δεύτερου τομέα δράσης, υπάρχουν δεσμεύσεις για:

- έναρξη μιας χρηματοδοτικής πρωτοβουλίας (μέσω του Programme d'Investissement d'Avenir) για τα έργα στην κατεύθυνση της ανάπτυξης μιας κουλτούρας επιχειρείν και καινοτομίας (€ 20 εκατομμύρια σε διάστημα πέντε ετών)·

⁽²⁰⁹⁾ <http://www.education.gouv.fr/cid2770/le-socle-commun-de-connaissances-et-de-competences.html>

⁽²¹⁰⁾ <http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000027677984andcategorieLien=id>

⁽²¹¹⁾ http://www.education.gouv.fr/pid25535/bulletin_officiel.html?cid_bo=87834

- ενθάρρυνση του διδακτικού προσωπικού στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση για ανάπτυξη επιχειρηματικού πνεύματος·
- ενίσχυση της αλληλεπίδρασης μεταξύ σχολικών αιθουσών και δημόσιων ερευνητικών εργαστηρίων για την ανάπτυξη επιστημονικής και τεχνολογικής κουλτούρας·
- στήριξη του μαθητικού επιχειρείν με τη δημιουργία μαθητικών κέντρων για την καινοτομία, τη μεταφορά γνώσεων και το επιχειρείν·
- σύσταση Εθνικού Σαββατοκύριακου Καινοτομίας (National Innovation Weekend)·
- κινητοποίηση των δημόσιων μέσων ενημέρωσης για την προώθηση μιας κουλτούρας επιχειρείν και καινοτομίας.

Σημαντική πρόοδος έχει σημειωθεί με τις ακόλουθες συγκεκριμένες δράσεις που εφαρμόζονται σήμερα:

- Το *Programme d'Investissement d'Avenir*, που χρηματοδοτείται εν μέρει και ακολουθείται ετησίως από το *Caisse des Dépôts et Consignations*: Σκοπός του προγράμματος είναι η σημαντική αύξηση του αριθμού των μαθητών που βιώνουν την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν και θα υποστηρίζεται για τρία ή πέντε χρόνια από τον Ιούλιο του 2015.
- Έχουν επίσης συσταθεί μαθητικοί κόμβοι για την καινοτομία, τη μεταφορά γνώσεων και το επιχειρείν (PERITE), με σκοπό την υποστήριξη του μαθητικού επιχειρείν. Οι κόμβοι αυτοί στηρίζουν εθνικές πρωτοβουλίες, όπως τη δημιουργία μιας μαθητικής επιχειρηματικής ιδιότητας και διπλώματος, εθνικά βραβεία επιχειρείν, και συμβούλους επιχειρείν στα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.
- Το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας, Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης και Έρευνας έχει θέσει σε εφαρμογή (από τον Δεκέμβριο του 2015) 12 μέτρα για την ενίσχυση της σχέσης μεταξύ σχολείων και επιχειρήσεων. Αρκετά είναι συναφή με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν:
 - Ενίσχυση των περιόδων πρακτικής άσκησης στο επίπεδο ISCED 2 με σκοπό την ενίσχυση του μαθήματος «Πορεία προς το μέλλον» (*Parcours Avenir*)·
 - Δημιουργία ενός ειδικού προγράμματος συνεχούς επαγγελματικής ανάπτυξης για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν για τους εκπαιδευτικούς·
 - Ενθάρρυνση των ενεργών πολιτών να συμμετάσχουν στο πρόγραμμα «Αποθεματικό πολιτών» (*Citizen Reserve*) της Εθνικής Παιδείας, προκειμένου να μεταδίδουν τις εμπειρίες τους στους νέους·
 - Εφαρμογή μιας εθνικής συντονιστικής επιτροπής για τις σχέσεις σχολείου - επιχειρήσεων.

Στο πρόγραμμα σπουδών

Ρητή ένταξη στο πρόγραμμα σπουδών

Στη Γαλλία, η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν αποτελεί μέρος της έβδομης ικανότητας-κλειδί «Αυτονομία και Πρωτοβουλία», η οποία αποτελεί την κοινή βάση για όλους τους μαθητές.

Στο επίπεδο ISCED 1, η απόκτηση αυτονομίας και πρωτοβουλίας στα δημοτικά σχολεία είναι διαθεματική.

Στο επίπεδο ISCED 2, ένας νέος κοινός πυρήνας παρέχει διεπιστημονική πρακτική διδασκαλία προσδιορίζοντας δύο έργα ετησίως. Αυτό θα περιλαμβάνει την αρχή των «δραστικών μέτρων», για την ανάπτυξη της αυτοδυναμίας, της πρωτοβουλίας και της συνεργασίας. Στα παραδείγματα περιλαμβάνεται μια επίσκεψη σε εταιρεία ή η δημιουργία μιας πολύ μικρής επιχείρησης.

Διεξάγονται συγκεκριμένες δραστηριότητες οι οποίες είναι επίσης σχετικές με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Αυτές περιλαμβάνουν εργασίες (χρησιμοποιούνται στα επίπεδα ISCED 1-3 και την Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET)), τρίωρες συνεδρίες επαγγελματικής ανακάλυψης - μάθημα επιλογής στο επίπεδο ISCED 2, εβδομάδα επιχειρηματικότητας, εβδομάδα ευαισθητοποίησης για το επιχειρείν των γυναικών, μια σχολική επιχειρησιακή εβδομάδα, εθνικές ημέρες καινοτομίας και πειραματικές παιδαγωγικές προσεγγίσεις. Το μάθημα «Πορεία προς το μέλλον» (*Parcours Avenir*) θα τεθεί σε εφαρμογή τον Σεπτέμβριο του 2015. Σκοπός του είναι να παρέχει ένα πρόγραμμα ώστε οι μαθητές να αναπτύξουν πνεύμα πρωτοβουλίας και

επιχειρηματική ικανότητα, και να εξοικειωθούν με τη δημιουργική διαδικασία»· θα απευθύνεται στην υποχρεωτική (Γυμνάσιο) και μη υποχρεωτική (Λύκειο) δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Μαθησιακά αποτελέσματα

Στη Γαλλία, η «Κοινή βάση γνώσεων και δεξιοτήτων» ορίζει τι πρέπει να επιτευχθεί μέχρι το τέλος της υποχρεωτικής εκπαίδευσης.

Στον τομέα των συμπεριφορών, αυτό περιλαμβάνει την αυτοπεποίθηση, το πνεύμα πρωτοβουλίας, την υπευθυνότητα και την αυτονομία. Για τις επιχειρηματικές δεξιότητες, αυτό περιλαμβάνει τη δημιουργικότητα, τη διαχείριση χρόνου, τον προγραμματισμό εργασιών, τη διαχείριση αβεβαιότητας/ κινδύνου, την ομαδική εργασία και τις χρηματοοικονομικές γνώσεις.

Αυτές οι συμπεριφορές και δεξιότητες εφαρμόζονται κυρίως μέσα από τη διδασκαλία που βασίζεται σε προγράμματα σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης (εκπαιδευτική υποστήριξη στα επίπεδα ISCED 1-3 και την Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET), την Επαγγελματική ανακάλυψη στο επίπεδο ISCED 2, τις διερευνητικές διδασκαλίες ή την εποπτευόμενη προσωπική εργασία στο επίπεδο ISCED 3, τη διεπιστημονική επαγγελματική εργασία (PPCP) στην Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET)). Αυτή η παιδαγωγική περιλαμβάνει επιχειρηματικές δεξιότητες: πρωτοβουλία, ομαδική εργασία, σχεδιασμό και οργάνωση της εργασίας, καθώς και την ανάπτυξη ενός προϊόντος ή μιας υπηρεσίας, σύμφωνα με μια μελέτη της αγοράς.

Εκπαίδευση και υποστήριξη των εκπαιδευτικών

Η αρχική εκπαίδευση των εκπαιδευτικών βασίζεται σε ένα σημείο αναφοράς των επαγγελματικών δεξιοτήτων για το διδακτικό προσωπικό. Ο δάσκαλος πρέπει να είναι σε θέση να προωθεί την ένταξη των οριζόντιων δεξιοτήτων (δημιουργικότητα, υπευθυνότητα και συνεργασία) και τη μεταφορά της μάθησης μέσω κατάλληλων διδακτικών προσεγγίσεων. Η εισαγωγή της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στο πρόγραμμα σπουδών αρχικής εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών (ΑΕΕ) είναι ζήτημα για τη θεσμική αυτονομία.

Η παροχή Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν τελεί επί του παρόντος υπό αναθεώρηση για τους εκπαιδευτικούς στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Το νέο πρόγραμμα τέθηκε σε ισχύ τον Σεπτέμβριο του 2015 σε όλες τις ακαδημαϊκές υπηρεσίες, και θα είναι σύντομα διαθέσιμο στη M@gistères, την ηλεκτρονική πλατφόρμα για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών ⁽²¹²⁾.

Το Κέντρο Μελετών και Ερευνών για τις εταιρικές σχέσεις με τις επιχειρήσεις και τα επαγγέλματα (CERPEP - *Centre d'Études et de Recherches sur les Partenariats avec les Entreprises et les Professions*) ⁽²¹³⁾ προσφέρει μια σειρά από ευκαιρίες για επιμόρφωση των εκπαιδευτικών που βασίζεται στους δεσμούς εκπαίδευσης - επιχειρήσεων. Ο ρόλος του αναμένεται να ενταθεί. Σε ορισμένες ακαδημίες, προσφέρεται κατάρτιση στους εκπαιδευτικούς που συμμετέχουν σε μίνι επιχειρήσεις. Τα πρόσθετα έργα χρηματοδοτούνται μέσω της εθνικής στρατηγικής για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, για τη στήριξη δράσεων που στοχεύουν στην εκπαίδευση των επικεφαλής ή των εκπαιδευτών:

- Το Παρατηρητήριο πρακτικών διδασκαλίας στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν (OPPE - *Observatoire des Pratiques pédagogiques en entrepreneuriat*) ⁽²¹⁴⁾ είναι ένα εργαλείο για την κοινή χρήση, την προώθηση και την ανταλλαγή απόψεων για την επιχειρηματική παιδαγωγική.
- Το δίκτυο RESPIRE ⁽²¹⁵⁾ (Δίκτυο ανταλλαγής επαγγελματικών γνώσεων σχετικά με την καινοτομία, την έρευνα και τον πειραματισμό - Réseau d'échange de savoirs professionnels en innovation, en recherche et en expérimentation) προωθεί τη συνεργασία με τα δίκτυα διαμοιρασμού ομοτίμων και με εμπειρογνώμονες σχετικά με το θέμα «Επιχειρείν στα σχολεία».

⁽²¹²⁾ <https://magistere.education.fr>

⁽²¹³⁾ <http://eduscol.education.fr/pid31668/l-offre-stages-courts-cerpep.html>

⁽²¹⁴⁾ <http://www.apce.com/pid11493/qu-est-ce-que-l-oppe.htmlC=173andespace=5>

⁽²¹⁵⁾ <http://eduscol.education.fr/cid60290/respire-le-reseau-social-de-l-innovation.html>

Κροατία

Εθνικός ορισμός

Στην Κροατία, η περιγραφή της βασικής επιχειρηματικής ικανότητας που ορίζεται στο Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις ικανότητες-κλειδιά στη Δια Βίου Μάθηση ⁽²¹⁶⁾ χρησιμοποιείται ως εθνικός ορισμός.

Συναφής στρατηγική

Δεν υπάρχει καμία τρέχουσα εθνική στρατηγική για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν (ΕκΕπ) στην Κροατία. Η προηγούμενη εθνική στρατηγική ειδικά για την αντιμετώπιση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν διήρκεσε από το 2010 έως το 2014, και δεν υπάρχει κανένα τρέχον σχέδιο για την ανάπτυξη νέας στρατηγικής.

Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν εξετάζεται στο Εθνικό πλαίσιο προγράμματος σπουδών (National Framework Curriculum - NFC), που αναπτύχθηκε από το Υπουργείο Επιστημών, Παιδείας και Αθλητισμού και εγκρίθηκε το 2010. Το έργο αυτό υποστηρίζεται από το Κέντρο Νοτιοανατολικής Ευρώπης για την Επιχειρηματική Μάθηση ⁽²¹⁷⁾ (South East European Centre for Entrepreneurial Learning - SEECEL) που εδρεύει στο Ζάγκρεμπ. Το SEECEL υποστηρίζει τη στρατηγική συνεργασία μεταξύ οκτώ χωρών στα Δυτικά Βαλκάνια και την Τουρκία, υποστηρίζοντας την εργασία στην επιχειρηματική μάθηση και σε άλλους τομείς που σχετίζονται με το επιχειρείν. Χρηματοδοτείται από την ΕΕ, οργανισμούς δωρητές και εισφορές των χωρών μελών του SEECEL.

Στο πρόγραμμα σπουδών

Ρητή ένταξη στο πρόγραμμα σπουδών

Το Εθνικό πλαίσιο προγράμματος σπουδών (National Framework Curriculum - NFC) ορίζει ότι η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν θα πρέπει να είναι ενσωματωμένη στα προγράμματα σπουδών επιπέδου ISCED 0-3 ως διαθεματικό διδακτικό αντικείμενο. Ωστόσο, η ανάπτυξη του πραγματικού σχολικού προγράμματος σπουδών για την εφαρμογή αυτής της απαίτησης του NFC δεν έχει ακόμη ολοκληρωθεί.

Ωστόσο, ορισμένα σχολεία έχουν αναπτύξει και εφαρμόσει μια σειρά πειραματικών ή μη υποχρεωτικών εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων στα πραγματικά σχολικά τους προγράμματα σπουδών, τα οποία μπορούν να θεωρηθούν ως πλήρης επιχειρηματική εκπαίδευση. Αυτά είναι σχολεία που συμμετέχουν στα πιλοτικά προγράμματα για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν που καθοδηγούνται και υποστηρίζονται από το SEECEL.

Μαθησιακά αποτελέσματα

Οι στόχοι της επιχειρηματικής εκπαίδευσης προσδιορίζονται στο Εθνικό πλαίσιο προγράμματος σπουδών (National Framework Curriculum), και δηλώνουν ότι οι μαθητές θα:

- εκπαιδεύονται ώστε να θέτουν, να αξιολογούν και να υλοποιούν προσωπικούς στόχους·
- γνωρίζουν πώς να δημιουργούν και να υλοποιούν σχέδια·
- αναπτύσσουν πρωτοβουλία και επιμονή·
- εκπαιδεύονται ώστε να προσαρμόζονται σε νέες καταστάσεις, ιδέες και τεχνολογίες·
- αναπτύσσουν μια δημιουργική προσέγγιση απέναντι στις προκλήσεις, αλλαγές, εντάσεις, συγκρούσεις και τον ανταγωνισμό·

⁽²¹⁶⁾ http://bookshop.europa.eu/is-bin/INTERSHOP.enfinity/WFS/EU-Bookshop-Site/en_GB/-/EUR/ViewPublication-Start?PublicationKey=NC7807312

⁽²¹⁷⁾ www.seecel.hr

- αναπτύσσουν δεξιότητες για να αξιολογούν τον εαυτό τους και τους άλλους, και να επικρίνουν εποικοδομητικά τη δική τους επιτυχία ή την έλλειψη αυτής·
- αναπτύσσουν ανεξαρτησία, αυτοπεποίθηση και προσωπική ακεραιότητα·
- γνωρίσουν το επαγγελματικό τοπίο της κοινότητας και της ευρύτερης κοινωνίας·
- αποκτήσουν βασικές γνώσεις σχετικά με οικονομικά και τη διοίκηση επιχειρήσεων·
- συνειδητοποιήσουν τη σημασία και τις ευκαιρίες της αυτοαπασχόλησης.

Ωστόσο, καθώς το NFC δεν έχει ακόμα εφαρμοστεί σε αναλυτικά προγράμματα σπουδών, δεν διατίθενται συγκεκριμένα παραδείγματα.

Το 2015, το Υπουργείο Παιδείας ανακοίνωσε μια εγκεκριμένη από το Κοινοβούλιο Ομάδα Εργασίας για την ανάπτυξη επιχειρηματικών μαθησιακών αποτελεσμάτων για τα επίπεδα ISCED 0-3 συμπεριλαμβανομένης της Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET) ⁽²¹⁸⁾. Οι εμπειρογνώμονες για αυτήν την ομάδα προσλήφθηκαν το καλοκαίρι του 2015, και είναι επιφορτισμένοι με την ανάπτυξη των μαθησιακών αποτελεσμάτων από το τέλος του 2015. Αυτά θα εφαρμοστούν πιλοτικά το Σεπτέμβριο του 2016 με την πλήρη εφαρμογή τους να έχει προγραμματιστεί για τον Σεπτέμβριο του 2017. Τα μαθησιακά αποτελέσματα θα χαρτογραφηθούν σε τρεις τομείς: επιχειρηματική σκέψη, επιχειρηματική δράση, και οικονομική και χρηματοοικονομική παιδεία.

Εκπαίδευση και υποστήριξη των εκπαιδευτικών

Η εισαγωγή της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στο πρόγραμμα σπουδών αρχικής εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών αποτελεί θέμα για τη θεσμική αυτονομία. Η Συνεχής Επαγγελματική Ανάπτυξη (Continuing Professional Development - CPD) είναι διαθέσιμη για όλους τους εκπαιδευτικούς από την πρωτοβάθμια έως τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένης της Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET). Αρχής γενομένης από το σχολικό έτος 2014/15, ο Οργανισμός Εκπαίδευσης και Κατάρτισης Εκπαιδευτικών (ETTA) ξεκίνησε μια σειρά σεμιναρίων και εργαστηρίων Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) για το προσωπικό του σχολείου (διευθυντές σχολείων, εκπαιδευτικοί και άλλοι) επικεντρωμένων στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Αυτές οι δραστηριότητες χρηματοδοτούνται από τα τακτικά κεφάλαια για τις γενικές δραστηριότητες Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) που διεξάγονται από τον ETTA.

Δεν υπάρχουν κεντρικές κατευθυντήριες γραμμές για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Το Υπουργείο Παιδείας συνεργάζεται με το SEECEL, το οποίο λειτουργεί ως κέντρο εμπειρογνωμοσύνης, μέσω του ETTA. Η Κροατία είναι επικεφαλής ενός διακρατικού πιλοτικού προγράμματος, που συντονίζεται από το SEECEL σε συνεργασία με την εθνική αρχή κατάρτισης των εκπαιδευτικών, που υποστηρίζει τη Συνεχή Επαγγελματική Ανάπτυξη (Continuing Professional Development - CPD). Το πιλοτικό αυτό πρόγραμμα αφορά οκτώ πρωτοβάθμια και τέσσερα δευτεροβάθμια σχολεία. Περιλαμβάνει άμεση χρηματοδότηση, υποστήριξη προγραμμάτων σπουδών (συμπεριλαμβανομένων των πρακτικών επιχειρηματικών εμπειριών), κατάρτιση και δικτύωση των εκπαιδευτικών, παράλληλα με συστήματα καθοδήγησης των εκπαιδευτικών μεταξύ σχολείων που έχουν εφαρμόσει την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν και εκείνων που είναι νέα στο πιλοτικό πρόγραμμα του SEECEL.

⁽²¹⁸⁾ <http://www.kurikulum.hr/wp-content/uploads/2015/05/Poduzetništvo.pdf>

Ιταλία

Ορισμός της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν

Αντί ενός εθνικού ορισμού, η Ιταλία αναφέρεται στην περιγραφή της ικανότητας του επιχειρείν που ορίζεται στο Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις ικανότητες-κλειδιά στη Δια Βίου Μάθηση ⁽²¹⁹⁾. Αυτό έχει χρησιμοποιηθεί στις εθνικές κατευθυντήριες γραμμές για το πρόγραμμα σπουδών για την προσχολική, πρωτοβάθμια και υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο), στην ενότητα που είναι αφιερωμένη στα προφίλ των μαθητών στο τέλος της υποχρεωτικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Γυμνάσιο).

Συναφής στρατηγική

Δεν υπάρχει καμία τρέχουσα εθνική στρατηγική που να σχετίζεται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν (ΕκΕπ) στην Ιταλία.

Στο πρόγραμμα σπουδών

Ρητή ένταξη στο πρόγραμμα σπουδών

Στα επίπεδα ISCED 1 και 2, η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν (που ορίζεται ως «πνεύμα πρωτοβουλίας και επιχειρηματικότητας») είναι μια διαθεματική ικανότητα. Εισάγεται μέσω της Πειραματικής Πιστοποίησης Ικανοτήτων (Experimental Certification of Competences) ⁽²²⁰⁾ που εκδίδεται στο τέλος της πέμπτης τάξης της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και στο τέλος της τρίτης τάξης της υποχρεωτικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Γυμνάσιο).

Στο επίπεδο ISCED 3 και την Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση (Initial Vocational Education and Training - IVET), ένα «πνεύμα πρωτοβουλίας και επιχειρείν» περιλαμβάνεται στο συγκεκριμένο περιεχόμενο ενός μαθήματος που ονομάζεται «Δίκαιο και Οικονομία» και στο πλαίσιο της *alternanza scuola-lavoro* ⁽²²¹⁾ [εναλλαγή σχολικών και πρακτικών εμπειριών, είτε μέσω της μαθητείας και της πρακτικής άσκησης, ή μέσω δραστηριοτήτων εντός της σχολικής αίθουσας με την υποστήριξη εξωτερικών εμπειρογνομόνων, όπως το Junior Achievement ⁽²²²⁾].

Η εναλλαγή σχολείου/ εργασίας είναι ένα μέσο για την εισαγωγή στοιχείων της μάθησης με βάση την εργασία στα σχολικά προγράμματα (διπλή μάθηση). Εισήχθη επίσημα το 2005 και μπορεί να εντοπιστεί σε όλες τις κατευθύνσεις της μη υποχρεωτικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Λύκειο), καθώς και στις μετα-δευτεροβάθμιες τεχνικές κατευθύνσεις και στην ακαδημαϊκή και μη ακαδημαϊκή τριτοβάθμια τεχνική εκπαίδευση (ITS). Το σχήμα που παίρνει μπορεί να ποικίλλει σημαντικά λόγω της σχολικής αυτονομίας στον σχεδιασμό του προγράμματος σπουδών. Για παράδειγμα, μπορεί να λαμβάνει τη μορφή μιας προσομοιωμένης επιχειρηματικής κατάρτισης που έχει συσταθεί στο σχολείο και διοικείται από τους μαθητές, ιδιαίτερα σε τεχνικά σχολεία για την υποστήριξη της οικονομίας και των οικονομικών. Μπορεί επίσης να λαμβάνει τη μορφή μαθητείας βάσει σύμβασης (με βάση μια εταιρεία). Σε αυτές τις περιπτώσεις, το μέγεθος του προγράμματος σπουδών που αναπτύχθηκε στην εργασία φτάνει στο 50 % στις κατευθύνσεις της μη υποχρεωτικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Λύκειο) και της

⁽²¹⁹⁾ http://bookshop.europa.eu/is-bin/INTERSHOP.enfinity/WFS/EU-Bookshop-Site/en_GB/-/EUR/ViewPublication-Start?PublicationKey=NC7807312

⁽²²⁰⁾ Εθνικές κατευθυντήριες γραμμές για το Πρόγραμμα Σπουδών Προσχολικής, Πρωτοβάθμιας και Κατώτερης Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, που εκδόθηκαν με το Υπουργικό διάταγμα αρ. 254/2012 http://www.indicazioninazionali.it/documenti_Indicazioni_nazionali/indicazioni_nazionali_infanzia_primo_ciclo.pdf

⁽²²¹⁾ Αυτή εισήχθη το 2003 με το διάταγμα 2005/77, στην τέταρτη και πέμπτη τάξη τόσο των τεχνικών και επαγγελματικών ιδρυμάτων, όσο και των σχολείων γενικής ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Η σχολική μεταρρύθμιση του 2010/11 (Διάταγμα 87/2010) αναγνωρίζει συγκεκριμένα την εναλλαγή στην κατάρτιση ως διδακτική μεθοδολογία για τις μαθησιακές κατευθύνσεις σε όλα τα σχολεία της τεχνικής, επαγγελματικής και γενικής ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. http://www.istruzione.it/allegati/2015/Guida_Operativa.pdf

⁽²²²⁾ <http://www.jaitalia.org>

κατάρτισης. Κάθε κατεύθυνση προγραμματίζεται, υλοποιείται, εκτιμάται και αξιολογείται υπό την ευθύνη του οργανισμού μάθησης με βάση ειδική συμφωνία (μνημόνιο συμφωνίας) που υπογράφεται με τη συνεργαζόμενη επιχείρηση ή ένωση επιχειρήσεων, τα εμπορικά επιμελητήρια, τους δημόσιους οργανισμούς.

Ένας νέος νόμος ⁽²²³⁾ καθόρισε πλέον το ελάχιστο πρότυπο για το πρόγραμμα *alternanza scuola-lavoro* κατά τα τρία τελευταία χρόνια της μη υποχρεωτικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Λύκειο): ένα ελάχιστο 200 ωρών στα σχολεία και τουλάχιστον 400 ώρες σε τεχνικές και επαγγελματικές σχολές. Τα πρότυπα αυτά είναι υποχρεωτικά, αν και αναμένεται να λάβει χώρα μια μεταβατική περίοδος.

Μαθησιακά αποτελέσματα

Στα επίπεδα ISCED 1 και 2, τα μαθησιακά αποτελέσματα δεν ορίζονται ως τέτοια, αλλά υπάρχει μια διαθεματική ικανότητα. Σε επίπεδο πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, ο μαθητής θα πρέπει να είναι σε θέση να επιδείξει πρωτοτυπία και πνεύμα πρωτοβουλίας και να εκτελέσει απλά προγράμματα. Στο χαμηλότερο επίπεδο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ο μαθητής θα πρέπει να είναι σε θέση να δείξει πρωτοτυπία και πνεύμα πρωτοβουλίας, να αναλάβει ευθύνη, να ζητήσει βοήθεια όταν αντιμετωπίζει δυσκολίες και να δώσει βοήθεια σε όσους τη ζητούν. Ο μαθητής θα πρέπει να είναι σε θέση να αναλύει τον εαυτό του και να ασχολείται με νέες εξελίξεις και απροσδόκητα γεγονότα.

Στο επίπεδο ISCED 3, στο μάθημα «Δίκαιο και Οικονομία», υπάρχει μια ικανότητα που αναφέρεται στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Κατά τα δύο πρώτα έτη σπουδών του τεχνικού ιδρύματος (οικονομικοί και τεχνολογικοί τομείς), η απόκτηση επιχειρηματικών ικανοτήτων, επίσης, προωθείται μέσα από τη διαχείριση του έργου, τη διαχείριση των διαδικασιών παραγωγής που σχετίζονται με τις λειτουργίες των επιχειρήσεων και την εφαρμογή των εθνικών και ευρωπαϊκών κανονιστικών διατάξεων, ιδίως στον τομέα της ασφάλειας και προστασίας του περιβάλλοντος. Μία από τις δεξιότητες που οι μαθητές πρέπει να αποκτήσουν είναι «να αναγνωρίζουν τις νομικές και οικονομικές πτυχές που χαρακτηρίζουν την επιχειρηματική δραστηριότητα».

Εκπαίδευση και υποστήριξη των εκπαιδευτικών

Το 2016, το Υπουργείο Παιδείας θα ξεκινήσει προγράμματα επαγγελματικής ανάπτυξης για την αύξηση των δεξιοτήτων των εκπαιδευτικών της γενικής και επαγγελματικής μη υποχρεωτικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Λύκειο) και των τεχνολογικών ιδρυμάτων που επεξεργάζονται τις εκπαιδευτικές διαδρομές *alternanza scuola-lavoro*. Κάθε σχολείο και σχολικό δίκτυο είναι σε θέση να ξεκινήσει διαδρομές επαγγελματικής ανάπτυξης για τους εκπαιδευτικούς όλων των μαθημάτων, συμπεριλαμβανομένων εκείνων της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν· ωστόσο, δεν υπάρχουν διαθέσιμες πληροφορίες σχετικά με το πόσα σχολεία το κάνουν για την επιχειρηματική εκπαίδευση.

⁽²²³⁾ <http://www.federalismi.it/nv14/articolo-documento.cfm?Artid=30033>

Κύπρος

Ορισμός της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν

Ο εθνικός ορισμός βρίσκεται επί του παρόντος υπό σχεδιασμό και πρόκειται να βασίζεται στη Σύσταση του 2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και το Πλαίσιο Αναφοράς του Συμβουλίου για τις ικανότητες-κλειδιά στη Δια Βίου Μάθηση ⁽²²⁴⁾.

Συναφής στρατηγική

Δεν υπάρχει ειδική στρατηγική που να καλύπτει το επιχειρείν στην Κύπρο.

Υπάρχει μια συνεχής πρωτοβουλία για την ανάπτυξη μιας στρατηγικής για το επιχειρείν ως μέρος του νέου στρατηγικού πλαισίου του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού.

Στο πρόγραμμα σπουδών

Ρητή ένταξη στο πρόγραμμα σπουδών

Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν (ΕκΕπ) δεν αναγνωρίζεται ρητά στα έγγραφα καθοδήγησης και τις κατευθυντήριες γραμμές εφαρμογής. Ωστόσο, από το 2010, έχουν αναπτυχθεί και εφαρμοστεί νέα προγράμματα σπουδών για την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, εστιάζοντας στις ικανότητες-κλειδιά, συμπεριλαμβανομένης της δημιουργικότητας και της καινοτομίας. Σε αυτά, ως μέρος της εκπαιδευτικής καινοτομίας που ξεκίνησε το 2004, υπάρχει μια έμφαση στην ανάπτυξη ικανοτήτων που σχετίζονται με το επιχειρείν, την καινοτομία και τη δημιουργικότητα.

ISCED 1-3: Στο νέο πρόγραμμα σπουδών για τα επίπεδα ISCED 1-3, που υλοποιείται στο σχολικό έτος 2011/12, η έμφαση δίνεται στα χαρακτηριστικά, τις δεξιότητες και τις μεθόδους εργασίας που ενισχύουν την επιχειρηματική συμπεριφορά ως διαθεματικό στόχο.

ISCED 3 Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση (Vocational Education and Training – VET): Μεταξύ 90 % και 100 % των μαθητών της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Vocational Education and Training – VET) στην Κύπρο συμμετέχουν σε προγράμματα επιχειρείν κάποια στιγμή κατά τη διάρκεια των σπουδών τους.

Μαθησιακά αποτελέσματα

Δεν υπάρχουν μαθησιακά αποτελέσματα που να συνδέονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν.

Εκπαίδευση και υποστήριξη των εκπαιδευτικών

Η Κύπρος βρίσκεται στη διαδικασία οργάνωσης προαιρετικών, αλλά στοχευμένων σεμιναρίων για όλο το χρόνο σε συνεργασία με το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου. Αυτά πρέπει να διεξαχθούν μέσω ενδοϋπηρεσιακής κατάρτισης για τους Κύπριους εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας, δευτεροβάθμιας και τεχνικής εκπαίδευσης, τους διευθυντές σχολείων και τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής. Τα σεμινάρια θα οργανωθούν σε συνεργασία με το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού και τον τομέα της βιομηχανίας.

⁽²²⁴⁾ http://bookshop.europa.eu/is-bin/INTERSHOP.enfinity/WFS/EU-Bookshop-Site/en_GB/-/EUR/ViewPublication-Start?PublicationKey=NC7807312

Λετονία

Ορισμός της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν

Στη Λετονία, χρησιμοποιείται ως εθνικός ορισμός η περιγραφή της ικανότητας-κλειδί του επιχειρείν που ορίζεται στο Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις ικανότητες-κλειδιά στη Δια Βίου Μάθηση ⁽²²⁵⁾.

Συναφής στρατηγική

Η συναφής στρατηγική για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν (ΕκΕπ) για τη γενική σχολική εκπαίδευση και την Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET) περιλαμβάνεται στις «Κατευθυντήριες γραμμές για την ανάπτυξη της εκπαίδευσης», υπό την ηγεσία του Υπουργείου Παιδείας και Επιστημών. Αυτό καλύπτει την περίοδο 2014-2020 και απευθύνεται σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης.

Υπάρχει επίσης μια στρατηγική για την τριτοβάθμια εκπαίδευση (ΤΕ), η «Εθνική έννοια της ανάπτυξης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων», που σχετίζεται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, η οποία έχει ως στόχο να δημιουργήσει ένα σύστημα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ανταγωνιστικό σε επίπεδο ΕΕ. Η στρατηγική έχει τέσσερις προτεραιότητες: η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν θέτει υπό προτεραιότητα μία για τον εκσυγχρονισμό της ανώτατης εκπαίδευσης.

Κύριοι στόχοι

Για τις «Κατευθυντήριες γραμμές για την ανάπτυξη της εκπαίδευσης», ένας από τους στόχους είναι η προώθηση της ανάπτυξης των επαγγελματικών και κοινωνικών δεξιοτήτων των ατόμων με βάση τις αξίες για τη ζωή και την απασχολησιμότητα. Οι ειδικοί στόχοι που σχετίζονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν είναι:

- περαιτέρω ανάπτυξη της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν ως μίας από τις ικανότητες που πρέπει να ενισχυθούν μέσω του βελτιωμένου περιεχομένου της εκπαίδευσης για τα επίπεδα ISCED 1-3.
- ανάπτυξης σπονδυλωτών προγραμμάτων Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Initial Vocational Education and Training - IVET), συμπεριλαμβανομένου ενός για την «πρωτοβουλία και το επιχειρείν».
- ανάπτυξη των επαγγελματικών ικανοτήτων των εκπαιδευτικών συμπεριλαμβανομένου του επιχειρηματικού πνεύματος.
- ανάπτυξη της παροχής μη-τυπικής και εξωσχολικής εκπαίδευσης των διαφόρων ικανοτήτων, συμπεριλαμβανομένου του επιχειρείν.

Συγκεκριμένες δράσεις

- Ανάπτυξη της εκπαίδευσης και του περιεχομένου, καθώς και καινοτόμων εργαλείων μάθησης, συμπεριλαμβανομένης της αξιολόγησης των μαθησιακών αποτελεσμάτων, για την υποστήριξη των νέων ικανοτήτων συμπεριλαμβανομένου του «επιχειρηματικού πνεύματος» και των επιχειρηματικών δεξιοτήτων.
- ανάπτυξη των επαγγελματικών ικανοτήτων των εκπαιδευτικών (συμπεριλαμβανομένων των επιχειρηματικών, χρηματοοικονομικών ηγετικών ικανοτήτων και των ικανοτήτων στις ΤΠΕ και στις ξένες γλώσσες) φθάνοντας στο 50 % όσων εμπλέκονται σε δραστηριότητες συνεχούς επαγγελματικής ανάπτυξης μέχρι το 2017 και στο 80 % μέχρι το 2020.
- αύξηση των πληροφοριών σχετικά με τα επαγγέλματα επιχειρήσεων/επιχειρείν με την ανάπτυξη ενός πόρου (*Profesiju pasaule*).

⁽²²⁵⁾ http://bookshop.europa.eu/is-bin/INTERSHOP.enfinity/WFS/EU-Bookshop-Site/en_GB/-/EUR/ViewPublication-Start?PublicationKey=NC7807312

Υπουργεία και ενδιαφερόμενοι φορείς που εμπλέκονται

Στη Λετονία, η συμμετοχή και ο αντίκτυπος των κυβερνητικών ιδρυμάτων στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν είναι αποκεντρωμένα. Τρία κυβερνητικά όργανα είναι υπεύθυνα για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν:

- το Υπουργείο Οικονομίας, κυρίως ο Οργανισμός Επενδύσεων και Ανάπτυξης Λετονίας (Latvian Investment and Development Agency - LIDA)·
- το Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών (MoES)·
- το Υπουργείο Πρόνοιας (MoW).

Το Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών (Moes) λειτουργεί σε συνεργασία με τα ενδιαφερόμενα μέρη, συμπεριλαμβανομένων των αρμοδίων υπουργείων και των κρατικών υπηρεσιών της Λετονίας, των εθνικών κοινωνικών οργανώσεων των πολιτών, της Συνομοσπονδίας εργοδοτών Λετονίας (Latvia Employers' Confederation), της Ένωσης Φοιτητών Λετονίας (Latvia Students' Association), του Επιμελητηρίου Εμπορίου και Βιομηχανίας της Λετονίας (Latvian Chamber of Commerce and Industry), της Επιτροπής Χρηματοπιστωτικών Υπηρεσιών και Κεφαλαιαγοράς (Financial and Capital Market Commission) και άλλων.

Πλαίσιο παρακολούθησης

Ένα πλαίσιο παρακολούθησης παρέχεται από το Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών. Για τις «Κατευθυντήριες γραμμές για την ανάπτυξη της εκπαίδευσης 2014-2020», το Υπουργείο αναμένεται να υποβάλει ενδιάμεση έκθεση στο Υπουργικό Συμβούλιο στις 30 Σεπτεμβρίου 2017. Η τελική έκθεση αναμένεται στις 30 Σεπτεμβρίου 2021.

Στο πρόγραμμα σπουδών

Ρητή ένταξη στο πρόγραμμα σπουδών

Για τα επίπεδα ISCED 1-2, η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν είναι ενσωματωμένη κυρίως στο υποχρεωτικό μάθημα των κοινωνικών επιστημών. Ωστόσο, τα θέματα του επιχειρείν μπορούν επίσης να θίγονται και στο πλαίσιο άλλων μαθημάτων, για παράδειγμα στο μάθημα «Οικιακή οικονομία και τεχνολογία», καθώς και στα μαθηματικά, τη φυσική, τη χημεία, τη βιολογία και τις εικαστικές τέχνες. Ως μέρος της υποχρεωτικής σχολικής εκπαίδευσης, ένα μάθημα κάθε εβδομάδα - γνωστό και ως «μάθημα τάξης» ή «αγωγή» - διοργανώνεται από το δάσκαλο της τάξης. Αυτά είναι αφιερωμένα στη συζήτηση διαφόρων θεμάτων, όπως ο σχολικός προσανατολισμός, η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, η συμμετοχή των πολιτών, κ.λπ.

Μη υποχρεωτικά μαθήματα μπορούν επίσης να είναι αφιερωμένα στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Για παράδειγμα, στο επίπεδο ISCED 3, η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν είναι ένα από τα κεντρικά ζητήματα για το θέμα της οικονομίας στις τάξεις 10-12.

Επιπλέον, τα ιδρύματα γενικής εκπαίδευσης μπορούν να αναπτύσσουν και, μετά τη διαπίστευση, να εφαρμόζουν τα δικά τους πρότυπα μαθημάτων σε τομείς που σχετίζονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, για παράδειγμα Βασικά στοιχεία Επιχειρήσεων, Επιχειρείν κ.α.

Μαθησιακά αποτελέσματα

Στα επίπεδα ISCED 1-2, τα μαθησιακά αποτελέσματα της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν συνδέονται γενικά με την ευαισθητοποίηση για το επιχειρείν. Τα κύρια αποτελέσματα είναι η γνώση του ρόλου των επιχειρηματιών στην κοινωνία και η κατανόηση των ιδιοτήτων που απαιτούνται για να είναι κάποιος ένας καλός επιχειρηματίας. Τα αποτελέσματα περιλαμβάνουν τη δυνατότητα εκτέλεσης κάποιων απαραίτητων για το επιχειρείν δεξιοτήτων, όπως η εργασία στο πλαίσιο μιας ομάδας, η συνεργασία, η διεξαγωγή απλών σχεδίων κ.λπ.

Στο επίπεδο ISCED 3 και την Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET), τα μαθησιακά αποτελέσματα συνδέονται με τις οικονομικές και εμπορικές γνώσεις και την ικανότητα εκτέλεσης κάποιων δεξιοτήτων που είναι απαραίτητες για την επιτυχή επιχειρηματικότητα.

Στο μάθημα των κοινωνικών επιστημών για τις τάξεις 1-9, το επιχειρείν είναι ενσωματωμένο και όλες οι συζητήσεις και τα θέματα μάθησης είναι συνεπή και παρουσιάζουν πρόοδο στα διαφορετικά εκπαιδευτικά επίπεδα.

Οι απαιτήσεις για την είσοδο στην ενότητα «Πρωτοβουλία και επιχειρείν» της Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Initial Vocational Education and Training - IVET) περιλαμβάνουν την ολοκλήρωση των επιπέδων ISCED 1-2, συμπεριλαμβανομένου του υποχρεωτικού μαθήματος των κοινωνικών επιστημών, το οποίο ενσωματώνει το επιχειρείν. Υπάρχει επίσης μια απαίτηση για συνέχιση της φοίτησης στο επίπεδο ISCED 3, όπου η οικονομία προσφέρεται ως μάθημα.

Εκπαίδευση και υποστήριξη των εκπαιδευτικών

Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν είναι ένα υποχρεωτικό θέμα στην αρχική εκπαίδευση των υποψήφιων εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και γενικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Η παροχή Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) είναι διαθέσιμη για όλους τους εκπαιδευτικούς σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης.

Η ανάπτυξη των επαγγελματικών ικανοτήτων των εκπαιδευτικών υποστηρίζεται από αρκετά εθνικά ιδρύματα και ιδιωτικούς φορείς. Αυτά περιλαμβάνουν το Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών, το Περιφερειακό Συμβούλιο για την Εκπαίδευση, τον Κρατικό Οργανισμό για την ανάπτυξη της εκπαίδευσης, τον Οργανισμό Επενδύσεων και Ανάπτυξης, τα ιδρύματα ανώτατης εκπαίδευσης, το Junior Achievement Λετονίας, κ.λπ., που προσφέρουν υποστήριξη ανάλογα με την αποστολή και τα καθήκοντά τους.

Η ευρωπαϊκή χρηματοδότηση που προβλέπεται για τις δραστηριότητες Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν για τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές στα επίπεδα ISCED 2 και 3 χορηγείται από τον Οργανισμό Επενδύσεων και Ανάπτυξης της Λετονίας (2009-2015). Ο Οργανισμός διοργανώνει σεμινάρια/ εργαστήρια σε θέματα Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν για μαθητές και εκπαιδευτικούς στα επίπεδα ISCED 2 και 3.

Μέχρι τώρα, οι δράσεις αυτές ήταν κατακερματισμένες. Ωστόσο, οι «Κατευθυντήριες γραμμές για την ανάπτυξη της εκπαίδευσης 2014-2020», θέτουν στόχους για Συνεχή Επαγγελματική Ανάπτυξη (Continuing Professional Development - CPD) στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, στις χρηματοοικονομικές γνώσεις, την αρχηγία, τις ΤΠΕ και τις ξένες γλώσσες. Υπάρχουν συγκεκριμένοι στόχοι για την αύξηση του ποσοστού των εκπαιδευτικών που εκπαιδεύονται, έτσι ώστε να φτάσει στο 50 % το 2017 και στο 80 % το 2020.

Λιθουανία

Ορισμός της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν

Αντί ενός εθνικού ορισμού, η Λιθουανία, αναφέρεται στην περιγραφή της ικανότητας του επιχειρείν που ορίζεται στο Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις ικανότητες-κλειδιά στη Δια Βίου Μάθηση ⁽²²⁶⁾.

Συναφής στρατηγική

Η Λιθουανία δεν έχει ειδική στρατηγική για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν (ΕΕ)· ωστόσο αυτή περιλαμβάνεται ρητώς στο «Σχέδιο δράσης της Λιθουανίας για το Επιχειρείν 2014-2020» ⁽²²⁷⁾. Η στρατηγική αυτή καλύπτει όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης, συμπεριλαμβανομένων της προσχολικής, της πρωτοβάθμιας, της βασικής, της δευτεροβάθμιας, της επαγγελματικής, της κολεγιακής, της πανεπιστημιακής και της εκπαίδευσης ενηλίκων. Αυτό απορρέει από την προηγούμενη ειδική «Στρατηγική για την οικονομική παιδεία και την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν» ⁽²²⁸⁾, η οποία διήρκεσε από το 2004 έως το 2012.

Κύριοι στόχοι

Ο κύριος στόχος είναι να αυξηθεί το επίπεδο του επιχειρείν, κι αυτός αντανακλά πιστά τους στόχους του «Ευρωπαϊκού σχεδίου δράσης για το Επιχειρείν 2020» ⁽²²⁹⁾ με τρεις επιμέρους στόχους:

- τη δημιουργία ενός συνεκτικού και συνεχούς συστήματος για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν·
- τη δημιουργία μιας νεοσύστατης επιχείρησης και περιβάλλοντος φιλικού προς την ανάπτυξη·
- την προώθηση του επιχειρείν, τη διασφάλιση της διαθεσιμότητας των δημοσίων υπηρεσιών για τις επιχειρήσεις, τη διάκριση των ομάδων στόχων (νέοι, γυναίκες), την ενθάρρυνση της ίδρυσης επιχειρήσεων και του κοινωνικού επιχειρείν, την υποστήριξη του επιχειρείν στις περιφέρειες και το σχηματισμό μιας θετικής εικόνας των επιχειρηματιών.

Συγκεκριμένες δράσεις

Σύμφωνα με το 1.1 «Δημιουργία ενός συνεκτικού και συνεχούς συστήματος για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν», προσδιορίζονται οι ακόλουθες συγκεκριμένες δράσεις:

- 1.1.1. διασφάλιση ότι η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν και τη χρηματοοικονομική παιδεία είναι ενσωματωμένη στο πρόγραμμα σπουδών της προσχολικής και πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης·
- 1.1.2. παροχή τουλάχιστον μίας ευκαιρίας για τους μαθητές πριν από το τέλος της υποχρεωτικής εκπαίδευσης να αποκτήσουν πρακτική εμπειρία στο επιχειρείν, όπως μέσω της διαχείρισης μιας μαθητικής εκπαιδευτικής εταιρείας (SEC), της ανάληψης εργασιακής εμπειρίας σε μια εταιρεία επιχειρηματικής κατάρτισης ή την ανάληψη ευθύνης για ένα έργο σε μια εταιρεία, επιχείρηση ή κοινωνική επιχείρηση·
- 1.1.3. προκειμένου να αναπτυχθεί η πρακτική εμπειρία των μαθητών στην επαγγελματική κατάρτιση, εκτός από την υποχρεωτική πρακτική μελέτη, οι μαθητές μπορούν να έχουν πρόσθετες πρακτικές και να υπογράψουν μια διμερή συμφωνία κατάρτισης (μεταξύ του μαθητή και του ιδρύματος)·
- 1.1.4. ανάπτυξη της πρακτικής στο χώρο εργασίας, σύμφωνα με το επάγγελμα· ενίσχυση της συνεργασίας με τους κοινωνικούς εταίρους·

⁽²²⁶⁾ http://bookshop.europa.eu/is-bin/INTERSHOP.enfinity/WFS/EU-Bookshop-Site/en_GB/-/EUR/ViewPublication-Start?PublicationKey=NC7807312

⁽²²⁷⁾ http://www.ukmin.lt/uploads/documents/Verslumo_veiksmu_planas_2014-2020_1.pdf

⁽²²⁸⁾ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=235714andp_query=andp_tr2=

⁽²²⁹⁾ http://ec.europa.eu/growth/smes/promoting-entrepreneurship/action-plan/index_en.htm

- 1.1.5. εφαρμογή μέτρων για την προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των σχολείων γενικής εκπαίδευσης και των μη κυβερνητικών οργανώσεων για να υποστηριχθεί η προώθηση του επιχειρείν και η συμμετοχή των μαθητών σε εθελοντικές δραστηριότητες·
- 1.1.6. βελτίωση των ικανοτήτων Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στους εκπαιδευτικούς της γενικής εκπαίδευσης και των επαγγελματικών σχολών και των εποπτών πρακτικής στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση·
- 1.1.7. ενθάρρυνση των δημιουργικών πρωτοβουλιών των παιδιών και των νέων.

Υπουργεία και ενδιαφερόμενοι φορείς που εμπλέκονται

- Κυβέρνηση: Υπουργείο Οικονομίας, Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών, Υπουργείο Κοινωνικής Ασφάλισης και Εργασίας, Υπουργείο Πολιτισμού, Υπουργείο Γεωργίας, Υπουργείο Μεταφορών·
- άλλο: Επιχειρήσεις, ΜΚΟ·
- Εκπαίδευση, π.χ. ιδρύματα επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης.

Πλαίσιο παρακολούθησης

Το «Σχέδιο δράσης της Λιθουανίας για το Επιχειρείν» περιέχει ένα πλαίσιο παρακολούθησης.

Στο πρόγραμμα σπουδών

Ρητή ένταξη στο πρόγραμμα σπουδών

Το επιχειρείν είναι μια από τις ικανότητες-κλειδιά που πρέπει να αποκτηθούν στην τυπική εκπαίδευση. Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν αποτελεί διαθεματικό στόχο σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης μέσω του «Εθνικού Προγράμματος για την Οικονομία και το Επιχειρείν» για τη βασική εκπαίδευση. Αυτό βασίζεται στις ικανότητες-κλειδιά, συμπεριλαμβανομένων του επιχειρείν, της επικοινωνίας, της μεθοδολογίας της μάθησης και της συμμετοχής των πολιτών. Το πρόγραμμα παρέχει δυνατότητες για τη διδασκαλία και τη μάθηση με διαφορετικούς τρόπους, π.χ. μαθητικές εταιρείες και επιχειρηματικούς διαγωνισμούς.

Στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (τάξεις 1-12), αντιμετωπίζεται σε διαφορετικούς τομείς μέσω ενός ολοκληρωμένου προγράμματος Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν με την εισαγωγή γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων. Αυτό μπορεί να επεκταθεί σε διάφορες δραστηριότητες μετά το σχολείο. Για το επίπεδο ISCED 2, αντιμετωπίζεται σε ένα ξεχωριστό υποχρεωτικό μάθημα, «Οικονομία και Εκπαίδευση στο Επιχειρείν» στο επίσημο πρόγραμμα εκπαίδευσης (34 ώρες στις τάξεις 9-10). Για το επίπεδο ISCED 3 στις τάξεις 11-12, η οικονομία δεν είναι υποχρεωτικό μάθημα και τα σχολεία προτείνουν προγράμματα όπως «Μαθητικές εταιρείες», «Οικονομία και επιχειρήσεις», «Επιχειρήσεις και διαχείριση» και άλλα. Οι μαθητές ορίζουν μια επιλογή.

Μαθησιακά αποτελέσματα

Το «Εθνικό Πρόγραμμα για την Οικονομία και το Επιχειρείν» (National Programme of Economics and Entrepreneurship) περιέχει δείκτες των επιπέδων γνώσεων, αντιλήψεων και δεξιοτήτων των μαθητών. Αυτοί βοηθούν τον εκπαιδευτικό να παρατηρεί, να γενικεύει, να συλλαμβάνει τα ατομικά μαθητικά επιτεύγματα και να διαφοροποιεί τα καθήκοντα. Περιγράφονται και παρέχονται ικανοποιητικά, τυποποιημένα και ανώτερα επίπεδα. Οι δείκτες επιπέδου δεν είναι ποσοτικοί αλλά ποιοτικοί και έχουν ως στόχο όχι μόνο να αξιολογήσουν τα επίπεδα επίτευξης των μαθητών (με βάση τους βαθμούς), αλλά και να βοηθήσουν τους εκπαιδευτικούς να αξιολογήσουν τις δεξιότητες του κάθε μαθητή και να σχεδιάσουν το πώς θα τις αναπτύξουν, προκειμένου να βελτιωθούν τα διδακτικά (μαθησιακά) αποτελέσματα.

Για παράδειγμα, στο τέλος του υποχρεωτικού προγράμματος σπουδών του επιπέδου ISCED 2 ⁽²³⁰⁾, οι μαθητές που φτάνουν στο βασικό επίπεδο θα πρέπει να είναι σε θέση:

- να αξιολογούν τον ρόλο τους στο επιχειρηματικό περιβάλλον και να εξηγούν τη σημασία του επιχειρείν·
- να είναι υπεύθυνοι, να παίρνουν πρωτοβουλία, να θέτουν στόχους και να αξιολογούν τις προσπάθειες των άλλων ανθρώπων.

Εκπαίδευση και υποστήριξη των εκπαιδευτικών

Το 2010, η Λιθουανία ενέκρινε τον «Κανονισμό κατάρτισης των εκπαιδευτικών» (Teacher Training Regulation) ⁽²³¹⁾, στον οποίο δεν δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Ωστόσο, στο λιθουανικό Πανεπιστήμιο Επιστημών της Αγωγής, η αρχική εκπαίδευση των εκπαιδευτικών περιλαμβάνει μια επιλογή ενοτήτων που σχετίζονται με την οικονομία και το επιχειρείν.

Το λιθουανικό Πανεπιστήμιο Επιστημών της Αγωγής παρέχει ευκαιρίες Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) για τους εκπαιδευτικούς της γενικής δευτεροβάθμιας και της Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET) που έχουν την ευθύνη για τα μαθήματα οικονομίας και επιχειρείν.

⁽²³⁰⁾ Learning outcomes for General Basic Education Curriculum Social Education:
http://www.smm.lt/uploads/documents/svietimas/ugdymo-programos/6_Socialinis-ugdymas.pdf Μαθησιακά αποτελέσματα για το Learning outcomes for General Secondary Education Curriculum:
http://www.upc.smm.lt/suzinokime/bp/2011/Socialinis_ugdymas_5_priedas.pdf

⁽²³¹⁾ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=425048

Λουξεμβούργο

Ορισμός της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν

Δεν υπάρχει εθνικός ορισμός για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν (ΕκΕπ).

Στο Λουξεμβούργο, το επιχειρείν αναγνωρίζεται ως μια οριζόντια δεξιότητα που πρέπει να αναπτυχθεί.

Συναφής στρατηγική

Δεν υπάρχει καμία τρέχουσα εθνική στρατηγική για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στο Λουξεμβούργο.

Το Junior Achievement - Young Enterprise (*Jonk Entrepreneuren*)⁽²³²⁾ χρηματοδοτείται εν μέρει από την κυβέρνηση του Λουξεμβούργου για την υποστήριξη της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στα σχολεία. Το Υπουργείο Οικονομίας· το Υπουργείο Παιδείας, Παιδιών και Νεολαίας· και το Υπουργείο Επικρατείας (του πρωθυπουργού του Λουξεμβούργου) εκπροσωπούνται στο διοικητικό συμβούλιο.

Στο πρόγραμμα σπουδών

Ρητή ένταξη στο πρόγραμμα σπουδών

Το Υπουργείο Παιδείας, Παιδιών και Νεολαίας της κυβέρνησης του Λουξεμβούργου, είναι μέρος του πολιτικού πειραματισμού «Νεανική Έναρξη - επιχειρηματικές προκλήσεις» (Youth Start – Entrepreneurial Challenges)⁽²³³⁾ που χρηματοδοτείται από το ευρωπαϊκό πρόγραμμα Erasmus+, μια σημαντική πρωτοβουλία για την υποστήριξη της εισαγωγής των πρακτικών επιχειρηματικών εμπειριών στο πλαίσιο της υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν μπορεί να συμπεριληφθεί στις γλώσσες στο επίπεδο ISCED 1 και σε διάφορα μαθήματα στο επίπεδο ISCED 2. Εξαρτάται από το αν οι εκπαιδευτικοί είναι πρόθυμοι ή όχι να ενσωματώσουν οποιοδήποτε περιεχόμενο Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στον χρόνο διδασκαλίας τους. Στο επίπεδο ISCED 3 η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν είναι υποχρεωτική για τους μαθητές των κλάδων της οικονομίας και του εμπορίου στα τεχνικά δευτεροβάθμια σχολεία και προαιρετική για όλους τους άλλους μαθητές στην τεχνική και γενική δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Στην Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET) η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν είναι υποχρεωτική για τους μαθητές των κλάδων της οικονομίας, του εμπορίου και της διοίκησης και προαιρετική για όλους τους άλλους.

Μαθησιακά αποτελέσματα

Ορισμένα μαθησιακά αποτελέσματα της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν, όπως ο σχεδιασμός, ή οι χρηματοοικονομικές γνώσεις, ενσωματώνονται σε διαφορετικά αναλυτικά προγράμματα σπουδών στη μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Λύκειο). Ωστόσο, δεν ορίζονται ως μαθησιακά αποτελέσματα της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν. Η ομαδική εργασία χρησιμοποιείται κυρίως ως μέθοδος διδασκαλίας. Οι χρηματοοικονομικές γνώσεις σχεδόν πάντα διδάσκονται σε ειδικά μαθήματα.

Εκπαίδευση και υποστήριξη των εκπαιδευτικών

Προς το παρόν, η ανάπτυξη των επαγγελματικών ικανοτήτων στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν είναι κυρίως ζήτημα κινητοποίησης των εκπαιδευτικών. Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν δεν είναι υποχρεωτικό μάθημα για την εκπαίδευση των εκπαιδευτικών σε οποιοδήποτε επίπεδο. Τα μαθήματα Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) υπάρχουν μόνο για τους εκπαιδευτικούς οικονομίας και επικοινωνιών στην Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET).

⁽²³²⁾ <http://jonk-entrepreneuren.lu/>

⁽²³³⁾ www.youthstartproject.eu

Ουγγαρία

Ορισμός της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν

Αντί ενός εθνικού ορισμού, το ουγγρικό Εθνικό Βασικό Πρόγραμμα Σπουδών (National Core Curriculum) ⁽²³⁴⁾ αναφέρεται στην περιγραφή της ικανότητας του επιχειρείν που ορίζεται στο Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις ικανότητες-κλειδιά στη Δια Βίου Μάθηση ⁽²³⁵⁾. Αυτή έχει αναπτυχθεί λεπτομερώς ως εξής: «Οι συναφείς γνώσεις περιλαμβάνουν την αναγνώριση και την κατανόηση των ευκαιριών και των προκλήσεων που συνδέονται με την προσωπική, επαγγελματική ζωή ή τις επιχειρηματικές δραστηριότητες, καθώς και μια συνολική κατανόηση του τρόπου με τον οποίο λειτουργεί η οικονομία και μια προσέγγιση αυτοπεποίθησης ως προς τα οικονομικά. Το άτομο πρέπει να γνωρίζει τους οικονομικούς και νομικούς όρους και τις προϋποθέσεις λειτουργίας των επιχειρήσεων. Αυτό περιλαμβάνει δεξιότητες όπως το σχεδιασμό, τη διαχείριση, την αρχηγία, την ανάθεση καθηκόντων, την ανάλυση, την επικοινωνία, τη λογική, την αξιολόγηση των εμπειριών, την αξιολόγηση κινδύνων και την ανάληψη κινδύνων, την εργασία ατομικά και σε ομάδες, και την ηθική συμπεριφορά. Μια θετική συμπεριφορά χαρακτηρίζεται από ανεξαρτησία, δημιουργικότητα και καινοτομία, καθώς και κίνητρο για την επίτευξη των στόχων και ανθεκτικότητα στην προσωπική και κοινωνική ζωή, αλλά και στην εργασία».

Συναφής στρατηγική

Δεν υπάρχει καμία τρέχουσα εθνική στρατηγική για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν (ΕκΕπ). Τρεις ευρύτερες στρατηγικές περιλαμβάνουν αναφορές στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν: πρώτον, η «Στρατηγική της Ουγγαρίας για τη Δια Βίου Μάθηση 2014-2020» (Life Long Learning Strategy for Hungary 2014-2020) ⁽²³⁶⁾· δεύτερον, η «Εθνική Στρατηγική για τη Νεολαία 2009-2024» (National Youth Strategy 2009-2024) ⁽²³⁷⁾· και, τέλος, η «Εθνική Στρατηγική για την έρευνα, την ανάπτυξη και την καινοτομία 2013-2020» (National Research, Development and Innovation Strategy 2013-2020) ⁽²³⁸⁾.

Η «Στρατηγική της Ουγγαρίας για τη Δια Βίου Μάθηση» (Life Long Learning Strategy for Hungary) είναι η καταλληλότερη στρατηγική, απαιτώντας ρητά την ανάπτυξη των επιχειρηματικών δεξιοτήτων σε όλα τα επίπεδα.

Κύριοι στόχοι

- Ενίσχυση της διδασκαλίας των βασικών δεξιοτήτων και ικανοτήτων-κλειδιά, συμπεριλαμβανομένης της επιχειρηματικής εκπαίδευσης·
- έμφαση σε ευρύτερες δεξιότητες ως μέρος της αντιμετώπισης της επανένταξης των νέων (που διέκοψαν τη σχολική φοίτηση) στην εκπαίδευση (συνδέσεις που γίνονται με επιχειρηματικές δεξιότητες, δηλαδή την επίλυση προβλημάτων και τη διαπραγμάτευση)·
- μεγαλύτερη έμφαση στις οριζόντιες δεξιότητες για την εξασφάλιση της καταλληλότητας της εκπαίδευσης ενηλίκων για την αγορά εργασίας·
- χρήση μαθησιακών αποτελεσμάτων με βάση τις ικανότητες.

Συγκεκριμένες δράσεις

Το σχέδιο δράσης για τη στρατηγική βρίσκεται στο στάδιο της ανάπτυξης.

⁽²³⁴⁾ https://www.ofi.hu/sites/default/files/attachments/mk_nat_20121.pdf

⁽²³⁵⁾ http://bookshop.europa.eu/is-bin/INTERSHOP.enfinity/WFS/EU-Bookshop-Site/en_GB/-/EUR/ViewPublication-Start?PublicationKey=NC7807312

⁽²³⁶⁾ <http://www.kormany.hu/download/7/fe/20000/Egész%20élet%20át%20tartó%20tanulás.pdf>

⁽²³⁷⁾ http://planipolis.iiep.unesco.org/upload/Youth/Hungary/Hungary_National_Youth_Strategy.pdf

⁽²³⁸⁾ http://www.kormany.hu/download/5/ef/e0000/Nemzeti_KFI_strat%C3%A9gia.pdf

Από τις άλλες ευρύτερες στρατηγικές, η «Εθνική Στρατηγική για τη Νεολαία 2009-2024» (National Youth Strategy 2009-2024) ⁽²³⁹⁾ κάνει αναφορά στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν από την άποψη της νεολαίας γενικότερα, και όχι σε συγκεκριμένα εκπαιδευτικά επίπεδα. Η φιλοδοξία είναι οι νέοι «να γίνουν αυτάρκεις, να έχουν μια ευέλικτη προσέγγιση στη ζωή, να ξεκινήσουν μια καριέρα, να εφαρμόζουν καινοτόμες ιδέες και έτσι να συμβάλλουν στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της κοινωνίας και να γίνουν επιχειρηματίες». Επιπλέον, «κάνοντας χρήση των ευκαιριών για εκπαίδευση και άτυπη μάθηση, πρέπει να προωθείται η επιχειρηματική νοοτροπία μεταξύ των νέων». Παρακολουθούνται οι γενικοί δείκτες, όπως η ανεργία των νέων και η συμμετοχή σε δραστηριότητες της κοινότητας. Ένας δείκτης είναι ειδικός για την έναρξη επιχειρήσεων: η βελτίωση της «αναλογίας των νέων επιχειρηματιών σε σχέση με όλους τους νέους που δεν είναι φοιτητές ή συνταξιούχοι».

Στο πρόγραμμα σπουδών

Ρητή ένταξη στο πρόγραμμα σπουδών

Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν είναι διαθεματική για τα επίπεδα ISCED 1-3 συμπεριλαμβανομένης της Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET).

Εκπροσωπείται με έναν σχετικά περίπλοκο τρόπο στο ουγγρικό Εθνικό Βασικό Πρόγραμμα Σπουδών (National Core Curriculum) και τα αντίστοιχα πλαίσια προγραμμάτων σπουδών. Είναι μια ικανότητα-κλειδί που θα πρέπει να εξετάζεται σε όλους τους τομείς μαθημάτων. Το Εθνικό Βασικό Πρόγραμμα Σπουδών (National Core Curriculum) καθορίζει επίσης 12 διαθεματικούς στόχους, μεταξύ των οποίων τρεις σχετίζονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν:

- την ανάληψη ευθύνης για τους άλλους, τον εθελοντισμό·
- τον επαγγελματικό προσανατολισμό·
- την ανάπτυξη χρηματοοικονομικών και χρηματικών γνώσεων.

Οι στόχοι και οι προοπτικές ποικίλλουν ανάλογα με τις ηλικιακές ομάδες και τους τομείς των μαθημάτων· στα μαθήματα STEM (επιστημών, τεχνολογίας, μηχανολογίας και μαθηματικών), για παράδειγμα, δίνεται περισσότερη έμφαση στη δημιουργικότητα, τον σχεδιασμό, την ανάλυση, την αξιολόγηση κινδύνου και τάσεων και τη διαχείριση εργασιών έργου. Ωστόσο, στη γεωγραφία ή την ιστορία, η προσοχή εστιάζεται περισσότερο στην κατανόηση των οικονομικών και νομικών όρων και πλαισίων, τη συνολική λειτουργία του επιχειρηματικού κόσμου και της ηθικής. Επιπλέον, υπάρχει υποχρεωτική εθελοντική πρακτική ως μέρος του προγράμματος σπουδών.

Μαθησιακά αποτελέσματα

Δεν έχουν οριστεί μαθησιακά αποτελέσματα για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν.

Εκπαίδευση και υποστήριξη των εκπαιδευτικών

Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν αντιμετωπίζεται ως πρωταρχικός εκπαιδευτικός στόχος και έργο ανάπτυξης στο Εθνικό Βασικό Πρόγραμμα Σπουδών (National Core Curriculum), το οποίο συνιστά ευρείες παιδαγωγικές προσεγγίσεις (όπως ατομική ανάπτυξη και ενεργό μάθηση), αλλά δεν παρέχει άμεσες κατευθυντήριες γραμμές για οποιαδήποτε από τις ικανότητες-κλειδιά ή τα έργα ανάπτυξης.

Η ενσωμάτωση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στην αρχική εκπαίδευση των εκπαιδευτικών είναι ζήτημα για τη θεσμική αυτονομία.

Το Ουγγρικό Εθνικό Ινστιτούτο Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Εκπαίδευσης Ενηλίκων (Nemzeti Szakképzési Intézet - NSZI) παρέχει ένα πρόγραμμα Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) για τη διδασκαλία του επιχειρείν για όλους τους εκπαιδευτικούς της Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET).

⁽²³⁹⁾ http://planipolis.iiep.unesco.org/upload/Youth/Hungary/Hungary_National_Youth_Strategy.pdf

Μάλτα

Ορισμός της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν

Στη Μάλτα, ο πλέον αποδεκτός ορισμός για το επιχειρείν είναι αυτός που έχει δώσει το Εθνικό πλαίσιο προγράμματος σπουδών για όλους (National Curriculum Framework for All – NCF):

Το επιχειρείν δίνει στα παιδιά και στους νέους ανθρώπους τη δυνατότητα να αναπτύσσουν δεξιότητες απαραίτητες για την καθημερινή ζωή, τους βοηθά να αντιμετωπίζουν την αβεβαιότητα, να προσαρμόζονται στις αλλαγές και να είναι δημιουργικοί. Στις «ήπιες» δεξιότητες περιλαμβάνονται οι κοινωνικές ικανότητες και το επιχειρηματικό πνεύμα. Με τον όρο «σκληρές» επιχειρηματικές δεξιότητες νοείται περισσότερο η ανάπτυξη επιχειρηματικών ικανοτήτων, όπως η κατάρτιση ενός επιχειρηματικού σχεδίου. Βασικά στοιχεία επιχειρηματικής συμπεριφοράς (όπως, περιέργεια, αυτονομία, δημιουργικότητα, λήψη πρωτοβουλιών και ομαδικό πνεύμα) εδραιώνονται και ενισχύονται μέσα από την εισαγωγή επιχειρηματικών προγραμμάτων, έργων και δράσεων στο υφιστάμενο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών ⁽²⁴⁰⁾.

Συναφής στρατηγική

Η Μάλτα δεν διαθέτει μια ειδική εθνική στρατηγική για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, ούτε την έχει εντάξει μέσα σε ένα ευρύτερο πλαίσιο κρατικής στρατηγικής. Την έχει ωστόσο συμπεριλάβει στο Εθνικό πλαίσιο προγράμματος σπουδών για όλους (National Curriculum Framework for All – NCF).

Το NCF δημιουργήθηκε το 2012 και αφορά στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση (ISCED 1-3). Το καθ' ύλην αρμόδιο υπουργείο είναι το Υπουργείο Παιδείας και Απασχόλησης, ωστόσο για τη διαμόρφωση της εν λόγω στρατηγικής απαιτείται η ευρεία διαβούλευση ⁽²⁴¹⁾ με αρκετούς άλλους φορείς, όπως συνδικαλιστικές οργανώσεις, φορείς εκπροσώπησης, πολιτικά κόμματα, εκπαιδευτικούς, μαθητές και γονείς.

Κύριοι στόχοι

Το NCF προτείνει την προσέγγιση του σχολείου ως συνόλου, γεγονός που θα ενισχύσει το κλίμα δημιουργικότητας με σκοπό την ανάπτυξη της επικοινωνίας, της πολύπλευρης σκέψης, της πρωτοτυπίας, της συναισθηματικής ανάπτυξης, της πρωτοπορίας, της αμφισβήτησης, της διαίσθησης, της κριτικής σκέψης, της ικανότητας επίλυσης προβλημάτων, την ενίσχυση της επιχειρηματικής νοοτροπίας, τη δεκτικότητα απέναντι στην πολιτιστική ποικιλομορφία και τη δυνατότητα της ατομικής έκφρασης ⁽²⁴²⁾. Η υλοποίηση της εν λόγω προσέγγισης συνδέεται επίσης με το Απολυτήριο και το Προφίλ Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (Secondary School Certificate and Profile) ⁽²⁴³⁾, το οποίο τεκμηριώνει τα επίσημα και ανεπίσημα μαθησιακά αποκτήματα των μαθητών.

Από το 2016/17, τα μαθησιακά αποτελέσματα όσον αφορά στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν θα αναφέρονται ρητά στα αναλυτικά προγράμματα σπουδών όλων των υποχρεωτικών μαθημάτων και μαθημάτων επιλογής στα επίπεδα ISCED 1, 2, 3, καθώς και στα προγράμματα Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET). Η εν λόγω καταγραφή θα λάβει τη μορφή μιας θεμελιώδους σύστασης, η οποία θα διατρέχει το σύνολο των εν λόγω επίσημων εγγράφων. Η εν λόγω καταγραφή θα υλοποιείται επί σειρά ετών, έτσι ώστε η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν να ενσωματώνεται σταδιακά σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης.

⁽²⁴⁰⁾ <https://curriculum.gov.mt/en/Resources/The-NCF/Pages/default.aspx> (βλ. σελ. 38)

⁽²⁴¹⁾ Για περαιτέρω πληροφορίες σχετικά με τις διαβουλεύσεις:

<http://curriculum.gov.mt/en/Resources/The-NCF/Pages/default.aspx#Consultation> και http://curriculum.gov.mt/en/Resources/The-NCF/Documents/Consult_Docs/Analysis%20of%20Feedback_Entities.pdf

⁽²⁴²⁾ <https://curriculum.gov.mt/en/Resources/The-NCF/Pages/default.aspx> (βλ. σελ. 38)

⁽²⁴³⁾ <http://skola.edu.mt/wp-content/uploads/2012/11/handbookweb.pdf>
<http://weavefx.com/smcboys/wp-content/uploads/2015/06/SSCP-circular-to-parents.pdf>

Συγκεκριμένες δράσεις

- παροχή γενικών κατευθύνσεων αναφορικά με το διαθεματικεπιστημονικό θέμα «Εκπαίδευση με στόχο το επιχειρείν, τη δημιουργικότητα και την καινοτομία»
- στόχοι της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν για το επίπεδο ISCED 1 – οι μαθητές θα πρέπει να αξιοποιούν τις διαδικασίες που οδηγούν στη δημιουργία και υλοποίηση νέων ιδεών, να αντιλαμβάνονται και να αναπτύσσουν την ικανότητα του σκέπτεσθαι, να δημιουργούν και να αποτιμούν θετικά τα νέα προϊόντα που βοηθούν τους ίδιους αλλά και τους άλλους να προσαρμόζονται στις αλλαγές στην κοινωνία, να βιώσουν την ανάληψη κινδύνου, καθώς και την ανάγκη για προγραμματισμό και αποφασιστικότητα, να χρησιμοποιούν τη φαντασία τους για τη δημιουργία προϊόντων, να αποκτήσουν αυτοπεποίθηση, καθώς και την ικανότητα να είναι χρήσιμοι και παραγωγικοί, τόσο για τον εαυτό τους, όσο και για την ομάδα των φίλων, της τάξης και του σχολείου ⁽²⁴⁴⁾,
- στόχοι της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν για το επίπεδο ISCED 2-3 – οι μαθητές θα πρέπει να διαθέτουν όλα εκείνα τα απαραίτητα εφόδια ώστε να μπορούν να προβλέψουν, να ενεργοποιήσουν και να διαχειριστούν την αλλαγή, να αναπτύξουν οργανωτικές ικανότητες, να αναπτύξουν τις ικανότητες που απαιτούνται σε σχέση με τη δυναμική της ομάδας, την εκτίμηση κινδύνου και την επίλυση διαφορών ⁽²⁴⁵⁾.

Πλαίσιο παρακολούθησης

Ο βαθμός ενσωμάτωσης της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν ως προς τη διαθεματικότητα δεν έτυχε παρακολούθησης ή αξιολόγησης κατά τη διάρκεια του 2014/15. Αυτό όμως είναι κάτι που έχει προγραμματιστεί να ξεκινήσει από το σχολικό έτος 2016/17 με την υλοποίηση του Πλαισίου Μαθησιακών Αποτελεσμάτων (Learning Outcome Framework - LOF) και Προγραμμάτων Μάθησης και Αξιολόγησης (Learning and Assessment Programmes - LAP).

Στο πρόγραμμα σπουδών

Ρητή ένταξη στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών

Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν καθορίζεται σε κεντρικό επίπεδο και θα αναφέρεται ρητά στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών από το σχολικό έτος 2016/17. Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν είναι ένα από τα διαθεματικά διδακτικά αντικείμενα, το οποίο χαρακτηρίζεται στο Εθνικό πλαίσιο προγράμματος σπουδών ως κατάλληλο για όλα τα σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (ISCED 1-3). Επί του παρόντος αναπτύσσεται ένα Πλαίσιο Μαθησιακών Αποτελεσμάτων (Learning Outcomes Framework - LOF). Το εν λόγω πλαίσιο αποτελεί συνέχεια των προτάσεων του Εθνικού Πλαισίου Εκπαίδευσης και αναπτύσσει σε μεγαλύτερο βάθος και λεπτομέρεια την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν ως ένα διαθεματικό διδακτικό αντικείμενο, προσδιορίζοντας μάλιστα τα συγκεκριμένα μαθησιακά της αποτελέσματα. Παράλληλα, δημιουργούνται LAP για κάθε αντικείμενο που διδάσκεται στα επίπεδα ISCED 1, 2 και 3. Τα εν λόγω LAP ενσωματώνουν ρητά συγκεκριμένους στόχους όσον αφορά στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, όπως αυτοί ορίζονται στο LOF για όλο το φάσμα των μαθημάτων σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης.

Οι γενικές επιδιώξεις της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν ως διαθεματικού διδακτικού αντικειμένου είναι να προσφέρει στους μαθητές τις αντιλήψεις, τις γνώσεις και τις ικανότητες εκείνες ώστε να ενεργούν με επιχειρηματικό τρόπο και να αποκτούν τις δεξιότητες που θα προάγουν τη δια βίου απασχολησιμότητά τους σε ένα ταχέως μεταβαλλόμενο εμπορικό, οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον. Αυτό συνεπάγεται τη δημιουργία πολιτών με επιχειρηματικό πνεύμα σε τομείς πέραν της βιομηχανίας και της απασχόλησης. Οι εν λόγω επιδιώξεις απαιτούν την ανάπτυξη "ήπιων" γενικών προσωπικών και διαπροσωπικών δεξιοτήτων, οι οποίες

⁽²⁴⁴⁾ NCF, 2012, σελ. 52.

⁽²⁴⁵⁾ NCF, 2012, σελ. 59.

είναι θεμελιώδεις για την απόκτηση επιχειρηματικού πνεύματος, την προώθηση της επιχειρηματικής γνώσης και αντίληψης, στοιχεία απαραίτητα για την επιδίωξη επιχειρηματικών στόχων, καθώς και την απόκτηση επιχειρηματικής νοοτροπίας, η οποία έχει δημιουργικές και καινοτόμες εκφάνσεις.

Μαθησιακά αποτελέσματα

Επί του παρόντος αναπτύσσεται ένα Πλαίσιο Μαθησιακών Αποτελεσμάτων (Learning Outcomes Framework - LOF). Έχουν δημιουργηθεί LAP για καθένα από τα 48 ειδικά μαθήματα που διδάσκονται στα επίπεδα ISCED 1, 2 και 3. Στα εν λόγω LAP προσδιορίζονται τα μαθησιακά αποτελέσματα όσον αφορά στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν που θα πρέπει να επιτευχθούν σε κάθε μάθημα και σε κάθε επίπεδο εκπαίδευσης. Τα εν λόγω LAP θα διασφαλίσουν επίσης τη σταδιακή αύξηση των συνολικών μαθησιακών αποτελεσμάτων όσον αφορά στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στο σύνολο της υποχρεωτικής σχολικής εκπαίδευσης και για κάθε μάθημα.

Εκπαίδευση και ενίσχυση εκπαιδευτικών

Παρά το γεγονός ότι δεν υφίστανται αυτή τη στιγμή συστάσεις/κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την εκπαίδευση/ενίσχυση των εκπαιδευτικών στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν σε κεντρικό επίπεδο, τέτοιου είδους συστάσεις/κατευθυντήριες γραμμές αναπτύσσονται εντός του Πλαισίου Μαθησιακών Αποτελεσμάτων (LOF) και θα τεθούν σε εφαρμογή κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους 2016/17.

Καμία από τις δραστηριότητες επιμόρφωσης στο πλαίσιο της Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) όσον αφορά στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν δεν συνιστούν μέρος των επίσημων μαθημάτων προπτυχιακής ή μεταπτυχιακής εκπαίδευσης του πανεπιστημίου της Μάλτας, το οποίο και συνιστά τη μοναδική πύλη πιστοποίησης εξειδικευμένων εκπαιδευτικών σε αυτό το επίπεδο. Ωστόσο, ο φορέας Junior Achievement – Young Enterprise (JA – YE) Μάλτας ενδέχεται να κληθεί να προσφέρει δραστηριότητες επιμόρφωσης εκπαιδευτικών στο πλαίσιο της Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) προκειμένου να τους εξοικειώσει με τα εκπαιδευτικά προγράμματα που προσφέρονται από τον JA – YE Μάλτας, καθώς και με τη μεθοδολογία όσον αφορά στην υλοποίηση των δραστηριοτήτων επιμόρφωσης στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν μέσα στην τάξη.

Κάτω Χώρες

Ορισμός της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν

Στις Κάτω Χώρες επικρατεί ομοφωνία σχετικά με τον ορισμό που έχει δώσει η Ευρωπαϊκή Θεματική Ομάδα Εργασίας για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν:

«Εκπαίδευση στο Επιχειρείν: αφορά στην καλλιέργεια των δεξιοτήτων και του τρόπου σκέψης των εκπαιδευομένων ώστε να είναι σε θέση να μετατρέπουν δημιουργικές ιδέες σε επιχειρηματική δράση. Πρόκειται για μια ικανότητα-κλειδί για όλους τους εκπαιδευόμενους η οποία προάγει την προσωπική ανέλιξη, την ενεργό συμμετοχή των πολιτών, την κοινωνική ένταξη και την απασχολησιμότητα. Είναι συναφής καθ' όλη τη διαδικασία της Δια Βίου Μάθησης, σε όλους τους κλάδους μάθησης και σε όλες τις μορφές εκπαίδευσης και κατάρτισης (τυπικής, μη τυπικής και άτυπης), οι οποίες συμβάλλουν στο επιχειρηματικό πνεύμα ή την επιχειρηματική συμπεριφορά, με ή χωρίς εμπορικό στόχο»⁽²⁴⁶⁾.

Σύμφωνα με τους εμπειρογνώμονες του Υπουργείου Παιδείας:

Ως επιχειρείν νοείται η ικανότητα του ατόμου να μετατρέπει τις ιδέες σε δράσεις. Περιλαμβάνει τη δημιουργικότητα, την καινοτομία, την ανάληψη κινδύνων και την ικανότητα επίτευξης στόχων. Το επιχειρείν αφορά στον εντοπισμό των ευκαιριών και στην αξιοποίησή τους, στην ανάληψη πρωτοβουλιών, σε μια ενεργητική και δημιουργική διάθεση και στην επίλυση προβλημάτων. Στο επιχειρείν περιλαμβάνεται επίσης η επιμονή, το πνεύμα ομαδικότητας και η επικοινωνιακή ικανότητα, καθώς επίσης η πολιτιστική και ηθική ευαισθητοποίηση.

Συναφής στρατηγική

Δεν υφίσταται σήμερα εθνική στρατηγική όσον αφορά στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στις Κάτω Χώρες.

Έως το 2012 υπήρχε μια στρατηγική υποστήριξης όσον αφορά στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, υπό την εποπτεία των ολλανδικών υπουργείων Οικονομικών Υποθέσεων, Παιδείας, Πολιτισμού, Επιστημών και Γεωργίας, Φύσης και Ποιότητας Τροφίμων. Το 2005, τα υπουργεία εγκαινίασαν το πρόγραμμα «Συνεργασία Leren Ondernemen» (Partnership Leren Ondernemen) με σκοπό να προάγουν την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν και στη συνέχεια, μεταξύ 2007-2012, ακολούθησε το «Πρόγραμμα Δράσης Εκπαίδευσης και Επιχειρείν» (Education and Entrepreneurship Action Programme)⁽²⁴⁷⁾. Επρόκειτο για ένα εθνικό καθεστώς επιδοτήσεων, μέσω του οποίου οι Κάτω Χώρες στήριζαν οικονομικά τα εκπαιδευτικά ιδρύματα με σκοπό την ενσωμάτωση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στις πολιτικές και στην οργάνωσή τους και την αύξηση του αριθμού των μαθητών που θα επιδείκνυαν επιχειρηματική νοοτροπία και συμπεριφορά. Χάρη στο εν λόγω Σχέδιο δράσης, σημειώθηκε σαφής μεταστροφή προς το εκπαιδευτικό πεδίο με αποτέλεσμα να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση στο επιχειρείν. Επιπλέον, η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν κέρδισε μια πιο μόνιμη θέση στην οργάνωση της εκπαίδευσης, σε έναν αυξανόμενο αριθμό εκπαιδευτικών ιδρυμάτων – ένας από τους στόχους του προγράμματος.

Οι Κάτω Χώρες διαθέτουν μια ευρεία στρατηγική σχετικά με το επιχειρείν και την καινοτομία⁽²⁴⁸⁾. Η δε ανάγκη βελτίωσης της εκπαίδευσης και της κατάρτισης προβάλλεται δεόντως, όπως π.χ. η ανάγκη για αυξημένη συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών και επιχειρηματικού κόσμου με παράλληλη διασύνδεση μεταξύ προηγούμενων και τρεχουσών δράσεων όσον αφορά στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν.

⁽²⁴⁶⁾ http://ec.europa.eu/education/policy/strategic-framework/archive/documents/entrepreneurship-report-2014_en.pdf

⁽²⁴⁷⁾ http://www.onderwijsonderneemt.nl/english/action_programme_education_and_entrepreneurship

⁽²⁴⁸⁾ <https://www.government.nl/topics/entrepreneurship-and-innovation/contents/investing-in-top-sectors>

Στο πρόγραμμα σπουδών

Στις Κάτω Χώρες τα σχολεία είναι αυτόνομα. Παρά το γεγονός ότι δεν υφίσταται στρατηγική σε εθνικό επίπεδο, πολλά είναι τα σχολεία που δίνουν έμφαση στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Είναι ωστόσο ελεύθερα να αποφασίσουν αν και με ποιον τρόπο θα διδάξουν το εν λόγω μάθημα.

Ρητή ένταξη στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών

Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν δεν αναφέρεται ρητά στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Ωστόσο, τα σχολεία μπορούν να κάνουν χρήση προγραμμάτων για το επιχειρείν, όπως του προγράμματος *Jong Ondernemen* ⁽²⁴⁹⁾, το οποίο χρηματοδοτείται από την ολλανδική κυβέρνηση για να υλοποιεί προγράμματα στην πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση, καθώς και στην Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση (Initial Vocational Education and Training - IVET) ⁽²⁵⁰⁾. Σε ό,τι αφορά την πρωτοβάθμια εκπαίδευση, η έμφαση δίνεται κατά κύριο λόγο στην «επιχειρηματική συμπεριφορά»: ενθαρρύνεται η τόλμη, η δημιουργικότητα, ο προσανατολισμός της σκέψης στην εξεύρεση λύσεων (επίλυση προβλημάτων), ο εμπορικός/οικονομικός τρόπος σκέψης και δράσης και η ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων. Τα παιδιά ενθαρρύνονται να αναπτύσσουν τις δικές τους πρωτοβουλίες μέσω της διαχείρισης βραχυπρόθεσμων προγραμμάτων (διάρκειας εβδομάδων/μηνών).

Στη γενική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (HAVO και VWO), οι συνιστώσες του επιχειρείν εντάσσονται στο υφιστάμενο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών, ειδικά με το προφίλ «Οικονομία και Κοινωνία». Ορισμένα σχολεία ειδικεύονται στο επιχειρείν είτε στο πλαίσιο του δικτύου «Entreprenasiums» ⁽²⁵¹⁾ – στο οποίο εκπαιδευτικοί και μαθητές διοικούν από κοινού το σχολείο, είτε στο πλαίσιο των «Technasium» ⁽²⁵²⁾, στα οποία οι (τεχνικές) επιστήμες συνδυάζονται συχνά με το καινοτόμο επιχειρείν, όπως επί παραδείγματι μέσω της συνεργασίας με εξωτερικούς πελάτες.

Στην Προ-επαγγελματική Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (VMBO) εφαρμόζεται ένα πιλοτικό πρόγραμμα από το 2015 που αφορά ένα καινούργιο πρόγραμμα εξέτασης ονόματι «Οικονομικά και Μάνατζμεντ» (επιχειρείν), στο οποίο δίνεται μεγαλύτερη έμφαση στις επιχειρηματικές δεξιότητες συγκριτικά με παλιότερα. Επιπλέον, έχει αναπτυχθεί η συνεργασία πολλών σχολείων με κολέγια Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Vocational Education and Training - VET) (ROC - Περιφερειακά Κέντρα Κατάρτισης) και κολέγια αγροτικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Vocational Education and Training - VET) (AOC-Κέντρα Αγροτικής Εκπαίδευσης) με σκοπό την επίτευξη της συνεχιζόμενης μάθησης στο πεδίο της επιχειρηματικότητας.

Στα προγράμματα Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET), το «Πιστοποιητικό Επιχειρείν» (Entrepreneurship Certificate) συμβάλλει στην ανάπτυξη επιχειρηματικών δεξιοτήτων, καθώς επίσης και στην απόκτηση των γνώσεων και των δεξιοτήτων που απαιτούνται για τη δημιουργία και λειτουργία μιας επιχείρησης. Το πιστοποιητικό απευθύνεται στους μαθητές της δευτεροβάθμιας επαγγελματικής εκπαίδευσης (MBO) κάθε τομέα. Χάρη σε αυτό, τούς δίνεται η ευκαιρία να αναπτύξουν δεξιότητες στο επιχειρείν και να προετοιμαστούν κατάλληλα για να γίνουν επιχειρηματίες. Στα προγράμματα Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET) προσφέρονται επίσης προσόντα που επικεντρώνονται στο επιχειρείν, όπως για παράδειγμα, κατάρτιση για επίδοξους επιχειρηματίες στον κλάδο του λιανικού εμπορίου, καθώς και στον κλάδο της εστίασης/αρτοποιίας. Πρόκειται για μια εξειδικευμένη κατάρτιση που εκπαιδεύει τους νέους ανθρώπους πώς να γίνουν επιχειρηματίες. Η εκπαίδευση στο πλαίσιο της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Vocational Education and Training - VET) προσφέρει συναφή προσόντα και ένα ή περισσότερα μαθήματα επιλογής (*keuzedelen*). Με την εισαγωγή των εν λόγω μαθημάτων επιλογής, όλοι σχεδόν οι μαθητές

⁽²⁴⁹⁾ www.jongondernemen.nl

⁽²⁵⁰⁾ <http://www.rijksoverheid.nl/nieuws/2013/06/10/ondernemen-kun-je-niet-vroeg-genoege-leren.html>

⁽²⁵¹⁾ www.entreprenasium.nl

⁽²⁵²⁾ www.technasium.nl

στην Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση (Vocational Education and Training - VET) έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν κατεύθυνση κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσής τους όσον αφορά στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν.

Μαθησιακά αποτελέσματα

Τα μαθησιακά αποτελέσματα δεν αναφέρονται ρητά επειδή δεν υφίσταται εθνική στρατηγική για την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Όλα όσα χρειάζεται οι μαθητές να γνωρίζουν στα προγράμματα Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET) αναφέρονται στο προφίλ των προσόντων τους.

Σε ό,τι αφορά τη δομή των προσόντων στις Κάτω Χώρες, εκπρόσωποι των εργαζομένων, εργαζόμενοι και εκπαιδευτικά ιδρύματα συνεργάζονται για τον προσδιορισμό των Φακέλων Προσόντων (Qualification Dossiers) ⁽²⁵³⁾. Οι εν λόγω φάκελοι προσδιορίζουν όλα όσα ένας μελλοντικός επαγγελματίας πρέπει να γνωρίζει ή να αποδείξει ότι γνωρίζει κατόπιν εξετάσεων. Η δομή των εθνικών προσόντων στο πλαίσιο της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Vocational Education and Training - VET) αναφέρεται στο Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Επαγγελματικών Προσόντων (EQF). Μετά την αποφοίτηση είναι βέβαιο ότι οι μαθητές όλης της χώρας θα έχουν τις ίδιες ικανότητες.

Εκπαίδευση και ενίσχυση εκπαιδευτικών

Στις Κάτω Χώρες τα ιδρύματα κατάρτισης εκπαιδευτικών είναι αυτόνομα και δεν είναι απαραίτητο να λαμβάνουν υπόψη το επιχειρείν.

Το πρόγραμμα «Εκπαιδευτικοί με Επιχειρηματικό Πνεύμα» (The Enterprising Teacher -*De ondernemende docent*) – ένα διετές πρόγραμμα που διοργανώθηκε από την Ολλανδική Υπηρεσία Επιχειρήσεων (*Rijksdienst voor Ondernemend Nederland*) – είχε ως στόχο να ενθαρρύνει τα Κολέγια Κατάρτισης Εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης (PABO) να ευαισθητοποιήσουν μαθητές και εκπαιδευτικούς σε επιχειρηματικές συμπεριφορές. Το πρόγραμμα έληξε τον Δεκέμβριο του 2015. Χάρη σε αυτό ορισμένα Κολέγια Κατάρτισης Εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης (PABO) αποφάσισαν να συνεχίσουν να εντάσσουν την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών τους και στο πλαίσιο της οργάνωσής τους.

Το πρόγραμμα «Edison» ⁽²⁵⁴⁾ συγχρηματοδοτείται από το Πρόγραμμα Δια Βίου Μάθησης της ΕΕ από το 2013 και έχει ως στόχο να εντάξει το επιχειρείν στο γνωστικό πεδίο των μαθητών στο πλαίσιο προγραμμάτων Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Vocational Education and Training - VET). Στο πρόγραμμα συμμετέχουν έξι χώρες (Κάτω Χώρες, Ιρλανδία, Ισπανία, Ιταλία, Αυστρία και Ηνωμένο Βασίλειο). Έχει ήδη διαμορφωθεί ένα πρόγραμμα για τη στήριξη των εκπαιδευτικών που δραστηριοποιούνται επαγγελματικά στην Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση (Vocational Education and Training - VET) με σκοπό την ανάπτυξη των επιχειρηματικών τους δεξιοτήτων. Η Ένωση Κολεγίων Κάτω Χωρών Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Vocational Education and Training - VET) (Netherlands Association of VET Colleges) (MBO Raad) από κοινού με το κολέγιο Alfa-College προσφέρουν το εν λόγω πρόγραμμα στους ολλανδούς εκπαιδευτικούς που δραστηριοποιούνται επαγγελματικά στην Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση (Vocational Education and Training - VET).

⁽²⁵³⁾ Οι Φάκελοι Προσόντων βασίζονται στο Συμπλήρωμα Πιστοποιητικού Europass. Για περισσότερες πληροφορίες επισκεφτείτε τον δικτυακό τόπο <http://en.europass.nl/node/91> και για πιστοποιητικά επισκεφτείτε τον δικτυακό τόπο http://cs.s-bb.nl/?SES_LANG=6

⁽²⁵⁴⁾ <http://www.edisonentrepreneurship.eu/>

Αυστρία

Ορισμός της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν

Αντί ενός εθνικού ορισμού, η Αυστρία επικαλείται τον ορισμό της επιχειρηματικής ικανότητας, όπως αυτός ορίζεται στο Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις ικανότητες-κλειδιά στη Δια Βίου Μάθηση ⁽²⁵⁵⁾.

Υφίσταται ωστόσο ένα σαφώς προσδιορισμένο μοντέλο Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν: το αυστριακό «TRIO Model» για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν ⁽²⁵⁶⁾. Το μοντέλο αυτό προτείνει την έγκαιρη ενσωμάτωση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν σε όλο το φάσμα του αναλυτικού προγράμματος σπουδών:

- επίπεδο 1: Βασική επιχειρηματική εκπαίδευση
- επίπεδο 2: Επιχειρηματική κουλτούρα
- επίπεδο 3: Επιχειρηματική αγωγή του πολίτη.

Καθορισμός συναφών στρατηγικών

Δεν υφίσταται ειδική στρατηγική για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Ωστόσο, η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν συνιστά μέρος τριών ευρύτερων στρατηγικών:

- της «Στρατηγικής Δια Βίου Μάθησης» (Strategy on Lifelong Learning) (LLL:2020) ⁽²⁵⁷⁾ – της πλέον σχετικής με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν
- της *Gründerland Österreich* ⁽²⁵⁸⁾;
- της «Αυστριακής Στρατηγικής για τη Νεολαία» (Austrian Youth Strategy) ⁽²⁵⁹⁾.

A) Η «Στρατηγική Δια Βίου Μάθησης» (LLL:2020)

Η εν λόγω στρατηγική υλοποιείται μεταξύ 2011-2020, καλύπτει τα επίπεδα ISCED 1-8 και είναι η πλέον σχετική στρατηγική όσον αφορά στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν.

Κύριοι στόχοι της Στρατηγικής Δια βίου Μάθησης (LLL: 2020)

Ο κύριος στόχος της εν λόγω στρατηγικής είναι να ενθαρρύνει τη μάθηση, η οποία θέτει προκλήσεις και προάγει τους μαθητευόμενους μέσω από την εξατομίκευση μαθησιακών διαδρομών. Υπάρχουν 10 γραμμές δράσης.

Συγκεκριμένες δράσεις της Στρατηγικής Δια Βίου Μάθησης (LLL: 2020)

Η στρατηγική ορίζει την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν ως ένα ζήτημα διαθεματικής εμβέλειας – ως μία από τις οκτώ ικανότητες-κλειδιά σε ευρωπαϊκή κλίμακα. Αυτό ακριβώς είναι που διασφαλίζει την υπαγωγή της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν σε εθνικό πλαίσιο. Η Γραμμή Δράσης 2 παρουσιάζει το επιχειρείν ως μία από τις οκτώ ικανότητες-κλειδιά και προσδιορίζει το εξής παρακάτω συγκεκριμένο μέτρο: «Ανάπτυξη νέων αναλυτικών προγραμμάτων σπουδών (για όλους τους τύπους σχολείων), τα οποία στοχεύουν σε σταθερή βάση στην επίτευξη μαθησιακών αποτελεσμάτων και βιωσιμότητας, καθώς και στη διαμόρφωση διεπιστημονικών εκπαιδευτικών μοντέλων, τα οποία εστιάζουν στις ικανότητες-κλειδιά». Η Γραμμή Δράσης 8 επικεντρώνεται ειδικά στο επιχειρείν. Το όραμα της Γραμμής Δράσης 8 περιγράφεται ως ακολούθως: «Η έννοια της Δια Βίου

⁽²⁵⁵⁾ http://bookshop.europa.eu/is-bin/INTERSHOP.enfinity/WFS/EU-Bookshop-Site/en_GB/-/EUR/ViewPublication-Start?PublicationKey=NC7807312

⁽²⁵⁶⁾ Το εν λόγω μοντέλο δημιουργήθηκε από το κέντρο εκπαίδευσης στο επιχειρείν για τη σχολική καινοτομία EESI-Impulse Centre (<http://www.eesi-impulszentrum.at>), ενώ το Υπουργείο χρηματοδότησε την εφαρμογή του στα σχολεία [και ειδικά στα σχολεία και στα κολέγια Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Vocational Education and Training - VET)].

⁽²⁵⁷⁾ https://www.bmbf.gv.at/ministerium/vp/2011/11/arbeitpapier_ebook_gross_20916.pdf?4dtiae

⁽²⁵⁸⁾ http://www.bmwf.gv.at/Presse/Documents/BMFWF_Land_der_Gruender_NEU.pdf

⁽²⁵⁹⁾ http://www.youthpolicy.org/national/Austria_2013_Youth_Strategy.pdf

Μάθησης συνιστά ένα μείζον στοιχείο για τις οικονομικές πολιτικές και τις πολιτικές της αγοράς εργασίας και ενισχύει τόσο την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων όσο και τις ευκαιρίες των εργαζομένων στην αγορά εργασίας.

Υπουργεία και ενδιαφερόμενα μέρη της Στρατηγικής Δια Βίου Μάθησης (LLL: 2020)

Στα εμπλεκόμενα υπουργεία περιλαμβάνεται το Ομοσπονδιακό Υπουργείο Παιδείας, Τεχνών και Πολιτισμού, το Ομοσπονδιακό Υπουργείο Επιστημών και Έρευνας, το Ομοσπονδιακό Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικών Υποθέσεων και Προστασίας του Καταναλωτή και το Ομοσπονδιακό Υπουργείο Οικονομικών, Οικογένειας και Νεότητας.

Πλαίσιο Παρακολούθησης της Στρατηγικής Δια Βίου Μάθησης (LLL: 2020)

Η στρατηγική αυτή τελεί υπό τον έλεγχο μιας ομάδας δράσης αποτελούμενης από υπουργεία σε συνεργασία με μια Εθνική Πλατφόρμα εξωτερικών συνεργατών. Πέρα από τις ετήσιες εκθέσεις, η Ομάδα Δράσης θα υποβάλλει το 2020 μια τελική έκθεση σχετικά με τα επιτεύγματα, στην οποία θα περιλαμβάνονται περαιτέρω συστάσεις. Οι στρατηγικοί στόχοι υπολογίζονται βάσει κριτηρίων αναφοράς, τα οποία βασίζονται σε εθνικά και πανευρωπαϊκά προγράμματα και εκφράζονται με ειδικούς δείκτες.

Β) «Ιδρύτρια Χώρα Αυστρία»

Η στρατηγική «Ιδρύτρια Χώρα Αυστρία» (Gründerland Österreich) έχει ως κύριο στόχο να βελτιώσει το επιχειρηματικό οικοσύστημα. Περιλαμβάνει τις ακόλουθες δράσεις, οι οποίες σχετίζονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, και έχει ως αντικείμενο την «Ευαισθητοποίηση»: Δράση 17 σχετικά με τη βελτίωση των χρηματοοικονομικών γνώσεων, Δράση 20 σχετικά με την ενστάλαξη επιχειρηματικού πνεύματος στους νέους ανθρώπους και διάδοση του επιχειρηματικού τρόπου σκέψης σε όλο το φάσμα του εκπαιδευτικού συστήματος και Δράση 21 σχετικά με την ενίσχυση της σημασίας της επιχειρηματικότητας στην κοινωνία.

Γ) Το πρόγραμμα «Αυστριακή Στρατηγική για τη Νεολαία»

Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν είναι επίσης μέρος της «Αυστριακής Στρατηγικής για τη Νεολαία», η οποία ευθυγραμμίζεται με τη «Στρατηγική της ΕΕ για τη Νεολαία 2010-2018» (EU Youth Strategy 2010-2018). Διαθέτει μετρήσιμους στρατηγικούς στόχους παράλληλα με συστάσεις για τη λήψη συγκεκριμένων μέτρων, όπως ενίσχυση της επιχειρηματικής μάθησης, αυξημένη χρήση εικονικών επιχειρήσεων και αύξηση του αριθμού των νέων ανθρώπων που συμμετέχουν σε προγράμματα και εμπλέκονται σε εθελοντική εργασία.

Στο πρόγραμμα σπουδών

Ρητή ένταξη στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών

Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν συνιστά έναν διαθεματικό στόχο για το επίπεδο ISCED 3 (συμπεριλαμβανομένων των σχολικών προγραμμάτων Αρχικής Εκπαίδευσης Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE) και στοχεύει στην κατανόηση από πλευράς των μαθητών του επιχειρηματικού τρόπου σκέψης (επιχειρηματικό πνεύμα) και δράσης. Με τον τρόπο αυτό, θα είναι σε θέση είτε να ξεκινήσουν τη δική τους επιχείρηση είτε να εργαστούν προς όφελός τους και προς όφελος της κοινωνίας, είτε να δραστηριοποιηθούν ως ενδοεπιχειρηματίες, δηλαδή ως υπάλληλοι.

Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν ενσωματώνεται σε υποχρεωτικά μαθήματα στα επίπεδα ISCED 1-3 (συμπεριλαμβανομένων των προγραμμάτων Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET). Ο κύριος στόχος είναι η επιχειρηματική, εμπειρική μάθηση. Τα Εθνικά πρότυπα ορίζουν συγκεκριμένες επιχειρηματικές ικανότητες. Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν ενσωματώνεται επίσης ως υποχρεωτικό μάθημα στις γενικές σπουδές στο επίπεδο ISCED 1, στη γεωγραφία και τα οικονομικά στα επίπεδα ISCED 2-3 και στις

επιχειρηματικές σπουδές στο πλαίσιο των προγραμμάτων Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET).

Επιπλέον, χάρη στον στόχο «Ανοιχτά Σχολεία», τα σχολεία έχουν πλέον τη δυνατότητα να αλληλεπιδρούν με το κοινωνικό περιβάλλον παρέχοντας υπηρεσίες μάθησης σε εξωσχολικούς χώρους και συμπληρώνοντας τη διδασκαλία με σχολικές εκδηλώσεις. Οι εταιρείες, οι δημόσιοι φορείς κτλ. μπορούν να αποτελέσουν χρήσιμους τόπους διδασκαλίας και/ή μάθησης δίνοντας έτσι την ευκαιρία για απόκτηση πρακτικής εμπειρίας υπό πραγματικές συνθήκες.

Μαθησιακά αποτελέσματα

Πολλά αναλυτικά προγράμματα σπουδών αναπροσαρμόστηκαν με γνώμονα συγκεκριμένες ικανότητες, βασιζόμενα κυρίως στο αυστριακό μοντέλο «TRIO Model»⁽²⁶⁰⁾, για να συμπεριλάβουν το επιχειρείν. Αυτό ίσχυσε κυρίως για τα προγράμματα Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET). Τα μαθησιακά αποτελέσματα αντικατοπτρίζουν επίσης το μοντέλο «TRIO Model». Το δε «Αυστριακό Πλαίσιο Αναφοράς για την Επιχειρηματική Ικανότητα» (Austrian Reference Framework for Entrepreneurship Competence)⁽²⁶¹⁾ δημιουργήθηκε ως οδηγός.

Εκπαίδευση και ενίσχυση εκπαιδευτικών

Σήμερα, η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν συνιστά ένα υποχρεωτικό μάθημα μόνο στην αρχική εκπαίδευση επίδοξων καθηγητών οικονομικών και γεωγραφίας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (συμπεριλαμβανομένων των προγραμμάτων Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET). Ωστόσο, στην Αυστρία, η Αρχική Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE) πρόκειται να μεταρρυθμιστεί, ενώ στην πλειονότητά τους τα νέα αναλυτικά προγράμματα σπουδών Αρχικής Εκπαίδευσης Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE) για τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (αρχής γενομένης το 2016/17) δεν έχουν ακόμη εκπονηθεί. Οι δραστηριότητες επιμόρφωσης στο πλαίσιο της Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) περιορίζονται επίσης στους καθηγητές οικονομικών και γεωγραφίας της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Το κέντρο Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν για τη σχολική καινοτομία EESI-Impulse Centre, που υποστηρίζεται από το Υπουργείο Παιδείας και Γυναικείων Υποθέσεων, συνιστά πυρήνα εμπειρογνωμοσύνης όσον αφορά στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στη χώρα και παρέχει πρόσβαση σε διδακτικό υλικό διαθέσιμο στο διαδίκτυο, το οποίο δημιουργήθηκε σε συνεργασία με την «Πρωτοβουλία για τη διδασκαλία του επιχειρείν» (Initiative for Teaching Entrepreneurship - IFTE) και άλλα ενδιαφερόμενα μέρη. Από το 2011, το εν λόγω Κέντρο διαχειρίζεται επίσης το πρόγραμμα «Επιχειρηματική πιστοποίηση EESI για τα σχολεία» (EESI Entrepreneurship Certification for Schools). Οι συντονιστές του προγράμματος «Επιχειρηματική πιστοποίηση EESI για τα σχολεία» δύνανται σε περιφερειακό επίπεδο να συντονίζουν και να διαχειρίζονται ομάδες έργου με αντικείμενο το επιχειρείν.

⁽²⁶⁰⁾ Περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την εν λόγω προσέγγιση είναι διαθέσιμες στην Ενότητα 3.3.3 της παρούσας έκθεσης.

⁽²⁶¹⁾ <http://www.eesi-impulszentrum.at/wp-content/uploads/2014/01/PosterReferenzrahmen-092014.pdf>

Πολωνία

Ορισμός της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν

Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στοχεύει στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων και συμπεριφορών που χρειάζονται οι μαθητές ως προετοιμασία για τον ενεργό βίο που ανοίγεται μπροστά τους. Αποβλέπει επίσης στο να τους προσφέρει τις γνώσεις που απαιτούνται προκειμένου να μπορούν να προσαρμόζονται στις μεταβαλλόμενες συνθήκες. Το επιχειρείν αφορά στην ανάπτυξη δεξιοτήτων, όπως ανάληψη πρωτοβουλιών, σχεδιασμός προγραμμάτων, επίτευξη στόχων, αυτο-πραγμάτωση, ανάληψη κινδύνων, ομαδικό πνεύμα, ικανότητα αντιμετώπισης αποτυχιών και εξαγωγής ουσιωδών συμπερασμάτων. Διαμορφώνει επίσης στάσεις και συμπεριφορές όσον αφορά στη δημιουργικότητα, την υπευθυνότητα και την προθυμία για ανάληψη πρωτοβουλιών ⁽²⁶²⁾.

Συναφής στρατηγική

Δεν υφίσταται σήμερα εθνική στρατηγική για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στην Πολωνία. Αντ' αυτού, το ζήτημα της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν αντιμετωπίζεται στο πλαίσιο αρκετών ευρύτερων στρατηγικών. Οι πλέον σχετικές εξ αυτών είναι η στρατηγική «Προοπτικής Δια Βίου Μάθησης» (Lifelong Learning Perspective) ⁽²⁶³⁾, στην οποία προσδιορίζεται το εθνικό στρατηγικό πλαίσιο για τη δια βίου εκπαίδευση και κατάρτιση. Καλύπτει την περίοδο μεταξύ 2013-2020 και απευθύνεται σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης.

Κύριοι στόχοι

Η εν λόγω στρατηγική προσδιορίζει πέντε στόχους:

- ενθάρρυνση της δημιουργικότητας και της καινοτομίας,
- παροχή ενός ξεκάθαρα και συνεκτικού εθνικού συστήματος προσόντων,
- παροχή ενός ευρέος και προσβάσιμου φάσματος έγκαιρης μέριμνας και εκπαίδευσης,
- προσαρμογή της εκπαίδευσης και της κατάρτισης στις ανάγκες μιας βιώσιμης οικονομίας και στις αλλαγές της αγοράς εργασίας,
- βελτίωση του εργασιακού περιβάλλοντος και προώθηση της κοινοτικής συμμετοχής, εκπαίδευση ενηλίκων και αντιμετώπιση κοινωνικών αναγκών.

Συγκεκριμένες δράσεις

Η γενική αναφορά στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν αφορά δύο στόχους:

- Ο **Στόχος 1** δίνει έμφαση στην ανάγκη των νέων ανθρώπων να αναπτύσσουν τη δημιουργικότητά τους, το επιχειρείν και την καινοτομία ώστε να μπορούν να αντιμετωπίζουν τις κοινωνικές και προσωπικές προκλήσεις της ζωής.
- Ο **Στόχος 4** επισημαίνει την ανάγκη ανάπτυξης πρακτικών και επιχειρηματικών δεξιοτήτων στο πλαίσιο της γενικής εκπαίδευσης με σκοπό την προετοιμασία των νέων ανθρώπων για την είσοδό τους στην αγορά εργασίας και την αξιοποίηση των ευκαιριών απασχόλησης.

Η στρατηγική κάνει επίσης αναφορά σε ζητήματα που συνιστούν αναπόσπαστο μέρος της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν, όπως για παράδειγμα, στην εκτεταμένη έμφαση στη δημιουργικότητα που περιγράφεται στον Στόχο 1 και στη σπουδαιότητα της συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων και ειδικών στον τομέα

⁽²⁶²⁾ http://men.gov.pl/wp-content/uploads/2014/01/pll1_2013_09_10zal_do_uchwaly_rm.pdf

⁽²⁶³⁾ <http://men.gov.pl/jakosc-edukacji/planowanie-strategiczne-i-uczenie-sie-przez-cale-zycie/perspektywa-uczenia-sie-przez-cale-zycie.html>

βιομηχανίας/εκπαιδευτικών φορέων όσον αφορά στην εκπαίδευση και την κατάρτιση που περιγράφεται στον Στόχο 4.

Υπουργεία και ενδιαφερόμενα μέρη

Κυβέρνηση: Γραφείο Πρωθυπουργού, Υπουργείο Εθνικής Εκπαίδευσης, Υπουργείο Επιστημών και Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Υπουργείο Εξωτερικών, Υπουργείο Οικονομίας, Υπουργείο Ανάπτυξης, Υπουργείο Οικογένειας, Εργασίας και Κοινωνικής Πολιτικής

Ενδιαφερόμενα μέρη: Πολωνικός Οργανισμός για την Ανάπτυξη των Επιχειρήσεων (Polish Agency for Enterprise Development-PARP), επιστημονική κοινότητα, επιχειρηματίες, εργαζόμενοι, κοινωνία των πολιτών και τράπεζες.

Μεταξύ των παραπάνω, το Υπουργείο Οικονομίας και ο Πολωνικός Οργανισμός για την Ανάπτυξη των Επιχειρήσεων (PARP) διαδραματίζουν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στην στήριξη της επιχειρηματικότητας σε επίπεδο πολιτικής. Και οι δύο συμμετέχουν ενεργά στη δημιουργία και την αποτελεσματική εφαρμογή της στρατηγικής για το επιχειρείν και την καινοτομία. Επίσης, η Εθνική Τράπεζα της Πολωνίας (*Narodowy Bank Polski*) συμμετέχει εδώ και χρόνια στην προώθηση της οικονομικής και χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης των νέων ανθρώπων ⁽²⁶⁴⁾.

Πλαίσιο παρακολούθησης

Ο συντονισμός και η παρακολούθηση πραγματοποιείται από τη Διυπουργική Ομάδα για τη Δια Βίου Μάθηση, στη σύνθεση της οποίας συμμετέχουν τα παραπάνω συμμετέχοντα υπουργεία. Η ομάδα αυτή θα αναλύσει την ανάπτυξη ικανοτήτων-κλειδιά, όπως στο επιχειρείν, στην παρακολούθηση της υλοποίησης και στη διασφάλιση της αξιολόγησης των μέτρων που αφορούν στην ανάπτυξη δεξιοτήτων και προσόντων.

Τα στρατηγικά πλαίσια «Ευρώπη 2020» (Europe 2020) και «ΕΚ 2020» (ET 2020) θα χρησιμοποιηθούν ως σημεία αναφοράς σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο. Η προετοιμασία των περιφερειακών στρατηγικών Δια Βίου Μάθησης ως μέρος των γενικών περιφερειακών στρατηγικών συνιστά έναν παράγοντα-κλειδί όσον αφορά στην υλοποίηση της στρατηγικής «Προοπτικής Δια Βίου Μάθησης» (Lifelong Learning Perspective) σε εθνικό επίπεδο. Θα διενεργηθεί επίσης μια εκ των υστέρων αξιολόγηση μετά την ολοκλήρωση της υλοποίησης.

Στο πρόγραμμα σπουδών

Ρητή ένταξη στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών

Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν εντάσσεται ρητά στα αναλυτικά προγράμματα σπουδών.

Στα επίπεδα ISCED 2 και 3, το υποχρεωτικό μάθημα «Γνώση για την Κοινωνία» καλεί τους μαθητές να συμμετέχουν σε ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα (20 % του μαθήματος στο επίπεδο ISCED 2 και 10 % στο επίπεδο ISCED 3).

Στο επίπεδο ISCED 3, το υποχρεωτικό μάθημα «Εισαγωγή στο Επιχειρείν» καλεί τους μαθητές να συμμετέχουν σε κοινωνικές/πολιτικές δραστηριότητες και αναπτύσσει τις δημιουργικές τους δεξιότητες, καθώς και την ανάληψη πρωτοβουλιών. Στο μάθημα επιλογής «Οικονομικά στην Πράξη», οι μαθητές υλοποιούν ένα ατομικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα.

Μαθησιακά αποτελέσματα

Στα βασικά αναλυτικά προγράμματα σπουδών για τη γενική εκπαίδευση προσδιορίζονται πολλά μαθησιακά αποτελέσματα όσον αφορά στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν για διαφορετικά επίπεδα ISCED και για διαφορετικά μαθήματα (υποχρεωτικά και επιλογής). Τα μαθησιακά αποτελέσματα είναι διασυνδεδεμένα και εξελίσσονται σε κάθε επίπεδο ISCED. Στα παραδείγματα περιλαμβάνονται:

- «Γνώση για την Κοινωνία» (ISCED 2-3):
 - ο εντοπισμός και επίλυση προβλημάτων (ISCED 3)

⁽²⁶⁴⁾ http://www.nbp.pl/home.aspx?f=/o_nbp/informacje/dzialalnosc_educacyjna.html

- «Εισαγωγή στο Επιχειρείν» (ISCED 3):
 - ο επικοινωνία και λήψη αποφάσεων
 - ο οικονομία και επιχείρηση
 - ο προγραμματισμός και επαγγελματική εξέλιξη
 - ο κανόνες δεοντολογίας
- «Οικονομικά στην Πράξη» (ISCED 3):
 - ο ικανότητα σχεδιασμού και υλοποίησης προγράμματος και ανάλυση των αποτελεσμάτων του.

Εκπαίδευση και ενίσχυση εκπαιδευτικών

Δεν υπάρχει συγκεκριμένη πρόβλεψη για την συμπερίληψη της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στην Αρχική Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE), επειδή τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης διαμορφώνουν αυτόνομα το εκπαιδευτικό τους πρόγραμμα με βάση τα Εθνικά Πρότυπα Κατάρτισης Εκπαιδευτικών (National Teacher Training Standards).

Οι δραστηριότητες επιμόρφωσης μέσω των Προγραμμάτων Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) είναι σε γενικές γραμμές μη υποχρεωτικές, χρήζουν ωστόσο προώθησης. Τα Προγράμματα Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) προσφέρονται τόσο από φορείς σε κεντρικό επίπεδο (ORE – Κέντρο για την Ανάπτυξη της Εκπαίδευσης – *Ośrodek Rozwoju Edukacji*) όσο και από περιφερειακά και τοπικά κέντρα Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD). Το Κέντρο για την Ανάπτυξη της Εκπαίδευσης προσφέρει Προγράμματα Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) πάνω στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν για όλους τους εκπαιδευτικούς της κατώτερης και ανώτερης βαθμίδας δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Ο φορέας Junior Achievement Πολωνίας προσφέρει επίσης, στο πλαίσιο της Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD), δραστηριότητες επιμόρφωσης στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν σε όλους τους εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, συμπεριλαμβανομένων των σχολικών προγραμμάτων Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET).

Στο πλαίσιο της Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) διατίθενται εκπαιδευτικά προγράμματα επιλογής, εργαστήρια ή συνέδρια με ελεύθερη πρόσβαση, τα οποία ενισχύουν τη διδασκαλία μαθημάτων σχετικών με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, όπως π.χ. το μάθημα «Πώς να αποκτήσεις Επιχειρηματικό Πνεύμα» ή «Οικονομία στο Σχολείο» (τα οποία καλύπτουν ζητήματα επιχειρηματικότητας αλλά και ένα ευρύτερο φάσμα θεματολογίας) και τα οποία διδάσκονται στα κέντρα κατάρτισης εκπαιδευτικών σε Πόζναν και Lublin. Οι εκπαιδευτικοί ενθαρρύνονται επίσης να συμμετέχουν σε προγράμματα και διαγωνισμούς από κοινού με τους μαθητές τους, όπως π.χ. το *Finansoaktywni* ⁽²⁶⁵⁾ – ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα στην χρηματοοικονομική εκπαίδευση για εκπαιδευτικούς και μαθητές σε γυμνάσια, το οποίο διοργανώνεται από το Υπουργείο Οικονομικών.

Ορισμένες πληροφορίες είναι διαθέσιμες μέσω δικτύων δημοσίων βιβλιοθηκών στον τομέα της παιδαγωγικής σε περιφερειακό επίπεδο και διαδικτυακά σε εθνικό επίπεδο ⁽²⁶⁶⁾. Το Κέντρο Αγωγής του Πολίτη (Civic Education Centre) ⁽²⁶⁷⁾ διενεργεί επίσης προγράμματα σχετικά με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν και προσφέρει συναφές διδακτικό υλικό.

Το υπουργείο Οικονομίας διοργανώνει εκπαιδευτικές ομάδες ⁽²⁶⁸⁾ που επικεντρώνονται στην ενίσχυση της καλύτερης συνεργασίας σε περιφερειακό επίπεδο μεταξύ φορέων εκπαίδευσης και κατάρτισης (και ειδικά επαγγελματικής κατάρτισης) και επιχειρήσεων

⁽²⁶⁵⁾ <http://men.gov.pl/ministerstwo/informacje/finansoaktywni-program-edukacyjny-dla-uczniow-i-nauczycieli-szkol-gimnazjalnych.html>

⁽²⁶⁶⁾ <http://www.ore.edu.pl/wydzialy/rozwoju-kompetencji-spoecznych-i-obywatelskich>

⁽²⁶⁷⁾ <http://www.ceo.org.pl/pl/biblioteka-materialow/przedsiębiorczosc-i-ekonomia>

⁽²⁶⁸⁾ <http://www.mg.gov.pl/Wspieranie-przedsiębiorczosci/Szkolnictwo+zawodowe/Klasy+edukacyjne>

Πορτογαλία

Ορισμός της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν

Ο εθνικός ορισμός διατυπώθηκε λεπτομερώς στο έντυπο *Αγωγή του Πολίτη – Κατευθυντήριες Γραμμές (Citizenship Education – Guidelines)* ⁽²⁶⁹⁾ της Γενικής Διεύθυνσης Εκπαίδευσης τον Δεκεμβρίου του 2012, στο οποίο αναφέρεται ότι:

«Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στοχεύει στο να προάγει την απόκτηση γνώσεων, δεξιοτήτων και συμπεριφορών τέτοιων που να ενθαρρύνουν και να διασφαλίζουν την ανάπτυξη ιδεών, πρωτοβουλιών και προγραμμάτων με σκοπό τη δημιουργία, την καινοτομία ή την πραγματοποίηση αλλαγών στη ζωή ως απάντηση στις προκλήσεις της κοινωνίας.

Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν συνιστά μια εγκάρσια συνεισφορά σε διαφορετικούς θεματικούς και μη θεματικούς τομείς, η οποία επιτυγχάνεται μέσω δράσεων ή προγραμμάτων, τα οποία δημιουργούνται μέσω συμμετοχικής διαδικασίας από μαθητές που, υπό την ιδιότητά τους ως πολίτες, είναι πρόθυμοι να πραγματοποιήσουν σημαντικές αλλαγές».

Συναφής στρατηγική

Δεν υφίσταται τρέχουσα εθνική στρατηγική για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στην Πορτογαλία.

Το περιφερειακό επιχειρείν στηρίζει στρατηγικές μείζονος σημασίας. Οι εν λόγω στρατηγικές στοχεύουν στην παγίωση του επιχειρείν ως βάσης για μια ισχυρή και βιώσιμη περιφερειακή οικονομία. Οι περιφέρειες διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο εν προκειμένω, δεδομένου ότι συνιστούν τους κύριους θεσμικούς εταίρους των πανεπιστημίων, των διαφόρων ερευνητικών και εκπαιδευτικών φορέων, καθώς και των μικρών και μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Ορισμένες ιδέες-κλειδιά σχετικά με την υλοποίηση έξυπνων στρατηγικών εξειδίκευσης, όπως η Δια Βίου Μάθηση στην έρευνα και την καινοτομία, συμβάλλουν στην προώθηση της έρευνας, ενθαρρύνουν την επιχειρηματική προσέγγιση των μαθητών και τη συνεργασία με τις περιφερειακές επιχειρήσεις που εμπλέκονται στην καινοτομία, εδραιώνοντας με αυτόν τον τρόπο την ένταξή τους στην περιφερειακή οικονομική ανάπτυξη.

Υπάρχει ένα καλά εδραιωμένο δίκτυο κυβερνητικών υπουργείων και εξωτερικών οργανώσεων που συνεργάζονται πάνω στον εν λόγω τομέα πολιτικής.

Η Πορτογαλία συμμετέχει σε διαφορετικά ευρωπαϊκά προγράμματα, στο πλαίσιο των οποίων δοκιμάζονται ποικίλες προσεγγίσεις Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν. Ένα από αυτά είναι το European Erasmus+ που χρηματοδοτείται από την πρωτοβουλία «Νεανική Έναρξη - επιχειρηματικές προκλήσεις» (Youth Start – Entrepreneurial Challenges) ⁽²⁷⁰⁾, μια πολιτική πειραματισμού που πραγματοποιείται από την Πλατφόρμα Επιχειρηματικής Εκπαίδευσης της Πορτογαλίας (Portugal Entrepreneurship Education Platform) ⁽²⁷¹⁾ σε συνεργασία με το Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών. Πρόκειται για μια καίρια πρωτοβουλία της ΕΕ που εφαρμόζεται σε έξι χώρες με σκοπό να δοκιμάσει και να στηρίξει την εισαγωγή πρακτικών επιχειρηματικών εμπειριών στην υποχρεωτική εκπαίδευση.

Υπάρχει επίσης μια κυβερνητική πρωτοβουλία ονόματι «Στρατηγικό πρόγραμμα για το επιχειρείν και την καινοτομία» (Strategic Programme for Entrepreneurship and Innovation) ⁽²⁷²⁾, που έχει ως στόχο να προάγει τη

⁽²⁶⁹⁾ <http://dge.mec.pt/educacao-para-cidadania-linhas-orientadoras-0>;
http://dge.mec.pt/sites/default/files/ECidadania/citizenship_education_guidelines.pdf

⁽²⁷⁰⁾ www.youthstartproject.eu

⁽²⁷¹⁾ <http://www.peep.pt>

⁽²⁷²⁾ <http://www.ei.gov.pt/index/>

δημιουργικότητα, τις γνώσεις πληροφορικής, την επιστημονική και τεχνολογική κουλτούρα και το επιχειρείν σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης. Στη νομοθεσία εντοπίζονται δύο συγκεκριμένες δράσεις ⁽²⁷³⁾ για τη στήριξη του προγράμματος:

- 4.1.1. Προώθηση μιας πειραματικής συνιστώσας στη βασική και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση – με σκοπό τη βελτίωση της πειραματικής μάθησης στον τομέα της επιστήμης και την εισαγωγή ενισχυμένων απαιτήσεων στις εργαστηριακές εργασίες. Προβλ.ται επίσης η ενεργοποίηση της δημιουργικότητας, της συνεργασίας και των δραστηριοτήτων ανάπτυξης, καθώς και η μείωση της απροθυμίας στην ανάληψη κινδύνων, γεγονός που συμβάλλει στην απόκτηση οργανωτικού πνεύματος και πνεύματος υπευθυνότητας από τα πρώτα κιόλας χρόνια της βασικής εκπαίδευσης.
- 4.1.2 Πρωτοβουλία «INOVA!» – Πρωτοβουλία «Εκμάθηση του Επιχειρείν» (Learning Enterprise), η οποία στοχεύει στην ενθάρρυνση των νέων ανθρώπων να αναπτύσσουν πρωτοβουλίες, οι οποίες αφενός συμβάλλουν στην επίλυση προβλημάτων που προκύπτουν εντός των κοινοτήτων, στις οποίες δραστηριοποιούνται, και αφετέρου ενδέχεται να ενεργοποιήσουν (περιφερειακούς/εθνικούς) διαγωνισμούς.

Στο πρόγραμμα σπουδών

Ρητή ένταξη στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών

Στο πλαίσιο της εθνικής νομοθεσίας, η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν περιλαμβάνεται στο νομοθετικό διάταγμα αριθ. 139/2012 της 5ης Ιουλίου, το οποίο επικαιροποιήθηκε με το νομοθετικό διάταγμα αριθ. 91/2013 της 10ης Ιουλίου ⁽²⁷⁴⁾ και πραγματεύεται τη δομή του αναλυτικού προγράμματος σπουδών και τη διαχείριση της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Περιλαμβάνεται στο πλαίσιο του αναλυτικού προγράμματος σπουδών «Αγωγή του Πολίτη» (Education for Citizenship).

Στο επίπεδο ISCED 1 και 2, η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν περιλαμβάνεται στο πρόγραμμα «Αγωγή του Πολίτη» (Citizenship Education), ενός τομέα διεπιστημονικού περιεχομένου, ο οποίος προσδιορίζεται στη διδακτέα ύλη και στις κατευθυντήριες γραμμές του αναλυτικού προγράμματος σπουδών και συνιστά αρμοδιότητα όλων των θεματικών και μη θεματικών πεδίων στα αναλυτικά προγράμματα σπουδών. Δεν είναι ωστόσο υποχρεωτική. Ανάλογα το σχολείο, η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν ενδέχεται να εκφράζεται με αρκετές πολιτιστικές δραστηριότητες και μαθήματα επιλογής. Κάθε σχολείο αποφασίζει ποιες δραστηριότητες θα βοηθήσουν τους μαθητές να αναπτύξουν τις ικανότητες εκείνες που θα τους επιτρέψουν να υιοθετήσουν προοδευτικά ενεργό ρόλο απέναντι σε διαφορετικές καταστάσεις.

Η εισαγωγή στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών διαφορετικών εκφάνσεων της «Αγωγής του Πολίτη», με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν μεταξύ αυτών, απαιτεί μια εγκάρσια προσέγγιση, τόσο σε θεματικά πεδία όσο και σε θεματικές δραστηριότητες και προγράμματα, η οποία να ξεκινά από τα προσχολικά ιδρύματα και να φτάνει μέχρι τη γενική μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Λύκειο). Δεδομένου ότι η αγωγή του πολίτη δεν είναι υποχρεωτικό μάθημα, τα σχολεία έχουν τη δυνατότητα να αποφασίσουν αν θα το προσφέρουν ως ένα ανεξάρτητο μάθημα ή όχι, στον 2ο και τον 3ο κύκλο σπουδών της βασικής εκπαίδευσης (ISCED 1-2). Το εν λόγω μάθημα διαμορφώνεται ανάλογα με τις συγκεκριμένες ανάγκες και προβλήματα της εκάστοτε εκπαιδευτικής κοινότητας, παράλληλα με και ανταποκρινόμενο στους στόχους που καθορίζονται από κάθε σχολική ομάδα ή ανεξάρτητο σχολείο στο πλαίσιο των εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

Στα μαθήματα των προγραμμάτων Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET) (ISCED 3 και 4), το επιχειρείν δεν συνιστά ξεχωριστό μάθημα, αντίθετα είναι ενσωματωμένο και αντιμετωπίζεται

⁽²⁷³⁾ <http://www.iapmei.pt/iapmei-leg-03.php?lei=7992>

⁽²⁷⁴⁾ <http://www.dge.mec.pt/educacao-para-a-cidadania/documentos-de-referencia>
http://www.dge.mec.pt/sites/default/files/Basico/Legislacao/dl_139_2012.pdf

ως θέμα ή περιεχόμενο που εντάσσεται στο πλαίσιο ενότητας, μονάδας κατάρτισης ή μαθήματος. Το επιχειρηματικό περιεχόμενο αναπτύσσεται μέσω στόχων και ικανοτήτων.

Μαθησιακά αποτελέσματα

Ένα έγγραφο με κατευθύνσεις για το αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών όσον αφορά στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν βρίσκεται υπό διαμόρφωση. Θα περιέχει δείκτες αποδοτικότητας που μετρούν το επίπεδο των επιχειρηματικών γνώσεων, δεξιοτήτων και προσεγγίσεων, από τα προσχολικά ιδρύματα μέχρι και τη γενική μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Λύκειο). Η εν λόγω εξέλιξη έχει δρομολογηθεί από μία διακυβερνητική ομάδα εργασίας, η οποία περιλαμβάνει τις γενικές διευθύνσεις του Υπουργείου Παιδείας και του Υπουργείου Οικονομίας. Το εν λόγω έγγραφο πρόκειται να δημοσιευθεί το πρώτο εξάμηνο του 2016 και θα συνιστά ένα έγγραφο αναφοράς σχετικά με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν που θα χρησιμοποιηθεί σε όλα τα σχολεία. Επιπλέον, θα συμβάλλει στη διαμόρφωση του αναλυτικού προγράμματος σπουδών σε όλο το εύρος των μαθημάτων.

Εκπαίδευση και ενίσχυση εκπαιδευτικών

Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν δεν συνιστά ένα υποχρεωτικό μάθημα στην αρχική εκπαίδευση εκπαιδευτικών, ούτε ένα από τα πεδία που περιλαμβάνεται στη νομοθεσία όσον αφορά στη Συνεχή Επαγγελματική Ανάπτυξη (Continuing Professional Development - CPD). Ωστόσο, υπάρχουν αρκετά προγράμματα κατάρτισης στο εν λόγω πεδίο, τα οποία δημιουργήθηκαν υπό την αιγίδα ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Η Συνεχής Επαγγελματική Ανάπτυξη (Continuing Professional Development - CPD) σχεδιάζεται σε συνάρτηση με το υπό διαμόρφωση έγγραφο που περιέχει τις κατευθύνσεις για το αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών όσον αφορά στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν και προτείνει εκπαιδευτικά μαθήματα για συγκεκριμένες ομάδες-στόχους, δηλαδή εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας και της γενικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Σε ό,τι αφορά εκπαιδευτικούς σε προγράμματα Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET), οι κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τη διδασκαλία της επιχειρηματικότητας είναι ευέλικτες, οπότε και οι εκπαιδευτικοί έχουν τη δυνατότητα να επιλέγουν ελεύθερα διδακτικό υλικό και λοιπές πηγές, καθώς και να προσαρμόζουν τη μεθοδολογία τους βάσει των αναγκών της τάξης/ομάδας. Τα αναλυτικά προγράμματα σπουδών και το σύστημα προσόντων υπαγορεύουν ορισμένες κατευθύνσεις σχετικά με τις παιδαγωγικές στρατηγικές και πηγές, ενδέχεται μάλιστα να προτείνουν και βιβλιογραφία.

Ρουμανία

Ορισμός της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν

Αντί ενός εθνικού ορισμού, η Ρουμανία επικαλείται τον ορισμό της επιχειρηματικής ικανότητας, όπως αυτός ορίζεται στο Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις ικανότητες-κλειδιά στη Δια Βίου Μάθηση ⁽²⁷⁵⁾.

Συναφής στρατηγική

Δεν υφίσταται σήμερα εθνική στρατηγική όσον αφορά στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στη Ρουμανία.

Οι πλέον συναφείς εθνικές στρατηγικές είναι η «Στρατηγική για την ανάπτυξη του τομέα των Μικρών και Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων» (Strategy for the Development of the Small and Medium-sized Enterprises Sector) και η στρατηγική σχετικά με τη «Βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος της Ρουμανίας με ορίζοντα το 2020» (Improvement of the Romanian Business Environment Horizon 2020) ⁽²⁷⁶⁾. Οι εν λόγω στρατηγικές αφορούν στην περίοδο μεταξύ 2014-2020 και καλύπτουν όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης, δηλ. ISCED 1-8. Η τρέχουσα στρατηγική συσχετίζεται και με άλλα προγράμματα, στρατηγικές και προγράμματα που εκπονήθηκαν από φορείς της Κυβέρνησης της Ρουμανίας.

Κύριοι στόχοι

Ο γενικός στόχος της Στρατηγικής είναι η δημιουργία ενός περιβάλλοντος που στηρίζει την επιχείρηση, την ιδιωτική πρωτοβουλία και το επιχειρηματικό πνεύμα. Σκοπό έχει να ενθαρρύνει τη δημιουργία νέων επιχειρήσεων, καθώς και μικρών και μικρομεσαίων επιχειρήσεων, να στηρίζει την αύξηση της ανταγωνιστικότητας στο τοπικό επιχειρηματικό περιβάλλον σε όλα τα επίπεδα και, μέσω σημαντικής αύξησης του αριθμού των οικονομικά ενεργών ΜΜΕ, να ενθαρρύνει την εξέλιξη των υφιστάμενων επιχειρήσεων και το άνοιγμα νέων θέσεων εργασίας μέχρι το τέλος του 2020.

Οι κύριοι στόχοι που σχετίζονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν είναι τα μέτρα δύο έως εννέα. Το μέτρο δύο στοχεύει στην ενίσχυση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης και στην ενεργοποίηση του κοινωνικού επιχειρείν, ενώ το μέτρο εννέα σχετίζεται με την επέκταση του αριθμού των επιχειρήσεων πρακτικής άσκησης και των προσομοιωμένων προγραμμάτων επιχειρήσεων.

Συγκεκριμένες δράσεις

Υπάρχει ένα αριθμός σχετικών δράσεων που έχουν δρομολογηθεί από το Υπουργείο Υπουργείο ΜΜΕ, Περιβάλλοντος και Τουρισμού με πρόσθετους συνεργάτες, όπως το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Επιστημονικής Έρευνας:

- στήριξη της υλοποίησης προγραμμάτων επιχειρήσεων πρακτικής άσκησης, στο πλαίσιο των οποίων συνάπτονται συνεργασίες μεταξύ εκπαιδευτικών ιδρυμάτων τόσο στη Ρουμανία όσο και στο εξωτερικό
- σύσταση της Εθνικής Αρχής Επαγγελματικών Προσόντων (National Qualifications Authority - NCA) με σκοπό τη διασύνδεση μεταξύ των αναγκών των επιχειρήσεων σε προσόντα και δεξιότητες και των προσφερομένων υπηρεσιών σε επίπεδο εκπαιδευτικού συστήματος και φορέων κατάρτισης
- στήριξη των συνεργασιών μεταξύ του ιδιωτικού τομέα και των σχολείων με σκοπό τη διοργάνωση μαθημάτων πρακτικής κατάρτισης που απευθύνονται σε εκπαιδευτικούς και σκοπό έχουν να τους βοηθήσουν να βελτιώσουν τις επαγγελματικές τους δεξιότητες στο επιχειρείν

⁽²⁷⁵⁾ http://bookshop.europa.eu/is-bin/INTERSHOP.enfinity/WFS/EU-Bookshop-Site/en_GB/-/EUR/ViewPublication-Start?PublicationKey=NC7807312

⁽²⁷⁶⁾ https://static.anaf.ro/static/10/Anaf/legislatie/HG_859_2014.pdf

- ανάπτυξη ενός προγράμματος στήριξης για τη δημιουργία διαδικτυακών πλατφορμών με σκοπό την προώθηση των ευκαιριών εκπαίδευσης και κατάρτισης για νέους ανθρώπους (ειδικά στο επιχειρείν και την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν).

Υπουργεία και ενδιαφερόμενα μέρη

- Υπουργείο Ενέργειας, ΜΜΕ και Επιχειρηματικού Περιβάλλοντος
- Υπουργείο Δημοσίων Οικονομικών
- Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Επιστημονικής Έρευνας
- Υπουργείο Εργασίας, Οικογένειας, Κοινωνικής Προστασίας και Ηλικιωμένων
- Υπουργείο για την Κοινωνία της Πληροφορίας
- Οργανώσεις και σωματεία εκπροσώπησης εργαζομένων

Πλαίσιο παρακολούθησης

Δεν υφίσταται πλαίσιο παρακολούθησης.

Στο πρόγραμμα σπουδών

Ρητή ένταξη στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών

Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν εντάσσεται ρητά στα αναλυτικά προγράμματα σπουδών ως ένα διαθεματικό, ξεχωριστό και υποχρεωτικό μάθημα. Εντάσσεται επίσης σε ένα ευρύ φάσμα μαθημάτων:

Αναφορικά με το επίπεδο ISCED 1-3, η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν αναγνωρίζεται ρητά ως ένας διαθεματικός στόχος για όλα τα μαθήματα ⁽²⁷⁷⁾. Για κάθε μάθημα και έτος σπουδών, η παρουσίαση αναφέρεται στις οκτώ ικανότητες-κλειδιά, στις οποίες συμπεριλαμβάνεται η πρωτοβουλία και το επιχειρείν.

Στο επίπεδο ISCED 2, η «Εκπαίδευση στο Επιχειρείν» διδάσκεται ως ένα ξεχωριστό και υποχρεωτικό μάθημα στη 10η τάξη. Στο επίπεδο ISCED 3, τα «Εφαρμοσμένα οικονομικά» διδάσκονται ως ένα ξεχωριστό και υποχρεωτικό μάθημα στην 12η τάξη. Στο επίπεδο ISCED 3 των προγραμμάτων Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET), η «Εκπαίδευση στο Επιχειρείν» διδάσκεται ως ξεχωριστό και υποχρεωτικό μάθημα στην 11η τάξη ως μέρος της τριετούς επαγγελματικής εκπαίδευσης.

Εντάσσεται επίσης στα παρακάτω υποχρεωτικά μαθήματα:

- «Προσωπική ανάπτυξη» στην προπαρασκευαστική βαθμίδα, την 1η και 2α τάξη.
- «Αγωγή του πολίτη» στην 3η και 4η τάξη.
- «Τεχνολογική εκπαίδευση» στην 5η έως και την 8η τάξη.
- «Πολιτική παιδεία» στην 7η και 8η τάξη
- «Οικονομικά» στην 7η τάξη
- «Επιχείρηση πρακτικής» (για το πεδίο εκπαίδευσης στις υπηρεσίες).

Παρέχονται συστάσεις σε κεντρικό επίπεδο σχετικά με τις μεθόδους διδασκαλίας όσον αφορά στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, στις οποίες περιλαμβάνεται ένα ευρύ φάσμα μεθόδων διδασκαλίας βασισμένων στην πράξη. Η διδακτέα ύλη προτείνει επίσης τη χρήση ασκήσεων οικονομικής προσομοίωσης στον υπολογιστή ώστε η μαθησιακή διαδικασία να προσεγγίσει όσο το δυνατόν περισσότερο την οικονομική πραγματικότητα.

⁽²⁷⁷⁾ Το 2009, τα αναλυτικά προγράμματα σπουδών αναθεωρήθηκαν. Τα νέα προγράμματα σπουδών έλαβαν έγκριση με Απόφαση του Υπουργού Παιδείας αριθ. 5097/ 2009.

Μαθησιακά αποτελέσματα

Τα μαθησιακά αποτελέσματα είναι προσδιορισμένα:

- επιχειρηματική στάση – αυτοπεποίθηση, ανάληψη πρωτοβουλιών,
- επιχειρηματικές δεξιότητες – σχεδιασμός, χρηματοοικονομικές γνώσεις, οργάνωση πόρων, διαχείριση κινδύνων,
- επιχειρηματικές γνώσεις – αξιολόγηση ευκαιριών

Η διδακτέα ύλη αναφέρεται ρητά στην αξιολόγηση, συμπεριλαμβάνοντας τόσο τις συνολικές όσο και τις διαμορφούμενες προσεγγίσεις.

Εκπαίδευση και ενίσχυση εκπαιδευτικών

Οι φορείς Αρχικής Εκπαίδευσης Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE) είναι ελεύθεροι να διαμορφώσουν κατά βούληση το αναλυτικό τους πρόγραμμα σπουδών και να εντάξουν ή όχι την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν.

Τα μαθήματα στο πλαίσιο της Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) προσφέρονται κατά κύριο λόγο από τα Κέντρα Πόρων Διδακτικού Προσωπικού (Teaching Staff Resource Centres -CCD), τα οποία συνιστούν εξειδικευμένους εκπαιδευτικούς φορείς εθνικού επιπέδου. Λοιπές εκπαιδευτικές παροχές προσφέρονται από εθνικούς φορείς, πανεπιστήμια ή το Υπουργείο Εθνικής Εκπαίδευσης και Επιστημονικής Έρευνας. Στις εν λόγω παροχές περιλαμβάνονται εθνικά προγράμματα ή προγράμματα που διοργανώνονται σε συνεργασία με οργανισμούς, όπως ΜΚΟ. Ορισμένοι εκπαιδευτικοί της Ρουμανίας συμμετέχουν σε δραστηριότητες κατάρτισης, οι οποίες διδάσκονται ή στηρίζονται από διεθνείς φορείς ή οργανισμούς, όπως το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ή ευρύτερα προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Προσφέρονται κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την υλοποίηση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στα αναλυτικά προγράμματα σπουδών μέσω της χρήσης ετήσιων χρονοδιαγραμμάτων προγραμματισμού⁽²⁷⁸⁾. Το υπουργείο Εθνικής Εκπαίδευσης και Επιστημονικής Έρευνας προσφέρει επίσης λίστα χρήσιμων πηγών πληροφόρησης σχετικά με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στον δικτυακό του τόπο⁽²⁷⁹⁾.

Υπάρχει ένα πρόγραμμα για την εκπαίδευση των εκπαιδευτικών που διδάσκεται στα προγράμματα Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET) που σκοπό έχει τη στήριξη των «Επιχειρήσεων πρακτικής» (*Firma de exercitiu*). Διατίθενται επίσης δραστηριότητες υποστήριξης, ένας δικτυακός τόπος και ένα εγχειρίδιο μεθοδολογίας για τη χρήση των βέλτιστων πρακτικών στον τομέα των εικονικών επιχειρήσεων⁽²⁸⁰⁾. Οι δραστηριότητες επιμόρφωσης στο πλαίσιο της Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) δημιουργήθηκαν βάσει ενός προγράμματος, το οποίο συγχρηματοδοτήθηκε από τα Ευρωπαϊκά Κοινωνικά Ταμεία. Στο πλαίσιο του εν λόγω προγράμματος (2007-2013) εκπαιδεύτηκαν 600 εκπαιδευτικοί. Στο πλαίσιο του επόμενου στη σειρά προγράμματος «Καταρτίζοντας τους εκπαιδευτικούς στην επαγγελματική και τεχνική εκπαίδευση – γνωστικό πεδίο για την επέκταση της σύγχρονης διαδραστικής μεθόδου της επιχείρησης πρακτικής» (Training the Teachers in the Vocational and Technical Education – Services Field of Study for Extending the Modern Interactive Method of the Training Firm) δημιουργήθηκαν 15 περιφερειακά κέντρα με σκοπό την διάδοση του διδακτικού υλικού και της μεθοδολογίας, όπως αυτά δημιουργήθηκαν στο πλαίσιο του προγράμματος. Οι κεντρικές αρχές στηρίζουν τις δραστηριότητες του εν λόγω περιφερειακού δικτύου μέσω της διοργάνωσης διαγωνισμών πάνω σε επιχειρηματικά θέματα και μέσω της παρακολούθησης του τρόπου, με τον οποίο οι εν λόγω δραστηριότητες μπορούν να στηρίξουν την ανάπτυξη του επιχειρηματικού πνεύματος.

⁽²⁷⁸⁾ <http://www.edu.ro/index.php/articles/16038>

⁽²⁷⁹⁾ <http://www.edu.ro/index.php/articles/c152>

⁽²⁸⁰⁾ <http://firmaexercitiu.tvet.ro/index.php/achizitii>

Σλοβενία

Ορισμός της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν

Αντί ενός εθνικού ορισμού, η Σλοβενία επικαλείται τον ορισμό της επιχειρηματικής ικανότητας, όπως αυτός ορίζεται στο Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις ικανότητες-κλειδιά στη Δια Βίου Μάθηση ⁽²⁸¹⁾.

Συναφής στρατηγική

Δεν υφίσταται σήμερα εθνική στρατηγική όσον αφορά στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, έχει ωστόσο δρομολογηθεί. Παράλληλα, έχει ήδη δημιουργηθεί μια στρατηγική ομάδα. Εν τω μεταξύ, η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν περιλαμβάνεται στο «Εθνικό Πρόγραμμα για τη Νεολαία 2013-2022» (National Programme for Youth 2013-2022) ⁽²⁸²⁾.

Στο «Εθνικό Πρόγραμμα για τη Νεολαία» περιλαμβάνεται η εθνική πολιτική για τους νέους ανθρώπους ηλικίας 15-29 ετών και καλύπτει τα επίπεδα ISCED 3-8. Το εν λόγω πρόγραμμα τελεί υπό τη διαχείριση του Υπουργείου Παιδείας, Επιστημών και Αθλημάτων (αρμόδιο και για τη νεολαία) και βρίσκεται σε συνεργασία με άλλα υπουργεία. Το Πρόγραμμα επικεντρώνεται σε έξι κομβικά πεδία: εκπαίδευση, απασχόληση και επιχειρείν, στέγαση, υγεία και ευημερία, κοινωνία και νεολαία, πολιτισμός, δημιουργικότητα, κληρονομιά και μέσα ενημέρωσης.

Στο κομβικό πεδίο «Απασχόληση και Επιχειρείν», υπάρχει μία προτεραιότητα, η οποία συνδέεται ρητά με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν: «Προώθηση της καινοτομίας, της δημιουργικότητας, της ανάληψης πρωτοβουλιών, του επιχειρείν (συμπεριλαμβανομένου του κοινωνικού επιχειρείν) και της αυτο-απασχόλησης στη νεολαία και έμφαση στην αυξανόμενη σημασία της ανάπτυξης κοινωνικά υπεύθυνων επιχειρηματικών στάσεων και γνώσεων».

Το πρόγραμμα αναφέρεται στη σπουδαιότητα που έχει η ενθάρρυνση των εν λόγω γνωρισμάτων μέσω σχολικών μαθημάτων και δίνει έμφαση στο κοινωνικό επιχειρείν και την αυτο-απασχόληση στους νέους ανθρώπους.

Πλαίσιο παρακολούθησης

Κάθε τρία χρόνια, η κυβέρνηση υποβάλλει στην Εθνοσυνέλευση αναφορά σχετικά με την πορεία της υλοποίησης και τα αποτελέσματα, ενώ η τελική αναφορά υποβάλλεται αφού ολοκληρωθεί η στρατηγική. Η Εθνοσυνέλευση εξετάζει την αναφορά.

Υπάρχουν τρεις δείκτες που αναφέρονται ειδικά στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν:

- αναλογία νέων και αναδυόμενων επιχειρηματιών ανά ηλικιακή ομάδα,
- αναλογία νέων επιχειρηματιών που απασχολούν τουλάχιστον έναν υπάλληλο στην επιχείρησή τους,
- αναλογία νέων ανθρώπων που λαμβάνουν εκπαίδευση στον τομέα της καινοτομίας, της δημιουργικότητας και του επιχειρείν ανά φύλο.

Στο πλαίσιο των διασυνδέσεων με ευρύτερες στρατηγικές εντάσσεται ο Νόμος περί Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης (Basic School Act) που καλύπτει τα επίπεδα ISCED 1-2 ⁽²⁸³⁾. Ο νόμος αυτός τροποποιήθηκε το 2007 για να

⁽²⁸¹⁾ http://bookshop.europa.eu/is-bin/INTERSHOP.enfinity/WFS/EU-Bookshop-Site/en_GB/-/EUR/ViewPublication-Start?PublicationKey=NC7807312

⁽²⁸²⁾ <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO93>

⁽²⁸³⁾ <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2007102&stevilka=5073>

συμπεριλάβει έναν στόχο, ο οποίος ενεργοποιεί την «ανάπτυξη που επιχειρείν σε επίπεδο διαμόρφωσης προσωπικών συμπεριφορών με σκοπό την ανάληψη αποτελεσματικής δράσης και την υιοθέτηση της καινοτομίας και της δημιουργικότητας από κάθε μαθητευόμενο». Η προηγούμενη στρατηγική «Στρατηγική Ανάπτυξης της Σλοβενίας 2005» (Slovenian Development Strategy 2005) ⁽²⁸⁴⁾ περιελάμβανε έναν στόχο που αφορούσε στην ανάπτυξη των επιχειρηματικών δεξιοτήτων σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, στην ενθάρρυνση του επιχειρηματικού πνεύματος στους νέους ανθρώπους, στη δημιουργία προγραμμάτων κατάρτισης όσον αφορά στη διαχείριση μικρών επιχειρήσεων και στην παροχή επιχειρηματικών γνώσεων για νέους ανθρώπους.

Στο πρόγραμμα σπουδών

Ρητή ένταξη στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών

Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν αναγνωρίζεται ρητά ως ένας διαθεματικός στόχος για όλα τα μαθήματα στα επίπεδα ISCED 1-3, συμπεριλαμβανομένων των προγραμμάτων Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET), και συνιστά επίσης μέρος των υποχρεωτικών μαθημάτων και μαθημάτων επιλογής σε διαφορετικά επίπεδα.

Στα επίπεδα ISCED 1-2, ο Νόμος περί Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης περιλαμβάνει έναν στόχο συναφή προς την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Οι εκπαιδευτικοί στις βαθμίδες υποχρεωτικής εκπαίδευσης επιδιώκουν τον εν λόγω στόχο κατά τη διάρκεια της διδακτικής περιόδου. Η υλοποίηση του επικαιροποιημένου αναλυτικού προγράμματος σπουδών για τις βαθμίδες υποχρεωτικής εκπαίδευσης ξεκίνησε κατά το σχολικό έτος 2011/12 και συμπεριέλαβε μια προσέγγιση με βάση τα προσόντα (μεταξύ των οποίων ανάληψη πρωτοβουλίας και επιχειρείν).

Στο επίπεδο ISCED 1, εδώ και μερικά χρόνια η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν αποτελεί τμήμα των υποχρεωτικών μαθημάτων στις κοινωνικές και φυσικές επιστήμες: «Περιβαλλοντική εκπαίδευση», «Κοινωνική Επιστήμη», «Φυσική Επιστήμη και Τεχνολογία» και «Οικιακή Οικονομία»

Στο επίπεδο ISCED 2, εδώ και μερικά χρόνια, η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν αποτελεί μέρος σε μαθήματα όπως «Γεωγραφία», «Τεχνολογία» και «Εθνική Κουλτούρα, Νοοτροπία Πολιτών και Δεοντολογία», καθώς και σε ορισμένα μαθήματα επιλογής.

Στο επίπεδο ISCED 3, το 2007 ξεκίνησε η επικαιροποίηση του αναλυτικού προγράμματος σπουδών, στην οποία συμπεριελήφθη μια προσέγγιση με βάση τα προσόντα, η οποία και ενισχύθηκε μέσα από την υιοθέτηση κατευθυντήριων γραμμών. Η υλοποίηση ξεκίνησε το 2008/09. Παράλληλα, υιοθετήθηκαν οι κατευθυντήριες γραμμές για το διαθεματικό διδακτικό αντικείμενο «Περιβαλλοντικές Μελέτες», στις οποίες περιλαμβάνεται η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν ⁽²⁸⁵⁾. Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν είναι επίσης υποχρεωτική για μαθητές που ειδικεύονται στα οικονομικά μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση [γενική μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Λύκειο) και προγράμματα Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET)].

Μαθησιακά αποτελέσματα

Στο επίπεδο ISCED 1-3, το επιχειρείν συνιστά, βάσει των εγγράφων του αναλυτικού προγράμματος σπουδών, μία από τις οκτώ ικανότητες-κλειδιά. Τα αναλυτικά προγράμματα σπουδών διαφορετικών γνωστικών αντικειμένων (όπως κοινωνικές επιστήμες, φυσικές επιστήμες, τεχνολογία, οικιακή οικονομία) περιλαμβάνουν ορισμένα μαθησιακά αποτελέσματα, τα οποία συνδέονται με τις εξελισσόμενες επιχειρηματικές δεξιότητες και

⁽²⁸⁴⁾ <http://www.arrs.gov.si/en/agencija/inc/ssd-new.pdf>

⁽²⁸⁵⁾ http://eportal.mss.edus.si/msswww/programi2014/programi/media/pdf/un_gimnazija/k_okoli_vzgoja_gimn.pdf

συμπεριφορές. Πρόκειται για γνωστικά αντικείμενα που άπτονται της οικονομίας, του κόσμου της εργασίας, των οικονομικών δικαιωμάτων, της αειφόρου ανάπτυξης και λοιπών.

Έως έναν βαθμό, το επιχειρείν προσδιορίζεται στα έγγραφα του αναλυτικού προγράμματος σπουδών. Ωστόσο, η πραγμάτωσή της περιορίζεται συχνά στις εξατομικευμένες της εκφάνσεις (όπως κριτική σκέψη ή δημιουργικότητα) και συνήθως στο πλαίσιο εργασιών και συναφών δραστηριοτήτων.

Πρόκειται ωστόσο να αναπτυχθεί μια συνεκτική προσέγγιση που θα συμπεριλάβει το επιχειρείν στη σχολική εκπαίδευση. Προκειμένου να εκπονήσει μια εθνική στρατηγική, η Σλοβενία συμμετέχει σε διαφορετικά αναπτυξιακά πρόγραμμα, στο πλαίσιο των οποίων δοκιμάζεται ένα εύρος διαφορετικών προσεγγίσεων. Ένα από αυτά είναι το European Erasmus+ που χρηματοδοτείται από την πρωτοβουλία Νεανική Έναρξη - επιχειρηματικές προκλήσεις» (Youth Start – Entrepreneurial Challenges) ⁽²⁸⁶⁾ και συνιστά μια πολιτική πειραματισμού. Πρόκειται για μια καίρια πρωτοβουλία που θα στηρίξει την εισαγωγή πρακτικών επιχειρηματικών εμπειριών στην υποχρεωτική εκπαίδευση.

Εκπαίδευση και ενίσχυση εκπαιδευτικών

Ένα ευρύ φάσμα μαθημάτων Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) δημιουργήθηκε από το Δημόσιο Ινστιτούτο (Public Institute for VET) για την Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση (Vocational Education and Training - VET) και την Υπηρεσία για την προώθηση του επιχειρείν, της καινοτομίας, της ανάπτυξης, της επένδυσης και του τουρισμού (Agency for the Promotion of Entrepreneurship, Innovation, Development, Investment and Tourism) στο πλαίσιο προγραμμάτων, καθώς και από τον φορέα Junior Achievement Σλοβενίας, για εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, συμπεριλαμβανομένων των σχολικών προγραμμάτων Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET).

Η εικονική διδασκαλία πάνω στην ατομική πρωτοβουλία και το επιχειρείν ⁽²⁸⁷⁾, την οποία πραγματοποιεί το Ινστιτούτο της Δημοκρατίας της Σλοβενίας για την Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση (Institute of the Republic of Slovenia for Vocational Education and Training), προσφέρει υλικό και κατευθυντήριες οδηγίες, όπως αυτό/αυτές προέκυψε/-αν στο πλαίσιο διαφορετικών προγραμμάτων, το οποίο/οι οποίες είναι χρήσιμο/-ες για τους καθηγητές Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν σε λύκεια (γενικό λύκειο και προγράμματα Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET). Η Σλοβενία εξακολουθεί να συμμετέχει σε προγράμματα που έχουν ως στόχο τη δημιουργία μεθόδων διδασκαλίας και διδακτικού υλικού.

⁽²⁸⁶⁾ www.youthstartproject.eu

⁽²⁸⁷⁾ <https://skupnost.sio.si/course/view.php?id=8668>

Σλοβακία

Ορισμός της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν

Αντί ενός εθνικού ορισμού, η Σλοβακία επικαλείται τον ορισμό της επιχειρηματικής ικανότητας όπως αυτός ορίζεται στο Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις ικανότητες-κλειδιά στη Δια Βίου Μάθηση ⁽²⁸⁸⁾.

Συναφής στρατηγική

Δεν υφίσταται σήμερα εθνική στρατηγική όσον αφορά στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στη Σλοβακία.

Ωστόσο, η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν αντιμετωπίζεται διεξοδικά στο πλαίσιο της «Εθνικής Στρατηγικής για τη Νεολαία 2014-2020» (National Youth Strategy 2014-2020) ⁽²⁸⁹⁾. Λοιπές στρατηγικές που συνδέονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν είναι:

- η «Στρατηγική Δια Βίου Μάθησης 2011» (Lifelong Learning Strategy 2011) ⁽²⁹⁰⁾ – ένας καίριος τομέας που σχετίζεται με ικανότητες-κλειδιά, συμπεριλαμβανομένης της επιχειρηματικής ικανότητας
- η στρατηγική «Minerva 2.0» ⁽²⁹¹⁾ – μια οικονομική στρατηγική και στρατηγική καινοτομίας, η οποία περιλαμβάνει θέματα που σχετίζονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, όπως στήριξη στην επιχειρηματική κατάρτιση πρακτικού προσανατολισμού.
- η στρατηγική «Πρόγραμμα εκσυγχρονισμού της Σλοβακίας 21» («Modernisation Programme Slovakia 21») ⁽²⁹²⁾ – μια μακροπρόθεσμη στρατηγική σε βασικούς τομείς εθνικής πολιτικής, η οποία αντιμετωπίζει την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν ως μέτρο για την αύξηση της απασχολησιμότητας των αποφοίτων. Ένας από τους στόχους είναι να ενισχυθεί η ανάπτυξη των επιχειρηματικών δεξιοτήτων και η απόκτηση βασικών γνώσεων στο επιχειρείν και οικονομικών στο λύκειο.
- η «Εθνική Στρατηγική για τη Νεολαία» (National Youth Strategy) υπογραμμίζει τη δημιουργικότητα και το επιχειρείν ως μια από τις εννέα προτεραιότητες και αναλύεται σε τέσσερις στρατηγικούς στόχους με 13 δράσεις υποστήριξης. Παρακάτω διατίθεται σύνοψη.

Συγκεκριμένες δράσεις

- **Στρατηγικός Στόχος 1 – Πληροφορίες σχετικά με ευκαιρίες:** εντοπισμός υψηλής-ποιότητας, λειτουργικών και βιώσιμων προγραμμάτων και έργων:
 - Χρήση εμπειρογνώμονα για τη διαχείριση της ατζέντας περί επιχειρείν στις διάφορες κυβερνητικές υπηρεσίες με σκοπό την επίτευξη συνεργασίας και την στόχευση αποτελεσμάτων.
- **Στρατηγικός Στόχος 2 – Γνώσεις επιχειρείν:** στήριξη της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν και την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν:
 - ενεργοποίηση της συμμετοχής σε πειραματικό πρόγραμμα ή έργο με στόχο το επιχειρείν
 - ενθάρρυνση της εισαγωγής Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης, συμπεριλαμβανομένων και των άτυπων
 - σαφής προσδιορισμός των αποτελεσμάτων από την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν σε δασκάλους όλων των επιπέδων

⁽²⁸⁸⁾ http://bookshop.europa.eu/is-bin/INTERSHOP.enfinity/WFS/EU-Bookshop-Site/en_GB/-/EUR/ViewPublication-Start?PublicationKey=NC7807312

⁽²⁸⁹⁾ http://www.youthpolicy.org/national/Slovakia_2014_Youth_Strategy.pdf

⁽²⁹⁰⁾ <http://nucv.sk/wp-content/uploads/lifelong-learning-strategy-2011.pdf>

⁽²⁹¹⁾ http://unctad.org/Sections/un_cstd/docs/cstd2011p01_Slovakia_EN.pdf

⁽²⁹²⁾ <https://www.minedu.sk/data/att/2337.pdf>

- ο προσαρμογή των υφιστάμενων, αποτελεσματικών και επιτυχών μεθόδων εκπαίδευσης στον τομέα του επιχειρείν στην τυπική και μη-τυπική εκπαίδευση
- ο θέσπιση της διδασκαλίας βασικών επιχειρηματικών δεξιοτήτων μέσω διαδικτυακών μαθημάτων
- **Στρατηγικός Στόχος 3 – Επιχειρείν για το μέλλον:** ευαισθητοποίηση λόγω της θετικής πληροφόρησης όσον αφορά στα επιτεύγματα των επιχειρηματιών, στα οφέλη που προσπορίζουν στην κοινωνία και στις πιθανότητες δημιουργίας νέων επιχειρήσεων:
 - ο δημιουργία ενός δικτύου αντιπροσώπων από μελλοντικές γενιές επιχειρηματιών και παρουσίασή του σε σχολεία καθώς και σε μέσα ενημέρωσης
 - ο έναρξη τηλεοπτικής/ραδιοφωνικής εκπομπής reality show, η οποία θα παρουσιάζει νέες επιχειρήσεις για νέους επιχειρηματίες
 - ο ενθάρρυνση διαγωνισμών επιχειρηματικών ιδεών για νέους ανθρώπους στα μέσα ενημέρωσης
 - ο διάδοση περισσότερων πληροφοριών σχετικά με το επιχειρείν ειδικά στα πανεπιστήμια
 - ο παροχή πληροφοριών σχετικά με καινοτόμα και ενισχυτικά εργαλεία προς αξιοποίηση από τις επιχειρήσεις νέων ανθρώπων
- **Στρατηγικός στόχος 4 – Συνεργασία με επιχειρηματίες:** καθοδήγηση νέων ανθρώπων με καινοτόμες ιδέες:
 - ο χαρτογράφηση των υφιστάμενων προγραμμάτων καθοδήγησης και απόκτηση πρόσβασης σε πληροφορίες για υπάρχοντα ή προβλεπόμενα προγράμματα καθοδήγησης στο πλαίσιο της τυπικής και μη-τυπικής εκπαίδευσης
 - ο δημιουργία συγκεκριμένων προγραμμάτων καθοδήγησης, τα οποία απευθύνονται σε εθελοντές, στο πλαίσιο της μη-τυπικής εκπαίδευσης σε συνεργασία με εταιρείες, επιχειρηματίες και εμπορικά επιμελητήρια με σκοπό τη διευκόλυνση της μάθησης μέσω καθοδήγησης

Υπουργεία και ενδιαφερόμενα μέρη

Το Υπουργείο Παιδείας, Επιστημών, Έρευνας και Αθλητισμού είναι ο επικεφαλής, συνεργάζεται ωστόσο και με άλλα Υπουργεία και όργανα της κρατικής διοίκησης, συμβουλευτικά όργανα και επιτροπές της κυβέρνησης. Βρίσκεται υπό την εποπτεία μιας διυπουργικής ομάδας εργασίας επιφορτισμένης με τη χάραξη κρατικών πολιτικών για τη νεολαία.

Πλαίσιο παρακολούθησης

Το Υπουργείο Παιδείας, Επιστημών, Έρευνας και Αθλητισμού της Σλοβακικής Δημοκρατίας θα ενημερώσει σχετικά με την κατάσταση προετοιμασίας και εφαρμογής των προαναφερθέντων προγραμμάτων και πρωτοβουλιών μέσω μιας διυπουργικής ομάδας εργασίας επιφορτισμένης με τη χάραξη κρατικών πολιτικών στο τομέα της νεολαίας. Οι αντίστοιχες αναφορές θα καταρτίζονται ετησίως.

Στο πρόγραμμα σπουδών

Ρητή ένταξη στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών

Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν είναι μέρος του αναλυτικού προγράμματος σπουδών ως αντικείμενο που εντάσσεται στα υποχρεωτικά μαθήματα της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (συμπεριλαμβανομένων των προγραμμάτων Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σχολείο (school-based IVET). Στο επίπεδο ISCED 1, η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν εντάσσεται στο μάθημα «Κοινωνική εργασία», ενώ στο επίπεδο ISCED 2 εντάσσεται στο μάθημα «Τεχνολογία», «Κόσμος της εργασίας» και «Αγωγή του πολίτη». Στο επίπεδο ISCED 3, η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν εντάσσεται στο μάθημα «Αγωγή του

πολίτη», ενώ στα προγράμματα Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET) εντάσσεται στην αγωγή του πολίτη, στις εργαστηριακές ασκήσεις και στην πρακτική σε εργαστήρια.

Μαθησιακά αποτελέσματα

Στο επίπεδο ISCED 1, η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν εντάσσεται στο μάθημα «Κοινωνική εργασία», σύμφωνα με το οποίο οι μαθητές θα πρέπει να είναι σε θέση:

- να αντιλαμβάνονται την εργασία και τις δραστηριότητες σχετικές με την εργασία ως μια ευκαιρία για αυτοπραγμάτωση, μόρφωση και ανάπτυξη του επιχειρηματικού τρόπου σκέψης

Στο επίπεδο ISCED 2, η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν εντάσσεται στα μαθήματα «Αγωγή του πολίτη», «Κόσμος της εργασίας» και «Τεχνολογία» και οι μαθητές θα πρέπει:

- να κατανοούν και να ερμηνεύουν την οικονομική ζωή στην κοινωνία, καθώς και τις βασικές μορφές επιχειρείν,
- να είναι σε θέση να αναπτύσσουν βασικές δραστηριότητες ώστε να μπορούν να πραγματοποιούν τολμηρά σχέδια, καθώς και να κατανοούν τα οφέλη και τους κινδύνους από τη δημιουργία μιας επιχείρησης

Στο επίπεδο ISCED 3/προγράμματα Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET), η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν εντάσσεται στο μάθημα «Αγωγή του Πολίτη», σύμφωνα με το οποίο οι μαθητές θα πρέπει να είναι σε θέση:

- να κατανοούν βασικές οικονομικές έννοιες.

Εκπαίδευση και ενίσχυση εκπαιδευτικών

Η Συνεχής Επαγγελματική Ανάπτυξη (Continuing Professional Development -CPD) όσον αφορά στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν είναι διαθέσιμη μόνο για καθηγητές μαθηματικών, αγωγής του πολίτη, δεοντολογίας και υπολογιστών γενικής υποχρεωτικής (Γυμνάσιο) και μη υποχρεωτικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Λύκειο) και για καθηγητές τεχνικών και επαγγελματικών μαθημάτων στο λύκειο.

Το Σλοβακικό Κέντρο Επιχειρήσεων Πρακτικής (Slovak Centre for Training Firms), μέλος του EUROPEN-PEN International, στηρίζει τα προγράμματα Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET) στη δημιουργία προσομοιωμένων επιχειρήσεων.

Φινλανδία

Ορισμός της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν

Η Φινλανδία διαθέτει έναν εθνικό ορισμό τόσο για το επιχειρείν όσο και για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, ο οποίος προέρχεται από τις «Κατευθυντήριες Γραμμές για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν» (Guidelines for entrepreneurship education) ⁽²⁹³⁾:

Ως επιχειρείν νοείται η ικανότητα του ατόμου να μετατρέπει τις ιδέες σε πράξεις. Περιλαμβάνει τη δημιουργικότητα, την καινοτομία και την ανάληψη κινδύνων, καθώς και την ικανότητα σχεδιασμού και προσανατολισμού της δράσης προς την επίτευξη στόχων. Τα εν λόγω προσόντα είναι χρήσιμα για την καθημερινή ζωή, τις σπουδές, στη δουλειά, τις δραστηριότητες αναψυχής και άλλες κοινωνικές δραστηριότητες. Τα εν λόγω προσόντα χρειάζονται επίσης και στο επιχειρείν, ενισχύουν την επίγνωση των εργαζομένων επί του αντικείμενου τους και συμβάλλουν στην αξιοποίηση ευκαιριών.

Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν παραπέμπει κατά βάση στην ευρεία δράση που έχει αναληφθεί στο πλαίσιο της διοίκησης της παιδείας με σκοπό την ενίσχυση του επιχειρείν. Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν προσφέρεται και ενισχύεται επίσης από πολλούς εταίρους και οργανώσεις της αγοράς εργασίας. Πρακτικά μέτρα αποσκοπούν στην καλλιέργεια θετικής νοοτροπίας και ενισχύουν τις γνώσεις και τις δεξιότητες που σχετίζονται με το επιχειρείν, συμβάλλουν στη δημιουργία νέων επιχειρήσεων, αναβαθμίζουν τις προσωπικές ικανότητες του επιχειρηματία και συνεισφέρουν σε έναν επιχειρηματικό τρόπο λειτουργίας τόσο στον χώρο εργασίας όσο και σε άλλες δραστηριότητες. Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν είναι ριζωμένη στη Δια Βίου Μάθηση και σε έναν δικτυωμένο τρόπο λειτουργίας.

Συναφής στρατηγική

Στη Φινλανδία, ακολουθείται μια ειδική εθνική στρατηγική για το επιχειρείν, ονόματι «Κατευθυντήριες Γραμμές για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν» (Guidelines for entrepreneurship education), η οποία βρίσκεται υπό την εποπτεία του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού και καλύπτει την περίοδο 2009-2015. Οι κατευθυντήριες αυτές γραμμές αφορούν όλα τα επίπεδα: από την προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα μέχρι την εκπαίδευση των ενηλίκων και την ανώτατη εκπαίδευση.

Κύριοι στόχοι

Ο στόχος των «Κατευθυντήριων Γραμμών για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν» είναι να εμψυχήσει το επιχειρηματικό πνεύμα στους Φινλανδούς και να καταστήσει το επιχειρείν μια πιο ελκυστική επαγγελματική επιλογή. Τα μέτρα αυτά εφαρμόζονται στο σύνολο του εκπαιδευτικού συστήματος και αποσκοπούν στην ανάπτυξη της ενεργούς συμμετοχής των πολιτών στα κοινά, στην ενίσχυση της δημιουργικότητας και της καινοτομίας στην εκπαίδευση και κατάρτιση, στη δημιουργία ενός θετικού πνεύματος και νοοτροπίας και τέλος στην ενθάρρυνση της δημιουργίας νέων επιχειρήσεων.

Στηρίζει επιχειρηματικά σχολεία με ευέλικτο, δημιουργικό και καινοτόμο πνεύμα λειτουργίας. Η στήριξη αυτή συνοδεύεται από την ενθάρρυνση για ανάπτυξη μαθησιακών περιβαλλόντων, τα οποία θέτουν τον εκπαιδευόμενο στο επίκεντρο και δίνουν στον εκπαιδευτικό τον ρόλο του καθοδηγητή. Θα πρέπει επίσης να προσφέρεται εμπειρική μάθηση, στην οποία περιλαμβάνεται η επίλυση προβλημάτων και η αλληλεπίδραση με εξωτερικές οργανώσεις.

Συγκεκριμένες δράσεις

Προσδοκώμενα επιτεύγματα για το 2015:

- η δικτύωση μεταξύ εταίρων Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν εντατικοποιείται σε διεθνές/εθνικό/περιφερειακό/τοπικό επίπεδο,

⁽²⁹³⁾ <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2009/liitteet/opm09.pdf?lang=en>

- τα μέτρα για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν προέρχονται κατά κύριο λόγο από το περιφερειακό και τοπικό επίπεδο,
- τα κέντρα περιφερειακής εμπειρογνωμοσύνης έχουν εδραιώσει τη θέση τους και καλύπτουν το σύνολο της χώρα
- η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν έχει καταστεί ένα πάγιο στοιχείο στο βασικό αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών και έχει αποκτήσει μια ακόμη ισχυρότερη θέση στο σχολικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα,
- η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν έχει ενσωματωθεί ακόμη πιο δυναμικά στις σχολικές και επιχειρηματικές στρατηγικές και αναπτυξιακά προγράμματα,
- οι σπουδές στο επιχειρείν περιλαμβάνονται στο βασικό επαγγελματικό αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών,
- τα ιδρύματα ανώτερης εκπαίδευσης έχουν ενσωματώσει το επιχειρείν στις συνεκτικές τους στρατηγικές,
- η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν συνιστά μέρος της αρχικής κατάρτισης των εκπαιδευτικών, οι οποίοι θα δραστηριοποιηθούν στο εν λόγω αντικείμενο,
- αυξημένη διαθεσιμότητα Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) και αποσπάσεις σχετικές με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν,
- μαθησιακά περιβάλλοντα που προωθούν την δικτύωση μεταξύ φορέων Αρχικής Εκπαίδευσης Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE) και Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD), μέσω, για παράδειγμα, της χρήσης εικονικού περιβάλλοντος

Υπουργεία και ενδιαφερόμενα μέρη

Οι κατευθυντήριες γραμμές προετοιμάζονται μέσω ευρύτατης συνεργασίας με διαφορετικούς φορείς της επιχειρηματικής κοινότητας. Στους εταίρους περιλαμβάνεται ένα σύνολο κυβερνητικών και εθνικών υπηρεσιών, εκπαιδευτικών οργανισμών, περιφερειακών αρχών και επιχειρηματικών οργανώσεων.

Πλαίσιο παρακολούθησης

Το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού έχει αναθέσει μια μελέτη αξιολόγησης στο Πανεπιστήμιο Τεχνολογίας Lappeenranta και θα επικαιροποιήσει τις εν λόγω Κατευθυντήριες Γραμμές βάσει της αξιολόγησης αυτής. Το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού δεν έχει ορίσει συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα για την εν λόγω δραστηριότητα.

Στο πρόγραμμα σπουδών

Ρητή ένταξη στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών

Στο επίπεδο ISCED 1-2, η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν έχει ενσωματωθεί στα εξής διαθεματικά διδακτικά αντικείμενα: «Προσωπική ανάπτυξη» και «Συμμετοχική αγωγή του πολίτη και επιχειρείν», τα οποία αποτελούν μέρος βασικών μαθημάτων και μαθημάτων επιλογής, καθώς και κοινών εκδηλώσεων, όπως συνεδριάσεων. Επιπλέον, στο μάθημα «Κοινωνικές σπουδές» (τάξεις 7η-9η) περιλαμβάνονται στοιχεία Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν.

Στο επίπεδο ISCED 3, στο εθνικό βασικό αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών περιλαμβάνεται το μάθημα «Κοινωνικές σπουδές», στο οποίο εντάσσεται η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν.

Στο επίπεδο ISCED 3, στα προγράμματα Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET), η ενότητα «Επιχειρείν και επιχειρηματική δραστηριότητα» είναι υποχρεωτική για όλες τις θεματικές κατευθύνσεις. Η εν λόγω ικανότητα-κλειδί εντάσσεται σε διαφορετικά μαθήματα.

Μαθησιακά αποτελέσματα

Στη Φινλανδία, υπάρχει μια συνέχεια στα μαθησιακά αποτελέσματα από τη βασική έως τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, η οποία διασφαλίζεται μέσα από τη δομή του αναλυτικού προγράμματος σπουδών.

Στο επίπεδο ISCED 1-2, τα κύρια προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα από το μάθημα «Συμμετοχική αγωγή του πολίτη και επιχειρείν» αφορούν στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων που χρειάζονται για τη συμμετοχή στα κοινά και των βασικών επιχειρηματικών δεξιοτήτων, όπως διαμόρφωση κριτικής γνώμης, διαχείριση διενέξεων, επίδειξη επιχειρηματικού πνεύματος και ανάληψης καινοτόμου δράσης. Στις «Κοινωνικές σπουδές» (ISCED 2-3), οι μαθητές μαθαίνουν τα βασικά για το επιχειρείν και κατανοούν τη σημασία της για την ευημερία της κοινωνίας και της οικονομίας.

Στο επίπεδο ISCED 3, το εθνικό, βασικό αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών ορίζει ότι το σχολείο θα δημιουργεί ένα μαθησιακό περιβάλλον, όπου οι μαθητές θα θέτουν τους δικούς τους στόχους και θα μαθαίνουν να εργάζονται τόσο σε ατομικό όσο και σε συλλογικό επίπεδο. Όσον αφορά στα οικονομικά, η διδακτική ύλη πραγματεύεται καθημερινές αποφάσεις επί οικονομικών ζητημάτων, καθώς και οικονομικά ζητήματα από δεοντολογικής άποψης.

Στο επίπεδο ISCED 3, στα προγράμματα Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET), η ενότητα «Επιχειρείν και επιχειρηματική δραστηριότητα» είναι υποχρεωτική για όλες τις θεματικές κατευθύνσεις. Χάρη σ' αυτό, οι μαθητές είναι σε θέση να αποτιμούν και να αναγνωρίζουν τις δεξιότητες και τα ισχυρά τους σημεία, να καταστρώνουν τα δικά τους επιχειρηματικά σχέδια και να αποτιμούν την αξία του επιχειρείν.

Εκπαίδευση και ενίσχυση εκπαιδευτικών

Η εν λόγω στρατηγική αντικατοπτρίζει τις συστάσεις που γίνονται σε κεντρικό επίπεδο.

Τα ιδρύματα είναι αυτόνομα όσον αφορά στην ενσωμάτωση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στα αναλυτικά προγράμματα σπουδών της Αρχικής Εκπαίδευσης Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE). Ωστόσο, στο πλαίσιο του προγράμματος YVI – υπηρεσία Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν για εκπαιδευτικούς (YVI – The Entrepreneurship Education Service for Teachers) (2010-2014) συνεργάστηκαν πάνω από 30 οργανώσεις με σκοπό τη δημιουργία ενός επιχειρηματικού προγράμματος για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών. Τα αναλυτικά προγράμματα σπουδών σχετικά με την Αρχική Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE) δημιουργήθηκαν από κοινού, όπως άλλωστε τα νέα παιδαγωγικά μοντέλα και εργαλεία.

Μια σειρά οργανισμών προσφέρει Συνεχή Επαγγελματική Ανάπτυξη (Continuing Professional Development – CPD), όπως το Εθνικό Συμβούλιο Εκπαίδευσης της Φινλανδίας (Finnish National Board of Education) και η Ένωση Καθηγητών Ιστορίας και Κοινωνικών Σπουδών (Association for Teachers of History and Social Studies).

Το Εθνικό Συμβούλιο Εκπαίδευσης της Φινλανδίας διατηρεί έναν δικτυακό τόπο ⁽²⁹⁴⁾, μέσα από τον οποίο προσφέρει υλικό υποστήριξης σε εκπαιδευτικούς σχετικό με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Τα εκπαιδευτικά ιδρύματα για εκπαιδευτικούς έχουν την ανεξαρτησία να αποφασίζουν για τα αναλυτικά προγράμματα σπουδών τους. Ορισμένα από αυτά προσφέρουν μαθήματα επιλογής πάνω στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Το «YES - Εικονικό μαθησιακό περιβάλλον για την επιχειρηματική εκπαίδευση (YES – The Virtual Learning Environment for Entrepreneurship Education), μια δωρεάν υπηρεσία Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν που δημιουργήθηκε το 2001 με κονδύλια από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, λειτουργεί ως κέντρο εμπειρογνομωσύνης για τις περιφέρειες. Το Εθνικό Συμβούλιο Εκπαίδευσης συνέβαλε στην αρχική του διαμόρφωση και εξακολουθεί να χρηματοδοτεί τις δραστηριότητες κατάρτισης που αυτό προσφέρει. Στους κύριους εθνικούς συνεισφέροντες [εξαιρουμένης της Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD)] συγκαταλέγονται σήμερα περιφερειακά και τοπικά ενδιαφερόμενα μέρη.

Η εκπαιδευτική σύλληψη «Εγώ και η πόλη μου» (Me & My City) ⁽²⁹⁵⁾ περιλαμβάνει επιμόρφωση εκπαιδευτικών, διδακτικό υλικό για 10 μαθήματα και ολοήμερη επίσκεψη στο περιβάλλον εκμάθησης «Εγώ και η πόλη μου» (Me & My City). Στη Φινλανδία, η πλειονότητα των μαθητών της 6ης τάξης ηλικίας 12 με 13 ετών συμμετέχουν στο «Εγώ και η πόλη μου» (Me & My City) υπό την καθοδήγηση των καθηγητών τους.

⁽²⁹⁴⁾ www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2009/liitteet/opm09.pdf?lang=en

⁽²⁹⁵⁾ <http://yrityskylla.fi/en/me-mycity/>

Σουηδία

Ορισμός της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν

Ο εθνικός Ορισμός της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν της Σουηδίας απαντάται στη «Στρατηγική για το Επιχειρείν στην εκπαίδευση και την κατάρτιση» (Strategy for Entrepreneurship in education and training) ⁽²⁹⁶⁾:

Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν αφορά στην ανάπτυξη και ενεργοποίηση γενικών δεξιοτήτων, όπως η ανάληψη πρωτοβουλιών και ευθυνών, καθώς και στην μετουσίωση των ιδεών σε πράξη. Στόχος της είναι να αναπτύξει την περιέργεια, την αυτάρκεια και να ενθαρρύνει την ανάληψη κινδύνων. Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν προάγει ικανότητες, όπως η ικανότητα λήψης αποφάσεων, επικοινωνίας και συνεργασίας. Το επιχειρείν είναι μια δυναμική και κοινωνική διαδικασία, κατά την οποία τα άτομα, ατομικά ή συλλογικά, εντοπίζουν τις ευκαιρίες και τις μετουσιώνουν τις ιδέες, σε πρακτικές και στοχευμένες δραστηριότητες κοινωνικού, πολιτισμικού ή οικονομικού περιεχομένου.

Συναφής στρατηγική

Η Σουηδία διαθέτει μια ειδική εθνική στρατηγική για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Η «Στρατηγική για το Επιχειρείν στην εκπαίδευση και την κατάρτιση» (Strategy for Entrepreneurship in education and training) ξεκίνησε το 2009, δεν εντάσσεται σε συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα και απευθύνεται σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης (ISCED 1-8).

Κύριοι στόχοι

- Το επιχειρείν πρέπει να συνιστά μέρος της εκπαίδευσης σε κάθε επίπεδο.
- Ολοένα και περισσότεροι άνθρωποι πρέπει να δημιουργούν τις δικές τους επιχειρήσεις.

Συγκεκριμένες δράσεις

- επισήμανση της σπουδαιότητας ενεργοποίησης επιχειρηματικών ικανοτήτων μέσα από αναλυτικά προγράμματα σπουδών και τη διδακτέα ύλη ορισμένων μαθημάτων της πρωτοβάθμιας, γενικής και επαγγελματικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης,
- εδραίωση ενός νέου, γενικού προγράμματος στη γενική μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Λύκειο) με έμφαση στην οικονομία
- εδραίωση στενότερης συνεργασίας μεταξύ των επαγγελματικών λυκείων και των επιχειρήσεων της Σουηδίας,
- ανάπτυξη μιας νέας ιδέας επαγγελματικών διαγωνισμών σε επαγγελματικά λύκεια,
- στήριξη σχολείων και ιδρυμάτων ανώτερης εκπαίδευσης για την τόνωση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν,
- προσδιορισμός και ανάλυση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στην πρωτοβάθμια, τη γενική και επαγγελματική δευτεροβάθμια, τη μετα-δευτεροβάθμια μη τριτοβάθμια και την ανώτερη εκπαίδευση για την προβολή των ορθών πρακτικών,
- ανάπτυξη εκπαιδευτικών προγραμμάτων υψίστης ποιότητας με έμφαση στο επιχειρείν και την καινοτομία.

Υπουργεία και ενδιαφερόμενα μέρη

- Υπουργείο Παιδείας και Ερευνών
- Υπουργείο Επιχειρήσεων και Καινοτομίας

⁽²⁹⁶⁾ <http://www.regeringen.se/contentassets/0f6c0164196e4071a9cb27eaada1cb41/strategi-for-entreprenorskap-inom-utbildningsomradet>

Πλαίσιο παρακολούθησης

Δεν υφίσταται πλαίσιο παρακολούθησης της στρατηγικής

Στο πρόγραμμα σπουδών

Ρητή ένταξη στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών

Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν συνιστά έναν διαθεματικό στόχο για την πρωτοβάθμια και τη μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Λύκειο). Στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση τα μαθήματα επιχειρείν προσφέρονται σε υποχρεωτική και/ή προαιρετική βάση. Το μάθημα «Επιχειρείν» διδάσκεται ως υποχρεωτικό, ξεχωριστό μάθημα στο πλαίσιο τεσσάρων προγραμμάτων μη υποχρεωτικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Χειροτεχνία, Επιχείρηση και Διοίκηση, Φυσικοί Πόροι, Ξενοδοχειακές και Τουριστικές επιχειρήσεις) και ως προαιρετικό, ξεχωριστό μάθημα στο πλαίσιο άλλων προγραμμάτων λυκείου. Το μάθημα «Επιχειρείν και Επιχείρηση» διδάσκεται ως υποχρεωτικό, ξεχωριστό μάθημα στο πλαίσιο σπουδών διοίκησης επιχειρήσεων του Προγράμματος επιχειρηματικών σπουδών και ως προαιρετικό, ξεχωριστό μάθημα στο πλαίσιο 12 εκ των 18 εθνικών προγραμμάτων.

Μαθησιακά αποτελέσματα

Δεν υφίστανται διαθεματικά μαθησιακά αποτελέσματα. Ορίζονται ωστόσο μαθησιακά αποτελέσματα για τα μαθήματα «Επιχειρείν» και «Επιχειρείν και Επιχείρηση».

Για παράδειγμα, η διδασκαλία του μαθήματος «Επιχειρείν» αναμένεται να δώσει στους μαθητές την ευκαιρία να αναπτύξουν τα ακόλουθα ζητήματα:

- κατανόηση της σημασίας του επιχειρείν για τους ανθρώπους, τις οργανώσεις, τις εταιρείες και την κοινωνία
- ικανότητα μετουσίωσης των ιδεών σε πρακτικές και στοχευμένες δραστηριότητες με σκοπό την δρομολόγηση ενός έργου ή τη δημιουργία μιας προσομοιωμένης επιχείρησης,
- ικανότητα διεκπεραίωσης ενός έργου ή διαχείρισης μιας προσομοιωμένης επιχείρησης,
- ικανότητα ολοκλήρωσης και αξιολόγησης ενός έργου ή προσομοιωμένης επιχείρησης,
- γνώση σχετικά με τον τρόπο που οι ιδέες και τα προϊόντα προστατεύονται μέσω νόμων και λοιπών κανονισμών,
- ικανότητα χρήσης επιχειρηματικών/οικονομικών μεθόδων.

Για κάθε ζήτημα, προσδιορίζεται η απόκτηση βασικών γνώσεων μέσω της χρήσης κλίμακας βαθμολόγησης από Α έως Ε.

Εκπαίδευση και ενίσχυση εκπαιδευτικών

Τα ιδρύματα ανώτερης εκπαίδευσης διαθέτουν αυτονομία όσον αφορά στην ενσωμάτωση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών της αρχικής εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών.

Σύμφωνα με την εθνική στρατηγική, ο Εθνικός Οργανισμός Παιδείας της Σουηδίας (*Skolverket*) στηρίζει και ενθαρρύνει τα σχολεία στην ανάπτυξη της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν. Σε συνεργασία με τα ιδρύματα ανώτερης εκπαίδευσης προσφέρεται το μάθημα «Επιχειρηματική Μάθηση» σε καθηγητές όλων των βαθμίδων της εκπαίδευσης. Οι δε καθηγητές που συμμετέχουν στο μάθημα προορίζονται να ηγηθούν των διαδικασιών υλοποίησης στο πλαίσιο των σχολείων τους. Ο Εθνικός Οργανισμός Παιδείας της Σουηδίας προσφέρει επίσης άμεση χρηματοοικονομική στήριξη σε σχολεία για τη Συνεχή Επαγγελματική Ανάπτυξη (Continuing Professional Development - CPD) των εκπαιδευτικών και παράγει ψηφιακό υλικό υποστήριξης.

Ηνωμένο Βασίλειο – Αγγλία

Ορισμός της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν

Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στην Αγγλία σκοπεύει να βοηθήσει τους νέους ανθρώπους να είναι δημιουργικοί και καινοτόμοι, να αναλαμβάνουν κινδύνους και να τους διαχειρίζονται, και μάλιστα με αποφασιστικότητα και δυναμισμό. Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν διαιρείται σε τρεις τομείς ⁽²⁹⁷⁾:

- επιχειρηματική ικανότητα – επιχειρηματικές ικανότητες και βολонταριστική στάση
- χρηματοοικονομική ικανότητα – κατανόηση και διαχείριση βασικών χρηματοοικονομικών εννοιών
- κατανόηση ηλεκτρονικών Οικονομικών και Επιχειρηματικών Εννοιών – κατανόηση του επιχειρηματικού πλαισίου.

Ο ορισμός αυτός ενσωματώθηκε στην Επισκόπηση Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν (Review of Enterprise Education) του Υπουργείου Παιδείας της Αγγλίας ⁽²⁹⁸⁾ και στον «Χάρτη Αποτελεσμάτων: Εκπαίδευση στο Επιχειρείν και Απασχολησιμότητα» (Outcomes map: Enterprise Education and Employability) ⁽²⁹⁹⁾, η οποία δημοσιεύθηκε από τον οργανισμό Young Enterprise (Νεανικό Επιχειρείν) το 2015.

Συναφής στρατηγική

Δεν υφίστανται εθνικές στρατηγικές όσον αφορά στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν.

Μία από τις διακηρύξεις πολιτικής ⁽³⁰⁰⁾ της κυβέρνησης συνασπισμού (ασκούσα την εξουσία μεταξύ 2010 και 2015) αφορούσε στον τομέα των επιχειρήσεων. Σύμφωνα με αυτήν αποδεικνύεται ότι πρέπει να ενεργοποιήσουμε από νωρίς τους νέους ανθρώπους και μάλιστα μέσα από το εκπαιδευτικό σύστημα. Πρέπει να τους προσφέρουμε πρακτική επιχειρηματική εμπειρία ώστε να τους ενθαρρύνουμε να σκεφτούν τη δημιουργία της δικής τους επιχείρησης ως μια επαγγελματική διέξοδος τη μετέπειτα ζωής τους. Στις δράσεις της περιλαμβάνονται τα προγράμματα «Προτρέποντας τους ανθρώπους και δίνοντάς τους τις ικανότητες να στήσουν τη δική τους επιχείρηση» (Encouraging people and giving them the skills to set up their own business) και «Κινητοποίηση νέων ανθρώπων» (Engaging with young people). Παρά το γεγονός ότι η εν λόγω διακήρυξη πολιτικής δεν υφίσταται πλέον, ορισμένες από τις συγκεκριμένες της δράσεις εξακολουθούν να είναι ενεργές διασφαλίζοντας με τον τρόπο αυτό τη διατήρηση της έμφασης όσον αφορά στη δημιουργία μιας επιχειρηματικής κοινωνίας μέσα στα σχολεία:

- Το πρόγραμμα «Δίνοντας έμπνευση για το Μέλλον» (Inspiring the Future) ⁽³⁰¹⁾ προσλαμβάνει νέους ανθρώπους ως εθελοντές, οι οποίοι θα επισκέπτονται τα σχολεία και θα μιλούν σχετικά με το πώς κατάφεραν να οργανώσουν και να διαχειριστούν τη δική τους επιχείρηση.
- Το πρόγραμμα «Επιχειρηματικό Χωριό» (Enterprise Village) ⁽³⁰²⁾ προσφέρει στήριξη στα σχολεία για τη δημιουργία και διαχείριση των δικών τους επιχειρήσεων μέσω του προγράμματος.
- Στήριξη της δημιουργίας του προγράμματος «tenner» ⁽³⁰³⁾, το οποίο διαχειρίζεται ο φορέας Young Enterprise (Νεανικό Επιχειρείν), ο οποίος προσφέρει 10 λίρες (Αγγλίας) σε μαθητές της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για την ανάπτυξη της δικής τους επιχειρηματικής ιδέας.

⁽²⁹⁷⁾ <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20130123124929/https://www.education.gov.uk/publications/eOrderingDownload/00228-2010BKT-EN.pdf>

⁽²⁹⁸⁾ <https://www.education.gov.uk/publications/eOrderingDownload/DFE-RB015.pdf>

⁽²⁹⁹⁾ http://www.young-enterprise.org.uk/wp-content/uploads/2015/01/Outcomes-map_Jan-2014.pdf

⁽³⁰⁰⁾ <https://www.gov.uk/government/publications/2010-to-2015-government-policy-business-enterprise/2010-to-2015-government-policy-business-enterprise>

⁽³⁰¹⁾ <http://www.inspiringthefuture.org/>

⁽³⁰²⁾ <http://www.enterprisevillage.org.uk/>

Επιπλέον, στην έκθεση του Λόρδου Young, του Σύμβουλου Επιχειρείν του Πρωθυπουργού, με τίτλο «*Επιχειρείν για όλους: η συνάφεια επιχειρείν και εκπαίδευσης*» (*Enterprise for All: the relevance of enterprise in education*) προσφέρονται ορισμένες συστάσεις σχετικά με το πώς θα ήταν δυνατό να προσφέρονται δια βίου εμπειρίες περί επιχειρείν στο πλαίσιο της εκπαίδευσης. Ορισμένες από τις συστάσεις αυτές υιοθετήθηκαν από την νεοϊδρυθείσα (τον Φεβρουάριο του 2015) Εταιρεία Επαγγελματικής Σταδιοδρομίας και Επιχειρείν (Careers and Enterprise Company) ⁽³⁰⁴⁾, η οποία στοχεύει στο να κινητοποιεί τους νέους ανθρώπους, να ενισχύει τη λήψη ανεξάρτητων επιλογών και να τους βοηθά να πετυχαίνουν ολόένα και περισσότερους στόχους. Η εν λόγω εταιρεία σκοπεύει επίσης να συστήσει το «Δίκτυο Συμβούλων Επιχειρείν» (Enterprise Advisor Network) (το φθινόπωρο του 2015) και το «Διαβατήριο για το Επιχειρείν» (Enterprise Passport), καθώς και να διαχειρίζεται το «Ταμείο Επαγγελματικής Σταδιοδρομίας και Επιχειρείν» (Careers and Enterprise Fund) (το 2016).

Στο πρόγραμμα σπουδών

Ρητή ένταξη στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών

Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν δεν συνιστά μέρος του εθνικού, αναλυτικού προγράμματος σπουδών.

Το μοναδικό γνωστικό αντικείμενο όσον αφορά στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν που θα είναι υποχρεωτικό στο «συρρικνωμένο» Εθνικό Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών από τον Σεπτέμβριο του 2014 είναι οι χρηματοοικονομικές γνώσεις, οι οποίες συνιστούν μέρος του υποχρεωτικού «Προγράμματος Σπουδών για την Αγωγή του Πολίτη».

Μέχρι το 2012, η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν ήταν μέρος του αναλυτικού προγράμματος σπουδών συνδεδεμένου με την εργασιακή εμπειρία και απευθυνόταν σε παιδιά 14-16 ετών (ISCED 2). Σήμερα, τα σχολεία είναι ελεύθερα πλέον να αποφασίζουν αν και με ποιον τρόπο θα πρέπει να προσφέρεται η εργασιακή αυτή εμπειρία.

Μέχρι τον Σεπτέμβριο του 2014, ένα μη υποχρεωτικό πρόγραμμα σπουδών σχετικό με την «Εκπαίδευση σε θέματα προσωπικά, κοινωνικά, υγείας και οικονομικών» (Personal, Social, Health and Economic Education - PSHE) εμπεριείχε το γνωστικό αντικείμενο των χρηματοοικονομικών και της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στο πλαίσιο της οικονομικής ευημερίας. Παρά το γεγονός ότι το εν λόγω πρόγραμμα σπουδών εγκαταλείφθηκε, το PSHE παραμένει ένα μη υποχρεωτικό μάθημα, για το οποίο υπάρχει πρόβλεψη διδασκαλίας του σε όλα τα σχολεία. Η κυβέρνηση παρέχει στήριξη προς αυτήν την κατεύθυνση μέσω του Συλλόγου PSHE (PSHE Association), ο οποίος παρέχει συμβουλές στα σχολεία σχετικά με την εξέλιξη του αναλυτικού προγράμματος σπουδών τους και τη βελτίωση των μεθόδων διδασκαλίας. Ο Σύλλογος PSHE έχει δημοσιεύσει ένα Πρόγραμμα Σπουδών που περιέχει τα εξής:

Στο επίπεδο ISCED 1 (πρωτοβάθμια εκπαίδευση για παιδιά 5-11 ετών), τα παιδιά θα πρέπει να διδαχθούν την έννοια του χρήματος και να αποκτήσουν βασικές γνώσεις σχετικά με τις επιχειρήσεις.

Στα επίπεδα ISCED 2 και 3 (δευτεροβάθμια εκπαίδευση για παιδιά 11-16 ετών), οι μαθητές θα πρέπει να διδαχθούν

- πώς να επιλέγουν ενσυνείδητα και πώς να είναι τολμηροί και φιλόδοξοι,
- σχετικά με το οικονομικό και επιχειρηματικό περιβάλλον,
- σχετικά με πώς οι προσωπικές οικονομικές επιλογές μπορούν να επηρεάσουν τον ίδιο αλλά και τους άλλους,
- σχετικά με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των καταναλωτών.

⁽³⁰³⁾ <http://www.tenner.org.uk/>

⁽³⁰⁴⁾ <https://www.careersandenterprise.co.uk/>

Μαθησιακά αποτελέσματα

Δεδομένου ότι η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν δεν συνιστά μέρος του Εθνικού Αναλυτικού Προγράμματος Σπουδών, δεν παράγονται συναφή μαθησιακά αποτελέσματα. Το «Πρόγραμμα Σπουδών για την Αγωγή του Πολίτη»⁽³⁰⁵⁾ περιλαμβάνει τα ακόλουθα μαθησιακά αποτελέσματα όσον αφορά στην απόκτηση χρηματοοικονομικών γνώσεων: «οι μαθητές θα πρέπει να εφοδιαστούν με δεξιότητες που θα τους βοηθήσουν να διαχειρίζονται τα χρήματά τους στην καθημερινή τους ζωή και να προγραμματίζουν τις μελλοντικές οικονομικές τους ανάγκες». Το Πρόγραμμα Σπουδών του Συλλόγου PSHE⁽³⁰⁶⁾ εκφράζεται επίσης και σε επίπεδο μαθησιακών αποτελεσμάτων.

Το Ηνωμένο Βασίλειο διαθέτει περιφερειακές πρωτοβουλίες, στις οποίες προωθούνται τα επιχειρηματικά σχολεία και παρέχονται πλαίσια μαθησιακών αποτελεσμάτων όσον αφορά στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, πως το πλαίσιο «Κλίμακα απόκτησης δεξιοτήτων και προσόντων» (Ladder of entitlement) και το Πλαίσιο αποτελεσμάτων επιχειρηματικών δεξιοτήτων (Enterprise Skills Outcome matrix), τα οποία συνιστούν δημιούργημα της Ready Unlimited⁽³⁰⁷⁾.

Εκπαίδευση και ενίσχυση εκπαιδευτικών

Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν δεν ορίζεται ρητά στα Προσόντα των Εκπαιδευτικών, τα οποία προσδιορίζουν το ελάχιστο επίπεδο εμπειρίας που αναμένεται να διαθέτουν οι ασκούμενοι και οι εν ενεργεία εκπαιδευτικοί, στους οποίους έχει απονεμηθεί το Καθεστώς Εγκεκριμένου Εκπαιδευτικού (Qualified Teacher Status - QTS).

Η Συνεχής Επαγγελματική Ανάπτυξη (Continuing Professional Development - CPD) συνιστά κοινή αρμοδιότητα μεταξύ διαφόρων οργανώσεων, όπως σχολεία, τοπικές αρχές, Υπουργεία Παιδείας και εκπαιδευτικούς. Οι εκπαιδευτικοί έχουν το επαγγελματικό καθήκον να επανεξετάζουν τις μεθόδους διδασκαλίας τους και τα προγράμματα εργασίας τους και να συμμετέχουν σε προγράμματα ενδο-υπηρεσιακής κατάρτισης ή Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) καθ' όλη τη διάρκεια της επαγγελματικής τους σταδιοδρομίας. Τα προγράμματα διαχείρισης επιδόσεων έχουν σχεδιαστεί για να εντοπίζουν και να ενεργούν με βάση τις ανάγκες κατάρτισης και εξέλιξης των εκπαιδευτικών και ενημερώνονται βάσει των επαγγελματικών προτύπων, τα οποία προσδιορίζουν το ελάχιστο επίπεδο εμπειρίας που πρέπει να διαθέτουν οι εκπαιδευτικοί στο πλαίσιο της επαγγελματικής τους σταδιοδρομίας. Δεν αφορούν στο επιχειρείν.

Δεν είναι υποχρεωτική η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στο πλαίσιο της Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD). Η διδασκαλία της εναπόκειται στην ελεύθερη βούληση του κάθε σχολείου.

⁽³⁰⁵⁾ https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/239060/SECONDARY_national_curriculum_-_Citizenship.pdf

⁽³⁰⁶⁾ <https://www.pshe-association.org.uk/content.aspx?CategoryID=1167>

⁽³⁰⁷⁾ http://www.readyunlimited.com/wp-content/uploads/2015/10/Ready-Unlimited_Ladder-of-Entitlement_.pdf

Ηνωμένο Βασίλειο - Ουαλία

Ορισμός της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν

Η «Στρατηγική νεανικού επιχειρείν» (Youth Entrepreneurship Strategy) ⁽³⁰⁸⁾ χρησιμοποιεί δύο όρους κατόπιν κοινής συμφωνίας μεταξύ πολλών ενδιαφερομένων μερών, οι οποίοι είναι συμβατοί με την ευρωπαϊκή περιγραφή των επιχειρηματικών ικανοτήτων ⁽³⁰⁹⁾:

Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν αφορά στις εξελισσόμενες νοοτροπίες και δεξιότητες των νέων ανθρώπων και έχει ως στόχο να τους βοηθήσει να αξιοποιήσουν τις δυνατότητές τους. Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν προάγει τον δυναμισμό για την μετατροπή των ιδεών και των ευκαιριών σε πράξη και βοηθά τα νέα άτομα να είναι αισιόδοξα, δραστήρια και πετυχημένα στη ζωή και την εργασία.

Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν προσφέρει στους νέους ανθρώπους την ευκαιρία να χρησιμοποιούν τις ικανότητές τους και να αναπτύσσουν την κατανόησή τους με πρακτικούς τρόπους.

Συναφής στρατηγική

Η Ουαλία διαθέτει ειδική στρατηγική σχετικά με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Η «Στρατηγική νεανικού επιχειρείν» (Youth Enterprise Strategy -YES) δημοσιεύθηκε για πρώτη φορά το 2004. Επικαιροποιήθηκε το 2010 με ένα αναθεωρημένο Σχέδιο δράσης. Η «Στρατηγική νεανικού επιχειρείν: Σχέδιο δράσης 2010-2015 - YES» αφορά νέους ανθρώπους μεταξύ 5 και 25 ετών και υλοποιείται σε σχολεία, στην ανώτερη εκπαίδευση και σε χώρους εκτός εκπαίδευσης.

Κύριοι στόχοι

Οραματίζεται να «δημιουργήσει και να διαμορφώσει αυτόν τον νέο άνθρωπο με επιχειρηματικό πνεύμα σε ολόκληρη την Ουαλία, οι οποίοι θα συμβάλλουν θετικά στην οικονομική και κοινωνική επιτυχία».

Συγκεκριμένες δράσεις

Το Σχέδιο δράσης αποτελείται από τρεις συνιστώσες διδασκαλίας, καθεμία από τις οποίες συνοδεύεται από συναφείς δράσεις.

- Υιοθέτηση – προώθηση της αξίας του επιχειρείν για τη δημιουργία ευκαιριών και την εξέλιξη των νέων ανθρώπων:
 - ο δρομολόγηση της εκστρατείας «Μεγάλες Ιδέες» Ουαλίας (Big Ideas Wales) με σκοπό να ενθαρρυνθούν οι νέοι άνθρωποι να ενισχύσουν το επιχειρηματικό τους πνεύμα και να βοηθηθούν όσοι ενδιαφέρονται να στήσουν τη δική τους επιχείρηση,
 - ο δημιουργία στοχευμένων δραστηριοτήτων και εκδηλώσεων με σκοπό την ενεργοποίηση του ενδιαφέροντος και της συμμετοχής στο επιχειρείν, ιδιαίτερα στους ανέργους και/ή στους οικονομικά ανενεργούς,
 - ο ενθάρρυνση των επιχειρήσεων να συνεργάζονται με νέους ανθρώπους και ακαδημαϊκούς χώρους,
 - ο ενδυνάμωση των νέων ανθρώπων μέσω της προσφοράς ευκαιριών επιμόρφωσης στο επιχειρείν,
 - ο παροχή διαδίκτυακής καθοδήγησης σε σχολεία και λοιπά εκπαιδευτικά ιδρύματα,
 - ο μεγιστοποίηση των ευκαιριών εμπειρικής μάθησης που είναι διαθέσιμες στους νέους ανθρώπους,
 - ο προώθηση της αριστείας στην επιχειρηματική μάθηση και πρωταγωνιστικού ρόλου μέσω της διάδοσης και της συγκριτικής ανάλυσης των ορθών πρακτικών σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο.
- Εφοδιασμός – στήριξη των νέων ανθρώπων ώστε να δημιουργήσουν επιχειρήσεις και να τις αναπτύξουν:
 - ο προετοιμασία των νέων ανθρώπων ώστε να πραγματοποιήσουν το επόμενο βήμα και να στήσουν την δική τους επιχείρησή,
 - ο στήριξη των νέων ανθρώπων για να γίνουν αυτοαπασχολούμενοι,
 - ο επικέντρωση των υπηρεσιών στήριξης σε νέες επιχειρήσεις υψηλών δυνατοτήτων, ειδικά σε τομείς βασικής προτεραιότητας και σε αποφοίτους

⁽³⁰⁸⁾ <https://business.wales.gov.uk/bigideas/youth-entrepreneurship-strategy>

⁽³⁰⁹⁾ http://bookshop.europa.eu/is-bin/INTERSHOP.enfinity/WFS/EU-Bookshop-Site/en_GB/-/EUR/ViewPublication-Start?PublicationKey=NC7807312

- ο αξιοποίηση της εμπειρίας και της εμπειρογνομοσύνης της επιχειρηματικής κοινότητας για τη στήριξη νέων επιχειρηματιών.

Υπουργεία και ενδιαφερόμενα μέρη

Το Υπουργείο Οικονομίας, Επιστημών και Μεταφορών και το Υπουργείο Παιδείας και Δεξιοτήτων της Κυβέρνησης της Ουαλίας ηγούνται από κοινού της στρατηγικής. Στους λοιπούς συμμετέχοντες περιλαμβάνονται εκπαιδευτικά ιδρύματα, οι φορείς Careers Wales και Jobcentre plus, οι φορείς κατάρτισης με βάση την εργασιακή εμπειρία, οργανώσεις νέων, οργανισμοί του τριτογενή τομέα και τοπικές κοινότητες.

Πλαίσιο παρακολούθησης

Το Σχέδιο δράσης περιλαμβάνει ένα πλαίσιο ποσοτικών στόχων σε βάθος πενταετίας, ενώ η πρόοδος παρακολουθείται από τα Μέλη του Σχεδίου Δράσης YES. Πέρα από αυτό, το 2013 η Επιτροπή Επιχειρείν και Επιχειρήσεων (Enterprise and Business Committee) της Εθνικής Συνέλευσης της Ουαλίας διεξήγαγε έρευνα πάνω στο Νεανικό Επιχειρείν ⁽³¹⁰⁾ με σκοπό να διερευνήσει την αποτελεσματικότητα του εν λόγω έργου, καθώς και τις προοπτικές βελτίωσής του.

Στο πρόγραμμα σπουδών

Ρητή ένταξη στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών

Στα επίπεδα ISCED 1-3 (για μαθητές ηλικίας 5 έως 16 ετών), η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν εντάσσεται στο υποχρεωτικό μάθημα «Εκπαίδευση του ατόμου και κοινωνική εκπαίδευση» ⁽³¹¹⁾ (PSE). Η «Εκπαίδευση του ατόμου και κοινωνική εκπαίδευση» καλύπτει ένα ευρύ φάσμα γνωστικών αντικειμένων, όπως τις χρηματοοικονομικές γνώσεις.

Κατά τη διάρκεια της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (ISCED 2-3), η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν εντάσσεται επίσης στο πλαίσιο του μαθήματος «Επαγγελματική σταδιοδρομία και ο κόσμος της εργασίας» ⁽³¹²⁾, το οποίο συνιστά μέρος του υποχρεωτικού, βασικού αναλυτικού προγράμματος σπουδών για νέους ηλικίας 11-16 ετών, καθώς και βασικό συστατικό του «εκπαιδευτικού πυλώνα» για νέους 16-19 ετών.

Στο επίπεδο ISCED 2-3 (για ηλικίες 14-19 ετών), η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν εμπεριέχεται στα Προσόντα του Απολυτηρίου της Ουαλίας ⁽³¹³⁾ (WBQ). Το WBQ είναι ένα εθνικό πλαίσιο προσόντων, στο οποίο περιλαμβάνονται τόσο τα βασικά προσόντα όσο και τα προσόντα του πιστοποιητικού Skills Challenge Certificate (το οποίο αποτιμά τις δεξιότητες που χρειάζονται οι νέοι άνθρωποι για το κολέγιο, το πανεπιστήμιο, την εργασιακή και προσωπική τους ζωή). Το μεταρρυθμισμένο WBQ, το οποίο τέθηκε πιλοτικά σε εφαρμογή το 2014 και εγκαινιάστηκε το 2015, περιλαμβάνει σήμερα το πιστοποιητικό Skills Challenge Certificate, το οποίο συνίσταται σε ένα πρόγραμμα με άξονα την έρευνα και τρεις προκλήσεις – (1) πολίτης του κόσμου, (2) κοινότητα και επιχείρηση, και (3) απασχολησιμότητα. Το WBQ δεν είναι υποχρεωτικό για μαθητευόμενους ή σχολεία/κολέγια. Η Κυβέρνηση της Ουαλίας ενθαρρύνει έντονα ωστόσο τα σχολεία/κολέγια να συμμετέχουν σε αυτό προσφέροντάς τους κίνητρα. Οι μαθητές αναπτύσσουν επτά βασικές δεξιότητες, και μεταξύ αυτών επιχειρηματικές δεξιότητες, με τη συμμετοχή τους σε μια σειρά πρακτικών επιχειρηματικών εμπειριών. Το WBQ ⁽³¹⁴⁾ διαθέτει τρία επίπεδα: βασικό επίπεδο (από την ηλικία των 14 ετών), ενδιάμεσο επίπεδο (επίπεδο GCSE/ISCED 2) και προχωρημένο επίπεδο (επίπεδο A /ISCED 3) και στηρίζει τη διδασκαλία των μαθημάτων «Εκπαίδευση του ατόμου και κοινωνική εκπαίδευση» και «Επαγγελματική σταδιοδρομία και ο κόσμος της εργασίας». Από μια ευρύτερη οπτική γωνία, στο πλαίσιο του μαθήματος «Μάθηση και εξέλιξη στην επιχειρηματική εκπαίδευση» προσφέρεται ⁽³¹⁵⁾ καθοδήγηση εθνικής εμβέλειας σε σχολεία όσον αφορά στον σχεδιασμό της μάθησης και την εξέλιξή της σε όλα τα στάδια της εκπαίδευσης βάσει του αναλυτικού προγράμματος σπουδών. Ορίζονται οι προσδοκίες σχετικά με ολοκληρωμένα προγράμματα διδασκαλίας και προσφέρονται σημαντικές, επιχειρηματικές μαθησιακές εμπειρίες.

Μαθησιακά αποτελέσματα

Στο επίπεδο ISCED 1-3, το μάθημα «Εκπαίδευση του ατόμου και κοινωνική εκπαίδευση» (PSE) προετοιμάζει τους μαθητευόμενους να είναι σε προσωπικό και κοινωνικό επίπεδο αποτελεσματικοί προσφέροντάς τους μαθησιακές εμπειρίες

⁽³¹⁰⁾ <http://www.senedd.assembly.wales/mglIssueHistoryHome.aspx?lId=6052>

⁽³¹¹⁾ <http://learning.gov.wales/resources/improvementareas/curriculum/programmes-of-study/personal-and-social-education/?lang=en>

⁽³¹²⁾ <http://learning.gov.wales/resources/browse-all/careers-world-of-work/?lang=en>

⁽³¹³⁾ <http://www.wjec.co.uk/qualifications/welsh-baccalaureate/welsh-bacc-from-2015/>

⁽³¹⁴⁾ <http://www.wjec.co.uk/qualifications/welsh-baccalaureate/welsh-bacc-from-2015/>

⁽³¹⁵⁾ <http://learning.gov.wales/docs/learningwales/publications/140626-careers-and-the-world-of-work-learning-and-progression-en.pdf>

τέτοιες ώστε να έχουν τη δυνατότητα να αναπτύσσουν και να χρησιμοποιούν δεξιότητες, να διερευνούν προσωπικές συμπεριφορές και αξίες και να αποκτούν ικανοποιητικές γνώσεις και αντιλήψεις. Στα επίπεδα ISCED 2 και 3, στο πλαίσιο του μαθήματος «Επαγγελματική σταδιοδρομία και ο κόσμος της εργασίας» (CWW), οι μαθητευόμενοι θα έχουν την ευκαιρία να αναζητήσουν τις νοοτροπία και τις αξίες εκείνες που απαιτούνται για την απασχολησιμότητα, τη Δια Βίου Μάθηση και την απόκτηση επιχειρηματικού πνεύματος.

Τα μαθήματα «Επαγγελματική σταδιοδρομία και ο κόσμος της εργασίας» και «Εκπαίδευση του ατόμου και κοινωνική εκπαίδευση» διαμορφώθηκαν παράλληλα το ένα με το άλλο, ενώ τα μαθησιακά αποτελέσματα και για τα δύο είναι μεταβαλλόμενα. Οι μαθητευόμενοι έχουν τη δυνατότητα να στηρίζονται στις προηγούμενες εμπειρίες, καθώς εξελίσσονται στο πλαίσιο του συστήματος. Τα μαθήματα «Επαγγελματική σταδιοδρομία και ο κόσμος της εργασίας» και «Εκπαίδευση του ατόμου και κοινωνική εκπαίδευση» δεν οδηγούν σε τυπικά προσόντα, ωστόσο και τα δύο υποστηρίζονται μέσω της συμμετοχής τους στο WBQ.

Το WBQ προσδιορίζει τα μαθησιακά αποτελέσματα σε τρεις κλίμακες όσον αφορά στα επίπεδα ISCED 2-3⁽³¹⁶⁾ και ενισχύει τη διδασκαλία επτά βασικών δεξιοτήτων: επικοινωνία, βασικές γνώσεις αριθμητικής, γνώσεις πληροφορικής, κριτική σκέψη και επίλυση προβλημάτων, σχεδιασμός και οργάνωση, δημιουργικότητα και καινοτομία και αποτελεσματικότητα σε προσωπικό επίπεδο. Τα ενημερωτικά έγγραφα περιλαμβάνουν λεπτομερή καθοδήγηση σχετικά με την αποτίμηση των αποτελεσμάτων της επιχειρηματικής μάθησης.

Εκπαίδευση και ενίσχυση εκπαιδευτικών

Το «Σχέδιο δράσης YES 2010-2015» δεν περιλαμβάνει αναφορά στην Αρχική Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE). Το αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών για την Αρχική Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE) καθορίζεται από κάθε φορέα ξεχωριστά βάσει των απαιτήσεων της Κυβέρνησης της Ουαλίας και σύμφωνα με τα «Πρότυπα για τη Χορήγηση του Καθεστώτος του Εγκεκριμένου Εκπαιδευτικού» (QTS)⁽³¹⁷⁾, στα οποία δεν αναφέρεται ρητά το επιχειρείν. Ωστόσο, οι εκπαιδευτικοί αναμένεται ότι θα μπορούν να διδάξουν το σύνολο των μαθημάτων του πλήρους αναλυτικού προγράμματος σπουδών, το οποίο περιλαμβάνει το επιχειρείν ως μέρος των μαθημάτων «Επαγγελματική σταδιοδρομία και ο κόσμος της εργασίας» και «Εκπαίδευση του ατόμου και κοινωνική εκπαίδευση», όπως ορίζεται παραπάνω.

Η έκθεση της Ακαδημίας Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (Higher Education Academy) με θέμα «Ενίσχυση της Απασχολησιμότητας μέσω της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν»⁽³¹⁸⁾ αναφέρει την ενότητα επιλογής «Εκπαιδευτές στο Επιχειρείν» στο πρόγραμμα PGCE/PCET (Επαγγελματικό Μεταπτυχιακό Πιστοποιητικό Εκπαίδευσης) του Πανεπιστημίου της Ουαλίας Trinity Saint David ως παράδειγμα ορθής πρακτικής όσον αφορά στην ενσωμάτωση της επιχειρηματικής ανάπτυξης στην Αρχική Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE). Πρέπει να είναι το μοναδικό πρόγραμμα αυτού του τύπου στο Ηνωμένο Βασίλειο.

Το «Σχέδιο δράσης YES» στηρίζει τη Συνεχή Επαγγελματική Ανάπτυξη (Continuing Professional Development - CPD) μέσω της δημιουργίας ενός Εθνικού πυρήνα Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) για το Νεανικό Επιχειρείν (Youth Entrepreneurship National CPD hub)⁽³¹⁹⁾, το οποίο βρίσκεται υπό την εποπτεία του Πανεπιστημίου της Νότιας Ουαλίας. Ο σκοπός του εν λόγω πυρήνα είναι να οικοδομήσει την εμπειρογνομοσύνη και να δημιουργήσει έναν πυρήνα εκπαιδευτών για ολόκληρη την Ουαλία με πρωταρχική έμφαση στην Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση (Vocational Education and Training - VET) και την ανώτερη εκπαίδευση.

Υπάρχει ένα ευρύ φάσμα διαδικτυακών βιβλιοθηκών με διδακτικό υλικό και υλικό καθοδήγησης όσον αφορά στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Η εθνική διαδικτυακή βιβλιοθήκη⁽³²⁰⁾ προσφέρει ένα ευρύ φάσμα εκπαιδευτικού υλικού βάσει του αναλυτικού προγράμματος σπουδών όσον αφορά στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Οι Περιφερειακές Κοινοπραξίες (χρηματοδοτούμενες από την Κυβέρνηση της Ουαλίας με σκοπό την τυποποίηση και βελτίωση της ποιότητας διδασκαλίας στα σχολεία και στην Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση (Vocational Education and Training - VET) και ο φορέας WJEC (ένας οργανισμός πιστοποίησης) διαμορφώνουν και συλλέγουν στοιχεία για το WBQ. Η διαδικτυακή Challenge Bank του WJEC διατηρεί στοιχεία επιχειρηματικών και κοινοτικών οργανισμών.

⁽³¹⁶⁾ Για παράδειγμα στο προχωρημένο επίπεδο, επισκεφτείτε τον δικτυακό τόπο <http://www.wjec.co.uk/qualifications/welsh-baccalaureate/welsh-bacc-from-2015/Welsh%20Bacc%20Specification%20KS4%2028%2010%2014%20-%20Branded.pdf>

⁽³¹⁷⁾ <http://wales.gov.uk/docs/dcells/publications/090915becomingateacheren.pdf>

⁽³¹⁸⁾ <https://www.heacademy.ac.uk/resource/enhancing-employability-through-enterprise-education>

⁽³¹⁹⁾ <http://www.yesnationalcpdhub.com>

⁽³²⁰⁾ <http://hwb.wales.gov.uk/Resources/resource/e7d3cdd0-a650-4c60-94d4-54af9816f1f0/en>

Ηνωμένο Βασίλειο – Βόρεια Ιρλανδία

Ορισμός της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν

Υπάρχει ένας συμφωνημένος εθνικός ορισμός. Στο «Σχέδιο Δράση για το Επιχειρείν και την Εκπαίδευση» (Action Plan for Entrepreneurship and Education) του 2003, τα αρμόδια υπουργεία [Επιχειρήσεων, Εμπορίου και Επενδύσεων (DETI), Παιδείας (DE), Απασχόλησης και Μάθησης (DEL)] συμφώνησαν να ορίσουν το επιχειρείν, με τη ευρύτερη δυνατή της έννοια, ως την «ικανότητα του ατόμου που διαθέτει ένα σύνολο βασικών δεξιοτήτων και ικανοτήτων, να συνεισφέρει με έναν μοναδικό, καινοτόμο και δημιουργικό τρόπο στον κόσμο της εργασίας, είτε ως μισθωτός, είτε ως ελεύθερος επαγγελματίας.

Συναφής στρατηγική

Στη Βόρεια Ιρλανδία, η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν ενσωματώθηκε σε μια ευρύτερη στρατηγική, τη «Στρατηγική καινοτομίας για τη Βόρεια Ιρλανδία 2014-2025» (Innovation Strategy for Northern Ireland 2014-2025)⁽³²¹⁾ και συνοδεύτηκε από έναν Κατάλογο Δράσεων (Action Directory). Η στρατηγική αφορά σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης (ISCED 1-8).

Κύριοι στόχοι

Ένας από τους κύριους στόχους είναι «να ενθαρρυνθούν οι νέοι άνθρωποι να γίνουν επιχειρηματίες». Σύμφωνα με τη στρατηγική αυτή, η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν συνιστά μια από τις βασικές προϋποθέσεις σε πρωτοβάθμιο, δευτεροβάθμιο και μετα-δευτεροβάθμιο επίπεδο, η οποία πρέπει να πληρείται για τη διευκόλυνση του επιχειρείν σε όλες τις εκφάνσεις της ζωής. Η πτυχή της απασχολησιμότητας όσον αφορά στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν συνιστά ήδη μέρος του αναλυτικού προγράμματος σπουδών στα επίπεδα ISCED 1-3.

Συγκεκριμένες δράσεις

Η «Στρατηγική καινοτομίας» περιέχει μια εκπαιδευτικής φύσεως δέσμευση, δηλαδή τη δέσμευση ότι το Υπουργείο Παιδείας θα εξετάσει με ποιον τρόπο δύναται να αυξηθεί η στήριξη προς νέους ανθρώπους που επιδίδονται σε επιχειρηματικές δραστηριότητες. Ωστόσο, η εν λόγω δέσμευση δεν συνοδεύεται από συγκεκριμένη δράση στο πλαίσιο του Καταλόγου Δράσεων⁽³²²⁾.

Υπουργεία και ενδιαφερόμενα μέρη

Τη «Στρατηγική καινοτομίας» συντονίζουν τα Υπουργεία Επιχειρήσεων, Εμπορίου και Επενδύσεων. Στην εν λόγω Στρατηγική συμμετέχουν κυβερνητικά υπουργεία, όπως το Υπουργείο Παιδείας, Απασχόλησης και Μάθησης.

Πλαίσιο παρακολούθησης

Η προσέγγιση παρακολούθησης περιλαμβάνει μια Ετήσια Έκθεση για την Καινοτομία, η οποία επικαιροποιεί τις επιδόσεις απέναντι σε συγκεκριμένους στόχους και σκοπούς. Θα περιλαμβάνει μια αποτίμηση σχετικά με την επίδοση της καινοτομίας σε ένα ευρύ φάσμα συναφών τομέων, μια αξιολόγηση σχετικά με τους κατάλληλους στόχους και σκοπούς βάσει των αναδυόμενων δεδομένων, την πρόοδο που έχει σημειωθεί αναφορικά με τις δράσεις που αναφέρονται στη στρατηγική και συστάσεις για μελλοντικές δράσεις και κατευθύνσεις πολιτικής.

⁽³²¹⁾ <http://www.detini.gov.uk/innovationstrategyini>

⁽³²²⁾ http://www.detini.gov.uk/innovation_strategy_2014-2025_action_directory.pdf (σελ. 6)

Στο πρόγραμμα σπουδών

Ρητή ένταξη στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών

Στο επίπεδο ISCED 1 (πρωτοβάθμια εκπαίδευση για παιδιά ηλικίας 4-11 ετών), η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν εντάσσεται στο υποχρεωτικό μάθημα «Προσωπική ανάπτυξη και αμοιβαία κατανόηση»⁽³²³⁾ (PDandMU), το οποίο επικεντρώνεται στο να ενθαρρύνει τα παιδιά να είναι αποτελεσματικά σε προσωπικό, συναισθηματικό και κοινωνικό επίπεδο, να διάγουν έναν υγιή, ασφαλή και ενδιαφέροντα βίο, να αποκτήσουν αυτοπεποίθηση, ανεξαρτησία και υπευθυνότητα ως πολίτες, να προχωρούν σε συνειδητές και υπεύθυνες επιλογές και αποφάσεις στη ζωή τους. Περιλαμβάνεται εισαγωγή τόσο στο κόσμο της εργασίας και όσο και στις γνώσεις χρηματοοικονομικών.

Στο επίπεδο ISCED 2-3 (βασικά στάδια 3-4 για ηλικίες 11-16 ετών), η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν συνιστά μέρος του «Μαθαίνοντας για τη ζωή και την εργασία» (LLW). Ο εν λόγω τομέας μάθησης είναι θεμελιώδους σημασίας, επειδή βοηθά τους νέους ανθρώπους να αποκτήσουν βασικές δεξιότητες, γνώσεις, προσόντα και συνήθειες, τα οποία είναι προαπαιτούμενα για τη ζωή και την εργασία και εμπεριέχει τα εξαιρετικά ωφέλιμα σκέλη της Απασχολησιμότητας, της Οικιακής Οικονομίας, του Εθνικού και Διεθνούς Πολίτη και της Προσωπικής Ανάπτυξης. Το «Μαθαίνοντας για τη ζωή και την εργασία» συνιστά επίσης μέρος του Πλαισίου Εκπαιδευτικών Παροχών (Entitlement Framework) για παιδιά 14-19 ετών και προσφέρει ένα ευρύ φάσμα επιμορφωτικών ευκαιριών, οι οποίες ανταποκρίνονται στις ανάγκες, ικανότητες και ενδιαφέροντα των νέων, ανεξάρτητα από τον τόπο κατοικίας και το σχολείο φοίτησης.

Επιπλέον, το Υπουργείο Παιδείας προσφέρει ετήσια χρηματοδότηση για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, η οποία διδάσκεται κατά βάση μέσω τρίτων ενδιαφερομένων μερών, όπως τον φορέα Young Enterprise. Με τον τρόπο αυτό προσφέρονται προγράμματα κατάρτισης πρώτης γραμμής απευθείας σε μαθητές, όπως ακριβώς προβλ.ται στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών της Βόρειας Ιρλανδίας.

Μαθησιακά αποτελέσματα

Στο επίπεδο ISCED 1, τα μαθησιακά αποτελέσματα όσον αφορά στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν του μαθήματος «Προσωπική ανάπτυξη και αμοιβαία κατανόηση» είναι ότι τα παιδιά θα αναπτύξουν:

- αυτοπεποίθηση και αυτοεκτίμηση,
- την ικανότητα να συνεργάζονται αποτελεσματικά και να αναλαμβάνουν τις ευθύνες τους,
- επίγνωση της τεράστιας αξίας των προσωπικών και διαπροσωπικών δεξιοτήτων για τη μελλοντική ζωή και το εργασιακό πλαίσιο,
- αντίληψη και κατανόηση των προκλήσεων και ευκαιριών που ενδέχεται να συναντήσουν σε μια κοινωνία που παρουσιάζει ολοένα και μεγαλύτερη ποικιλομορφία,
- την ικανότητα ανάληψης συνειδητών επιλογών και υπεύθυνων δράσεων για το σύνολο του βίου τους.

Επίπεδο ISCED 2 – «Μαθαίνοντας για τη Ζωή και την Εργασία». Οι μαθητές θα είναι σε θέση να:

- επιδεικνύουν βαθύτερη κατανόηση αναπτύσσοντας έναν κριτικό και ευέλικτο τρόπο σκέψης, επιλύοντας προβλήματα, προχωρώντας σε συνειδητές επιλογές και χρησιμοποιώντας μαθηματικά και τεχνολογίες πληροφορίας και επικοινωνίας (ΤΠΕ), όπου χρειάζεται,
- επιδεικνύουν τόλμη, δημιουργικότητα και πρωτοβουλία κατά την ανάπτυξη και υλοποίηση ιδεών,
- συνεργάζονται αποτελεσματικά,

⁽³²³⁾ http://www.nicurriculum.org.uk/docs/key_stages_1_and_2/areas_of_learning/pdmu/PD-Guidance.pdf

- επιδεικνύουν τη δυνατότητα αυτο-διαχείρισης μέσω συστηματικής προσπάθειας, συστηματικής επιδίωξης στόχων, αξιολόγησης και βελτίωσης της ατομικής μάθησης και των ατομικών επιδόσεων,
- επικοινωνούν αποτελεσματικά με προφορικά, οπτικά, γραπτά, μαθηματικά και ΤΠΕ μέσα, με σαφή επίγνωση απέναντι σε κοινό και στόχο.

Επίπεδο ISCED 3 –«Μαθαίνοντας για τη ζωή και την εργασία»: Οι μαθητές θα είναι σε θέση να:

- διερευνούν μη μισθωτές δραστηριότητες και να εντοπίζουν σχετικές πηγές χρηματοδότησης,
- ερευνούν την αυξανόμενη κοινωνική ευθύνη των επιχειρήσεων στην κοινότητα.

Τα εν λόγω μαθησιακά αποτελέσματα έχουν εξελικτικό χαρακτήρα και δίνουν στους εκπαιδευόμενους τη δυνατότητα να χτίζουν πάνω στις προηγούμενες εμπειρίες τους, καθώς εξελίσσονται εντός του συστήματος.

Εκπαίδευση και ενίσχυση εκπαιδευτικών

Δεν υφίσταται σήμερα αναφορά στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στην Αρχική Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE). Το αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών όσον αφορά τα προγράμματα Αρχικής Εκπαίδευσης Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE) εμπίπτει στην αρμοδιότητα του εκάστοτε φορέα και υπάγεται στο πλαίσιο των προϋποθέσεων, όπως αυτές ορίζονται από το Υπουργείο Παιδείας. Αναμένεται ωστόσο ότι οι εκπαιδευτικοί στα δημοτικά θα είναι σε θέση να διδάξουν όλα τα μαθήματα του αναλυτικού προγράμματος σπουδών, με το επιχειρείν να περιλαμβάνεται στα μαθήματα «Προσωπική ανάπτυξη και αμοιβαία κατανόηση» και «Μαθαίνοντας για τη ζωή και την εργασία».

Στο πλαίσιο της δέσμευσης όσον αφορά στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν, το κολέγιο St Mary's University College του πανεπιστημίου Queen's University, έχει δημιουργήσει ένα πιστοποιητικό Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στα πτυχιακά προγράμματα επιμόρφωσης εκπαιδευτών ⁽³²⁴⁾.

Η Συνεχής Επαγγελματική Ανάπτυξη (Continuing Professional Development – CPD) συνιστά κοινή αρμοδιότητα για ένα σύνολο οργανισμών, όπως το Υπουργείο Παιδείας, την Εκπαιδευτική Αρχή, τα σχολεία, τις τοπικές αρχές και τους εκπαιδευτικούς. Οι εκπαιδευτικοί έχουν το επαγγελματικό καθήκον να επανεξετάζουν τις μεθόδους διδασκαλίας τους και το εκπαιδευτικό τους έργο και να συμμετέχουν σε προγράμματα ενδο-υπηρεσιακής κατάρτισης ή Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) ως εκπαιδευτικοί στο πλαίσιο της επαγγελματικής τους σταδιοδρομίας. Τα προγράμματα διαχείρισης επιδόσεων έχουν σχεδιαστεί για να εντοπίζουν και να ενεργούν με βάση τις ανάγκες των εκπαιδευτικών σε κατάρτιση και εξέλιξη και ενημερώνονται βάσει των επαγγελματικών προτύπων, τα οποία προσδιορίζουν το ελάχιστο επίπεδο εμπειρίας που πρέπει να διαθέτουν οι εκπαιδευτικοί στο πλαίσιο της επαγγελματικής τους σταδιοδρομίας. Δεν αναφέρονται στο επιχειρείν.

Δεν διατίθεται συγκεκριμένη πληροφόρηση σχετικά με τη Συνεχή Επαγγελματική Ανάπτυξη (Continuing Professional Development - CPD) σε συνάρτηση με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν.

⁽³²⁴⁾ <http://www.smucb.ac.uk/downloads/entrepreneurship/Certificate%20of%20Entrepreneurial%20Learning.pdf>

Ηνωμένο Βασίλειο - Σκωτία

Ορισμός της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν

Στη Σκωτία χρησιμοποιείται ο όρος «Εκπαίδευση στο Επιχειρείν». Η εκπαίδευση στο επιχειρείν ορίζεται ευρέως ως:

«Η ευκαιρία για τους νέους ανθρώπους να: αναπτύξουν επιχειρηματικές νοοτροπίες και δεξιότητες μέσω της μάθησης και της διδασκαλίας στο πλαίσιο του συνολικού αναλυτικού προγράμματος σπουδών, να βιώσουν και να αποκτήσουν αντίληψη σχετικά με τον κόσμο της εργασίας σε όλη του την ποικιλομορφία, συμπεριλαμβανομένης της επιχειρηματικής δραστηριότητας και της αυτο-απασχόλησης, να συμμετέχουν πλήρως σε επιχειρηματικές δραστηριότητες, όπως σε αυτές που είναι αμιγώς επιχειρηματικές εκ φύσεως και στις οποίες η επιτυχία είναι αποτέλεσμα πρακτικής συμμετοχής και τέλος να απολαύσουν μια εκπαίδευση επαρκώς εστιασμένη στη διαμόρφωση της επαγγελματικής τους σταδιοδρομίας»⁽³²⁵⁾.

Καθορισμός συναφών στρατηγικών

Δεν υφίσταται πλέον ειδική στρατηγική σχετικά με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στη Σκωτία. Η προσέγγιση της Σκωτίας όσον αφορά στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν αναπτύχθηκε στο πλαίσιο της στρατηγικής για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν «Αποφασισμένοι να πετύχουμε: Επισκόπηση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν» (Determined to Succeed: A Review of Enterprise in Education) που εφαρμόστηκε μεταξύ 2003-2011⁽³²⁶⁾. Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν εντάσσεται στο Εθνικό πλαίσιο προγράμματος σπουδών μέσα από το «Πρόγραμμα σπουδών για την αριστεία» (Curriculum for Excellence)⁽³²⁷⁾. Σε επίπεδο στρατηγικής, η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν εντάσσεται σήμερα στις στρατηγικές καινοτομίας της Σκωτίας με τίτλο «Η Σκωτία μπορεί – γινόμαστε ένα έθνος με ηγετική, επιχειρηματική και καινοτομική φυσιογνωμία» (Scotland Can Do – Becoming a World-Leading, Entrepreneurial and Innovative Nation)⁽³²⁸⁾ και «Ανάπτυξη του νεαρού εργατικού δυναμικού – Στρατηγική για την απασχόληση των νέων της Σκωτίας» (Developing the Young Workforce – Scotland's Youth Employment Strategy)⁽³²⁹⁾.

Α) «Η Σκωτία μπορεί – γινόμαστε ένα έθνος με ηγετική, επιχειρηματική και καινοτομική φυσιογνωμία»

Το εν λόγω πλαίσιο επιχειρείν και καινοτομίας που καλύπτει το χρονικό διάστημα 2013-2020 αφορά όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης (ISCED 1-8). Επισημαίνει τη σπουδαιότητα που προσδίδει η Κυβέρνηση της Σκωτίας στο επιχειρείν και την καινοτομία, στις ιδέες δηλαδή που θα διαμορφώσουν το εργασιακό περιβάλλον στον εν λόγω τομέα και θα καθορίσουν τις μελλοντικές προτεραιότητες δράσης. Η εκπαίδευση διαδραματίζει κεντρικό ρόλο στη στρατηγική. Στα ενδιαφερόμενα μέρη περιλαμβάνονται: η Κυβέρνηση της Σκωτίας, η Education Scotland, η Ένωση των Διευθυντών των Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων της Σκωτίας (Association of Directors of Education), η Micro-Tyco, η Ακαδημία Κοινωνικού Επιχειρείν (Social Enterprise Academy), ο Οργανισμός Νεανικού Επιχειρείν Σκωτίας (Young Enterprise Scotland), οι φορείς Prince's Trust, Big Ideas, Curriculo Solutions και Co-operative Education Trust Scotland.

Κύριοι στόχοι της στρατηγικής «Η Σκωτία μπορεί»

Μία από τις πέντε αναφερόμενες φιλοδοξίες είναι «ένα εκπαιδευτικό σύστημα με πυρήνα το επιχειρείν και την καινοτομία που αξιοποιεί τις ευκαιρίες που προσφέρει τόσο το «Πρόγραμμα σπουδών για την αριστεία» (Curriculum for Excellence) όσο και η μεταρρυθμιστική διαδικασία των κολεγίων και η πρωτοποριακή ισχύς των πανεπιστημίων».

Συγκεκριμένες δράσεις της στρατηγικής «Η Σκωτία μπορεί»

Στις συγκεκριμένες δράσεις για την εκπαίδευση στο πλαίσιο του «Η Σκωτία μπορεί» περιλαμβάνεται: η διευκόλυνση στην διοχέτευση πόρων για τη βελτίωση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στις σχολικές τάξεις της Σκωτίας και, σε συνέχεια της επιτυχούς της πιλοτικής εφαρμογής, η ενθάρρυνση της επέκτασης της πρωτοβουλίας «Bridge 2 Business» – ενός διαδραστικού και συμμετοχικού προγράμματος που σκοπό έχει να εμπνεύσει, να φέρει σε επαφή και να ωθήσει τους φοιτητές σε επιχειρηματικές δραστηριότητες – σε άλλα κολέγια της Σκωτίας και τέλος η προώθηση της διδασκαλίας του ανανεωμένου Young Innovators Challenge. Το Πλαίσιο δράσης που δημιουργήθηκε μεταγενέστερα⁽³³⁰⁾ περιλαμβάνει

⁽³²⁵⁾ Scottish Executive (2002) Determined to Succeed: A Review of Enterprise in Education <http://www.gov.scot/Resource/Doc/46932/0028821.pdf>

⁽³²⁶⁾ Έκθεση αξιολόγησης της στρατηγικής: <http://www.gov.scot/resource/doc/920/0118640.pdf>

⁽³²⁷⁾ <http://www.educationscotland.gov.uk/learningandteaching/thecurriculum/whatiscurriculumforexcellence/keydocs/index.asp>

⁽³²⁸⁾ <http://www.gov.scot/Publications/2013/11/7675>

⁽³²⁹⁾ <http://www.gov.scot/Publications/2014/12/7750/821>, επισκεφτείτε επίσης τον δικτυακό τόπο του φορέα Education Scotland <http://www.educationscotland.gov.uk/learningandteaching/thecurriculum/dyw/index.asp>

⁽³³⁰⁾ <http://www.gov.scot/Resource/0044/00449131.pdf>

περισσότερες λεπτομέρειες σχετικά και ένα ευρύτερο φάσμα δράσεων με σκοπό την ενθάρρυνση των νέων ανθρώπων στη δημιουργία νέων επιχειρήσεων.

Πλαίσιο παρακολούθησης της στρατηγικής «Η Σκωτία μπορεί»

Η υλοποίηση της στρατηγικής «Η Σκωτία μπορεί» έχει συνδεθεί με τρεις Εθνικούς Δείκτες της Σκωτίας: αύξηση του αριθμού των επιχειρήσεων, αύξηση των δαπανών στην έρευνα και την ανάπτυξη, βελτίωση της ανταλλαγής γνώσεων μέσω πανεπιστημιακής έρευνας,

Β) «Πρόγραμμα σπουδών για την αριστεία»

Από το 2011, η στρατηγική «Αποφασισμένοι να πετύχουμε» (Determined to Succeed) ενσωματώθηκε στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών της Σκωτίας 3-18 με τίτλο «Πρόγραμμα σπουδών για την αριστεία» (Curriculum for Excellence). Με τον τρόπο αυτό η μάθηση και η διδασκαλία απέκτησαν μεγαλύτερη συνάφεια, αλληλεπίδραση και διασύνδεση προκειμένου να εξοπλίσουν τους νέους ανθρώπους με τις δεξιότητες, τις γνώσεις και τις αντιλήψεις που χρειάζονται για τον 21ο αιώνα. Η εν λόγω στρατηγική περιλαμβάνει την ανάπτυξη του επιχειρείν, επιχειρηματικών δεξιοτήτων και δεξιοτήτων απασχολησιμότητας, καθώς και εγχειρημάτων χρηματοοικονομικής φύσεως ως μέρος της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης. Οι εν λόγω δεξιότητες υπογραμμίστηκαν εκ νέου στο πλαίσιο των τρεχουσών αξόνων δράσης και του προγράμματος «Ανάπτυξη του νεαρού εργατικού δυναμικού» (Developing the Young Workforce) ⁽³³¹⁾, το οποίο και συνιστά μια θεμελιώδη εθνική προτεραιότητα. Συνεπώς, τα παιδιά και οι νέοι άνθρωποι αναμένεται ότι θα ωφεληθούν από τη στενότερη διασύνδεση μεταξύ αναλυτικού προγράμματος σπουδών και κόσμου της εργασίας, από την εκτεταμένη συμμετοχή των εργοδοτών και τη σε βάθος απόκτηση εμπειρίας μέσω πρακτικής άσκησης.

Γ) «Ανάπτυξη του νεαρού εργατικού δυναμικού – Στρατηγική για την απασχόληση των νέων της Σκωτίας» (Developing the Young Workforce - DYW)

Η εν λόγω στρατηγική δημοσιεύθηκε τον Δεκέμβριο του 2014 και στοχεύει στη μείωση της ανεργίας των νέων κατά 40 % έως το 2021 μέσω της καλύτερης προετοιμασίας των νέων ανθρώπων για τον κόσμο της εργασίας. Ευθυγραμμίζεται με τη στρατηγική «Πρόγραμμα σπουδών για την αριστεία» (Curriculum for Excellence), η οποία προσφέρει την ευελιξία για μια πιο σύνθετη προσέγγιση ως προς τη μάθηση και άρα διευρύνει το φάσμα των διεξόδων και επιλογών που ανοίγονται στους νέους ανθρώπους στο πλαίσιο του σχολείου. Συνδέεται επίσης με τους στόχους του εμπνευσμένου επιχειρείν και της επιχειρηματικής μάθησης στο σύνολο του αναλυτικού προγράμματος σπουδών. Στο πλαίσιο των συστάσεων του προγράμματος «Ανάπτυξη του νεαρού εργατικού δυναμικού – Στρατηγική για την απασχόληση των νέων της Σκωτίας» (Developing the Young Workforce – Scotland's Youth Employment Strategy), δημοσιεύθηκαν τον Σεπτέμβριο του 2015 τα εξής έγγραφα: Καθοδήγηση σχετικά με τη συνεργασία σχολείων/ εργοδοτών (Guidance on School/Employer Partnerships), Πρότυπα πρακτικής άσκησης (Work Placement Standard) και νέα Πρότυπα επαγγελματικής εκπαίδευσης (new Career Education Standard (3-18)). Τα εν λόγω έγγραφα θα αναθεωρηθούν τον Μάρτιο του 2017 βάσει εμπειρίας και πρακτικής.

Στο πρόγραμμα σπουδών

Ρητή ένταξη στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών

Δεν υφίσταται υποχρεωτικό αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών στη Σκωτία. Στο πλαίσιο του «Προγράμματος σπουδών για την αριστεία» (Curriculum for Excellence), το επιχειρείν συνιστά ένα από τα μαθήματα που διδάσκονται. Στα άλλα μαθήματα συγκαταλέγεται η αγωγή του πολίτη, η αειφόρος ανάπτυξη, η διεθνής εκπαίδευση και η δημιουργικότητα. Στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών υπογραμμίζεται ότι τα εν λόγω μαθήματα θα πρέπει να ενταχθούν σε ένα ευρύ φάσμα πλαισίων. Η μάθηση όσον αφορά στα εν λόγω μαθήματα εδράζεται επομένως στις Εμπειρίες και στα Αποτελέσματα (Experiences and Outcomes) του αναλυτικού προγράμματος σπουδών. Οι Εμπειρίες και τα Αποτελέσματα καθορίζουν τα εθνικά πρότυπα και προσδοκίες όσον αφορά στη μάθηση και εξέλιξη του συνόλου του αναλυτικού προγράμματος σπουδών. Το «Πρόγραμμα σπουδών για την αριστεία» (Curriculum for Excellence) αποσκοπεί στο να προσφέρει ευελιξία στη διαχείριση του τρόπου διδασκαλίας και μάθησης. Και ενώ το πλαίσιο «Πρόγραμμα σπουδών για την αριστεία» (Curriculum for Excellence) έχει καθοριστεί σε εθνικό επίπεδο, οι αποφάσεις σχετικά με τις λεπτομέρειες διδασκαλίας, συμπεριλαμβανομένης της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν, εναπόκειται στους τοπικούς φορείς, στα σχολεία και στους εκπαιδευτικούς.

⁽³³¹⁾ Scottish Government (2014) Education Working for All! Commission for Developing Scotland's Young Workforce Final Report: <http://www.gov.scot/Publications/2014/06/4089>

Μαθησιακά αποτελέσματα

Οι Εμπειρίες και τα Αποτελέσματα οργανώνονται γύρω από οκτώ τομείς του αναλυτικού προγράμματος σπουδών: Εκφραστικές Τέχνες, Γλωσσική Ικανότητα σε γραφή και ανάγνωση, Θρησκευτική και Ηθική Εκπαίδευση, Κοινωνικές Σπουδές, Μαθηματικά και Γνώσεις Αριθμητικής, Επιστήμες, Τεχνολογίες, Υγεία και Ευεξία. Οι εν λόγω τομείς εξελίσσονται γραμμικά και περιγράφουν τη μαθησιακή διαδικασία σε όλα τα επίπεδα.

Για παράδειγμα, στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών των Κοινωνικών Επιστημών, ένας στόχος σχετικός με το επιχειρείν είναι «η κατανόηση εννοιών που ενεργοποιούν το επιχειρείν και επηρεάζουν τις επιχειρήσεις». Οι επίσημες καταγραφές σχετικά με τις εμπειρίες και τα αποτελέσματα για τα διαφορετικά επίπεδα είναι:

ISCED 0	Πρώιμο επίπεδο – Σε συνθήκες καθημερινής ζωής και εικονικών ρόλων, διερευνώ με ποιον τρόπο τα τοπικά καταστήματα και υπηρεσίες μάς προσφέρουν όλα όσα χρειαζόμαστε στην καθημερινή μας ζωή.
ISCED 1	Πρώτο επίπεδο – Έχω κατανοήσει τη σημασία των τοπικών φορέων στην εξυπηρέτηση των αναγκών της τοπικής μου κοινότητας. Δεύτερο επίπεδο – Μέσα από τη μελέτη των ηθικών εμπορικών πρακτικών, μπορώ να αντιληφθώ ότι οι βασικές ανάγκες των ανθρώπων είναι οι ίδιες ανά τον κόσμο και συζητώ για ποιον λόγο ορισμένες κοινωνίες καταφέρνουν καλύτερα να ικανοποιήσουν τις ανάγκες αυτές συγκριτικά με άλλες.
ISCED 2-3	Τρίτο επίπεδο – Όταν συμμετέχω σε μια επιχειρηματική δραστηριότητα, έχω τη δυνατότητα να διερευνήσω ζητήματα δεοντολογίας σχετικά με εμπορικές πρακτικές και να κατανοήσω τον τρόπο μέσω του οποίου οι επιχειρήσεις συμβάλλουν στην ικανοποίηση των αναγκών. Τέταρτο επίπεδο – Μπορώ να παρατηρήσω με προσοχή με ποιον τρόπο ορισμένοι οικονομικοί παράγοντες μπορούν να επηρεάσουν τα άτομα, τις επιχειρήσεις ή τις κοινότητες.

Εκπαίδευση και ενίσχυση εκπαιδευτικών

Η νέα πρωτοβουλία του σχολικού έτους 2014/15, η οποία τυπικά ξεκίνησε τον Σεπτέμβριο του 2015 με τη συμμετοχή αρκετών εταίρων και με επικεφαλής την Young Enterprise Σκωτίας, ονομάζεται «Επιχειρηματικά Σχολεία» (Enterprising Schools project) ⁽³³²⁾. Πρωταρχικός της στόχος είναι να δώσει στους εκπαιδευτικούς τη δυνατότητα μέσω της συνεχιζόμενης επαγγελματικής επιμόρφωσης να εισάγουν την ανάπτυξη επιχειρηματικών δεξιοτήτων στα σχολεία τους και να διδάξουν με στόχο:

- την αναγνώριση του σχολείου για το έργο του στον εν λόγω τομέα και παροχή μιας πλατφόρμας για τη διάδοση των καλών πρακτικών,
- την ενθάρρυνση των σχολείων, από το πρώτο κιόλας επίπεδο μέχρι τα ανώτερα επίπεδα, να αναπτύσσουν μια προσέγγιση του σχολείου ως συνόλου όσον αφορά το επιχειρείν και τον επιχειρηματικό τρόπο σκέψης,
- τη διάθεση πόρων για την εκπαίδευση του προσωπικού στην στήριξη των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων και στην ενθάρρυνση του επιχειρηματικού τρόπου σκέψης.

Το πρόγραμμα «Παιδεία στη Σκωτία» (Education Scotland) συνεργάστηκε επίσης με τους εταίρους του στον τριτογενή τομέα στο πλαίσιο του προγράμματος «Επιχειρηματικά Σχολεία» (Big Idea, Co-operative Enterprise Trust Scotland, Curriculo Solutions, Social Enterprise Academy και Young Enterprise Scotland) προκειμένου να αντλήσει πόρους και να στηρίξει τους επαγγελματίες της εκπαίδευσης στο να καταστήσουν την επιμόρφωση πιο πρωτοποριακή και καινοτόμα. Οι κατευθυντήριες γραμμές προσφέρουν στην Σκωτία περιπτωσιολογικές μελέτες, οι οποίες έχουν ως στόχο να υπογραμμίσουν τη θετική επίδραση των αναπτυσσόμενων επιχειρηματικών δεξιοτήτων στην εμπιστοσύνη και αυτοεκτίμηση των νέων ανθρώπων και τέλος να αναδείξουν τις ευκαιρίες για την ανάπτυξη των εν λόγω ικανοτήτων στο πλαίσιο του αναλυτικού προγράμματος σπουδών.

Δεν υφίσταται συγκεκριμένη πληροφόρηση σχετικά με την ένταξη της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν ως ξεχωριστό θέμα στην αρχική εκπαίδευση των εκπαιδευτικών. Ωστόσο, στα πρότυπα των εκπαιδευτικών αναφέρεται ότι όλοι οι εκπαιδευτικοί της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης θα πρέπει να έχουν εκπαιδευτεί σε όλο το εύρος της θεματολογίας του αναλυτικού προγράμματος σπουδών. Αυτό συνεπάγεται την ενσωμάτωση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν. Μεγάλο μέρος των εταίρων του τριτογενή τομέα - και μεταξύ αυτών και η Social Enterprise Academy - που συμμετέχουν στο πρόγραμμα της Σκωτίας «Επιχειρηματικά Σχολεία» προσφέρουν Συνεχή Επαγγελματική Ανάπτυξη (Continuing Professional Development - CPD), η οποία σχετίζεται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Δεν προσφέρονται ανάλογα βασικά μαθήματα. Ένα πρόγραμμα με στήριξη σε κεντρικό επίπεδο είναι το πρόγραμμα «Αριστεία στην Εκπαίδευση μέσω Επιχειρηματικών Συνδέσμων» (Excellence in Education through Business Links) (EEBL) ⁽³³³⁾, το οποίο διοργανώνει περιόδους πρακτικής άσκησης για όλους τους εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας για τουλάχιστον 2 μέρες.

⁽³³²⁾ <http://www.enterprisingschools.scot>

⁽³³³⁾ <http://www.educationscotland.gov.uk/resources/e/eebl.asp?strReferringChannel=educationscotland&strReferringPageID=tc4-615801-64&class=l1+d86716>

Βοσνία-Ερζεγοβίνη

Ορισμός της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν

Αντί ενός εθνικού ορισμού, η Βοσνία-Ερζεγοβίνη επικαλείται τον ορισμό της επιχειρηματικής ικανότητας, όπως αυτός ορίζεται στο Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις ικανότητες-κλειδιά στη Δια Βίου Μάθηση ⁽³³⁴⁾.

Συναφής στρατηγική

Η «Στρατηγική για την επιχειρηματική μάθηση στα εκπαιδευτικά συστήματα της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης» (Strategy for Entrepreneurial Learning in Education Systems in Bosnia and Herzegovina-) ⁽³³⁵⁾ συνιστά μια ειδική εθνική στρατηγική όσον αφορά στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, η οποία καλύπτει την περίοδο 2012-2015 και αφορά σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης.

Κύριοι στόχοι

Ο γενικός στόχος της στρατηγικής είναι «η καλλιέργεια και η προώθηση επιχειρηματικών νοοτροπιών, οι οποίες συμβάλλουν θετικά στην κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης, βρίσκονται σε ευθυγράμμιση με τις υφιστάμενες στρατηγικές δεσμεύσεις και λαμβάνουν υπόψη τις παγκόσμιες οικονομικές εξελίξεις» ⁽³³⁶⁾. Οι συγκεκριμένοι στόχοι είναι οι εξής:

- ενθάρρυνση της απόκτησης επιχειρηματικών δεξιοτήτων μέσω του εκπαιδευτικού συστήματος,
- αύξηση του επιπέδου ευαισθητοποίησης και του εύρους των γνώσεων σχετικών με το επιχειρηματικό πνεύμα κατά την εκπαιδευτική διαδικασία όλων των βαθμίδων,
- ανάπτυξη της αίσθησης καινοτομίας και επιχειρηματικότητας ως βασικών δεξιοτήτων στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού προγράμματος,
- προώθηση της δημιουργίας συνδετικών κρίκων μεταξύ εκπαίδευσης και κοινότητας (τοπικές αρχές, ΜΚΟ, κοινωνικοί εταίροι, συμπεριλαμβανομένων και των εταιρειών),
- ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ εκπαιδευτικού συστήματος και επιχειρηματικής κοινότητας.

Συγκεκριμένες δράσεις

- εδραίωση μιας «Σύμπραξης για την επιχειρηματική μάθηση» (Partnership for Entrepreneurial Learning) σε κρατικό επίπεδο
- εδραίωση μιας σύμπραξης στη μάθηση όσον αφορά στο επιχειρείν σε όλα τα επίπεδα μέσω της προώθησης διασυνδέσεων μεταξύ εκπαιδευτικού συστήματος, οικονομικού τομέα και κοινοτήτων,
- ευαισθητοποίηση σχετικά με την επιχειρηματική μάθηση σε όλα τα επίπεδα,
- προώθηση της επιχειρηματικής μάθησης στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένων και των επαγγελματικών δευτεροβάθμιων σχολείων (επίσημο εκπαιδευτικό σύστημα),
- ενσωμάτωση του επιχειρείν ως μιας ικανότητας-κλειδί στο τρέχον αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών,
- δημιουργία ικανοτήτων σε εκπαιδευτικούς και διευθυντές σχολείων,
- αμοιβαίες δράσεις υποστήριξης μεταξύ εκπαιδευτικών ιδρυμάτων για την οικοδόμηση ορθών πρακτικών,
- προώθηση της επιχειρηματικής μάθησης στην ανώτερη εκπαίδευση,
- προώθηση συνδετικών κρίκων μεταξύ εκπαίδευσης και υπαλλήλων της ανώτερης εκπαίδευσης
- συστάσεις για την εισαγωγή της επιχειρηματικής μάθησης στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών της ανώτερης εκπαίδευσης με ιδιαίτερη έμφαση στην αρχική εκπαίδευση των εκπαιδευτικών,
- προώθηση της επιχειρηματικής μάθησης στη μη τυπική εκπαίδευση (επιμόρφωση ενηλίκων και ανάπτυξη δεξιοτήτων μέσω της κατάρτισης στον χώρο εργασίας),

⁽³³⁴⁾ http://bookshop.europa.eu/is-bin/INTERSHOP.enfinity/WFS/EU-Bookshop-Site/en_GB/-/EUR/ViewPublication-Start?PublicationKey=NC7807312

⁽³³⁵⁾ http://www.mcp.gov.ba/org_jedinice/sektor_obrazovanje/dokumenti/strateski_doc/Archive.aspx?langTag=en-US&template_id=108&pageIndex=1

⁽³³⁶⁾ Στρατηγική, σελ. 11.

- προώθηση της επιχειρηματικής μάθησης στην επιμόρφωση ενηλίκων,
- ανάπτυξη επιχειρηματικών δεξιοτήτων μέσω – της ανάλυσης των αναγκών κατάρτισης, της διασφάλισης της ποιότητας και της κατάρτισης των εκπαιδευτών.

Υπουργεία και ενδιαφερόμενα μέρη

Ένα ευρύ φάσμα Υπουργείων και ενδιαφερομένων μερών συμμετέχει σε κρατικό και τοπικό επίπεδο, από την κυβέρνηση και εκπαιδευτικούς φορείς μέχρι επιχειρήσεις και την κοινότητα ⁽³³⁷⁾. Δημιουργήθηκε επίσης μια Εθνική σύμπραξη για την επιχειρηματική μάθηση (State Partnership for Entrepreneurial Learning) εν είδει συμβουλευτικού φορέα για τη στήριξη της εν λόγω στρατηγικής.

Πλαίσιο παρακολούθησης

Δεν έχει ακόμη δημιουργηθεί ένα πλαίσιο παρακολούθησης. Το τρέχον ωστόσο πρόγραμμα της ΕΕ θα είναι αποτελεσματικό στην παροχή εργαλείων παρακολούθησης και μηχανισμών αξιολόγησης.

Στο πρόγραμμα σπουδών

Ρητή ένταξη στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών

Η ενσωμάτωση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στα αναλυτικά προγράμματα σπουδών βρίσκεται σήμερα σε εξέλιξη, υποστηριζόμενη τόσο από τα «Εκπαιδευτικά συστήματα επιχειρηματικής μάθησης» (Entrepreneurial Learning Education Systems -ELES) ⁽³³⁸⁾ όσο και από το περιφερειακό πρόγραμμα του Κέντρου Επιχειρηματικής Μάθησης Νοτιοανατολικής Ευρώπης - South East European Centre for Entrepreneurial Learning – (SEECEL) ⁽³³⁹⁾, το οποίο υλοποιείται πιλοτικά σε διάφορους φορείς.

Μαθησιακά αποτελέσματα

Τα μαθησιακά αποτελέσματα προσδιορίζονται για τα επίπεδα ISCED 2 και 3 ⁽³⁴⁰⁾, ωστόσο δεν έχουν ενσωματωθεί επισήμως στα αναλυτικά προγράμματα σπουδών. Τα μαθησιακά αποτελέσματα για το επίπεδο ISCED 1 προσδιορίζονται μέσω του περιφερειακού προγράμματος SEECEL και χρησιμοποιούνται πιλοτικά σε σχολεία (4 σχολεία).

Εκπαίδευση και ενίσχυση εκπαιδευτικών

Η «Εθνική στρατηγική για την επιχειρηματική μάθηση» ('National Strategy for Entrepreneurial Learning') περιέχει συστάσεις για την αρχική εκπαίδευση των εκπαιδευτικών (μη υποχρεωτική σε εθνικό επίπεδο) και τη Συνεχή Επαγγελματική Ανάπτυξη (Continuing Professional Development - CPD). Οι δραστηριότητες επιμόρφωσης στο πλαίσιο της Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) όσον αφορά στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν προσφέρεται σε όλους τους εκπαιδευτικούς σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης.

Υφίσταται επίσης ένα διακρατικό πιλοτικό πρόγραμμα υπό την εποπτεία του SEECEL σε συνεργασία με την εθνική αρχή κατάρτισης εκπαιδευτικών, το οποίο στηρίζει τη συνεχιζόμενη εκπαίδευση των εκπαιδευτικών σε οκτώ δημοτικά και τέσσερα σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Στην εν λόγω στήριξη περιλαμβάνεται άμεση χρηματοδότηση, ενίσχυση του αναλυτικού προγράμματος σπουδών (συμπεριλαμβανομένων των πρακτικών επιχειρηματικών εμπειριών), υλικό κατάρτισης για εκπαιδευτικούς, διδακτικό υλικό και δικτύωση στο πλαίσιο προγραμμάτων καθοδήγησης εκπαιδευτικών τόσο σε σχολεία που έχουν εδραιώσει την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν όσο και σε σχολεία που μόλις εντάχθηκαν στο πιλοτικό πρόγραμμα SEECEL.

Στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη προσφέρονται κατευθυντήριες γραμμές για εκπαιδευτικούς. Η Βοσνία-Ερζεγοβίνη στήριξε το πρόγραμμα «Εκπαιδευτικά συστήματα επιχειρηματικής μάθησης» (Entrepreneurial Learning Education Systems - ELES), το οποίο συγχρηματοδοτήθηκε από τον μηχανισμό προενταξιακής βοήθειας της ΕΕ (ΜΠΒ) και σκοπό είχε τη δημιουργία διδακτικού υλικού.

⁽³³⁷⁾ Στη σελ. 2 της στρατηγικής παρατίθεται κατάλογος των οργανισμών που συμμετείχαν στην εκπόνηση της στρατηγικής, καθώς και περαιτέρω πληροφόρηση σχετικά με την εμπλοκή των ενδιαφερομένων μερών και τη σύναψη συνεργασιών.

⁽³³⁸⁾ www.eles.ba

⁽³³⁹⁾ www.seecel.hr

⁽³⁴⁰⁾ http://eles.ba/images/Projekt/RG1/Programme_and_Guidelines.pdf (σελ. 10 και 12)

Ισλανδία

Ορισμός της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν

Δεν υφίσταται εθνική στρατηγική όσον αφορά στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Υφίσταται ένα τυπικός ορισμός, ο οποίος προσδιορίζεται σε συνάρτηση με την Καινοτομία και την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν (Innovation and Entrepreneurship Education - IEE):

Η Καινοτομία και Εκπαίδευση στο Επιχειρείν (IEE) είναι ένας τομέας στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών, ο οποίος σχετίζεται με τη χρήση της δημιουργικότητας και της γνώσης για την επίλυση των προβλημάτων που εντοπίζονται και αναλύονται από τους μαθητές. Στοχεύει στην ανάπτυξη κριτικής και δημιουργικής σκέψης στον τομέα του σχεδιασμού, της επιστήμης, της τεχνολογίας, του μάρκετινγκ και του επιχειρείν. Η κύρια έμφαση στην Καινοτομία και Εκπαίδευση στο Επιχειρείν (IEE) δίνεται στην ενίσχυση των δημιουργικών ικανοτήτων και στην υλοποίηση των ιδεών των μαθητών με τη δική τους ενεργή συμμετοχή. Η παιδαγωγική μέθοδος που ακολουθεί η Καινοτομία και Εκπαίδευση στο Επιχειρείν (IEE) έχει αναλυθεί ως χειραφετητική, υπό την έννοια ότι ο μαθητής διαθέτει ευρύ πεδίο δράσης, ενώ ο εκπαιδευτικός παραχωρεί σταδιακά και συστηματικά στους μαθητές τη διαχείριση των προγραμμάτων τους ⁽³⁴¹⁾.

Συναφής στρατηγική

Δεν υφίσταται σήμερα εθνική στρατηγική όσον αφορά στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στην Ισλανδία.

Το αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών της Ισλανδίας, το οποίο εισήχθη το 2011, περιλαμβάνει ξεχωριστούς Εθνικούς Οδηγούς Αναλυτικού Προγράμματος Σπουδών (National Curriculum Guides) για τρία επίπεδα εκπαίδευσης – προσχολικό ⁽³⁴²⁾, υποχρεωτικό (6-16 ετών) ⁽³⁴³⁾ και μη υποχρεωτικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Λύκειο) (κυρίως 16-20 ετών) ⁽³⁴⁴⁾. Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν αναφέρεται ρητά στον οδηγό υποχρεωτικής εκπαίδευσης μόνο στο μάθημα «Επιχειρηματικών Σπουδών».

Οι Εθνικοί Οδηγοί Αναλυτικού Προγράμματος σπουδών (National Curriculum Guides) προσφέρουν την ευελιξία δραστηριοποίησης στο πνεύμα της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν, ενώ οι έξι θεμελιώδεις πυλώνες του αναλυτικού προγράμματος σπουδών (γραμματισμός, αειφορία, ισότητα, δημιουργικότητα, υγεία και ευημερία, δημοκρατία και ανθρώπινα δικαιώματα), δεν περιλαμβάνουν ρητά την καινοτομία ή την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Ωστόσο, η έμφαση του αναλυτικού προγράμματος σπουδών και κυρίως των θεμελιωδών πυλώνων βρίσκονται σε πλήρη ευθυγράμμιση με τις προσεγγίσεις της Καινοτόμου Εκπαίδευσης (IE) και της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν, όπως την ενσωμάτωση της δημιουργικότητας και τις διευρυμένες επιχειρηματικές ικανότητες, όπως η κριτική σκέψη.

Έρευνες στην Ισλανδία έχουν δείξει ότι η καινοτομία εκπαίδευση (συνήθως σε υποχρεωτικό επίπεδο) και η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν δεν προσφέρονται σε τακτική βάση και ότι η διδασκαλία τους συνήθως εναπόκειται σε ενθουσιώδεις εκπαιδευτικούς και σε διευθυντές με σχετικό ενδιαφέρον. Πρόσφατες έρευνες ⁽³⁴⁵⁾ στην ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση έδειξαν ότι οι διευθυντές των σχολείων κατανοούν τη σημασία της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν και το εύρος των δυνατοτήτων της, ωστόσο η διδασκαλία της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν εξακολουθεί σε επίσημο επίπεδο να σπανίζει. Το κύριο χαρακτηριστικό της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στην Ισλανδία είναι ότι είναι εν γένει σπάνια, δεν συνιστά μέρος ενός συνεχούς ή της εξελικτικής πορείας της εκπαίδευσης και ταυτίζεται συνήθως με συγκεκριμένους εκπαιδευτικούς που την προωθούν και τη διδάσκουν στα σχολεία τους ⁽³⁴⁶⁾.

⁽³⁴¹⁾ Svanborg R. Jónsdóttir, Meyvant Þóroldsson, Gunnar E. Finnbogason, and Jóhanna Karlsdóttir. (2013). *Rætur nýsköpunar- og frumkvöðlamenteitar í íslenskum námskrám og skólamálaumræðu*. Netla - Vefðimarit um uppeldi og menntun. Sérít 201 – Fagid og fræðin. Retrieved from http://netla.hi.is/serit/2013/fagid_og_fraedin/006.pdf.

⁽³⁴²⁾ http://www.dalvikurbyggd.is/resources/Files/kriakot/adskr_leiksk_ens_2012.pdf

⁽³⁴³⁾ http://brunnur.stjr.is/mrn/utgafuskra/utgafa.nsf/xsp/.ibmmodres/domino/OpenAttachment/mrn/utgafuskra/utgafa.nsf/C590D16CBC8439C500257A240030AE7F/Attachment/adskr_grsk_ens_2012.pdf

⁽³⁴⁴⁾ <http://brunnur.stjr.is/mrn/utgafuskra/utgafa.nsf/RSSPage.xsp?documentId=2149C139F3FA145B00257A240035BA1B&action=openDocument>

⁽³⁴⁵⁾ Jónsdóttir, S. R. (2007). (Analysis of entrepreneurship education in vocational education and training in Iceland. Reykjavík: Leonardo National Agency, Ισλανδία. Διαθέσιμο στο <http://www.lme.is/doc/23?download=false> Svanborg R. Jónsdóttir, and Allyson Macdonald. (2013). Settings and pedagogy in innovation education. In L. V. Shavinina (Ed.), *The Routledge international handbook of innovation education* (σσ. 273-287). London: Routledge.

⁽³⁴⁶⁾ Συνέντευξη από: Svanborg R. Jónsdóttir, αναπληρωτής καθηγητής, Σχολή Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Ισλανδίας.

Η μοναδική εθνικά χρηματοδοτούμενη δραστηριότητα ονομάζεται *Nýsköpunarkeppni grunnskólanemenda* ⁽³⁴⁷⁾ (NKG) και πρόκειται για ένα διαγωνισμό στην καινοτομία για μαθητές μεταξύ 10 και 12 ετών. Χρηματοδοτείται από το κράτος και προσφέρεται από έναν ιδιωτικό φορέα που διαχειρίζεται και εποπτεύει τον διαγωνισμό.

Στο πρόγραμμα σπουδών

Ρητή ένταξη στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών

Στο επίπεδο ISCED 1-3 (υποχρεωτική εκπαίδευση), η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν αναφέρεται ρητά ως ένα διαθεματικό διδακτικό αντικείμενο. Ο διαθεματικός τομέας «Καινοτομία, επιχειρηματικές σπουδές και νέα μέσα επικοινωνίας» εντάσσεται ρητά στην υποχρεωτική εκπαίδευση. Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν δεν διδάσκεται ως ξεχωριστό μάθημα αλλά εμπεριέχεται σε δύο μαθήματα («Σχεδιασμός και τεχνολογία», και «Φυσική επιστήμη»). Περιλαμβάνεται επίσης σε δύο από τις πέντε κατηγορίες των κριτηρίων ικανότητας [Χρήση μέσων επικοινωνίας και πληροφοριών, Δημιουργικότητα και κριτική σκέψη ⁽³⁴⁸⁾].

Μαθησιακά αποτελέσματα

Στο επίπεδο ISCED 1-2, στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών αναφέρεται ότι: «Θα πρέπει να υπογραμμιστεί ότι οι μαθητές αποκτούν σε βάθος κατανόηση των φαινομένων, με τα οποία καταπιάνονται στο πλαίσιο των σπουδών τους. Αυτό επιτυγχάνεται, για παράδειγμα, εφόσον δοθεί έμφαση στην παραγωγική και δημιουργική εργασία, στις επαγγελματικές δεξιότητες, στην καινοτομία και τις επιχειρηματικές σπουδές, στο πλαίσιο των οποίων ενισχύεται η ανάληψη πρωτοβουλιών και η αυτάρκεια μέσω εργασιακών μεθόδων, στοιχεία τα οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν τόσο στις σχολικές δραστηριότητες όσο και στην καθημερινή ζωή».

Τα κριτήρια ικανότητας προσδιορίζονται με την ολοκλήρωση των τάξεων της 4ης, της 7ης και της 10ης, ενώ κάθε τάξη βασίζεται στις γνώσεις της προηγούμενης. Τα κριτήρια κατά την ολοκλήρωση της 7ης τάξης είναι πιο απαιτητικά συγκριτικά με τα αντίστοιχα της 4ης τάξης, γεγονός που σημαίνει ότι οι προσδοκίες από τους μαθητές αυξάνονται από τάξη σε τάξη, πράγμα που αντικατοπτρίζεται άλλωστε και στα κριτήρια ικανότητας. Για παράδειγμα, όσον αφορά στη «Φυσική επιστήμη, καινοτομία και πρακτική χρήση της γνώσης»:

- κατά την ολοκλήρωση της 7ης τάξης, οι μαθητές θα πρέπει να είναι σε θέση να: εργάζονται σε ομάδες και υπό επιτήρηση βάσει συγκεκριμένου προγράμματος προκειμένου να διαμορφώσουν ένα περιβάλλον, ένα αντικείμενο ή σύστημα,
- κατά την ολοκλήρωση της 10ης τάξης, οι μαθητές θα πρέπει να είναι σε θέση να: συμμετέχουν στην οργάνωση και να εργάζονται σύμφωνα με το ομαδικό πρόγραμμα με σκοπό τη διαμόρφωση ενός περιβάλλοντος, αντικείμενου ή συστήματος.

Εκπαίδευση και ενίσχυση εκπαιδευτικών

Δεν υφίσταται πρόγραμμα επιμόρφωσης ή στήριξης εκπαιδευτικών όσον αφορά στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν σε εθνικό επίπεδο. Ωστόσο, μαθήματα Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) είναι διαθέσιμα για όλους τους εκπαιδευτικούς σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης. Το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικών Ερευνών (Educational Research Institute) στη Σχολή Εκπαίδευσης (School of Education), του Πανεπιστημίου της Ισλανδίας, προσφέρει μαθήματα «Καινοτομίας και Επιχειρηματικής Εκπαίδευσης» ανά τη χώρα για εν ενεργεία εκπαιδευτικούς και εφόσον αυτοί το επιθυμούν. Η Σχολή Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου της Ισλανδίας προσφέρει επίσης μαθήματα σε συνεργασία με την FNF (Ισλανδική Ένωση Εκπαιδευτικών στην Επιχειρηματική Εκπαίδευση), το INNOENT (ανεξάρτητο κέντρο) και το Klifid (ανεξάρτητο εκπαιδευτικό κέντρο). Τα εν λόγω μαθήματα αφορούν περιορισμένο μόνο αριθμό εκπαιδευτικών και σχολείων της Ισλανδίας. Ο αριθμός ωστόσο των ενδιαφερομένων αυξάνεται κάθε χρόνο.

⁽³⁴⁷⁾ <http://www.nkg.is>

⁽³⁴⁸⁾ Για την περιγραφή των ικαντήτων που αναπτύσσονται στο πλαίσιο «Δημιουργικότητα και κριτική Σκέψη» στην 4η, 7η και 10η τάξη, δείτε τις σελίδες 88-89.
http://brunnur.stjr.is/mrn/utgafuskra/utgafa.nsf/xsp:/ibmmodres/domino/OpenAttachment/mm/utgafuskra/utgafa.nsf/E7DE015E63AA2F2C00257CA2005296F7/Attachment/adalnnsk_greinask_ens_2014.pdf

Μαυροβούνιο

Ορισμός της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν

Αντί ενός εθνικού ορισμού, το Μαυροβούνιο επικαλείται τον ορισμό της επιχειρηματικής ικανότητας όπως, αυτός ορίζεται στο Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις ικανότητες-κλειδιά στη Δια Βίου Μάθηση ⁽³⁴⁹⁾.

Συναφής στρατηγική

Το Μαυροβούνιο διαθέτει ειδική εθνική στρατηγική όσον αφορά στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν με τίτλο «Στρατηγική δια βίου επιχειρηματικής εκπαίδευσης του Μαυροβουνίου» (Montenegro Strategy for Lifelong Entrepreneurship Education). Καλύπτει την περίοδο 2015-2019 και απευθύνεται στα επίπεδα ISCED 0-6 και τα προγράμματα Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Initial Education and Training - IVET). Οι κύριοι στόχοι της στρατηγικής αφορούν στην στήριξη της επιχειρηματικής μάθησης σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης, στην στήριξη των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων για την υλοποίηση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν, στην αύξηση της διασύνδεσης μεταξύ εκπαίδευσης και οικονομίας, στην ευαισθητοποίηση όσον αφορά στις κοινωνικές και κοινοτικές επιχειρήσεις και στην οικοδόμηση ενός αποτελεσματικού επιχειρηματικού οικοσυστήματος.

Συγκεκριμένες δράσεις

Οι δράσεις προσδιορίζονται στα διαφορετικά επίπεδα εκπαίδευσης.

- Προ-σχολική εκπαίδευση:
 - προετοιμασία των παιδιών στην αποτελεσματική αφομοίωση,
 - ανάπτυξη επιχειρηματικών δεξιοτήτων, όπως δημιουργικότητα, καινοτομία και ομαδικότητα,
- Πρωτοβάθμια εκπαίδευση:
 - αφύπνιση όσον αφορά στην επιχειρηματική κουλτούρα και νοοτροπία και στις δεξιότητες που είναι απαραίτητες για τη ζωή,
 - ανάπτυξη βασικών επιχειρηματικών ικανοτήτων στους μαθητές,
- Δευτεροβάθμια εκπαίδευση (γενική και επαγγελματική):
 - καλύτερη προετοιμασία των μαθητών για τον κόσμο της εργασίας και της μάθησης στο μέλλον,
 - ανάπτυξη επιχειρηματικών ικανοτήτων και δεξιοτήτων για τη στήριξη καλύτερων ευκαιριών απασχόλησης.
- Ανώτερη εκπαίδευση:
 - ενίσχυση του ρόλου των πανεπιστημίων στην επίτευξη ανταγωνιστικότητας και ανάπτυξης,
 - ενσωμάτωση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν σε όλες τις σχολές,
 - βελτίωση των ευκαιριών για τη σύσταση επιχειρήσεων.
- Επιμόρφωση ενηλίκων:
 - ευκαιρίες για Δια Βίου Μάθηση και προσωπική ανάπτυξη διαθέσιμες για όλους,
 - εκμοντερνισμός των δεξιοτήτων για τον 21ο αιώνα,
 - μεγαλύτερη συμμετοχή νέων επιχειρήσεων.

Υπουργεία και ενδιαφερόμενα μέρη

Συμμετέχει ένα ευρύ φάσμα ενδιαφερομένων μερών, όπως εθνικά υπουργεία, εθνικοί εκπαιδευτικοί οργανισμοί όλων των επιπέδων, πανεπιστήμια, ΜΚΟ, οργανώσεις κοινωνικού χαρακτήρα, επιχειρηματικές οργανώσεις-μέλη και οργανισμοί απασχόλησης.

⁽³⁴⁹⁾ http://bookshop.europa.eu/is-bin/INTERSHOP.enfinity/WFS/EU-Bookshop-Site/en_GB/-/EUR/ViewPublication-Start?PublicationKey=NC7807312

Πλαίσιο παρακολούθησης

Η παρακολούθηση της στρατηγικής ανήκει στην αρμοδιότητα της Εθνικής σύμπραξης για την επιχειρηματική μάθηση (National Partnership for Entrepreneurial Learning), ενώ τον συντονισμό της έχει αναλάβει η Διεύθυνση για την Ανάπτυξη Μικρών και Μεσαίων Επιχειρήσεων (Directorate for the Development of Small and Medium-sized Enterprises). Οι δύο αυτοί φορείς στηρίζουν και παρακολουθούν τους στρατηγικούς στόχους και υποβάλλουν ετήσια έκθεση στην κυβέρνηση του Μαυροβουνίου.

Στο πρόγραμμα σπουδών

Ρητή ένταξη στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών:

Στο επίπεδο ISCED 1 και ISCED 2, η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν περιλαμβάνεται σε έναν εξειδικευμένο διαθεματικό πεδίο που αφορά σε όλα τα υποχρεωτικά μαθήματα που διδάσκονται στα εν λόγω επίπεδα. Το επιχειρείν διδάσκεται επίσης ως μάθημα επιλογής στην ογδόη τάξη του δημοτικού μία φορά την εβδομάδα.

Έχει επίσης δημιουργηθεί ένα πρόγραμμα που κατάρτιζει τους εκπαιδευτικούς να εντάσσουν την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στις τακτικές διδακτικές τους δραστηριότητες. Τα προγράμματα κατάρτισης έχουν λάβει έγκριση από το Εθνικό Συμβούλιο για την Εκπαίδευση (National Council for Education) και συγκαταλέγονται στον Κατάλογο Επαγγελματικής Εξέλιξης Εκπαιδευτικών (Catalogue for Professional Development of Teachers) ⁽³⁵⁰⁾.

Στο επίπεδο ISCED 3, το Εθνικό Συμβούλιο για την Εκπαίδευση (National Council for Education) έχει πλέον συμπεριλάβει την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν ως ένα από τα οκτώ διαθεματικά διδακτικά πεδία για το εν λόγω επίπεδο. Έχουν υλοποιηθεί τα εξής:

- Οι προετοιμασίες για την ένταξη του επιχειρείν ως μαθήματος επιλογής στην πρώτη ή δεύτερη τάξη του λυκείου ολοκληρώθηκαν και τέθηκαν σε εφαρμογή κατά το σχολικό έτος 2014/15.
- Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν ως διαθεματικό πεδίο σε λύκεια εφαρμόστηκε πιλοτικά το 2014/15 σε τέσσερα σχολεία μέσω του προγράμματος SEECEL. Από 2015/16, σε όλα τα λύκεια του Μαυροβουνίου θα ξεκινήσει η διδασκαλία της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν που θα αφορά όλους τους μαθητές όλων των επιπέδων.
- Έχει εκπονηθεί ένα πρόγραμμα κατάρτισης για εκπαιδευτικούς του λυκείου, το οποίο θα υλοποιηθεί σε όλα τα λύκεια τον Ιούνιο και τον Αύγουστο του 2015.
- Πέρα από μάθημα επιλογής, η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στα λύκεια συνεπικουρείται μέσω των δράσεων των σωματείων επιχειρείν και τη διοργάνωση εργαστηρίων, φόρουμ συζητήσεων και στρογγυλών τραπέζων με τη συμμετοχή ανθρώπων από τον επιχειρηματικό χώρο.

Μαθησιακά αποτελέσματα

Στο επίπεδο ISCED 1 και ISCED 2, η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν συνιστά έναν διαθεματικό τομέα και το περιεχόμενό της έχει εναρμονιστεί με το υφιστάμενο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών των δημοτικών σχολείων. Διατίθενται οδηγίες σχετικά με την υλοποίηση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν μέσω υποχρεωτικών μαθημάτων στο δημοτικό ⁽³⁵¹⁾. Το παραγόμενο εύρος αποτελεσμάτων επιχειρηματικής μάθησης είναι μεγάλο.

Στο επίπεδο της μη υποχρεωτικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Λύκειο), το αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών προσφέρει στους εκπαιδευτικούς σαφείς κατευθυντήριες γραμμές. Το επίπεδο αυτό περιλαμβάνει περισσότερα μαθησιακά αποτελέσματα ⁽³⁵²⁾ όσον αφορά στις γνώσεις οικονομικών και χρηματοοικονομικών.

Εκπαίδευση και ενίσχυση εκπαιδευτικών

Η Αρχική Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE) προσφέρεται σε εκπαιδευτικούς όλων των βαθμίδων, από την πρωτοβάθμια μέχρι στα προγράμματα Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET), είναι ωστόσο υποχρεωτική μόνο για καθηγητές που διδάσκουν το επιχειρείν σε προγράμματα Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET) ως ξεχωριστό μάθημα.

⁽³⁵⁰⁾ <http://www.zzs.gov.me/naslovnna/profesionalnirazvoj/programi/>

⁽³⁵¹⁾ http://www.zzs.gov.me/rubrike/preduzetnicko_ucenje/

⁽³⁵²⁾ <http://www.zzs.gov.me/naslovnna/programi/gimnazija/>

Η Συνεχής Επαγγελματική Ανάπτυξη (Continuing Professional Development - CPD) είναι διαπιστευμένη από το Γραφείο Εκπαιδευτικών Υπηρεσιών (Bureau for Education Services) και αξιοποιεί την εμπειρογνωμοσύνη του SEECEL. Για την εισαγωγή της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών, χρειάστηκε να διοργανωθούν σεμινάρια και προγράμματα κατάρτισης από το Γραφείο Εκπαιδευτικών Υπηρεσιών και το Κέντρο Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (Centre for Vocational Education) για όλους τους εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Υπάρχει ένα διακρατικό πιλοτικό πρόγραμμα που διοργανώνεται από το Κέντρο Επιχειρηματικής Μάθησης Νοτιοανατολικής Ευρώπης ⁽³⁵³⁾ σε συνεργασία με την εθνική αρχή κατάρτισης εκπαιδευτικών, το οποίο στηρίζει τη συνεχιζόμενη εκπαίδευση των εκπαιδευτικών σε οκτώ δημοτικά και τέσσερα σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Στο πλαίσιο της εν λόγω στήριξης περιλαμβάνεται άμεση χρηματοδότηση, ενίσχυση του αναλυτικού προγράμματος σπουδών (συμπεριλαμβανομένων των πρακτικών επιχειρηματικών εμπειριών), κατάρτιση εκπαιδευτικών και δικτύωση στο πλαίσιο προγραμμάτων καθοδήγησης εκπαιδευτικών τόσο σε σχολεία που έχουν εδραιώσει την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν όσο και σε σχολεία που μόλις εντάχθηκαν στο πιλοτικό πρόγραμμα SEECEL.

Διατίθεται διδακτικό υλικό για την υλοποίηση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν ως μιας ικανότητας-κλειδί, στο οποίο συμπεριλαμβάνονται ετήσια προγράμματα εργασίας και μαθημάτων. Σχετικά με το θέμα αυτό έχουν ήδη χαραχθεί κατευθυντήριες γραμμές, στις οποίες ορίζονται μαθησιακοί στόχοι και αποτελέσματα και προτείνονται οι μέθοδοι που θα πρέπει να εφαρμοστούν για τη στήριξη της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν ως μιας διαθεματικής ικανότητας.

Το Επιχειρηματικό Κέντρο (Entrepreneurial Centre) (*Preduzetnički centar*) – που δημιουργήθηκε τον Δεκέμβριο του 2013 σε τρεις πόλεις (Bijelo Polje, Berane, Mojkovac) και τον Οκτώβριο του 2015 στο Bar – λαμβάνει τη στήριξη των κεντρικών αρχών. Ο εν λόγω φορέας προσφέρει τη στήριξη εμπειρογνομόνων για την ανάπτυξη καινοτόμων επιχειρηματικών ιδεών και διοργανώνει δραστηριότητες Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD).

⁽³⁵³⁾ <http://www.seecel.hr/about-us>

Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας (πΓΔΜ)

Ορισμός της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν

Ο εθνικός Ορισμός της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν, όπως αυτός αναφέρεται στην «Στρατηγική Επιχειρηματικής Μάθησης της πΓΔΜ» (Entrepreneurial Learning Strategy of the Republic of Macedonia) ⁽³⁵⁴⁾, έχει ως εξής:

«Πρόκειται για μια έννοια περί εκπαίδευσης και κατάρτισης, η οποία στηρίζει τον επιχειρηματικό τρόπο σκέψης και βασίζεται στις ικανότητες των ανθρώπων, συμπεριλαμβανομένων των βασικών αρχών της αποτελεσματικότητας στην καθημερινή ζωή χωρίς συγκεκριμένη έμφαση στη δημιουργία νέων επιχειρήσεων – όλες εκ των οποίων οδηγούν στην απόκτηση γνώσεων όσον αφορά στο επιχειρείν προς όφελος του συνόλου της κοινωνίας».

Συναφής στρατηγική

Η Στρατηγική Επιχειρηματικής Μάθησης της πΓΔΜ συνιστά μια ειδική εθνική στρατηγική για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Καλύπτει την περίοδο 2014-2020 και αφορά τα επίπεδα ISCED 1-8.

Κύριοι στόχοι

Οι πέντε τομείς προτεραιότητας της εν λόγω στρατηγικής αφορούν στην πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια και ανώτερη εκπαίδευση, στην άτυπη/μη-τυπική μάθηση και στους νεαρούς επιχειρηματίες. Τα τέσσερα εργαλεία που είναι καίριας σημασίας για την υλοποίηση της στρατηγικής είναι: η βέλτιστη πρακτική, η τεχνολογία, η ευαισθητοποίηση και η μεταρρύθμιση και η επαγγελματική εξέλιξη των εκπαιδευτικών. Τα εργαλεία αυτά θα ενισχυθούν χάρη στους ισχυρούς δεσμούς συνεργασίας μεταξύ εκπαιδευτικών ιδρυμάτων σε διεθνές επίπεδο και χάρη στην επικέντρωση στην δημιουργία περισσότερων φορέων Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν.

Συγκεκριμένες δράσεις

Ένα λεπτομερές σχέδιο δράσης συνιστά μέρος της στρατηγικής. Περίληψη των τομέων δράσης παρατίθεται παρακάτω.

- Μακροπρόθεσμοι στόχοι:
 - αύξηση του επιπέδου αφύπνισης των πολιτών σχετικά με την έννοια και τη σημασία της επιχειρηματικής μάθησης σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης της χώρας,
 - ενίσχυση των ικανοτήτων επιχειρηματικής μάθησης των εκπαιδευτικών σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης έτσι ώστε κάθε εκπαιδευτικός να διαθέτει τις βασικές γνώσεις περί επιχειρείν, με την επιχειρηματική μάθηση να συνιστά τη βασική ικανότητά του,
 - δημιουργία ενός υποστηρικτικού και συνεργατικού περιβάλλοντος μεταξύ όλων των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, τις τοπικές κοινότητες, τις επιχειρήσεις και των φορέων που διοργανώνουν δραστηριότητες επιχειρηματικής μάθησης σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης της χώρας,
 - εξοπλισμός όλων των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων με υπερσύγχρονες τεχνολογίες για τη στήριξη των δραστηριοτήτων επιχειρηματικής μάθησης σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης της χώρας.
- Μεσοπρόθεσμοι στόχοι:
 - δημιουργία και υλοποίηση ενός αναλυτικού εκπαιδευτικού προγράμματος που προετοιμάζει καλύτερα τους επιχειρηματίες για τη δημιουργία μικρών και μικρομεσαίων επιχειρήσεων ικανών να ανταπεξέλθουν στον ανταγωνισμό της ευρύτερης αγοράς της ΕΕ,

⁽³⁵⁴⁾ <http://www.mon.gov.mk/images/Artic-zDOC/Macedonian%20EL%20Strategy%202014-2020%20ENG%202.12.2014.pdf>

- ο δημιουργία περισσότερων εικονικών επιχειρήσεων και στήριξη της δημιουργίας πραγματικών εταιρειών μέσω εκπαιδευτικών ιδρυμάτων ανά τη χώρα,
- ο διασφάλιση ενός ισχυρού δικτύου για τη στήριξη νεαρών επιχειρηματιών
- Βραχυπρόθεσμοι στόχοι:
 - ο ενσωμάτωση των μαθησιακών αποτελεσμάτων στο επιχειρείν ως μιας ικανότητας-κλειδί στο εθνικό, αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης.

Υπουργεία και ενδιαφερόμενα μέρη

Σε εθνικό επίπεδο συμμετέχει ένας μεγάλος αριθμός εταίρων.

- σε εθνικό επίπεδο: Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών, Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, Υπουργείο Οικονομίας και Υπουργείο Οικονομικών,
- υπηρεσίες: Γραφείο για την Εξέλιξη της Εκπαίδευσης (Bureau for the Development of Education), Κέντρο Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Centre for Vocational Education and Training), Εθνική Υπηρεσία Ευρωπαϊκών Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων και Κινητικότητας (National Agency for European Educational Programmes and Mobility), Κέντρο Επιμόρφωσης Ενηλίκων (Centre for Adult Education), Υπηρεσία για την Προώθηση του Επιχειρείν στην Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας (Agency for the Promotion of Entrepreneurship in the Republic of Macedonia), Υπηρεσία Απασχόλησης (Employment Service Agency),
- λοιποί: Εθνικό Δίκτυο Εκπαιδευτικών στο Επιχειρείν (National Entrepreneurship Educators Network), Εθνική Επιτροπή για την Καινοτομία και το Επιχειρείν (National Committee for Innovation and Entrepreneurship), οργανώσεις φοιτητών και πανεπιστήμια,
- σε διεθνές επίπεδο: Ευρωπαϊκό Ίδρυμα Κατάρτισης (European Training Foundation - EFT), Κέντρο Επιχειρηματικής Μάθησης Νοτιοανατολικής Ευρώπης (South East European Centre for Entrepreneurial Learning - SEECLE).

Πλαίσιο παρακολούθησης

Η πρόοδος όσον αφορά στην υλοποίηση της στρατηγικής θα παρακολουθείται και θα αποτιμάται σε ετήσια βάση. Το Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών, σε συνεργασία με άλλα υπουργεία, θα είναι αρμόδιο για την πρόοδο, συμπεριλαμβανομένης της συλλογής δεδομένων και των αναλύσεων σχετικά με βασικούς δείκτες, καθώς και για την παρακολούθηση και επανεξέταση της συνολικής προόδου της διαδικασίας υλοποίησης. Η Συντονιστική Επιτροπή Επιχειρηματικής Μάθησης (Entrepreneurial Learning Steering Committee) θα βασίζεται επίσης στην αξιολόγηση της στρατηγικής, την οποία πραγματοποίησε ένας εξωτερικός οργανισμός κατόπιν ερευνών που διεξήγαγε σχετικά, και θα πραγματοποιεί ετήσιες έρευνες σε φοιτητές, εκπαιδευτικούς, επιχειρηματίες και διαφορετικά μη τυπικά και άτυπα εκπαιδευτικά ιδρύματα.

Στο πρόγραμμα σπουδών

Ρητή ένταξη στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών

Στο επίπεδο ISCED 2, η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν συνιστά μέρος του υποχρεωτικού μαθήματος «Καινοτομία». Στο μάθημα αυτό, οι μαθητές διδάσκονται μέσα από πρακτικά παραδείγματα επιχειρείν: πώς να εκπονούν ένα επιχειρηματικό σχέδιο, να συντάσσουν το βιογραφικό τους, κτλ. Είναι επίσης υποχρεωτικό και για άλλα γνωστικά πεδία (όπως, μαθηματικά, φυσική, χημεία, βιολογία, κτλ.) να περιλαμβάνουν τουλάχιστον ένα θέμα αφιερωμένο στο επιχειρείν, το οποίο θα ενσωματώνεται στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών.

Στο επίπεδο ISCED 3, η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν εντάσσεται στο μάθημα «Καινοτομία και Επιχειρείν» κατά τα τρία πρώτα χρόνια και συνιστά μέρος του μαθήματος «Επιχείρηση και Επιχειρείν» στο τέταρτο έτος.

Στα προγράμματα Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET), σημαντικός όγκος υλικού σχετικό με το επιχειρείν ενσωματώνεται στα κύρια γνωστικά αντικείμενα επαγγελματικών προσανατολισμών που άπτονται της οικονομίας. Όσον αφορά άλλους επαγγελματικούς προσανατολισμούς, τα επιχειρηματικά ζητήματα καλύπτονται από το μάθημα «Επιχείρηση και Επιχειρείν».

Μαθησιακά αποτελέσματα

Δεν προσδιορίζονται σήμερα μαθησιακά αποτελέσματα όσον αφορά στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Ωστόσο, ένας από τους μεσοπρόθεσμους στόχους της στρατηγικής είναι να δημιουργήσει και να υλοποιήσει ένα αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών βάσει της ολοκληρωμένης προσέγγισης περί ικανοτήτων-κλειδιά του SEECEL (στόχος 2016-2018).

Εκπαίδευση και ενίσχυση εκπαιδευτικών

Παρά το γεγονός ότι δεν υπάρχει κανονισμός σε κεντρικό επίπεδο σχετικά με την ενσωμάτωση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών της Αρχικής Εκπαίδευσης Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE), οι παιδαγωγικές σχολές όρισαν την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν ως μάθημα υποχρεωτικό για μελλοντικούς καθηγητές μαθηματικών και επιστήμης στην υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Ομοίως, οι μελλοντικοί καθηγητές οικονομικών και μηχανολογίας στη γενική μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπ/ση (Λύκειο) και στα προγράμματα Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET) υποχρεώνονται από τις αντίστοιχες σχολές τους να σπουδάσουν Εκπαίδευση στο Επιχειρείν.

Το Γραφείο για την Εξέλιξη της Εκπαίδευσης (Bureau for the Development of Education), το Κέντρο Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Centre for Vocational Education and Training) και το Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών είναι επιφορτισμένα με την εκπόνηση και παροχή διδακτικού υλικού και πηγών, καθώς και για την κατάρτιση των καθηγητών Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν όλων των επιπέδων. Μεταξύ 2013-2014, 3.800 εκπαιδευτικοί της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης εκπαιδεύτηκαν σε μαθήματα που δίνουν έμφαση στην αποτελεσματική υλοποίηση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν. Η κατάρτιση των εκπαιδευτικών που διδάσκουν στα προγράμματα Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET) στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν διακόπηκε το 2014/15 λόγω έλλειψης οικονομικών πόρων.

Σήμερα, δεν υπάρχουν εθνικές πολιτικές, κατευθυντήριες γραμμές ή συστάσεις που να καθορίζουν τον τρόπο με τον οποίο η επιχειρηματική μάθηση θα πρέπει να ενσωματώνεται στην Αρχική Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE). Ωστόσο, ορισμένα πανεπιστήμια διαθέτουν ολοκληρωμένη Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στα προγράμματα σπουδών για εκπαιδευτικούς.

Στο πλαίσιο της εθνικής στρατηγικής επιχειρείν, το Γραφείο για την Εξέλιξη της Εκπαίδευσης (Bureau for the Development of Education) και το Κέντρο Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Centre for Vocational Education and Training) θα ενθαρρύνει τα σχολεία και τους εκπαιδευτικούς να χαράσσουν κατευθυντήριες γραμμές με δύο τρόπους: αφενός μέσω της κατάρτισης των εκπαιδευτικών στη δημιουργία κατευθύνσεων όσον αφορά στις εκπαιδευτικές διαδικασίες της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και αφετέρου μέσω της παροχής οικονομικής στήριξης στα σχολεία.

Υφίσταται επίσης ένα διακρατικό πιλοτικό πρόγραμμα υπό την εποπτεία του SEECEL ⁽³⁵⁵⁾ σε συνεργασία με την εθνική αρχή κατάρτισης εκπαιδευτικών (National teacher training authority), το οποίο στηρίζει τη συνεχιζόμενη εκπαίδευση των εκπαιδευτικών σε οκτώ δημοτικά και τέσσερα σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Στο πλαίσιο της εν λόγω στήριξης περιλαμβάνεται άμεση χρηματοδότηση, ενίσχυση του αναλυτικού προγράμματος σπουδών (συμπεριλαμβανομένων των πρακτικών επιχειρηματικών εμπειριών), υλικό κατάρτισης για εκπαιδευτικούς, διδακτικό υλικό και δικτύωση στο πλαίσιο προγραμμάτων καθοδήγησης εκπαιδευτικών τόσο σε σχολεία που έχουν εδραιώσει την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν όσο και σε σχολεία που μόλις εντάχθηκαν στο πιλοτικό πρόγραμμα SEECEL.

⁽³⁵⁵⁾ <http://www.seecel.hr/about-us>

Νορβηγία

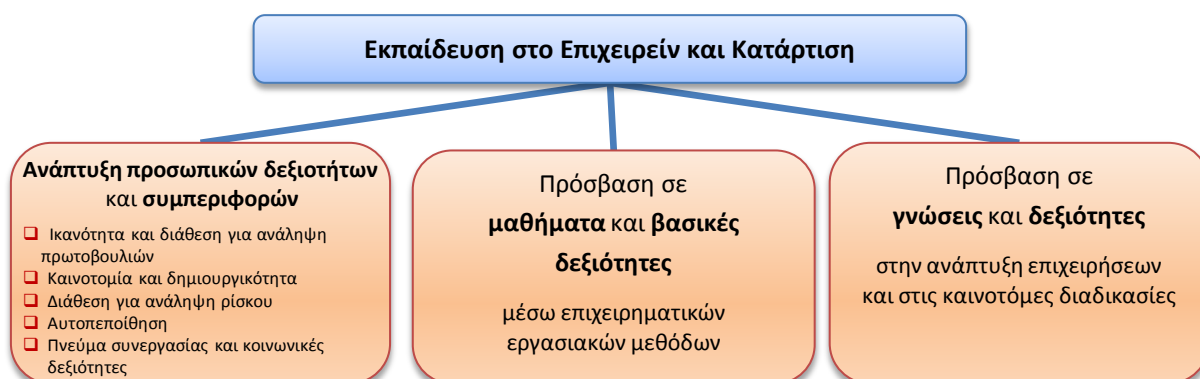
Ορισμός της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν

Ο Ορισμός της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν σε εθνικό επίπεδο, όπως αυτός χρησιμοποιείται στο «Σχέδιο δράσης για το επιχειρείν στην εκπαίδευση και την κατάρτιση 2009-14» (Action Plan for Entrepreneurship in Education and Training 2009-14) ⁽³⁵⁶⁾:

Το επιχειρείν σχετίζεται με την καθιέρωση νέων δραστηριοτήτων, αφορά στην ικανότητα αντίληψης νέων ευκαιριών και στην επιτυχή εφαρμογή τους σε ένα ευρύ φάσμα κοινωνικών τομέων. Η επιχειρηματική ικανότητα είναι συναφής προς όλες τις εκφάνσεις της εργασιακής και επιχειρηματικής ζωής, τόσο σε νέες όσο και σε καθιερωμένες δραστηριότητες και επιχειρήσεις [...] Το επιχειρείν στην εκπαίδευση και την κατάρτιση δύναται να έχει τόσο θεωρητικό όσο και πρακτικό προσανατολισμό. Η κατάρτιση στο επιχειρείν μπορεί να διοργανωθεί τόσο ως ξεχωριστό μάθημα ή να ενσωματωθεί ως μέθοδος εργασίας σε άλλα μαθήματα. Το επιχειρείν δύναται να αποτελέσει ένα εργαλείο και μια μέθοδο εργασίας για την ενεργοποίηση της μάθησης σε διαφορετικά θεματικά πεδία και την απόκτηση βασικών δεξιοτήτων. Το επιχειρείν στην εκπαίδευση και την κατάρτιση δύναται επίσης να αναπτύξει περαιτέρω προσωπικά χαρακτηριστικά και νοοτροπίες. Η κατάρτιση δύναται να επικεντρωθεί στη διάδοση της γνώσης σχετικά με τον τρόπο που θα στήσει κάποιος τη δική του επιχείρηση, καθώς και σχετικά με τις καινοτόμες και πρωτοποριακές διαδικασίες που θα πρέπει να ακολουθηθούν σε ήδη υπάρχουσες επιχειρήσεις.

Συναφής στρατηγική

Το «Σχέδιο δράσης για το επιχειρείν στην εκπαίδευση και την κατάρτιση 2009-14» (Action Plan for Entrepreneurship in Education and Training 2009-14) συνιστά μια ειδική εθνική στρατηγική για το επιχειρείν στην εκπαίδευση στη Νορβηγία και ένα πεδίο συνεργασίας μεταξύ του Υπουργείου Παιδείας και Ερευνών, του Υπουργείου Τοπικής Αυτοδιοίκησης και Περιφερειακής Ανάπτυξης και του Υπουργείου Εμπορίου και Βιομηχανίας. Το παρακάτω διάγραμμα ⁽³⁵⁷⁾ προσφέρει μια επισκόπηση των στόχων της στρατηγικής:

Και ενώ η στρατηγική αφορά στα επίπεδα ISCED 1-8, η κύρια έμφαση δίνεται στην ανώτερη εκπαίδευση. Οι τρεις εκθέσεις του νορβηγικού κοινοβουλίου (*Storting*) εμπεριέχουν περαιτέρω καθοδήγηση ⁽³⁵⁸⁾, ενώ στη στρατηγική αναφέρεται ότι «εναπόκειται πλέον στις εθνικές, περιφερειακές, τοπικές αρχές και στα εκπαιδευτικά

⁽³⁵⁶⁾ <https://www.regjeringen.no/globalassets/documents/action-plan-for-entrepreneurship-in-education-and-training-2009.pdf>

⁽³⁵⁷⁾ Idem, σελ. 8.

⁽³⁵⁸⁾ White Paper no. 7 (2008-2009). *An Innovative and Sustainable Norway*. Διαθέσιμο: https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/nhd/vedlegg/brosjyre_2008/innomeld_kortv_eng.pdf

White Paper no. 25 (2008-2009). *Local Growth and Belief in the Future*.

Διαθέσιμο: https://www.regjeringen.no/contentassets/4d1ec710cb0f4ca1831cd85171c11c9c/pdfs/stm200820090025000en_pdfs.pdf

White Paper no. 44 (2008-2009). *Education Strategy*. Διαθέσιμο: <https://www.regjeringen.no/en/dokumenter/report-no.-44-to-the-storting-2008-2009/id565231/>

ιδρύματα να παρακολουθούν τις προσπάθειες σχετικά με την ενσωμάτωση της εκπαίδευσης στο επιχειρείν και της κατάρτισης σύμφωνα τόσο με τις κατευθυντήριες αρχές του εκπαιδευτικού συστήματος όσο και με τις τοπικές, περιφερειακές και εθνικές προκλήσεις και ανάγκες. Τα εκπαιδευτικά ιδρύματα πρέπει να μελετήσουν την συμπερίληψη του επιχειρείν στα σχέδια και τις στρατηγικές τους και να αποτιμήσουν τα προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισής τους.

Κύριοι στόχοι

Οι κύριοι στόχοι της στρατηγικής είναι η ενίσχυση της ποιότητας και του εύρους της εκπαίδευσης στο επιχειρείν και της κατάρτισης σε όλα τα επίπεδα και σε όλους τους τομείς του εκπαιδευτικού συστήματος. Ο στόχος για τη Νορβηγία είναι να αποτελέσει ηγετική δύναμη στο επιχειρείν μέσα από την εκπαίδευση και την κατάρτιση. Οι κύριες ομάδες-στόχοι όσον αφορά στο «Σχέδιο δράσης» είναι οι ιθύνοντες και οι ιδιοκτήτες των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, το διδακτικό προσωπικό, καθώς και οι μαθητές και οι φοιτητές. Το επιχειρείν στην εκπαίδευση και την κατάρτιση θα πρέπει να είναι σύμμορφη προς τις θεμελιώδεις αρχές της εκπαιδευτικής πολιτικής της Νορβηγίας: θα πρέπει δηλαδή να της δίνεται εκτεταμένη προτεραιότητα και να είναι διαθέσιμη για όλους βάσει των ατομικών ικανοτήτων και αναγκών τους.

Συγκεκριμένες δράσεις

Οι συγκεκριμένες δράσεις της στρατηγικής όσον αφορά στα σχολεία και/ή τα προγράμματα Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Initial Education and Training - IVET) είναι:

- Μέτρο 10 – Δημιουργία ενός δικτυακού τόπου με ψηφιακά βοηθήματα διδασκαλίας όσον αφορά στο επιχειρείν για την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση και κατάρτιση,
- Μέτρο 11 – Συνέχιση της διάθεσης κεφαλαίων στην JA-YE Νορβηγίας,
- Μέτρο 12 – Ενίσχυση της έρευνας σχετικά με το επιχειρείν και αξιολόγησή της σε επίπεδο εκπαίδευσης και κατάρτισης.

Επιστημαίνεται ότι η προηγούμενη στρατηγική περιελάμβανε μεγάλο φάσμα δράσεων σχετικών με σχολεία και προγράμματα Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Initial Education and Training - IVET).

Πλαίσιο παρακολούθησης

Ολοκληρώθηκε μια διαπλαστική αξιολόγηση του «Σχεδίου δράσης». Το Υπουργείο Παιδείας και Ερευνών θα ηγηθεί της διυπουργικής ομάδας αναφοράς που θα είναι αρμόδια για την παρακολούθηση του Σχεδίου Δράσης, το οποίο θα περιλαμβάνει αναφορά στην εν λόγω αξιολόγηση.

Στο πρόγραμμα σπουδών

Ρητή ένταξη στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών

Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν διδάσκεται ως προαιρετικό, ξεχωριστό μάθημα στα επίπεδα ISCED 2 και 3.

Στα επίπεδα ISCED 1-3, η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν εντάσσεται στο υποχρεωτικό μάθημα «Κοινωνικές Σπουδές».

Στο επίπεδο ISCED 2, η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν εντάσσεται στο μάθημα επιλογής «Παραγωγή Αγαθών και Υπηρεσιών».

Στο επίπεδο ISCED 3, διδάσκεται ως μάθημα επιλογής σε ξεχωριστά μαθήματα: «Επιχειρηματικότητα και Ανάπτυξη Επιχειρήσεων» και «Οικονομικά των Επιχειρήσεων». Εντάσσεται επίσης σε μαθήματα επιλογής.

Το έργο σχετικά με το επιχειρείν έχει ενσωματωθεί στο Εθνικό αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών για τη διάδοση της γνώσης στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση και κατάρτιση (National Curriculum for Knowledge Promotion in Primary and Secondary Education and Training).

Μαθησιακά αποτελέσματα

Τα μαθησιακά αποτελέσματα όσον αφορά στο επιχειρείν εξακριβώνονται χωριστά σε όλο το εύρος του αναλυτικού προγράμματος σπουδών. Παρά το γεγονός ότι είναι εξελισσόμενα, δεν συνδέονται το ένα με το άλλο κατά τη διάρκεια της μαθησιακής διαδικασίας. Ορισμένα παραδείγματα των μαθησιακών αποτελεσμάτων που εμπεριέχονται είναι:

Στο επίπεδο ISCED 2, στο μάθημα επιλογής «Δεξιότητες της επαγγελματικής ζωής»

- το μάθημα αυτό θα βελτιώσει τη δημιουργία κινήτρων και θα ενεργοποιήσει τα ενδιαφέροντα, την εργασιακή δεοντολογία και το αίσθημα ανωτερότητας των μαθητών μέσα από την εργασιακή εμπειρία κατά την παραγωγή προϊόντων και την παροχή υπηρεσιών,
- μέσα από την εργασιακή εμπειρία στην παροχή ποικίλων υπηρεσιών και παραγωγή προϊόντων, το μάθημα αυτό θα συμβάλλει στην ανάπτυξη της αυτονομίας, του πνεύματος συνεργασίας, της ευσυνειδησίας, της επιχειρηματικότητας και της δημιουργικότητας των μαθητών,
- στο πλαίσιο του μαθήματος, οι μαθητές θα φέρουν σε πέρας διαφορετικές και ποικίλες δραστηριότητες στο πλαίσιο της προσφοράς υπηρεσιών ή παραγωγής προϊόντων.

Στο επίπεδο ISCED 2, στο πλαίσιο του μαθήματος επιλογής «Παραγωγή Προϊόντων και Παροχή Υπηρεσιών από τους Μαθητές»:

- θα μάθουν να αναπτύσσουν επιχειρηματικά εγχειρήματα/ιδέες και να στήνουν μια επιχείρηση,
- θα μάθουν να σχεδιάζουν και να διεκπεραιώνουν καθήκοντα, καθώς και να τεκμηριώνουν τις πρακτικές εργασίες τους σύμφωνα με κριτήρια ποιότητας, τα οποία αντικατοπτρίζουν τις δικές τους εργασιακές διαδικασίες.

Στο επίπεδο ISCED 3, το μάθημα «Επιχειρείν και ανάπτυξη επιχειρήσεων» περιλαμβάνει τα ακόλουθα μαθησιακά αποτελέσματα:

- περιγραφή των δημιουργικών μεθόδων για την ανάπτυξη επιχειρήσεων,
- περιγραφή της δημιουργικής διαδικασίας για την παραγωγή ενός προϊόντος.

Στο επίπεδο ISCED 3, στο πλαίσιο του μαθήματος «Οικονομικά των Επιχειρήσεων», οι μαθητές καλούνται:

- να εξηγήσουν με ποιον τρόπο οι τοπικοί και περιφερειακοί πόροι παρέχουν τα θεμέλια για επιχειρηματικές δραστηριότητες και να αξιολογήσουν πιθανές συγκρούσεις συμφερόντων λόγω χρήσης των εν λόγω πόρων,
- να συζητήσουν την αξία της δικτύωσης και της συνεργασίας και να ενημερώσουν σχετικά με τα δίκτυα στήριξης, τα οποία απευθύνονται σε όσους σκοπεύουν να στήσουν τη δική τους επιχείρηση,
- να αξιολογήσουν τις ευκαιρίες ανάληψης επιχειρηματικών δραστηριοτήτων στο πλαίσιο τοπικών και περιφερειακών πόρων, να χαρτογραφήσουν τις ευκαιρίες δικτύωσης και να προετοιμάσουν ένα σχέδιο για την ανάπτυξη δικτύωσης και συνεργασιών.

Οι κοινωνικές σπουδές εκτείνονται σε όλο το φάσμα των επιπέδων ISCED 1-3, και τα μαθησιακά αποτελέσματα όσον αφορά στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν είναι:

- περιγραφή του τρόπου με τον οποίο τα αγόρια και τα κορίτσια χρησιμοποιούν τα χρήματά τους και συζήτηση σχετικά με ζητήματα που αφορούν στην κατανάλωση (4ο Έτος),

- παροχή παραδειγμάτων και συζήτηση σχετικά με τον τρόπο που οι διαφημιστικές επιρροές προερχόμενες από διαφορετικά μέσα ενημέρωσης μπορούν να επηρεάσουν τις καταναλωτικές συνήθειες και την οικονομία (7ο Έτος),
- αξιολόγηση των ευκαιριών και των προκλήσεων όσον αφορά στη δημιουργία μια επιχείρησης και επεξήγηση ορισμένων βασικών χαρακτηριστικών σχετικά με λογαριασμούς και ισολογισμούς κερδών και ζημιών (ISCED 3).

Εκπαίδευση και ενίσχυση εκπαιδευτικών

Το επιχειρείν και/ή οι καινοτόμες πρακτικές αναφέρονται σε γενικό επίπεδο στους κανονισμούς όλων των προγραμμάτων επιμόρφωσης εκπαιδευτικών, ως μέρος της περιγραφής των μαθησιακών αποτελεσμάτων. Αναφέρονται επίσης στις εθνικές κατευθυντήριες γραμμές για τα προγράμματα εκείνα, στα οποία προβλέπονται μαθησιακά αποτελέσματα για συγκεκριμένα μαθήματα. Ωστόσο, η ένταξη της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών Αρχικής Εκπαίδευσης Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE) συνιστά θέμα που εναπόκειται στην αυτόνομη δράση του κάθε ιδρύματος. Μάθημα στο πλαίσιο της Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) όσον αφορά στο επιχειρείν ως παιδαγωγική μέθοδο στην επαγγελματική κατάρτιση (ISCED 3) προσφέρεται σε ένα πανεπιστημιακό κολέγιο και απευθύνεται σε εκπαιδευτικούς που δραστηριοποιούνται στην επαγγελματική κατάρτιση.

Από το 2006, η Διεύθυνση Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Directorate of Education and Training) διαθέτει 2 περίπου εκατομμύρια NOK ετησίως υποβάλλοντας αιτήσεις για χρηματοδότηση σε πανεπιστημιακά κολέγια και πανεπιστήμια, τα οποία προσφέρουν προγράμματα επιμόρφωσης εκπαιδευτικών με έμφαση:

- στη δημιουργία προγραμμάτων σπουδών, στα οποία η κατάρτιση στο επιχειρείν εντάσσεται στα προγράμματα επιμόρφωσης εκπαιδευτικών με έμφαση στις παιδαγωγικές αρχές και στα κατάλληλα εργαλεία,
- στην προσφορά συνεχιζόμενων εκπαιδευτικών μαθημάτων, σε προγράμματα ενδο-υπηρεσιακής κατάρτισης, σε ανταλλαγές εμπειριών ή άλλους τύπους ανάπτυξης ικανοτήτων για εκπαιδευτικούς και διευθυντές σχολείων της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και κατάρτισης.

Το Υπουργείο Παιδείας και Ερευνών σκοπεύει να συνεχίσει να εφαρμόζει το εν λόγω μέτρο και επιθυμεί να ενθαρρύνει τα ιδρύματα στην επιμόρφωση εκπαιδευτικών όσον αφορά στην επαγγελματική εκπαίδευση.

Σερβία

Ορισμός της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν

Δεν υφίσταται εθνική στρατηγική όσον αφορά στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στη Σερβία. Αναγνωρίζεται ωστόσο ως μια διαθεματική ικανότητα για όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης.

Συναφής στρατηγική

Δεν υφίσταται τρέχουσα εθνική στρατηγική για την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Αντ' αυτού, η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν εντάσσεται στο πλαίσιο τριών εθνικών στρατηγικών, με την «Εθνική Στρατηγική για τη Νεολαία» (National Youth Strategy) να συνιστά την πλέον σχετική.

Α) «Εθνική Στρατηγική για τη Νεολαία 2015-2025» (National Youth Strategy 2015-2025) ⁽³⁵⁹⁾

Η «Εθνική Στρατηγική για τη Νεολαία» (National Youth Strategy) σκιαγραφεί μια εθνική πολιτική για νέους ηλικίας 15-30 ετών και τελεί υπό την εποπτεία του Υπουργείου Νεότητας και Αθλημάτων (MoYS) σε συνεργασία με την Κυβερνητική Ομάδα Εργασίας για την Υλοποίηση της Στρατηγικής (Government Working Group for the Implementation of the Strategy) (με τη συμμετοχή εκπροσώπων από διαφορετικά υπουργεία). Οι στόχοι που σχετίζονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν φαίνονται να είναι πιο λεπτομερείς και ευρείας κλίμακας. Στους κύριους στόχους περιλαμβάνεται η τόνωση της επιχειρηματικότητας των νέων, η ενίσχυση της δημιουργικότητας, της καινοτομίας και της ανάληψης πρωτοβουλιών στους νέους ανθρώπους και η απόκτηση ικανοτήτων στο πλαίσιο της Δια Βίου Μάθησης. Στις συγκεκριμένες δράσεις περιλαμβάνονται:

- καθιέρωση επιχειρηματικών ικανοτήτων, γενικών και χρηματοοικονομικών γνώσεων στα αναλυτικά προγράμματα σπουδών σε όλα τα επίπεδα της τυπικής εκπαίδευσης,
- δημιουργία προγραμμάτων επιχειρηματικών ικανοτήτων, γενικών και χρηματοοικονομικών γνώσεων,
- στήριξη της δημιουργίας εικονικών επιχειρήσεων ως συνιστώσα απόκτησης επιχειρηματικής εμπειρίας στο πλαίσιο της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν,
- καθιέρωση της Πιστοποίησης Επιχειρηματικών Δεξιοτήτων (Entrepreneurial Skills Pass -ESP) ⁽³⁶⁰⁾ σε εθνικό επίπεδο,
- βελτίωση της ψυχολογικών, διδακτικών και μεθοδολογικών ικανοτήτων των εκπαιδευτικών,
- θέσπιση αλλαγών στη νομοθεσία με σκοπό τη διασφάλιση της διαπίστευσης των προγραμμάτων Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) για εκπαιδευτικούς μέσω οργανώσεων που διοργανώνουν δραστηριότητες για νέους,
- στήριξη των οργανώσεων που διοργανώνουν δραστηριότητες για νέους,
- ενεργός και συνεχής συμμετοχή εργοδοτών για τη δημιουργία και παροχή προγραμμάτων Δια Βίου Μάθησης,
- βελτίωση των μηχανισμών σχετικά με τη διενέργεια πρακτικής άσκησης και την απόκτηση πρακτικής επαγγελματικής εμπειρίας.

Το Υπουργείο Νεότητας και Αθλημάτων (MoYS), η Κυβερνητική Ομάδα Εργασίας και το Συμβούλιο Νέων είναι επιφορτισμένα με την εκπόνηση των ετήσιων εκθέσεων προόδου βάσει καθορισμένων δεικτών στο πλαίσιο της στρατηγικής, οι οποίες υποβάλλονται στην κυβέρνηση και αναρτώνται στον δικτυακό τόπο του Υπουργείου Νεότητας και Αθλημάτων.

⁽³⁵⁹⁾ http://www.mos.gov.rs/mladisuzakon/attachments/article/389/nacionalna_strategija_za_mlade0101_cyr.pdf

⁽³⁶⁰⁾ <http://entrepreneurialskillspass.eu>

B) «Στρατηγική για την Ανάπτυξη της Εκπαίδευσης 2012-2020» (Strategy for Education Development 2012-2020) ⁽³⁶¹⁾

Η εν λόγω στρατηγική εδράζεται στην εθνική εκπαιδευτική πολιτική για τα επίπεδα ISCED 1-8, συμπεριλαμβανομένων των σχολικών προγραμμάτων Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET), και τελεί υπό την εποπτεία του Υπουργείου Παιδείας, Επιστημών και Τεχνολογικής Ανάπτυξης με τη συμμετοχή του Υπουργείου Οικονομίας. Δίνει έμφαση στην σπουδαιότητα της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης και κατάρτισης, στην καλλιέργεια μιας επιχειρηματικής κουλτούρας σε σχολεία και πανεπιστήμια. Ενθαρρύνει επίσης τις επιχειρηματικές δραστηριότητες εκτός του αναλυτικού προγράμματος σπουδών για σχολεία συνδεδεμένα με την τοπική κοινότητα και προάγει την ένταξη μεθόδων και τεχνικών Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στην κατάρτιση των εκπαιδευτικών. Παρά το γεγονός ότι οι στόχοι της στρατηγικής είναι ευρείς, μία μόνο συγκεκριμένη δράση συναφής με τα σχολεία/ την Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση (Initial Education and Training - IVET) περιλαμβάνεται στο Σχέδιο δράσης, η οποία αφορά στην διαμόρφωση προγραμμάτων Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στο πλαίσιο σχολικών προγραμμάτων Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET).

Γ) «Στρατηγική για τη στήριξη της ανάπτυξης Μικρών και Μεσαίων Επιχειρήσεων, του επιχειρείν και της ανταγωνιστικότητας 2015-2020» (Strategy for Supporting the Development of Small and Medium-sized Enterprises, Entrepreneurship and Competitiveness - SSDSMEEC 2015-2020' ⁽³⁶²⁾

Η εν λόγω στρατηγική περιλαμβάνει δράσεις που εκτείνονται σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης και Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Initial Vocational Education and Training - IVET) (ISCED 1-8). Οι κύριοι στόχοι που σχετίζονται με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν είναι η εισαγωγή της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης και η διασφάλιση της παροχής αρχικής εκπαίδευσης και κατάρτισης για εκπαιδευτικούς που εμπλέκονται στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν. Στις συγκεκριμένες δράσεις που σχετίζονται με σχολεία και την Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Initial Vocational Education and Training - IVET) περιλαμβάνονται οι δράσεις σχετικές με τα αναλυτικά προγράμματα σπουδών, το επιχειρηματικό πνεύμα στα δημοτικά, τη δημιουργία μικρών εικονικών επιχειρήσεων και τη χρήση προγραμμάτων Junior Achievement (Νεανικού Επιχειρείν), καθώς και με τα προγράμματα Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) συναφή με την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν και τα προγράμματα Αρχικής Εκπαίδευσης Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE) που απευθύνονται σε εκπαιδευτικούς.

Στο πρόγραμμα σπουδών

Ρητή ένταξη στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών

Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν αναγνωρίζεται ως μια διαθεματική ικανότητα στα επίπεδα ISCED 1-3, συμπεριλαμβανομένων των προγραμμάτων Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET). Το μάθημα «Επιχειρηματικότητα» είναι επίσης διαθέσιμο σε ορισμένα επαγγελματικά σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και αναφέρεται στα αναλυτικά προγράμματα σπουδών παράλληλα με τα μαθησιακά αποτελέσματα, τους εκπαιδευτικούς στόχους και τις συστάσεις για μεθόδους διδασκαλίας, π.χ. ενεργή μάθηση, μάθηση βάσει έργων ή δραστηριότητες εκτός της τάξης.

Μαθησιακά αποτελέσματα

Τα μαθησιακά αποτελέσματα όσον αφορά στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν έχουν προσδιοριστεί τόσο για την πρωτοβάθμια όσο και την δευτεροβάθμια εκπαίδευση (ISCED 1-3, συμπεριλαμβανομένων προγραμμάτων

⁽³⁶¹⁾ Strategy: http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2015/08/strategija_obrazovanja_do_2020.pdf
Action Plan: http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2015/08/Akcioni_plan.pdf

⁽³⁶²⁾ Strategy: <http://www.privreda.gov.rs/wp-content/uploads/2015/06/Strategija-mala-i-srednja-preduzeca.pdf>
Action Plan: <http://www.privreda.gov.rs/wp-content/uploads/2015/06/Akcioni-plan-mala-i-srednja-preduzeca.pdf>

Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET). Τα μαθησιακά αποτελέσματα δεν είναι ούτε συνδεδεμένα ούτε εξελίξιμα.

Στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, οι μαθητές θα πρέπει:

- να έχουν την ικανότητα να αντιλαμβάνονται τις ευκαιρίες που ανοίγονται τόσο στο σχολείο όσο και στην κοινότητα και, σε ό,τι αφορά την υλοποίηση της ιδέας τους, θα πρέπει να προτείνουν και να δέχονται αλλαγές
- να αναλαμβάνουν ευθύνες,
- να έχουν επίγνωση των δυνατοτήτων και ενδιαφερόντων τους,
- να έχουν την δύναμη να αποφασίζουν και να επιλέγουν τη μελλοντική τους εκπαίδευση και σταδιοδρομία ως ανεξάρτητοι άνθρωποι,
- να επιδεικνύουν προθυμία στην ανάληψη εθελοντικής δράσης και ανθρωπιστικών δραστηριοτήτων.

Στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, οι μαθητές θα πρέπει:

- να αποκτήσουν οργανωτικές και διαπροσωπικές ικανότητες,
- να μάθουν να διαχειρίζονται τα γεγονότα, τον χρόνο και το χρήμα,
- να υλοποιούν περίπλοκους σχεδιασμούς και να λαμβάνουν αποφάσεις σύμφωνα με προκαθορισμένα προαπαιτούμενα,
- να επιδεικνύουν προθυμία στην ανάληψη εθελοντικής δράσης και να χρησιμοποιούν διαφορετικές ευκαιρίες για την απόκτηση εργασιακής εμπειρίας.

Εκπαίδευση και ενίσχυση εκπαιδευτικών

Η ένταξη της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών της Αρχικής Εκπαίδευσης Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE) συνιστά ένα ζήτημα που εναπόκειται στην αυτόνομη δράση του κάθε ιδρύματος. Ωστόσο, το πρόσφατα εγκριθέν Σχέδιο δράσης σχεδιάζει την εισαγωγή της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν στα προγράμματα Αρχικής Εκπαίδευσης Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE).

Η Συνεχής Επαγγελματική Ανάπτυξη (Continuing Professional Development - CPD) για εκπαιδευτικούς είναι υποχρεωτική και η Σερβία προσφέρει μαθήματα Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) πάνω στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν σε όλους τους εκπαιδευτικούς από την πρωτοβάθμια μέχρι τη μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένων των εκπαιδευτικών που διδάσκουν στα προγράμματα Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET).

Υφίσταται επίσης ένα διακρατικό πιλοτικό πρόγραμμα υπό την εποπτεία του SEECEL σε συνεργασία με την εθνική αρχή κατάρτισης εκπαιδευτικών (National teacher training authority), το οποίο στηρίζει τη συνεχιζόμενη εκπαίδευση των εκπαιδευτικών σε εννέα δημοτικά και τέσσερα σχολεία της υποχρεωτικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.⁽³⁶³⁾ Στο πλαίσιο της εν λόγω στήριξης περιλαμβάνεται άμεση χρηματοδότηση, ενίσχυση του αναλυτικού προγράμματος σπουδών (συμπεριλαμβανομένων των πρακτικών επιχειρηματικών εμπειριών), υλικό κατάρτισης για εκπαιδευτικούς, διδακτικό υλικό και δικτύωση στο πλαίσιο προγραμμάτων καθοδήγησης εκπαιδευτικών τόσο σε σχολεία που έχουν εδραιώσει την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν όσο και σε σχολεία που μόλις εντάχθηκαν στο πιλοτικό πρόγραμμα SEECEL.

⁽³⁶³⁾ <http://www.seecel.hr/about-us>

Τουρκία

Ορισμός της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν

Αντί ενός εθνικού ορισμού, η Τουρκία επικαλείται τον ορισμό της επιχειρηματικής ικανότητας όπως, αυτός ορίζεται στο Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις ικανότητες-κλειδιά στη Δια Βίου Μάθηση ⁽³⁶⁴⁾.

Συναφής στρατηγική

Δεν υφίσταται σήμερα εθνική στρατηγική όσον αφορά στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν στην Τουρκία. Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν περιλαμβάνεται σε μια σειρά ευρύτερων στρατηγικών, όπως:

- το «Στρατηγικό Σχέδιο Εθνικής Εκπαίδευσης 2010-2014» (Ministry of National Education Strategic Plan 2010-2014) ⁽³⁶⁵⁾ (το πλέον συναφές),
- τη «Στρατηγική Δια Βίου Μάθησης 2009» (Lifelong Learning Strategy 2009) ⁽³⁶⁶⁾, η οποία υπογραμμίζει τη σημασία της επιχειρηματικής κουλτούρας και των ικανοτήτων-κλειδιά, όπως της ανάληψης πρωτοβουλιών και του επιχειρείν,
- την «Επιχειρηματική Στρατηγική και το Σχέδιο δράσης 2014-2016» (Entrepreneurship Strategy and Action Plan 2014-2016) ⁽³⁶⁷⁾,
- το «Έγγραφο Στρατηγικής και Σχέδιο δράσης για την Επαγγελματική και Τεχνική Εκπαίδευση 2014-2018» (Vocational and Technical Education Strategy Paper and Action Plan 2014-2018) ⁽³⁶⁸⁾ υπογραμμίζει την ανάγκη για ατομικές επιχειρηματικές δεξιότητες,
- τον Οδηγό Τυποποίησης (Guide for Standardisation) για εκπαιδευτικά ιδρύματα της προσχολικής και πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, καθώς και για γυμνάσια ⁽³⁶⁹⁾.

Στρατηγικό Σχέδιο Εθνικής Εκπαίδευσης 2010-2014

Η κύρια στρατηγική όσον αφορά στην Εκπαίδευση στο Επιχειρείν είναι το «Στρατηγικό Σχέδιο Εθνικής Εκπαίδευσης 2010-2014» (Ministry of National Education Strategic Plan 2010-2014). Πρόκειται για ένα πενταετές πρόγραμμα που απευθύνεται σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης (ISCED 1-8) με ένα πλαίσιο παρακολούθησης που δεν έχει ακόμη διαμορφωθεί.

Κύριοι στόχοι

- οργάνωση δραστηριοτήτων για την προώθηση του επιχειρείν που ξεκινούν από τις τελευταίες τάξεις του λυκείου και φτάνουν μέχρι και το σύνολο της κοινωνίας με τη βοήθεια της Δια Βίου Μάθησης.

Συγκεκριμένες δράσεις

- οργάνωση της Εκπαίδευσης στο Επιχειρείν με τη συμμετοχή επιτυχημένων επιχειρηματιών.

⁽³⁶⁴⁾ http://bookshop.europa.eu/is-bin/INTERSHOP.enfinity/WFS/EU-Bookshop-Site/en_GB/-/EUR/ViewPublication-Start?PublicationKey=NC7807312

⁽³⁶⁵⁾ http://sgb.meb.gov.tr/Str_yon_planlama_V2/MEBStratejikPlan.pdf

⁽³⁶⁶⁾ <http://mesbil.meb.gov.tr/genel/hayat%20boyu%20öğrenme%20dokuman.pdf>

⁽³⁶⁷⁾ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/07/20150701-9-1.pdf>

⁽³⁶⁸⁾ http://mtegm.meb.gov.tr/documents/strategy_eng/strateji_eng.pdf

⁽³⁶⁹⁾ http://mevzuat.meb.gov.tr/html/okulonc_1/okulonc_1.html

Στο πρόγραμμα σπουδών

Ρητή ένταξη στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών

Η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν περιλαμβάνεται ως μονόωρο μάθημα επιλογής στα γενικά λύκεια και στα προγράμματα Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET).

Στα γενικά λύκεια, το μάθημα «Επιχειρείν» είναι προαιρετικό για τα σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Στα προγράμματα Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET), η ενότητα «Επιχειρηματικές Ιδέες και Έναρξη Επιχειρηματικής Δραστηριότητας» διδάσκεται ως μέρος του μαθήματος «Επαγγελματική Εξέλιξη».

Οι διδακτικές μέθοδοι προσφέρονται σε κεντρικό επίπεδο τόσο από εκπαιδευτικά ιδρύματα της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης όσο και από επαγγελματικές σχολές.

Μαθησιακά αποτελέσματα

Τα μαθησιακά αποτελέσματα του μαθήματος του επιχειρείν έχουν μια αναπτυξιακή δυναμική και είναι τα εξής:

- χρήση των βασικών εννοιών του επιχειρείν,
- δημιουργία επιχειρηματικών ιδεών και αξιολόγησή τους,
- προετοιμασία των εγγράφων που είναι απαραίτητα για το στήσιμο μιας επιχείρησης,
- διαμόρφωση δραστηριοτήτων, επαγγελματικών ικανοτήτων και δυνατοτήτων, βάσει του πεδίου δραστηριοτήτων της επιχείρησης και των χαρακτηριστικών των επαγγελμάτων.

Τα μαθησιακά αποτελέσματα των αναλυτικών προγραμμάτων σπουδών, τα οποία εφαρμόζονται τόσο σε εκπαιδευτικά ιδρύματα της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης όσο και σε επαγγελματικές σχολές σχετίζονται με τη σημασία της επιχειρηματικότητας στην κοινωνική και οικονομική ζωή. Επίσης, αναδεικνύουν τα χαρακτηριστικά που πρέπει να διαθέτει ένας επιχειρηματίας και υπογραμμίζουν τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα που συνοδεύουν τη διαχείριση μιας επιχείρησης.

Εκπαίδευση και ενίσχυση εκπαιδευτικών

Στα προγράμματα Αρχικής Εκπαίδευσης Εκπαιδευτικών (Initial Teacher Education – ITE), η Εκπαίδευση στο Επιχειρείν συνιστά ένα υποχρεωτικό μάθημα μόνο για την κατάρτιση επίδοξων εκπαιδευτικών μέσω του Προπτυχιακού Προγράμματος Διδασκαλίας Κοινωνικών Επιστημών.

Οι δραστηριότητες Συνεχούς Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Continuing Professional Development - CPD) υπάρχουν μόνο για να ενισχύουν την ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών και να αναπτύσσουν τις επιχειρηματικές τους δεξιότητες. Είναι διαθέσιμες για όλους τους εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, συμπεριλαμβανομένων και των εκπαιδευτικών που διδάσκουν στα προγράμματα Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET). Δεν υφίστανται κατευθυντήριες γραμμές ή προτάσεις σχετικά.

Υφίσταται επίσης ένα διακρατικό πιλοτικό πρόγραμμα υπό την εποπτεία SEECCEL σε συνεργασία με την εθνική αρχή κατάρτισης εκπαιδευτικών, το οποίο στηρίζει τη συνεχιζόμενη εκπαίδευση των εκπαιδευτικών σε οκτώ δημοτικά και τέσσερα σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.⁽³⁷⁰⁾ Στο πλαίσιο της εν λόγω στήριξης περιλαμβάνεται άμεση χρηματοδότηση, ενίσχυση του αναλυτικού προγράμματος σπουδών (συμπεριλαμβανομένων των πρακτικών επιχειρηματικών εμπειριών), υλικό κατάρτισης για εκπαιδευτικούς, διδακτικό υλικό και δικτύωση στο πλαίσιο προγραμμάτων καθοδήγησης εκπαιδευτικών τόσο σε σχολεία που έχουν εδραιώσει την Εκπαίδευση στο Επιχειρείν όσο και σε σχολεία που μόλις εντάχθηκαν στο πιλοτικό πρόγραμμα SEECCEL.

⁽³⁷⁰⁾ <http://www.seecel.hr/about-us>

**ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ,
ΟΠΤΙΚΟΑΚΟΥΣΤΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ**

Ανάλυση Πολιτικής για την Εκπαίδευση και τη Νεολαία

Avenue du Bourget 1 (BOU2)
B-1049 Brussels
(<http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice>)

Συντονισμός έκδοσης

Arlette Delhaxhe

Συντάκτες

Ania Bourgeois (συντονισμός),

Marie-Pascale Balcon, Jari Matti Riiheläinen,

με τη συνεισφορά των Aude Antoine, Sogol Noorani and Michele Zagordo

Εξωτερικός εμπειρογνώμων

Elin McCallum (συνεισφέρων και σύμβουλος)

Μορφοποίηση και γραφικά

Patrice Brel

Συντονισμός παραγωγής

Gisèle De Lel

ΕΘΝΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ ΕΥΡΥΔΙΚΗ

ΑΥΣΤΡΙΑ

Eurydice-Informationsstelle
Bundesministerium für Bildung und Frauen
Abt. Internationale multilaterale Angelegenheiten
Minoritenplatz 5
1014 Wien
Συνεισφορά μονάδας: Johannes Lindner, Inge Koch-Polagnoli (εξωτερικοί εμπειρογνώμονες)

ΒΕΛΓΙΟ

Unité Eurydice de la Fédération Wallonie-Bruxelles
Ministère de la Fédération Wallonie-Bruxelles
Direction des relations internationales
Boulevard Léopold II, 44 – Bureau 6A/008
1080 Bruxelles
Συνεισφορά μονάδας: Bernadette Schreuer

Eurydice Vlaanderen
Departement Onderwijs en Vorming/
Afdeling Strategische Beleidsondersteuning
Hendrik Consciencegebouw
Koning Albert II-laan 15
1210 Brussel
Συνεισφορά μονάδας: εμπειρογνώμονας του Υπουργείου
Εκπαίδευσης και Κατάρτισης: Isabelle Goudeseune;
experts from the Agency for Higher Education, Adult
Education, Qualifications and Study Allowances: Willy
Sleurs, Rita Cabus; συντονισμός: Eline De Ridder
Eurydice-Informationsstelle der Deutschsprachigen
Gemeinschaft
Autonome Hochschule in der DG
Monschauer Strasse 57
4700 Eupen
Συνεισφορά μονάδας: Thomas Ortmann and Stéphanie Nix

ΒΟΣΝΙΑ-ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ

Ministry of Civil Affairs
Department for Education B&H
Trg BiH 3
71000 Sarajevo
Συνεισφορά Μονάδας: Milijana Lale

ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

Μονάδα Ευρυδική
Human Resource Development Centre
Education Research and Planning Unit
15, Graf Ignatiev Str.
1000 Sofia
Συνεισφορά Μονάδας: Silviya Kantcheva
(εμπειρογνώμων)

ΚΡΟΑΤΙΑ

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta
Donje Svetice 38
10000 Zagreb
Συνεισφορά μονάδας: Dujce Bonacci

ΚΥΠΡΟΣ

Μονάδα Ευρυδική
Ministry of Education and Culture
Κίμωνος και Θουκυδίδου
1434 Λευκωσία
Συνεισφορά μονάδας: Christiana Haperi; εμπειρογνώμων:
Κωνσταντίνος Γεωργίου (Επιθεωρητής στη Δευτεροβάθμια
Τεχνική και Επαγγελματική Εκπαίδευση)

ΤΣΕΧΙΑ

Μονάδα Ευρυδική
Centre for International Cooperation in Education
Dům zahraniční spolupráce
Na Poříčí 1035/4
110 00 Praha 1
Συνεισφορά μονάδας: Helena Pavlíková; Simona
Pikálková; experts: Lukáš Hula (National Institute for
Education)

ΔΑΝΙΑ

Μονάδα Ευρυδική
The Agency for Higher Education
Bredgade 43
1260 København K
Συνεισφορά μονάδας: The Ministry for Children, Education
and Gender Equality, Danish Foundation for
Entrepreneurship, Danish Agency for Higher Education

ΕΣΘΟΝΙΑ

Μονάδα Ευρυδική
Analysis Department
Ministry of Education and Research
Munga 18
50088 Tartu
Συνεισφορά μονάδας: Kersti Kaldma (συντονισμός);
εμπειρογνώμων: Imbi Henno (General Education
Department, Ministry of Education and Research); Epp
Vodja (Junior Achievement Estonia)

ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ

Μονάδα Ευρυδική
Finnish National Board of Education
P.O. Box 380
00531 Helsinki
Συνεισφορά μονάδας: Kristina Kaihari and Aapo Koukku

ΠΡΩΗΝ ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

National Agency for European Educational Programmes
and Mobility
Porta Bunjakovec 2A-1
1000 Skopje
Συνεισφορά μονάδας: Dejan Zlatkovski, Darko Dimitrov

ΓΑΛΛΙΑ

Unité française d'Eurydice
Ministère de l'Éducation nationale, de l'Enseignement
supérieur et de la Recherche
Direction de l'évaluation, de la prospective et de la
performance
Mission aux relations européennes et internationales
61-65, rue Dutot
75732 Paris Cedex 15
Συνεισφορά μονάδας: εμπειρογνώμονες: Isabelle Buisson
(Entrepreneurship Education expert, Lycée français de
Brasilia, Brazil), Sylvain Starck (Researcher and
Entrepreneurship Education expert, University of Lille),
Patricia Remoussenard (Researcher and Entrepreneurship
Education expert, University of Lille)

ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Eurydice-Informationsstelle des Bundes
Deutsches Zentrum für Luft- und Raumfahrt e. V. (DLR)
Heinrich-Konen Str. 1
53227 Bonn
Συνεισφορά μονάδας: Hannah Gebel

Eurydice-Informationsstelle der Länder im Sekretariat der
Kultusministerkonferenz
Graurheindorfer Straße 157
53117 Bonn

ΕΛΛΑΔΑ

Μονάδα Ευρυδίκη
Διεύθυνση Ευρωπαϊκών και Διεθνών Θεμάτων
Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων
Ανδρέα Παπανδρέου 37 (Γραφείο 2172)
15180 Μαρούσι (Αττική)
Συνεισφορά Μονάδας: Μάγδα Τρανταλλίδη και Ισμήνη
Χριστοφαιρίζη

ΟΥΓΓΑΡΙΑ

Eurydice National Unit
Hungarian Institute for Educational Research and
Development
Szobránc utca 6-8
1143 Budapest
Συνεισφορά μονάδας: Monika Reti

ΙΣΛΑΝΔΙΑ

Μονάδα Ευρυδίκη
The Directorate of Education
Víkurbær 3
203 Kópavogur
Συνεισφορά Μονάδας: κοινή ευθύνη

ΙΡΛΑΝΔΙΑ

Μονάδα Ευρυδίκη
Department of Education and Skills
International Section
Marlborough Street
Dublin 1

ΙΤΑΛΙΑ

Unità italiana di Eurydice
Istituto Nazionale di Documentazione, Innovazione e
Ricerca Educativa (INDIRE)
Agenzia Erasmus+
Via C. Lombroso 6/15
50134 Firenze
Συνεισφορά μονάδας: Alessandra Mochi;
εμπειρογνώμονες: Paola Castellucci (Direzione generale
per lo studente, lo sviluppo e l'internazionalizzazione della
formazione superiore – Ministero dell'Istruzione,
dell'Università e della Ricerca); Federico Cinquepalmi
(Dirigente dell'Ufficio per l'Internazionalizzazione della
formazione superiore, Direzione generale per lo studente,
lo sviluppo e l'internazionalizzazione della formazione
superiore – Ministero dell'Istruzione, dell'Università e della
Ricerca); Alfredo Menichelli (Dirigente scolastico,
Direzione generale per gli ordinamenti scolastici e la
valutazione del sistema nazionale di istruzione – Ministero
dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca); Maria
Antonietta Scalera (Direzione generale per lo studente, lo
sviluppo e l'internazionalizzazione della formazione
superiore – Ministero dell'Istruzione, dell'Università e della
Ricerca); Maria Rosa Silvestro (Dirigente tecnico,
Direzione generale per gli ordinamenti scolastici e la
valutazione del sistema nazionale di istruzione – Ministero
dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca).

ΛΕΤΟΝΙΑ

Μονάδα Ευρυδίκη
State Education Development Agency
Valņu street 3
1050 Rīga
Συνεισφορά Μονάδας: κοινή ευθύνη;
εμπειρογνώμονες: Iveta Cīrule (Rīga International School
of Economics and Business Administration), Sandra Falka
(National Centre for Education)

ΛΙΧΤΕΝΣΤΑΙΝ

Informationsstelle Eurydice
Schulamt des Fürstentums Liechtenstein
Austrasse 79
Postfach 684
9490 Vaduz

ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ

Μονάδα Ευρυδίκη
National Agency for School Evaluation of the Republic of
Lithuania
Geležinio Vilko Street 12
03163 Vilnius
Συνεισφορά Μονάδας: κοινή ευθύνη

ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ

Μονάδα Ευρυδίκη
ANEFORÉ ASBL
58, boulevard Grande-Duchesse Charlotte
1330 Luxembourg
Συνεισφορά μονάδας: Tom Muller (MENJE Luxembourg);
Christine Pegel (National Μονάδα Ευρυδίκη Luxembourg)

ΜΑΛΤΑ

Μονάδα Ευρυδίκη
Research and Policy Development Department
Ministry for Education and Employment
Great Siege Road
Floriana VLT 2000
Συνεισφορά μονάδας: Μονάδα Ευρυδίκη (Malta), Elaine
Mizzi and Christopher Schembri.

MAYROBOYNIO

Μονάδα Ευρυδίκη
Vaka Djurovica bb
81000 Podgorica
Συνεισφορά μονάδας: Nevena Cabrilo (Bureau for
Education Services), Zora Bogicevic (Directorate for
general upper secondary education, vocational education
and adult education), Srdjan Obradovic (Centre for
Vocational Education), Sandra Brkanovic (Centre for
Vocational Education), Biljana Misovic (Directorate for HE
and Tamara Tovjanin, Directorate for HE)

ΟΛΛΑΝΔΙΑ

Eurydice Nederland
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Directie Internationaal Beleid
Etage 4 – Kamer 08.022
Rijnstraat 50
2500 BJ Den Haag
Συνεισφορά Μονάδας: κοινή ευθύνη

ΝΟΡΒΗΓΙΑ

Μονάδα Ευρυδική
Ministry of Education and Research
AIK-avd., Kunnskapsdepartementet
Kirkegata 18
P.O. Box 8119 Dep.
0032 Oslo
Συνεισφορά Μονάδας: κοινή ευθύνη

ΠΟΛΩΝΙΑ

Μονάδα Ευρυδική
Foundation for the Development of the Education System
Mokotowska 43
00-551 Warsaw
Συνεισφορά μονάδας: Joanna Dąbrowska, Magdalena Górowska-Fells; national experts: Danuta Pusek (Ministry of National Education), Grażyna Kurowska and Olga Kożuchowska (Centre for Education Development)

ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ

Unidade Portuguesa da Rede Eurydice (UPRE)
Ministério da Educação e Ciência
Direção-Geral de Estatísticas da Educação e Ciência (DGEEC)
Av. 24 de Julho, 134
1399-054 Lisboa
Συνεισφορά μονάδας: Isabel Almeida
Εκτός Μονάδας: Ilda Figueiredo

ΡΟΥΜΑΝΙΑ

Μονάδα Ευρυδική
National Agency for Community Programmes in the Field of Education and Vocational Training
Universitatea Politehnică București
Biblioteca Centrală
Splaiul Independenței, nr. 313
Sector 6
060042 București
Συνεισφορά μονάδας: Veronica – Gabriela Chirea; in cooperation with experts: Eugen Stoica (Ministry of National Education and Scientific Research); Laura Elena Căpiță and Angela Teșileanu (Institute of Science Education); Zoica Elena Vlăduț and Mihaela Ștefănescu (National Centre for Vocational and Technical Education); Cristina Barna (University of Bucharest)

ΣΕΡΒΙΑ

Μονάδα Ευρυδική Serbia
Foundation Tempus
Terazije 36 – 1st floor
11000 Belgrade
Συνεισφορά Μονάδας: κοινή ευθύνη

ΣΛΟΒΑΚΙΑ

Μονάδα Ευρυδική
Slovak Academic Association for International Cooperation
Křížkova 9
811 04 Bratislava
Συνεισφορά μονάδας: Marta Ivanova, Gabriela Aichova, Martina Račková

ΣΛΟΒΕΝΙΑ

Μονάδα Ευρυδική
Ministry of Education, Science and Sport
Education Development Office
Masarykova 16
1000 Ljubljana
Συνεισφορά μονάδας: Barbara Kresal Sterniša; εμπειρογνώμονες: Maja Krušič Šega (Ministry of Education, Science and Sport)

ΙΣΠΑΝΙΑ

Eurydice España-REDIE
Centro Nacional de Innovación e Investigación Educativa (CNIIE)
Ministerio de Educación, Cultura y Deporte
c/ Torrelaguna, 58
28027 Madrid
Συνεισφορά μονάδας: Elena Vázquez Aguilar, Mª Teresa Álvarez Ordoñez, Rocío Arias Bejarano y Mercedes Lucio-Villegas de La Cuadra; external experts: José Antonio Vega Serrano and Iván Diego Rodríguez (from Valnalón Technological City)

ΣΟΥΗΔΙΑ

Μονάδα Ευρυδική
Universitets- och högskolerådet/The Swedish Council for Higher Education
Universitets- och högskolerådet
Box 45093
104 30 Stockholm
Συνεισφορά μονάδας: κοινή ευθύνη

ΕΛΒΕΤΙΑ

Μονάδα Ευρυδική
Swiss Conference of Cantonal Ministers of Education (EDK)
Speichergasse 6
3000 Bern 7

ΤΟΥΡΚΙΑ

Μονάδα Ευρυδική
MEB, Strateji Geliştirme Başkanlığı (SGB)
Eurydice Türkiye Birimi, Merkez Bina 4. Kat
B-Blok Bakanlıklar
06648 Ankara
Συνεισφορά μονάδας: Osman Yıldırım Ugur, Dilek Gülecü; expert: Associate Professor Dr. Cem Balkicanli

ΗΝΩΜΕΝΟΒΑΣΙΛΕΙΟ

Μονάδα Ευρυδική for England, Wales and Northern Ireland
Centre for Information and Reviews
National Foundation for Educational Research (NFER)
The Mere, Upton Park
Slough, Berkshire, SL1 2DQ
Συνεισφορά μονάδας: Claire Sargent and Sigrid Boyd
Μονάδα Ευρυδική Scotland
c/o Learning Analysis
Education Analytical Services
Scottish Government
Area 2D South, Mail point 28
Victoria Quay
Edinburgh EH6 6QQ
Συνεισφορά μονάδας: Catriona Rooke (Scottish Government); εμπειρογνώμονες: Klaus Mayer (Education Scotland) and James Muldoon (Entrepreneurship, Scottish Government)

Η εκπαίδευση στο επιχειρείν στα Σχολεία της Ευρώπης

Η ανάλυση επικεντρώνεται στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, στη γενική υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο) και στη γενική μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Λύκειο), καθώς και σε προγράμματα Αρχικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο σχολείο (school-based IVET). Οι παρούσες πληροφορίες καλύπτουν 33 χώρες που συμμετέχουν στο δίκτυο Ευρυδίκη. Επιπλέον, τα εθνικά δελτία πληροφοριών προσφέρουν μια επισκόπηση της εκπαίδευσης στο επιχειρείν σε κάθε χώρα. Το έτος αναφοράς είναι το 2014/15.

Σκοπός του δικτύου Ευρυδίκη είναι να κατανοήσει και να εξηγήσει τον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας του εκπαιδευτικού συστήματος σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες. Το δίκτυο παρέχει υλικό όπου περιγράφονται τα εθνικά εκπαιδευτικά συστήματα, συγκριτικές μελέτες που πραγματεύονται συγκεκριμένα θέματα, δείκτες και στατιστικά στοιχεία. Όλες οι εκδόσεις του δικτύου Ευρυδίκη διατίθενται δωρεάν στον ιστότοπο του δικτύου ή σε έντυπη μορφή κατόπιν σχετικού αιτήματος. Μέσα από το έργο του, το δίκτυο Ευρυδίκη φιλοδοξεί να προάγει την κατανόηση, τη συνεργασία, την εμπιστοσύνη και την κινητικότητα σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Το δίκτυο αποτελείται από εθνικές μονάδες στις ευρωπαϊκές χώρες. Υπεύθυνος για τον συντονισμό του δικτύου είναι ο Εκτελεστικός Οργανισμός Εκπαίδευσης, Οπτικοακουστικών Θεμάτων και Πολιτισμού της ΕΕ. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το δίκτυο Ευρυδίκη, επισκεφθείτε τον ιστότοπο <http://ec.europa.eu/eurydice>.

